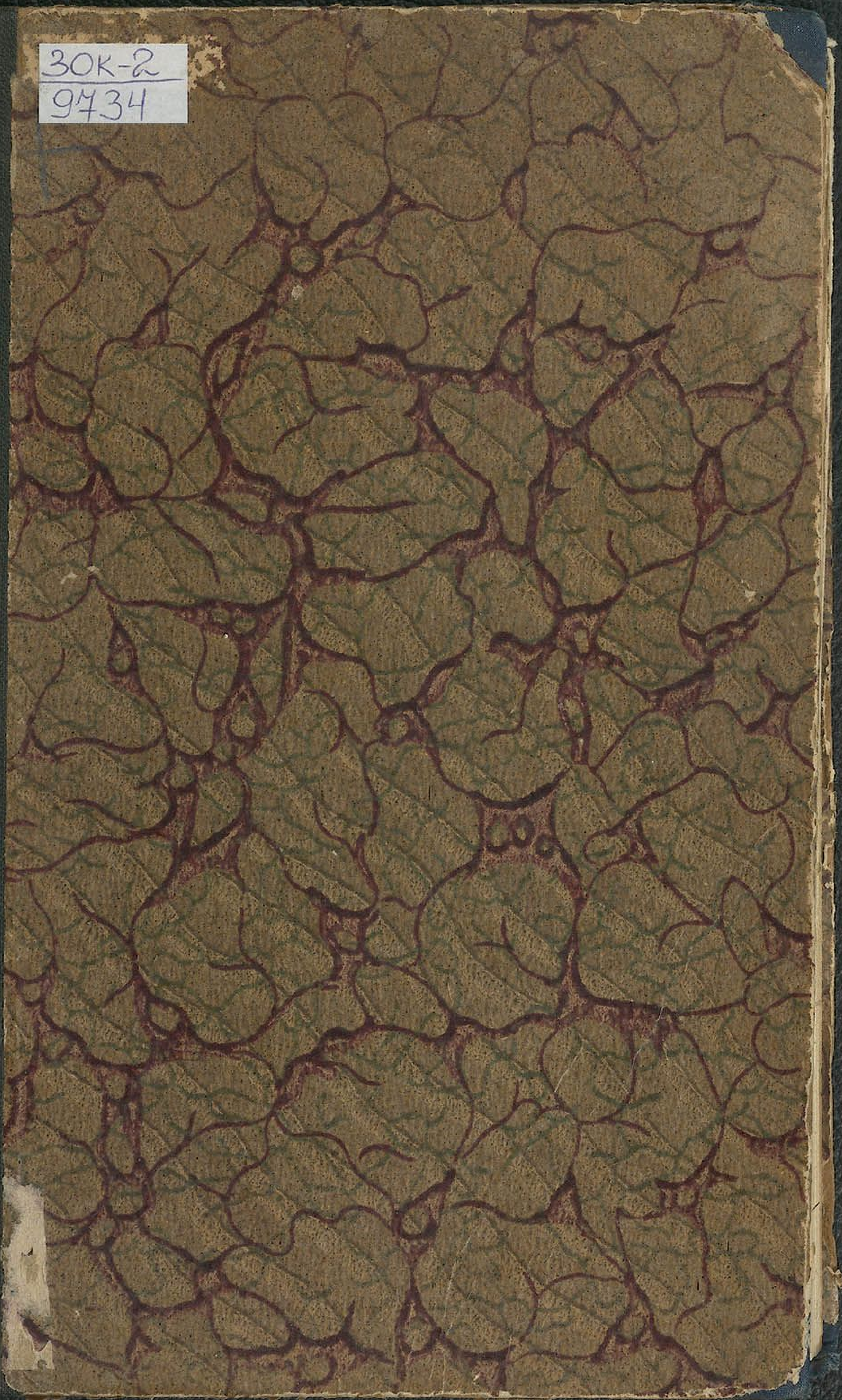

s und

АД АЎТАРА

Гэта праца складаецца з двух частак—тэксту і табліц. У часе распрацоўкі матар'ялаў і пры падрыхтоўцы працы да друку — найбольшая ўвага была зьвернута на табліцы. Пры чым, дзякуючы поўнай адсутнасьці эмпірычных даных аб пасёлках, мы імкнуліся ўкласьці ў табліцы, па мажлівасьці, увесь той матар'ял, які быў атрыманы ў выніку праведзенай намі спэцыяльнай экспэдыцыі. Трэба сказаць, што ў аснаўным гэту задачу можна лічыць выкананай. Апрацаваныя намі сем таблічных форм увабралі ў сябе амаль што ўсю размаітасьць сабраных лічбаў, пачынаючы ад даных аб арганізацыі зямельнае тэрыторыі і канчаючы данымі аб ачышчанай валавой прадукцыі. На нашу думку, складзеныя табліцы даюць даволі поўны і падрабязны матар'ял для высьвятленьня цэлага шэрагу пытаньняў, які зьвязаны з вывучэньнем пасёлкаў.

Аднак, нам самім у тэксту давялося прааналізаваць толькі частку гэтага матар'ялу. У даным выпадку мы мусілі застанавіцца на тых двух праблемах, якія былі высунуты Наркамземам БССР і якія маюць першачарговае значэньне для яго землеўпарадкаваўчай практыкі і палітыкі. Гэтымі праблемамі зьявіліся—оптымум тэрыторыі пасёлкаў і эфэкт землеўпарадкаваньня. Папярэдняя апрацоўка даных для трэцяй аснаўной праблемы—грамадзкага севазвароту ў пасёлках паказала, што разгляд гэтай праблемы цяжка будзе зьмясьціць у рамкі данай працы. Таму апошнюю праблему мы вылучылі ў самастойную тэму, якую мяркуем апрацаваць у бліжэйшы час разам з некаторымі іншымі пытаньнямі гаспадарчай арганізацыі пасёлкаў.

Мы пайшлі на сустрэчу жаданьню Н. К. З. і імкнуліся сваю працу скончыць у мажліва кароткі тэрмін з тым, каб даць магчымасьць скарыстаць яе вынікі, як для складаньня пэрспэктыўнага пляну разьвіцьця сельскай гаспадаркі БССР, гэтак і для абгавору „агульных асноў землекарыстаньня і землеўпарадкаваньня". Мы ў даным выпадку прынялі палажэньне: „лепшае—вораг добрага", а тым самым наперад згадзіліся сустрэць і вытрымаць суровую крытыку „строгай" навукі.

У заключэньне лічу прыемным абавязкам выказаць шчырую падзяку Наркому Земляробства З. Х. Прышчэпаву і Дырэктару І-та Г. І. Гарэцкаму за утварэньне імі тых спрыяючых абставін, якія далі магчымасьць так хутка скончыць нашу працу.

Ян Кісьлякоў.

Горы-Горкі
вясна-лета 1928 г.

Пралетарыі ўсіх краёў, злучайцеся!

ПРАЦЫ БЕЛАРУСКАГА НАВУКОВА-ДАСЬЛЕДЧАГА ІНСТЫТУТУ СЕЛЬСКАЕ і ЛЯСНОЕ ГАСПАДАРКІ імя У. І. ЛЕНІНА пры СНК БССР

т. V АДДЗЕЛ С.-Г. ЭКАНОМІІ і АГРАРНАЕ ПАЛІТЫКІ № 1

ЯН КІСЬЛЯКОЎ

ПАСЁЛКІ

(ОПТЫМУМ ТЭРЫТОРЫІ і ЭФЭКТ ЗЕМЛЕЎПАРАДКАВАНЬНЯ)

Труды Белорусского Научно-Исследовательского Института Сельского и Лесного Хозяйства имени В.И. Ленина при СНК БССР

И. А. КИСЛЯКОВ

ПОСЕЛКИ

(Оптимум территории и эффект землеустройства)

Bulletin of the White Ruthenian Lenin's Institute of scientific research of Agriculture and Forestry at the Soviet of People's Commissaries of BSSR

JAN KISLAKOW

ANSIEDELUNGEN

(Optimum des Landgebietes und Effekt des Landeinrichtungswerkes)

МЕНСК—MINSK

1928

Пралетарыі ўсіх краёў, злучайцеся!

ПРАЦЫ БЕЛАРУСКАГА НАВУКОВА-ДАСЬЛЕДЧАГА ІНСТЫТУТУ СЕЛЬСКАЕ і ЛЯСНОЕ ГАСПАДАРКІ імя У. І. ЛЕНІНА пры СНК БССР

т. V АДДЗЕЛ С.-Г. ЭКАНОМІІ і АГРАРНАЕ ПАЛІТЫКІ № 1

ЯН КІСЬЛЯКОЎ

ПАСЁЛКІ

(ОПТЫМУМ ТЭРЫТОРЫІ і ЭФЭКТ ЗЕМЛЕЎПАРАДКАВАНЬНЯ)

Труды Белорусского Научно-Исследовательского Института Сельского и Лесного Хозяйства имени В.И. Ленина при СНК БССР

И. А. КИСЛЯКОВ

ПОСЕЛКИ

(Оптимум территории и эффект землеустройства)

Bulletin of the White Ruthenian Lenin's Institute of scientific research of Agriculture and Forestry at the Soviet of People's Commissaries of BSSR

JAN KISLAKOW

ANSIEDELUNGEN

(Optimum des Landgebietes und Effekt des Landeinrichtungswerkes)

МЕНСК—MINSK

1928

ГОРЫ-ГОРКІ,
Друкарня Бел. Дз. С-Г. Акадэміі
Заказ № 426—1000 экз.
Горрайлітбел № 118

I. ПАСЁЛАК, ЯК АСОБНАЯ ФОРМА ЗЕМЛЕКАРЫСТАНЬНЯ

Пасёлкі ў палітыцы і ў жыцьці

Пасёлкі, як новая і самастойная форма землекарыстаньня, займаюць у савецкай зямельнай палітыцы зусім пэўнае месца. Так, III Зьезд Саветаў СССР, разам з абвяшчэньнем прынцыпу вольнасьці ў выбары насельніцтвам тэй або іншай формы землекарыстаньня, даў дырэктыву паклапаціцца аб мерапрыемствах, „якія накіраваны былі-б да пашырэньня тых форм землекарыстаньня, якія зьяўляюцца больш спрыяючымі для разьвіцьця мэханізацыі сельскае гаспадаркі і каапэраваньня яе (*пасёлкі**, выселкі і інш.“[1]).

Па сутнасьці тое самае кажа аб гэтым і XV Зьезд Камуністычнай Партыі: „усякімі спосабамі садзейнічаць росту такіх форм землекарыстаньня, якія больш спрыяюць разьвіцьцю каапэраваньня і мэханізацыі сельскае гаспадаркі (*пасёлкі**, выселкі і інш.), разам з гэтым абмежаваць практыку выдзелу на адрубы і, асабліва, на хутары і зусім забараніць іх у тых выпадках, калі яны вядуць да росту кулацкіх элемэнтаў вёскі“[2]).

Яшчэ больш яскравую устаноўку на пасёлкі можна сустрэць у асобных аўтараў па зямельнай палітыцы. Так Лацыс, адзін з адказных кіраўнікоў савецкай зямельнай палітыкі піша: „Мы ўсякімі спосабамі павінны, побач з арганізацыяй, ужо цяпер, калектыўных гаспадарак, *садзейнічаць вылучэньню пасёлкаў**, якія адказвалі-б запатрабаваньням агранамічнай навукі і нашым палітычным меркаваньням“[3]). Гэткую-ж ацэнку пасёлкаў можна сустрэць у цэлага шэрагу іншых аўтараў[4]). Вось чаму з боку сацыяльна-палітычнай устаноўкі (згодна з данай ацэнкай) трэба лічыць за бяспрэчнае тое, што: 1) пасёлкі трактуюцца, як асобная форма землекарыстаньня; 2) пасёлкі прызнаюцца, як найбольш пажаданая форма з тых, якія ўтвараюцца пры вообшчынным і падворным парадках землекарыстаньня; 3) на пасёлкі кладзецца задача зрабіць больш лёгкім пераход масы паселішч да тварыскага парадку землекарыстаньня, а разам з гэтым да калектыўных форм гаспадараваньня.

Практыка землеўпарадкаваньня шырока разгарнула сваю працу па утварэньню пасёлкаў і апошнія, занялі значнае месца па ўсяму Саюзу:

---

[1]) Соколов В. Н. „С.-Х. политика Советской власти“ стр. 46.
[2]) Квиринг Э. И. „Советское землеустройство“ стр. 25.
[3]) „С.-Х. Жизнь“, № 9. 1924 г.
[4]) А. В. Коржец, Я. Н. Кирпичов, Дубровский, Соколов и др.
*) Усюды падкрэсьлена мною (Я. К.).

па РСФСР на 1922-23 г. пад пасёлкі (выселкі) было ўпарадкавана каля 22% усей землеўпарадкаванай плошчы, а для асобных раёнаў да 24% (Сыбір) і нават да 45% (Заходні[1]); па БССР пасёлкі занялі 29% усей упарадкаванай за 5 г. (1922-1927) плошчы[2]); для Татрэспублікі Каржэц А.В. канстатуе, „што самай пашыранай формай... зьяўляецца пасялковая форма“ і далей зазначае, што хутары і адрубы займаюць толькі 0,25% ад землеўпарадкаванай плошчы[3]); для Уральскай краіны (вобласьці) за пэрыяд 1920-25 г. г. выдзел зямлі пасёлкам (выселкам) складаў 79,6% ад усей плошчы сярод-паселішчнага землеўпарадкаваньня[4]). Такім чынам, паданыя прыклады сьведчаць аб тым, што пасёлкі набылі ўсе правы грамадзянства ў жыцьці, і тым самым апрача свайго дэкларацыйнага і ідэолёгічнага выяўленьня набылі народна-гаспадарчае і арганізацыйна-вытворчае значэньне.

Пасёлкі ў літаратуры. Натуральна было-б чакаць, што навіна пасёлкавай формы землекарыстаньня, устаноўка на яе, як на самую прагрэсыўную форму і ўрэшце размах яе пашырэньня— павінны былі-б выклікаць належную да яе зацікаўленасьць з боку навуковых і дасьледчых устаноў, а таксама і з боку паасобных дасьледчыкаў.

Аднак, на справе, мы гэтага ня бачым: так званая „унівэрсытэцкая“ землеўпарадкаваўчая навука, пакуль што, у вельмі малой ступені „асвоіла“ новую форму. Таму ў даны момант у літаратуры можна сустрэць толькі беглыя, выпадковыя думкі і заўвагі наконт пасёлкаў.

Праф. П.М. Арлоў выселкам (пасёлкам) прысьвячае роўна 6 радкоў у разьдзеле „празпалоснае землекарыстаньне“, пры чым у выселках бачыць не ўтварэньне новай формы землекарыстаньня, а толькі „*расьсяленьне* вялікік вёсак“[5]). Аб выселках ён кажа і далей у разьдзеле: „вучастковае землекарыстаньне“, дзе паводле думак Вышневалоцкага УЗУ (Цьвярской губ.), зьвязвае утварэньне выселкаў з раскіданасьцю землекарыстаньня, яго дальназямельлем, маламоцнасьцю гаспадарак і, урэшце, „калі эканамічныя ўмовы не адпавядаюць утварэньню *абасобленых* гаспадарак“[6]), (падкрэсьлена мной Я. К.).

У дадатак да ўсяго выселкі прызнаюцца, як бы часовай формай, якая ў далейшым або „ня будзе адрозьнівацца ад вясковых грамад“, або пойдзе па таму шляху далейшага паляпшэньня форм землекарыстаньня, які вызначае праф. П. М. Арлоў, уласьне: 1) „празпалосіца і вузкапалосіца; 2) шырокапалосіца (выселкі пэўна адпавядаюць гэтай стадыі Я.К.); 3) адруб; 4) хутар“[7]). Урэшце параграф аб „формах землекарыстаньня“

[1]) „Советское землеустройство и мелиорация“. Перспективный план, стр. 198.
[2]) Даныя Кіраўмеліазема НКЗБ.
[3]) Коржец А. В. „Землеустройство в Татарской Соц. Сов. Республике“ стр, 21.
[4]) „Землепользование и перспективы землеустройства на Урале“ стр. 31.
[5]) Проф. П. М. Орлов. „Землеустройство (теория и практика) 1924 г., стр. 74.
[6]) ibidem. стр. 76.
[7]) ibidem стр. 77.

канчаецца ў прафэсара Арлова сказам: „хутар у адрозьніваньне ад іншых форм землекарыстаньня, мае найбольшую здольнасьць скарыстоўваць зямлю поўнасьцю“, і ўсьлед за гэтым хутару прыпісваецца павялічэньне на 50% эканамічнай выгаднасьці ў параўнаньні з іншымі формамі.

Праф. Ф. Г. Някрасаў у сваіх „Асновах землеўпарадкаваньня“ таксама фактычна абыходзіць пасялковую форму: пры чым, у „схэме эвалюцыі форм сац.-тэхн. арганіз. плошчы“ ён да аднэй *сацыяльнай* і гаспадарчай формы адносіць гэткія „формы тэхнічнай арганізацыі плошчы“: хутары, дробныя адрубныя пасёлкі і вучасткі з грамадзкім іх скарыстаньнем[1]). У далейшым, пры разглядзе форм расьсяленьня, ім жа устанаўляецца адназначнасьць вясковай і пасялковай форм расьсяленьня[2]). Такім чынам, у праф. Ф. Г. Някрасава пасёлкі выступаюць, і як форма тэхнічнай арганізацыі плошчы і як форма расьсяленьня. Але ў самой клясыфікацыі форм сучаснага землеўпарадкаваньня. праф. Някрасаў пакідае першае разуменьне і глядзіць на пасёлкі, як на форму расьсяленьня[3]). Калі-ж прыняць пад увагу, што пасялковая форма расьсяленьня па праф. Някрасаву зьяўляецца сынонімам вясковай,—то пасёлак, як новая зьявішча сучаснай палітыкі і практыкі, выхалашчываецца поўнасьцю.

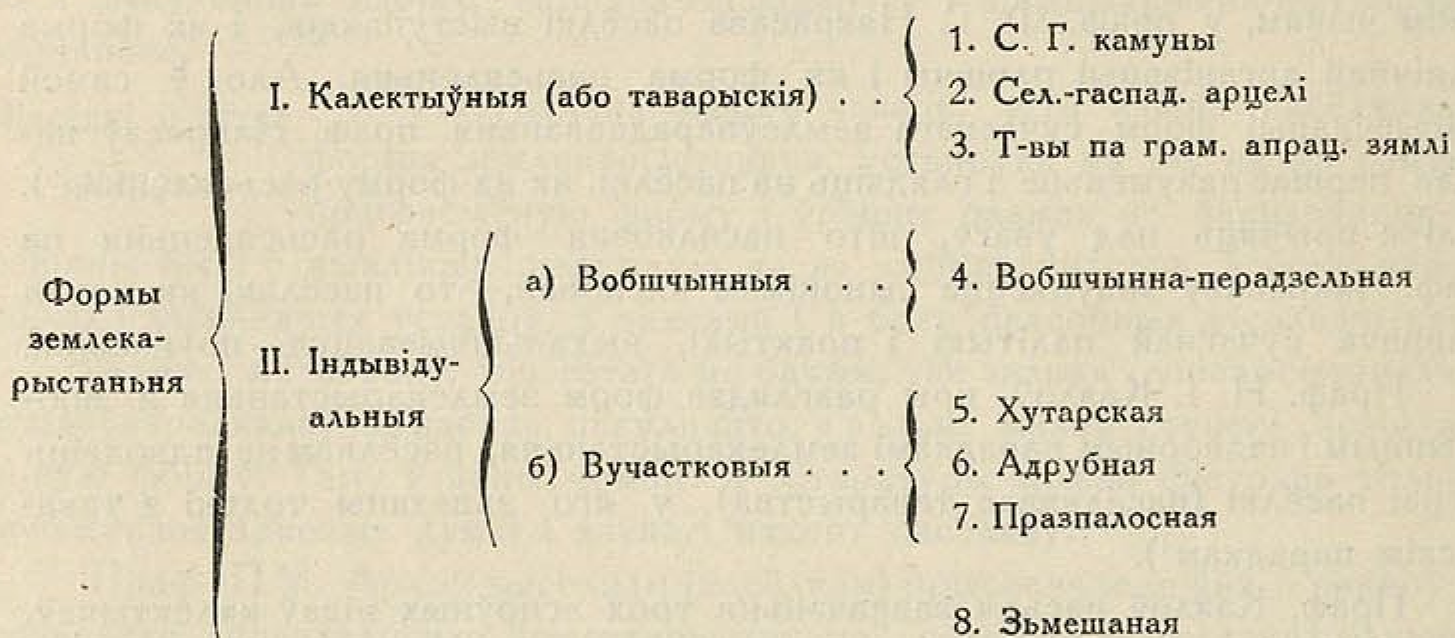
Праф. Н. І. Казлоў, пры разглядзе форм землекарыстаньня з вобшчынным і падворным парадкамі землекарыстаньня, пасёлкам не адводзіць месца; пасёлкі (пасёлкавае таварыства) у яго зьвязаны толькі з таварыскім парадкам[4]).

Праф. Казлоў пасьля зазначэньня трох асноўных відаў калектываў, кажа: „Да вызначаных відаў калектываў мажліва далучыць першапачатковы від калектыва „пасялковае таварыства“, хоць апошняе і ня мае характару адзінай земляробскай гаспадаркі“[5]), і далей: „пасялковым таварыствам“ можа быць усякая зямельная грамада“.

Сутнасьць гэтых слоў трэба напэўна разумець так, што: 1) назва „пасёлкавае Т-ва“ ужываецца не для азначэньня асобнай самастойнай *формы землекарыстаньня*, а для азначэньня *формы гаспадарчага аб'яднаньня*; 2) форма гаспадарчага аб'яднаньня „пасёлкавае Т-ва“ можа мець месца, і тады, калі зямельная грамада мае вясkова-празпалосную форму землекарыстаньня, і тады, калі будзе мець адрубную і нават хутарскую форму; 3) сувязь тэрмінаў „пасялковае“ і „Таварыства“ зьяўляецца не прынцыповай, а устаноўлена толькі таму, што „такія парадкі лягчэй заснаваць маладой, выходзячай на пасёлкі зямельнай грамадзе“. У выніку, як бачым, і у Н. І. Казлова (у іншым, цікавага аўтара) пасёлкі, як асобная форма землекарыстаньня,—зьніклі с сыстэмы.

[1]) Проф. В. Г. Некрасов. „Основы землеустройства“ 1926 г., стр. 84—85.
[2]) ibidem стр. 124-126.
[3]) ibidem 88.
[4]) М. И. Козлов. „Землеустройство по зем. кодексу РСФСР 1925 г.“, стр. 45-68.
[5]) ibidem стр. 48.

Урэшце цікава даведацца, як трактуецца пасялковая форма карыфеем расейскага землеўпарадкаваньня і выдатнейшым яго працаўнікам у сучаснасьці – праф. Н. П. Рудзіным. Гэта неабходна зрабіць яшчэ і таму што апошні ў спэцыяльным артыкулу „о формах землепользования“ імкнецца ўнесьці „ясность в самое понимание форм землепользования“ у мэтах пазбавіцца ад „путаницы, ведущей к неправильным выводам“[1]. Пад формамі землекарыстаньня праф. Рудзін разумее „спосабы гаспадарчага распараджэньня землекарыстальнікамі землямі, якія ім дадзены“. У залежнасьці ад розьніцы, гэтых спосабаў распараджэньня, ён і будуе сваю клясыфікацыю форм, якую схэматычна мажліва падаць у гэткім выглядзе.

Пакідаючы на далейшае, крытыку, як азначэньня паняцьця „форма землекарыстаньня“, гэтак-жа і крытыку пададзенай клясыфікацыі,—неабходна, пакуль што зазначыць: 1) праф. Рудзін у сваей клясыфікацыі ні ў якай форме не дае месца пасёлкам. 2) Пададзеная схэма зьяўляецца сколкам (а мо' наадварот) з тэй клясыфікацыі форм, якую мы бачым у „Советском землеустройстве и мелиорации. Перспективный план“. Там чытаем: „Наша законадаўства і наша землеўпарадкаваўчая практыка ведае наступныя формы землекарыстаньня: 1) вобшчынна-перадзельную; 2) вучасткова-празпалосную (або падворна-празпалосную); 3) хутарскую і адрубную; 4) калектыўную (камуны, арцелі, таварыствы і іншыя); 5) зьмешаныя“[2].

Праўда, у „пэрспэктыўным пляне“ трактуецца пытаньне і аб пасёлках (чаго няма у Н. П. Рудзіна) з ужываньнем гэткіх злучэньняў: „образование пяселкового землепользования“ і „поселковое землеустройство“[3]. Як бачым, пасёлак тут выступае, то як *форма* (чаму тады яе няма ў схэме),

[1]) Часопіс „Землеустроитель“ 1925 г. № 2, стар. 38.
[2]) Труды Земплана РСФСР; вып. 6 1925 г. стр. 47.
[3]) ibidem стр. 58.

то як *спосаб* землеўпарадкаваньня. Урэшце, старонкай далей там-жа чытаем: „Такім чынам, у выніку (утварэньня пасёлкаў Я. К.) мы маем падноўленую вобшчыну, інакш кажучы, другое палепшанае выданьне яе“[1]). Гэты сказ ня сьведчыць аб тым, што Земплян РСФСР мае яснае уяўленьне аб пасёлках.

Да пазыцыі Н. П. Рудзіна і пазыцыі аўтараў „Трудов Земплана“ трэба далучыць погляды яшчэ аднаго аўтара—К. Кіндзеява. Апошні па вучнёўскі ідзе за праф. Рудзіным у сваім разуменьні катэгорыі „форма землекарыстаньня“ і амаль што без усякіх зьмен падае клясыфікацыю форм, як яна дадзена ў „Трудах Земплана“. Але К. Кіндзееў таксама ня можа зачыніць вочы перад жыцьцем і гаворыць аб пасёлках; пры чым робіць гэта ў сувязі з разглядам „способов русской землеустроительной практики“[2]).

Мала таго ён нават падае клясыфікацыю пасёлкаў, калі кажа: „Яны (пасёлкі, выселкі Я. К.) маюць два віды: 1) грамада падзяляецца на некалькі частак (пасёлкаў). Пры чым гэтаму кожнаму пасёлку даецца зямля ў адзін сумесны адруб і за тым падзяляецца на дробныя адрубныя вучасткі па асобным гаспадаркам. Утвораны нанова пасёлак пераносіць свае сядзібы ў новы сядзібны асяродак, сумесны для ўсіх высяліўшыхся двароў; 2) на адведзеным усяму пасёлку адрубу засноўваецца агульны севазварот і наогул засноўваецца звычайны вобшчынны парадак“[3]). Чаму пры другім віду пасёлкаў абавязкова засноўваецца вобшчына— аўтар не даводзіць, хоць яму напэўна вядома, што пасёлкі другога віду пашыраюцца і ў раёнах падворнага, а ня толькі вобшчыннага землекарыстаньня. Але, як відаць, аўтару і ня цікава паглыбляцца ў сутнасьць разглядаемай формы. Для яго даволі, што пры другім віду пасёлкаў можа скласьціся вобшчынны парадак, каб на падставе гэтага у засьляпленьні варожасьцю да вобшчыны кінуцца ў штыкавую атаку на тое, што трэба было найбольш далікатна і асьцярожна прааналізаваць. Аўтар настолькі сьпяшаецца адмяжавацца ад „народніцкай ідэалёгіі“, што ня міргнуўшы вокам праходзіць каля ім жа канстатаванага факту, што „у практыцы зямельных органаў найбольш рацыянальнай формай землекарыстаньня ўсьлед за калектывам зьяўляецца вобшчына—пасёлак“[4]). Ён кідае гэта пад ногі сваёй „вобшчынафобіі“ і думае што ён у гэтым адрозьніваецца ад Сталыпіна (К. Кіндзееў, як відаць, належыць да марксыстаў).

Мы абсалютна ніколі не зьяўляліся абаронцамі вобшчыны і ня маем замеру імі быць, але мусім зазначыць, што ня трэба барацьбу з ёй даводзіць да шкоднага, калі, як кажуць, разам з вобшчыннай вадой выплёскваецца і савецкае дзіця—пасёлкавая форма землекарыстаньня. А што

[1]) ibidem стр. 59.
[2]) Киндиев: „Вопросы землеустройства“ стар. 45—47.
[3]) Ibid, стар. 47—48.
[4]) Ibid, стар. 71—72.

гэта так, то мы дазволім сабе прывесьці яшчэ адну вытрымку з К. Кіндзеява, дзе ён настаўляе: „Трэба памятаць, што пасёлак ня ёсьць самастойная форма землекарыстан., а *гэта ёсьць або невялічкая вобшчына, або адрубная форма*“[1]) (падкрэсьлена мной Я.К.). Паколькі „усякая абарона вобшчынных парадкаў ува ўсіх яе відавочных і захованых відах зьяўляецца адбіткам народніцкай ідэалёгіі“, настолькі няхай жыве адрубізацыя. Мы наўмысьля даволі поўна выдажылі погляды К. Кіндзеява, каб паказаць, як запраўды цяжка прабірацца сярод пытаньняў, якія зьвязаны з формамі землекарыстаньня; цяжка нават і тады, калі дасьледчык шчыра і аддана шукае належнай яснасьці.

Пэрспэктыўны плян разьвіцьця сельскай гаспадаркі БССР спыняецца на пасёлкавай форме, як асобнай форме землекарыстаньня, характарызуючы яе: 1) разьмерам (10—15 двароў), 2) формай расьсяленьня („общая усадебная оседлость“) і 3) наяўнасьцю „общего многопольного севооборота“[2]). Але там-жа плян прадбачыць і „поселок с отрубной формой землепользования“, што дае падставу лічыць погляд Наркамзема БССР на пасёлкі хоць і больш ясным, але ў рэшце рэшт таксама не пазбаўленым некаторай нявыразнасьці.

Пададзеныя літаратурныя даведкі трэба лічыць дастатковымі, каб на іх пабачыць рознабой у разуменьні пасёлкаў (выселкаў), а тым самым зразумець і апраўдаць неабходнасьць папярэдняга аналізу самаго паняцьця пасёлка, як асобнай формы землекарыстаньня. Запраўды, якая надзвычайная паўстае разнастайнасьць у падыходзе да тэрміну—пасёлак. То гэта *форма расьсяленьня* (Арлоў, Някрасаў), то „*форма технической организации площади*“ (Някрасаў), „то *форма* гаспадарчага аб'яднаньня“ (Казлоў), то „*форма землеустройства*“ (Земплан РСФСР) і ўрэшце, пасёлак—нічога (Рудзін).

Бязумоўна, пасёлак, як усякі іншы аб'ект назіраньня можа разглядацца з розных пунктаў погляду, а тым самым, як аб'ект пазнаньня, можа выступаць у тэй або іншай ролі. Таму і кожная з пералічаных установак (зразумела, апрач праф. Рудзіна) зьяўляецца мажлівай, законнай і ня можа па сутнасьці выклікаць ніякіх спрэчак. Непаразуменьне пачынаецца тады, калі паўстае задача даць пасёлку разуменьне асобнай формы землекарыстаньня, паказаць яго спэцыфічныя рысы, а таксама і тую захаваную ў пасёлках ідэю, дзякуючы якой яны не выпадкова, а стала разглядаюцца, як прагрэсыўная зьява, у сыстэме нашай сучаснай зямельнай палітыкі.

Вось так пастаўленае аб пасёлках пытаньне не знаходзіць у літаратуры па землеўпарадкаваньню больш менш акрэсьленай, навуковай думкі; фігуральна кажучы, тут мы сустракаем „непачатую цаліну“. А тым самым

[1]) Ibid, стар. 71.
[2]) Перспективный план Наркамзема БССР стр. 129.

перад дасьледчыкам, калі ён абраў аб'ектам свайго дасьледаваньня пасёлак, паўстае перш за ўсё неабходнасьць давесьці права пасёлку на назву асобнай формы землекарыстаньня. Зразумела, што толькі пасьля гэтага зьявіцца мажлівасьць увесьці пасёлак у навуковую клясыфікацыю форм землекарыстаньня з аднаго боку і удасканаліць адносіны да яго з боку палітыкі і практыкі—з другога.

Паняцьце „форма землекарыстаньня"

Аднак, пададзеныя з літаратуры прыклады паказалі, што гэта задача зьяўляецца далёка ня лёгкай, таму што на шляху да яе разьвязаньня стаіць ня зусім дакладна афармленая, з навуковага пункту гледжаньня, катэгорыя: „формы землекарыстаньня", іначай кажучы, зьяўляецца нявыразным і спрэчным сам крытэры аднясеньня.

Пытаньне аб удакладненьні тэрміналёгіі і аб аналізе аснаўных катэгорыяў для землеупарадкаваўчых навук—зьяўляецца надзвычайна важным, актуальным і ўдзячным, паколькі толькі цяпер фактычна закладваюцца асновы гэтых навук і цяпер (як ніколі раней) на іх кладзецца абавязак навуковага афармленьня самой практыкі землеўпарадкаваньня. Трэба спадзявацца, што спэцыяльныя працы ў гэтым кірунку ня прымусяць доўга сябе чакаць, а тым самым у далейшым для дасьледчыка ня будзе неабходнасьці аналізаваць некаторыя пабочныя паняцьці і ўмаўляцца наконт разуменьня ужываемых тэрмінаў.

Але паколькі гэта яшчэ ня зроблена—пастолькі ня можна прайсьці моўчкі каля трактоўкі тых аснаўных катэгорыяў, да якіх мае дачыненьне даны, канкрэтны аб'ект дасьледваньня. Гэта заўвага павінна апраўдаць нашу спробу, высьветліць у даным месцы здавалася-б далёкую для тэмы досьледу катэгорыю „формы землекарыстаньня", паколькі апошняя не зьявілася да гэтага часу прадметам спэцыяльнага аналізу, а тым самым і не набыла поўнай яснасьці пры яе навуковым ужываньні.

Першую спробу ў гэтым напрамку зноў-жа можна бачыць у праф. Н. П. Рудзіна, які (як гэта зазначалася раней) пад формамі землекарыстаньня разумее „спосабы хозяйственного распоряжения землепользователями предоставленными им землями".[1]) Пры чым гэтыя спосабы ён разглядае, як „только рамку, только оболочку, в которую вливается хозяйственное содержание" і далей: „таким образом, форма землепользования есть производная от уровня хозяйства".[2]) Разам з гэтым праф. Рудзін прызнае і „некоторое обратное влияние этих форм на хозяйство".

Пададзеная установка зьяўляецца бясспрэчна крокам наперад, ужо па аднаму таму, што яна ўносіць навуковую акрэсьленасьць, хай сабе

[1]) Часопіс „Землеустроитель" 1925 г. № 2.

[2]) Праўда, з гэтым сказам ня зусім пасуе другі, які сустракаецца ў тым жа артыкулу: „Поскольку одним из факторов развития производительных сил являются формы землепользования, постольку нужно дать себе ясный отчет о том месте, которое эти формы имеют в ряде факторов, влияющих на темп и направ. с. х. развития".

яшчэ спрэчную, у паняцьце, якое без усякага аналізу і крытыкі было ўзята з жыцьця і ўведзена ў такім выглядзе ў землеўпарадкаваўчую навуку. Але разам з тым неабходна канстатаваць, што праф. Рудзін усёж ня змог дабіцца поўнай яснасьці ў разьвязаньні пастаўленай задачы.

Перашкодай у гэтым для яго, на нашу думку, зьявілася імкненьне трактаваць форму землекарыстаньня, з аднаго боку, як зьявішча тэхніка-арганізацыйнае, а з другога, як сацыяльнае. Гэта па сутнасьці выклікала туманнасьць і агульнасьць у самым азначэньні форм, як „спосабаў гаспадарчага распараджэньня“, а таксама ўнесла дуалізм у пададзеную ім клясыфікацыю форм землекарыстаньня. У выніку такой пастаноўкі ў клясыфікацыю папала тое, што не павінна мець у ёй месца (калектыўныя формы), а з другога боку атрымалася непаўната схэмы (адсутнасьць пасёлкаў). Разам з тым разуменьне форм землекарыстаньня як сац.-тэхніч. катэгорыі выклікала ня зусім правільную трактоўку іх узаемадзейнічаньня з сацыяльнымі формамі гаспадаркі.

Запраўды, у выразе „спосабы гаспадарчага распараджэньня“ знаходзіцца, з аднаго боку, момант сацыяльна-юрыдычны, паколькі спосаб гаспадарчага распараджэньня зямлёй зьвязан са зьместам права на яе; з другога,—момант натуральна-тэхнічны, паколькі спосаб распараджэньня зямлёй находзіць пэўны свой адбітак у тэй ці іншай форме арганізацыі тэрыторыі.

У даным выпадку трэба згадзіцца з К. Васяткіным, што „Нельзя смешивать *правовые порядки* землепользования *со структурными формами* организации территории“.[1]) Таму і неабходна зразу-ж выразна паставіць і прыняць, або разуменьне форм землекарыстаньня, як прававых парадкаў (катэгорыя сацыяльная), або, як форм арганізацыі тэрыторыі (катэгорыя тэхнічная).

Нам думаецца, што выходзячы з паняцьця формы, як чагосьці даступнага ўспрыйманьню нашых вонкавых органаў, трэба прыняць другую канцэпцыю. Зразумела, монізм такога азначэньня ня ставіць праблему форм землекарыстаньня ў рамкі толькі тэхнічнага іх разгляду, а наадварот, будзе вымагаць адпаведнай сацыяльнай іх ацэнкі, паколькі вядома, што фармальна адна і тая-ж тэхнічная катэгорыя можа мець розную значымасьць пры розных сацыяльных фармацыях. Мала таго разуменьне форм землекарыстаньня, як толькі тэхнічнай катэгорыі прымусіць землеўпарадкаваўчую навуку да больш выразнай пастаноўкі пытаньняў аб сувязі розных форм землекарыстаньня з момантамі сацыяльнага, гаспадарча-эканамічнага і арганізацыйна-вытворчага парадку.

Праўда, праф. Рудзін і ў адносінах да гэтага апошняга пытаньня выказваецца зусім выразна і як быццам ясна. Для яго: узровень гаспа-

[1]) Основные начала землепользования и землеустройства. Сборник Ком. Академии стр. 240.

даркі—прычына, форма землекарыстаньня—вынік; пры чым у выпадку толькі няўдалага выбару формы, працэс с. г. разьвіцьця можа крыху затрымацца, або часова пайсьці па іншаму шляху, але „отнюдь не больше: он (неудачливый выбор Я. К.) не может изменить его конечной цели и основного направления“.

Гэтай катэгарычнай установцы ня зусім добра адпавядае погляд, які сустракаецца ў тым жа артыкулу і які формам землекарыстаньня адводзіць месца аднаго „з фактараў разьвіцьця вытворчых сіл“. Апошняе як быццам дае падставу лічыць, што і сам прафэсар Рудзін ня мае намеру разглядаць формы, як толькі простую функцыю, а схіляецца да прызнаньня за імі таксама ролі актыўнага фактару. Нажаль, праф. Рудзін не застанаўляецца больш падрабязна на аналізу узаемадзейнічаньня разьвіцьця вытворчых сіл і форм землекарыстаньня. Тым самым у многіх мясцох сваёй працы дае падставу папікнуць яго ў фаталізацыі гістарычнага працэсу разьвіцьця форм землекарыстаньня, а таксама у імкненьні тэорэтычна угрунтаваць палітыку нейтралітэту дзяржавы пры абраньні насельніцтвам тых або іншых форм землекарыстаньня.

Нам думаецца, што на падставе пададзенага агляду можна зрабіць наступныя заўвагі: 1) форма землекарыстаньня, як гэтакая—ёсьць катэгорыя тэхнічная, а не сацыяльна-тэхнічная; 2) формы землекарыстаньня фармуюцца пад уплывам ня толькі ступені разьвіцьця вытворчых сіл (канцэпцыя чыста эканамічная), а і тых сацыяльных форм, у якія уводзіцца гэта разьвіцьцё на падставе таго ці іншага разуменьня народнагаспадарчага ідэалу, і зьвязанага з гэтым—сацыяльнага рэгуляваньня; 3) формы землекарыстаньня ў парадку надбудовы уплываюць ня толькі на тып сельскае гаспадаркі ў яго вузкім арганізацыйна-вытворчым разуменьні, але і на сацыяльныя формы, якія складваюцца ў сельскай гаспадарцы і якія ў канцы канцоў, у вялікай ступені абумаўляюць тэмп і напрамак разьвіцьця саміх вытворчых сіл[1]).

Далей, выходзячы з разуменьня форм землекарыстаньня, як тэхнічнай катэгорыі, трэба, на нашу думку абмежаваць ужываньне гэтай катэгорыі выключна адным сацыяльна-эканамічным тыпам гаспадарак—сялянскімі гаспадаркамі. Толькі для гэтых гаспадарак зьяўляюцца рэальнымі розныя тэхнічныя формы арганізацыі зямельнай тэрыторыі пры аднальковасьці іх прыватна-гаспадарчай, індывідуалістычнай сацыяльна-

[1]) Недаацэнка сацыяльна-эканамічнага значэньня форм землекарыстаньня вельмі яскрава выяўлена ў працы К. Кіндзеява: „Вопросы землеўстройства“. Там мы чытаем: „...сацыялізм у землярробстве ня будзе залежаць ад форм землекарыстаньня“ (прымітыўнае прычыннае мысьленьне Я. К.); далей: „у нас часта пішуць і кажуць, што форма землекарыстаньня абумаўляе калектывізацыю с.-г. насельніцтва, гэта бязумоўна няправільна з марксыцскага пункту гледжаньня“ (недаацэнка надбудоў Я. К.); і ўрэшце К. Кіндзеяў кажа: „Мы лічым, што формы землекарыстаньня нас павінны цікавіць толькі з вытворчага пункту гледжаньня: наскολькі тая або іншая форма адпавядае данаму узроўню гаспадарчага разьвіцьця ў тым або іншым раёне“ (ухіл у бок чыстага „эканамізму“ Я. К.) (К. Киндеев: „Вопросы землеустройства; стар. 46).

эканамічнай прыроды. Імкненьне ўвесьці ў схэму форм землекарыстаньня другі сацыяльна-эканамічны тып—калектыўныя г-кі, зьяўляецца простым непаразуменьнем. Для ўсіх калгасаў тэхнічная арганізацыя тэрыторыі характарызуецца наяўнасьцю формы буйнога с г. прадпрыемства і ў гэтым яны нічым, напрыклад, не адрозьніваюцца ад савецкіх г-к.

Розьніца паміж рознымі сацыяльнымі тыпамі гаспадарак павінна быць выразна і ясна ўстаноўлена па другой лініі—адносін суб'екта працы да прылад і сродкаў сваей вытворчасьці. Прыняўшы за крытэры гэты прынцып, атрымоўваем наступную клясыфікацыю сац.-экан. тыпаў сельскае гаспадаркі: а) усе сродкі сацыялізаваны (саўгасы); б) усе сродкі ў прыватным, але грамадзкім карыстаньні (калгасы); в) зямля ў грамадзкім карыстаньні, іншыя сродкі у індывідуальным (таварыствы па грамадзкай апрацоўцы зямлі) і г) усе сродкі, у тым ліку і землі, ў прыватным, індывідуальным карыстаньні (сялянскія гаспадаркі). Вызначаныя сац.-экан. тыпы ляжаць на рознай адлегласьці ад канчатковага ідэалу—утварэньня сацыялістычнай народнай гаспадаркі. Тып сялянскай гаспадаркі, як найбольш індывідуалізаваны, наогул займае найбольш далёкае месца ад гэтага ідэалу. Пададзеным можна і абмежавацъ асноўную клясыфікацыю сац.-экан тыпаў. а таксама агульную характарыстыку на іх фоне сялянскае гаспадаркі.

Далейшы аналіз саміх сялянскіх гаспадарак, як пэўнага сац.-экан. тыпу можа ісьці: 1) або па лініі вывучэньня форм і напрамку пашырэньня паміж іх зачаткаў сацыялістычнага земляробства (моманты каапэраваньня і аграмаджваньня); 2) або па лініі вывучэньня у іх унутранай сац.-эканамічнай барацьбы, якая адбываецца на падставе прыватна-гаспадарчага індывідуалістычнага прынцыпу (рассластаваньне сялянства, утварэньня сац.-эканам. груп-клясаў); 3) або на лініі вывучэньня тых юрыдычных ньюансаў зямельна—праўнага парадку, якія і пры нацыяналізацыі зямлі маюць яшчэ месца; 4) або па лініі вывучэньня розьніцы форм землекарыстаньня і г. д.

Паколькі жыцьцё не акрэсьліла пэўнай і сталай сувязі паміж рознымі формамі землекарыстаньня і рознымі сац.-эканам. групамі сялянства, пастолькі клясыфікацыю форм можна не прывязваць да сац.-эканам. груп. З другога боку, формы землекарыстаньня і фактычна і гістарычна зьвязаны з зямельна-юрыдычнымі асаблівасьцямі сялянскага землекарыстаньня. Таму паўстае неабходнасьць формы прывязаць да аснаўных парадкаў гэтага землекарыстаньня: вобшчыннага і падворнага [1]).

У даным месцы няма патрэбы характарызаваць гэтыя парадкі і высьвятляць іх параўнаўчую розьніцу, таму што і той і другі з іх атрымалі ў літаратуры належную распрацоўку. Ня месца гэтак жа сама раз-

[1]) Трактоўка тварыскага парадку землекарыстаньня, як сялянскага, зьяўляецца ў пэўнай меры недарэчнасьцю, паколькі гэты парадак ёсьць адмаўленьне самаго сац.-эканам. тыпу сялянскай гаспадаркі.

глядаць тут і пытаньне аб тым, які з парадкаў больш спрыяе пераходу сялянскіх гаспадарак да новага сац.-экан. тыпу. Ня шкодзіць толькі зазначыць, што тавароскі парадак землекарыстаньня і калектыўны прыватна-гаспадарчы лад асобных с.-г. прадпрыемстваў не зьяўляюцца канчатковымі крытэрыямі, пры ацэнцы большай ці меншай прыгоднасьці вобшчыннага і падворнага парадку, для разьвязаньня задачы сацыялізацыі сельскае гаспадаркі.

Такім чынам, формы землекарыстаньня мы разглядаем, як катэгорыю, якая мае дачыненьне толькі да сялянскіх, прыватных, індывідуалістычных гаспадарак. Пры чым, прывязваючы формы да парадкаў вобшчыннага і падворнага,—самой клясыфікацыі форм можна надаць гэткі выгляд: [1])

Формы землекарыстаньня:

- 1) Пры вобшчынным парадку землекарыстаньня . . . .
  - а) вяскова-прапалосная
  - б) пасялковая
  - в) адрубная
- 2) Пры падворным парадку землекарыстаньня . . . .
  - а) вяскова-прапалосная
  - б) пасялковая
  - в) адрубная
  - г) хутарская

Калі-б зусім адкінуць юрыдычную адзнаку (розьніцу парадкаў), то можна клясыфікацыі надаць яшчэ больш просты выгляд: формы землекарыстаньня—1) вяскова-прапалосная; 2) пасялковая; 3) адрубная і 4) хутарская. Што для навуковага пазнаньня форм землекарыстаньня трэба вылучыць толькі гэтыя (і толькі гэтыя) формы, што кожная з іх запраўды арыгінальна і самастойна — стане відавочным пасьля беглага аналізу пасялковай формы ў яе параўнаньні з іншымі. Пераходзячы да гэтай задачы лічым неабходным папярэдзіць, што аналіз яе будзе зроблены толькі па лініі аснаўных адзнак, а сама характарыстыка будзе насіць вельмі схэматычны характар.

Пасёлак, як асобная форма землекарыстаньня

Запраўды, якія характэрныя рысы можна заўважыць у пасёлку і наяўнасьць злучэньня якіх з іх надае права бачыць у пасёлку асобную форму землекарыстаньня? [2]) Мы высоўваем 4 адзнакі, як самыя неабходныя і разам з тым дастатковыя для адказу на пастаўленае запытаньне.

1) Пасёлак характарызуецца перш за ўсё групавым характарам

[1]) Гл. клясыфікацыю праф. Рудзіна, стр. 4.

[2]) Каб ня было блытаніны мы мусім тут жа адзначыць, што пасялковую форму землекарыстаньня мы ня зьвязваем толькі з тым, што носіць назву „пасёлак“; яна можа мець месца і пры другіх гістарычна-складзеных тыпах паселішч: засьценкі, аколіцы, выселкі, дробныя вёскі, і г. д.

расьсяленьня, г. зн. разьмяшчэньнем сядзіб асобных двароў на адным, спэцыяльна—вылучаным для ўсіх двароў вучастку (сядзібным). Гэта адзнака праводзіць мяжу паміж пасялковай формай і хутарской, ў якіх-бы ньюансах апошняе не выступала, у прыватнасьці нават і у выглядзе так званых „гнёзд (груп) хутароў“. Таму што і для „гнёзд“ усё роўна застаецца ў моцы атрыбут хутарской формы—знахаджэньне сядзібы асобнага двара на сваім зямельным вучастку, у які (па мажлівасьці) зьведзена ўсё землекарыстаньне гэтага двара. Але адна гэта адзнака яшчэ не вылучае пасялковай формы з рэшты іншых форм (вясковай-празпалоснай і адрубной), чаму і патрэбна ўвесьці новыя адзнакі.

2) *Землекарыстаньне пасёлку не перавышае аптымальнае вялічыні тэрыторыі* вызначанай у адпаведнасьці з арганізацыйна-вытворчымі вымаганьнямі данага тыпу с. г. вытворчасьці. Гэта адзнака праводзіць першую мяжу паміж пасялковай і вяскова-празпалоснай, а таксама і вяскова-адрубной формамі, для тых выпадкаў, калі землекарыстаньне апошніх выходзіць за межы памянёнага оптымуму. Але і гэтага мала, таму што пасёлкі застаюцца ня вылучанымі з групы ў якую апрача іх пападаюць і празпалосныя вёскі з тэрыторыяй да опт. і адрубныя вёскі з гэтакай-жа тэрыторыяй, таму патрэбны яшчэ новыя адзнакі.

3) *Зямля (дакладней-ральля) у пасёлку падзелена перш за ўсё ў адпаведнасьці з колькасьцю палёў прынятага севазвароту*, а потым ужо ў межах гэтага аснаўнога падзелу—разьмеркавана паміж асобнымі дварамі данага пасёлку. Адваротнае зьявішча назіраецца пры адрубной форме землекарыстаньня, дзе ральля спачатку падзяляецца паміж асобнымі дварамі (у выглядзе т. зв. адрубоў), а потым ужо кожны двор свой адруб падзяляе на часткі ў адпаведнасьці з прынятым ім, індывідуальным севазваротам. Тым самым прынятая тут трэцяя адзнака праводзіць выразна мяжу паміж пасялковай формай і адрубной для таго выпадку, калі апошняя ужываецца вёскамі (альбо іншымі паселішчамі) з тэрыторыяй зямлі ня звыш опт.

4) Урэшце застаецца адмежаваць пасёлак ад вяскова-празпалоснай формы для таго выпадку, калі землекарыстаньне вёскі знаходзіцца ў межах опт. Гэта будзе лёгка зрабіць пасьля таго, калі знойдуцца матывы для таго, каб угрунтаваць той погляд, што пасёлак сканструктаваны паводле трох папярэдніх адзнак,—*пазбаўлен элемэнтаў празпалосіцы*.

Запраўды, найлепшае разьвязаньне задачы пры арганізацыі пасёлкаў вымагае таго, каб кожны асобны двор атрымаў у кожным з севазваротных палёў пасёлку толькі адзін зямельны кавалак. І вось, калі выходзіць з ідэальнага рашэньня гэтай задачы, то трэба згадзіцца, што пасёлак пазбаўлен наяўнасьці ў ім празпалосіцы. Таму што апошнюю трэба бачыць ня ў тым, што зямля асобнага двара знаходзіцца ў некалькіх палёх, а ў тым, што *ў межах аднаго севазваротнага поля зямля асоб—*

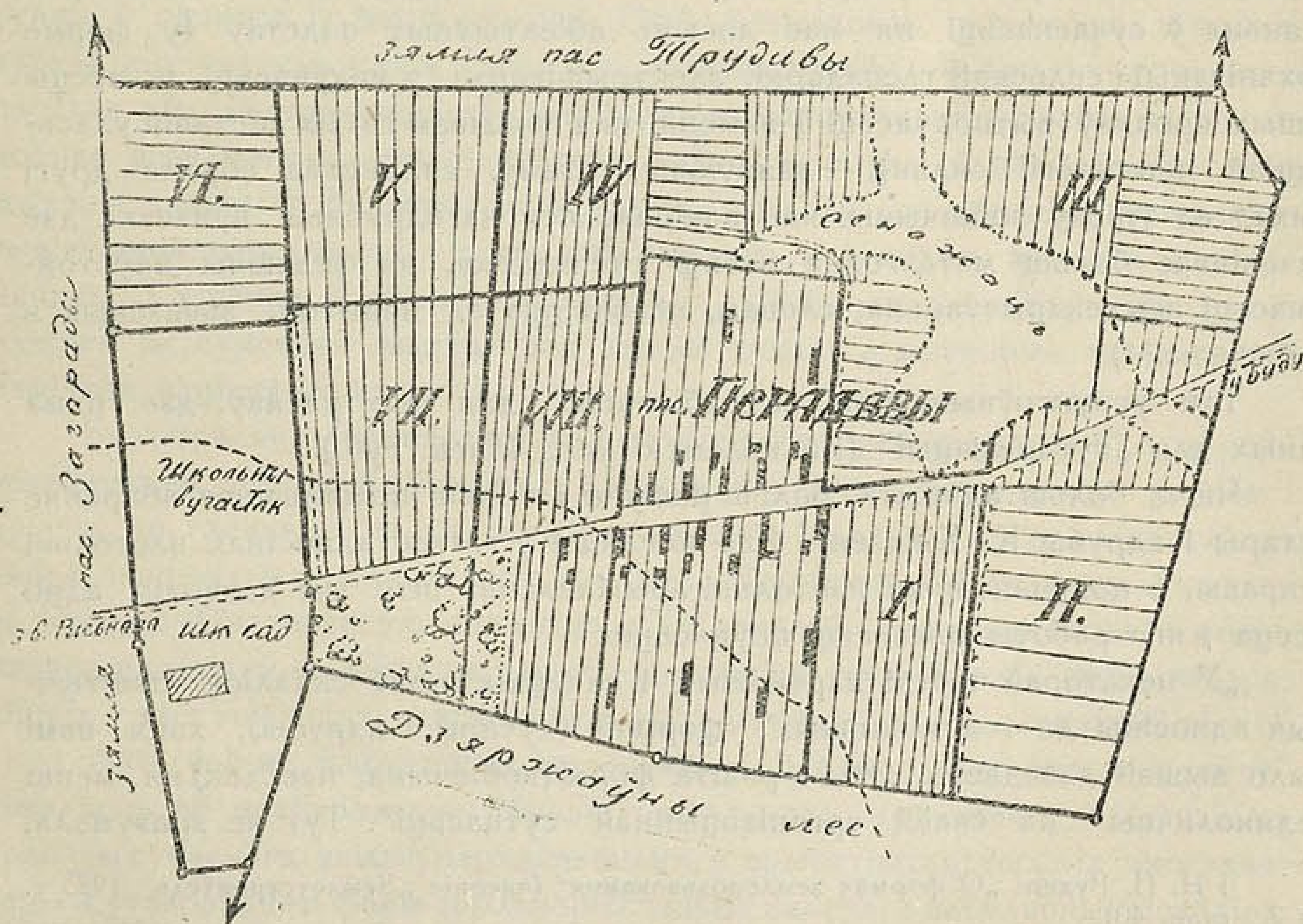
нага двара раскідана некалькімі палоскамі, больш-менш дробнымі і вузкімі паміж гэткіх жа палосак сваіх суседзяў.

Іншае разуменьне празпалосіцы будзе сьціраць спэцыфічныя яе рысы, а тым самым будзе паслабляць барацьбу з ёй там, дзе яна ёсьць і дзе яна зьўляецца запраўдным ліхам. А з другога боку утворыць стрыманыя а мо' і зусім адмоўныя адносіны да тых форм землекарыстаньня, дзе ёсьць толькі падабенства да празпалосіцы. Паданы параўнаўчы агляд пасёлку з боку арганізацыі ў ім зямельнай тэрыторыі паказаў, што ён не ўмяшчаецца ў рамкі вядомых нам форм сялянскага землекарыстаньня (вяскова-празпалосная, хутарская, адрубная), а тым самым дае поўнае права казаць аб новай, спэцыфічнай для яго, форме—пасялковай.

Не надаючы сьціслым фармуліроўкам вялікае вагі пры расчыненьні таго або іншага паняцьця можна на падставе пададзенага аналізу ўсёж даць гэткае азначэньне пасялковай форме. *Пад пасялковай формай землекарыстаньня мы разумеем такую групавую форму, пры якой зямельная тэрыторыя паселішча ня выходзіць з межаў аптымальнага разьмеру, а ральля разьбіта на севазваротныя палі, у кожным з якіх асобны двор мае па мажлівасьці толькі адну палоску.*

Для лепшага ўяўленьня пасялковай формы падаем плян аднаго з дасьледваных намі пасёлкаў.

Мал. 1. пас. *Перадавы,* Бабруйскай акругі (Зьвесткі аб ім гл. у табліцах „Бабруйшчыны“, № 6)

Цяпер, калі мы даведаліся аб сутнасьці пасялковай формы, лёгка зразумець чаму яна, а не якая небудзь іншая форма пратэкцыяніруецца сучаснай зямельнай палітыкай. Гэта форма дае *мажлівасьць поўнасьцю правесьці тэхніка—арганізацыйную рацыяналізацыю* ў арганізацыі зямельнай тэрыторыі (зьнішчэньне дальназямельля, дробназямельля, вузкапалосіцы, дробна-палосіцы, празпалосіцы і г. д.). Але разам з тым пасялковая форма ў адзнаку ад рацыяналізацыі ў выглядзе хутароў і адрубоў *ня можа ў далейшым зрабіцца стрымліваючым натуральна-тэхнічным момантам на шляхох пераходу сялянскіх гаспадарак да іншага сац.-экан. тыпу* (калгасаў і саўгасаў).

Таму мы лічым глыбокай памылкай з боку „унівэрсытэцкай“ землеўпарадкаваўчай навукі забыцьце гэтай формы, або залічэньня яе ў „другое выданьне вобшчыны“. Пры чым апошняе трэба лічыць за найбольш шкоднае, паколькі разам з тэрмінам „вобшчына“ злучаюцца розныя адмоўныя асацыяцыі, якія пры адсутнасьці належнай крытычнай перасьцярогі, лёгка могуць быць перанесены на пасёлкі і пасялковую форму землекарыстаньня, утварыць каля апошняй абставіны нейтральнасьці, а моˋ і варожасьці.

А потым, калі з дарогі будуць прыбраны пасёлкі, можна будзе разважаць прыблізна гэтак: „І таму што з распадам вобшчыны ёсьць толькі *два выхады* (падкрэсьлена мной Я. К.) альбо ў калектыў, альбо на адрубы, і таму, што, з другога боку, стварэньне калектыўных форм землекарыстаньня ў сучаснасьці ня мае досыць абˋектыўных падстаў (у форме мэханізацыі сельскай гаспадаркі, электрыфікацыі, у наяўнасьці ў вёсцы іншых сродкаў вытворчасьці і зьмены пад уплывам гэтых абставін уласьніцкай псыхалёгіі сялян), — дзякуючы гэтаму, сялянства абрала другі выхад ад уціску вобшчыны, яно накіравалася на адрубныя вучасткі, дзе разьлічвае больш мэтазгодна весьці гаспадарку, ня ведаючы няўстойлівасьці землекарыстаньня, словам, пазбавіцца ад нявыгод, зьвязаных з вобшчынай [1]).

Так угрунтоўваецца „адрубізацыя“ для тых раёнаў, дзе няма даных для „хутарызацыі“ (Валкаламскі уезд Маск. губ.).

Яшчэ больш адкрыта, больш рашуча і больш прынцыпова абараняе хутары і адрубы К. Кіндзеяў. Яго погляды ў гэтых адносінах настолькі яскравы, а аргумэнтацыя настолькі арыгінальна, што мы дазволім адно месца з яго работы прывесьці поўнасьцю.

„У некаторай часткі партыйных і савецкіх колаў склаліся скэптычныя адносіны да „единоличных“ формаў (хутары і адрубы), хаця намі было вышэй даведзена, што і рэшта форм (вобшчына, пасёлак) ня менш „единоличны“ па сваёй арганізацыйнай сутнасьці“. Тут не зразумела,

[1]) Н. П. Рудин: „О формах землепользования“ (часопіс „Землеустроитель“ 1925 г. № 2,—стар. 40).

хто „единоличны“: ці вобшчына і пасёлак як форма землекарыстаньня, ці сялянскія гаспадаркі, якія абіраюць і жывуць пры гэтых формах. Хаця граматычная пабудова сказу больш кажа аб першым разуменьні, мы ўсё-ж спадзяемся, што аўтар ужыў тэрмін „единоличны“ у прыстасаваньні да гаспадаркі. Але і ў гэтым выпадку яго пазыцыя зьяўляецца вельмі рызыкоўнай. Запраўды, хіба можна сьцьвярджаць, што індывідуалізм сялянскіх г-к зьяўляецца зусім аднолькавым на хутары і ў пасёлку з грамадзкім севазваротам. Аднак, паслухаем далей.

„Розьніца паміж хутарам і, прыкладна, пасёлкам не па сутнасьці іх вытворчых момантаў, а толькі па форме разьмяшчэньня іх гаспадарчых асяродкаў: у пасёлку гэтыя асяродкі ляжаць побач, а пры хутарской яны расьсеваны“. Зноў не зразумела—аб якой розьніцы аўтар тут гаворыць. Нам думаецца, што яго ў даным выпадку блытае тэрміналёгія, паколькі арганізацыйна-вытворчая розьніца паміж хутарам і пасёлкам (у нашым іх разуменьні) бяспрэчна, хаця б ужо па наяўнасьці ў пасёлку абавязковага для усіх двароў севазвароту. Але ня будзем і тут чапляцца да слоў: аўтар напэўна меў на увазе ня вытворчую, а сацыяльна-эканамічную аднолькавасьць сялянскіх гаспадарак на хутарах і ў пасёлку. Тады гэта так, і цалком адпавядае выказаным намі раней думкам. Значна горш выглядае другая частка вытрымкі, дзе пасёлак трактуецца К. Кіндзеявым, як звычайнае, мэханічнае згуртаваньне сядзіб некалькіх двароў, якія апрача прыемнасьцяй і непрыемнасьцяй суседзкага жыцьця ня маюць а ніякай сувязі ў працэсе іх вытворчасьці. Гэта памылковая установка штурхае аўтара на такі клясычны канец яго разважаньняў: „Але калі кажуць, што пасёлак хутчэй прывядзе да калектыву ў параўнаньні з хутарам, то падобнае разважаньне немарксысцкае: гэта ўсё роўна сьцьвярджаць, што жыхары вялізнага будынку, якія жывуць пад адным дахам, хутчэй калектывізуюцца параўнаўча з тымі, якія жывуць у асобных маленькіх асабнячкох“ і урэшце К. Кіндзеяў навучае: „Неабходна памятаць, што яднае людзей ня сумеснае жыцьцё пад адным-дахам, а вытворчы момант, эканамічная зацікаўленасьць“[1]).

Бязхітрасьць (наивность) такога спосабу „угрунтаваньня“ хутароў і аслаўленьня пасёлкаў відавочна, і нікога ня зможа пераканаць у тым і другім, ня гледзячы на няўдалыя ссылкі на Маркса. III з'езд Саветаў, да якога спэцыяльна рыхтавалася праца К. Кіндзеява, як мы бачылі ня стаў на Рудзіна-Кіндзеяўскую пазыцыю, а XV зьезд К.П. цьвёрда сказаў: „абмяжаваць практыку выдзелу на адрубы і, асабліва, на хутары і зусім забараніць іх у тых выпадках, калі яны вядуць да росту кулацкіх элемэнтаў вёскі“.

Але ўсё-ж пададзеныя прыклады „прарыву аграрнага фронту“ сьведчаць аб неабходнасьці больш дакладнага навуковага вывучэньня праблем сучаснага землеўпарадкаваньня, у прыватнасьці тых з іх, якія зьвязаны з утварэньнем форм землекарыстаньня наогул, і пасялковай асабліва.

[1]) К. Киндеев, ibidem, стар. 52—53.

2. ПАСЁЛКІ У Б.С.С.Р.

(дынаміка і геаграфія).

Азначэньне пасёлку

У папярэднім разьдзеле мы імкнуліся давесьці, што пасёлкі ёсьць зьява новая, што з імі зьвязана асобная форма землекарыстаньня (пасялковая), што гэта форма выразна высунута савецкай аграрнай палітыкай і што у кіруючых ідэях гэтай апошняй, пасёлкі знаходзяць свой вышэйшы крытэры. Але разам з тым, выходзячы з натуральна-тэхнічнага разуменьня катэгорыі „форма землекарыстаньня", мы утварэньне пасёлкавай формы не зьвязвалі толькі з сучасным земляупарадкаваньнем, толькі з пасёлкамі. Тым самым мы дапусьцілі наяўнасьць пасялковая формы і ў іншых тыпах паселішч (апрача пасёлкаў).

Гэта акалічнасьць мае асаблівае значэньне для Беларусі, дзе і да савецкага землеўпарадкаваньня была вельмі пашырана практыка утварэньня „засьценкаў", „выселкаў", „слабод" і г. д. Частка пералічаных паселішч па натуральна-тэхнічных адзнаках—унутранай арганізацыі ў іх зямельнай тэрыторыі—вельмі нагадваюць пасёлкі. У іх мы таксама бачым: згуртованасьць сядзіб на адным вучастку, шырокапалосіцу, разьмер тэрыторыі паселішча ня звыш оптымуму і г. д. Мала таго, некаторыя „засьценкі" цалком адпавядаюць усім тым фармальна-тэхнічным вымаганьням, якія мы высунулі для пасёлкавай формы землекарыстаньня, чаму, як быццам, павінны былі-б разглядацца намі, як „старыя пасёлкі". Цікава таксама зазначыць, што надворнае падабенства новых пасёлкаў і старых засьценкаў спакушае некаторых навуковых і дасьледчых працаўнікоў Беларусі самую пасялковую форму называць „засьцянковай".

Але нам здаецца, што далучэньне „засьценкаў" і „выселкаў, „слабод" і інш. да пасёлкаў, а тым больш падмена тэрміну, „пасялковая"—тэрмінам „засьцянковая" зьяўляецца замерам мала прадуманым і не ўгрунтаваным.

Справа ў тым, што кожны тэрмін або назва—гістарычны; іх узьнікненьне адбывалася ў пэўных сацыяльных і эканамічных умовах, якія і надалі тым або іншым назвам (тэрмінам) пэўны калёрыт. Таму ўжываньне гэткіх гістарычных катэгорыяў ня можа быць пазбаўлена і ўсіх тых асацыяцыяў і канкрэтных уяўленьняў, якія паўстаюць разам з галоўным натуральна-тэхнічным іх зьместам.

„Засьценкі“, калі іх браць у рэальнасьці і гістарычнай канкрэктнасьці,—ня толькі дробныя паселішчы з большай або меншай праявай у іх адзнак пасялковай формы землекарыстаньня, гэта разам з тым—паселішчы, якія у большасьці утвараліся або верхавіннай часткай вёскі, пераважна на купленай зямлі, або вельмі часта зьбяднелымі шляхэцкімі (дваранскімі) фаміліямі. З назвай „засьценкі“ зьвязаны адзнакі—многазямельле, сыстэматычнае і шырокае карыстаньне наёмнай працоўнай сілай (як гадавой, так і часовай), найвышэйшая ступень эксплёатацыі гэтай сілы, паколькі яе ужываньне было пастаўлена ва ўмовы сумеснай з гаспадарамі працы і г. д. Адным словам, „засьценкі“ ёсьць жывая памятка, з аднаго боку, працэсаў расплставаньня сялянства, з другога,—працэсу заняпаду шляхэцтва (дваранства) у сувязі з узмацнёнымі тэндэнцыямі капіталістычнага разьвіцьця сельскае гаспадаркі.

Амаль тое-ж самае трэба сказаць і аб дарэвалюцыйных „выселках“, сама назва якіх паказвае, што яны утвараліся з вёсак у парадку вылучэньня (выдзелу) найбольш „прагрэсыўных“ яе элемэнтаў. Паколькі ацэака „прагрэсыўнасьці“ заўсёды зьвязана з народна-гаспадарчым ідэалам тэй або іншай клясы і паколькі такая ацэнка „выселкам“ была дадзена клясай прамысловай буржуазіі, пастолькі „выселкі“ асацыіруюцца з працэсам індывідуалізацыі, як землекарыстаньня, так і наогул гаспадарчага разьвіцьця сялянскіх гаспадарак. „Выселкі“, хаця-б яны і мелі пасялковую форму арганізацыі зямельнай тэрыторыі, застаюцца таксама памяткай індывідуалізацыі і капіталізацыі сельскай гаспадаркі там, дзе на прыродных (галоўным чынам) умовах гэтыя працэсы не змаглі выліцца ў форму хутарызацыі.

Пададзеныя меркаваньні даюць падставу залічаць да пасёлкаў толькі тыя паселішчы, якія, разам з наяўнасьцю ў іх пасялковай формы землекарыстаньня (паводле высунутых намі чатырох тэхніка-арганізацыйных яе адзнак)—утвараліся ў пэўных сацыяльна-эканамічных умовах, атрымалі пэўную сацыяльна-палітычную устаноўку ў сувязі з задачамі перабудовы сельскае гаспадаркі ў калектыўным, сацыялістычным кірунку.

Гэта навукова-тэарытычная акрэсьленасьць пытаньня аб пасёлках неабходна, ня толькі для навукова-дасьледчых мэтаў, а і для практычнага дзейнічаньня (што зьяўляецца ня менш важным).

Такім чынам, мы канчаткова азначаем аб'ект свайго дасьледваньня *пасёлак—паселішча з пасялковай формай землекарыстаньня, якая утвараецца, як прагрэсыўнае зьявішча ў абставінах барацьбы за сацыялістычны кірунак у разьвіцьці сялянскіх гаспадарак.* Гэтым самым пасёлкі прывязаны намі да дзьвюх каардынат: сацыяльна-гістарычнай, якую можна з некаторымі агаворкамі правесьці праз кастрычнікавую рэвалюцыю і да тэхніка-арганізацыйнай (наліччa пасялковай формы землекарыстаньня), якую без належнага дасьледаваньня ўсіх фармальна ўтво-

раных пасёлкаў правесьці, пакуль што, немажліва. Таму пры разглядзе дынамікі і эвалюцыі пасёлкаў намі бярэцца толькі першая каардыната, а тым самым ў разглядаемай далей суцэльнасьці (совокупности)—пасёлкі застаюцца і тыя з іх, якія ня зусім адпавядаюць толькі што скантруктаванаму намі паняцьцю „пасёлак". Іначай кажучы, акрамя пасёлкаў у дакладным, навуковым разуменьні гэтага тэрміну, сюды ўвайдуць таксама, і „пасёлкі" з адрубной формай землекарыстаньня, і нават „пасёлкі" з хутарской формай[1]).

Матар'ялы для геаграфіі і дынамікі. Пасьля аналізу аб'екта дасьледваньня неабходна ў мінімальна — патрэбным аб'ёме і параўнача-агульным выглядзе даць малюнак пашырэньня пасёлкаў у БССР[2]). Канкрэктна нас цікавяць: дынаміка утварэньня пасёлкаў, іх геаграфія і параённая лёкалізацыя. Матар' яламі для адказу на гэтыя пытаньні зьяўляюцца, пераважна, афіцыйныя даныя Кіраўмеліязему Н. К. З. і толькі ў некаторых выпадках даныя ЦСКБ.

Трэба папярэдзіць, што і тыя і другія матар'ялы у вельмі малой ступені змогуць здаволіць нашу дасьледчую дапытлівасьць. Справа ў тым, што багатая землеўпарадкаваўчая практыка вельмі слаба выяўлена ня толькі ў выглядзе цэльнага, сыстэматызаванага і друкованага матар'ялу, але нават дрэнна ўлічана самімі нізавымі зямельнымі установамі. Можна зьцьвярджаць, што і тыя невялікія, у большасьці рознастайныя даныя аб формах землекарыстаньня, якія зараз ёсьць, ляжаць мёртвым і сырым грузам у канцалярскіх нетрах нізавых зямельных устаноў і „чакаюць яшчэ сваіх дасьледваньняў" (праф. Першын П. Н.). Між тым належная апрацоўка і сыстэматызацыя нават гэтага беднага матар'ялу дала б значную дапамогу пры дасьледваньні тых або іншых праблем землеўпарадкаваньня. Але аб гэтым на жаль, пакуль што, можна толькі марыць.

Мы ужылі ўсе захады да атрыманьня па мажлівасьці поўнага і разгорнутага матар'ялу і пераканаліся, што нават выезд у акругі ня можа даць таго, што неабходна і ў тым выглядзе, як гэта патрэбна. Таму больш менш аднастайныя даныя, прыгодныя для параўнаньняў, мы атрымалі для ўсіх акруг (апрача Гомельшчыны) толькі за пэрыяд 1923-27 г.; за 1922 г. маюцца павятовыя даныя толькі па Меншчыне і Палесьсю. Аднак фактычная непаўната матар'ялу за 1922 г. складае напэўна больш менш значную велічыню толькі для Магілеўшчыны, таму што ў Віцебшчыне да 1923 г. пасёлкі амаль што зусім не утвараліся.

Падзел БССР на краіны Урэшце, неабходна зрабіць яшчэ адну папярэднюю заувагу. Паколькі далейшы разгляд будзе імкнуцца, разам з геаграфіяй пасёлкаў даць уяўленьне і аб дынаміч-

[1]) Прывязваючы назву паселішч да формы землекарыстаньня было-б лепш гэткія паселішчы называць проста—адрубы, напрыклад: адрубы Янава і г. д.

[2]) Падрабязны агляд дынамікі і геаграфіі форм землекарыстаньня ў БССР будзе ў працы асьпіранта Н. Д. І-ту, Ц. А, Кісьлякова (рыхтуецца да друку).

ных працэсах, пастолькі неабходна матар'ялы за асобныя гады прывязаць да адных і тых жа межаў. Справа гэта зьяўляецца далёка ня лёгкай.

Тэрыторыя БССР, як вядома, два разы ўзбуйнялася: ў 1924 годзе праз далучэньне Віцебшчыны і Магілеўшчыны і ў 1927 годзе праз далучэньне Гомельшчыны. Пры чым разам з узбуйненьнем рабілася і адміністрацыйнае перараёнаваньне ўсяе тэрыторыі: у першы раз ад падзелу на паветы перайшлі да падзелу БССР на 10 акруг, а ў другі раз тая-ж тэрыторыя, з дадаткам толькі Гомельшчыны была падзелена на 8 акруг. Усё гэта ня толькі ўскладняе працу, але і робіць немажлівым вызначыць для дынамічнага разгляду больш менш дробныя раёны, чаму па неабходнасьці, як параўнаўча рэальны, узяты падзел БССР на 5 с.-г. краін (абласцей): 1—Віцебшчына, 2—Меншчына, 3—Магілеўшчына, 4—Гомельшчына і 5—Палесьсе.

Выгоды гэткага падзелу можна бачыць у тым, што: а) граніцы паміж гэтымі краінамі мяняліся параўнаўча мала пры ўсіх памянёных палітычна адміністрацыйных актах; б) на гэтыя краіны БССР падзяляецца больш менш ясна і натуральна, паводле ўсяго комплексу раёнаўтвараючых адзнак, і в) на гэтыя-ж краіны (апрача Гомельшчыны) падзяляе БССР і „Пэрспэктыўны плян разьвіцьця сельскай і лясной гаспадаркі БССР", апрацаваны НКЗБ.

Характарыстыка краін Для таго, каб даць некаторы матар'ял для зразуменьня сувязі паміж пашырэньнем пасёлкаў, з аднаго боку, асаблівасьцямі натуральна-гістарычнымі і асаблівасьцямі тыпу сельскай гаспадаркі, з другога—неабходна ў самых схэматычных рысах пазнаёміцца з вылучанымі краінамі.

1. *Віцебшчына.* Краіна пазьней за ўсіх іншых звольнілася ад ледавіку, які некалькі разоў панаваў ў ёй і ўрэшце пакінуў на карэнных дэвонскіх пародах вельмі моцныя наносы, складанай будовы. Дзякуючы гэтаму, паверхня краіны мае яскрава вызначаны марэнны краявід, зьяўляецца вельмі пасечанай і надзвычайна няроўнай: бугры больш менш абкругленай формы, зьменьваюцца гэткай-жа формы западзінамі ў большасьці запоўненымі вадой—вазёрамі. Глебы моцна ападзоленыя на суглiністых і глiністых глебатворчых пародах[1]).

Краіна моцна разворана і разам з тым мае багата сенажацяў, якія найбольш за ўсё пашыраліся ў сувязі з катастрафічным зьмяншэньнем лясных плошчаў. Сельская г-ка—найвышэйшая па сваёй інтэнсыўнасьці, у параўнаньні з іншымі краінамі (49 руб. вал. прадукцыі на 1 г. сел.-гасп. плошчы); характарызуецца найбольш дэградаванай папарава-збожжавай сыстэмай ральніцтва (засеўны пляц—74%; зімовыя—каля 0,4 плошчы). Але, аднак, дзякуючы дрэнным прыродным умовам, ураджайнасьць палёў

[1]) Гл. П. П. Рагавы: „Глебы Беларусі" („Працы Горы-Гарэц. Нав. Т-ва" т. V).

самая малая па ўсіх культурах, чаму па вал. прадукцыі на 1 душу сел. насельніцтва краіна займае другога месца (73 р.).

Віцебшчына дае: найвышэйшы па рэспубліцы процант лёну і ячменю; сярэдні — сеяных траў, найменшы — жыта, аўса, бульбы; грэчкі зусім няма. Па колькасьці галоў усяе скаціны на 100 гэкт. засеву займае сярэдняе месца (з тэндэнцыяй росту); пры чым дамінуючая роля належыць быдлу, для якой маем найвышэйшы па БССР процант кароў; сьвінагадоўля па колькасьці займае адно з лепшых месц па рэспубліцы і характарызуецца найбольш маладым складам статку. Рыначнымі прадуктамі (па вывазу з межаў краіны) зьяўляюцца; масла, мяса і мясныя прадукты, сьвініна і сьвіное сала, яйкі і жывая птушка.

II. *Меншчына.* Краіна не аднолькавая па сваіх натуральна-гістарычных умовах: частка яе (заходня-паўночная) зьяўляецца найбольш высокай над узроўнем мора (у сярэднім каля 200—300 м.); мае ў большасьці марэнны краявід і даволі пасечаны рэльеф з пераважна моцна-ападзоленымі глебамі на розных суглiністых глебатворчых пародах. Другая частка (усходняя)—нізкая, з поўпалескім краявідам; з слаба і сярэдне-ападзоленымі глебамі на глебатворчых пародах, пачынаючы ад глыбокіх пяскоў і канчаючы такімі-ж глыбокімі лёсавіднымі суглінкамі; пры чым сярод гэтых, пануючых глебаў значна пашыраны і падзоліста-балотныя.

Лясістасьць краіны даволі значная, за выключэньнем заходняй яе часткі, якая ўжо малалясіста. Інтэнсыўнасьць сельскай гаспадаркі ў заходняй частцы гэтакая-ж як і ў Віцебшчыне, а ва ўсходняй складае толькі—80% ад апошняй. Сыстэма ральніцтва характарызуецца: найменшым, параўнаўча з іншымі краінамі, процантам збожжавых; найвышэйшым % сеяных траў і аўса; сярэднім % бульбы і ячменю; зім. жыта, лён і грэчка пашыраны, адносна да іншых краін — слаба. Па колькасьці галоў усяе скаціны на 100 гэкт. засеву, краіна стаіць на апошнім месцы; адбываецца барацьба за першынства ў статку паміж быдлам і сьвіньнямі; авечкі займаюць мінімальны процант, які няўхільна памяншаецца. Рыначнымі прадуктамі зьяўляюцца: сьвініна і сала (аднолькава з Віцебшчынай); мяса і мясныя прадукты ад быдла (першае месца ў рэспубліцы); з прадуктаў птушніцтва пераважна — яйкі; масла вывозілася менш чымся па іншых краінах і вываз яго зьмяншаўся.

III. *Магілеўшчына.* Краіна таксама падзяляецца на дзьве, амаль што роўныя часткі: паўночна-усходнюю і паўднёва-заходнюю. Паўночна-усходняя частка значна ўзьнята над узроўнем мора (у сярэднім каля 200 м.); мае марэнны краявід, які часамі зьменьваецца на лёсавы. Але, як першы гэтак і другі характарызуюцца адносна роўнай паверхняй (плято). Глебы моцна-ападзолены і ляжаць на глыбокіх лёсавідных суглінках, або суглінках падасланых марэнай. Паўднёва-заходняя—нізкая з поўпалескім

краявідам і пераважна сярэдне-ападзоленымі глебамі на пяскох і супяскох падасланых марэнай, або трацічнай глінай.

Краіна больш усіх іншых — развораная, з найменшым % лесу, далейшае зьмяншэньне якога, ідзе інтэнсыўна. Паўночна-усходняя частка мае сельскую г-ку па вышыні інтэнсыўнасьці аднолькавую з Віцебшчынай паўднёва-заходняя—менш інтэнсыўная. Але ўся краіна характарызуецца найменшай валавой прадукцыяй на душу сельскага насельніцтва (61,1 р.), найбольш ад усіх іншых адчувае крызіс сыстэмы земляробства, а разам з тым і аграрную пералюдненасьць.

Усе культуры даюць процант блізкі да сярэдняга па БССР; заўважваецца павольны рост бульбы, ячменю і сеяных траў. Адзнака „сярэдзіннасьці" ляжыць і на жывёлагадоўлі, якая да апошніх гадоў не набыла яшчэ больш менш пэўнага напрамку ў сваёй спэцыялізацыі, калі ня лічыць значна пашыранага птушніцтва ў бок вытворчасьці для рынку яек. Праўда, краіна мае максымальны % у статку авечак, але гэта ёсьць як раз не адзнака спэцыялізацыі, а наадварот сьведчыць аб унівэрсалізацыі тут тыпу с.-г-кі, якая апіраецца на большае чымся ў іншых краінах дзейнічаньне унутры-гаспадарчых натуральна-спажывецкіх матываў. Краіна патрабуе да сябе асаблівай увагі і дапамогі з боку дзяржавы і навукі.

IV. *Гомельшчына*[1]) Уся краіна знаходзіцца на вышыні ня больш 170 м. над узроўнем мора, але і ў гэтых межах яна павольна павышаецца ад захаду (каля 100 м.) на ўсход. Разам з падвышэньнем месца— рэльеф краіны ад амаль што зусім роўнага, паступова пераходзіць да ўсё больш хвалістага. У гэтым жа напрамку мяняюцца і глебы ад падзоліста-балоцістых на пяскох, праз сярэдняе ападзоленыя, таксама на пяскох, да слаба-ападзоленых на глыбокіх пяскох. Усходняя частка мае найвышэйшую для БССР шчыльнасьць сельскага насельніцтва (больш 50 ч. на кв. кілём.).

Заходняя частка ў адносінах да сельскай гаспадаркі характарызуецца: а) адсутнасьцю сеяных траў, б) вялізным % бульбы, в) зьніжаным % збожжавых, г) спажывецкім кірункам засеву прадзільна-тэхнічных культур, д) найбольшым разьвіцьцём жывёлагадоўлі экстэнсыўна-мяснога тыпу.

Усходняя частка краіны зьяўляецца пераходным раёнам ад заходняга (Мазырска-Рэчыцкага) да усходняга Палесься (Навазыбкаўска-Суражскага). Апошняе характарызуецца: а) малымі абшарамі сенажацяў; б) некалькі большым % сеяных траў; в) меншым разьмерам жывёлагадоўлі і пераводам яго на кармленьне бульбай; г) малым запасам гною, а таму і так званай трохяруснай тэхнікай ральніцтва (пагнойкі каля гародаў, поля, ялавіны); д) нізкімі ураджаямі і абвостранай аграрнай пералюдненасьцю.

[1]) Характарыстыка сельскай г-кі узята з артыкулу Г. І. Гарэцкага. „Сельское хозяйство Гомельской губ." („Материалы по районированию Западной области". Вып. І, ст. 25–48).

Рыначнымі прадуктамі для краіны зьяўляліся: бульба і сьпірытус, пянька, мяса і мясныя прадукты, жывыя птушкі (першае месца ў БССР), яйкі і прадукты садоўніцтва (г. чынам—яблыкі).

V. *Палесьсе*—Самая нізкая (па вышыні над узроўнем мора)—краіна, з надзвычайна слабым ухілам, роўным (плоскім) рэльефам, што вельмі спрыяе забалачваньню; у паглыбленых, плоскіх мясьцінах рэльефу ўздоўж рэк, а таксама па вадаразьделах ляжаць вялізарныя балоты. Глебы Палесься пераважна падзоліста-балоцістыя на пясковых і рэдка на супясковых глебатворчых пародах і балоцістыя на тарфяніках; значна радзей сустракаецца слаба і сярэдне-ападзоленыя глебы на глыбокіх пяскох і пяскох падасланых марэнай.

Шчыльнасьць насельніцтва Палесься найменшая ў БССР: у сярэднім па краіне каля 20 ч. сельскага насельніцтва на кв. кілём. Краіна мае найвышэйшую лясістасьць, найменшы процант пахаці, добра забясьпечаной сенажацьцю. Па ўзроўню інтэнсыўнасьці сельскае гаспадаркі Палесьсе займае апошняе месца (36,6 р. вал. прыб. на I г. с. г. плошчы); пры чым найбольш экстэнсыўнай часткай зьяўляецца Мазыршчына (каля 24 р. на гэктар).

Тып гаспадаркі—жывёлаводна-мясны з інтэнсыўным ральніцтвам у выглядзе пераважна: або пёстрапольля, або так званай „трохяруснай“ сыстэмы. Збожжавыя і бульба складаюць найвышэйшы процант у засеўным пляне; выдатнае месца (з тэндэнцыяй зьмяншэньня) займае грэчка. Усе іншыя культуры: авёс, ячмень, лён і сеяныя травы даюць найменшы процант параўнаўча з іншымі краінамі.

Палесьсе мае найвышэйшую шчыльнасьць скаціны на 100 г. засеву з дамінуючай рольлю ў статку—быдла, а затым сьвіней. Рынaчнымі прадуктамі для краіны зьяўляюцца: жывое быдла (на краіну прыпадаў амаль што ўвесь рэспубліканскі вываз); жывыя сьвіньні (Бабруйшчына), жывыя птушкі, масла (Бабруйшчына), мяса і мясныя прадукты (па вывазу якіх апошняе месца ў рэспубліцы).

Велічыня вёсак па краінах. Да пададзенай характарыстыкі асобных краін неабходна яшчэ дадаць невялічкі агляд велічыні вёсак. Паводле праф. А. Л. Смоліча вылучаныя намі краіны ў адносінах да гэтага характарызуюцца наступным: а) уся Віцебшчына і паўночна-заходняя частка Меншчыны маюць вёскі, якія ў сярэднім складаюцца менш чымся з 20 двароў; б) другая частка Меншчыны, заходняя палова Магілеўшчыны (крыху і крайняя усходняя) і заходняя частка Палесься (часткова) маюць вёскі велічыней ад 20 да 40 двароў; в) усход Магілеўшчыны і ўсход Палесься характарызуецца найвялікшым разьмерам вёсак (б. 40 двароў)[1]).

[1]) Аркадзь Смоліч: „Кароткі курс геаграфіі Беларусі“ выд. 1925 г. стар. 118—119.

Мы паспрабавалі да гэтага-ж пытаньня падыйсьці крыху іначай. Нас зацікавіла не сярэдняя колькасьць двароў на вёску ў розных раёнах, *а велічыня процанту вёсак, у якіх землекарыстаньне перабольшвае сярэдні, арыентыровачна вызначаны намі оптымум тэрыторыі.* Гэты оптымум атрымаўся ў межах 140—220 гэкт., або ў 15—20 двароў. Далей, для усіх адміністрацыйных раёнаў БССР (апрача раёнаў Гомельшчыны) намі быў вылічан % вёсак з колькасьцю больш 20 двароў і затым спосабам дэзамэтрыі вызначаны былі на карце межы гэтай адзнакі[1])

У выніку мы высьветлілі, што: 1) Віцебшчына мае найменшы % вёсак звыш аптымальнага разьмеру, пры чым павялічэньне гэтага процанту ідзе з поўначы на поўдзень ад 12 да 60%; 2) Меншчына і Магілеўшчына даюць сярэдні процант (каля 60—80%) вёсак, якія перабольшваюць аптымальны разьмер. Выключэньне складае паўночна-усходняя частка Магілеўшчыны (Аршанска-Горацка-Мсьціслаўскі раён), дзе 80—100% існуючых вёсак маюць больш 20 двароў на вёску; 3) Палесьсе, асабліва Мазыршчына, мае найбольш мнагадворныя вёскі, 80% якіх перабольшваюць оптымум; раён каля Бабруйску і к поўначы ад яго мае сярэдні % вёсак звыш отымуму (60—80%).

Пададзеная раней характарыстыка арографічных умоў, разам з здабытымі толькі што ведамі аб велічыні вёсак, даюць падставу сьцвярджаць, што паміж рознымі краявідамі БССР і велічынёй вёсак ёсьць пэўная сувязь. Мінімальны разьмер вёсак характэрны для Віцебшчыны—краіны маладога марэннага краявіду, а таксама для пўаночнай часткі Аршаншчыны і паўночна-заходняй Меншчыны—краін канцавых марэн. Сярэдняя велічыня вёсак мае месца ў Меншчыне і Магілеўшчыне—краінах пераважна з увалавым краявідам. Найбольшыя вёскі маюць месца, з аднаго боку, ва ўмовах палескага краявіду (Мазыршчына) з найменшай вышынёй над узроўнем мора (каля 100 м.) і плоскім рэльефам, і з другога боку—ва ўмовах лёсавіднага краявіду (паўночна-усходняя Магілеўшчына), значна ўзьнятага над узроўнем мора (200—250 м.), але таксама з пераважна роўным рэльефам (плято).

Гэтым мы мусім скончыць крыху зацягнуты намі агляд краін і перайсьці да разгляду дынамікі утварэньня пасёлкаў па БССР (за выключэньнем Гомельшчыны, для якой неабходныя даныя за ўсе першыя чатыры гады атрыманы намі толькі сумарна).

Дынаміка пасёлкаў

За пэрыяд 1922—27 г. усяго на тэрыторыі БССР утворана пасёлкаў на плошчы 590.434 гэктараў, што складае каля 29% ад усей землеўпарадкаванай за гэты пэрыяд плошчы сялянскага землекарыстаньня (2.052.000 г.);[2]) пры чым у

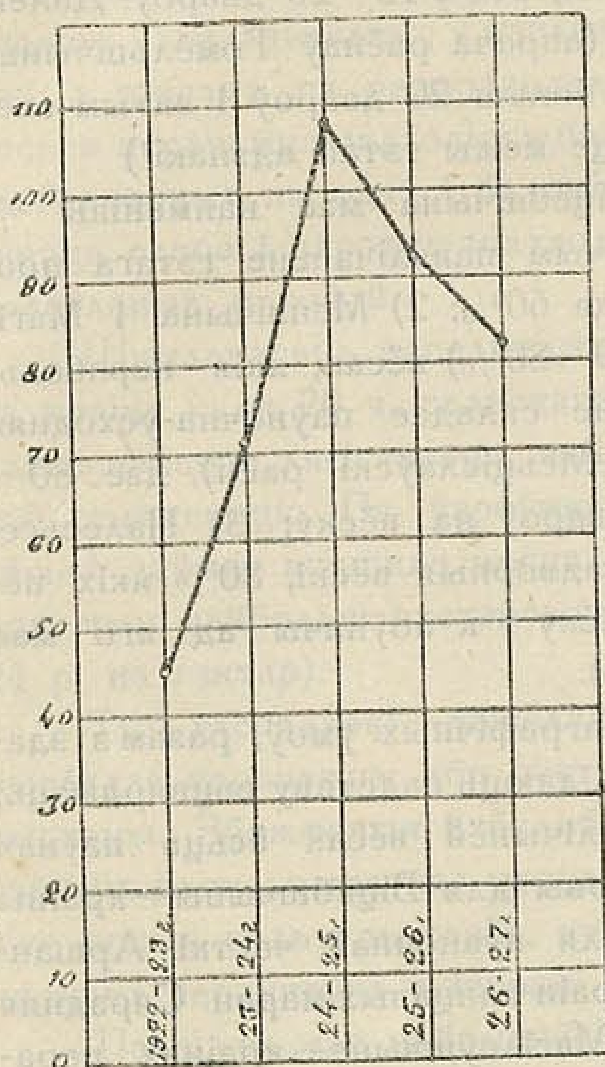
---

[1]) Матар'ялы ЦСКБ: „Вынікі адміністр.-гаспадар. перапісу" 1925 г.

[2]) Паказаная лічба атрымана паводле: „Дзейнасьць ураду БССР за 1926—27 г.", дзе на стар. 50 вызначана ўся землеўпарадкаваная (разам з дарэвалюцыйнай) плошча—

асобныя гады гэты процант паднімаўся да 64% (1924—25 г.). Па гадох рух зямельнай плошчы, на якой утварыліся пасёлкі, можна пабачыць з дыяграмы № 2[1]).

Мал. 2. Рух плошчы зямлі пад пасёлкамі (ў тысячах гэктараў).

Пададзеная крывая сьведчыць аб найбольшым размаху пасялковага землеўпарадкаваньня ў 1924—25 г., пасьля якога яно пачало звужацца, як абсалютна (ад 108.200 гэкт. да 82.380 г.), гэтак жа і адносна ўсей землеўпарадкаванай плошчы (ад 64% да 38%). Было-б лёгкадумным лічыць гэты ход крывой за законаўпарадкаваны і шукаць пры гэтым прычын, якія яго абумоўліваюць.

Працэс утварэньня форм землекарыстаньня пры любым народна-гаспадарчым і палітычным укладзе зьяўляецца далёка не спонтанэйным; на ім больш чымся на чым небудзь іншым адбіваецца напрамак і моц сацыяльнага рэгуляваньня. Калі прыпамятаць тую агульную аграрна-палітычную установку на сялянскую г-ку, якая мела месца ў вясну 1925 г., то стане зразумелым зьніжэньне крывой пасьля 1924—25 г.[2]).

Вось чаму, для мэт пазнавальных, больш цікавым зьяўляецца паглядзець як агульная палітычная ўстаноўка адбілася на працэсе пасялковага землеўпарадкаваньня ў асобных краінах. Разгляд належнага матар'ялу дае выразны адказ: тыя краіны (Магілеўшчына і Меншчына), дзе пераход на пасёлкі з самага пачатку разгарнуўся шырока,—паказваюць за апошнія 2 гады стромкае зьніжэньне (ад 91 тыс. да 48 тыс. гэктар.); і наадварот, краіны (Віцебшчына і Палесьсе), у якіх з пачатку утварэньне пасёлкаў ішло вельмі марудна, даюць у гэтыя ж 2 гады—стромкі ўздым (ад 15 тыс. да 34 тыс. гэктар). Увесь ход аднэй і другой крывых паказаны на дыяграме № 3 (гл. стар. 25).

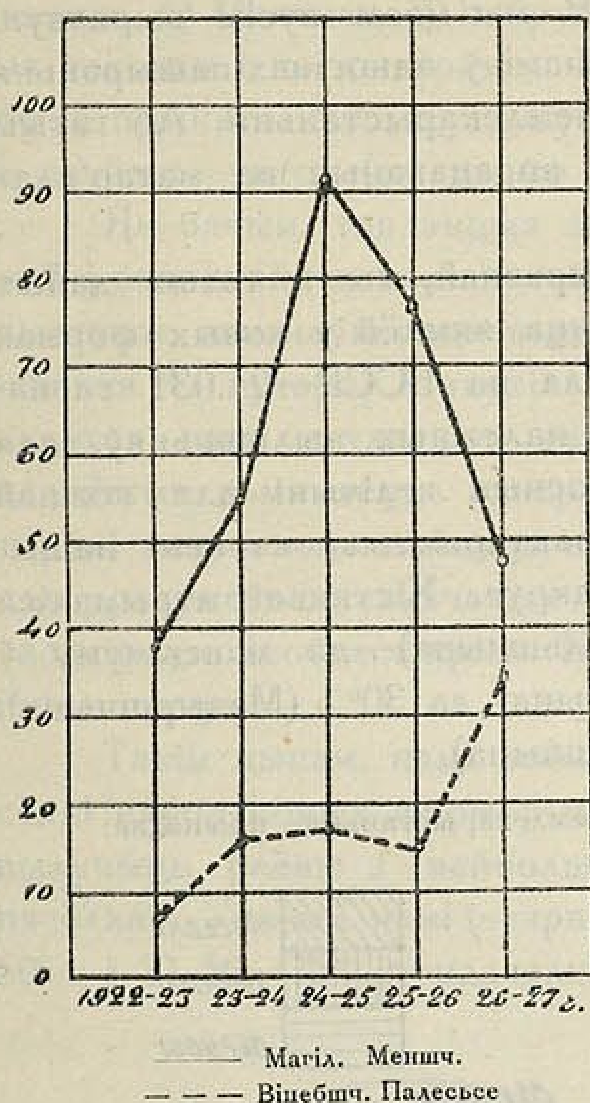
3.409.500 г.; пры чым там жа зазначана, што 86% гэтай плошчы—землеўпарадкаваньне сялян, што дае 2.931.700 г.; адкінуўшы ад гэтай, усей плошчы тую яе частку, якая землеўпарадкавана да рэвалюцыі (9,8% ад зямель с. г. прызначэньня) у колькасьці прыблізна 880.000 г., атрымліваем урэшце—2.052.000 г.

1) Пасёлкі Гомельшчыны ў даныя дыяграмы не ўвайшлі.

2) Гл. даклад Каменева Л.Б. на VII Московском губ. С'езде Советов (Изв. ЦИК СССР 1925 № 85 (2418).

Гэты факт, як бы некаторай прасторава—геаграфічнай нівеліроўкі ў пашырэньні пасёлкаў зьяўляецца вельмі цікавым. Мала таго, ў выпадку падмацаваньня яго ў далейшыя гады, ён сьведчыць аб тым, што пасёлкі да пэўнай ступені могуць разглядацца, як унівэрсальная (у сэнсе прасторава—геаграфічным) форма сялянскага землекарыстаньня. Пры чым такой формай, якая ў аснаўным можа пакрыць сабой усю праблему аб формах гэтага землекарыстаньня, а саму праблему зьвесьці толькі *да задачы параённай тэхніка—агранізацыйнай дэталізацыі пасёлкаў* з боку іх: а) рознага оптымуму зямельнай тэрыторыі, б) розьніцы палёў севазвароту, в) характару расьсяленьня, г) велічыні сядзіб і іх разьмяшчэньня і г. д. Калі б гэта было так, то пахіснулася-б і вэрсія аб спэцыфічнай адпаведнасьці для некаторых краін і раёнаў (напр., Віцебшчына)—хутарской формы, якая бясспрэчна у большай ступені навеяна сацыяльна-палітычнымі меркаваньнямі, чымся абумоўлена натуральна-гістарычнымі асаблівасьцямі гэтых краін. Зразумела, што высунутае палажэньне ні ў якай меры не супярэчыць, выказанаму раней аб залежнасьці велічыні паселішч ад араграфічных умоў, паколькі розны разьмер тэрыторыі пасёлку зьяўляецца тым рэчышчам, па якому пойдзе модыфікацыйны уплыў араграфічных умоў.

Мал. 3. Рух плошчы зямлі пад пасёлкамі па краінах (ў тыс.гэкт.)

Гіпотэзу аб унівэрсальным характары пасялковай формы мы высунулі не выпадкова, а дзеля таго, каб падштурхнуць думку да крытычнага успрыйманьня сучаснай нам голай эмпірыі, якая ў значнай ступені зьяўляецца спадчынай і помнікам іншай народна-гаспадарчай эпохі і зьвязанай з ёй палітыкі.

Што гэта крытычная прышчэпка запраўды неабходна—відаць з усёй землеўпарадкаваўчай літаратуры да „Трудов Земплан РСФСР“ уключна. Апошні, скарыстоўваючы, як відаць, усе дасягненьні землеўпарадкаваўчай навукі, цэлых 2 вялізных раёны (Паўночна-Заходні і Заходні), якія ахопліваюць 8 губэрань, схіляецца прынесьці ў ахвяру „хутараманіі“ толькі таму, што „абодвы гэтыя раёны па сваіх прыродных і эканамічных умовах да гэтага часу зьяўляліся вельмі адпавядаючымі для пашырэньня тут індывідуалізаваных форм землекарыстаньня“ (хутароў Я. К.) Пры

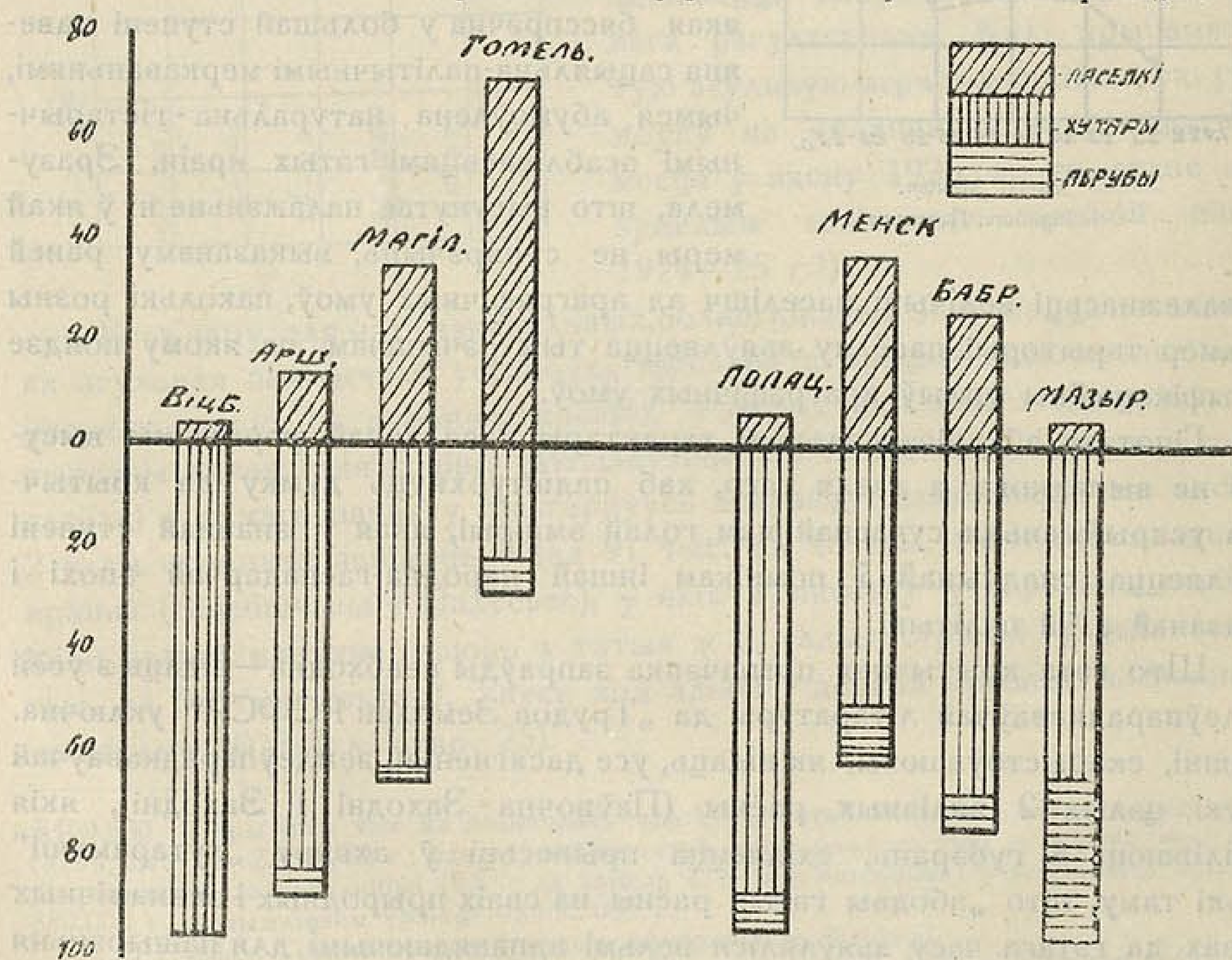
чым, там жа вельмі лёгка заўважыць думку, што толькі хутары даюць мажлівасьць весьці ў гэтых раёнах „рэнтабельную гаспадарку“. Рэверанс зроблены ў сувязі з гэтай думкай у бок калектыўных г-к зьяўляецца толькі афіцыйным, а па сутнасьці незразумелым і фальшывым [1]).

Геаграфія пасёлкаў

У даны момант у БССР мы маем зусім выразную дыфэрэнцыяцыю паміж раёнамі ў адносінах пашырэньня ў іх тых або іншых форм землекарыстаньня. Аб гэтым у прыватнасьці сьведчаць і даныя Ц.С.К.Б., апрацаваныя па матар‘ялах 10% веснавога апросу за 1927 г.

Как зрабіць розьніцу паміж краінамі выразнай, мы з гэтых даных узялі толькі тыя гаспадаркі, якія карыстаюцца зямлёй у новых формах (пасёлкі, адрубы, хутары); усяго 10% ахапіла па БССР—24.031 гаспадарак з паказанымі формамі. Далей, пасьля належных вылічэньняў, для сучасных васьмі акруг—былі атрыманы адносныя велічыні для кожнай формы, якія і скарыстаны намі ў мэтах характарыстыкі ступені пашырэньня тэй або іншай формы ў кожнай з акруг. Хістаньні атрымаліся значныя: хутары ад мінімуму ў 23% (Гомельшчына)—да максымуму ў 95% (Віцебшчына); адрубы ад 1% (Віцебшчына) да 30% (Мазыршчына); пасёлкі ад 4% (Віцебшчына) да 71 (Гомельшчына).

Мал. 4. На 100 гаспадарак з новай формай землекарыстаньня—прыпадае:

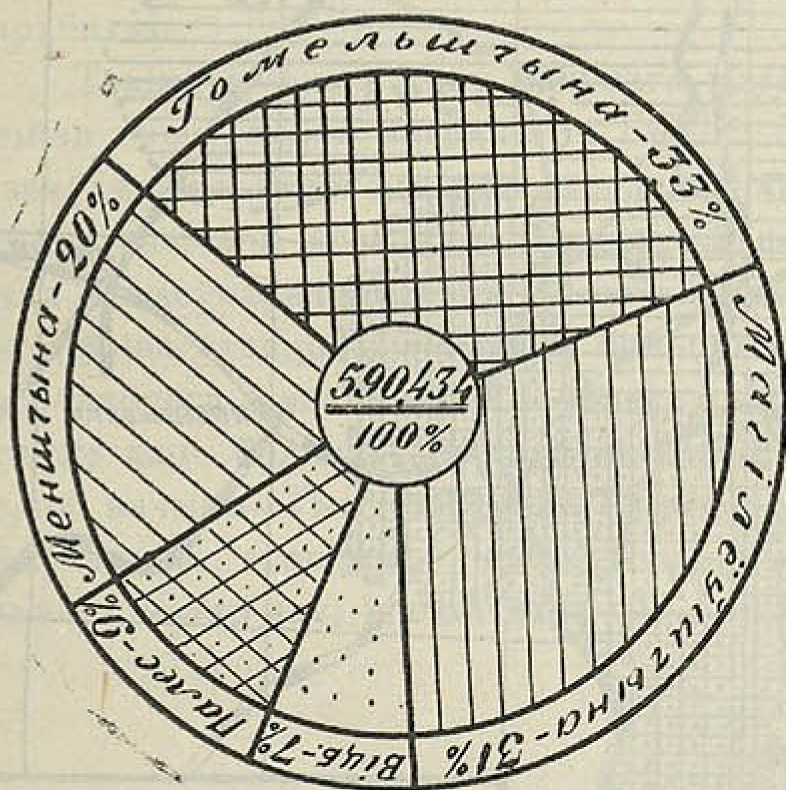

[1]) „Советское землеустройство и мелиорация. Перспективный план“ стар. 53 і дал.

У мэтах адшуканьня геаграфічнай законаўпарадкаванасьці, намі асобна былі вылучаны усходнія акругі і асобна—заходнія. Далей, і тыя і другія былі пастаўлены ў парадку з поўначы на поўдзень: I усходнія—1) Віцебская, 2) Аршанская, 3) Магілеўская і 4) Гомельская; II заходнія—5) Полацкая, 6) Менская, 7) Бабруйская і 8) Мазырская (гэты парадак азначэньня захован і на дыяграме). Урэшце, для лепшага графічнага уяўленьня было прынята: %% хутароў і адрубаў адкладваць уніз ад восі абсцыс, а пасёлкі—уверх (гл. дыягр. № 4 на стар. 26).

Як бачым, тэндэнцыя зьмены форм ня зусім аднолькавая для усходняй і заходняй частак. У той час, як для усходніх акруг вельмі яскрава выступае законаўпарадкаванасьць (пры пасоўваньні на поўдзень) зьмяншэньня % хутароў і няухільнае павялічэньне % пасёлкаў,—у заходніх акругах гэта тэндэнцыя даходзіць толькі да Бабруйшчыны, а потым у далейшым зьмяняецца адваротнай з тэй асаблівасьцю, што побач з хутарамі пачынаюць займаць выдатнае месца і адрубы. Некаторыя даныя для уразуменьня азначаных тэндэнцыяў былі пададзены намі пры характарыстыцы асобных краін. Больш падрабязны аналіз выходзіць за рамкі гэтае працы.

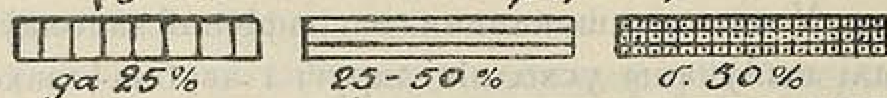
Такім чынам, намі вызначана адноснае месца, якое займаюць пасёлкі сярод іншых форм у паасобных акругах. Пасьля гэтага ня цяжка вылучыць раёны з найбольшым, сярэднім і найменшым пашырэньнем пасёлкаў. Узятыя намі інтэрвалы: 1) пасёлкі займаюць 4—25%; 2) 25—50% і 3) 50—75%,—падзяляюць тэрыторыю БССР на наступныя раёны: (глядзі картаграму № 5 на стар. 28).

Мал. 6. Разьмеркаваньне (у %%) усей плошчы пасялковага землекарыстаньня (590-434 гэкт.) па краінах

Як бачым, найменш пасёлкі пашыраны ў паўночнай і паўднёва-заходняй частках БССР (Віцебшчына і Палесьсе); найбольш—у паўднёва-усходняй (Гомельшчына).

Факт гэткай, а ня іншай лёкалізацыі пасёлкаў цалкам падмацоўваецца данымі Наркамзема, якія сьведчаць, што ўся землеўпарадкаваная па БССР (да 1/X-27 году) пад пасёлкі зямельная плошча (590,434 гэктара) падзяляецца такім чынам, што 84% гэтай плошчы прыпадае на адну з чатырох акруг (Гомельская,

КАРТА ПАСЁЛКАЎ на 1927 г.
(у %% да новых форм)
да 25%
25-50%
б. 50%
В. ЛУКІ
НЕВЕЛЬ
ДЗЬВІНА
6%
4%
ПОЛАЦАК
ВІЦЕБСК
СМАЛЕНСК
13%
ДНЯПРО
ВОРША
БАРЫСАЎ
37%
МАГІЛЕЎ
МЕНСК
БЯРОЗА
СОЖ
34%
БАБРУЙСК
26%
СЛУЦАК
УНЕЧА
НАВАЗЫБКАЎ
ГОМЕЛЬ
ПРЫПЯЦЬ
МАЗЫР
71%
4%
месцы досьледу
паўночн. і паўдн. межы мах. пас

Магілеўская, Менская і Аршанская) і толькі 16% на другую групу таксама з 4 акруг (Віцебская, Полацкая, Бабруйская, Мазырская). Па вызначаных намі 5 краінах гэта плошча разьмяркоўваецца так, як паказана ў дыяграме № 6 (гл. стар. 27).

Забясьпечанасьць зямлёй гаспадарак, якія пераходзяць на пасёлкі.

Наш агляд ня быў-бы поўным, калі-б не затрымацца на сярэдняй велічыні землекарыстаньня тых двароў, якія пераходзілі на пасёлкі. Цікава і на гэта пытаньне паглядзець з пункту гледжаньня дынамікі; тады па гадох атрымліваем: 1922-23 г.—8.3 г. на гаспадарку і ў далейшыя гады адпаведна: 5,0—9,0—9,6—9,0. Калі прыняць пад увагу, што па БССР сярэдняя землеабясьпека сялянскіх гаспадарак складае каля 9 гэкт. на гаспадарку, то магчыма зрабіць гэткія вывады: 1) да 1924 г. на пасёлкі пераходзілі пераважна маламоцныя групы сялянства, што ня можна не паставіць у сувязь з разьмеркаваньнем фондавых (пераважна панскіх) зямель паміж малазямельнага сялянства і часткова парабкамі былых панскіх маёнкаў; 2) з 1924 г. на пасёлкі больш шырока пачалі пераходзіць аснаўныя групы сялянства (сераднякі), што і зразумела, паколькі ў землеўпарадкаваньне пачалі ўцягвацца пераважна надзельныя землі.

Гэтыя думкі мы лічылі неабходным выказаць таму, што гаспадарчае вывучэньне пасёлкаў, асабліва ў аспэкце іх параўнаньня з іншымі формамі, не павінна ў масе захопліваць тыя з пасёлкаў, якія утварыліся да 1924 г.; у адваротным выпадку былі-б дасьледаваны некалькі выключныя пасёлкі якія арганізаваны пераважна маламоцным сялянствам і парабкамі.

Такім чынам, у меру наяўнага матар'ялу, пададзена геаграфія і дынаміка пашырэньня пасёлкаў у БССР. Здабытыя пры гэтым веды, хаця і зьяўляюцца неабходнымі, але далёка не здавальняючымі, а галоўнае неадказваючымі ўсей важнасьці гэтай формы. Апрача таго, сама практыка землеўпарадкаваньня, ў сувязі з пераходам насельніцтва на пасёлкі, настойліва ставіць цэлы шэраг больш менш ценкіх праблем арганізацыйна-гаспадарчага і эканамічнага зьместу. Матар'ялы НКЗ і ЦСК покуль ня могуць даць большага ў параўнаньні з тым, што толькі што прайшло перад вачыма. Тым самым дасьледчык які абраў пасёлкі аб'ектам свайго вывучэньня, ставіцца ў неабходнасьць самастойнага зьбіраньня спэцыяльнага матар'ялу, іначай кажучы—арганізацыі належнай экспэдыцыі.

---

3. ПАСТАНОЎКА ПРАВЕДЗЕНАГА ДОСЬЛЕДУ І ЗДАБЫТЫ МАТАР'ЯЛ

„Досьлед павінен дэталёва асвоіцца з матар'ялам, прааналізаваць розныя формы яго разьвіцьця, прасачыць іх унутраную сувязь".

К. Маркс.

Праф. Н. Тулайкаў у адным сваім цікавым артыкулу кажа: „Перш за ўсё неабходна патрабаваць ад аўтара зусім дакладнага і яснага апісаньня таго матар'ялу, на падставе якога зроблена яго праца" і далей: „між тым у гэтым вінны бываюць і вельмі цікавыя працы, што ў значнай ступені робіць іх менш каштоўнымі для чытача" [1]). Хоць гэта патрабаваньне праф. Тулайкоў і ставіць адносна невялікага артыкулу, але зразумела, што яно цалкам і ў яшчэ большай меры павінна быць накіравана на навуковую працу больш значнага аб'ёму. Мала таго, гэта вымаганьне трэба лічыць за катэгарычнае і бязумоўнае для ўсіх тых выпадкаў, калі досьлед абпіраецца на матар'ял, які сабраны і распрацаваны па больш менш арыгінальнаму пляну, праграмах і асабліва, калі пры гэтым ужывалася яшчэ і новая дасьледчая мэтадалёгія. У апошнім выпадку усякая непаўната і недакладнасьць апісаньня матар'ялаў фактычна пазбаўляе мажлівасьці крытычнай праверкі зробленых у працы вынікаў.

Пастаноўка і разьвязаньне праблем, якія знайшлі месца ў гэтай працы, амаль што цалком абперты на матар'ялы спэцыяльна праведзенага, экспэдыцыйнага досьледу. Уся праца, як у частцы падрыхтоўкі да яе, гэтак і пры зьбіраньні матар'ялаў і іх апрацоўцы,—да пэўнай меры зьяўляецца зусім самастойнай Літаратура, пакуль што, не дала прыкладаў пастаноўкі падобнага роду досьледаў. Таму, ў факту навізны працы захованы мажлівыя, часамі ма быць вельмі значныя, памылкі (як у пляне і праграмах зьбіраньня матар'ялаў, гэтак і ў іх апрацоўцы). Вось чаму, адчуваючы адказнасьць за вынікі досьледу, неабходна цалкам прыняць вымаганьне, якое высунута ў пададзеных сказах праф. Н. Тулайковым.

[1]) Н. Тулайков: „Что нужно требовать от хорошей научной статьи по сельскому хозяйству" стр. 10—11.
(Известия Саратовского Государственного Института Сельского Хозяйства и Мелиорации т. IV).

Характар і задачы досьледу

Плян, праграмы і мэтад працы залежаць ад пастаўленай досьледу задачы, ад папярэдняга яе разуменьня і мажлівага яе вырашэньня. Апошні крытэры не заўсёды прыймаецца пад увагу і не заўсёды прызнаецца за законны, чаму і ня шкодзіць на ім крыху затрымацца. Справа ў тым, што кожны досьлед у частцы навуковага назіраньня фактаў (звычайных эмпірычных, дакладных экспэрымэнтальных, літаратурных і г. д.) у вялікай ступені залежыць ад тэй папярэдняй гіпотэзы, якая склалася ў дасьледчыка ў сувязі з напрамкам і спосабам разьвязаньня пастаўленай яму задачы.

„Для таго, каб набыць з назіраемых фактаў карысьць, мы павінны ужо раней мець тыя або іншыя погляды, паняцьці, уяўленьні, якія б мы жадалі праверыць“[1]). „Аснаўная функцыя гіпотэзы складаецца з таго, што яна вядзе да новых назіраньняў і новага вопыту, у выніку чаго нашы дагадкі падмацоўваюцца, адкідаюцца, або зьменьваюцца...“[2])

„Кожная тэорыя да пэўнай меры зьяўляецца надбудовай над вядомым вопытам. Але, калі заўсёды тэорыя абумоўлена вопытам, то ці не мажліва сказаць і адваротнае: што ўсякі вопыт абумоўлен тэорыяй. Вось вялікае і прынцыповае пытаньне, ці уплываюць нашы гіпотэзы і нашы тэорыі на вопыт. Ці мажліва разарваць гэтыя дзьве часткі і разглядаць вопыт па замежамі гіпотэзы і тэорыі? Можна сказаць, што гэткае сьцьвярджэньне было-б не дыялектычным і не адказвала-б праўдзе“[3]).

Ня гледзячы на тое, што намі прыведзены аўтары розных кірункаў, як бачым, яны ўсё-ж аднадушна ставяць назіраньне фактаў у залежнасьць ад папярэдніх гіпотэз, калі пад апошнімі разумець „папярэднія дапушчэньні, зробленыя на пробу, у мэтах больш лёгкага разуменьня фактаў, але не мажлівыя яшчэ для доказу фактамі“[4]).

Такім чынам, праз тое або іншае разуменьне задачы, праз чакаемыя вынікі пры яе разьвязаньні—дасьледчык няўхіляна ўносіць ужо ў само сабіраньне матар'ялаў пэўны суб'ектывізм. Таму, каб даць уяўленьне аб матар'ялах, якія здабыты ў працэсе досьледу, карысна перш за ўсе дакладна вызначыць агульную мэту і канкрэтызаваць аснаўныя задачы працы.

Нявывучанасьць пасёлкаў, законнасьць і нават неабходнасьць вывучэньня іх з розных пунктаў гледжаньня ня могуць не адбіцца на устаноўцы пры першым іх дасьледваньні. У кожным разе пры такіх умовах вельмі цяжка застанавіцца толькі на аднэй праблеме, зацікавіцца толькі аднэй задачай. Сама сабой—мэта досьледу крыху расплываецца, задачы—унівэрсалізуюцца і аб'ект паварачваецца ўсей навізной і крывізной

[1]) В. Минто. „Дедуктивная и индуктивная логика“ стр. 337—338.
[2]) Э. Мах „Познание и заблуждение“ стр. 247.
[3]) А. К. Топорков. „Элементы диалектической логики“ стр. 78.
[4]) Э. Мах, ibidem стр. 241.

сваіх праблем, усей іх разнастайнасьцю. Пры чым, першае, што паўстае: — гэта патрэба, праз назіраньне і апісаньне жывых, канкрэтна існуючых пасёлкаў, устанавіць рэальнасьць пададзенага раней паняцьця — пасёлак, а тым самым вырашыць і другую задачу: у якой меры фактычна існуючыя пасёлкі могуць вылучацца і разглядацца, як новы самастойны і арыгінальны аб'ект навуковага пазнаньня.

Разам з тым, у першай працы аб пасёлках цяжка устрымацца ад таго, каб не захапіць у кола свайго досьледу шэрагу асобных праблем, зьвязаных з гаспадарчым вывучэньнем пасёлкаў, як напрыклад пытаньні: а) аб аптымальным разьмеру пасёлкаў; б) аб мажлівасьцях агульнага (грамадзкага) севазвароту; в) аб асваеньні пры пераходзе на пасёлкі рознымі сацыяльнымі групамі сялянства розных па якасьці зямель; г) аб сацыяльным падбору грамады пры ўтварэньні паселкаў; д) аб эфэкту пераходу на паселкі розных сацыяльных груп сялянства і г. д. Такім чынам, дасьледчык хаця нехаця становіцца на шлях наданьня свайму досьледу унівэрсальных, а ня вузка-спэцыяльных рысаў.

Строга кажучы, кожнае, хай сабе дробнае пытаньне патрабуе для свайго разьвязаньня асобнага падыходу, асобнага пляну і праграм пры зьбіраньні належных матар'ялаў. Адзіны плян пры інтэгральным характару досьледу да пэўнай меры пагаршае умовы для дакладнага вырашэньня асобных пытаньняў, якія ўключаны ў кола данага досьледу. Вось чаму і для нас было вельмі цяжка ўмясьціць у рамкі аднаго пляну і разам з тым захаваць непарушанымі інтарэсы, з аднаго боку,—дэталёвага высьвятленьня высунутых асобных праблем, а з другога—інтарэсы вызначэньня і уяўленьня, як чагосьці цэльнага,—тыпу пасёлкаў.

Аднак, паколькі для гэтага першага досьледу мы не знайшлі мажлівым адмовіцца ні ад аднэй з памянёных задач і паколькі, з другога боку, неабходна было лічыцца з наяўнымі рэальнымі мажлівасьцямі—пастолькі мы, ня гледзячы на дуалізм мэты і разнастайнасьць праблем, усё-ж прынялі адзіны плян зьбіраньня патрэбных матар'ялаў.

Плян і месцы досьледу

Пры апрацоўцы пляну, яго дэталізацыі і геаграфічнай канкрэтызацыі перад намі стаялі два прынцыпы; два шляхі. З іх першы—досьлед паставіць у ва ўсіх с.-г. раёнах БССР, але захапіць ім у кожным з раёнаў толькі невялікую колькасьць пасёлкаў, наперад абраных на падставе пэўных адзнак. Другі шлях—досьлед паставіць у адным-двух мясцох з найбольшай у іх колькасьцю і размаітасьцю аб'ектаў назіраньня (пасёлкаў); пры чым у часе зьбіраньня матар'ялаў не рабіць на месцы адборкі пажаданых аб'ектаў, а браць іх усе бяз выключэньняў.

Трэба лічыць за бясплоднае, агульныя разважаньні на тэму аб станоўчых і адмоўных баках кожнага з гэтых прынцыпаў і прыёмаў. Карыснай можа стаць толькі канкрэтная пастаноўка гэтай дылемы, якая

будзе выходзіць, як з прыроды данага, вывучаемага зьявішча, гэтак жа і з характару тых задач, якія ставяцца ў сувязі з яго дасьледваньнем. У нашым выпадку, само зьявішча, калі яго браць у жыцьці, філігранна і можна наперад сказаць, што яно дае цэлую гаму ньюансаў параўнача з адным, наперад узятым яго уяўленьнем. З другога боку, высунутыя намі асобныя праблемы (оптымум, севазварот, эфэкт і г. д.) могуць быць у працэсе іх вывучэньня пастаўлены і як праблемы ідыяграфічныя, і як праблемы—намаграфічныя.

Першая акалічнасьць (філіграннасьць аб'екту) выклікае два папярэдніх запытаньні: 1) на стадыі зьбіраньня матар'ялаў ці зьяўляецца мэтазгодным з фактычнай жыцьцёвай размаітасьці вылучаць толькі тыя аб'екты, якія ў большай меры адпавядаюць наперад узятай ідэальнай канцэпцыі і 2) ці можна, пры поўнай нявывучанасьці аб'екту, практычна правесьці сам адбор пажаданых варыяцыяў. Мы далі на абодвы запытаньні адмоўны адказ, паколькі лічылі, што першая наша задача—паверка правільнасьці нашых папярэдніх тэаратычных меркаваньняў—пры станоўчым адказе не атрымала-б аб'ектыўнага свайго вырашэньня. Апрача таго, мы ня бачылі і практычнай мажлівасьці, без ранейшага больш менш дакладнага знаёмства на месцы з усімі аб'ектамі, вылучыць тыя з іх, якія вызначаны наперад, як пажаданыя. Другая акалічнасьць—пытаньне аб ідыяграфічным, або номаграфічным характару асобных праблем атрымала ў нас поўны адказ і устаноўку, паводле якіх на першае месца намі высунуты гэтыя праблемы пераважна у іх номаграфічным аспэкту.

Калі побач з усімі гэтымі меркаваньнямі прыпомніць раней канстатаваны факт—лёкальнага к моманту досьледу, разьмяшчэньня пасёлкаў,—то выбар кіруючага прынцыпу для складаньня пляну досьледу—робіцца відавочным; гэта *прынцып канцэнтрацыі досьледу ў адным-двух мясцох з захватам у іх наяўнай размаітасьці данага аб'екту*

Задача адшуканьня на тэрыторыі Б. С. С. Р. адпаведных гэаграфічных пунктаў у значнай ступені была разьвязана папярэднім аглядам геаграфіі пашырэньня пасёлкаў. Там мы вызначалі і раён найбольшага іх пашырэньня, які абхапіў сабой наступныя чатыры акругі: Менскую, Аршанскую, Магілеўскую і Гомельскую. Калі прыняць пад увагу, што Гомельская акруга к часу падрыхтоўкі досьледу (зіма 1926—27 г.) ня была яшчэ ў складзе Б. С. С. Р., а Менская і Аршанская мелі параўнаўча невялікі процант пасёлкаў, арганізаваных у 1922—23 г., то месца для досьледу становіцца яшчэ больш дакладна вычначаным; гэта—Магілеўская акруга (у цяперашніх яе межах). Урэшце нам заставалася толькі яшчэ абраць у межах названай акругі (або ў сумежных з ёй адміністрацыйных раёнах) адзін-два пункты.

Бязумоўна, пры гэтым пажадана было абраць такія пункты, якія-б былі па мажлівасьці, тыповымі, як па сваіх натуральна-гістарычных ад-

знаках, гэтак-жа і па тыпу сельскае гаспадаркі. Аднак, тэрыторыя нават аднэй акругі ў нашых умовах дае гэткую стракатасьць наяўнасьці і тых і другіх адзнак, што імкненьне зьвесьці размаітасьць асобных раёнаў да двух тыпаў, а для іх знайсьці па аднаму характэрнаму пункту—зьяўляецца ня жыцьцёвым. Як бы дакладна не абіраць у межах сучаснай Магілеўскае акругі два пункты, апошнія ўсё роўна ні ў якім разе ня змогуць рэпрэзэнтаваць фактычную, значна больш размаітую, запраўднасьць. Вось чаму нашы адносіны да вызначэньня пунктаў досьледу, былі крыху іншымі і перш за ўсё бяз прэтэнзыі разглядаць гэтыя пункты, як тыповыя для ўсей Магілеўшчыны. За іншы падыход да гэтай справы казала і сама сутнастьць пастаўленых задач і зробленыя (па неабходнасьці) ужо ухіленьні ад ідэі ахопу досьледам усіх раёнаў Б. С. С. Р.

Карыстаючыся параённай картай пашырэньня пасёлкаў (на 1925 г.), мы арыентыровачна вызначылі у межах Магілеўшчыны некалькі пунктаў, якія, з аднаго боку, давалі належную канцэнтрацыю аб'ектаў дасьледваньня, а з другога—былі больш менш характэрнымі, як прадстаўнікі пэўных с.-г. раёнаў. Пасьля гэтага намі былі камандыраваны ў акруговыя цэнтры: Бабруйск, Магілеў, Ворша і Клімавічы двое кваліфікаваных навуковых супрацоўнікаў, якія павінны былі, паводле паданых м інструкцыяў, разам з адпаведнымі акруговымі спэцыялістымі, — канчаткова вызначыць пункты досьледу, а ў сувязі з вырашэньнем гэтага заданьня сабраць з мажлівай дэталізацыяй і паўнатой зьвесткі аб усіх пасёлках, утвораных у 1922—23 г.г. [1]).

Атрыманыя гэткім чынам матар'ялы, хаця і давалі максымум таго, што можна было атрымаць ад акруговых установ Н. К. З., на паверку зьявіліся ня зусім поўнымі і дэталёвымі. Аднак іх апрацоўка, разам з меркаваньнямі акруговых спэцыялістаў, усё-ж далі здавальняючы грунт для таго, каб канчаткова застанавіцца на двух пунктах: адзін—Мілаславіцка-Клімавіцкі (Калінішчына); другі—Гарадзецкі (Бабруйшчына). Пры чым першы з іх быў абраны як аснаўны для досьледу, другі—як дапамагальны.

Ня гледзячы на тое, што для досьледу браліся амаль што самыя старыя пасёлкі, у нас усё-ж ня было упэўненасьці ў тым, што сабраныя па іх зьвесткі, дадуць здавальняючы матар'ял для аднэй з важных праблем досьледу—праблемы грамадзкіх севазваротаў. Вось чаму, каб забясьпечыць сябе і з гэтага боку мы прымушаны былі ўзяць яшчэ адзін пункт, які бы гарантаваў наяўнасьць належных даных. Такі пункт быў вызначаны жыцьцём; гэта — Талачынскі і Коханаўскі раёны (Аршаншчына), у якім у 1923 г. частка невялікіх вёсак перайшла на шматпольле. Такім чынам, урэшце рэшт намі былі абраны тры пункты: Мілаславіцкі, Гарадзецкі і Талачынскі.

[1]) Карыстаюся выпадкам адзначыць зацікаўленасьць да досьледу акруговых спэцыялістаў і разам з тым падзякаваць іх за дапамогу.

Пастаноўка праведзенага досьледу і здабыты матар'ял

Здабытыя ад акругоў матар'ялы далі мажлівасьць ня толькі канчаткова вызначыць геаграфічныя пункты досьледу, а і дакладна ў межах гэтых пунктаў абраць самі пасёлкі. Апошняе выклікалася тым, што мы наогул імкнуліся, да выезду на месца, мець на руках увесь неабходны матар'ял аб аб'ектах свайго будучага назіраньня. Папярэдняе ж абраньне канкрэтных пасёлкаў і вёсак дало нам магчымасьць сваечасова атрымаць для іх здымкі плянаў з падрабязнай пры іх экспплікацыяй, а для вёсак, якія перайшлі на шматпольле, — схэматычныя рысункі палёў з табліцамі пераходу да новага севазвароту.

Гнёзды (пункты) намі ўзяты былі невялікія (ня большыя ад адміністрацыйнага раёну), таму што, толькі пры гэтакай велічыні магла быць упэўненасьць у адноснай аднолькавасьці макра-сіл, дзейнічаньне якіх вызначае, як штандарт, гэтак і дынаміку сельскай гаспадаркі на тэрыторыі ўсяго гнязда. А тым самым у далейшым магла скласьціся магчымасьць наяўную разнаітасьць форм аднесьці да дзейнічаньня мікра-сіл, якія, уласна кажучы, пры гэткай вялічыні раёну выступаюць пераважна, як сілы натуральна-гістарычнага (якасьць глебы, мікра-ральеф, разьмеркаваньне зямлі па ўжытках і г. д.) і сацыяльнага парадку (сацыяльна-эканамічныя тыпы с.-г. прадпрыемстваў, сац.-эканам. групы сялянства). Паколькі вытлумачэньне пастаўленых раней праблем праэктавалася намі зрабіць на фоне дзейнічаньня іменна гэтага роду сіл (натуральна-гістарычных і сацыяльных),—пастолькі велічыня гнязда, на нашу думку, не павінна выклікаць асобных спрэчак, тым больш, што умовы мікрарэльефу і пры ўзятай велічыні раёну, фактычна зьявіліся амаль што аднолькавымі.

Узрост дасьледваных пасёлкаў

У межах вызначаных гнёзд *браліся толькі тыя пасёлкі, якія утварыліся ў 1923 г.* Пры чым гэта запатрабаваньне праводзілася катэгарычна і бяз усялякіх выключэньняў. Паказаны год быў абраны таму, што ранейшыя гады не давалі ў межах невялікіх раёнаў неабходнай колькасьці аб'ектаў—гэта адно, а па другое, толькі к 1923 г. былі больш менш пераможаны тыя дэфармацыйныя працэсы ў сельскай гаспадарцы, максімум якіх, як вядома, прыпадае на 1920—21 г. З другога боку, гады далейшыя за 1923 далі-б пасёлкі вельмі маладыя, якія к часу дасьледваньня не пасьпелі яшчэ набыць сталых і пэўных форм, а гэта фактычна пазбавіла б мажлівасьці вывучаць дынаміку гаспадарчага жыцьця пасёлкаў. Такім чынам, мы ўзялі толькі тыя пасёлкі, якія пражылі поўных тры гкспадарчых гады (1923-24—1926-27).

Бязумоўна, мы прадбачым крытыку ў сувязі з узятым пэрыядам (1923—27 г.) і ахвотна, наперад згаджаемся з тым, што калі-б пачакаць з досьледам яшчэ 3—5 гадоў, можна было-б атрымаць больш пэўны матар'ял для разьвязаньня пастаўленых задач, а тым самым паступіць і больш навукова. Але, як вядома, жыцьцё не чакае. На пасёлкі кожны

год у аднэй толькі БССР пераводзіцца больш 10.000 двароў. Мажліва, што праца пасялковага будаўніцтва робіцца практычна правільна, а гаспадарчы эфэкт ад яе—дакладна адпавядае нашым практычным і палітычным меркаваньням. Але ўсё-ж ня можна задачу дасьледваньня пасёлкаў адсоўваць да „лепшых дзён“, іначай кажучы да таго часу, калі ў аснаўным будзе скончана сучасная фаза землеўпарадкаваньня. Вось чаму мы вырашылі лепш пайсьці разам з жыцьцём, хаця-б для гэтага ў пэўнай меры і патрэбна было прынесьці ў ахвяру чыстату і строгасьць прынцыпаў навуковага дасьледваньня.

У сувязі з узятым пэрыядам нам могуць зрабіць яшчэ адзін закід: працяг часу дзя выяўленьня эфэкту пераходу на пасёлкі кароткі, а фактычны гаспадарчы рост пасёлкаў за узяты пэрыяд у значнай ступені зьвязан з агульнымі „адбудоўчымі працэсамі“. Кажучы наогул мы таксама зьяўляемся пераконанымі прыхільнікамі больш доўгіх тэрмінаў пры вывучэньні дынамічных працэсаў. Але, як відаць было з ранейшага, працяжнасьць узятага пэрыяду была дадзена самім жыцьцём даволі жорстка і без рэальных мажлівасьцяй для яго пашырэньня. З другога боку, калі разглядаць пытаньне канкрэтна, ў прыстасаваньні да нашага способу атрыманьня даных для высьвятленьня дынамікі, то трэба мець на увазе, што гэтыя даныя за адзін і другі тэрмін (1923—1924 і 1926—1927 г.) атрымліваліся шляхам аднаразовага апытаньня гаспадара (летам 1927). А пры гэткіх умовах, нават і пры мажлівасьці рассунуць межы пэрыяду, —трэба быць надзвычайна асьцярожным у павялічэньні зазначнага тэрміну, паколькі гэта павялічэньне пагаршае якасьць матар‘ялау за ранейшыя гады ў не параўнаўча большай прагрэсыі, чым павялічваецца памылка пры зьбліжэньні гадоў (да пэўнай мяжы). Хаця на гэту тэму мы не маем зараз спэцыяльнага дасьледваньня, усе-ж нам здаецца, што рацыянальная адлегласьць паміж гадамі (пры адначасовасьці вучоту для іх даных) ляжыць прыблізна каля 3—5 гадоў; іначай кажучы, узятая намі працяжнасьць пэрыяду зьяўляецца ня гэткай благой, як гэта здаецца на першае вока[1]).

Што датычыцца ацэнкі гаспадарчага росту паселкаў і ў сувязі з гэтым пытаньня аб тым, у якой меры ён абумоўлен агульнымі народнагаспадарчымі працэсамі адбудовы, то трэба сказаць, што гэта акалічнасьць можа быць пераможана (часткова) тым, што за аснаўны крытэры

[1]) Урадавае дасьледваньне вынікаў Сталыпінскага землеўпарадкаваньня было арганізавана ў 1913 г. і дасьледвала гаспадаркі, якія перашлі да новай формы толькі ў 1910 г., а значная частка нават у 1911 г. Б. Д. Бруцкус у сувязі з гэтым піша: „Казаць аб дасьледаваных гаспадарках, як аб склаўшымся тыпу, зусім немажліва, і на падставе атрыманага канкрэтнага матар‘ялу ня можна выказваць канчатковых суджэньняў аб выніках землеўпарадкаваньня, а,—самае вялікае—можна казаць аб некаторых тэндэнцыях, якія вызначыліся ў разьвіцьці упарадкаваных гаспадарак“ (Б. Д. Бруцкус: „Аграрный вопрос и аграрная политика“, стар. 181). Двухгадовы або трохгадовы узрост мелі г-кі дасьледаваныя И. В. Мозжухиным (гл. яго працу: „Зеулеустройство в Богородицком у. Тульской губ.“).

ацэнкі неабходна будзе ўзяць не абсалютныя велічыні росту, а пераважна—адносныя. Праўда, пры гэтым моўчкі будзе прынята тая умова, што працэсы адбудовы для ўсіх дасьледваных аб'ектаў (двароў, пасёлкаў) праходзілі больш-менш аднальково, як па тэмпу, гэтак і па характару. Бязумоўна, тэарытычна гэткае дапушчэньне зьяўляецца няправільным, але ў дасьледчай практыцы з гэтым трэба будзе лічыцца толькі тады, калі будзе даведзена, што розьніца ў тэмпу і характару адбудовы розных двароў і пасёлкаў выхвдзіць за межы агульнай дакладнасьці экспэдыцыйных досьледаў. Мы лічылі і лічым, што гэта розьніца непараўнальна больш меншая, чым велічыня памылкі, якую мы наогул робім пры не экспэрымэнтальных мэтадах дасьледваньня. Таму і прадпасылка—аднальковасьці працэсу адбудовы не зьяўляецца вялікай недарэчнасьцю. Такім чынам, намі пададзены больш менш падрабязна тыя меркаваньні, якія, на нашу думку, павінны апраўдаць, як узятыя для дынамікі гады, гэтак і працяжнасьць пэрыяду паміж імі [1]).

Каб скончыць пытаньне аб задачах і пляну досьледу патрэбна толькі зазначыць, што пасёлкі утвораныя ў 1923 г. браліся намі ўсьцяж, безадносна да іх велічыні, асаблівасьцяй натуральна-гістарычных, сацыяльных, асаблівасьцяй севазвароту і г. д. Адным словам, мы спачатку і да канца вытрымлівалі прыняты прынцып: улавіць у працэсе зьбіраньня матар'ялаў жыцьцёвую размаітасьць за пэўны час і на пэўным адрэзку тэрыторыі, з тым, каб характэрны для навуковага досьледу мэтад ізаляцыі, ужыць толькі на стадыі распрацоўкі. Толькі ў адным выпадку намі быў зроблен адбор пры зьбіраньні: гэта для запаўненьня блянку бюджэтна-агранамічнай праграмы. У сувязі з запаўненем яго да выезду на месца, на падставе плянавага і іншага матар'ялаў, намі былі вылічаны для кожнага пасёлку: каэфіцыент геамэтрычнай землеўпарадкаванасьці, колькасьць зямлі на развёрстачную адзінку (крытэры якасьці зямлі), забясьпека пахаці сенажацямі і велічыня ўсей зямельнай тэрыторыі. Гэтыя паказчыкі мы і ужылі пры арыентыровачным абраньні пасёлкаў для запаўненьня ў іх памянёнай формы. Пры чым у часе досьледу, пасьля масавага падворнага вучоту, ў гэты адбор былі ўнесены некаторыя зьмены, але гэта і было дазволена зрабіць, таму што на чале кожнай дасьледчай групы стаялі кваліфікаваныя навуковыя супрацоўнікі (асьпіранты).

Мэтад досьледу

Наш час характарызуецца параўнаўча значным ажыўленьнем навуковай думкі каля пытаньняў, зьвязаных з землеўпарадкаваньнем. Апошнія гады далі цэлы шэраг выдатных навуковых прац, якія ўнесьлі ў літаратару аб землеўпарадкаваньні многа новага і каштоўнага [2]). Гэта ў першую чаргу адносіцца да

[1]) Мы выказваем спадзяваньне, што дасьледваныя намі пасёлкі зьявяцца яшчэ раз прадметам вывучэньня па тэй жа праграме: пры чым тады трэцю вешку год) мажліва ўжо будзе паставіць на любой адлегласьці ад другой, напрыклад — 5 год (1924—27—32 г.)

[2]) Сьпіс літаратуры гл. у праф. Някрасава Ф. Г. „Основы землеустройства", стар. 380.

навуковых манаграфіяў, якія распрацоўваюць матэматычна-геадэзычныя падставы землеўпарадкаваньня (Кіркор У. І., Шылоў П. І., Арлоў М. П., Папоў і інш.), а ў другую—да прац тэхніка-арганізацыйнага кірунку (Чаянаў А. В., Лапацін, Вайнштэйн, Сазонаў, Яфрэмаў, Пятроў і інш.).

Бязумоўна, трэба вітаць распрацоўку праблем землеўпарадкаваньня ў памянёных кірунках, але разам з тым неабходна падкрэсьліць патрэбу належнай пастаноўкі дасьледчай працы і па вывучэньню гаспадарча-эканамічных пытаньняў землеўпарадкаваньня. Пры чым у сувязі з досьледамі апошняга парадку, неабходна у ва ўсю шырыню паставіць пытаньне аб мэтадалёгічным баку працы, таму што тыя нямногія досьледы, якія мы зараз маем, выконваюцца амаль што выключна на падставе абстрактна-рацыяналістычнага мэтаду.

Мы згодны з славамі Маркса, што „пры вывучэньні эканамічных форм ня можна карыстацца ні мікраскопам, ні хэмічным рэактывам; тое і другое павінна замяніць моц абстракцыі"[1]), але разам з тым мы прыймаем і словы Энгельса: „Раней чым прыйсьці да думкі выкладу *формулы* цыліндра з кручэньня простакутніка каля аднаго з яго бакоў,—трэба было дасьледаваць пэўную колькасьць рэальных простакутнікаў і цыліндраў хаця-бы і ў вельмі недасканалых формах"[2]). Абстракцыя неабходна, законна і пладатворна толькі тады, калі яна абаперта на здавальняючую колькасьць назіраньняў канкрэтнага, калі яна зьвязана і правяраецца апошнім. Але нават і пры гэтай умове ня трэба перабольшваць значэньне абстракцыі.

Вядомы францускі геомэтр Анры Пуанкарэ ў аднэй з сваіх прац, глыбокай па зьместу і бліскучай па выкладаньню кажа: „матэматыкі ідуць уперад пры дапамозе, „пабудовы",—яны будуюць камбінацыі ўсё больш і больш складаныя" і далей: „для таго, каб пабудова магла быць карыснай,—каб яна ня была для розуму нікчэмнай працай, каб яна магла быць падставай для далейшага паступальнага руху, трэба, каб яна (пабудова) раней за ўсё зьяўлялася нейкім адзінствам, якое-б дазволіла тут бачыць *нешта іншае, чым нарашчваньне складаючых частак*" (падкрэсьлена мной Я. К.) і ўрэшце: „Аналітычны працэс „пабудовы" ня прымушае нас спушчацца ніжэй, але ён пакідае нас на гэтай жа вышыні. *Мы можам падняцца вышэй толькі дзякуючы матэматычнай індукцыі* (падкрэсьл. мной Я. К.), якая адна можа навучыць нас чаму небудзь новаму. Без дапамогі гэтай індукцыі, іншай у пэўнай меры ад індукцыі фізычнай, але гэтакай жа пладатворчай, як і апошняя, пабудова была-б бязсільна утварыць Навуку"[3]). Гэтак выказваецца выдатнейшы матэматык—геомэтр у сувязі з аналізам „прыроды матэматычнага разважаньня",

[1]) К. Маркс „Капитал" т. I, частка I, стар. XVI.
[2]) Ф. Энгельс: „Философия. Политическая экономия. Социализм". стар. 34.
[3]) Анри Пуанкаре: „Наука и гипотеза", стар. 23-25.

Голыя дэдукцыі, хай саба віртуозна-пабудаваныя і матэматычна угрунтаваныя ўсё-ж пакідаюць нас на тэй-жа самай вышыні навуковага пазнаньня, нават і тады, калі справа ідзе аб праблемах матэматыкі. Вось што трэба добра памятаць тым, хто распрацоўвае зараз тэхніка-інжынэрныя і тэхніка-гаспадарчыя асновы землеўпарадкаваньня. У наш час, калі так мала падлічан вопыт жыцьця, калі гэты вопыт не знайшоў яшчэ належнага выяўленьня ў навуковых фактах, калі мала саміх фактаў—вельмі шкодна ганяць дасьледчую думку на худыя палі абстракцыі. Нічога апрача трывальнасьцяй, пры гэткіх умовах яна ня зможа даць. Так яна можа знайсьці, што квадрат—найлепшая фігура вучастку, што перасячэньне дыяганаляў найлепшае месца для сядзібы, што ў кожную зямельную адзінку трэба ўключаць розныя ужыткі і ў тэй прапорцыі, якая карысна і г. д.[1]). Навуковая і практычная вартасьць такіх здабыткаў—відавочна.

Яшчэ горш выглядае справа, калі чыстая абстрактна-рацыяналістычная установка пераносіцца на аналіз гаспадарча-эканамічных пытаньняў землеўпарадкаваньня. У даным выпадку мы ня можам лепш сказаць, чым выдатнейшы дасьледчык гаспадарчых зьяў сел. гаспадаркі праф. Е. Лаўр. „Практык адчувае неперамажанае недавер'е ў адносінах да палажэньняў, якія атрымліваюцца чыста дэдукцыйна. Ён кіруецца пры гэтым правільным чуцьцём, бо вельмі часта пасылкі зьяўляюцца ложнымі і самыя бліскучыя доказы такімі, якія стаяць на гліняных нагах. Атрыманыя дэдукцыйным шляхам палажэньні зьвязаны, у большасьці, з вялікай колькасьцю адцягненых прадпасылак. Іх значэньне для практыкі, ідзе ўзаемадзейнічаюць самыя разматыя фактары, лёгка перабальшваецца (напрыклад, закон зьніжэньня вытворчасьці пры дадатковых выдатках“[2]).

Праўда, яшчэ і ў наш час ёсьць сьмельчакі, якія для „найбольш дакладнага разьвязаньня“ задачы па „переустройству известного комплекса землепользований“ імкнуцца самі і раюць другім ісьці гэткім шляхам: 1) „высьветліць *усе фактары* (падкрэсьлена аўтарам), уплыў якіх праэкт (землеўпарадкаваўчы Я. К.) павінен адбіць; 2) вызначыць *кірунак і моц дзейнічаньня кожнага фактару, узятага ізаліравана і ва ўзаемадзейнічаньні з іншымі*“ (падкрэсьлена аўтарам)[3]).

На гэты замер мы таксама лепш за ўсё адкажам вытрымкай з д-ра Р. Крыцмоўскага, які крытыкуючы наогул захапленьне рацыяналізмам і экспэрымэнталізмам у галінах сельска-гаспадарчых навук кажа: „Пры выконваньні ўсіх гэтых экспэрымэнтаў, я павінен скласьці ўсе мажлівыя камбінацыі гэтых фактараў і вылічыць, якая з гэтых камбінацыяў зьяў-

[1]) Як адзін з прыкладаў гл. И. Ф. Петров. „Хозяйственно-технические проблемы землеустройства“ („Сборник по вопросам землеустройства, I ч.“, стар. 21-60).

[2]) Цытую па Крыцмоўскаму: „Развитие основных принципов науки о сельском хозяйстве в Западной Европе“. стар. 75.

[3]) И. Ф. Петров, ibidem стар. 59.

ляецца найбольш мэтазгоднай. Але гэткі разьлік, тэарэтычная пабудова, штучны, мысьлёвы сынтэз складанага клубка ўзаемадзейнічаючых фактараў—зьяўляецца рэччу немагчымай. Як мы ня раз падкрэсьлівалі, пры гэткім тэарэтычным разьліку неабходна было-б выканаць працу па колькаснай ацэнцы кожнага асобнага фактара, для чаго мы пры складанасьці умоў ня маем а ніякага пункту апірашча. *Фактычны вынік дзейнічаньня комплексу фактараў мажліва устанавіць толькі эмпірычна, на практыцы;* адсюль і вялікае значэньне эмпірычнага дасьледваньня сельскае гаспадаркі" (падкрэсьлена аўтарам) [1].

Мы затрымаліся параўнаўча так доўга на мэтадалёгічнай аднабаковасьці сучаснай землеўпарадкаваўчай навукі таму, што спроба адшукаць у ёй дапамогу, для пастаноўкі дасьледчай працы эмпірыка-статыстычнага кірунку не дае покуль што ўдзячных вынікаў. Прыемнае выключэньне ў гэтых адносінах даюць покуль што працы праф. П.Н. Першына. Апошні ня толькі сам дае добрыя прыклады ўжываньня эмпірыка-статыстычнага мэтаду, але ў адным з сваіх апошніх артыкулаў ставіць пытаньне аб „мэтадах землеўпарадкаваўчых досьледаў", сярод якіх вылучае і „мэтад масавых экспэдыцыйных статыстычных апісаньняў" [2]).

Пры чым, у сувязі з гэтым мэтадам, праф. П. Н. Першын кажа: „На падставе масавага апісаньня толькі і ўтвараецца магчымасьць вывесьці эмпірычныя законаўпарадкаванасьці, якія характарызуюць землеўпарадкаўча-гаспадарчыя зьявішчы. Іначай кажучы, мэтад экспэдыцыйнастатыстычнага апісаньня дае ў нашы рукі той матар'ял, на падставе якога і мажліва пабудаваць эмпірычную сыстэму абагуленага разуменьня землеўпарадкаваньня" [3]). Мы цалкам падзяляем пададзеныя думкі праф. Першына і лічым, што землеўпарадкаваўчая навука - у частцы вывучэньня гаспадарчых праблем (пры даным стане наяўных для гэтага матар'ялаў)—куды шпарчэй пачне запраўды разьвівацца, калі вырвецца з асалоды абстрактна-рацыяналістычнага „умнічаньня" на шлях эмпірычнастатыстычнага дасьледваньня.

Мэтад, ужыты ў гэтай працы, у значнай ступені адпавядае таму, які названы праф. Першыным, як „мэтад масавых экспэдыцыйных статыстычных апісаньняў". Але разам з скарыстаньнем гэтага апошняга, як аснаўнога, намі прыцягнут і мэтад бюджэтна-манаграфічных апісаньняў. Чаму гэта зроблена і ў якой меры—будзе паступова высьвятляцца у далейшым.

Праграмы досьледу.

Эмпірыка-статыстычны падыход да аб'ектаў—вымагае ад дасьледчыка ня толькі дакладна апрацаванага пляну зьбіраньня належных матар'ялаў, але і ня менш

[1]) Д-р Р. Крицмовский, ibidem стар. 84—85.
[2]) Сборник по вопросам землеустройства, I часть, стар. 85 і далейшыя.
[3]) ibidem стар. 93.

дакладна складзеных праграм. Калі плян досьледу дапамагае з прасторава-геаграфічнай і сацыяльнай разнастайнасьці вылучыць неабходную колькасьць аб'ектаў, пэўным чынам падабраных у адпаведнасьці з пастаўленай мэтай; то праграмы—з разнастайнасьці самаго аб'екту—дапамагаюць вылучыць для назіраньня толькі тыя яго бакі, якія непасрэдна, або ўкосна зьвязаны з вырашэньнем узятых задач. І як плян зьяўляецца вынікам немажлівасьці (або непатрэбнасьці) ахапіць усе аб'екты, так і праграма ёсьць вынік немажлівасьці (або непатрэбнасьці) ахапіць аб'ект у ва ўсей яго рэальнай разнастайнасьці формы і зьместу. Як пры складаньні пляну мы выходзім з таго палажэньня, што запраэктаваная колькасьць і якасьць аб'ектаў (аб'ект назіраньня) будуць з належнай дакладнасьцю рэпрэзэнтаваць усе вывучаемыя абе'кты (аб'ект пазнаньня); гэтак і пры ўкладаньні праграм мы лічым, што праэктуемая намі паўната назіраньня аб'екту (аб'ём назіраньня) дасьць мажлівасьць аналізаваць яго з тэй падрабязнасьцю, якая будзе вымагацца неабходнасьцю разьвязаньня пастаўленых досьледу задач (аб'ём пазнаньня). Адным словам, калі плян досьледу ўкладаецца з жаданьнем як мага наблізіць аб'ект назіраньня да аб'екту пазнаньня, то праграма імкнецца заснаваць адпаведнасьць паміж аб'ёмам назіраньня і аб'ёмам глыбіні пазнаньня самога аб'екту.

Плян і праграмы ўкладваюцца адначасова: пры пабудове пляну увесь час адбываецца арыентыроўка на праграмы (хаця-б яны былі яшчэ і не напісаны) і наадварот. Таму, пры дакладнай апрацоўцы пляну фактычна даецца намётка патрэбных праграм; у кожным разе іх набор, мэтаімкнёнасьць і агульны зьмест.

Набор праграм вызначаецца тымі асобнымі адзінкамі, якія бяруцца для назіраньня аб'екту. Пры нашым вывучэньні пасёлкаў гэткімі адзінкамі ўзяты: а) пасёлак у цэлым (зямельная грамада); б) асобная гаспадарка (двор) і в) асобная палоска зямлі [1]). Гэткія-ж адзінкі назіраньня высоўвае і праф. Першын у сваей цытаванай вышэй працы, з тэй толькі розьніцай, што ў яго палоскі назіраюцца без увязкі іх з бюджэтнаагранамічным вывучэньнем усяе г-кі. Значна большая розьніца паміж намі і праф. Першыным (а таксама і „Московским Научно-Исслед. Ин-том Землеустр. і Переселен.) мае месца ў мэтаімкнёнасьці, канструкцыі і ў зьмесьце саміх праграм; але гэта розьніца лепш за ўсё будзе відаць пры характарыстыцы паасобных ужытых намі формуляраў [2]).

[1]) Набор праграм і іх складаньне праведзена намі сумесна з дацэнтам М. П. Макаравым, які непасрэдна кіраваў другім досьледам: „Рэнтабельнасьць розных форм землекарыстаньня". Трэба зазначыць, што к моманту сканчэньня нашай працы па ўкладаньню праграм мы атрымалі мажлівасьць (праз Кіраўмэліазем Н. К. З. Б.) азнаёміцца з праграмамі „Землеўпарадкаваўчага досьледу", які ў гэты час (1926 г.) ставіўся „Научно-Исслед. Инст. Землеустр. и переселения". Наша знаёмства з памянёнымі праграмамі (плян нам ня быў зусім вядомы) адбілася толькі на ўкладаньні „Манаграфіі паселішча", іншыя нашы праграмы не атрымалі зьмен.

[2]) Для параўнаньня гл. „Сборник по вопросам землеустройства" стар. 93—98.

„Манаграфія паселішча“ Манаграфія паселішча складалася з 118 запытаньняў, якія павінны былі даць матар'ял па кожнаму пасёлку па наступных XV разьдзелах: 1) „*Агульныя зьвесткі*“, дзе знайшлі месца пытаньні—землеўпарадкаваўча-працэсуальнага характару, расцэнкі зямлі і інш. 2) „*Прыродныя ўмовы*“, дзе разам з звычайнымі пытаньнямі былі высунуты і такія, якія павінны былі характарызаваць тапаграфічную пасечанасьць тэрыторыі пасёлку, а таксама і мазаічнасьць глебаў, з боку аснаўных іх тыпаў, велічыні плошчы кожнага тыпу і „праэпалосіцы“ у іх пашырэньні. 3) „*Насельніцтва*“—разьдзел з звычайнымі запытаньнямі, толькі з крыху пашыранымі ў частцы вучоту працэсаў высяленьня і перасяленьня. 4) „*Парадак карыстаньня зямлёй*“ — гэты разьдзел імкнуўся адказаць на пытаньне ў якой меры да аграрнай рэвалюцыі і пасьля яе насельніцтва дасьледваных раёнаў практыкавала вобшчынны парадак, і з другога боку,—у якой меры цяпер у кожным пасёлку пашырана агульнае гаспадарчае карыстаньне зямлёй і ў якіх канкрэтна формах. 5) „*Землекарыстаньне паселішча*“ — у гэтым разьдзеле, побач з звычайнымі для яго запытаньнямі, даволі падрабязна павінен быў падлічвацца пераход (па гадох) аднаго віду ўжытку ў другі, і ў рэшце элемэнты паміжпасялковай праэпалосіцы, уклініваньня, укропліваньня і. г. д. 6) „*Дарожная сетка*“: разам з тэхнічным апісаньнем было імкненьне даць даныя аб даўжыні ўсіх відаў дарог, якімі фактычна карыстаецца пасёлак. 7) „*Вадаснабжэньне*“: вучот вадаёмаў, храналёгія будоўлі калодзежаў, моманты гаспадарчага парадку ў сувязі з водазабясьпекай. 8) „*Сядзібная плошча*“: характарыстыка абранага месца, пляніроўка і разьмер паасобных сядзіб, будоўля па гадох і іншыя пытаньні зьвязаныя з пераходам пасялкоўцаў на новыя сядзібы. 9) „*Ворная плошча*“: у гэтым разьдзеле было імкненьне адказаць на тры групы пытаньняў: аб севазвароце і ступені яго прымусовасьці, аб даўжыні і шырыні пахатных палосак у розных сацыяльных групах да і пасьля землеўпарадкаваньня, аб спосабах гаспадарча-тэхнічнай эксплёатацыі ральлі: 10) „*Сенажатная плошча*“—апісвалася раздробленасьць гэтага віду ўжытку і даваліся даволі падрабязныя зьвесткі аб мэліарацыйнай і культур-тэхнічнай на іх працы. 11) „*Пасьцбішчная плошча*“: склад пасьцбішчаў, спосаб іх гаспадарчага скарыстаньня і тэндэнцыі скарачэньня або пашырэньня ў адношаньні да гэтага віду ўжытку. 12) „*Жывёлагадоўля*“ — выключна агрыкультурныя пытаньні: аб пашыранасьці заводзкай скаціны, прыёмах прыпуску, кармленьні і ўмовах утрыманьня. 13) „*Промыслы і рамествы*“—звычайныя пытаньні; 14) „*Праца і цэны*“—таксама і 15) „*Грамадзка-каапэрацыйныя зьвесткі*“, дзе побач з іншымі пытаньнямі была спроба ўлічыць усе выпадкі сумеснага карыстаньня будынкамі, жывым і мёртвым інвэнтаром.

Пададзеная інфармацыя аб „манаграфіі паселішча“ сьведчыць, што

апошняй ў нашым досьледу было адведзена даволі вузкае і падсобнае месца, хаця самому фармуляру быў і нададзены спэцыяльны зьмест.

Калі прыняць пад увагу (паводле слоў праф. П. Н. Першына) імкненьне Моск. Н.-И. И-та Землеустр. і Пересел. разглядаць свой фармуляр апісаньня зямельнай грамады, як „першую спробу пастаноўкі паглыбленнага землеўпарадкаваўча-эканамічнага вывучэньня вёскі“ з пераважным аналізам „землеўпарадкаваньня і грамадзянска-зямельных адносін“ [1]), то розьніца ў прызначэньні нашага і іх фармуляраў, зьяўляецца відавочнай і непатрабуючай ніякіх дадатковых тлумачэньняў.

Разам з запаўненьнем „манаграфіі паселішча“ на выкапіроўку з пляну па кожнаму пасёлку, нанасіліся: палі, дарогі, напрамак палосак, іх даўжыня, шырыня і г. д.

Падворная картка

Падворная картка зьяўлялася аснаўным фармулярам досьледу і запаўнялася ў дасьледваных пасёлках для усіх без выключэньня двароў. Картка складалася з 16 паасобных табліц, якія ўсе, апрача трох, былі пабудаваны ў дынамічным разрэзе з вучотам гаспадарчых зьявішч у год землеўпарадкаваньня і ў год досьледу[2]). Дзякуючы таму што гэта картка скантруктавана і укладзена намі (з М. П. Макаравым), зусім самастойна, а таксама і таму, што праца апрацоўкі фармуляраў для землеўпарадкаваўчых эмпірыка-статыстычных досьледаў зьяўляецца далёка ня скончанай—мы дазволім сабе характарызаваць яе крыху больш падрабязна.

1) „*Агульныя зьвесткі*“ (табл. I) мелі мэтай высьветліць, як некаторыя агульныя для гаспадаркі аб'ектыўныя моманты ў сувязі з пераходам данага двара на пасёлак, гэтак жа і суб'ектыўныя адносіны гаспадара да праведзенага землеўпарадкаваньня, да форм землекарыстаньня наогул і пасялковай спэцыяльна, да спосабу расцэнкі зямлі, да выкананага праэкту землеўпарадкаваньня і інш. 2) „Склад сям'і і культурна-грамадзкі стан“ (т. II) імкнуўся ў дынамічным разрэзу даць для кожнага члена сям'і зьвесткі аб яго: узросьце, працаздольнасьці, пісьменнасьці, удзелу ў каапэрацыі і інш. грамадзкіх і дзяржаўных установах і г. д.

3) „*Промыслы па за сваёй с. г.*“ (т. III) і „*Продаж працы* (т. IV) пабудаваны ў мэтах выяўленьня ў дынамічным аспекту, гэтых заняткаў для кожнага члена сям'і асобна. Тут ставіліся пытаньні: аб месцы працы, аб форме найму, аб колькасьці патрачанага часу і аб атрыманым заробку; апошні—з асобным вучотам, як грашовай, гэтак і натуральнай яго часткі. 4) „*Наём працы*“ (т. V) у прыстасаваньні да асобных відаў

[1]) „Сборник по вопросам землеустройства“ стар. 94—95.

[2]) Моск. Н.-И. И-т Земл. и Перес. сваю падворку, непараўнаўча больш вузкую, пабудаваў з разьлікам ахапіць вучотам тры пэрыяды: да рэвалюцыі, да землеўпарадкаваньня і пры досьледу. Наколькі станоўчыя вынікі атрыманы І-там у адношаньні пэрыяду: „да рэвалюцыі“ нам невядома. Але ў кожным разе паўната нашага фармуляру, адказнасьць пастаўленых у ім запытаньняў рабілі зусім не рэальным імкненьне ахапіць апытальнікам і час „да рэвалюцыі“.

найму улічваліся тыя ж самыя моманты, што і ў „Продажу працы“; разрэз таксама дынамічны.

5) Далей пастаўлена была маленькая таблічка (т. VI), якая павінна была даць уяўленьне *аб крэдытовых апэрацыях* гаспадаркі, як да яе землеўпарадкаваньня, гэтак і ў год досьледу. Тут цікава было, з аднаго боку, высьветліць у якой меры г-ка зьвязана з крэдытовай і іншай каапэрацыяй, а ў якой—з прыватнікам, з другога боку, тыя формы (натуральныя ці грашовыя) у якіх засновываліся і засновываюцца крэдытовыя сувязі. 6) „*Выдаткі, зьвязаныя з землеўпарадкаваньнем* (табл. VII). Табліца пабудована ў мэтах падрабязнага падліку ўсіх выдаткаў, якія кладуцца на гаспадарку пры: а) правядзеньні працэсу землеўпарадкаваньня, б) пры пераносу будынкаў і в) пры будове калодзежаў. Пры чым, паводле табліцы павінны былі асобна падлічвацца ўсе грашовыя выдаткі: на закупку матар'ялаў, на наём працоўнай сілы (нанятых і талака), на учашчэньне; разам з гэтым поўнасьцю у натуральных адзінках падлічвалася скарыстаная на паказаныя апэрацыі праца членаў сям'і. 7) У табліцы VIII зьбіраліся зьвесткі аб „*крыніцах сродкаў у сувязі з землеўпарадкаваньнем*“, з падзелам гэтых крыніц на: а) дзяржаўную дапамогу (грашовая ссуда, ссуда натурай, палёгкі па с. г. падатку, ільготы пры атрыманьні лесу); б) с. г. крэдыт; в) прыватны крэдыт і г) свае грашовыя сродкі (старыя запасы, грошы ад рэалізацыі інвэнтару, хатняй маемасьці, продажу працоўнай сілы).

8) Табліца IX зьяўлялася аднэй з адказных і цяжкіх, паколькі ў ёй, у дынамічным разрэзу трэба было улічыць усё неабходнае для „*характарыстыкі землеўпарадкаванасьці*“. Для выкананьня гэтай задачы былі ўзяты толькі тры аснаўныя ужыткі: сядзіба, ральля і сенажаць, і для іх зьбіраліся зьвесткі аб: ліку палосак, плошчы палосак (max, min, сярэд), адлегласьці сярэдзіны палосак ад сядзібы (max, min, сярэдн.) і аб спосабе гаспадарчага іх скарыстаньня. 9) Табліца X імкнулася за абодвы пэрыяды падрабязна падлічыць *землекарыстаньне* двара, з боку ранейшай сац. прыроды гэтага землекарыстаньня: індывідуальнае карыстаньне: а) надзельная зямля, б) купленая, в) непрацоўная; агульнае карыстаньне—той жа падзел. Разам з тым улічваўся і падзел зямлі па асобных ужытках. Побач з X табліцай апісваліся (т. XI) *арэндныя адносіны* двара, як перад землеўпарадкаваньнем, гэтак і цяпер; пры чым тут высьвятлялася: якія ужыткі зьяўляюцца прадметам арэнды, якая іх плошча, на якой яны адлегласьці знаходзяцца ад сядзібы, на які тэрмін заключаецца зьдзелка і ўрэшце—умовы арэнды і формы расплаты.

10) Другой найбольш адказнай табліцай падворкі была табліца XII: „*Засевы, ураджай і тэхніка ральніцтва*“. Пабудавана яна была з тым разьлікам, каб у дынамічным разрэзу для кожнай палявой культуры, а таксама і асноўных відаў сенажацяй,—даць адказ на пытаньні аб: а) пло-

шчы засеву, колькасьці месц засеву, адлегласьці да далейшага і бліжэйшага месцу засеву, валавым зборы зярна (або сена), колькасьці пакладзенага гною (з азначэньнем адлегласьці, на якую ён быў вывезен), хэмічных угнаеньнях і лубіну (як угнаеньні) і ўрэшце—тэхніцы апрацоўкі зямлі пад кожную культуру і тэхніцы прыборкі і апрацоўкі ураджаю. У дадатак да гэтай табліцы было пастаўлена некалькі агульных агрыкультурных пытаньняў. 11) Табліцы: XIII („будынкі"), XIVй („жывы інвэнтар") і XV („мёртвы інвэнтар") складзены былі па звычайнай форме з той бязумоўна асаблівасьцю, што ўсе яны пабудованы былі ў дынамічным разрэзу з абавязковым грашовым азначэньнем каштоўнасьці ўсіх гэтых сродкаў вытворчасьці. 12) Урэшце табліца XVI імкнулася злавіць зьмены, якія адбыліся ў структуры с.-г. „таварнага звароту". Для гэтага ў ёй быў пастаўлены падлік куплі і продажу аснаўных прадуктаў і прадметаў сельскае гаспадаркі перад землеўпарадкаваньнем і цяпер.

Пададзеная інфармацыя дае належнае уяўленьне аб паўнаце і глыбіні захопу нашым падворачным фармулярам элемэнтаў вытворчасьці і гаспадарчых зьяў асобнага двара. Калі б дадаць да гэтага фармуляру „баланс прадуктаў", якія абарачваюцца ў гаспадарцы на працягу году то былі-б усе падставы назваць нашу падворку „скарочанай бюджэткай". Мы не сталі на апошні шлях таму, што перад намі былі такія задачы, для разьвязаньня якіх было даволі і прынятай паўнаты падворнага фармуляру. Тым больш, што мажлівы недахоп даных для больш паглыбленага падыходу да пастаўленых задач, мы спадзяваліся папоўніць праз фармуляр „бюджэтна-агранамічнага апісаньня".

Бюджэтна-аграмічны фармуляр

Раней было адзначана, што бюджэтна-агранамічнаму матар'ялу ў нашым досьледу надавалася дамагальная роля. Мы імкнуліся пры запаўненьні гэтага фармуляру узяць такую колькасьць двароў, якая-б дала, з аднаго боку, мажлівасьць устанавіць неабходныя каэфыцыенты для распрацоўкі аснаўнога падворачнага матар'ялу, а, з другога,—дала-б патрэбную колькасьць папалосных апісаньняў. Апошнія мелася на увазе прыцягнуць, як самастойны матар'ял пры разьвязаньні некаторых з пастаўленых праблем. У адпаведнасьці з гэтай устаноўкай была належным спосабам і апрацавана „Праграма для бюджэтнага і агранамічнага досьледу сялянскай гаспадаркі". Абыходзячы моўчкі іншыя дробныя зьмены, якія былі ўнесены намі ў „Праграму",—мы лічым за неабходнае спыніцца толькі на двух момантах.

Першае тое, што ў фармуляр была ўведзена так званая „табліца № 10", якой была пастаўлена задача даць апісаньне ўсім без выключэньня палоскам і вучасткам. Тэрыторыяльнай адзінкай пры гэтым апісаньні быў прыняты „асобны засеўны кавалак", хаця-б гэткіх кавалкаў і было вельмі многа на аднэй палосцы, або вучастку. Для кожнага кавалку высьвятлялася: у якім полі ён знаходзіцца, якая да яго адлегласьць, які

сярэдні высеў жыта, якая плошча, якая глеба і рэльеф. Далей апісаньне кавалкаў вялося для пяцёх мінулых гадоў (разам з бюджэтным) з падлікам для кожнага з іх: назвы расьліны (або некалькіх), долі кавалку, якая прыпадае на кожную асобную расьліну, калі іх некалькі на палосцы, і ўрэшце назва і колькасьць угнаеньня. Для бюджэтнага году апрача гэтых ставіліся пытаньні аб ліку ўкосаў сена і аб валавым збору зярна клубняў, саломы, сена, валакна і г. д.

Другім момантам, які таксама неабходна адзначыць, зьяўляецца тое, што „вучот палявых і лугавых прац“ праводзіўся намі таксама па асобных засеўных кавалках (а не культурах, як гэта звычайна робіцца). У саміх табліцах вучоту працы апрача звычайных пытаньняў ставіліся: а) „Колькі канцоў зрабіў ад сядзібы і назад (асобна пешшу і на кані)“; б) „Колькі патрэбна часу, каб зрабіць адзін канец (пешшу, конна з грузам, конна паражняком)“; в) колькі гадзін аддадзена на самую працу ў полі (без пераходаў і пераездаў).

Табліца № 10, разам з табліцамі вучоту працы павінна была, паводле нашага разрахунку, даць усё неабходнае для таго, каб на падставе іх і аснаўнога, падворнага матар'ялу „паглыбіць землеўпарадкаваўчае вывучэньне асобнай сялянскай г-кі праз абхват гэткай дробнай зямельнай адзінкі, якой зьяўляецца асобная полоска сялянскага надзелу“[1]). Разам з тым, такая дэталізацыя вучоту (па асобных засеўных кавалках) давала больш надзейны матар'ял і для самога бюджэтна-агранамічнага аналізу.

Пасьля даволі падрабязнага агляду праграм, якія былі апрацаваны і прыстасаваны намі для досьледу, застаецца яшчэ спыніцца на тэхнічным пляне працы экспэдыцыі, на колькасьці здабытага матар'ялу і на яго якасьці.

Тэхнічны плян працы і здабыты матар'ял. Для кожнага з вызначаных пунктаў досьледу намі была складзена асобная група з 4-х асоб на чале з кваліфікаваным у адносіньні экспэдыцыйнай працы—навуковым супрацоўнікам. Праца паміж членамі групы была па мажлівасьці спэцыялізавана, але строга гэты прынцып быў выканан толькі ў адносіньні запаўненьня бюджэтак, якія ў межах кожнага пункту запаўняліся, як правіла, аднэй асобай, добра знаёмай з рахункавым аналізам.

Да выезду на месца ўсе удзельнікі экспэдыцыі, шляхам калектыўнай чыткі і абмеркаваньня, былі падрабязна азнаёмлены з праграмамі і прыёмамі іх запаўненьня. Кіраўнікі груп апрача таго атрымалі канкрэтны маршрут для працы сваёй групы на месцы, здымкі з плянаў усіх тых пасёлкаў, якія падлягалі досьледу і арыентыровачнае разьмеркаваньне бюджэтаў па тэрыторыі досьледу.

[1]) Проф. П. Н. Першин. ibidem стар. 96.

У мэтах атрыманьня найбольш пэўнага і дакладнага матар'ялу мы вызначылі параўнаўча нізкую норму выпрацоўкі: падворных картак 6 штук у дзень, на манаграфію паселішча — 1 дзень і на бюджэтны блянк — 2 дні. Аднак і гэта норма пры выкананьні зьявілася высокай і для падворных блянкаў была зьніжана да 4—5 штук у дзень.

Экспэдыцыя распачала сваю працу на месцы ў пачатку чэрвеня 1927 г. і скончыла яе прыблізна праз 2 месяцы. У выніку мы атрымалі наступную колькасьць матар'ялу па кожнай з разгледжаных праграм:

Манаграфіяў пасёлкаў.				Падворных апісаньняў				Бюджэт. агран. апісан.			
Калінін-шчына	Бабруй-шчына	Аршан-шчына	Разам	Калінін-шчына	Бабруй-шчына	Аршан-шчына	Разам	Калінін-шчына	Бабруй-шчына	Аршан-шчына	Разам
36	21	12	69	411	322	188	921	19	14	20	53

Апрача гэтых матар'ялаў экспэдыцыя здабыла даныя ападаткаваньня па тых раёнах, дзе адбываўся досьлед. Належная праверка матар'ялаў высьветліла поўную яго здавальняючасьць, за выключэньнем двух бюджэтных блянкаў, якія потым і не ўвайшлі ў распрацоўку [1]).

Такім чынам, намі было дасьледвана ўсяго 69 паселішч з 921 гаспадаркай; пры чым у гэтым ліку было дасьледвана — 56 пасёлкаў з 733 дварамі. Апошнія складаюць 15% ад усіх двароў землеўпарадкаваных на пасёлкі да 1923 — 24 г. па БССР (у межах да далучэньня Гомельшчыны)

Якасьць сабранага матар'ялу. Неабходна яшчэ сказаць некалькі слоў аб ступені дакладнасьці сабранага матар'ялу. Звычайна, у гэтым выпадку экспэдыцыйныя даныя (адносныя, або сярэднія) раўнаюць з адпаведнымі масава-статыстычнымі і блізкасьць тых і другіх бяруць, як крытэры дакладнасьці даных экспэдыцыйных. Мы пазбаўлены гэтай мажлівасьці, таму што наша суцэльнасьць (совокупность) вылучана для спэцыяльнай мэты і шляхам адбору па спэцыфічных адзнаках, якія яшчэ не знайшлі пакуль што месца пры распрацоўцы масава-статыстычнага матар'ялу. Таму сярэднія (або адносныя) нашай суцэльнасьці ня могуць мець свайго крытэрыя ў сярэдніх статыстычных і наадварот.

Меру дакладнасьці нашых даных трэба было шукаць, з аднаго боку, у параўнаньнях з афіцыйнымі, масавымі данымі зямельных орга-

[1]) Гэткая якасьць матар'ялаў тлумачыцца тым, што кіраўнікам груп была даручана, як абавязковае,—праверка матар'ялу на месцы, што фактычна і складала іх асноўную працу ў час экспэдыцыі.

наў, а з другога, — у параўнаньнях матар'ялаў самой экспэдыцыі. Пры гэтым цікава было перш за ўсё даведацца аб тым, у якой меры сярэдні, разьмер пасёлкаў, якія дасьледваны намі, адпавядае такому-ж выведзенаму па даных Акрземаддзелаў. Зробленае параўнаньне дало надзвычайна блізкія лічбы: па масавых даных земворганаў сярэдні разьмер пасёлкаў=122 гэкт.; па нашых=121 гэкт. Крыху больш далёкай зьяўляецца забясьпека аднаго двара зямлёй: масавыя—10,0 гэкт.; нашы--10,3 гэктараў [1]).

Ступень дакладнасьці сабраных матар'ялаў можна характарызаваць яшчэ і наступнымі фактамі: 1) зямельная тэрыторыя ўсіх дасьледваных пасёлкаў Калінішчыны, паводле матэматычна-дакладных даных, узятых з экспплікацыяў плянаў=4206 гэктараў, а паводле даных экспэдыцыі, атрыманых у працэсе апроса кожнага двара асобна = 3978 гэкт.; розьніца ў 228 гэкт. складае памылку каля 5%, што трэба прызнаць больш чым здавальняючым; 2) паводле экспплікацыі для тых-жа пасёлкаў на 100 гэкт. пахаці прыпадае 43 гэкт. сенажаці, а паводле экспэдыцыі—45 гэкт. (для Калінішчыны наогул=40 гэкт.); 3) Валавы збор жыта па 51 г-цы, апісаннай па бюджэтнаму блянку: паводле бюджэткі=1136 цэнтн., а для тых жа гаспадарак па падворцы=1016 цэнтн. (розьніца каля 10%); валавы збор аўса для тых-жа гаспадарак: бюджэткі = 764 цэнтн.; падворкі = 691 цэнтн. (розьніца каля 10%); валавы збор бульбы: бюджэткі = 9556 цэнтн., падворкі—9010 цэнтн. (розьніца каля 6%) [2]). Прыклады можна было-б значна павялічыць, але усе-б яны сьведчылі аб тым, што мэтад апросу намі ўжыты з належнай дакладнасьцю і спрэчкі могуць быць толькі каля таго, у якой ступені наогул даныя любого апросу адпавядаюць запраўднасьці. Але гэта пытаньне выходзіць за рамкі нашага разгляду.

---

[1]) Належныя даныя былі толькі па Калінішчыне.

[2]) Бюджэткі і падворкі, як правіла запаўняліся рознымі асобамі і ў розныя дні.

4. АПРАЦОЎКА МАТАР'ЯЛАЎ ДОСЬЛЕДУ І ТАБЛІЦЫ.

Распрацоўка і табліцы

Ступень падрыхтаванасьці досьледу да пэўнай меры характарызуецца тым, наскольki поўна сабраны на месцы матар'ял фактычна распрацоўваецца. Звычайна, пад уплывам розных прычын (сярод якіх не апошняе месца займае нявыразнасьць у пастаноўцы самой тэмы) зьбіраецца матар'ялаў значна больш, чым гэта вымагаецца пастаўленымі досьледу задачамі. Часамі толькі невялікая частка гэтага матар'ялу выводзіцца з становішча сырога матар'ялу і ім надаецца выгляд „стройных табліц".

Праўда, пры гэтым дасьледчык пацяшае сябе тым, што хтосьці апрача яго прымусіць загаманіць і рэшту іншых, ім неапрацаваных, сырых лічбаў. Але жыцьцё абарачваецца так хутка, а факты, якія яно выносіць з кожным абаротам, так багаты і размаіты, што часта застаюцца ня выкарыстанымі ня толькі раней сабраныя сырыя, несыстэматызаваныя матар'ялы, а нават і „паўфабрыкаты" табліцы. Вось чаму трэба лічыць за карыснае тое, каб з самага пачатку досьледу былі ўжыты ўсе меры да атрыманьня матар'ялу і па колькасьці і па якасьці роўна столькі, сколькі патрэбна для адказу на пастаўленыя задачы.

Але разам з тым патрэбна прызнаць і практычную цяжкасьць цалком выканаць гэта вымаганьне. Таму і ў рукі дасьледчыка звычайна, побач з асноўным, пападае і другарадны матар'ял (выходзячы з інтарэсаў данай тэмы). А тым самым пагроза распыленьня увагі і сіл застаецца наяўнай і для стадыі распрацоўкі матар'ялу. Патрэбна пэўная доля цьвёрдасьці і яснасьці, каб з груды іншых матар'ялаў вылучыць толькі галоўнае. „Аднак гэта зусім неабходна зрабіць, бо ў выпадку адваротнага, чытач будзе завалены вялізнай колькасьцю лічбовага матар'ялу і ў яго лёгка можа скласьціся ўражаньне, што і сам аўтар ня мог разабрацца ў атрыманым матар'ялу і падаў яго чытачу ў недастаткова апрацаваным выглядзе"[1]).

Апрацаваным трэба лічыць матар'ял толькі тады, калі ён укладзен у належныя дасьціпна-складзеныя табліцы, якія адпавядаюць як самой тэме, гэтак-жа і абранаму аўтарам спосабу адказу на яе. Вось чаму найбольш кароткім і эканамічным быў-бы той парадак распрацоўкі, пры якім былі-б перш за ўсё складзены належныя і неабходныя таблічныя

---

[1]) Проф. Тулайков Н., ibidem стар. 12.

формы, а матар'ял браўся-б толькі той, які патрэбен для запаўненьня гэтых форм.

Табліца ў гэтым выпадку была-б нечым накшталт матэматычнай формулы; распрацоўка—падстаноўкай даных у формулу; запоўненая табліца—рады раўнаньняў і, урэшце, тэкст—разьвязаньне задач досьледу праз вырашэньне розных камбінацыяў гэтых раўнаньняў. Гэты шлях бязумоўна трэба лічыць за нармальны, хоць фактычна распрацоўка матэр'ялаў у гэткім ідэальным выглядзе нікім з дасьледчыкаў мусіць і не вядзецца: табліцы, як правіла, сталы выгляд і шліфоўку набываюць толькі ў канцы распрацоўкі.

У кожным разе плян распрацоўкі, яго тэхнічнае выконваньне і дэталі, зьвязаныя з атрыманьнем канчатковых лічбаў, ня могуць быць адарваны ад складаемых намі табліц, паколькі ў апошніх яны знаходзяць і сваю форму і свой зьмест. Таму і запатрабаваньне да расчыненьня пляну і прыёмаў, ужытых пры распрацоўцы, можа быць выказана больш ясна і выразна ў выглядзе запытаньня кожнаму дасьледчыку: як атрыманы пададзеныя вамі табліцы? Вычэрпываючы і здавальняючы адказ на гэта пытаньне—поўнасьцю высьветліць, як плян і тэхнічныя прыёмы распрацоўкі, гэтак-жа і тыя тэарэтычныя падставы, якія прыймаліся ў спрэчных мясцох пры іх выконваньні.

Паколькі гэта праца зьяўляецца першай спробай эмпірыка-статыстычнага вывучэньня пасёлкаў, пастолькі мы імкнемся ў ёй перш за ўсё даць належным спосабам апрацаваны і сыстэматызаваны матар'ял у выглядзе табліц. Думка аб тым, каб надаць табліцам найбольш стройную сыстэму (як у іх сувязі аднэй з другой, гэтак жа і ў межах кожнай з іх асобна), думка аб тым, каб укласьці ў табліцы ўсё багацьце сабранага матар'ялу, думка аб тым, каб здабытыя даныя зрабіць даступнымі для шырокага скарыстаньня—гэта думка зьяўлялася кіруючай пры арганізацыі намі распрацоўкі. Вось чаму, як бы не адносіцца да толькі-што паданых агульных меркаваньняў, у нашым, канкрэтным выпадку, мэханіку распрацоўкі ўсё-ж лепш ад усяго прасачыць шляхам разгляду таго, як складалася кожная з паданых у гэтай працы табліц.

Але перш чым зрабіць агляд спосабаў атрыманьня асобных табліц, неабходна затрымацца на некаторых агульных для ўсей распрацоўкі момантах. З іх перш за ўсё—на прынцыпах, якія ужыты намі пры укладаньні „статыстычнага дзейніка“. Апошні пабудован такім чынам, што лічбы ў табліцах даюцца не сярэднія для ўсіх дасьледваных двароў таго або іншага пасёлку, а сярэднія для кожнай асобнай групы сялянства,— гэта адно; другое—разам з данымі для асобных пасёлкаў, у табліцах пададзены таксама і сярэднія па тых вёсках, праз землеўпарадкаваньне якіх утворана даная група пасёлкаў і ўрэшце, табліцы зьмяшчаюць сярэднія для ўсяго дасьледванага гнязда.

Групіроўка дасьледваных гаспадарак

У сувязі з гэткай пабудовай „дзейніка" паўстае важнае пытаньне аб прынятай аснове для групіроўкі сялянскіх гаспадарак,

Патрэбнасьць і неабходнасьць групіроўкі ў нашы часы ня можа зьявіцца тэмай для спрэчак, паколькі для вывучэньня „працэсаў росту і перамогі капіталізму (а зараз сацыялізму Я.К.), ня можна абмяжавацца шаблённа-мяшчанскім сказам аб „трудавым" земляробстве"[1]. Таму і апаску трэба чакаць з другога боку—ухілу трактаваць групіроуку, як „вузка-тэхнічнае, вузка-спэцыяльнае" пытаньне. Між тым „дзякуючы няўмелай, непрадуманай, руцінная зводцы і групіроўцы гэты багацейшы матар'ял (с. г. перапісаў Я. К.) зусім губляецца, прападае, губляе сваю каляровасьць і робіцца нікуды ня гожым для вывучэньня законаў эвалюцыі сельскае гаспадаркі"[2].

Што групіроўка дае вельмі многа для уразуменьня тэхніка-арганізацыйных праблем арганізацыі і пераарганізацыі сялянскіх гаспадарак—гэта бяспрэчна. Але ўсё-ж галоўная мэта групіроукі іншая: на яе кладзецца абавязак вылучыць з масы сялянскіх гаспадарак пэўныя сацыяльна-эканамічныя тыпы, якія адрозьніваліся-б па тэндэнцыі іх сацыяльнага разьвіцьця (разумеючы розьніцу тэндэнцыяў не абсалютна, а адносна).

Расчыненьне сутнасьці кожнай групы, выяўленьне іх месца і значэньня, прасочваньне іх лёсу ў сувязі з правядзеньнем пэўнага дзяржаўнага мерапрыемства—дае неабходнае для сацыяльна-эканамічнай ацэнкі назіраемых у сельскай гаспадарцы працэсаў, а разам з гэтым на групіроўку кладзецца выключны абавязак і адказнасьць.

Пры групіроўках сялянскіх гаспадарак ужываюцца розныя клясыфікацыйныя адзнакі, а часьцей за ўсё: велічыня зямельнае тэрыторыі на г-ку (групіроўка „па зямлі"), велічыня засеўнай плошчы на гаспадарку („па засеву"), колькасьці ўсей скаціны, або толькі працоўнай на г-ку („па скаціне"); больш рэдка—кошт аснаўных сродкаў вытворчасьці на г-ку („па капіталам"), або колькасьць найманай працоўнай сілы на г-ку і зусім рэдка—валавы прыбытак на гаспадарку.

Тут ня месца для крытычнага агляду ўсіх гэтых клясыфікацыйных асноў, а даволі абмежавацца толькі заўвагай, што ўсе яны (апрача найму працоўнай сілы) імкнуцца з тэй або іншай дакладнасьцю даць уяўленьне аб *размеру вытворчасьці*. Пры чым апошнюю ўсе разглядаюць, як аснаўную адзнаку, па лініі якой праходзіць сацыяльна-эканамічная розьніца паасобных груп сялянства.

Такім чынам, разьмер вытворчасьці—катэгорыя арганізацыйна-гаспадарчая бярэцца, як адзнака для клясыфікацыі зьявішч сацыяльна-эканамічных. Для гэтага, пры групіроўцы сялянскіх гаспадарак, ёсьць

[1]) Н. Ленин: „Аграрный вопрос и марксизм" стар. 234.
[2]) ibidem стар. 235.

вядомыя тэарэтычныя падставы, таму што разьмер вытворчасьці гаспадарак гэтага сацыяльнага тыпу запраўды азначае або патэнцыяльную неабходнасьць прадаваць сваю рабочую сілу (група вясковага паўпралетарыяту), або такую-ж неабходнасьць купляць (група кулацтва).

Больш цяжкім зьяўляецца канкрэтна і практычна вызначыць тыя пункты (межы інтэрвалаў), пераход праз якія асобных сялянскіх гаспадарак пераносіць іх у новую сацыяльна-эканамічную якасьць. Інačай кажучы, на якой вышыні разьмер вытворчасьці (адзнака арганізацыйна-гаспадарчая) азначае наяўнасьць пэўных сацыяльных рысаў, па якіх мы праводзім падзел сялянства на групы[1]).

Зразумела, што гэта задача робіцца больш лёгкай, калі маюцца даныя аб ужываньні найманай працы паміж сялянскімі гаспадаркамі (адзнака сацыяльна-эканамічная). Але на жаль статыстыка яшчэ вельмі скупа дае зьвесткі аб гэтым зьявішчы. Вось чаму разьмер вытворчасьці застаецца да нашых часоў аснаўной клясыфікацыйнай адзнакай, ня гледзячы на яе укосны характар.

Разьмер вытворчасьці, як вядома, характарызуецца сумай прадукцыі, якая выраблясцца гаспадаркай на працягу пэўнага часу (году). Таму найлепшым паказчыкам пры групіроўках, бязумоўна трэба лічыць „велічыню кошту прадуктаў у грашовым азначэньні за выключэньнем тых прадуктаў, якія ідуць на корм скаціне". Але, на жаль, справа вылічэньня велічыні кошту прадуктаў зьяўляецца „у земляробстве значна больш цяжкай, дзякуючы непараўнаўча большай складанасьці і пераплеценасьці адносін"[2]). Апрача таго, само вылічэньне можа быць зроблена толькі на падставе даволі шырокага і больш менш апрацаванага матар'ялу.

Таму пры групіроўках звычайна і бяруць не саму велічыню кошту прадуктаў гаспадаркі, а тыя або іншыя элемэнты гаспадаркі, якія могуць быць прыняты як укосныя паказчыкі велічыні вытворчасьці, а тым самым і разьмеру г-кі. Такім чынам, фактычна справа ў практыцы зводзіцца да таго, каб адшукаць такі элемэнт г-кі, такую адну яе адзнаку, якая-б у найбольшай меры карэліравала з валавой прадукцыяй г-кі.

На падставе бюджэтна-агранамічных даных па 51 дасьледванай намі гаспадарцы былі вылічаны для кожнай з іх: а) валавая прадукцыя; б) гожая зямля; в) засеўная плошча і г) кошт аснаўных сродкаў вытворчасьці)[3]. Далей, былі падлічаны каэфіцыэнты карэляцыі паміж валавой прадукцыяй і рэштай іншых паказаных элемэнтаў г-кі. Атрыманыя вынікі зьявіліся больш яскравымі, чым мы чакалі:

---

[1]) Строга кажучы сацыяльна-эканамічная групіроўка павінна даць толькі гэтыя пераватьныя пункты.

[2]) Н. Ленін. ibidem, стр. 240.

[3]) Разуменьне катэгорыі: „валавая прадукцыя" будзе дадзена крыху далей. Кошт аснаўных сродкаў вытворчасьці складаўся: з будынкаў (апрача хаты), мёртвага і жывога інвэнтару.

1) карэляцыя паміж В. пр. і аснаўнымі сродкамі вытворчасьці

$$r_1 = \frac{\Sigma xy}{\sqrt{\Sigma x^2 \Sigma y^2}} = + \frac{8{,}938{,}376}{9{,}747} = +0{,}917 \pm 0{,}021$$

2) Карэляцыя паміж В. пр. і засеўнай плошчай:

$$r_2 = + \frac{18{,}240{,}3}{42{,}567} = +0{,}429 \pm 0{,}116;$$

3) Карэляцыя паміж В. пр. і гожай зямлёй

$$= r_3 = + \frac{52{,}438{,}0}{100{,}512} = +0{,}522 \pm 0{,}104$$

Мы ня маем а ніякага замеру разглядаць пададзеныя каэфіцыенты, як зусім рэальныя ў іх абсалютным азначэньні, тым больш ня схіляемся гэта сьцьвярджаць для тыпу г-кі ўсей БССР. Аднак, параўнаўчая вышыня гэтых каэфіцыентаў для нас зьяўляецца больш менш бясспрэчнай.

На такі вывад тым больш лёгка пайсьці, што ён вельмі добра адпавядае тым апрыорным, тэарэтычным палажэньням, якія можна ў сувязі з гэтым зрабіць, выходзячы з разуменьня тыпу сельскай г-кі дасьледваных краін. Гэты тып павінен быць ахарактарызаваны, як інтэгральны па лініі злучэньня ў ім двух галін: земляробства і жывёлагадоўлі. Пры чым, калі выходзіць з значэньня кожнай гэтай галіны ў валавой прадукцыі г-кі, то трэба прызнаць, амаль што, поўную адиолькавасьць іх значэньня; гэтак для сярэдняй г-кі Калінішчыны: земляробства дае 279,8 рубл. вал. прадукцыі, а жывёлагадоуля—318,5 рубл.; для Бабруйшчыны (надзельнай), земляробства—198,1 р.; жывёлагадоўля 273,7 р.

Калі далей прыняць пад увагу тое, што жывёлагадоўля пры гэтым тыпу не зьяўляецца простай функцыяй ральніцтва (як і наадварот), а ў вялікай ступені абумаўляецца наяўнасьцю натуральных сенажацяў і выпасаў, то лёгка зразумець чаму пры гэткай структуры і характару тыпу г-кі разьмер яе вытворчасьці ня можа і не павінен даваць значнага каэфіцыенту карэляцыі з гожай зямлёй, а тым больш з засеўнай плошчай. Дзякуючы таму, што гэтыя адзнакі датычацца толькі земляробства („па зямлі“), або нават толькі аднаго ральніцтва („па засеву“), яны ў лепшым выпадку могуць рэпрэзэнтаваць толькі адну палову г-кі. Для большага ў нашых умовах яны ня могуць быць скарыстаны, таму што розная кардынацыя ужыткаў і культур, а таксама розная іх ураджайнасьць адыгрываюць у нас далёка не апошнюю ролю ў атрыманьні прадукцыі ад земляробства.

Іншая справа—кошт аснаўных сродкаў вытворчасьці, які, з аднаго боку, зьяўляецца адзнакай усей г-кі, а не аднае яе галіны, з другога—адзнакай, у якой адбіваюцца ня толькі колькасныя, але і якасныя моманты

г-кі. Станоўчыя бакі гэтай адзнакі асабліва робяцца відавочнымі там і тады, дзе сродкі вытворчасьці (у тым ліку і аснаўныя), знаходзяцца ў гаспадарчым мінімуму і калі іх наліччам у першую чаргу вызначаецца аб'ём гаспадарчай дзейнасьці.

Па агульна-прызнанай думцы ў БССР мы якраз і маем гэткае становішча (недахоп „капіталаў"). Калі на такім фоне уявіць сабе пасёлкі, утвораныя 3--4 гады таму назад, а ў іх гаспадаркі, якія атрымалі зямлю на новым месцы і ў іншай колькасьці, то ня будзе дзіўнай атрыманая вышыня каэфіцыент—карэляцыі паміж коштам аснаўных сродкаў вытворчасьці і валавой прадукцыяй. А тым самым будзе апраўдана і наша групіроўка дасьледваных г-к па велічыні кошту гэтых сродкаў на адну гаспадарку.

Што датычыцца групіроўкі па разьмеру найма рабочай сілы, то дзьве акалічнасьці прымусілі нас адмовіцца ад гэтага. Першая—дзякуючы таму, што пасёлкі землеўпарадкаваны параўнаўча нядаўна і па развёрстачным адзінкам—наём працоўнай сілы ў пасёлках ня так выразна зьвязан з пэўнай сац.-эканам. групай. Другая—групіроўка па двух адзнаках, калі яе давесьці да канца, пазбавіла-б нас мажлівасьці даць даныя па асобных пасёлках. Між тым, апошняе зьяўлялася неабходным для разьвязаньня пастаўленых досьледу задач. Каб скончыць пытаньне аб групіроўцы патрэбна зрабіць яшчэ некалькі больш менш тэхнічных заўваг.

1) Для групіроўкі ўзяты вялічыні кошту аснаўных сродкаў вытворчасьці за пэрыяд „да землеўпарадкаваньня" таму, што пры вывучэньні дынамікі нас цікавіла пытаньне: з чым і якой увайшла ў працэс землеўпарадкаваньня кожная група і што яна мае цяпер. Бязумоўна, можна было-б паставіць пытаньне і наадварот. Тады групіроўку трэба было-б зрабіць па сродках—„цяпер".

2) Групіроўка праведзена намі асобна для кожнага з дасьледваных пунктаў, таму што паняцьце аднэй і тэй-жа сацыяльнай групы для кожнага з пунктаў азначаецца іншай забясьпечанасьцю аснаўнымі сродкамі вытворчасьці. У працэсе групіроўкі мы атрымалі поўнае падмацаваньне гэтай думкі; для прыкладу—сярэдняя група (II) па нашых даных характарызуецца наступным сярэднім коштам асн. сродк. вытворч.: па Калініншчыне—424 р.; па Бабруйшчыне—524 р., а па Аршаншчыне—772 р.

3) Намі прыняты толькі 3 групы, хоць мы, наогул, вельмі добра разумеем карыснасьць больш дробнай групіроўкі. Перашкодай зьявілася тое, што большая колькасьць груп пры параўнаўчай маладворнасьці пасёлкаў не дала-б ні аднае больш менш кампактнай групы з надзейнай для яе сярэдняй. Пры прынятай жа колькасьці групы атрымалі адну групу (II) якая з аднаго боку прадстаўлена у ва ўсіх пасёлках, а з другога—ахоплівае сабе патрэбную (за рэдкім выключэньнем) колькасьць двароў.

4) Сярэднія групавыя па вёсках, вылічаны не як сярэднія з сярэдніх адпаведных пасёлкаў, а па звычайнай, простай формуле:

$$\left(M = \frac{\Sigma v}{n}\right);$$

гэткім жа, непасрэдным спосабам вылічаны і сярэднія для дасьледаваных пунктаў (Калініншчына, Бабруйшчына). Пры чым, для Бабруйшчыны мы асобна вылічылі сярэднія для пасёлкаў, якія утвораны на надзельных землях і асобна—на фондавых. Даныя табліц сьведчаць аб мэтазгоднасьці гэтага падзелу. 5) У тэхніцы групіроўкі намі скарыстаны прыём статыстыка Абухава, які (прыём) характарызуецца сваёй мэханічнасьцю, а тым самым і вынікаючымі з гэгага сваімі станоўчымі і адмоўнымі рысамі.

У выніку ужытых намі прынцыпаў і прыёмаў мы атрымалі гэткія інтэрвалы (па кошту аснаўных сродкаў на І г-ку): а) па Калініншчыне— І група: 30—250 р.; ІІ: 251—700 р.; ІІІ: 701—3200; б) па Бабруйшчыне— І гр.; 25—300 р.; ІІ гр.: 301—850 р.; ІІІ гр.: 851—2600 р.[1]).

Пры чым *па Калініншчыне* ў год дасьледаваньня (1927 г.): І група складала 27% ад усіх двароў (з зямлёй), на яе прыходзілася 19% усяе зямельнае плошчы і 13% аснаўн. сродкаў вытворчасьці; ІІ група—62% двароў з 63% у іх зям. плошчы і 63% асн. сродк. вытворчасьці; ІІІ група—11% двароў з 18% у іх зям. плошчы і 24% аснаўн. сродк. вытворчасьці.

Амаль-што, гэткія самыя суадносіны мы маем *і па Бабруйшчыне* (надзельным землям): І гр.—20% з 15% у іх зямлі і 10% асн. сродк. выть.; ІІ група—64% двароў з 65% зямлі і 60% аснаўн. сродкаў выть.; ІІІ гр.—16% двароў з 20% зямлі і 30% сродк. выть.

Пытаньне аб цэнах

Другім агульным для ўсей распрацоўкі пытаньнем зьяўлялася *пытаньне аб цэнах.* Пры эканамічным дасьледваньні сельскай г-кі вызначэньне цэн зьяўляецца важнай, але разам з тым галаваломнай і клапатлівай задачай. У галіне цэн больш усяго адчуваецца недахоп і непаўната статыстычных матар'ялаў дзякуючы таму, што апошнія ў лепшым выпадку даюць цэны толькі на галоўныя прадукты с. г-кі. Між тым вылічэньне валавой і ачышчанай прадукцыі патрабуе грашовай ацэнкі літаральна ўсіх прадуктаў сельскай г-кі, у тым ліку і так званых „нярыначных“.

Пры пастаноўцы нашага досьледу і апрацоўцы атрыманага ад яго матар'ялу, вышэйшым крытэрыем для разьвязаньня высунутых праблем, мы ўзялі валавую (народна-гаспадарчую) прадукцыю. Тым самым павінны былі ўжыць і належныя захады да атрыманьня поўнага каталёгу цэн на

[1]) Намі наўмысьля даецца пачатковая лічба раду (30 і 25 руб.) і апошняя лічба (3200 р. і 2600) з тым, каб паказаць размах розьніцы паміж самым маламоцым і самым моцным дварамі.

с.-г. прадукты. Гэта можна было зрабіць толькі шляхам самастойнага зьбіраньня патрэбных даных у часе працы экспэдыцыі на месцы.

Не малаважным пры гэтым зьяўлялася пытаньне: дзе і якія цэны павінны ўлічвацца? Адказ на пытаньне „дзе"—да некаторай ступені быў вызначаны ўсім характарам пастаўленых праблем і мэтадам іх вырашэньня. Мы, як вядома, не меркавалі ў гэтым досьледу вывучыць уплыў рыначных умоў на пасёлкі. Таму запраўдная разнастайнасьць гэтых умоў павінна была ў працэсе досьледу якімсь-ці чынам пераможана.

З адным сродкам на шляху да гэтай перамогі мы ўжо азнаёміліся; гэта канцэнтрацыя досьледу на параўнаўча невялікай тэрыторыі (максымум палова адміністрацыйнага раёну). Але, як бы малая ня была гэта тэрыторыя, тэарэтычна ўсё-ж яе ня можна лічыць аднастайнай у адношаньні цэнаўтварэньня, а самі цэны аднолькавымі для ўсіх яе пунктаў.

Кожны пасёлак (па думцы некаторых эканамістаў — нават кожны двор) мае свае рэальныя і канкрэтныя цэны, якія фактычна ўжываюцца пры вырашэньні тых або іншых гаспадарча-арганізацыйных задач. Аднак, калі гэта так, то паўстае пытаньне, як усё-ж атрымаць аднолькавыя цэны для ўсяго дасьледванага гнязда.

Як відаць, гэта лягчэй ад усяго можна зрабіць праз некаторае спрашчэньне запраўднасьці, праз адмаўленьне ад рэальнай разнастайнасьці на карысьць адцягненай аднастайнасьці. Практычна гэта азначае, што замест вучоту цэн па ўсіх пасёлках і вывядзеньня потым на іх падставе сярэдніх узважаных цэн аднолькавых для ўсяго раёну (што зьяўляецца ня дужа лёгкім і не такім ужо дакладным), можна проста для ўсіх пасёлкаў узяць цэны галоўнага рынку, да якога імкнуцца па лініі куплі і продажу гэтыя пасёлкі.

Бязумоўна, у выпадку прыняцьця гэткага рашэньня, мы мусім наперад адмовіцца ад карыстаньня паказчыкам рэнтабельнасьці наогул, і ў абсалютнай яго форме, у прыватнасьці. Паколькі мы ня мелі на увазе карыстацца гэтым крытэрыем, пастолькі параўнаўча лёгка мы і сталі на шлях памянёнага спрашчэньня. Іначай кажучы, мы урэшце задаліся мэтай з мажлівай дакладнасьцю *атрымаць пэўны каталёг цэн толькі па галоўных, раённых рынках.*

Цэны мы імкнуліся вызначыць: шляхам вучоту цэн прыватнага рынку каапэрацыйных цэн і праз апрос саміх сялян („сялянскія" цэны). У часе распрацоўкі *за аснаўныя былі ўзятыя цэны прыватнага рынку,* як цэны з больш поўным каталёгам (параўнаўча з каапэрацыйнымі) і больш надзейныя (параўнаўча з „сялянскімі").

Далей неабходна зазначыць і тое, што хоць цэны ў нас і былі сабраны па асобных сэзонах з адзначэньнем месяцаў найбольшай рэалізацыі таго або іншага прадукту, мы ўсё-ж, урэшце, *прынялі для распрацоўкі сярэднія гадавыя цэны.*

Падставай для гэтага зьяўлялася тое, што вылічэньне валавой прадукцыі вымагала ужываньне цэн для ўсіх без выключэньня прадуктаў сельскае гаспадаркі. Між тым, як вельмі значная частка гэтых прадуктаў зусім не пападае на рынак і больш-менш раўнамерна на працягу году спажываецца ў гаспадарцы. Апрача таго, сэзоны найбольшай рэалізацыі на многія прадукты зьяўляцца далёка не аднымі і тымі-ж для розных сацыяльных груп сялянства, а тым самым расплыўчатым робіцца самае паняцьце „сэзон найбольшай рэалізацыі".

Паколькі досьлед меўся даць уяўленьне аб гаспадарчай дынаміцы вывучаемых аб'ектаў, пастолькі неабходна было пайсьці і яшчэ на адно спрашчэньне (абстракцыю): для аднаго з гадоў ужыць тыя-ж цэны, што і для другога. У сувязі з гэтым усе даныя за 1923—24 г., у частцы іх грашовага азначэньня атрымалі ацэнку па цэнах году дасьледваньня (1926—27 г.).

Пасьля ўсей працы па укладаньню патрэбнага каталёгу цэн, нас зацікавіла пытаньне: у якой меры гэтыя цэны аднолькавы з цэнамі Ц. С. К. Б. Для адказу на выбарку былі ўзяты два рынкі (г. Рагачоў і м. Коханава) і для іх па чатырох прадуктах былі выведзены сярэднія гадавыя цэны па даных нашага досьледу і па „лістох" Ц. С. У. Атрымаліся наступныя вынікі (у кап. за цэнтнер):

	Жыта		Бульба		Сала		Авёс	
	Нашы	ЦСУ	Нашы	ЦСУ	Нашы	ЦСУ	Нашы	ЦСУ
г. Рагачоў .	438	448	111	114	5520	5520	501	450
м. Коханава	396	409	90	120	5760	5760	375	387

Як бачым, за выключэньнем аднаго выпадку (бульба па м. Коханава), усе пададзеныя даныя сьведчаць аб разыходжаньні паміж тымі і другімі цэнамі максімум у 10%, што да пэўнай ступені трэба і лічыць меркай дакладнасьці ўжытых намі цэн.

Пасьля заўваг агульных для ўсей распрацоўкі, патрэбна вельмі каротка застанавіцца на спосабах атрыманьня кожнай асобнай табліцы і на скарыстаных для іх запаўненьня матар'ялах.

Зямля, ральля і аснаўныя сродкі вытворчасьці

Таблица № 1. („Зямля") складзена цалкам на падставе даных падворкі і толькі шырыня і даўжыня палосак ральлі ўзяты з манаграфіяў паселішч. Задача табліцы, яе пабудова і зьмест зьяўляюцца на нашу думку настолькі яснымі, што для свайго ўразуменьня табліца не патрабуе ніякіх дадатковых тлумачэньняў.

Табліца № 2. („Ральля") зьяўляецца фактычна працягам першай. Задача яе даць у дынамічным разрэзе тэхніка-агранамічны і гаспадарчы аналіз спосабаў скарыстаньня асноўнага ужытку—ральлі. Даныя табліцы, паводле нашага разьліку, павінны дапамагчы высьвятленьню

пытаньняў, зьвязаных з сыстэмай ральніцтва і севазваротам. Матар'ялямі для складаньня табліцы зьявіліся выключна даныя падворак. У іншым — табліца таксама не патрабуе тлумачэньняў.

Табліца № 3. („Аснаўныя сродкі вытворчасьці") імкнецца з аднаго боку даць натуральнае азначэньне сродкам вытворчасьці (плошча будынкаў і лік галоў скаціны ў галовах дарослага быдла), а з другога,— грашовае. У сувязі з складаньнем гэтай табліцы неабходна заўважыць: а) *усе будынкі* зьведзены намі да чатырох катэгорыяў. Пры чым да будынкаў „*для сям'і*" аднесены—хата і сенцы; да будынкаў, „*для скаціны*"—усе хлявы; да „*гуменных*"—пуня, ток ёўня, асець і да „*іншых*"— клець, пограб, вараўня, лазьня і павець.

б) *Мёртвы інвэнтар* згрупаваны намі наступным чынам: інвэнтар „*для апрацоўкі глебы*" — сохі, плугі, бароны, асыпнікі, каткі і сеялкі; *транспартны інвэнтар і збруя*—калёсы, сані, вазкі і збруя; інвэнтар „*для прыборкі ўраджаю*"—жаткі, сенакасілкі, малатарні, арфы, сартыроўкі і льномялкі; інвэнтар, „*для жывёлагадоўлі*" — саломарэзкі, карнярэзкі, сэпаратары і маслабойкі; „*прамысловы і інш. інвэнтар*". Апрача гэтых груп мы вылучылі яшчэ адну—„*палепшаны інвэнтар*", да якога залічалі зялезныя бароны, сеялкі, арфы і сартыроўкі, саломарэзкі і карнярэзкі, сэпаратары, чыгунныя льнамялкі.

Натуральнае азначэньне асобных відаў *жывога інвэнтару* зроблена ў галовах дарослага быдла; пры чым для пераводу намі скарыстаны звычайныя каэфіцыенты Ц. С. К. *для коняй*: дарослыя = 1,5; ад 1 г.— да дарослых = 0,5 і жарабяты да 1 году = 0,25; *для быдла*: каровы і быкі = 1,0; ад 1 году да дарослых = 0,5 і цялят ы да 1 году = 0,125; *для авечак*: дарослыя = 0,1 і маладыя = 0,06; *для сьвіней*: дарослыя = 0,25 і парасяты (да 4-х месяцаў) = 0,05; для ўсіх *птушак* = 0,01.

У разьдзеле кошту жывога інвэнтару мы вылучылі асобна кошт маладняка; пры чым да апошняга аднесілі: для коняй — жарабят да 1 году і „стрыгуноў" ад 1 г. да рабочага ўзросту; для быдла—усю скаціну апрача кароў і быкоў; для сьвіней—парасят і падсьвінкаў да 1 году. Такое сумарнае азначэньне, прынятае намі для маладняка, не павінна выклікаць спрэчак, калі ня імкнуцца выйсьці за межы спэцыяльных задач гэтага досьледу.

Урэшце, у табліцы № 3, мы маем агульны кошт усіх аснаўных сродкаў вытворчасьці. Для чаго ад усей сумы кошту будынкаў, мёртвага і жывога інвэнтару адымаем кошт будынкаў „для сям'і", разглядаючы тым самым апошнія, як прызначаныя для абслугоўваньня патрэб хатняй гаспадаркі, а не гаспадаркі-вытворчасьці. Матар'яламі для гэтай табліцы зьяўляліся выключна даныя падворак.

Запас працы і яе разьмеркаваньне.

Табліца № 4. („Балянс працы"). Дзякуючы таму, што другім крытэрыем народна-гаспадарчай рацыянальнасьці вывучаемых зьявішч мы ўзялі зьмяншэньне аграрнай пералюдненасьці (першы крытэры—павялічэньне валавой прадукцыі), — неабходна было табліцу падліку працы укладаць па прынцыпу балянсавых табліц; інакш кажучы, даць, з аднаго боку, гадавы запас працы, а з другога—дэталёва разгорнуты малюнак скарыстаньня гэтага запасу на працягу году.

У пададзенай табліцы мы наўмысьля ўхіліся ад самага балянсаваньня, таму што лічылі спрэчным пытаньне аб тым, з якім запасам працы ў мэтах вывучэньня аграрнай пералюдненасьці трэба раўнаваць яе расходы. Звычайна, у гэтым выпадку бяруць *гадавы* запас працы *ўсіх* членаў сям'і. Але супроць гэтага можна высунуць цэлы шэраг матываў, сярод якіх два аснаўных: 1) Выходзячы з сэзоннасьці сельскай гаспадаркі і налічча ў ёй крытычных момантаў у працы (што ў працэсе разьвіцьця сельскай гаспадаркі можа быць паслаблена, але ня цалкам пераможана)—трэба лічыць не рэальнымі меркаваньні аб стопроцантн. скарыстаньні гадавога запасу працы с. г. насельніцтва. Рэальным, калі не глядзець з пункту гледжаньня асобнай гаспадаркі, зьяўляецца балянсаваньне запасу і расходу працы толькі ў крытычны пэрыяд

2) Яшчэ больш ня рэальным зьяўляецца палажэньне, паводле якога ў запас працы ўключаюць і працу 10—13 гадовага хлапчука (або дзяўчынкі) і працу 60—65 гадовага дзеда; інакш кажучы, для селяніна даецца, як нармальны, 55-гадовы „працоўны стаж". Тут ня месца шукаць прычын гэткай дзіўнай вытворча-эканамічнай і сацыяльнай устаноўкі, якая ня ужываецца пры аналізу аналёгічнай праблемы (беспрацоўя) у адношаньні іншых клясаў.

Для нас, пакуль што, даволі наяўнасьці спрэчнага характару ў пытаньні балянсу, каб гэтага балянсу ў табліцы не рабіць. Тым больш, што тэхнічнае балянсаваньне па нашай табліцы зьяўляецца вельмі простай справай і можа быць выканана даволі хутка.

Пасьля гэтай агульнай заувагі мы дазволім сабе затрымацца на асобных разьдзелах табліцы: 1) *гадавы запас працы* быў вылічаны звычайным спосабам: дзенны запас працы ўсей сям'і (пасьля належнага пераводу па прынятых ЦСК каэфіцыентах) мы азначылі ў днях дарослага мужчыны (18—59 г.); далей, па матар'ялах манаграфіяў, шляхам выключэньня непрацоўных дзён (лік іх хістаўся паміж 80 і 90 днямі), падлічана колькасьць працоўных дзён у годзе (280). Звычайнае множаньне ўсяго дзеннага запасу на лік працоўных дзён у годзе—дало гадавы запас усей працы. Тым жа спосабам была падлічана і „аснаўная" праца, да якой мы аднесьлі: працу мужчын 18—60 г. і працу жанч. 16—55 год.

Значна большыя цяжкасьці стаялі на шляху да поўнага падліку га-

давога расходу працы. Падворкі, як вядома, не давалі для гэтага непасрэдных даных. Трэба было ў часе распрацоўкі шукаць іншага укоснага спосабу. Лёгка зразумець, што гэты укосны спосаб павінен быў, з аднаго боку, абапірацца на масавыя даныя падворак, а з другога—на тыя перадатачныя каэфіцыенты, якія можна было атрымаць праз належную апрацоўку даных бюджэтна-агранамічных. Такім чынам, практычна пытаньне ў першую чаргу ставілася так: якія элемэнты гаспадаркі могуць зьявіцца гэтымі передатачнымі зьвеньнямі? Зразумела, што гэтыя элемэнты павінны быць рознымі для розных галін г-кі.

Паколькі найбольшую цікавасьць і важнасьць прадстаўляюць сабой расходы працы на вытворчыя галіны: земляробства і жывёлагадоўлю, пастолькі на іх неабходна затрымацца ў першую чаргу. Для земляробства ў якасьці перадатачнага элемэнта можна было ўзяць або плошчу, або валавы збор. Тэарэтычна разважаючы, другі элемэнт зьяўляецца, як быццам больш удзячным, таму што ён адбівае сабой затрату працы на фоне розьніцы тэхнікі, якая фактычна мае месца ў асобных групах сял-ва.

Аднак, нашы вылічэньні каэфіцыент. карэляцыі (па 51 гаспадарцы) не далі пераконваючых доказаў на карысьць гэтай установкі. Мы па двух аснаўных палявых культурах (жыту і бульбе) падлічылі ступень карэляцыйнай сувязі паміж затратамі працы і плошчай, а таксама паміж затратамі працы і валавым зборам. Атрымалі *для жыта*:

$$= r_1 = \frac{\Sigma xy}{\sqrt{\Sigma x^2 y^2}} = + \frac{766,83}{1052} = + 0,729 \pm 0,066 ;$$

$$r_2 = + \frac{32178,2}{44362} = + 0,725 \pm 0,067$$

Як бачым, карэляцыйная сувязь паміж плошчай і затратамі працы (r_1) і паміж валавым эборам і тымі-ж затратамі (r_2), амаль што, аднальковая.

Крыху большае разыходжаньне (што і трэба было чакаць) мы бачым паміж гэтымі-ж каэфіцыентамі, калі возьмем больш інтэнсыўную культуру—бульбу. Для апошняй атрымліваем гэткія вынікі:

$$r_1 = \frac{+ 388,138}{540} = + 0,719 \pm 0,068$$

$$r_2 = \frac{+ 473580,5}{627140} = + 0,755 \pm 0,061$$

Ня гледзячы на некаторыя перавагі валавога эбору мы ўсё-ж перадатачным элемэнтам узялі плошчу, таму што ў вылічэньні расходу працы на земляробства не жадалі ўводзіць дуалізму, які няухільна утварыўся-б дзякуючы немажлівасьці вылічыць расходы працы для садоўніцтва і гародніцтва па валавому збору.

Далей мы заўважылі, што колькасьць працы на адзінку засяўной плошчы, пры павялічэньні апошняй на адну гаспадарку, памяншаецца. Паколькі гэты факт ня толькі не супярэчыў адпаведным тэарэтычным меркаваньням, а наадварот, вельмі добра іх падмацоўваў і ілюстраваў, пастолькі каэфіцыенты затрат працы мы мусілі належным чынам дыфэрэнцыраваць. Урэшце рэшт, на падставе нашых бюджэтна-агранамічных даных мы атрымалі наступную табліцу каэфіцыентаў:

На 0,01 гэкт. засеву расходуецца дзён працы:[1]).

I. Калінінщчына.

Жыта				Ячмень				Грэчка			Бульба						
да 1 гэкт. засеву	1—1,5 г.	б. 1,5 г.	яр. пшаніца	да 0,7 гэкт. засеву	б. 0,7 г.	проса	авёс	да 1,0 гэкт. засеву	б. 1,0 г.	ярыца	да 0,5 гэкт. засеву	б. 0,5 г.	лён	канюшына	віка	гарод	сенажаць
0,28	0,25	0,20	0,28	0,27	0,26	0,28	0,18	0,17	0,15	0,28	0,58	0,54	0,92	0,18	0,23	1,07	0,09

II. Бабруйшчына.

Жыта		Яр. пшан.				Авёс		Грэчка			Бульба						
да 1,0 гэкт. засеву	б. 1,0 г.	да 0,2 гэкт. засеву	б. 0,2 г.	ячмень	проса	да 0,5 гэкт. засеву	б. 0,5 г.	да 0,25 г. засеву	б. 0,25 г.	ярыца	да 0,5 гэкт. засеву	б. 0,5 г.	лён	канюшына	віка	гарод	сенажаць
0,28	0,23	0,36	0,26	0,36	0,36	0,21	0,17	0,21	0,17	0,28	0,60	0,57	1,10	0,18	0,25	1,00	0,14

Гэтыя каэфіцыенты і плошча засеву з падворак зьявіліся падставай для вылічэньня затрат працы па земляробству.

Для атрыманьня належных лічбаў расходу працы па жывёлагадоўлі мы за пераходны элемэнт узялі галаву дарослага быдла і для асобных відаў скаціны падлічылі, колькі дзён працы аддаецца гаспадаркай для яе догляду. Тут таксама мы заўважылі, што пры павялічэньні ў г-цы колькасьці галоў тэй альбо іншай скаціны—расход працы на адну галаву памяншаецца. Праўда, фактычна розьніца атрымалася тут значна меншая, чым мы чакалі. У выніку ўсіх вылічэньняў па тых жа бюджэтна-агранамічных даных мы атрымалі гэткія каэфіцыенты.

[1]) Усюды пры вылічэньнях працы прыняты дзесяцігадзінны працоўны дзень.

Расходуецца на 1 галаву дарослага быдла (пераваднуе) дзён працы за год:

	У конях		У быдле				
	да 1 галавы ка гаспад.	б. 1 галавы	да 2-х гал. на гаспад.	б. 2 галоў	у авечках	у сьвіньнях	у птушках
Калінінщчына	31	25	22	20	18	50	40
Бабруйшчына	46[1])	38	22	18	16	55	33

Гэтыя каэфіцыенты разам з адпаведнымі данымі табліцы № 3 і зьявіліся падставай для падліку працы па жывёлагадоўлі.

Цікава зазначыць, што пададзеная таблічка дае вельмі яскравае уяўленьне адноснай праца—інтэнсыўнасьці розных галін жывёлагадоўлі.

Розныя працы, агульныя для ўсей гаспадаркі, маглі быць вылічаны толькі сумарна. Пры чым па бюджэтным даным мы устанавілі агульны для ўсёй г-кі расход, які для Калінінш. атрымаўся — 80 дз. на кожную гаспадарку, а для Бабруйшчыны = 60 дз. Гэтыя лічбы былі і ўведзены у адпаведныя месцы табліцы.

Для вылічэньня расходу працы на хатнюю гаспадарку было спачатку падлічана, колькі прыходзіцца гэтай працы на 1 душу сям'і. Атрымаліся лічбы: для Калінінщчыны—30 дзён у год, а для Бабруйшчыны—25 дзён. Далей, скарыстаўшы гэтыя каэфіцыенты і адпаведныя даныя падворак, былі запоўнены належныя графы табліцы. Графы найму і продажу працы атрыманы шляхам непасрэднай апрацоўкі даных падворак.

Урэшце важным зьяўлялася даведацца аб ступені дакладнасьці ужытага намі спосабу вылічэньня, асабліва ў частцы вызначэньня прынятых каэфіцыентаў. Найлепшым і бяспрэчным крытэрыем для гэтага было-б параўнаньне нашых каэфіцыентаў з такімі-ж каэфіцыентамі, толькі вылічанымі на падставе рахунковых запісаў. На жаль, усе захады ужытыя намі да атрыманьня даных запісаў (для адпаведных раёнаў), покуль што не далі патрэбных матар'ялаў, дзякуючы няскончанасьці іх апрацоўкі належнымі установамі (Ц.С.К.Б. і Н. Д. І-т).

Валавая прадукцыя ад сельскай г-кі

Таліца № 5 („Валавая прадукцыя") прадстаўляла таксама значныя цяжкасьці пры яе укладаньні. „Вызначэньне параўнаўчага узроўню прыбытку розных груп насельніцтва зьяўляецца непераможнай цяжкасьцю", і далей,

[1]) Высокая лічба на догляд за канямі тлумачыцца значным скарыстаньнем іх для ізвозу і лясных промыслаў.

„у першую чаргу гэта датычыцца сялянскай поўнатуральнай г-кі"[1]). Вось чаму ня будзе дзіўным, калі многія моманты праробленай намі працы па складаньню гэтай табліцы, выклікаюць (дзякуючы іх няясьнасьці, або памылковасьці) крытыку і папрокі ў недакладнасьці саміх даных.

Гэтага, тым больш можна чакаць, таму што мы ня зьбіраемся ў даным месцы даваць больш-менш поўную аргумэнтацыю па пытаньню аб валавой прадукцыі, а абмяжоўваемся толькі самымі неабходнымі заўвагамі. Мала таго, самім тлумачэньням будзе нададзены схэматычны, абрывачны і дагматычны характар, таму што іх мэта чыста інфармацыйная: дапамагчы уразумець табліцу з боку прынцыпу, які закладзены ў яе аснову, а таксама і з боку ужытых пры яе укладаньні спосабаў і тэхнічных прыёмаў.

Табліцу № 5 мы імкнуліся пабудаваць такім чынам, каб з пачатку, па асобных галінах падлічыць *валавую прадукцыю* V ад усяе сельскае г-кі па данай сацыяльна-эканамічнай групе і пасёлку, затым атрымаць кошт насеньня (a) і кошт рамонту і амартызацыі аснаўных сродкаў вытворчасьці (b); і, ўрэшце, шляхам здыманьня ад V сумы (a + b) атрымаць тое, што звычайна завецца „умоўна-чыстым прыбыткам", а больш дакладна: ачышчанай валавой прадукцыяй.

Першае, што паўстае пры ужываньні такога спосабу складаньня табліцы гэта—разуменьне саміх катэгорыяў: валавая прадукцыя і ачышчаная валавая прадукцыя. Застановімся спачатку на прынятым намі разуменьні першай катэгорыі—валавая прадукцыя.

Як вядома, у Маркса ёсьць катэгорыя, якая тэрміналёгічна вельмі нагадвае назву „валавая прадукцыя" гэта—„валавая выручка, альбо валавы прадукт". Паколькі слоўнае падабенства часамі бывае прычынай тэарэтычнай і практычнай блытаніны, мы дазволім сабе напомніць, што для Маркса „Валавая выручка, або валавы прадукт—гэта ўвесь перавытвораны прадукт". Пры чым „валавая выручка прыроўніваецца да матар'яльных элемэнтаў, якія утвараюць сталы і зьменны капітал, плюс матар'яльныя элемэнты дадатковага прадукту, у якіх прадстаўлены зыск і рэнта" толькі тады „*калі разглядаць прадукт не асобнага капіталу, а ўсяго грамадзкага капіталу*"[2]) (падкрэсьлена мной Я. К.).

Іначай кажучы, формула: валавая выручка = (c + v + m)—можа лічыцца запраўднай тады, калі элемэнты правага боку раўнаньня вылічаюцца асобна і непасрэдна для ўсяе народнае гаспадаркі, як адзінага і арганічнага цэлага ($\Sigma c + \Sigma v + \Sigma m$).

У кожным разе валавая выручка не зьяўляецца звычайнай сумай усіх (c + v + m), якія вылічаюцца самастойна і незалежна для кожнай галіны роднай г-кі, а тым больш для асобных вытворчых адзінак (прад-

[1]) Основные вопросы экономии СССР в таблицах и диаграммах; отд. IV таб. 1—22

[2]) К. Маркс: „Капітал" т. III ч. II, стар. 369 (рэд. Базарава і Степанова).

прыемстваў). У апошнім выпадку мы мелі-б нешта іншае, што можна азначыць сымбалем: $\sum_{n}^{o}(c + v + m)$, дзе „п“ лік усіх асобных прадпрыемств. якія складаюць народную г-ку. Гэта велічыня, як правіла, зьяўляецца большай ад першай („валавая выручка, або валавы прадукт“) і атрымала назву валавой прадукцыі.

„*Як эканамічная катэгорыя* (падкрэсьлена мной Я. К.) валавая прадукцыя адбівае сабой не рэальны па кошту аб'ём вытворчасьці, не валавую каштоўнасьць. а толькі суму коштаў канкрэтных тавараў, якія паступілі на рынак ад асобных гаспадарак, пры чым частка гэтых тавараў зноў і зноў знаходзіць вытворчае далажэньне ў народнай г-цы“[1]). І там жа: „у адношаньні асобнай гаспадарчай адзінкі (напр. прамысловага прадпрыемства) валавая прадукцыя разумеецца, звычайна, як сума кошту выпрацаваных гатовых вырабаў і поўфабрыкатаў (як з сваёй, гэтак і з купленай сыравіны) бяз тых, якія пайшлі ў далейшую перапрацоўку ў тым-жа прадпрыемстве, або спажытых у яго вытворчасьці“[2]).

Такім чынам, ужытая намі катэгорыя „валавая прадукцыя“ зьяўляецца чыста лічбавай статыстычнай велічынёй і больш менш правільна адбівае толькі рух вытворчасьці, але не яго рэальную велічыню“[3]).

Пададзенымі вытрымкамі мы азначылі прыроду і агульны характар ужытага намі паняцьця—валавая прадукцыя. Лёгка заўважыць, што апошняе па сутнасьці зьяўляецца ні чым іншым, як валавым прыбыткам праф. Е. Лаура, які кажа, што „Пад валавым прыбыткам прадпрыемства, або якой небудзь яго галіны разумеюць канчатковы валавы прыбытак (Endrohertrag), г. зн. тое, што перадаецца гэтым прадпрымествам, або яго галінамі, для продажу, спажываецца ў сям'і гаспадара, аддаецца на утрыманьне працуючых у г-цы і г. д.“ і далей: „да сутнасьці паняцьця валавы прыбытак адносіцца тое, што яго велічыня вылічаецца *без адыманьня выдаткаў*, якія неабходны для яго атрыманьня“ (падкрэсьлена мной Я. К.)[4]).

У далейшым Лаур дае падрабязны пералік усіх частак, якія ўваходзяць у „склад валавога прыбытку с.-г. прадпрыемства“. Мы ня будзем прыводзіць гэтага пераліку, а толькі адзначым, што прынятае намі паняцьце—валавая прадукцыя—адрозьніваецца ад валавога прыбытку Лаўра толькі тым, што ў нас у склад валавой прадукцыі ўключан кошт уласнага насеньня. Але нам здаецца, што адсутнасьць гэтага апошняга ў Лаўра—

[1]) Б. С. Э. т. VIII „Валавая прадукцыя“, стар. 665.

[2]) Ibidem стар. 664. Амаль што, у тых жа словах даецца азначэньне валавой прадукцыі і ў „Основных вопросах экономики СССР“ (отдел III табл. 4—12): „Под валовой продукцией понимается вся сумма производственных ценностей всеми отдельными заведениями за вычетом переданных в переработку в тех-же заведениях“.

[3]) „Основные вопросы экономики СССР“ отд. III табл. 4—12.

[4]) Д-р Е. Лаур: „Введение в экономию сельского х-ва“ стар. 168.

зьяўляецца няправільным і супярэчыць нават вышэй пададзенаму палажэньню самаго Лаура: „без адыманьня выдаткаў“.

З другога боку, ня можна было прыняць цалкам і тэй канцэпцыі ў адношаньні да валавой прадукцыі („dochód brutto“), якую падае д-р В. Панікоўскі ў сваёй спэцыяльнай на гэту тэму працы, дзе ён да валавой прадукцыі апрача насеньня сваей гаспадаркі залічае: кошт сваёй конскай цягавай сілы і кошт гною ад прадукцыйнай жывёлы („od inw. uzytkowego“) [1]).

У выніку мы застанавіліся на наступным складзе валавой прадукцыі ад сельскай г-кі: а) усе праданыя прадукты г-кі; б) усе прадукты спажытыя ў хатняй г-цы працуючай сям'ёй; в) насеньне сваёй гаспадаркі, г) натуральнае павялічэньне аснаўных сродкаў вытворчасьці і зваротных сродкаў і д) кошт цягавай конскай сілы, якая пайшла на абслугаваньне патрэб сям'і.

Нам думаецца, што пададзены склад валавой прадукцыі („валового дохода“, „дохода brutto“), у найбольшай меры адказвае сутнасьці самой катэгорыі—валавая прадукцыя, паколькі ў паданым намі яе складзе, з аднаго боку, адсутнічаюць тыя прадукты, якія перайшлі ў іншыя галіны г-кі (кармы, гной, цягавая сіла і інш)., а з другога боку, ня выкінуты такія запраўдныя выдаткі г-кі, як насеньне.

Насеньне ня можна прыроўніваць да кармоў, гною і г. д. і разглядаць яго, як прадукт, які ідзе на далейшую апрацоўку. Насеньне зьяўляецца зусім гатовым прадуктам і нікуды з галіны земляробства не пераходзіць, у тэй час як кармы ад земляробства пераходзяць у жывёлагадоўлю; цягавая сіла і гной ад жывёлагадоўлі—да земляробства і г. д.[2])

Катэгорыя—ачышчаная валавая прадукцыя—не патрабуе вялікіх тлумачэньняў, паколькі яна ў нас зьяўляецца ў выніку звычайнага адыманьня ад валавой прадукцыі кошту насеньня і кошту ўтрыманьня аснаўных сродкаў вытворчасьці.

Калі апошнія 2 вялічыні разглядаць (у прыстасаваньні да асобнага прадпрыемства), як матар'яльныя элемэнты сталага капіталу (с), то ачышчаная валавая прадукцыя можа да некаторай ступені лічыцца за матар'яльны элемэнт зьменнага капіталу і дадатковай вартасьці ($v+m$). Тым самым велічыня ачышчанай валавой прадукцыі набывае надворны выгляд валавога прыбытку (валавая выручка—„с“).

Аднак, як кажуць, падабенства ня ёсьць аднолькавасьцю, таму што толькі валавы прыбытак запраўды $=(v+m)=$ зарабковай плаце $+$ зыск

[1]) Dr. Waclaw Ponikowski: „Dochód czustu i jego sktadniki“.... стар. 61.

[2]) Праф. Г. А. Студенский прапануе да валавога прыбытку адносіць і кармы (разам з насеньнем), таму што „гэтыя элемэнты выдаткаў заўсёды бяруцца з прыбытку папярэдняга с.-г. году і павінны далучацца да зваротнага капіталу, а тым самым уваходзіць у валавы прыбытак. Яны ня робяць простага пераходу с рук у рукі, але праходзяць праз вытворчы зварот“ (Проблемы экономии и географии сельск. х-ва, стар. 31).

+ рэнта. Ачышчаная валавая прадукцыя зьяўляецца велічынёй большай (для асобнага прадпрыемства) на тую частку рыначнай прадажы, якая ідзе па лініі далейшага вытворчага спажываньня. Таму і падмену аднэй катэгорыі другой трэба лічыць непажаданай, ня гледзячы на некаторыя для гэтага падставы.

Вызначаная намі катэгорыя—ачышчаная валавая прадукцыя—вельмі нагадвае часта ужываемы ў расійскай літаратуры—„умоўна-чысты прыбытак“[1]). Аднак, мы ўхіліся ад ужываньня і гэтага паняцьця дзякуючы яго нездавальняючай дакладнасьці: назва—„чысты прыбытак“ (хай сабе—„умоўны“), асацыіруе гэта паняцьце з запраўдным чыстым прыбыткам, „які зьяўляецца ў запраўднасьці дадатковай вартасьцю, якая рэалізавана капіталам і павінна быць падзелена з землеўласьнікам, і вымерваемы гэтай дадатковай вартасьцю дадатковы прадукт“.[2])

Калі для сялянскіх гаспадарак захоўваць гэта-ж разуменьне чыстага прыбытку, то тады для падаўляючай іх большасьці—фактычна атрымліваемы імі прыбытак у меншай меры характарызуецца наяўнасьцю ў ім „чыстага прыбытку“ і ў большай—зарабковай платай. Вось чаму і назва цэлага (зарабковая плата + чысты прыбытак) па аднэй з гэтых складаючых частак, тым больш найменшай,—не зьяўляецца, на нашу думку, удалай.

Пасьля пададзеных беглых заўваг наконт ужытых катэгорыяў неабходна застанавіцца на практычных прыёмах, якія былі скарыстаны намі пры ўкладаньні самой табліцы.

Тэхніка вылічэньня валавой і ачышчанай валавой прадукцыі

Вылічэньне валавой прадукцыі сельскай гаспадаркі мы праводзілі па тэй-жа схэме, якую скарысталі для табліцы № 4 („Праца“). Тут, як і там, падставай зьяўляліся, з аднаго боку, матар'ялы падворак, а з другога—даныя рахункова-агранамічных аналізаў. Пры чым апошнія таксама скарыстаны былі для двух патрэб: вылічэньня каэфіцыентаў карэляцыі і вылічэньня перадатачных, нарматыўных каэфіцыентаў. Аднак паколькі ў працэсе выкананьня самой працы паўставалі свае, часамі новыя дэталі, пастолькі ня шкодзіць разгледзіць складаньне табліцы з тэй-жа падрабязнасьцю, што і № 4.

Валавая прадукцыя ральніцтва вылічана наступным чынам: спачатку, па 51 галоўнай кнізе, для кожнай культуры была падлічана валавая прадукцыя, затым для тых-жа культур выпісаны засяўныя плошчы і валавыя зборы зярна, або клубней (для лёну—сума семя і валакна).

[1]) „Умоўна-чысты“—не ў разуменьні школы праца-спажывецкага балянсу; для прыхільнікаў гэтай школы: ачышч. валав. прадукц.=чыстаму прыбытку (прыбытак ад працы).

[2]) К. Маркс. ibidem стар. 369.

Далей, на падставе гэтых даных па вядомай ужо формуле

$$r = \frac{\Sigma xy}{\sqrt{\Sigma x^2 \, \Sigma y^2}}$$

для трох аснаўных культур (жыта, бульбы і аўса) была вылічана ступень карэляцыйнай сувязі паміж: валавой прадукцыяй і засяўной плошчай, валавой прадукцыяй і валавым зборам зярна (клубней).

Атрымалася: *для жыта*—$r_1 = +0{,}692 \pm 0{,}074$; $r_2 = 0{,}874 \pm 0{,}033$; *дял аўса*—$r_1 = +0{,}641 \pm 0{,}084$ і $r_2 = +0{,}679 \pm 0{,}077$; *для бульбы*—$r_1 = +0{,}826 \pm 0{,}045$ і $r_2 = +0{,}820 \pm 0{,}047$, дзе r_1—каэфіцыент карэляцыі паміж валавой прадукцыяй і засяўной плошчай, а r_2—паміж тэй жа вал. прадукцыяй і валавым зборам зярня (клубней).

Пададзеныя каэфіцыенты перш за ўсё сьведчаць аб вялікай карэляцыйнай сувязі валавой прадукцыі з абодвымі элемэнтамі, а затым аб адносна большай дакладнасьці валавога збору ў якасьці перадатачнага элементу. Таму мы і ўзялі валавы збор за падставу пры вылічэньнях нарматыўных каэфіцыентаў, якія ўрэшце атрыманы намі ў наступным выглядзе:

На 1 цэнтнер валавога сбору зярна (клубней) прыходзіцца рублёў валавой прадукцыі.

I. Калініншчына

Жыта		Яр. пшан.		Ячмень		Проса	Авёс		Грэчка	Ярыца	Бульба	Лён	На 0,01 гэкт. вал. прад. (рублёў)			
													Канюшына	Выка	Гарод	
да 15 цэн. збору	б. 15 цэн. збору	да 1,5 цэн. збору	да 1,5 цэн. збору	да 8 цэнтн. збору	б. 8 цэнтн.		да 7 цэнтн. збору	б. 7 цэнтн.							да 0,1 г.	б. 0,1 г.
5,1	4,5	5,1	4,8	3,6	2,7	3,6	1,5	1,8	2,4	4,5	1,72	9,0	1,4	0,4	2,1	1,4

II. Бабруйшчына

Жыта		Яравая пшаніца	Ячмень		Проса	Авёс		Грэчка	Ярыца	Бульба		Лёп		На 0,01 гэкт. вал. прад. (руб.)			
														Канюшына	Выка	Гарод	
да 20 цэнт. збору	б. 20 цэнт. збору		да 1,7 ц. збору	б. 1,7 ц. збору		да 10 ц. збору	б. 10 ц. збору			да 165 ц. збору	б. 165 ц. збору	да 1,5 ц. збору	б. 1,5 ц. збору			да 0,1 гэкт.	б. 0,1 гэкт.
3,6	3,9	4,2	3,6	2,4	3,6	1,2	2,1	2,4	3,3	0,36	0,48	9,6	8,4	1,1	0,3	3,0	1,2

Гэтыя каэфіцыенты, разам з валавымі зборамі, атрыманымі з падворак, і далі мажлівасьць вылічыць валавую прадукцыю земляробства.

(Прадукцыя сенажацяў у падлік не ўвайшла таму, што ўся яна, паводле нашых даных, не зьяўляецца „канчатковым“ прадуктам).

Пры вылічэньні валавой прадукцыі ад жывёлагадоўлі намі таксама спачатку была знойдзена карэляцыйная сувязь паміж валавой прадукцыяй і коштам жывёлы і паміж В. прад. і колькасьцю жывёлы ў галовах дарослага быдла. Належныя вылічэньні былі зроблены толькі для двух аснаўных відаў прадукцыйнай жывёлы: быдла і сьвіней. Атрыманыя каэфіцыенты маюць гэткі выгляд:

для быдла —$r_1 = + 0{,}601 \pm 0{,}091$ і $r_2 = + 0{,}603 \pm 0{,}091$

для сьвіней—$r_1 = + 0{,}408 \pm 0{,}119$ і $r_2 = + 0{,}446 \pm 0{,}112$

дзе r_1—карэляцыя паміж валавой прадукцыяй і колькасьцю галоў, а r_2—паміж вал. прад. і коштам жывёлы. І тыя і другія каэфіцыенты атрымаліся вельмі нізкімі, але ўсё-ж r_2 крыху лепшым, чаму нішэйпададзеныя нарматыўныя кафіцыенты і устаноўлены былі ў прыстасаваньні да кошту.

На 1 руб. кошту жывёлы прыходзіцца руб. валав. прадукцыі:

I. Калінішчына.

Быдла			Авечкі			Сьвіньні			Птушкі		
Пры кошту на адну гаспадарку											
да 75 р.	76—100	б. 100	да 20 р.	21—30	б. 30 р.	да 20 р.	21—35	б. 35	да 3 р.	3, 1—6	б. 6,1 р.
2,3	1,5	1,4	1,5	1,2	0,9	2,7	3,7	4,2	3,7	2,8	2,1

II. Бабруйшчына.

Быдла			Авечкі			Сьвіньні			Птушкі		
Пры кошту на адну гаспадарку											
да 75 р.	76—100	б. 100 р.	да 20 р.	21—30	б. 30 р.	да 40 р.	41—80	б. 80 р.	да 2,5 р.	2,6—5	б. 5
1,7	1,5	1,0	1,3	1,2	0,7	3,0	1,6	1,0	3,0	4.5	3,3

Далейшая праца па запаўненьню саміх табліц ішла ў тым-жа самым парадку.

Каб скончыць пытаньне аб вылічэньні валавой прадукцыі ад сельскай г-кі нам застаецца толькі дадаць, што валавая прадукцыя ад коняй узята ў складзе: кошту конскай працы для сям'і і прыросту кошту саміх коняй (канягадоўля). Кошт конскай працы па Калінінішчыне атрымаўся роўным 20 р. на сям'ю, а па Бабруйшчыне—10 р. Прырост кошту коняй

вылічан на 1 руб. усяго іх кошту і атрымаўся аднальковым для Калінішчыны і для Бабруйшчыны: пры кошту коняй да 200 р. (на г-ку)=0,1 р.; пры кошту большым 200 руб. = 0,05 р.

Каб вылічыць ачышчаную валавую прадукцыю трэба было раней атрымаць кошт насеньня і кошт утрыманьня аснаўных сродкаў вытворчасьці. Кошт насеньня даў вельмі высокую карэляцыйную сувязь з валавой прадукцыяй ральніцтва, чаму перадатачны каэфіцыент быў вылічан, як процант да гэтай прадукцыі: для Калінішчыны—29%, а для Бабруйшчыны—31%.

Значна большы разнабой далі атрыманыя намі проценты рамонту і амартызацыі: для будынкаў па Калінішчыне ён складаў—10%, а па Бабруйшчыне—7%; для мёртвага інвэнтару: па Калінішчыне—15%, а па Бабруйшчыне—20%. Аднак, для далейшых вылічэньняў мы прынялі ўсё-ж гэтыя рэальныя каэфіцыенты, а не нарматыўныя з даведнікаў. Праз ужываньне ўсіх паданых каэфіцыентаў і даных падворак былі і запоўнены адпаведныя графы табліцы.

Пасьля гэтага для атрыманьня ачышчанай валавой прадукцыі заставалася толькі выканаць звычайную працу адыманьня па формуле: A=V—(a+b), дзе A—ачышч. вал. прад.; V—валавая прадукцыя; a—кошт насеньня і b—кошт утрыманьня аснаўных сродкаў вытворчасьці.

Табліца № 6 („Выдаткі г-кі ў сувязі з землеўпарадкаваньнем“) цалкам складзена па даных падворак і для свайго уразуменьня не патрабуе ніякіх тлумачэньняў.

Такім чынам, мы даволі падрабязна высьветлілі галоўныя моманты распрацоўкі, зьвязаныя з укладаньнем аснаўных матар'ялаў у пададзеныя ніжэй табліцы. Але наша інфармацыя была-б няпоўнай, калі-б у дадатак мы не адзначылі, што побач з працай па укладаньню табліц намі вялася і апрацоўка папалосных даных.

Гэтыя апошнія мы імкнуліся скарыстаць, з аднаго боку, для больш дакладнага вывучэньня пытаньняў севазвароту, а з другога—для вырашэньня праблемы разьмеру пасёлкаў.

Каб атрымаць даныя і для таго і для другога намі складзена была спэцыяльная картка, якая часткова запаўнялася непасрэдна з блянку бюджэтна-агранамічнага апісаньня (табл. № 10), а часткова—з галоўнай кнігі рахункова-агранамічнага аналізу. Дзякуючы невялікаму памеру карткі, прыводзім яе ў запраўдным, арыгінальным выглядзе, чым і пазбаўляемся неабходнасьці даваць далейшыя аб ёй тлумачэньні. (узор карткі гл. на 70 стар.).

Акруга .... Пасёл. .... № двара ....

(назва культуры)	
Агульныя зьвесткі	Зямлі ў пасе-лішчы
	Паказчык геамэтр. землеўп.
	Зямлі ў двара
	Сяр. адлегл. зямлі
	Асноўных капіталаў
	Асобна капіт. у жыв. інвэнт.
	Асобна капіт. у мёртв. інвэн.
	Валавы прыбытак гас-кі
	Чысты прыбытак гасп-кі
(адлегласьць ад сядзібы)	Натуральн.
	Грашов.

Ворыва				Скарадзьба				Дагляд				Севазварот			
Лік апэрацыяў	Глыбіня	Час першага ворыва	Час паміж I і апошнім	Лік апэрацыяў	Колькасьць сьлядоў	Час 1-й скарадзьбы	Час паміж I і задзелкай	Скарадзьба (лік)	Абсыпка (лік)	Прыборка трэсак		Расьліна перад гэтай: 1 год назад	2 гады назад	3 гады назад	Пад якую расьліну клаўся гной

Debet									
Насеньне	Угнаеньне	Праца ў полі: Людз.	Праца ў полі: Кон.	Праца дома: Людз.	Праца дома: Кон.	% агульн. выдат.	Доля амарт. інвэн.		Усяго выдаткаў

Kredit				
Зерня, бульбы, семя	Саломы, валакна, сена, бацьвіньня		Усяго прыбыткаў	Чысты прыбытак

(плошча)		
Усяго скарыстана гадзін працы	Людз.	
	Кон.	
У тым ліку на пераходы і пераезды	Людз.	
	Кон.	
% нескарыстан. працы ў гас-цы		
На палосцы якая расьліна бліжэй		
На палосцы якая расьліна далей		
Глеба кавалка		
Рэльеф кавалка		
Натуральн.	(на 100 р. выдаткаў руб. прыбытку)	
Грашов.		

5. ЭФЭКТ ЗЕМЛЕЎПАРАДКАВАНЬНЯ НА ПАСЁЛКІ.

а) да пастаноўкі праблемы.

Пытаньне аб эфэкту землеўпарадкаваньня ў літаратуры.

Землеўпарадкаваўчая навука—бедная ў адношаньні распрацоўкі многіх іншых пытаньняў—даволі даўно і, як відаць, ахвотна займаецца, або непасрэдна самой праблемай эфэкту, або высьвятляе сумежныя з ёй пытаньні. Першы штуршок у гэтым напрамку быў дадзены праф. А. В. Чаянавым, які ў 1922 г. у парадку папярэдняга паведамленьня высунуў „мэтады колькаснага падліку эфэкту землеўпарадкаваньня“ [1]).

Далей, у разьвіцьцё, удакладненьне і дэталізацыю сваіх ідэй праф. Чаянаў выдаў на гэту тэму спэцыяльны альманах, у якім апрача яго самаго прынялі удзел К. Сазонаў, С. Платава, Б. Брук і А. Вайнштэйн [2]). Пры чым у прадмове да альманаху рэдакцыйная калегія кажа: „У сучасны момант, пасьля трох гадоў працы, мы можам апублікаваць у больш менш скончаным выглядзе аснаўныя прынцыпы і мэтады гэтага падліку (артыкул А. Чаянава) і даць на канкрэтным прыкладзе дапасаваньне некаторых з гэтых мэтадаў (артыкул С. Платавай)“ і далей: „у агульнай складанасьці сабраны матар'ял дае ў дастатковай меры поўны малюнак мажлівага разьвязаньня пастаўленай праблемы“...

Тым самым удзельнікі альманаху глядзелі на сваю калектыўную працу, як на апошняе, заключнае слова на тэму аб колькасным падліку эфэкту. І запраўды, прайшоўшыя тры гады не далі амаль што нічога новага, як у пастаноўцы праблемы, гэтак і ў падыходзе да яе разьвязаньня [3]).

Адзінае выключэньне мы знайшлі толькі у О. Сьцепаненкі, які ў сваім кароткім артыкулу: „До питання побудування теоріі обліку економічного ефекту землеустрою“ імкнецца вырвацца за межы кола ідэй „Чаянаўскай школы“ з тым, каб утварыць „тэорыю комплекснага мэтаду“ для вывучэньня пытаньняў эфэкту землеўпарадкаваньня [4]). Мы покуль

---

[1]) Труды высшего семинария С.-Х. Экономии и политики... вып. 7, 1922 г. „Проблемы землеустройства“, стар. 80.

[2]) „Методы количественного учета эффекта землеустройства“. М. 1925 г.

[3]) Гл. А. Н. Алеевский: „Опыт практического определения экономического эффекта землеустройства“. Тула 1927 г.;

проф. Г. Некрасов: „Основы землеустройства“ 2-е изд. 1926 г. стар. 165;

А. Я. Камінскі: „Да пытаньня чакаемага эфэкту землеўпарадкаваньня ва умовах Беларусі“ („Працы Горы-Гарэцкага Навуковага Т-ва“ т. V—1928);

П. П. Сплюхин: „Монографии по экономике землеустройства“, і інш.

[4]) „Записки Волинського землеустрійного технікуму імені т. Раковського в м. Житомірі“. Кніга 3, 1927 рік. стар. 109—114.

што адсоўваем разгляд думак О. Сьцепаненкі і раней пазнаёмімся з прынцыпамі, мэтадам і здабыткамі школы праф. Чаянава. Паспрабуем зрабіць гэта у максімальна сьціслай форме.

Тэорыя і мэтад школы праф. А. В. Чаянава

Для праф. А. В. Чаянава землеўпарадкаваньне выступае ў дваякім выглядзе: з аднаго боку, яно зьяўляецца зброяй сацыяльнай палітыкі і канкрэтызуецца, як „мерапрыемствы, якія накіраваны на разьмеркаваньне зямельн. плошчы дзяржавы паміж карыстальнікамі зямлі і на засnаваньне умоў і форм гэтага карыстаньня“; з другога боку, землеўпарадкаваньне — „утварэньне новай формы разьмяшчэньня і канфігурацыі зямельнай плошчы колькасна вызначанай і адданай ужо яе карыстальніку і выдзяляемай у натуры“. Пры чым задачай землеўпарадкаваньня пры другім яго разуменьні зьяўляецца „адшуканьне найбольш дасканалага ў агрыкультурна-тэхнічным сэнсе разьмяшчэньня ўжыткаў гаспадаркі вызначанай па свайму разьмеру плошчы і ў даных канкрэтных умовах“ [1]).

Для распрацоўкі праблемы эфэкту праф. Чаянаў бярэ разуменьне землеўпарадкаваньня толькі ў другім яго азначэньні і задаецца мэтай „колькасна вызначыць тую эканамічную карысьць, якую дае гаспадарцы больш дасканалая арганізацыя яе тэрыторыі“ [2]).

Такім чынам, выходная пазыцыя ўсей Чаянаўскай школы зусім выразная, а навуковыя вымаганьні і задачы зусім дакладна акрэсьлены і канкрэтызаваны, як адшуканьне мэтаду для вызначэньня „*прыватнагаспадарчага эфэкту* рацыянальнай арганізацыі тэрыторыі *асобнай* гаспадаркі“ (падкрэсьлена мной Я. К.) [3])

Падлік эфэкту землеўпарадкаваньня ў тым выпадку, *калі яно ўжо прайшло* і калі г-ка пры новых формах арганізацыі зямельнае тэрыторыі пражыла ўжо пэўны час для праф. Чаянава рэч „зусім нескладаная“ і лёгкая [4]). Для гэтага яму даволі праз „зьлічэньне галоўных кніг рахункаводзтва гаспадаркі да і пасьля землеўпарадкаваньня“ падлічыць велічыню прыросту зямельнае рэнты, а потым праз звычайную капіталізацыю гэтай апошняй атрымаць павялічэньне цаны зямлі.

Уся апэрацыя ў рэшце рэшт можа быць выканана па формуле: [5]).

$$у = x_2 - x_1 = \frac{B - A_2}{0{,}0p} - \frac{B - A_1}{0{,}0p} = \frac{A_1 - A_2}{0{,}0p} = \frac{\alpha}{0{,}0p}$$

у гэтай формуле: у — павялічэньне цаны зямлі; x_2 і x_1—вартасьць зямлі пасьля і да землеўпарадкаваньня; B — валавы прыбытак г-кі; A_2 і A_1 — выдаткі г-кі пасьля і да землеўпарадкаваньня; 0,0р — звычайны процант на капітал; α — павялічэньне рэнты гаспадаркі.

---

1) „Методы количественного учета эффекта землеустройства“, стар. 6.
2) ibidem стар. 5.
3) ibidem стар. 7.
4) ibidem стар. 11.
5) ibidem стар. 9.

Апрача гэтага, абсалютнага паказчыку (павялічэньня цаны зямлі) праф. Чаянаў прапануе яшчэ два адносных паказчыкі: 1) па мэтаду вылічэньня % на землеўпарадкаваўчы капітал $\left(x = \frac{\alpha}{K} \cdot 100\right)$ і 2) па мэтаду параўнаньня прыросту цаны зямлі з выдаткамі на землеўпарадкаваньне

$$y = \frac{\alpha}{K \cdot 0{,}0\rho}.$$

Аднак, квінт-эсэнцыя Чаянаўскай школы ня ў гэтым, апостарыёрным падліку эфэкту землеўпарадкаваньня. Школа імкнецца *„вызначыць магчымы эфэкт толькі яшчэ запраэктаванага для будучыны землеўпарадканьня"* [1]) Па думцы самаго праф. Чаянава, гэты эфэкт у выніку павінен быць дадзены, *як эфэкт эканамічны.* Але разам з тым вылічэньне апошняга цалкам ставіцца ў залежнасьць ад папярэдняга азначэньня тэхнічнага эфэкту (у натуральных адзінках), які зводзіцца да яшчэ больш простай задачы—вылічэньня сярэдняй адлегласьці, па якой „у працэсе эксплёатацыі гаспадаркі даводзіцца перасоўвацца сярэдняй адзінцы ўсей кладзі, якая перамяшчаецца ў гаспадарцы".

Праблема сярэдняй адлегласьці зьяўляецца асяродкавай ідэяй школы праф. Чаянава. І трэба згадзіцца з тым, што дзякуючы гэтаму ні адно пытаньне навукі аб землеўпарадкаваньні так дасканала не распрацавана, як пытаньне аб сярэдняй адлегласьці. Школа асобна вывучае: а) сярэднюю адлегласьць *палёў* ад сядзібы (*матэматычная адлегласьць*); б) сярэднюю адлегласьць *пуда грузу* ад сядзібы (*гаспадарчая* адлегласьць). Далей адрозьнівае гаспадарчую адлегласьць рэальную (S) і ідэальную (S_0), а апошнюю падзяляе на: 1) *матэматычную ідэальную* $\left(S_0 = \sqrt{\frac{\rho}{\pi}}\right)$ і 2) *практычную ідэальную* ($x_1 = S_0 f$), дзе f—каэфіцыент землеўпарадкаванасьці, якая прынята за ідэальную (напр. для квадрату: $f = 1{,}3$).

Мала гэтага, у вылічэньне эфэкту ўводзяцца яшчэ большыя удакладненьні: вызначаецца каэфіцыент уладжанасьці ўнутраных транспартных сувязей (K) і каэфіцыент якасьці дарог (l). Урэшце рэшт для азначэньня *чакаемага эфэкту* землеўпарадкаваньня даецца наступная формула: [2]).

$$\alpha = \frac{(S_1 \cdot K_1 \cdot l_{,0} - S_2 \cdot K_2 \cdot l_{,0}) \cdot M \cdot v,\ i}{0{,}0\rho};$$

у гэтай формуле, апрача вядомых ужо сымбаляў: M — агульная маса памяншэньня транспартнай працы (тэхнічны эфэкт); v — кошт пуда-вярсты

[1]) ibidem стар. 11.
[2]) ibidem стар. 32.

кладзэ; і — эмпірычны каэфіцыент неадпаведнасьці ўзятых лічбаў да запраўдных.

Мы схэматычна, але даволі поўна акрэсьлілі выходныя пазыцыі праф. Чаянава, канкрэтызавалі тую задачу, якую ён ставіць перад сабой у сувязі з праблемай эфэкту землеўпарадкаваньня і ўрэшце пазнаёмілі з сутнасьцю мэтаду, які ужываецца ім для разьвязаньня гэтай задачы.

Іншыя аўтары звычайна падзяляюць погляды праф. Чаянава і ня ўносяць нічога прынцыпова новага ў тэорыю і мэтодыку колькаснага падліку эфэкту землеўпарадкаваньня: яны даюць толькі або большую дэталізацыю і канкрэтызацыю пададзеным ідэям, або шукаюць больш лёгкага спосабу для практычнага падліку чакаемага эфэкту, або ўрэшце больш шырока і грунтоўна апрацоўваюць матэматычны бок праблемы. Вось чаму задача далейшага агляду належнай літаратуры спрашчаецца і нам фактычна застаецца затрымацца толькі яшчэ на поглядах О. Сьцепаненкі, паколькі апошні праблему аб эфэкту землеўпарадкаваньня імкнецца паставіць у іншую роўніцу параўнача з „Чаянаўскай школай“ (прынамсі так думае сам аўтар).

Пытаньне аб эфэкту у О. Сьцепаненкі

У крытычнай частцы свайго артыкулу О. Сьцепаненка даводзіць, што „Маскоўская школа“ сваёй тэорыяй колькаснага эфэкту землеўпарадкаваньня пакрыла толькі частку важнай і актуальнай праблемы аб эфэкту землеўпарадкаваньня. Далей О. Сьцепаненка адзначае найбольш важныя дэфэкты гэтай школы. Уласьне, ён высоўвае наступных 5 хібаў: 1) школай зусім сьвядома цалкам выкідаюцца пытаньні якаснага боку землеўпарадкаваньня; 2) пабудаваная школай тэорыя прыстасавана да асобных гаспадарак, а не да грамадзка-гаспадарчага іх аб'яднаньня (земграмада); 3) сам падлік колькаснага эфэкту ня можа быць цалком падменены „сярэдняй адлегласьцю“; 4) няправільным зьяўляецца вылічэньне прыросту кошту зямлі, які выводзіцца ад эфэкту, падлічанаму па сярэдняй адлегласьці і ўрэшце—5) тэорыя колькаснага эфэкту не абаперта на тэорыю эканамічнага угрунтаваньня самога землеўпарадкаван. Урэшце рэшт О. Сьцепаненка лічыць, што, калі здаволіцца цалком тэй пастаноўкай, якую дала Чаянаўская школа, то гэтым самым згадзіцца „працягваць землеўпарадкаваньне і на далей па сутнасьці ў сьляпую“[1]). Пададзены пералік заган і заключны сказ ня трэба разумець у тым сэнсе, што О. Сьцепаненка цалком адкідае здабыткі школы праф. Чаянава. Не, ён толькі за тое, каб „будаваць новую і пэўную тэорыю вылічэньня эфэкту землеўпарадкаваньня (дзе-б знайшлі сваё адпаведнае месца і дасягненьні маскоўскай школы)“.

У пазытыўнай частцы свайго артыкулу О. Сьцепаненка сьцьвярджае, што „за падставу новай тэорыі і пры тым поўнай тэорыі вылі-

[1]) ibidem, стар. 100—111.

чэньня эфэкту землеўпарадкаваньня можна і трэба ўзяць толькі *тэорыю эканамічнага угрунтаваньня землеўпарадкаваньня* (да яго правядзеньня) *бо тэорыя вылічэньня эфэкту* зьяўляецца па сутнасьці праверкай папярэдняга эканамічнага абгрунтаваньня землеўпарадкаваньня, ацэнкай яго вынікаў у практыцы“[1]) (падкрэсьлена мной Я.К.).

Далей, выходзячы з паданай установкі аб падставах новай тэорыі, О. Сьцепаненка лічыць, што найлепшым мэтадам для разьвязаньня праблем гэтае тэорыі зьяўляецца „комплексны мэтад“, ад якога патрабуецца каб ён: 1) забясьпечыў паўнату аналізу; 2) разглядаў эфэкт у працэсе дыялектычнага разьвіцьця; 3) праводзіў аналіз „у сувязі з усімі фактарамі і умовамі, якія уплываюць на разьвіцьцё эфэкту пры наяўнасьці зьмены саміх фактараў і умоў эфэкту“ і 4) праводзіў аналіз у прыстасаваньні да канкрэтных умоў з падлікам, як колькаснага гэтак і якаснага боку эфэкту. Дэталяў комплекснага мэтаду у прыстасаваньні да разьвязаньня задач вылічэньня эфэкту землеўпарадкаваньня—О. Сьцепаненка не дае, але абяцае гэта зрабіць у далейшым.

Крытыка пагляду праф. А. В. Чаянава і О. Сьцепаненкі

Мы наўмысьля далі параўнаўча поўны агляд аснаўных палажэньняў О. Сьцепаненкі з тым, каб паказаць, што паміж яго поглядамі (на першае вока зусім іншымі) і тэорыяй Чаянаўскай школы вялікай прынцыповай розьніцы няма. Тое, што для праф. Чаянава зьяўляецца „эфэкт апостарыёры“, для О. Сьцепаненкі гэта проста эфэкт землеўпарадкаваньня, а тое, што ў праф. Чаянава названа „эфэкт апрыёры“—для О. Сьцепаненкі—„эканамічнае угрунтаваньне землеўпарадкаваньня (да яго правядзеньня)“.

Аснаўной ідэяй сваёй тэорыі і мэтодыкі праф. Чаянаў бярэ „эфэкт апрыёры“, а О. Сьцепаненька за падставу для „новай“ і поўнай тэорыі вылічэньня эфэкту землеўпарадкаваньня прапануе узяць „толькі тэорыю эканамічнага угрунтаваньня землеўпарадкаван. (да яго правядзеньня)“. Такім чынам, як першы, гэтак і другі фактычна імкнуцца да аднаго і таго-жа: *пабудаваньня тэорыі і апрацоўкі мэтадалёгіі* (да практычных прыёмаў уключна) *у сувязі з эканамічным угрунтаваньнем тых праэктаў, якія складаюцца пры правядзеньні землеўпарадкаваньня.*

Розьніца толькі тая, што праф. Чаянаўдля зьдзейнічаньня гэтай мэты бярэ асобную гаспадарку і для яе „усю размаітасьць вылічэньняў і заданьняў землеўпарадкаваньня“ зводзіць да ідэі „сярэдняй адлегласьці“, праз апошнюю ідзе да вылічэньня натуральна-тэхнічнага эфэкту, які потым шляхам простага ужываньня катэгорыяў эканомікі (цэны, рэнта) урэшце выдае за эканамічны.

О. Сьцепаненка прапануе: узяць за аб‘ект „земграмаду“, ня зводзіць падліку эфэкту да колькасных толькі зьяў, тым больш да вылічэньня

[1]) ibidem стар. III.

аднэй „сярэдняй адлегласьці“, праводзіць аналіз з вучотам усіх фактараў і умоў, улічваючы іх зьменнасьць і г. д. Адным словам, для рэалізацыі тэй-жа ідэі (эфэкт апрыёры) О. Сьцепаненка высоўвае толькі новы аб‘ект (земграмаду), імкнецца яго ускладніць і канкрэтызаваць і як вынік зусім лёгічна прапануе „комплексны мэтад“ пры вывучэньні гэтага аб‘екту.

Мы згаджаемся з тым, што школе праф. Чаянава мажліва і трэба выйсьці на больш шырокую дарогу, больш зьвязацца з вымаганьнямі жыцьця; згаджаемся таксама з тым, што угрунтаваньне землеўпарадкаваўчага праэкту ня можна абмяжоўваць толькі тэхніка-арганізацыйнымі меркаваньнямі (хаця б іх называлі—„эканамічнымі“). Згаджаемся і з тым, што ня можна гэта угрунтаваньне зводзіць толькі да ідэі скарачэньня ўнутры гаспадарчага транспарту і паляпшэньня сеткі і якасьці дарог.

Але разам з тым мы мусім зазначыць, што на шляху да больш поўнага *гаспадарчага* угрунтаваньня праэкту—сустрэнуцца вялізныя цяжкасьці, калі толькі не адмовіцца ад апрыёрнага падходу пры разьвязаньні гэтай задачы. Мала таго, нам здаецца, што ўсё тое, чаго па думцы О. Сьцепаненкі, не хапае Чаянаўскай школе,—ня можа і не павінна вырашацца апрыёры, а тым больш на падставе толькі даных аб тым або іншым канкрэтным аб‘екту (у тым ліку і „земграмады“), які ўзяты ў даны момант для землеўпарадкаваньня.

Для належнага, поўнага гаспадарча-арганізацыйнага і сацыяльна-эканамічнага угрунтаваньня запраэктаванага землеўпарадкаваньня неабходна ў першую чаргу даведацца аб запраўдным эфэкту гэтага-ж землеўпарадкаваньня, якое праведзена было ў даным раёне раней. Арганізаваны з такой мэтай досьлед зьявіцца заключным зьвяном для землеўпарадкаваньня, якое адбылося раней і пачатковым зьвяном для той новай, канкрэтнай землеўпарадкаваўчай справы, якая ў даны момант падрыхотўваецца. Іначай кажучы, вынікі гэткага досьледу зьявяцца апастарыёрным, масава-паверанымі запраўдным угрунтаваньнем праэкту пры землеўпарадкаваньні асобных канкрэтных аб‘ектаў.

Зразумела, гэта зусім не выключае карыснасьці апрыёрных меркаваньняў аб эфэкту, які вылічаецца ў прыстасаваньні да данага аб‘екту ў часе складаньня праэкту. Але толькі трэба ведаць цану гэтым апрыёрным меркаваньням і ня імкнуцца імі падмяніць надзвычайна багаты жыцьцёвы вопыт мас гаспадарак. „Калі мы пажадаем гвалтоўна адарвацца ад гэтага вопыту, дактрынёрскі прымушаючы сельскую гаспадарку пабудовамі, апіраючыся на палову зразумелыя ісьціны, то мы даволі часта забываем праўду наступных вершаў Горацыя: „Гані прыроду ў дзьверы яна зьвернецца ў вакно“[1]).

Такім чынам, голыя *патрэбы самой землеўпарадкаваўчай практыкі*, калі толькі яна жадае быць запраўды навукова угрунтаванай—

[1]] др. Крицмовский, Р. ibidem стар. 75.

вымагаюць вучоту эмпірыка-практычнага вопыту, які (вучот) адзіны можа даць уяўленьне аб эфэкту правадзімых мерапрыемстваў.

Вучэньне аб эфэкту і сац.-эканам. задачы

Аднак, землеўпарадкаваньне праводзіцца не для сябе самаго, а складае частку тэй вялікай працы, якая завецца—перабудова сельскай г-кі ў адпаведнасьці з наяўным народна-гаспадарчым ідэалам. Тым самым выніки (па чужаземнаму—эфэкт) землеўпарадкаваньня набываюць шырокае сацыяльна-эканамічнае значэньне.

Трэба пашкадаваць аб тым, што праф. Чаянаў у мэтах звужэньня сваёй задачы пайшоў на адрыў агрыкультурна-тэхнічных задач землеўпарадкаваньня ад задач сацыяльных, праз што фактычна пазбавіў сябе права разглядаць апрацаваную ім тэорыю і мэтодыку, як прызначаньня для вывучэньня *эканамічнага* эфэкту[1]). *Землеўпарадкаваньне, застаючыся само па сабе актам юрыдычна-тэхнічным, зьяўляецца разам з тым зьявішчам сацыяльна і эканамічна абумоўленым па ўсіх яго лініях.* З гэтага пункту гледжаньня сацыяльна-эканамічная „нейтральнасьць“ у формах і спосабах разьвязаньня агрыкультурна-тэхнічных задач землеўпарадкаваньня—зьяўляецца выабражальнай і павінна быць адкінута.

Для далейшага сацыяльнага і эканамічнага разьвіцьця будзе далёка не аднолькавым: разьвязаньне агро-тэхнічных задач праз утварэньне пасёлкаў, або праз разьбіўку на хутары. Аднэй агрыкультурна-тэхнічнай рэнтабельнасьці, пры тым вызначанай па прынцыпу прыватна-гаспадарчага яе разуменьня (прырост рэнты і вартасьці зямлі, % на землеўпарадкаваўчы капітал і г. д.)—яшчэ вельмі мала для залічэньня данай формы ў лік эканамічна выгадных. *Эканамічна выгадным можа быць толькі тое землеўпарадкаваньне (і тыя формы землекарыстаньня), якое разам з разьвязаньнем агрыкультурна-тэхнічных задач у сувязі з рацыянальнай арганізацыяй зямельнай тэрыторыі—уводзіць гэту арганізацыю ў пэўныя, прыстасаваныя да данага тыпу народнае гаспадаркі, сацыяльна-эканамічныя формы.* Выходзячы з гэтага, праблему аб эфэкту данага замлеўпарадкаваньня трэба ставіць так: а) якая форма сялянскага землекарыстаньня сацыяльна і эканамічна адказвае агульнай задачы—рэканструкцыі сельскай гаспадаркі; б) як пашыраецца гэта форма ў параўнаньні з яе антаганістамі—другімі формамі і в) ці забясьпечвае даная форма умовы для гаспадарчага разьвіцьця сялянскіх гаспадарак і ў якой меры гэта разьвіцьцё запраўды адбываецца.

На першыя два запытаньні мы далі адказ у першых двух разьдзелах гэтае працы. Там, на падставе голых статыстычных лічбаў, мы атрымалі першае уяўленьне ад эфэкту праводзімага цяпер савецкага зем-

[1]] Праф. Чаянаў і яго школа фактычна далі тэхніка-арганізацыйны крытэры для складаньня землеўпарадкав. праэктаў па асобных гаспадарках.

леўпарадкаваньня. Мы бачылі, што прагрэсыўныя для нашых умоў—пасёлкі прабілі ўжо сабе шырокую дарогу ў жыцьці (у БССР да 30% усей землеўпарадкаванай плошчы). А калі прыняць пад увагу тое, што гэта месца пасёлкам прыходзілася здабываць у барацьбе з хутарамі, якія пасеяны былі умелай і шчодрай рукой у ранейшыя часы (Сталыпінскія), то надворны, масавы эфэкт нашага савецкага землеўпарадкаваньня трэба лічыць выразным і бяспрэчным.

Вось чаму ў даным разьдзеле праца нам, уласна кажучы, патрэбна адказаць толькі на 3-е з вышэй пастаўленых запытаньняў. Мы павінны паказаць, што пераход на пасёлкі зьяўляецца справай гаспадарча-выгаднай і забясьпечвае для сялянскіх гаспадарак належны тэмп разьвіцьця іх вытворчых сіл. Станоўчы адказ будзе апошнім і неабходным доказам на карысьць эфэкту сучаснага землеўпарадкаваньня.

Свайму аналізу мы нададзім гэткую пасьлядоўнасьць: спачатку даведаемся аб тых тэхніка-арганізацыйных дасягненьнях, якія нясе з сабой землеўпарадкаваньне, потым праглядзім, як гэтыя дасягненьні выяўляюцца ў сфэры гаспадарча-арганізацыйнай і урэшце застановімся на самім эфэкту землеўпарадкаваньня, як зьяве сацыяльна-эканамічнай. Для ўсіх этапаў аналізу аснаўнымі матар'яламі будуць даныя нашага досьледу, якія зьмешчаны ў пададзеных далей табліцах.

б) тэхніка-арганізацыйныя падставы эфэкту.

Паказчыкі землеўпарадкаванасьці

З пункту гледжаньня інжынэрнага, задачу землеўпарадкаваньня можна фармуліраваць, як дасягненьне найвышэйшай землеўпарадкаванасьці данай зямельнай адзінкі (землекарыстаньня). Крытэрыямі землеўпарадкаванасьці звычайна бяруць гэткія тры каэфіцыенты: каэф. гаспадарчай абкругленасьці зямель, каэф. геамэтрычнай абкругленасьці і каэф. шматкутнасьці.[1]) Адначасовае зьніжэньне гэтых каэфіцыентаў (асабліва першага) і зьяўляецца паказчыкам ступені паляпшэньня землеўпарадкаванасьці.

Для выпадку, калі арганізоўваецца зямельная тэрыторыя аднэй г-кі (саўгас, калгас, хутар і інш.), гэтых каэфіцыентаў зусім даволі для адказу на пастаўленае пытаньне. Крыху інакш выглядае справа, калі яна датычыцца сялянскага, групавога землекарыстаньня (вёскі, пасёлкі і г. д.). Для гэтага, апошняга выпадку пададзеныя тры каэфіцыенты зьяўляюцца, як кажуць, неабходнымі, але разам з тым і не здавальняючымі.

Таму побач з імі мы прапануем для групавога землекарыстаньня ужыць дадаткова яшчэ гэткія адзнакі: зьмяншэньне колькасьці палосак і

[1]) Праф. Ф. Г. Некрасов: „Основы землеустройства“ 1926 г. стар. 169.

павялічэньне іх разьмеру („камасацыя“), паляпшэньня ў іх суадносін паміж шырынёй і даўжынёй (геамэтрычная „абкругленасьць“).

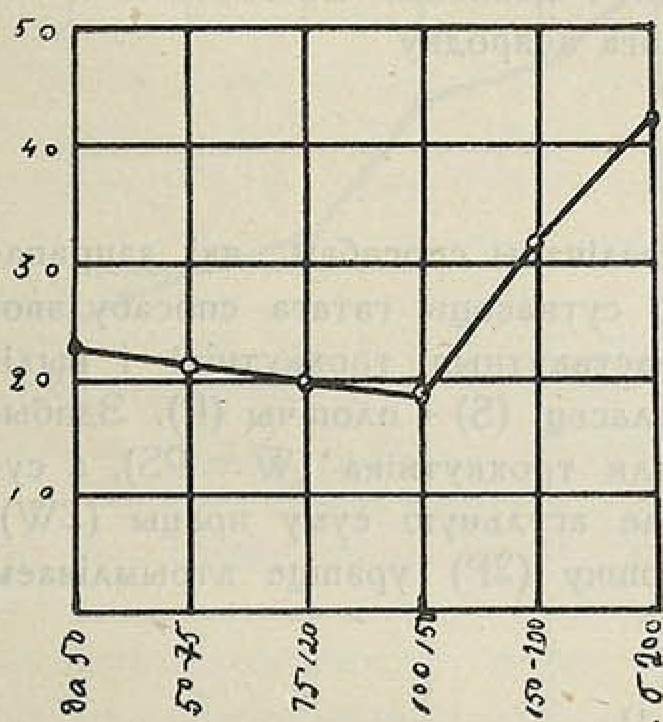
Самі адзнакі не зьяўляюцца новымі, але чамусьці не ужываюцца да гэтага часу пры разглядзе тэхнічных дасягненьняў землеўпарадкаваньня. Нам думаецца, што ў наш час і ў нашых умовах, калі ад землеўпарадкаваньня вымагаецца ня толькі адвод зямлі ўсяму паселішчу, а і разьбіўка гэтай зямлі на севазваротныя палі і палоскі,—зьяўляецца надзвычайна важнай ацэнка выкананых праэктаў і з пункту гледжаньня высунутых намі адзнак.

Каэфіцыент шматкутнасьці і канфігурацыі

Пасьля гэтых уступных заўваг мы паспрабуем даць належныя адказы спачатку ў прыстасаваньні да зямель усяго пасёлку, а затым да зямель асобнага двара.

Каэфіцыент шматкутнасьці зьяўляецца найменш важным сярод іншых і атрымліваецца вельмі проста—шляхам дзяленьня фактычнай колькасьці паваротаў мяжы на колькасьць яе паваротаў у квадрату (4). Нашы даныя па 51 пасёлку паказалі, што гэты каэфіцыент, складаючы ў сярэднім 2,4, хістаецца даволі значна: ад 1,0 да 7,0. Для вызначэньня законаўпарадкаванасьці ў гэтым хістаньні мы разьбілі ўсе пасёлкі на 6 груп (па велічыні іх зямельнай тэрыторыі) і для кожнай вылічылі каэфіцыент шматкутнасьці асобна. Вынікі відаць з наступнай дыяграмы: (мал. № 7).

Мал. 7. Велічыня каэф. шматкутнасьці пры розных разьмерах пасёлкаў

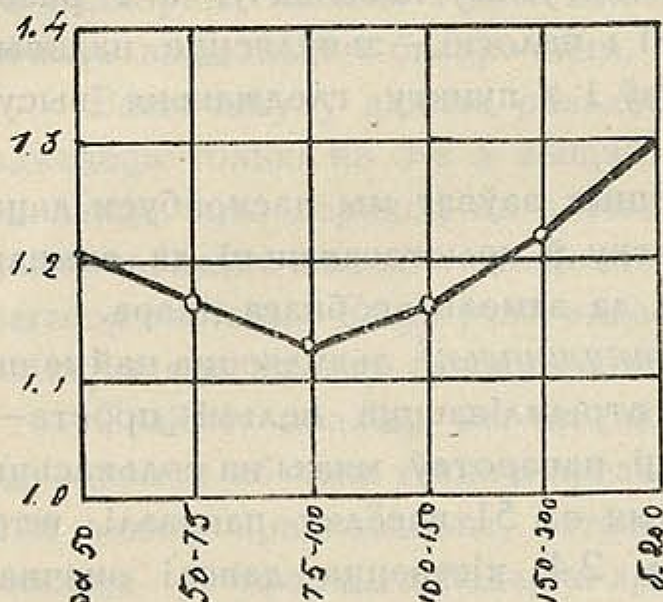
Атрымалася для нас неспадзяванае зьявішча: найменшы каэфіцыент не для самых малых пасёлкаў, а для сярэдніх (100—150 г.). Ад вывадаў покуль-што лепш устрымацца. Цікава толькі адзначыць, што каэф. шматкутнасьці вёсак, з якіх утвораны нашы пасёлкі складае 9,7.

Каэфіцыент канфігурацыі (геамэтрычнай абкругленасьці) як вядома атрымліваецца праз дзяленьне фактычнай даўжыні акружнай мяжы данага вучастку на пэрымэтр аднолькавага па велічыні тэрыторыі круга або квадрату. Паколькі квадрат зьяўляецца ня толькі проста ідэальнай, але і ідэальна-рэальнай фігурай пры гаспадарчай эксплёатацыі тэрыторыі, пастолькі мы вылічалі каэфіцыенты ў адносіньні да яго пэрымэру.

Тыя-ж матар'ялы для тых-жа пасёлкаў далі каэфіцыент канфігурацыі ў сярэдзім (узважаным плошчай) = 1,21 пры хістаньнях ад 1,00 да

1,82. Зноў-жа, каб прасачыць тэндэнцыю ў зьмене і гэтага каэфіцыенту, мы для кожнай з вылучаных груп пасёлкаў падлічылі яго асобна і на падставе атрыманых даных нарысавалі гэткую дыяграму: (мал. № 8).

Мал. 8. Каэф. канфігурацыі пры розных разьмерах пасёлкаў

Тут мы бачым стройнасьць руху крывОй, якая сьведчыць аб тым, што павялічэньне разьмеру пасёлкаў да 100 гэкт. не выклікае адпаведнага росту каэфіцыенту канфігурацыі; гэта тэндэнцыя пачынаецца пасьля 100 гэкт.

Параўнаньне сярэдняга ўзважанага каэфіцыенту пасёлкаў з гэткім жа узважаным тых вёсак, з якіх утварыліся пасёлкі, дае: пасёлкі — 1,21, вёскі — 1,59. Маем значныя дасягненьні ў наданьні землекарыстаньню больш правільных геомэтрычных форм.

Каэфіцыент гаспадарчай абкругленасьці

Каэфіцыент гаспадарчай абкругленасьці зьяўляецца найбольш важнай адзнакай для характарыстыкі землеўпарадкаванасьці. У літаратуры гэты каэфіцыент разумеецца і вылічаецца па рознаму. Мы ўзялі яго, як стасунак паміж фактычнай матэматычнай і ідэальнай матэматычнай сярэдняй адлегласьцю палёў ад гаспадарчага асяродку

$$V = \frac{S}{S_0}.$$

Пры чым фактычныя адлегласьці вылічаны спосабам, які запрапанаваны К. Н. Сазонавым. Як вядома, сутнасьць гэтага спосабу зводзіцца да разьбіўкі шматкутніка на прастакутныя трохкутнікі і вылічэньне для кожнага з іх сярэдняй адлегласьці (S) і плошчы (P). Здабытак адлегласьці на плошчу дае працу для трохкутніка (W = PS), а сумаваньне працы па ўсіх трохкутніках дае агульную суму працы (ΣW). Праз дзяленьне гэтай сумы на ўсю плошчу (ΣP) урэшце атрымліваем фактычную сярэднюю адлегласьць палёў

$$S = \frac{\Sigma W}{\Sigma P}\ ^{1)}.$$

Ідэальная сярэдняя адлегласьць атрымліваецца звычайным спосабам: $S_0 = 0.383\sqrt{P}$. Дзяленьне першай адлегласьці на другую і дае каэфіцы-

[1]) К. Н. Сазонов: „Среднее расстояние земельной площади от хозяйственного центра", стар. 53—79.

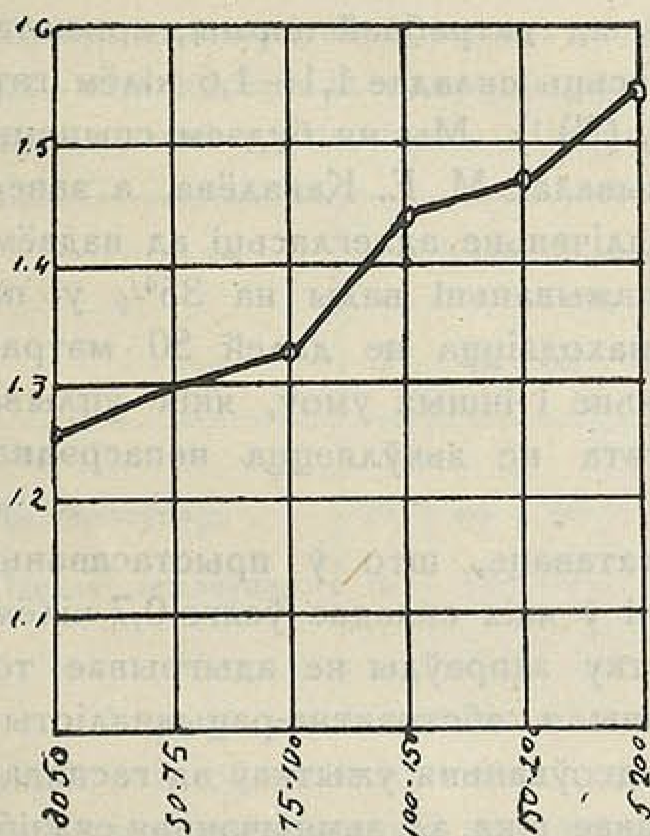
ент гаспадарчай землеўпарадкаванасьці. Трэба толькі дадаць, што плошчы трохкутнікаў намі браліся графічна па здымках з плянаў з дакладнасьцю прыблізна 0,005—гэта адно, і другое — нашы каэфіцыенты атрыманы ня прымаючы пад увагу дарожнай сеткі.

На апошняе мы пашлі таму, што гэта значна палегчала і без таго марудную працу вылічэньня сярэдніх адлегласьцяй, а разам з тым для мэт нашага, эканамічнага дасьледваньня і прынятая дакладнасьць была здавальняючай. Такім спосабам былі вылічаны для 51 пасёлку і 3-х вёсак сярэднія фактычныя адлегласьці палёў, а таксама і каэфіц. гаспад. абкругленасьці зямель [1]).

Затрымаемся покуль-што толькі на апошнім. Дасягненьні праведзенага землеўпарадкаваньня ў адносінах да зьмяншэньня гэтага каэфіцыенту трэба, фармальна разважаючы, лічыць вельмі дрэннымі: замест каэф. у 1,22, які быў у ранейшай вёсцы, дасьледаваныя пасёлкі даюць сярэдні ўзважаны каэф. у 1,42.

Першая думка, якая набягае разам з канстатаваньнем гэтага факту імкнецца яго растлумачыць у тым сэнсе, што большыя паселішчы (і пасёлкі) гарантуюць у большай меры наяўнасьць у сярэдзіне вучастку належных умоў для сядзібы (вадазабясьпека, добрыя глебы, рэльеф і г.д.) А ў выпадку немажлівасьці размясьціць сядзібы дакладна ў самым цэнтры вучастку, для буйнейшых пасёлкаў адсоўваньне сядзіб у бок асяродку менш адбіваецца на павялічэньні каэфіц. абкругленасьці.

Мал. 9. Каэф. гасп. абкругленасьці пры розных разьмерах пасёлкаў

З абстрактна тэарэтычнага пункту гледжаньня паданыя тлумачэньні зьяўляюцца, як быццам, зусім бясспрэчнымі і больш менш здавальняючымі. Шкада толькі, што на нашых пасёлках мы гэтага не заўважылі, а спаткалі, як раз адваротнае. Для тых груп пасёлкаў, якія мы раней вылучылі па разьмеру, мы падлічылі сярэднія узважаныя (плошчай) каэфіцыенты гаспадарчай абкругленасьці і атрымалі наступныя вынікі.

Хоць рух крывой і зьяўляецца крыху хвалістым (уздым пры 100 — 150 г.), але падвышэньне каэфіцыенту пры павялічэньні разьмеру

[1]) Карыстаюся выпадкам падзякаваць асыстэнта Катэдры Геадэзіі Х. В. Трудалюбава за клопаты па вылічэньню гэтых каэфіцыентаў.

пасёлку ўсё-ж выступае даволі рэльефна. Мы працягнулі сваю цікавасьць далей і скарыстаўшы адпаведны разьдзел манаграфіі („сядзібная плошча“),—устанавілі, што толькі 30% пасёлкаў маюць сядзібы прыблізна ў цэнтры зямельнага вучастку, а ў рэшце 70% — сядзібы ў той, або іншай меры адсунуты да краю.

Тады, ў сувязі з гэтым было пастаўлена далейшае пытаньне: якімі матывамі кіраваліся пасялкоўцы пры абраньні месца сядзіб. Тут мы атрымалі тое, што і чакалі: 30% адказаў высоўвае — блізкасьць лесу і іншых выпасаў; 20%—блізкасьць вады; 20%—якасьць глебаў і толькі 12%—блізасьць поля (ральлі).

Пры нашым тыпу сельскай гаспадаркі, з значна пашыранай жывёлагадоўляй і з збожжавым характарам ральніцтва—пытаньне сенажацяў і выпасаў зьяўляецца надзвычайна важным. Таму на простае запытаньне—недахоп якіх ужыткаў больш усяго адчуваецца—мы, як правіла, атрымлівалі адказ: „выпасаў і сенажацяў“. Адсюль і набліжэньне сядзібы да сенажацяў (якія апрача 2 — 3 месяцаў зьяўляюцца таксама выпасам) і выпасаў (асабліва „дзяржаўнага ляску“)—адыгрывае тую першую ролю, якую мы вышэй заўважылі.

Значэньне вадазабясьпекі для сялянскіх гаспадарак высьветлена ў працы асыст. М. Е. Кавалёва, які даводзіць, што спажываньне сялянскімі гаспадаркамі вады ў Горацкім раёне складае, пры адлегласьці двара ад калодзежу 0.53 мэтр., толькі 45,2% ад патрэбнай нормы, прынятай у літаратуры. У выпадку-ж калі адлегласьць складае 1,1—1,6 кілём. гэта норма падае да неймавернасьці — 26% (?!) [1]). Мы ня будзем спыняцца на іншых, ня менш важных і цікавых вывадах М. Е. Кавалёва, а зьвернем яшчэ толькі ўвагу на тое, што павялічэньне адлегласьці ад вадаёму звыш 1 кілём. выклікае зьніжэньне ў спажываньні вады на 35% у параўнаньні з тым выпадкам, калі вада знаходзіцца не далей 50 мэтраў. Можна было-б прадэманстраваць значэньне і іншых умоў, якія ўплываюць на абраньне месца сядзібы. Але гэта не зьяўляецца непасрэднай задачай данай працы.

У выніку мы павінны толькі канстатаваць, што ў прыстасаваньні да пасёлкаў, сярэдняя адлегласьць зямлі ў якіх складае ўсяго 0,7 кілём., разьмяшчэньне сядзібы ў цэнтры вучастку запраўды не адыгрывае той ролі, якую можна было надаць выходзячы з абстрактна-рацыяналістычных меркаваньняў аб важнасьці наогул адсоўваньня ужыткаў ад гаспадарчага цэнтру. Тыя выгады, якія атрымлівае г-ка ад зьмяшчэньня сядзібы каля краю, як відаць, цалкам пакрываюць страты, ад павялічэньня на некалькі дзясяткаў мэтраў сярэдняй адлегласьці. Гэтым мы не ад-

[1]) М. Е. Кавалёў: „Прыродна-гістарычныя і эканамічныя прадпасылкі забясьпячэньня вадой сялянскіх гаспадарак Горацкага раёну (Праца Навуковага Таварыства“, т. IV, стар. 172—197).

маўляем значэньне распалажэньня сядзібы ў цэнтры, а толькі зьвяртаем яшчэ раз увагу на надуманасьць у некаторых выпадках нашых тэарэтычных пабудоў і на неабходнасьць больш канкрэтнага падыходу да гэтай праблемы. Пасьля зробленых заўваг ня будзе зьяўляцца дзіўным падвышэньне ў землеўпарадкаваных пасёлках каэфіцыенту гаспадарчай абкругленасьці зямель, якое было заўважана і адзначана нашым досьледам.

Далей дазволім сабе ахарактарызаваць тэхніка-арганізацыйныя дасягненьні землеўпарадкаваньня з пункту гледжаньня арганізацыі зямельнай тэрыторыі асобнага двара. Матар'яламі для гэтага зьвяцца ня даныя інструмэнтальнага абмеру палосак некалькіх двароў, а масавыя даныя, якія сабраны шляхам апросу ўсіх дасьледваных двароў. Ступень дакладнасьці гэтых матар'ялаў будзе відаць з далейшага.

Зьмяншэньне шматпалосіцы.

Колькасьць палосак на двор зьмянілася не аднолькава для розных ужыткаў, чаму лепш усяго характарыстыку весьці па кожнаму з іх асобна. Дзякуючы таму, што частка двароў засталася пасьля землеўпарадкаваньня на месцы і для іх *колькасьць сядзібных палосак* ня толькі не паменшылася, а нават павялічылася (у некаторых выпадках ад 1 да 4), — сярэдняя колькасьць сядзібных палосак для ўсіх дасьледваных пасёлкаў засталася тэй-жа самай: для Калініншчыны — 2, а для Бабруйшчыны — 1 на гаспадарку [1]). Больш важнымі зьяўляюцца даныя аб *палосках ральлі*. Тут мы бачым, што колькасьць іх паменшылася вельмі значна, гэтак на 1 г-ку кожнай сацыяльнай групы прыходзілася палосак:

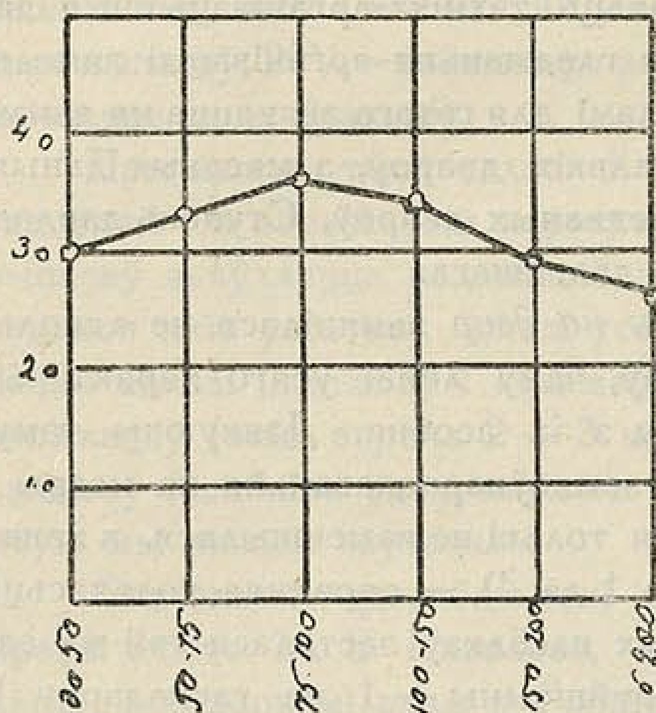
	У Калініншчыне				У Бабруйшч. (надз.)				Бабруйшч. (фонд.)			
	I	II	III	Сяр.	I	II	III	Сяр.	I	II	III	Сяр.
Да землеўпар. . .	29	35	38	34	30	35	39	35	8	26	12	15
Пасьля землеўпар.	10	11	11	11	14	14	15	14	8	9	8	8

Апрача зьмяншэньня наогул колькасьці палосак ў 2 — 3 разы таблічка сьведчыць і аб тым, што выгады гэтага зьмяншэньня павялічваюцца пры павялічэньні землекарыстаньня двара. Праўда, гэты факт трэба прымаць асьцярожна, таму што ў час землеўпарадкаваньня была зьменена землезабясьпека двароў розных сацыяльных груп вёскі: беднякоў (I)—у бок павялічэньня, заможных (III)—зьніжэньня.

[1]) У Бабруйшчыне вельмі мала двароў засталося на месцы і шмат двароў зусім ня мелі да землеўпарадкаваньня сядзібных пляцоў.

Цікава даведацца аб тым: ці знаходзіцца зьмяншэньне шматпалосіцы ў якой—небудзь сувязі з разьмерам тэрыторыі пасёлкаў. Для адказу мы ўзялі даныя толькі для аднэй сацыяльнай групы (II) і толькі па пасёлках на надзельных землях. Зрабіўшы адпаведныя разьлікі па вядомых ужо нам групах пасёлкаў, атрымліваем гэткую крывую (папраўленую).

Мал. 10. Колькасьць палосак зьменшылася ў разоў

Як бачым найбольшае зьмяншэньне ліку палосак прыпадае на пасёлкі ў 75—100 гэктараў.

Шматпалоснасьць і дробнапалоснасьць *сенажатнай плошчы* нагул зьяўляецца меншай бядой у сялянскім землекарыстаньні, таму што выдаткі на эксплёатацыю сенажацяй у нашых сучасных умовах зьвязаны толькі з расходамі на прыборку ўраджаю (непасрэдная апропрыяцыя сіл прыроды). Наяўнасьць гэтай акалічнасьці, разам з размаітасьцю саміх сенажатных плошчаў, зусім натуральна прыводзяць да шматпалосіцы. Аднак, мы мусім і тут адзначыць значныя дасягненьні ад землеўпарадкаваньня. На 1 гаспадарку прыходзілася палосак сенажацяй:

	У Калінінщчыне				У Бабруйшч. (надз.)				У Бабруйшч. (фонд.)			
	I	II	III	Сяр.	I	II	III	Сяр.	I	II	III	Сяр.
Да землеўпар. . .	22	23	23	23	26	33	38	32	7	15	6	9
Пасьля землеўпар.	16	15	15	15	10	10	10	10	10	8	5	8

Павялічэньне разьмеру палосак і паляпшэньне іх фігуры

Побач з памяншэньнем шматпалосіцы ішло павялічэньне разьмераў саміх палосак і паляпшэньне ў іх суадносін шырыні і даўжыні (абкругленасьць). Пры чым, дзякуючы пашырэньню сядзібнага вучастку, выгады камасацыі палосак адбіліся ў першую чаргу на разьмерах *сядзібных палосак,* якія ад сярэдняй велічыні ў 0,15 гэкт. падняліся да 0,50 гэктр. (Калінінщчына), ад 0,20 г. да 0,80 гэктр. (Бабруйшчына, надз.) і нават ад 0,20 г. да 1,60 г. (Бабр., фонд – III).

Амаль што тыя-ж самыя дасягненьні дае і камасацыя *палосак*

ральлі, зьвесткі аб зьмене якіх мы дазволім сабе падаць у больш разгорнутым выглядзе.

Сярэдняя плошча палосак ральлі (гэкт.).

	Калінінщчына				Бабруйшч. (надз.)				Бабруйшч. (фонд)			
	I	II	III	Сяр.	I	II	III	Сяр.	I	II	III	Сяр.
да землеўп.	0,10	0,16	0,22	0,15	0,06	0,13	0,20	0,12	0,05	0,07	0,18	0,07
пасьля „	0,38	0,54	0,70	0,51	0,26	0,35	0,40	0,33	0,36	0,49	0,73	0,44

Калі ня лічыць пасёлкаў на фондавых землях, то плошча палосак ральлі павялічылася прыблізна ў 3 разы і складае пасьля землеўпарадкаваньня ня менш 0,25 гэктр. Гэткі разьмер палоскі можа, паводле звычайна ўжываемых норм выпрацоўкі, заняць работніка цэлы дзень амаль што пры ўсіх відах палявой працы, а тым самым не вымагае пераездаў у час працы з палоскі на палоску.

Далей трэба адзначыць, што разам з камасацыяй адбывалася паляпшэньне фігуры палосак. Мы дадзім належныя зьвесткі толькі ў адносінах палосак ральлі, таму што яна зьяўляецца аснаўным ужыткам і таму, што на ёй больш яскрава можна пабачыць дасягненьні землеўпарадкаваньня. Вынікі перабольшваюць самыя аптымістычныя чаканьні; гэтак для Калінінщчыны суадносіны шырыні і даўжыні былі—1 : 220, а сталі—1:11; для Бабруйшчыны (надз.) былі—1:155, сталі—1:17 і г. д.

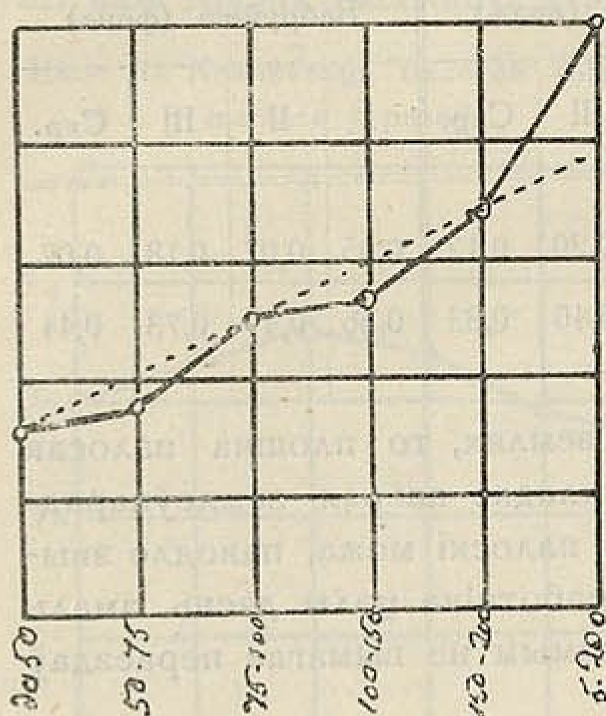
На падставе гэтага мы маглі-б сказаць, што для нашых умоў найбольшай бядой мусіць зьяўляцца ня так шматпалоснасьць і дробнапалоснасьць, як вузкапалоснасьць. Апошняя, пры неабходнасьці дакладнай апрацоўкі глебы,—зьяўляецца вялікай перашкодай на шляхох паляпшэньня тэхнікі ральніцтва (у вузкім сенсе слова). Пры чым гэта бяда (як і дробназямельле) у найбольшай меры датычыцца бядняцкіх гаспадарак, для якіх стасунак шырыні і даужыні = 1: 363 у тэй час як для заможных = 1: 160 (у вёсцы да землеўпарадкаваньня); або ў абсалютных лічбах: сярэдняя шырыня палоскі беднякоў Калінінщчыны былі 1,7 мэтр. пры 600 мэтр. яе даўжыні. Пры шырыні палоскі роўнай росту чалавека хіба можна казаць аб рацыянальнай яе апрацоўцы!

Памяншэньне адлегласьцяй да палёў і палосак

Каб скончыць пытаньне аб тэхніка-арганізацыйнах падставах эфэкту землеўпарадкаваньня неабходна яшчэ спыніцца на памяншэньні адлегласьцяй палёў і палосак. Тут маюцца таксама значныя дасягненьні. Гэтак, сярэдняя адлегласьць палёў у вёсках да землеўпарадкаваньня складала 1626 мэтраў, а для ўтвораных з гэтых вёсак пасёлкаў толькі 708 м.,

што дае ад ранейшай 44%. Калі зацікавіцца тым, як зьмяняецца гэта. адлегласьць пры павялічаньні разьмераў пасёлкаў, то гэта можна пабачыць на наступнай дыяграме (мал. № 11)

Мал. 11. Сярэдняя адлегласьць палёў у сувязі з розным разьмерам пасёлкаў

Ход крывой неаднальковы і на ёй можна заўважыць пункт перагіну (150—200 г.), пасьля якога тэмп узрастаньня крывой пасіліваецца (Калі-б ён застаўся тым жа самым, то канец крывой трапіў-бы прыблізна ў пункт „X“.)

У поўнай адпаведнасьці з гэтымі данымі, якія атрыманы з плянаў, знаходзяцца і даныя масавага, падворнага апытаньня. Аднолькавасьць тых і другіх настолькі блізкая, што мы ня можам яшчэ раз не падкрэсьліць высокую (параўнаўча) якасьць матар‘ялаў падворак, якія так дакладна выявілі нават далікатнае пытаньне аб адлегласьці. Запраўды, сярэдняя адлегласьць палёў у старых вёсках: па матар‘ялах плянаў і формуле = 1626 мэтр., а па падворках = 1600 м. тая-ж узважаная адлегласьць для пасёлкаў адпаведна: 708 мэтр. і 660 мэтр.

Адлегласьці палосак асобных сацыяльных груп розьняцца вельмі мала і бяз сталай тэндэнцыі ў зьмене, чаму на гэтым баку справы можна і не затрымлівацца. Але неабходна зьвярнуць увагу і падкрэсьліць іншых два моманты: 1) Пададзенае зьмяншэньне адлегласьцяй датычыцца пераважна ральлі; што да сенажацяй, то ў адношаньні іх мы, або амаль зусім не заўважылі зьмены (Калінішчына для II гр.: 1,62—1,55 кіл.), або невялічкае памяншэньне (Бабр., надз. 1,64—1,25 к.). Больш значная розьніца для пасёлкаў на фондавых землях ня можа пахіснуць азначанага палажэньня, паколькі яно падмацоўваецца лёкальным характарам разьмяшчэньня сенажатных плошчаў. 2) Досьледам заўважана таксама і памяншэньне адлегласьцяй паміж палосак: для ральлі ад 1,17 клм. да 0,43 клм. і для сенажацяй ад 0,36 да 0,13 клм.

Такім чынам, намі цярпліва і мабыць з дакучлівай у некаторых мясцох падрабязнасьцю, пададзена характарыстыка тэхнічных дасягненьняў у арганізацыі зямельнае тэрыторыі, якія маюць месца пры пераходзе насельніцтва на пасёлкі. Усе пададзеныя даныя (апрача каэф. гаспад. абкругленасьці) аднадушна засьведчылі, што з гэтага пункту гледжаньня эфэкт землеўпарадкаваньня вельмі яскравы, а праведзенае землеўпарадкаваньне рацыянальна.

Звычайна ў гэтым месцы дасьледчык пакідае эмпірыю і далейшую

працу вылічэньня, эфэкту пераносіць у сфэру „матэматычных" выкладак і разважаньняў. Месца фактаў жыцьця займаюць арытмомэтр, шчоты, табліцы, нормы, урочныя палажэньні і г. д. Так у большасьці выводзіцца і гаспадарчы і эканамічны эфэкт землеўпарадкаваньня.

Але неабходна сказаць, што ў гэткага роду працы так жа мала эканомікі, як і матэматыкі. „Мілімэтр дакладных лічбаў каштоўней кілёмэтра агульных разважаньняў" (як кажуць, паводле слоў П. П. Сплюхіна, амэрыканцы) толькі тады, калі гэтыя лічбы зусім рэальныя, канкрэтныя і жыцьцёвыя. У адваротным выпадку гэтыя лічбы зьяўляюцца баластам, а разважаньні ў вопратцы лічбаў расцягваюцца на 10 кілёмэтраў.

Мы за факты і за іх лічбавае афармленьне. Мы цалкам падзяляем лёзунг Галілея: „Мерай, што можна вымераць, а ня вымернае зрабі вымерным". Але мы за вымерваньне запраўднасьці, за дакладны вучот яе канкрэтнага вопыту.

Таму пераходзячы да разгляду арганізацыйна-гаспадарчага выяўленьня эфэкту праведзенага землеўпарадкаваньня мы застаёмся і на далей на базе здабытых намі эмпірыка-статыстычных даных

6. ЭФЭКТ ЗЕМЛЕЎПАРАДКАВАНЬНЯ НА ПАСЁЛКІ.

(ПРАЦЯГ)

в) арганізацыйна-гаспадарчае выяўленьне эфэкту

Разуменьне задачы Тэрмін у 3—4 гады бязумоўна зьяўляецца недастатковым для таго, каб у рамках новай формы землекарыстаньня склаўся новы тып сельскай гаспадаркі. Зьмены апошняга залежаць ад такой колькасьці фактараў і умоў, што сярод іх форма землекарыстаньня зьяўляецца адным з многіх; пры тым і ня з цыклю аснаўных. Ёсьць больш магутныя фактары (рынак, тэхніка, прырода, структура народнай гаспадаркі), якія ў непараўнальна-большай меры вызначаюць геаграфічную статыку і дынаміку тыпу сельскай г-кі.

Мала таго, вылучэньне асобнага фактару і вывучэньне толькі яго ўплыву на тып сельскай гаспадаркі зьяўляецца па сутнасьці такой задачай, якая калі і можа быць разьвязана, то пераважна ў якаснай і ўмоўнай форме. Замер разглядаць любы фактар (у тым ліку і форму землекарыстаньня), як адзіную прычыну даных, канкрэктных і назіраемых гаспадарчых зьмен—зьяўляецца далёка не навуковым.

„Паняцьце прычыннасьці—паняцьце містычнае, якое зьявілася ў эпоху прымітыўнага чалавечага мысьленьня. Строга навуковае выкладаньне ня ведае „прычын“, а толькі„ законаупарадкаваныя залежнасьці“ і далей: „*прычынная* законаупарадкаванасьць зьяўляецца спэкулятыўнай містыкай, а *умоўная* законаупарадкаванасьць зьяўляецца вопытам. Усякі навуковы досьлед павінен пачынацца з закліку да ўмоўнага разгляду рэчаў“ .[1])

„Што датычыцца ў прыватнасьці прычынных адносін, то гэты пункт гледжаньня выстаўляе на від, па першае, тое, што ўсякае далажэньне паняцьця прычыны і дзеяньня *самавольна вылучае два элемэнты з зьвязанага цэлага* (падкрэсьлена мною Я. К.) у якім яны зьяўляюцца, і высоўвае іх як працілежнасьці; па другое тое, што часовыя адносіны слабодна можна зварочваць, калі даведзены адносіны эквівалентнасьці і калі адцягнуцца ад напрамку зьмен“.[2]).

Таму і тыя арганізацыйна-гаспадарчыя зьмены, якія ў далейшым

---

[1]) Проф. Макс Ферворн: „Вопрос о границах познания“, стар. 14.
[2]) Геральд Гёфединг: „Философские проблемы“, стар. 44—45.

будуць намі адзначацца мы ні ў якай меры ня думаем надаць (вменить) землеўпарадкаваньню, як іх адзінай прычыне. Мы ставілі і ставім пытаньне крыху іначай: ці затрымліваецца пры землеўпарадкаваньні на пасёлкі гаспадарчае разьвіцьце сялянскіх гаспадарак, і далей: у якія арганізацыйна-гаспадарчыя формы ўліваецца гэта разьвіцьцё. Але разам з тым мы разумеем, што нават і ў гэткай пастаноўцы пытаньня на яго покуль што цяжка даць вычэрпываючы адказ, таму што гаспадаркі, якія землеўпарадкаваны 4 гады назад, яшчэ ня здолелі набыць якіх-небудзь пэўных і сталых арганізацыйна-вытворчых форм. Зараз, як правільна зазначае Б. Д. Бруцкус, „можна казаць аб некаторых тэндэнцыях, якія намячаюцца ў разьвіцьці ўпарадкаваных гаспадарак“. [1]).

На апошняе неабходна зьвярнуць увагу таму, што далёка ня ўсе прытрымліваюцца гэтай асьцярожнасьці. Для К. Кіндзеева, напрыклад, даволі аднаго таго факту, што пасёлкі (якія жывуць „бяз году нядзелю“) у меншай меры, параўнаўча з хутарамі, завялі шматпалёвы севазварот, каб на падставе гэтага выказацца аб пасёлках даволі пэсымістычна. І гэта нават тады, калі сам жа ён зазначае, што пасёлкі арганізуюцца бядняцкімі і серадняцкімі пластамі сялянства і што „ў практыцы зямельных ворганаў праца вядзецца так, што абы толькі адвесьці зямлю пасёлку ў цэлым без зацікаўленасьці яго ўнутраным зьместам“. [2]).

Такім чынам, наша задача ў гэтым разьдзеле выглядае зусім скромна: *мы імкнемся ў лічбах даць апісаньне тым арганізацыйна-гаспадарчым зьменам, якія адбыліся ў гаспадарках розных сацыяльна-эканамічных груп сялянства ў сувязі з пераходам іх на пасёлкі.* Пры гэтым мы не прэтэндуем на вытлумачэньне (тым больш прычыннае) ўсіх заўважаных фактаў. „Задача строгай навукі складаецца ўжо не з „вытлумачэньня;“ хто жадае „вытлумачэньняў“ няхай зьвяртаецца да міталёгіі і мэтафізыкі; мэта навукі даць дакладнае, мэтадычнае апісаньне ўсіх адносін“. [3]).

Зьмены ў землекарыстаньні

Застановімся перш за ўсё на аснаўных элемэнтах с.-г. вытворчага працэсу. *Землекарыстаньне* ўсіх землеўпарадкаваных на надзельных землях пасёлкаў узрасло ад 4553 г. да 5659 г., што дае павялічэньне ад 100 да 124%. Пры чым, як гэта і трэба было чакаць, павялічэньне фактычна адбылося толькі для маламоцных груп сялянства і крыху для сераднякоў; для заможных — яно зьявілася па сутнасьці зьмяншэньнем.

[1]) Б. Д. Бруцкус: „Аграрный вопрос и аграрная политика“ стар. 181.
[2]) К. Киндеев: „Вопросы землеустройства“ стар. 71 і 81.
[3]) Геральд Гёфдниг, ibdem стар. 44. З аўтарам ня можна згадзіцца, што толькі гэтую задачу павінна наогул ставіць сабе навуковае пазнаньне. Але ў прыстасаваньні да пэрыяду першапачатковага афармленьня навукі—такую формуліроўку яе задач—можна прыняць.

	Калінішчына						Бабруйшчына (надз.)					
	I		II		III		I		II		III	
	да	цяпер	да	цяпер	да	цяпер	да	цяпер	да	цяпер	да	цяпер
Абс. (гэкт.)	4,2	7,7	8,5	10,5	13,4	14,0	2,8	6,3	7,2	8,2	13,0	10.0
у %/%	100	183	100	124	100	104	100	229	100	114	100	77

Сярэдняя землезабясьпека розных соц.-экан. груп. (на 1 г-ку)

Хоць даныя табліцы і атрыманы звычайным спосабам, бяз вучоту таксацыйных момантаў, але ўсё-ж і яны вельмі выразна падмацоўваюць толькі што паданыя думкі.

Цікава таксама адзначыць, што для бядняцкіх гаспадарак аднначасова з павялічэньнем іх землекарыстаньня засноўвалася і больш нармальная прапорцыя паміж ужыткамі. Гэтак, па Калінінішчыне ральля складала ад усей зямлі: да землеўпарадкаваньня—I гр.—67%, II гр.—66% і III—62%; пасьля—I гр.—50%; II—56% і III—55%.

Калі прыняць пад увагу, што зямельны голад для сялян адчуваецца ў першую чаргу па лініі недахопу сенажацяў, то гэты факт трэба адзначыць, як станоўчы.

Зьмены ў аснаўных сродках вытворчасьці

Аснаўныя сродкі вытворчасьці таксама павялічыліся і пры тым амаль што на столькі-ж %/%, як і землекарыстаньне. Так, да землеўпарадкаваньня гэтыя сродкі па тых-жа пасёлках складалі 268 тысяч руб., а цяпер 318 тыс. руб., што адпаведна ў %/% дае: 100—119. Але і тут мы бачым, што павялічэньне мае месца толькі для гаспадарак двух першых сацыяльных груп, а заможныя г-кі зноў-жа даюць памяншэньне кошту сродкаў вытворчасьці.

Сярэдні кошт усіх вытворчасьці на 1 г-ку розных сац. экан. груп.

	Калінішчына						Бабруйшчына (надз.)					
	I		II		III		I		II		III	
	да	цяп.	да	цяп.	да	цяп.	да	цяп.	да	цяп.	да	цяп.
Абсал. (руб.) .	138,7	232,4	389,5	472,6	884,5	839,3	159,3	297,7	453,7	562,7	1204,2	1119,8
у %/%	100	167	100	122	100	95	100	187	100	124	100	93

Ня шкодзіць мабыць адзначыць, што прырост аснаўных сродкаў вытворчасьці для бядняцкіх гаспадарак, хоць і зьяўляецца надзвычайна вялікім, але ён усё-ж не дасягнуў яшчэ велічыні прыросту іх землекарыстаньня (183%—167% і 225%—187%).

Далей, зьяўляецца важным высьветліць, па лініі якой катэгорыі

сродкаў адбываецца найбольшы прырост, або зьніжэньне. Тут мы маем зусім пэўны адказ: павялічваецца для ўсіх груп кошт будынкаў і мёртвага інвэнтару; зьмяншэньне звычайна мае месца ў адносінах да кошту жывога інвэнтару.

Жывёла зьяўляецца першым і самым чулым рэгулятарам паляпшэньня або пагаршэньня вытворчага і эканамічнага стану сялянскіх гаспадарак. Але гэта і зразумела, таму, што гэты сродак у большасьці ня купляецца, а вытвараецца ў саміх г-ках (справа ідзе аб нашым тыпу сялянскай г-кі), па другое, у выпадку яго перабольшваньня г-ка найбольш востра адчувае арганізацыйную дыспрапорцыю і ўрэшце жывы інвэнтар зьяўляецца найбольш мабільным, дзякуючы мажлівасьці яго продажу па частках рознай цаны (ад курыцы ў 50 к. да каня ў 300 руб.).

Далей, каб даведацца, які від жывога інвэнтару зьменьваецца найбольш і ў які бок, мы дазволім падаць наступныя адносныя лічбы (кошт „да землеўпарадкаваньня“ узяты за 100):

	Коні			Быдла			Авечкі			Сьвіньні			Увесь		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III
Калінішчына	232	112	69	173	115	86	130	100	87	160	93	75	181	110	75
Бабруйшчына (надз.)	281	124	75	184	110	80	300	125	82	219	135	85	227	121	78

Калі параўнаць кошт ўсей жывёлы з данымі аб плошчы зямлі, то можна адзначыць, што велічыня прыросту таго і другога для бядняцкіх гаспадарак амаль што аднальковыя. Запраўды, для Калінішчыны: зямля—183%, а жыв. інв.—181%; для Бабруйшчыны адпаведна: 225% і 227%. У сувязі з гэтым мы можам зрабіць вельмі важны вывад аб тым, што па лініі жывога інвэнтару бядняцкія г-кі праз тры-чатыры гады поўнасьцю аднаўляюць арганізацыйную раўнавагу, якая парушаецца ў іх прырэзкай зямлі, часамі вельмі значнай.

Тады паўстае пытаньне—якія-ж сродкі вытворчасьці павялічваюцца ў бядняцкіх гаспадарках больш марудна, бо, як бачылі мы раней, усё-ж у цэлым сродкі не дасягнулі велічыні прыросту землекарыстаньня. Для адказу возьмем толькі гэту групу гаспадарак і больш падрабязна для яе прасочым павялічэньне кошту гаспадарчых будынкаў і асобных відаў мёртвага інвэнтару (кошт „да землеўпарадк.“ узяты за 100):

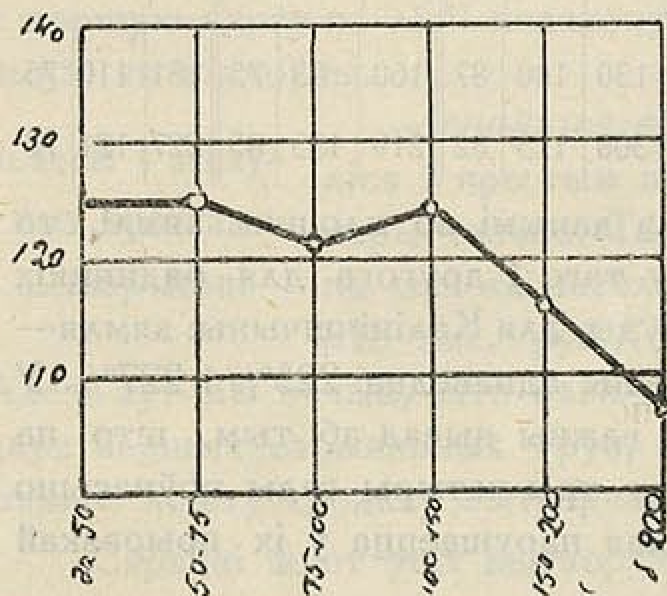
	Будынкі				Мёртвы інвэнтар			
	Скаціна	Гуменныя	Інш.	Усе	Апрац. глебы	Транспарт	Інш.	Увесь
Калінішчына	130	160	170	157	210	133	156	150
Бабруйшчына (надз.) . . .	131	122	155	136	256	162	280	201

Як бачым найменшы прырост кошту прыпадае на будынкі для скаціны і на транспартны інвэнтар. Наогул, усе тыя сродкі, якія набываюцца праз куплю, узрастаюць параўнача павольна, што сьведчыць аб неабходнасьці належнай дзяржаўнай крэдытовай дапамогі.

У сувязі з аглядам сродкаў вытворчасьці, цікава будзе застанавіцца яшчэ і на пытаньні аб тым: ці не знаходзіцца тэмп прыросту жывога інвэнтару ў сувязі з розным разьмерам пасёлкаў, а калі знаходзіцца, то які характар гэтай сувязі?. Мы гэта пытаньне ставім і таму, што па лініі жывога інвэнтару пераважна ідзе ўзмацненьне вытворчых мажлівасьцяй сялянскіх гаспадарак, і таму што адказ на яго'мае некаторае дачыненьне да далейшай праблемы аб оптымуму пасёлкаў.

Разважаючы тэарэтычна ў даным выпадку мы павінны былі-б мець простую сувязь, гэта значыць пры павялічэньні разьмеру пасёлкаў—паляпшэньне ўмоў для ўзрастаньня жывога інвэнтару. Для праверкі гэтага палажэньня мы ўзялі толькі тыя пасёлкі, якія ўтвораны на надзельных землях, а з іх толькі адну сац. групу (II). У выніку ўсіх вылічэньняў, узважваньняў і спрашчэньняў мы атрымалі нешта зусім іншае (гл. дыягр. 12)

Мал. 12. Тэмп прыросту жывога інвэнтару для розных па разьмеру груп („да землеўп."—100).

Як бачым, крывая наогул сьведчыць аб памяншэньні тэмпу росту пры павялічэньні разьмеру пасёлкаў, але разам з тым на ёй вельмі лёгка заўважыць пункт перагіну, які прыпадае на пасёлкі ў 100—150 гэкт. Да гэтага пункту крывая рухаецца больш-менш плаўна, а пасьля зьніжаецца вельмі стромка. Мы покуль што абмяжуемся заўважваньнем гэтага факту.

Тып сельскай гаспадаркі і яго характарыстыка па валавой прадукц.

Цяпер паглядзім, як адбілася землеўпарадкаваньне на зьменах самога тыпу сельскай гаспадаркі, які ў даным выпадку мы будзем разумець выключна, як зьявішча арганізацыйна-вытворчае. Наогул-жа тып сельскай г-кі намі трактуецца болш шырока з прыцягненьнем для яго характарыстыкі адзнак ня толькі вытворчых, але і адзнак, якія зьвязаны з парадкам абмену і спажываньня.

Сваё апісаньне тыпу мы зьбіраемся зрабіць шляхам аналізу валавой прадукцыі. Паколькі абраньне гэтай катэгорыі можа выклікаць непаразуменьне, пастолькі ў мінімальнай меры патрэбна даць некаторыя тлумачэньні.

Справа ў тым, што тып сельскай г-кі, з аднаго боку, выступае вы-

шынёй сваёй інтэнсыўнасьці,—а з другога—коордынацыяй частак, якія яго складаюць. Выходзячы з разуменьня інтэнсыўнасьці, як ступені „капітала напружанасьці зямлі“—яе вымерваньне звычайна робяць па суме выдаткаў усіх відаў сродкаў вытворчасьці (аснаўных і зваротных) на адзінку зямельнай плошчы.

Аднак, у апошнія гады, пераважна для мэтаў геаграфічна-эканамічных пачаў шырока ўжывацца ўкосны (праэкцыйны) спосаб для азначэньня інтэнсыўнасьці; гэта—валавая прадукцыя на адзінку зямельнае плошчы [1]). Такое азначэньне інтэнсыўнасьці сустрэла належную крытыку, а сама інтэнсыўнасьць, падлічаная гэтым спосабам, атрымала назву „псэўдаінтэнсыўнасьці“.

У даным месцы мы ня зьбіраемся абмяркоўваць гэтага цікавага, вялікага і важнага пытаньня. Для нас, покуль што, даволі зазначыць, што валавая прадукцыя ўсё-ж знаходзіцца ў вялікай карэляцыйнай сувязі *з аснаўнымі* сродкамі вытворчасьці (гл. разьдз IV). Таму і ўжываньне яе можа і павінна мець месца пры *апісаньнях* зьменаў інтэнсыўнасьці (геаграфічных і дынамічных), асабліва калі апісаньне вядзецца па асобных сацыяльна-эканамічных групах.

Зразумела, зусім іншыя адносіны трэба засноўваць да вымерваньня інтэнсыўнасьці тады, калі справа ідзе аб тым, „каб знайсьці ступень інтэнсыўнасьці найбольш рэнтабельную ў данай мясцовасьці“[2]). У гэтым апошнім выпадку імкненьне азначыць інтэнсыўнасьць па валавой прадукцыі запраўды зьявіцца „правілам, бо два найбольш важных паказчыкі (валавая прадукцыя і інтэнсыўнасьць) будуць азначаны аднолькава, што адрэзвае шлях да аналізу“[3]).

Неабходнасьць розных адносін да спосабу вымерваньня інтэнсыўнасьці ў першым выпадку (геаграфія і дынаміка) і ў другім (арганізацыйна-вытворчы падыход)—відавочна. І трэба лічыць звычайным непаразуменьнем агульнасьць і катэгарычнасьць заяўленьня праф. Котава А., які без адпаведных агаворак, лічыць „зусім правільным і пасьлядоўным у каэфіцыенту інтэнсыўнасьці браць прыбытак, а ня выдаткі па тэй простай прычыне, што рэальны прыбытак зьяўляецца аргумэнтам, а выдаткі—функцыяй. Наадварот, эканамісты ў большасьці лічаць выдаткі—аргумэнтам. У іх заўсёды за выдаткамі ідзе прыбытак. З нашага пункту гледжаньня гэта ня верна“[4]). Валавы прыбытак (прадукцыя) прызваны не замяніць вымерваньне інтэнсыўнасьці па выдатках, а стаць побач з гэтым апошнім. Справа ня ў „або-або“, а ў тым, каб ведаць, дзе карыстацца адным азначэньнем інтэнсыўнасьці, а дзе другім.

[1]) Гл. працы праф. А. Котава, праф. Г. Студэнскага і інш.

[2]) Проф. Г. А. Студенский: „Проблемы экономии и географии сельского хозяйства“ (предисловие ред.-изд. отд. Международного Аграрного Института, стар. VIII).

[3]) Проф. Студенский Г. А., ibidem, стар IX.

[4]) Проф. А. А. Котов: „Проблемы размещения сельского хозяйства и промышленности“, стар. 50.

Паколькі ў даным месцы працы мы ставім сабе *задачы выключна апісальнага характару* і пры тым разьвязваем іх праз ужываньне адносных паказчыкаў, пастолькі вымерваньне намі інтэнсыўнасьці праз валавую прадукцыю не павінна сустрэць асаблівых абвінавачваньняў.

Далей, спрэчным зьяўляецца пытаньне аб складзе валавой прадукцыі для спэцыяльных задач тыпізацыі сельскай г-кі. Зноў-жа, ня тут месца для ўсебаковага разгляду гэтага пытаньня. Але аднак мусім усё-ж зазначыць, што ўлітаратуры існуюць дзьве плыні. Адна (Г. А. Студэнскі) лічыць, што валавы с.-г. прыбытак трэба браць, як „*рэальны валавы прыбытак*, г. зн. гадавы кошт усіх прыбытковых паступленьняў земляробства і прадукцыйнай жывёлагадоўлі“. Свой погляд праф. Студэнскі ўгрунтоўвае тым, „што ні насеньне, ні кармы не выклікаюць падвойнага рахунку ў валавым с. г. прыбытаку“[1]). Другая плынь (А. А. Котаў) разглядае пытаньне дыфэрэнцыявана і адказвае, што „*адзіным правільным будзе вымерваць каэфіцыент інтэнсыўнасьці па ачышчанаму валавому прыбытку*“, а „*для вымерваньня якаснага боку сыстэм вытворчасьці адзіным пэўным будзе браць сумарны валавы прыбытак*[2]) (падкрэслена аўтарамі).

Калі перавесьці сэнс разыходжаньня паміж гэтымі аўтарамі на ўжытую намі тэрміналёгію, то праф. Студэнскі прапануе карыстацца *валавым абаротам*, а праф. Котаў: для вымерваньня інтэнсыўнасьці—*валавой прадукцыяй*, і для расчыненьня каардынацыі—*валавым абаротам.*

Мы лічым больш правільнай пазыцыю, якую прадстаўляе прафэсар Котаў, хоць у далейшым апісаньні тыпу сельскай гаспадаркі нам самім і не давядзецца яе вытрымаць. Прычыны чыста тэхнічнага і практычнага парадку прымушаюць агляд і каардынацыі праводзіць таксама шляхам аналізу структуры валавой прадукцыі. Пасьля зробленых заўваг можна перайсьці і да самога агляду тых зьмен, якія адбыліся ў тыпу сельскай гаспадаркі пасьля землеўпарадкаваньня.

Зьмены інтэнсыўнасьці

Інтэнсыўнасьць для ўсіх дасьледваных пасёлкаў (на надзельных землях) зьмянілася ад 65 руб. валавой прадукцыі на 1 гэкт. гожай зямлі да 59 р., гэта значыць *зьменшылася да 91%* параўнаўча з пэрыядам „да землеўпарадкаваньня“. Але гэтага і трэба было чакаць, таму што прырост землекарыстаньня ад 100 да 124% ня мог у 3—4 гады даць адпаведнага ўзрастаньня вытворчасьці.

Сувязь паміж тым і другім вельмі лёгка прадэманстраваць, калі вылучыць асобна Калінішчыну, дзе прырост зямлі=130% і Бабруйшчыну дзе прырост толькі—115%, а потым для іх асобна падлічыць паказчык інтэнсыўнасьці за абодвы пэрыяды. Тады будзем мець: для Калінішчыны—

[1]) Студенский Г. А. ibidem стар. 31.
[2]) Котов А. А. ibidem стар. 86.

да землеўпарадкаваньня інтэнсыўнасьць=68 р. пасьля=56 р., або 82% ад ранейшай. Для Бабруйшчыны да=61 руб. пасьля=63 р., або 103%.

Ня шкодзіць падаць таксама паказчык інтэнсыўнасьці па асобных сац.-эканамічных групах і пунктах.

	Калінінршчына						Бабруйшчына					
	I		II		III		I		II		III	
	да	пасьля	да	пасьля	да	пасьля	да	пасьля	да	пасьля	да	пасьля
Абс. (руб. на 1 г.)	71	56	66	60	74	62	72	65	60	61	59	68
У %%	100	79	100	91	100	84	100	87	100	102	100	115

Бачым дыямэтральна-процілеглае для III групы: у Калінінщчыне зьмяншэньне інтэнсыўнасьці да 84% ранейшай, а ў Бабруйшчыне яе падвышэньне да 115%, але і гэта як ня трэба лепш падмацоўвае выказанае раней палажэньне, таму што землекарыстаньне III гр. у Калінінщчыне ўзрасло да 104%, а ў Бабруйшчыне зьнізілася да 77%.

Цяпер паглядзім, ці знаходзіцца зьмена вышыні інтэнсыўнасьці ў сувязі з разьмерам пасёлкаў, а калі так, то чым можна характарызаваць гэту сувязь? Для адказу на гэтае пытаньне зьяўляецца неабходным, па мажлівасьці да канца правесьці працу па ізаляцыі вывучаемых зьявішч (інтэнсыўнасьць і разьмер). Мы і сталі на гэты шлях. Для чаго ўзялі толькі пасёлкі Калінішчыны, эдабралі з іх тыя: а) якія атрымалі глебы аднолькавай якасьці, б) аднолькава забясьпечаны сенажацямі на 1 гэктар пахаці і ўрэшце в) маюць больш-менш аднолькавы каэфіцыент гаспадарчай абкругленасьці зямель.

У выніку такога ізаляванага адбору ў нашых руках засталося 15 пасёлкаў, якія былі згрупаваны ў вядомыя ўжо нам „групы па разьмеру" з тэй толькі розьніцай, што V і VI гр. былі злучаны разам. Ступень дасягнутай аднолькавасьці паміж групамі відаць з наступнай таблічкі.

	Групы пасёлкаў па разьмеру:				
	I гр.	II гр.	III гр.	IV гр.	V гр.
1) Паказчык якасьці зямлі [1] . . .	1,7	1,6	1,7	1,7	1,4
2) На 1 гэкт. пахаці гэкт. сенажаці	0,56	0,68	0,31	0,42	0,46
3) Каэф. гаспадарч. абкругленасьці	1,26	1,45	1,28	1,37	1,69

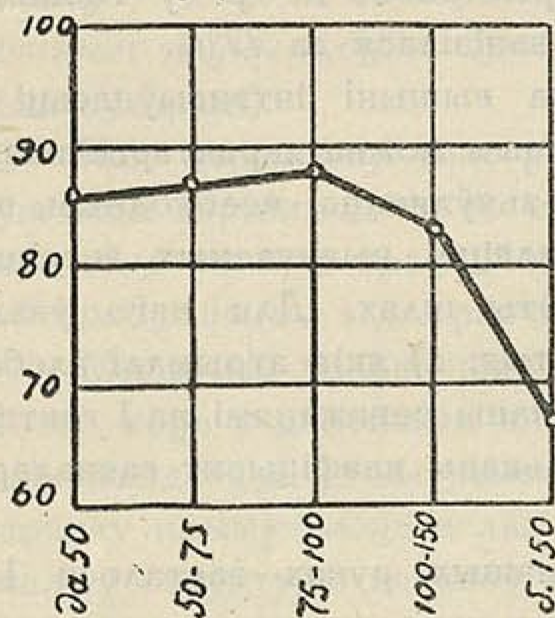
Мэтад ізаляцыі быў працягнуты і далей; для чаго ў вызначаных вышэй пасёлках былі ўзяты толькі гаспадаркі II сац.-эканам. групы.

[1]) Якасьць зямлі паляпшаецца з памяншэньнем паказчыка.

Каб даць уяўленьне аб ступені аднолькавасьці саміх гаспадарак, дазволім падаць гэткую таблічку:

	Групы пасёлкаў па разьмеру				
	I	II	III	IV	V
1) Колькасьць г-к у групе	9	13	25	27	28
2) На I г-ку гожай зямлі (гэкт.) .	10,5	10,5	10,7	9,6	10,4
3) На I г-ку асн. срод. вытворч. да земл. (руб.)	340	428	363	320	429

Мал. 13. Зьмяншэньне інтэнсыўнасьці для розных па разьмеру пасёлкаў (да земл. = 100).

Даныя сьведчаць аб значнай блізасьці сярэдніх для гаспадарак розных груп пасёлкаў; невялічкае выключэньне складае толькі IV гр., для якой мае месца некаторае зьніжэньне сярэдняй, як па землеабясьпецы, гэтак жа і па аснаўных сродках вытворчасьці.

Такім чынам, мы даволі поўна ізалявалі вывучаемае зьявішча і ў выніку атрымалі наступны малюнак (гл. дыягр. № 13).

Як бачым, мінімум зьмяншэньня інтэнсыўнасьці прыпадае на групу пасёлкаў у 75—100 г., пасьля якой крывая пачынае загінацца ўніз і вельмі рэзка падае пры павялічэньні разьмеру пасёлкаў за межы 150 г. Каб яшчэ больш пераканацца ў тым, што гэта тэндэнцыя запраўдымае месца, трэба было праверыць: мо‘ на рух крывой (у частцы дзе яна зьніжаецца) уплывае значнае пашырэньне пасьля землеўпарадкаваньня—землеабясьпекі.

Для адказу па кожнай групе пасёлкаў быў падлічаны каэфіцыент пашырэньня землекарыстаньня, які атрымаўся для пасёлкаў I гр. = 2,2 і для далейшых груп адпаведна: 1,3; 1,2; 1,5 і 0,9. Гэты радок лічбаў сьведчыць, што экстэнсыфікацыя, з прычыны павялічэньня землекарыстаньня, магла мець найбольшае выяўленьне ў I і IV гр. і найменшае ў V. Вось чаму спрэчным трэба лічыць толькі ход крывой ад III гр. (75—100) да IV (100—150). Паміж гэтытмі пунктамі, у выпадку эліміраваньня ад уплыву прырэзкі,—мажліва ня мела-б месца зьніжэньне крывой. Тым самым загін крывой уніз пачаўся-б тады не ад 100, а ад 150 гэкт., але, у кожным разе, не далей.

Зьмены каардынацыі галін і культур

Затрымаемся цяпер на зьменах, якія адбыліся ў тыпу сельскай г-кі па лініі *каардынацыі* галін і культур, і ў першую чаргу па лініі суадносін земляробства і жывёлагадоўлі. Пададзім даныя толькі па пасёлках, якія утварыліся на б. надзельных землях.

Суадносіны земляробства і жывёлагадоўлі ў $^0/_0{}^0/_0$.

	Калініншчына						Бабруйшчына (надзельн.)					
	I		II		III		I		II		III	
	Зем.	Жыв.	Зем.	Жыв.	Зем.	Жыв.	Зем.	Жыв.	Зем.	Жыв.	Зем.	Жыв.
да	47	53	48	52	42	58	34	66	38	62	48	52
пасьля	49	51	47	53	49	51	37	63	42	58	52	48

Даныя вельмі выразныя і аднадушна (за выключэньнем аднаго выпадку) *сьведчаць аб памяншэньні ролі жывёлагадоўлі і ўзмацненьні земляробства.* Хоць гэта зьявішча ні ў якім разе ня можна разглядаць, як вынік скончанага працэсу перабудовы землеўпарадкаваных гаспадарак, але ўсё-ж цікава прасачыць, якія галіны жывёлагадоўлі найбольш адстаюць у сваім росце; або іначай, якія з іх найбольш чула рэагуюць на землеўпарадкаваньне.

Калі-б разглядаць высунутае пытаньне ў адносіньні толькі аднаго з дасьледваных пунктаў, то можна было-б сьцвярджаць, што ёсьць пэўная галіна жывёлагадоўлі, якая пасьля землеўпарадкаваньня найбольш марудна (адносна) узрастае. Але, калі мы ўзялі й другі, кантрольны пункт, то ўбачылі, што для яго гэткай галіной зьяўляецца зусім іншая галіна. Таму мы ўстрымліваемся ад усякіх вывадаў і абмяжоўваемся толькі канстатаваньнем таго факту, што на агульным фоне адставаньня росту прадукцыі жывёлагадоўлі найбольш адстаюць у адным месцы—сьвінагадоўля (Калініншчына) у другім—буйная рагатая жывёлагадоўля (Бабруйшчына). Наогул-жа каардынацыя галін жывёлагадоўлі ў аснаўным покуль што захоўваецца тэй жа самай.

Назіраемыя зьмены ня можна аднесьці да сталых, якія азначаюць сабой пачатак новага кірунку ў жывёлагадоўлі. Дзякуючы гэтаму і далейшы, больш тонкі арганізацыйна-тэхнічны аналіз гэтай галіны ў значнай ступені робіцца не своечасовым, а гутаркі аб прычынах зьменаў, якія назіраюцца зараз,—марнаслоўнымі.

Спынімся цяпер на зьменах, якія адбыліся ў ральніцтве. Абсалютнае й адноснае ўзрастаньне гэтай галіны было заўважана раней, чаму тут застаецца прааналізаваць толькі моманты, якія зьвязаны з каардынацыяй.

Калі выходзіць з структуры валавой прадукцыі ад ральніцтва, то можна заўважыць наступныя зьмены ў суадносінах збожжавых і ня збожжавых (асыпныя, тэхнічныя і травы) культур (у °/₀°/₀):

	Калінішчына						Бабруйшчына (надз.)					
	I		II		III		I		II		III	
	збож.	інш.	збож.	інш.	збож.	інш.	збож.	інш.	збож.	інш.	збож.	інш.
Да земл.	70	30	68	32	67	33	68	32	69	31	68	32
пасьля	68	32	64	36	55	45	60	40	60	40	53	47

Больш яскравых даных ня можна было і чакаць.

Перабудова земляробства ў больш інтэнсыўным кірунку бясспрэчны факт, які патрэбна толькі паверыць і дэталізаваць. Але для гэтага нам прыдзецца пакінуць валавую прадукцыю і стаць на шлях ужываньня натуралістычных катэгорыяў.

Факт пашырэньня ня збожжавых зусім выразна падмацоўваецца і данымі аб прапорцыі культур у засеўным пляцу. Гэтак, па Калінішчыне мы маем падвышэньне нязбожжавых на 2—3°/₀, а па Бабруйшчыне (надз.) на 3—4°/₀ і нават на 11°/₀ (III гр.).

Далей, зьяўляецца цікавым прасачыць, якія нязбожжавыя культуры стаяць пад знакам найбольшага росту. Для гэтага пададзім °/₀ прыросту засеўнага пляну пад бульбай і лёнам („да землеўпарадкаваньня" = 100).

Калінішчына						Бабруйшчына (надз.)					
Бульба			Лён			Бульба			Лён		
I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III
152	114	116	192	124	110	274	107	130	241	133	104

І тут, як раней пры разглядзе жывёлагадоўлі, ня бачым чагосьці аднаго, што можна было-б адзначыць, як законаўпарадкаваны факт. Розьніца толькі тая, што ў даным выпадку неаднолькавасьць ідзе не па лініі асобных краін, а па лініі сацыяльных груп. Калі-б сьпяшацца зрабіць вывад, то можна было-б сказаць, што для першых 2 груп больш характэрным зьяўляецца павялічэньне лёну, а для III гр.—бульбы. Але гэта зьяўлялася-б голым зацьвярджэньнем.

Таму замест яго зьвернем толькі ўвагу на той факт, што ні для аднэй групы сялянства землеўпарадкаваньне на пасёлкі не затрымала росту інтэнсыўных культур. Разам з тым патрэбна падкрэсьліць значнае

пашырэньне засеваў траў, якія ад сотых доляй гэктару падняліся да чвэрці, а тэ й да трэцяй часткі гэктару.

Зьмяншэньне папару і ўраджайнасьці

Пашырэньне засеўнай плошчы і яе інтэнсыфікацыя ішлі поплеч з значным зьмяншэньнем папару. Вось належныя даныя аб % папару (незасеянага) да засеўнай плошчы.

Калініншчына						Бабруйшчына (надз.)					
I		II		III		I		II		III	
да	пасьля	да	пасьля	да	пасьля	да	пасьля	да	пасьля	да	пасьля
24	12	24	13	25	10	51	29	44	29	46	23

Зьмяншэньне амаль што ў 2 разы % пад незасеяным папарам— факт, якому не супярэчыць ніводная з паданых лічбаў. Але ў сувязі з гэтым уцешным зьявішчам паўстае пытаньне: якім чынам пры гэтай-жа каардынацыі ужыткаў і пры няпоўным аднаўленьні жывёлагадоўлі, можна было ў Калініншчыне так рашуча скараціць плошчу пад папарам? Невялічкія, і толькі што распачатыя засевы лубіну ня могуць зьявіцца адказам.

Таму натуральна ў такім выпадку чакаць, што побач з пашырэньнем засеву адбываецца зьмяншэньне ўраджайнасьці культур, паколькі ўнясеньне гною ў колькасьці 90—100 цэнтн. на гэктар (Калінішчына) зьяўляецца далёка не здавальняючым для належнага забесьпячэн. урадлівасьці глебы.

Даныя экспэдыцыі цалкам падмацоўваюць гэга папярэдняе дапушчэньне. Яны сьведчаць, што і па Бабруйшчыне і па Калініншчыне ўсе культуры, за выключэньнем бульбы, зьнізіліся ў сваёй ураджайнасьці. Пры чым, як раз па Калініншчыне, дзе найменшы % папару й найменшая доза ўнясеньня гною, мае месца найбольшае зьмяншэньне ўраджаю. Цікава таксама адзначыць, што зьніжэньне прыпадае, галоўным чынам, на жыта і інтэнсыўныя збожжавыя культуры.

З паданых аб ураджаі зьвестках можна зрабіць толькі адзін вывад— неабходнасьць больш шырокага забясьпечваньня насельніцтва хэмічнымі ўгнаеньнямі пры правядзеньні ім землеўпарадкаваньня. У адваротным выпадку прыдзецца лічыцца з фактам зьмяншэньня ўраджайнасьці, прынамсі ў першыя 3—4 гады пасьля землеўпарадкаваньня. Толькі за гэты тэрмін гаспадаркі могуць сваімі ўласнымі сіламі аднавіць парушаную арганізацыйна-вытворчую раўнавагу і поўнасьцю асвоіць прырэзку новай часамі неабжытай зямлі.

Набліжэньне засеваў асобных культур

Наогул-жа набліжэньне палёў і палосак да сядзібы бясспрэчна утварыла ўсе неабходныя тэхніка-арганізацыйныя умовы для больш шырокага і поўнага скарыстаньня ральлі, у прыватнасьці пашырэньня інтэнсыўных

культур. Трэба зазначыць, што вельмі часта рост апошніх абмяжоўваецца выключна недахопам зямлі ў бліжэйшых да сядзібы зонах.

Занальнасьць разьмяшчэньня культур на сялянскіх палёх, асабліва пры вялікіх разьмерах вёсак, зьяўляецца агульна прызнаным фактам, найлепшае апісаньне якога можна сустрэць у працах праф. А.А. Котэва. У даным месцы мы падаем толькі новы матар'ял, а разам з тым зьвяртаем увагу на тую калёсальную ролю, якую адыгрывае землеўпарадкаваньне на шляхох рэформы (а часамі рэвалюцыі) ральніцтва. Запраўды, калі ўзяць тыя далейшыя адлегласьці, на якія выносіўся засеў розных культур у старых вёсках, і параўнаць з максымальнымі адлегласьцямі ў сучасных пасёлках, то атрымаем нешта надзвычайна цікавае і важнае.

Адлегласьць далейшага месца засеву (кілм.).

	Калінiншчына						Бабруйшчына					
	жыта	бульба	ячмень	авёс	грэчка	лён	жыта	бульба	ячмень	авёс	грэчка	лён
Да землеўпарад.	2,3	1,0	0,8	1,7	2,5	1,1	2,4	1,5	1,4	2,1	3,3	1,3
пасьля „	1,1	0,8	0,5	0,7	1,2	0,7	1,1	0,7	0,4	1,3	1,5	0,7

У вёсках да іх землеўпарадкаваньня даволі ясна выступаюць тры канцэнтры: I—бліжэйшы да сядзібы: жыта, бульба, ячмень, лён: II-гі—сярэдні: жыта, авёс, грэчка, лён; III—самы далёкі—жыта, грэчка. Пасьля землеўпарадкаваньня зямля настолькі набліжаецца да сядзібы, што культуры самых далёкіх месц засеву пападаюць у першую зону.

Гэты факт мае выключнае значэньне для больш поўнага вытворчага скарыстаньня ўсяе зямельнае тэрыторыі. Дзякуючы скарачэньню адлегласьці ўсе куткі ральлі ў пасёлку могуць быць заняты пад любую культуру, у тым ліку і асыпную.

Іначай кажучы, *на ўсёй тэрыторыі пасёлку можна весьці пладазьменную гаспадарку з адным севазваротам.* А тым самым перашкоды да пераходу на адзін севазварот пераносяцца толькі ў плошчу рознай эканамічнай магутнасьці асобных сац.-эканам. груп сялянства.

У кожным разе агрыкультурна-тэхнічныя прадпасылкі для ўтварэньня на тэрыторыі пасёлку адзінага севазвароту, а ў далейшым—адзінай ральлёвай гаспадаркі тыпу пладазьменай - цалкам забясьпечваюцца наяўнай арганізацыяй зямельнай тэрыторыі [1]).

Такім чынам, перад нашымі вачыма прайшлі галоўныя арганізацыйна-гаспадарчыя моманты, на якіх у тым або іншым напрамку адбілася земле-

[1]) Пытаньне аб агульным севазвароце для пасёлкаў настолькі важнае новае, а сабраны ў працэсе нашай працы матар'ял настолькі ўдзячны, што гэта пытаньне мы тут не разглядаем, а думаем зрабіць яго тэмай спэцыяльнай працы

ўпарадкаваньне. Мы бачылі, што землекарыстаньне бядняцкіх і серадняцкіх гаспадарак пашыралася і што ў іх адбываецца хуткі працэс зьбіраньня і ўзмацненьня аснаўных сродкаў вытворчасьці. Але разам з тым мы бачылі й тое, што к пачатку чацьвертага году бядняцкія г-кі яшчэ не спраўляюцца прывесьці поўнасьцю свае сродкі вытворчасьці ў адпаведнасьць з новым разьмерам землекарыстаньня. Бачылі таксама й тое, што тып сельскай г-кі ўсіх сац.-экан. груп праз тры гады пасьля землеўпарадкаваньня не даходзіць яшчэ да ранейшай вышыні інтэнсыўнасьці і што ў ім к гэтаму часу застаецца аслабленай жывёлагадоўля. Праўда, прыемным пры гэтым зьяўляецца павялічэньне ў ральніцтве нязбожжавых культур.

Валавая прадукцыя і ўнутрыгаспадарчы транспарт

Цяпер перад намі зусім натуральна паўстае пытаньне *аб сумарным*, арганізацыйна-вытворчым эфэкту землеўпарадкаваньня для сялянскіх гаспадарак розных сацыяльна-эканам. груп. Гэты эфэкт знаходзіць свой адбітак у зьменах валавой прадукцыі й можа быць пададзены ў наступным выглядзе (сяр. на 1 г-ку):

	Калінініпчына			Бабруйшчына (надз.)		
	I	II	III	I	II	III
Вал. прад. (у руб.) да	290,7	538,5	968,9	187,6	399,9	712,1
пасьля	420,0	598,3	814,4	388,6	471,8	628,1
Розьніца	+ 129,3	+ 59,8	— 154,5	+ 201,0	+ 71,9	— 84,0

Што можа быць красамоўней гэтых радкоў лічб, якія так яскрава сьведчаць аб арганізацыйна-вытворчых выніках савецкага землеўпарадкаваньня. У кожным разе нам да іх няма чаго дадаваць.

Урэшце цікавым зьяўляецца апошняе арганізацыйна-гаспадарчае пытаньне: у якой меры зьмены ў арганізацыі зямельнай тэрыторыі і зьмены ў аб'ёме й характары вытворчасьці знайшлі свой адбітак *у зьменах унутры-гаспадарчага* транспарту.

Зразумела, што адказ і на гэта пытаньне будзе грунтавацца не на адцягненых матэматычных выкладках, а на тых жа эмпірыка-статыстычных матар'ялах. Апошні ў аснаўным быў дадзен нашай падворкай, якая ўлічвала для кожнай культуры, з аднаго боку, адлегласьці да бліжэйшага і далейшага месца засеву, а з другога—валавы збор зярна (клубняў, валакна, сена) і колькасьць угнаеньняў, з азначэньнем адлегласьцяй, на якую яно вывозілася. [1]).

[1]) Для часу „да землеўпарадкаваньня" ня было даных аб угнаеньні, якое пры апрацоўцы было вылічана прапарцыянальна вазе ўраджаю.

Для атрыманьня велічыні ўсёй кладзі, якая перасоўваецца ў гаспадарцы, неабходна было яшчэ падлічыць вагу іншых другарадных прадуктаў ральніцтва: салому, мякіну, бацьвіньне, мяленьне і г. д. Гэта й было зроблена шляхам папярэдняга вылічэньня па бюджэтных даных належных каэфіцыэнтаў, якія далі суадносіны (па вазе) зярна і саломы; зярна і мякіны; валакна і мяляньня і г. д. Далейшы падлік кілёмэтра-цэнтнэраў—зьяўляўся вельмі простым і звычайным.

Свой агляд мы зробім у прыстасаваньні да гаспадарак розных сац.-экан. груп. У гэтым выпадку для ўсяе Калінішчыны на 1 гаспадарку кожнай групы мы будзем мець гэткую колькасьць транспартнай працы (у кілёмэтра-цэнтнэрах):

Для ўсіх груп			I гр.			II гр.			III гр.		
да земл.	Пасьля		да земл.	Пасьля		да земл.	Пасьля		да земл.	Пасьля	
	абсал.	у %% да „да“		абсал.	у %% да „да“		абсал.	у %% да „да“		абсал.	у %% да „да“
2242	1133	51	300	265	88	718	350	49	1224	518	42

Табліца настолькі яскравая й выразная, што, уласна кажучы, яна не патрабуе да сябе слоўных дадаткаў. Аднак, усё-ж неабходна, з аднаго боку, падкрэсьліць той факт, што зьмяншэньне транспартнай працы знаходзіцца ў поўнай адпаведнасьці з памяншэньнем найбольшых адлегласьцяй да асобных культур; а з другога—адзначыць неабходнасьць далейшага аналізу ў сувязі з канчатковай ацэнкай адноснай выгады ад эканоміі на транспарту, якую маюць розныя групы сялянства. Апошняе неабходна таму, што без яго, на падставе адных толькі прыведзеных даных, можна зрабіць няправільныя вывады.

Справа ў тым, што выгада ад зьмяншэньня транспартнай працы маскіруецца зьменамі ў колькасьці кладзі, велічыня якой, як вядома, знаходзіцца ў сувязі з пашырэньнем або звужэньнем вытворчасьці. На падставе ўсяго ранейшага агляду можна было-б апрыёры сказаць, што сума кладзі значна павялічылася для I гр. і зьменшылася для III у параўнаньні з пэрыядам „да землеўпарадкаваньня“.

Тым самым эфэкт эканоміі на транспартнай працы для першай групы маскіруецца ў бок зьніжэньня, а для трэцяй—падвышэньня. Каб паверыць гэта палажэньне мы для абадвых пэрыядаў зрабілі падлік транспартнай працы на адзін цэнтнэр ураджаю (зерня, саломы, бульбы і г. д.,) а затым вылічылі, які % складае гэта праца цяпер у параўнаньні з часам ранейшым. Атрымалі: для I гр.—55%, для II—49% і для III—43%. Як бачым розьніца хоць і засталася, але стала меншай паміж першай і апошняй групай. Нам думаецца, што яна-б зьнікла зусім, калі-б падлічыць для бядняцкіх гаспадарак ранейшыя пераезды з палоскі на палоску, што фактычна

робіць для іх больш даўгімі фармальна аднолькавыя адлегласьці. Мы гэтага ня робім і па прычынах тэхнічных і ў мэтах эканоміі месца.

Урэшце вельмі цікава паглядзець, як зьмянілася разьмеркаваньне транспартнай працы паміж групамі збожжавых і нязбожжавых культур. Пасьля падліку кілёмэтра—цэнтнэраў працы на тую і другую групы культур мы атрымалі па Калініншчыне гэткія даныя (у %%):

I група				II група				III група			
збожжавыя		ня збожжав.		збожжавыя		ня збожжав.		збожжавыя		ня збожжав.	
да	пасьля	да	пасьля	да	пасьля	да	пасьля	да	пасьля	да	пасьля
92	80	8	20	91	88	9	12	91	83	9	17

Як бачым агульнае памяншэньне транспартнай працы выклікала адноснае яе павялічэньне на незярнёвыя культуры. А калі ўзяць бядняцкія гаспадаркі, то ў іх транспартная праца на нязбожжавыя павялічылася ня толькі адносна, але і абсалютна: ад 24 да 53 кілём.-цэнтн. Арганізацыйна-гаспадарчыя вывады з гэтых фактаў—відавочны.

г) Сацыяльна-эканамічны эфэкт землеўпарадкаваньня на пасёлкі.

Амаль што ўсе аўтары, якія трактуюць пытаньне аб эфэкту землеўпарадкаваньня, імкнуцца апошняму надаць выгляд эканамічнага эфэкту. Пры чым „экономіка“ гэта робіцца такім чынам: спачатку падлічваецца скарачэньне сярэдняй адлегласьці пуда грузу, затым вызначаецца колькасьць працы, якая прыпадае на адзінку плошчы; на падставе таго і другога вылічаецца эканомія працы ў днях; звычайнае множаньне апошніх на цану аднаго дню ўрэшце дасьць грашовае праяўленьне эканоміі ў працы, або прырост рэнты ад землеўпарадкаваньня. Далей, капіталізацыя гэтай рэнты дае прырост цаны зямлі, а параўнаньне рэнты з выдаткамі на землеўпарадкаваньне дае % на землеўпарадкаваўчы капітал. Такім чынам, дзякуючы наяўнасьці ў эканамічных катэгорыях (у тым ліку і рэнты) натуральна-тэхнічных момантаў,—вельмі лёгка адбываецца пераход ад чыстай тэхнікі (зьмяншэньне адлегласьцяй) да эканомікі.

Карыстаньне рэнтай, як звычайнай меркай, якая ўжываецца для параўнаньня адноснай выгаднасьці розных варыянтаў землеўпарадкаваўчых праэктаў,—ня можа па сутнасьці зьявіцца прадметам для спрэчак. Праўда, на нашу асабістую думку было-б лепшым не вульгарызаваць адну з асноўных эканамічных катэгорыяў—рэнту, а разам з тым і не цягаць яе туды, дзе ў ёй няма асаблівай неабходнасьці. Але справа ня

толькі ў гэтым. Дрэнным зьяўляецца тое, што ніхто з аўтараў ня лічыць сваім абавязкам даць тлумачэньне наконт сваёй „эканомікі“, а тым самым усіх іх можна ўпікнуць у хаваньні запраўдных эканамічных праблем землеўпарадкаваньня[1]).

Эфэкт землеўпарадкаваньня, як праблема эканамічная, патрабуе для свайго высьвятленьня чагосьці іншага і большага ў параўнаньні з мысьлёвым, або чакаемым прыростам рэнты. У вучэньні аб эфэкту землеўпарадкаваньня немагчыма абыйсьціся без аналізу характару і напрамку сацыяльнай перагрупіроўкі, без агляду пераразьмяркаваньня сродкаў вытворчасьці, без падліку тых новых сіл, якія дзякуючы землеўпарадкаваньню ўцягваюцца ў працэс с.-г. вытворчасьці і г. д. Усе гэтыя і аналёгічныя ім іншыя пытаньні маюць самыя непасрэдныя адносіны да ацэнкі вынікаў землеўпарадкаваньня. Таму кожны дасьледчык, у меру наяўнасьці ў яго адпаведных матар'ялаў, павінен даць апісаньне і гэтага роду працэсаў.

Але спачатку паглядзім, як зьмянілася вытворчая база і сама вытворчасьць па ўсіх землеўпарадкаваных і дасьледваных намі гаспадарках. Тут мы перш за ўсё бачым значнае пашырэньне землекарыстаньня ад 4642 гэкт. да 6089 гэкт., або рост ад 100 да 153; далей, хоць і меншае, але таксама значнае павялічэньне кошту аснаўных сродкаў вытворчасьці ад 281480 руб. да 346860 руб., або рост ад 100 да 123.

Пашырэньне землекарыстаньня, яго больш рацыянальная тэхнічная арганізацыя, разам з тым узмацненьне аснаўных сродкаў вытворчасьці не маглі заставацца бяз уплыву на зьменшэньні беспрацоўя ў землеўпарадкаваных гаспадарках. Калі сельская гаспад. да землеўпарадкаваньня патрабавала 229568 дзён працы, то пасьля, ня гледзячы на эканомію ў сувязі з набліжэньнем тэрыторыі, яна ўвабрала 268107 працоўных дзён або на 16% больш.

У выніку пералічаных зьмен ачышчаная валавая (народна-гаспадарчая) прадукцыя вырасла ад 260660 руб. да 300680 р., або на 16%.

Такім чынам, пераход на пасёлкі сялянства і яго гаспадараваньне на працягу першых 3—4 год для дзяржавы азначае: а) пашырэньне на 53% плошчы зямлі сельска-гаспадарчага прызначэньня, б) павялічэньне на 23% кошту асноўных сродкаў вытворчасьці, в) зьменшэньне на 16% беспрацоўя і ўрэшце, г) узрастаньне на 16% валавой с.-г. прадукцыі.

За гэты-ж самы пэрыяд (1923-24 і 1926-27) валавая прадукцыя сел. гаспадаркі БССР узрасла ад 220 міл. руб. да 272 міл. руб., што дае павялічэньне на 23%.[2]) Праўда, значна меншы рост мы атрымалі для ад-

[1]) Тое, што зараз зьбіраецца для пабудовы навукі: „Эканоміка землеўпарадкаваньня“ лепш і правільней было-б назваць „Гаспадарчая арганізацыя зямельнай тэрыторыі“.

[2]) Вылічэньне зроблена паводле: „Контрольные цифры народного хозяйства БССР на 1926-27 г.“. З паказаных у табліцы № 6а (стар. 60) велічынь валавой прадукцыі ад сельск. гаспадаркі былі выкінуты: салома, гуменныя рэшткі, прадукцыя сенажацяў і гной.

нага з раёнаў, у якіх праводзіўся наш досьлед (Клімавіцкі); для яго па даных веснавых апытаньняў ЦСКБ і праз ужываньне вызначаных намі каэфіцыентаў, была вылічана валавая прадукцыя сельскае гаспадаркі для 1925 і 1927 г., якая пры параўнаньні дала для апошняга году прырост толькі на 2%.

Вось чаму ня будзе памылкай сьцьвярджаць, што гаспадаркі, якія перайшлі на пасёлкі, ужо праз 3—4 гады ня толькі загаіваюць тыя раны, якія наносіць ім хірургічная апэрацыя-землеўпарадкаваньне, але нават даюць ня менш ад сярэдняга прырост валавой прадукцыі. Тым самым, з пункту гледжаньня народна-гаспадарчай вытворчасьці, цалком апраўдваецца, як само мерапрыемства (землеўпарадкаваньне), гэтак і створаная ім форма (пасёлак).

Але ў сувязі з гэтым можа паўстаць новае пытаньне: у якой меры прырост прадукцыі пакрывае тыя выдаткі, якія нясе насельніцтва пры пераходзе яго на пасёлкі?

Належны падлік усіх выдаткаў, якія зьвязаны з правядзеньнем працэсу землеўпарадкаваньня, пераносам будынкаў і пабудовай калодзежаў даў іх агульную суму роўнай 80916 р. Калі прыняць пад увагу, што прырост валавой прадукцыі, паводле раней пададзеных даных, складае ўсяго 42300 р., то можна было-б зрабіць той вывад, што праз 3—4 г. акупаецца толькі палова выдаткаў. Аднак, гэта, было-б ня зусім правільна, таму што з паказанай сумы выдаткаў—толькі 34397 руб. зьяўляюцца запраўднымі грашовымі выдаткамі, а рэшта сумы складае кошт працы, якая бярэцца з самой гаспадаркі. Вось чаму на нашу думку можна лічыць, што праз тры гады землеўпарадкаваныя на пасёлкі гаспадаркі даюць прырост ачышчанай валавой прадукцыі такі, які цалкам пакрывае ўсе выдаткі, выкліканыя перасяленьнем і абсталяваньнем на новым месцы.

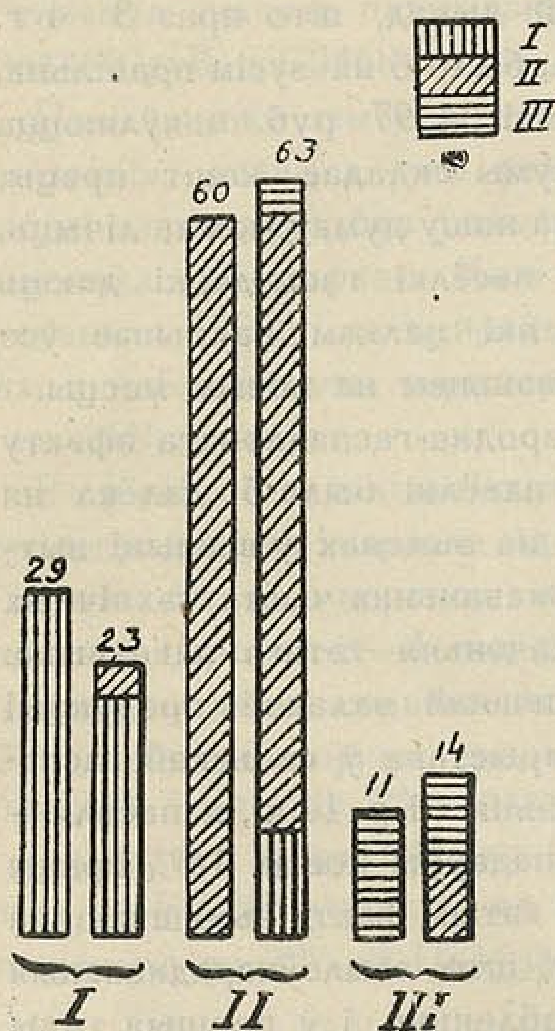
Вытворчасьць працы

Наша агульная ацэнка народна-гаспадарчага эфэкту ад пераходу насельніцтва на паеёлкі была-б далёка ня поўнай калі-б не затрымацца на зьменах у вышыні вытворчасьці працы. Мы ў даным выпадку па меркаваньнях чыста тэхнічных зробім ухіленьне ад звычайнага спосабу вызначэньня гэтага паказчыка: мы возьмем яго, як дзель ад дзяленьня ачышчанай валавой прадукцыі на колькасьць дзён працы, якая фактычна скарыстана ў сельскай гаспадарцы. Тады будзем мець: да землеўпарадкаваньня—1 р. 14 к., а пасьля—1 р. 12 к. Іначай кажучы—завязваньне ў гаспадарцы новых 16% працы адбылося без памяншэньня яе вытворчасьці. У гэтым факту зьмяшчаюцца і станоўчыя і адмоўныя бакі. Станоўчыя таму, што землеўпарадкаваныя гаспадаркі, ня гледзячы на іх агульнае аслабленьне, і ў першыя гады пасьля іх пераходу на пасёлкі ня зьніжаюць вытворчасьці сваёй працы. Адмоўныя таму, што і ранейшая і сучасная вытворчасьць працы да балючага нізкая.

Запраўды, якім чынам пры гэткай вытворчасьці працы змаглі-б сялянскія гаспадаркі разьлічыцца за скарыстаную імі працу, калі-б прымусіць іх перайсьці на 8 гадзінны працоўны дзень з аплатай яго ў 1 р. 24 кап.. Між тым, гэткая вышыня заробкавай платы наогул зьяўляецца вельмі нявысокай і яе фактычна атрымоўваюць рабочыя саўгасаў у тыхжа раёнах, дзе знаходзяцца і дасьледаваныя намі пасёлкі.[1]) Калі прыняць пад увагу, што рабочыя саўгасаў у дадатак да гэтай платы забясьпечаны сацыяльным страхаваньнем, культфондам, спэцвопраткай і інш. дробнымі „услугамі“ з боку г-кі, то прымітыўнасьць тэхнічнай базы сялянскіх гаспадарак і зьвязаная з гэтым нізкая вытворчасьць працы стануць відавочнымі.

У сувязі з усім гэтым мы мусім яшчэ раз падкрэсьліць усім вядомую думку аб тым, што запраўдны, магутны ўздым вытворчасьці сялянскіх гаспадарак патрабуе ня толькі належных больш рацыянальных форм арганізацыі зямельнай тэрыторыі (з гэтага боку пасёлкі здавальняюць), а і новай разам з тым тэхнічнай базы ў самым шырокім яе разуменьні. Неабходна ўразумець самім і давесьці пасялкоўцам простую ісьціну, што і пераход на пасёлкі дае *толькі канву*, на якой у вялікай ступені ад іх залежыць, або вышыць ранейшую жабрацкую торбу (у выпадку захоўваньня імі гаспадарчага індывідуалізму), або праз пераход да новай тэхнікі і новага гаспадараваньня пабудаваць сваю моц і дабрабыт. Праблема „перамогі над інэртнасьцю сялянскіх мас“—запраўды зьяўляецца аднэй з кардынальных на шляхох да перабудовы нашай сел. гаспадаркі.

Мал. 14. З ліку 100 гаспадарак прыходзілася *на кожную групу* (левы стаўбок „а“, ад правы „пасьля“ землеўпарадкаваньня).

Сацыяльная перагрупіроўка

Але-ж паглядзім, як агульны рост вытворчых сіл пры захаваньні ў гаспадарчай дзейнасьці той-жа індывідуалістычнай матывацыі—адбіваецца на працэсу сацыяльна-эканамічнай перагрупіроўкі сялянскіх гаспадарак, у сувязі з іх пераходам на пасёлкі. Адказам можа зьявіцца *дыяграма № 14,* дзе паказана колькі процантаў складала кожная група да і пасьля

[1]) Належныя даныя аб заробкавай плаце саўгасаўскіх рабочых мы атрымалі ад Белсельтрэсту праз Г. А. Жука, якому за уважлівыя адносіны і дасьціпнае выкананьне просьбы—прыношу шчырую таварыскую падзяку.

землеўпарадкаваньня. Бачым як быццам памяншэньне аднэй толькі першай групы і рост за яе лік двух вышэйшых груп. Але калі прыглядзецца да картаграмы бліжэй, то на ёй вельмі лёгка заўважыць, што працэс перагрупіроўкі ў запраўднасьці зьяўляецца значна больш складаным.

Першая група зьменшылася на трэцюю частку гаспадарак, якія перайшлі ад беднякоў у сераднякі. Другая група зьменшылася на адну шостую частку, з якой большасьць гаспадарак перайшла ў „заможнікаў" (III гр.). Адначасова з гэтым сярэдняя група папоўнілася беднякамі і заможнікамі. У групе „заможных" з ранейшых гаспадарак засталося крыху больш паловы, а рэшта гэтай групы складаецца зараз з ранейшых сераднякоў

У выніку гэтых складаных працэсаў толькі 79% гаспадарак засталіся ў сваёй групе, а рэшта пералыжылі або шчасьце пад'ёму, або гора—звальваньня. І гэта на працягу толькі 3-4 гадоў! Цікава пры гэтым[даведацца, чаго ў часе перасоўваньня было больш сьлёз ці радасьці. Належны падлік дае балянс на карысьць радасьці: 14% гаспадарак падняліся ў вышэйшую групу і толькі 6% зваліліся ў ніжэйшую.

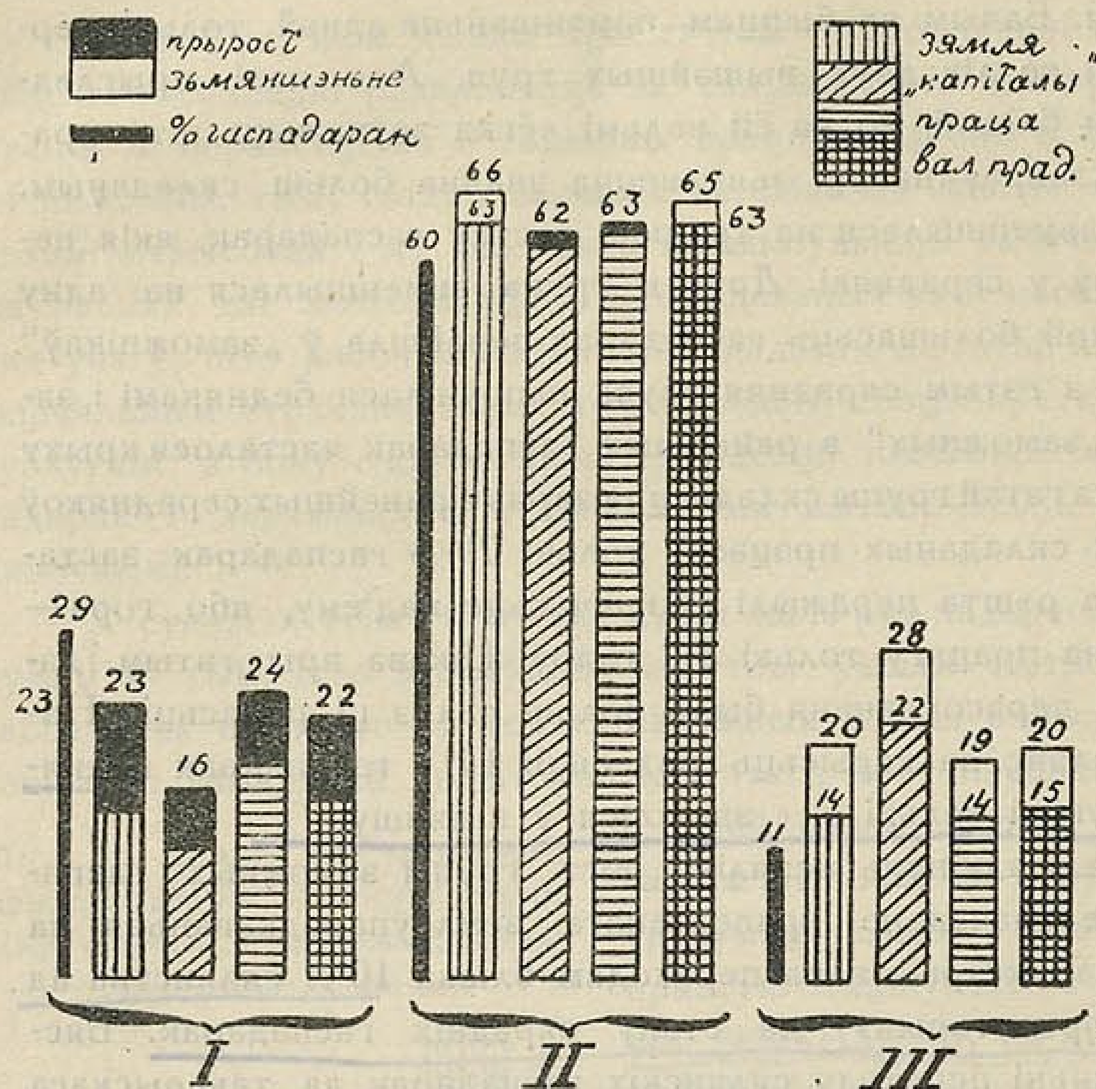
Такім чынам, калі адкінуць невялікі рост групы заможных гаспадарак, то сацыяльнае значэньне праведзенага землеўпарадкаваньня на пасёлкі можа быць характарызавана пераходам блізка 10% сялянства ад стану вясковага паўпралетарыяту да стану сярэдніх гаспадарак. Бясспрэчна, пры затрыманьні пераходу сялянскіх гаспадарак да тварыскага парадку землекарыстаньня, працэс перагрупіроўкі на гэтым яшчэ ня скончыцца і трэба чакаць, што і рэшта бядняцкіх гаспадарак акрэпнуць і паднімуцца да сярэдняга сялянскага ўзроўню—наогул вельмі нізкага.

Перараэьмеркаваньне сродкаў вытворчасьці і самой вытворчасьці.

Інтэнсыўнасьць і напрамак працэсу сацыяльнай перагрупіроўкі самым цесным спосабам зьвязан з землеўпарадкаваньнем і ў першую чаргу з перараэьмеркаваньнем зямлі. Уласна кажучы, толькі павялічэньне землекарыстаньня дало мажлівасьць бядняцкім гаспадаркам узмацніць свае сродкі вытворчасьці, пашырыць саму вытворчасьць, а праз тое і другое перайсьці ў вышэйшую групу. Станоўчую ролю пасёлкаў трэба бачыць у тым, што яны не сказілі і не затрымалі гэтага працэсу. У выніку, ужо праз тры-чатыры гады мы маем значна іншы удзел у вытворчасьці розных сацыяльных груп вёскі.

Калі пажадаць абхапіць адным поглядам усе сацыяльныя і эканамічныя зьмены, якія прынёс насельніцтву пераход на пасёлкі, то іх можна падаць у гэткім выглядзе (гл. мал. 15 на стар. 108).

Беднякі, якія складалі да землеўпарадкаваньня 29% з 14% у іх зямлі і 11% сродкаў вытворчасьці закладвалі 18% працы і атрымлівалі 15% усей валавой прадукцыі. З другога боку, у той-жа час—11% заможнікаў мелі 20% зямлі і 28% асноўных сродкаў вытворчасьці, закладвалі 19% працы і атрымлівалі 20% усей валавой прадукцыі.

Мал. 15. Доля зямлі, сродкаў вытворчасьці працы і валав. прадукцыі розных груп да і пасьля землеўпарадкаваньня

У адношаньні да бядняцкіх гаспадарак кідаецца ў вочы: а) нізкая забясьпечанасьць сродкамі вытворчасьці пры разьліку іх на адзінку землекарыстаньня (умоўны паказчык=0,8); б) высокая затрата працы, як у параўнаньні з колькасьцю зямлі (паказчык = 1,3), гэтак і ў параўнаньні з сродкамі вытворчасьці (паказчык=1,6), в) нізкая вытворчасьць працы (паказчык= =0,8)[1]).

Для заможных гаспадарак характэрны адваротныя адзнакі: а) высокая забясьпечанасьць сродкамі вытворчасьці (1,4); б) нізкая затратапрацыадносна зямельнай плошчы (0,95) і асабліва адносна сродкаў вытворчасьці (0,7) і в) параўнаўча больш высокая вытворчасьць працы (1,1).

Як бачым бядняцкія гаспадаркі задыхаліся ад малазямельля і недахопу ў іх сродкаў вытворчасьці, а разам з тым шукалі выхаду ў павышанай працаінтэнсыўнасьці, якая пры прымітыўнай тэхніцы і неўпарадкаванасьці зямельнай тэрыторыі ішла пад знакам зьмяншэньня вытворчасьці працы. Землеўпарадкаваньне для гэтай групы зьявілася адзіным ратункам ад далейшай кітаезацыі і жабрацтва. І запраўды, пасьля землеўпарадкаваньня мы бачым зусім іншы малюнак. Бядняцкія гаспадаркі, праз пашырэньне землекарыстаньня і некаторае паляпшэньне сваіх сродкаў вытворчасьці, значна павялічваюць свой удзел у вытворчасьці і што важна, гэта адбываецца з амаль-што нармальнай вышынёй (для сялянскіх гаспадарак) вытворчасьці працы (0,92). З другога боку, група заможных гаспадарак у поўнай адпаведнасьціз памяншэньнем у ёй землекарыстаньня

[1]) Нармальны стан усюды характарызуецца ўмоўным паказчыкам—1,0.

зьніжае і затраты працы і валавую прадукцыю, але захоўвае тую-ж вышыню вытворчасьці працы.

Асаблівай увагі заслугоўвае пытаньне аб пераразьмеркаваньні сродкаў вытворчасьці. Мы бачым, што гэты элемэнт гаспадараваньня, з аднаго боку, найбольш марудна ўзрастае ў бядняцкіх гаспадарках, другога—найбольш устойліва утрымліваецца на ўзмацнёнай вышыні ў заможных гаспадарках. Ня цяжка таксама заўважыць, што розьніца паміж markdown рознымі сац.-экан. групамі сялянства найбольш выразна і яскрава праходзіць як раз па лініі сродкаў вытворчасьці.

З гэтых фактаў трэба зрабіць два галоўных вывады: 1) асноўныя сродкі вытворчасьці і пасьля землеўпарадкаваньня застаюцца зброяй для эксплёатацыі заможнымі групамі сялянства бядняцкіх гаспадарак і 2) неабходна больш шырокая дапамога бядняцкім гаспадаркам пры абсталяваньні іх сродкамі вытворчасьці. Апошняе вымагаецца нават чыста вытворча-эканамічнымі меркаваньнямі дзяржавы ў сувязі з вырашэньнем ёй задачы найбольш поўнага скарыстаньня зямельнай тэрыторыі. Адрэзка зямлі ад груп сялянства, якія ўзброены належнымі асноўнымі сродкамі вытворчасьці, і перадача яе (зямлі) групе слаба забясьпечанай гэтымі сродкамі—можа прайсьці без хранічнага памяншэньня ўсей с.-г. вытворчасьці толькі пры дапамозе бядняцкім гаспадаркам з боку дзяржавы, асабліва па лініі с.-г. інвэнтару.

У сваім аналізу эфэкту землеўпарадкаваньня мы прайшлі доўгую дарогу—ад падліку зьмяншэньня шматкутнасьці зямельныхву часткаў ад характарыстыкі сацыяльных і эканамічных зьявішч у сувязі з пераходам насельніцтва на пасёлкі. Амаль што ўсе пададзеныя факты ясна і выразна сьведчылі аб адным і тым-жа: 1) пасёлкі з тэхніка-арганізацыйнага боку даюць усе мажлівасьці для поўнага і інтэнсыўнага скарыстаньня самых далёкіх куткоў іх зямельнай тэрыторыі; 2) пасялковая форма не затрымлівае працэсаў арганізацыйна-гаспадарчай адбудовы і перабудовы сялянскіх гаспадарак; 3) пасёлкі даюць выразны і станоўчы сацыяльна-эканамічны малюнак да савецкай землеўпарадкаваўчай палітыкі, паколькі апошняй у моц неабходнасьці даводзіцца мець справу з падворным і вобшчынным землекарыстаньнем. Таму, у поўнай адпаведнасьці з фактамі, можна сьцвярджаць, што пасёлкі і пасялковая форма запраўды выконваюць (у масе) тую ролю, якая прызначана ім сучаснай аграрнай і народна-гаспадарчай палітыкай.

7. НЕКАТОРЫЯ АСОБНЫЯ ПРАБЛЕМЫ.

а) аптымальны разьмер пасёлкаў.

Пытаньне аб оптымуму ў літаратуры

Дасьледчык пры пастаноўцы гэтай праблемы пападае прыблізна ў той жа стан, што й пры вывучэньні пытаньня аб эфэкту землеўпарадкаваньня. Перад ім, з аднаго боку, паўстае параўнаўча багатая літаратура на гэту тэму, а з другога—беднасьць статыстыка-эмпірычных матар'ялаў.

Пытаньне аб аптымальных разьмерах было выразна высунута і даволі дасканала распрацована тым-жа самым праф. А. В. Чаянавым. Апошні ў сваёй працы: „Аптымальныя разьмеры землеробскіх гаспадарак" прадбачыць пяць выпадкаў, калі практычна можа паўстаць задача адшуканьня оптымуму. Пры чым, першыя тры выпадкі зьвязаны ў яго з арганізацыяй тэрыторыі буйнога с.-г. прадпрыемства, якое пабудована на найманай працы; чацьверты выпадак—з арганізацыяй с.-г. камун і пяты—з „расьсяленьнем буйных сялянскіх паселішч на рад больш дробных паселішч[1]).

Для свайго тэарэтычнага аналізу праф. Чаянаў бярэ толькі буйную гаспадарку з найманай працай і для гэтай гаспадаркі шукае „клясычны оптымум". Саму праблему ён фармуліруе, як „*праблему адшуканьня гэткіх разьмераў плошчы эксплёатацыі, пры якіх, пры аднолькавых іншых умовах,сабекошт атрымліваемых прадуктаў будзе найменшым*" (падкрэсьлена аўтарам[2]).

Пры адшуканьні мэтаду для вызначэньня оптымўму праф. Чаянаў застанаўліваецца на інтэгральнай пастаноўцы пытаньня, г. зн. бярэ гаспадарку, як суцэльнасьць і аналізуе для яе зьмены ўсіх элемэнтаў вытворчасьці па лініі уплыву іх на сярэдні сабекошт адзінкі прадукту. Выходзячы з таго, што розныя элемэнты сабекошту по match рознаму адказваюць на пашырэньне разьмеру тэрыторыі г-кі,—праф. Чаянаў падзяляе іх на 3 катэгорыі: а) тыя, якія зьмяншаюцца, б) тыя, якія павялічваюцца і в) тыя, якія не залежаць ад велічыні г-кі.

У далейшым праф. Чаянаў аналізуе ўплыў разьмеру гаспадаркі ня кожны асобны элемэнт сабекошту і прадстаўляе гэты ўплыў у выглядзе

[1]) Паказаная праца, стар. 77.
[2]) ibidem стар. 13.

належных крывых. Зьлічэньне ўсіх крывых дае мажлівасьць графічна вызначыць той разьмер гаспадаркі, пры якім найбольш рацыянальна будуць скарыстаны, як элемэнты першай катэгорыі (сілы пашыраючыя), гэтак і элемэнты другой катэгорыі (сілы сьціскаючыя).

Раўнавага тых і другіх сіл для сельскай гаспадаркі розных тыпаў (сыстэм) засноўваецца пры рознай велічыні зямельнай тэрыторыі. Праф. Чаянаў для асноўных сыстэм ральніцтва вызначае наступныя оптымумы (пры высокіх зарабковых платах): а) залежная сыстэма каля 2,000 г; б) трохпалёўка без угнаеньня—каля 900 г.; в) трохпалёўка з угнеееньнем каля 600 г. і г) пладазьменная гаспадарка каля 250 гэкт.

У канцы сваёй працы праф. Чаянаў зазначае, „што разьмеры оптымуму могуць быць намі вызначаны толькі ў самых агульных і шырокіх межах, якія аднак пры ўсей іх шырыні ня губляюць практычнага свайго характару“ і далей: „оптымум можа быць вызначан з вельмі малой мерай дакладнасьці і заўсёды зьявіцца мала ўстойлівым“ [1]).

Другім аўтарам, які прысьвячае праблеме оптымуму спэцыяльную манаграфію, зьяўляецца П. П. Сплюхін[2]). Ён у сваёй працы імкнецца скарыстаць тэорыю і мэтодыку праф. Чаянава толькі не для буйнай г-кі з найманай працай, а ў прыстасаваньні да „нанова арганізуемых пасёлкаў“. Есьць і яшчэ адна асаблівасьць у П. П. Сплюхіна—праблему оптымуму ён распрацоўвае не для ідэальных тыпаў сельскай гаспадаркі, а для рэальнага й канкрэтнага тыпу сельскай г-кі праваўзьбярэжжа Саратаўскай губэрні. Ва ўсім іншым П. П. Сплюхін цалком скарыстоўвае, як ідэю, так і мэтадалёгію праф. Чаянава. Запраўды, у яго мы бачым той жа падзел элемэнтаў г-кі на сілы сьціскаючыя і сілы пашыраючыя з тэй толькі розьніцай, што да апошніх П. П. Сплюхін адносіць: а) сумеснае карыстаньне палепшаным мёртвым інвэнтаром; б) сумеснае карыстаньне агульным пастухом і в) сумесную арганізацыю вадазабясьпечаньня[3]). Гэтым пашыраючым сілам процістаіць тая-ж сьціскаючая сіла—эканомія на ўнутры-гаспадарчым транспарту. Усе далейшыя разьлікі ідуць прыблізна па таму-ж пляну, як і ў праф. Чаянава; а ў выніку параўнаньня розных крывых тым-жа спосабам вызначаецца аптымальны разьмер пасёлкаў, які толькі папраўляецца каэфіцыентам скажэньня канфігурацыі.

Пасьля доўгіх вылічэньняў П. П. Сплюхін для раёну „правільнай трохпалёўкі з інтэнсыўнай апрацоўкай“ і раёну „пераходнай трохпалёўкі з найбольш нізкай тэхнікай апрацоўкі“ вызначае межы хістаньня оптымуму ў выглядзе: ніжэйшая мяжа=100 дз. і вышэйшая=600 дз.; пасьля папраўкі—вышэйшая=400 дз., а ўрэшце ён кажа: „мы лічым найбольш

---

[1]) ibidem, стар. 75—76.
[2]) Меж. инж. П. П. Сплюхин: „Монографии по экономике землеустройства“; Саратов 1928 года.
[3]) ibidem, стар. 5.

праўдападобнай сярэднюю арытмэтычную 250—300 дз.“ [1]). Гэта апошняя лічба оптымуму і прапануецца П. П. Сплюхіным для ўжываньня „у губэрскім маштабу“.

Праф. Ф. Г. Някрасаў у адпаведным разьдзеле свайго курсу выкладае ўвесь час погляды праф. Чаянава і толькі ў канцы заўважвае, што для практыкі зьяўляецца больш важным „адшуканьне оптымуму для сялянскага аб‘яднаньня (пасёлку)“. Аднак, у гэтым месцы праф. Някрасаў ня спыняецца на спосабах азначэньня оптымуму для пасёлкаў, а абмяжоўваецца агульнай устаноўкай, якую формуліруе наступным чынам: „Пункт перацінаньня тых крывых, якія азначаюць напрамак індывідуальн. выгад асобных двароў і напрамак іх агульных інтарэсаў і дае оптымум разьмеру пасёлка“ [3]). Як бачым, ідэя балянсаваньня выгад і нявыгад застаецца ў якасьці прынцыпа і для азначэньня разьмеру тэрыторыі пасёлку.

Крыху іначай да пытаньня „разьмеру землекарыстаньня аднаго паселішча“ падыходзіць М. В. Абадоўскі. Сваю задачу ён ставіць, як адшуканьне максымальнага і мінімальнага разьмеру паселішча. Пры чым „мяжой у бок памяншэньня разьмеру землекарыстаньня паселішч мажліва лічыць гэткую плошчу зямлі, на якой могуць рацыянальна скарыстоўвацца галоўнейшыя с.-г. машыны“, а „мяжа рацыянальнага максымуму землекарыстаньня вызначаецца гэткай далёкасьцю пераездаў і перавозак, пры якой уся гаспадарка ў цэлым робіцца эканамічна нявыгаднай“ [1]), Шляхам тэхнічных падрахункаў вытворчасьці розных машын і тэхнічнага вучоту працы М. В. Абадоўскі для Цьвярской губ. вызначае оптымум у 360 дз. з рацыянальнымі межамі яго хістаньня ад 120 дз. да 720 дз.

Зводка пададзеных поглядаў і наша ўстаноўка

Пададзеныя літаратурныя даведкі даюць падставу зрабіць гэткія вывады; 1) аптымальны разьмер тэрыторыі г-кі вызначаецца ў выніку барацьбы сіл сьціскаючых і пашыраючых гэту тэрыторыю. Самі сілы складаюцца па рознаму для розных тыпаў сельскай гасп-кі. Інтэнсыфікацыя гаспадарак у форме „капіталаінтэнсыўнасьці“ (пераважнае павялічэньне асноўных сродкаў вытворчасьці) утварае спрыяючыя ўмовы для праяўленьня сіл пашырэньня, гэта значыць і павялічэньня оптымуму тэрыторыі г-кі, інтэнсыфікацыя, ў форме „працаінтэнсыўнасьці“ выклікае зьявішча адваротнага парадку.

2) Ідэя адшуканьня оптымуму тэрыторыі па прынцыпу найбольш выгаднай камбінацыі ўсіх элемэнтаў сабекошту прадукту (А. В. Чаянаў) зьяўляецца рэальнай *для асобнай гаспадаркі* (у тым ліку і сялянскай), а не для іх комплексу (земграмады), паколькі ў апошнім выпадку на сцэну выступаюць матывы, якія вызначаюцца не наяўнай тэхнікай і арганіза-

[1]) П. П. Сплюхин, ibidem, стар. 5.
[2]] ibidem, стар. 26—32.
[3]) проф. Ф. Г. Некрасов: „Основы землеустройства“, стар. 155—164.
[1]) Агр. М. В. Ободовский: „Хозяйственная сторона землеустройства“ стар. 20—27

цыяй вытворчасьці, а мажлівай і чакаемай у бліжэйшай будучыне. Таму і адшуканьне для сялянскіх г-к оптымуму тэрыторыі па гэтаму канструкцыйна-тэарэтычнаму мэтаду запраўды прыводзіць „да адшуканьня працоўных нормаў" у выглядзе адпаведных па велічыні хутароў.

3) Аптымальныя разьмеры тэрыторыі звычайна вызначаюцца або адцягнена—рацыяналістычным мэтадам (А. В. Чаянаў), або канкрэтна-рацыяналістычным (П. П. Сплюхін і М. В. Абадоўскі). І толькі ў самы апошні момант А. А. Ржаніцыным узьнята пытаньне аб ужываньні эмпірычнага падыходу пры адшуканьні оптымуму. На гэту думку аўтара (які, да слова сказаць, прапрацаваў 35 гадоў па землеўпарадкаваньню) падштурхнуў той факт, што „пры сучасным стане распрацоўкі пытаньня—вызначэньне оптымуму адымае ў землеўпарадкаваццеля так багата часу і разам з тым, пры падліку разнастайных мясцовых умоў, выліваецца ў гэткую складаную форму, што на практыцы амаль што зусім ня ўжываецца"[1]). А. А. Ржаніцын зьвяртае ўвагу на рэальна-існуючыя максымальныя адлегласьці, звыш якіх апрацоўка зямлі робіцца ня выгоднай, чаму і прапануе ўзяць гэтыя адлегласьці за падставу пры вылічэньнях оптымуму тэрыторыі.

4) Усе аўтары даюць надзвычайна шырокія хістаньні паміж ніжэйшай і вышэйшай межамі оптымуму (у П. П. Сплюхіна вышэйшая норма больш ніжэйшай у 4 разы, а у М. В. Абадоўскага у 6 разоў). Для атрыманьня такіх „оптымумаў", на нашу думку, можна лёгка абысьціся без складаных і марудных вылічэньняў (гл. працу П. П. Сплюхіна), а замест іх узяць належны оптымум праф. Чаянава і памножыць толькі яго на адпаведны каэфіцыент землеўпарадкаванасьці, які звычайна атрымліваецца ў данай мясцовасьці. Але аб гэтым далей.

Такім чынам, мы бачым, што ня гледзячы на відочнасьць ажыўленьня каля тэмы аб оптымуму, яна застаецца вельмі мала навукова апрацаванай, асабліва з боку выяўленьня эмпірычнага матар'ялу. Аднак, гэта зусім ня сьведчыць аб тым, што ідэя оптымуму мала рэальна і ня ўжываецца ў практыцы землеўпарадкаваньня (як гэта думае праф. Някрасаў). Мы проста ў даным выпадку не даацэніваем масавы вопыт практыкі жыцьця, якая „на працягу сталецьцяў і тысячалецьцяў дакладнейшым спосабам прыстасоўваецца да фактычна існуючых умоў і фактараў"[2]). Стрыманыя адносіны практыкі да нашых адцягнена-тэарэтычных пабудоў ня трэба разглядаць як адмаўленьне самой ідэі оптымуму: практыка заўсёды жыла і жыве ідэяй оптымуму элемэнтаў вытворчасьці, у тым ліку і велічыні зямельнай тэрыторыі. Трэба зьвяртаць увагу ня так на

[1]) А. А. Ржаницин: „Теория и практика землеустройства" стар. 74—76. Гэту працу А. А.Ржаніцына мы атрымалі толькі ў часе апрацоўкі данага разьдзелу, чаму вельмі шкадуем аб немажлівасьці застанавіцца на некаторых другіх думках гэтага цікавага аўтара.

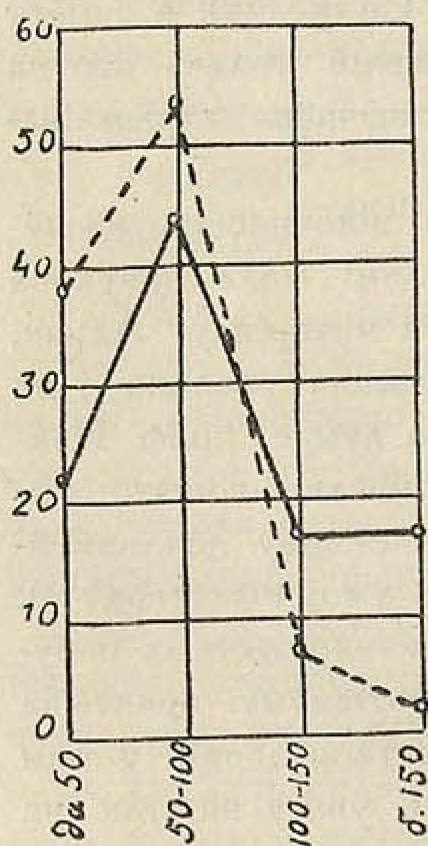
[2]) Д-р Р. Крицмовский, ibidem, стар. 138.

тое, што практыка ня жыве па нашых прописах, а на тое, што навука мала ведае вопыт практыкі і ў некаторых выпадках вельмі мала ёй запраўды дапамагае.

Жаданьне насельніцтва і землеўпарадкаваўчая практыка.

Калі падыходзіць канкрэктна да вызначэньня оптымуму для пасёлкаў БССР, то цікавым зьяўляецца даведацца аб меркаваньнях самога насельніцтва, якое перайшло да гэтай формы. Адказы 409 гаспадарак на пытаньне аб найлепшым і пажаданым разьмеру пасёлкаў разьмяркоўваецца такім спосабам: 38% гаспадарак выказваюцца за пасёлкі да 50 гэкт.; 53% за пасёлкі ад 50 да 100 гэкт.; 7% за 100—150 г. і толькі 2% за пасёлкі больш 150 гэкт. *Як бачым большасьць адказаў падае на пасёлкі ў 50—100 гэкт.* Гэткі малюнак у асноўным захоўваецца і пры разглядзе адказаў асобна для кожнай сац.-экан. групы; адзінае выключэньне складае толькі група заможнага сялянства, якое ў значна большым проценту (70%) выказваецца за пасёлкі ў 50—100 гэкт.

Землеўпарадкаваўчая практыка, даволі добра адбівае гэты запрос жыцьця. Даныя аб усіх пасёлках, якія ўтвораны да 1923 г. па Бабруйшчыне паказваюць, што 22% гэтых пасёлкаў маюць плошчу да 50 гэкт.; 44%—ад 50 да 100 гэкт.; 17%—ад 100 да 150 г. і 17%—звыш 150 гэкт. Падабенства запросу насельніцтва і вынікаў праведзенага землеўпарадкаваньня вельмі добра відаць на дыяграме № 16.

Мал. 16. % пасёлкаў для розных разьмераў іх тэрыторыі

Пры аднолькавасьці віду крывой усё-ж лёгка заўважыць, што землеўпарадкаваньне ўтварае пасёлкі крыху большага разьмеру, чым гэта жадае насельніцтва. Таму і модальная велічыня, якая прыпадае на групу пасёлкаў у 50—100 гэкт. рассоўваецца і захоплівае далейшую групу ў 100—150 гэкт. Дзякуючы гэтаму сярэднія разьмеры пасёлкаў па 29 раёнах Бабруйшчыны, Магілеўшчыны і Калінішчыны разьмяркоўваюцца па вылучаных намі групах крыху інакш: ні адзін раён ня мае сярэдняга разьмеру меншага за 50 г.; 13 раёнаў маюць ад 51 да 100 г.; 13 раёнаў ад 101 да 150 г. і толькі 3 раёны—больш 150 г.

Такім чынам, пасёлкі ў 50-150 гэкт. зьяўляюцца найбольш пашыранымі ў дасьледаваных намі раёнах, а разам з тым і найбольш пажаданымі з пункту гледжаньня самога насельніцтва. Тым самым паказаныя лічбы (50 і 150) можна да пэўнай ступені і лічыць за ніжэйшую і вышэйшую межы оптымуму. А найбольш мажліваю велічынёй оптымуму

можна прызнаць звычайную сярэднюю арытмэтычную з гэтых 2-х лічбаў: $\frac{50 + 150}{2} = 100$ гэкт. Але зьвернемся да новых фактаў.

Вызначэньне вышэйшай мяжы оптымуму

Сыстэма ральніцтва ў сялянскіх гаспадарках у дасьледаваных раёнах характарызуецца наяўнасьцю чатырох асноўных культур: зім. жыта, бульбы, ячменю і грэчкі. Пры чым на бульбу прыпадае ад 12—13% засеўнай плошчы (Калінішчына) да 17—19% (Бабруйшчына). У валавой прадукцыі ральніцтва удзельная вага бульбы яшчэ больш значная: ад 24-32% (Калінішчына) да 28—37% (Бабруйшчына). Адна шостая засеўнай плошчы пад бульбай і адна трэцяя валавой прадукцыі ральніцтва ад бульбы—факты з якімі ня можна ня лічыцца пры рацыянальнай арганізацыі тэрыторыі, асабліва калі справа ідзе аб сялянскім землекарыстаньні.

Як відаць—агрыкультурна-тэхнічныя вымаганьні ральніцтва пры гэткіх умовах можа здаволіць толькі тая арганізацыя зямельнай тэрыторыі, пры якой самыя далёкія пункты гэтай тэрыторыі могуць быць уключаны ў агульны севазварот пладазьменнага тыпу. Паколькі адным з атрыбутаў пладазьмену зьяўляецца значны засеў асыпных культур і паколькі ва ўмовах нашага ральніцтва гэткай культурай зьяўляецца бульба, пастолькі пададзенае запатрабаваньне да арганізацыі тэрыторыі можна канкрэтызаваць, як адшуканьне адлегласьці, за межамі якой *засеў бульбы робіцца не рацыянальным.*

У агульным сваім выглядзе прынцып адшуканьня оптымуму праз папярэдняе вызначэньне найбольшых, але яшчэ рацыянальных адлегласьцяй не зьяўляецца новым Аб ім паміж іншым, вельмі ясна выказваецца ў сваёй апошняй працы А. А. Ржаніцын, які для эмпірычнага способу вызначэньня оптымуму высоўвае тры палажэньні і сярод іх першае і асноўнае: „Для кожнага раёну ў павеце (або акрузе) сумеснай працай аграномаў і эканамістаў вызначаецца максымальная адлегласьць зямлі ад сядзібы землекарыстальніка, далей якой апрацоўка зямлі лічыцца гаспадарча немэтазгоднай"[1]). У гэтым палажэньні разам з яснай фармуліроўкай самаго прынцыпу максымальнай адлегласьці даецца і крытэры для практычнага яго ўжываньня. Аднак, апошняе ня зусім так: сказ „далей якой апрацоўка зямлі лічыцца гаспадарча немэтазгоднай"—ня можна лічыць за акрэсьлены і выразны адказ, таму што пэўны па сваёй адлегласьці кавалак зямельнай тэрыторыі пры адным спосабе яго эксплёатацыі будзе мэтазгодна скарыстоўваць, пры другім—менш мэтазгодна і толькі пры нейкіх канкрэтных спосабах ужо ня будзе карысным яго эксплёатаваць.

А. А. Ржаніцын спрабуе канкрэтызаваць свой крытэры. Ён зьвяр-

[1]) А. А. Ржаницин, ibidem, стар. 78. Ня шкодзіць адзначыць, што праца па вылічэньню оптымуму намі была цалком скончана да атрыманьня падручніка А.А. Ржаніцына.

тае ўвагу на эмпірычны факт—максымальную адлегласьць, на якую сяляне вывозяць гной. „Межы землекарыстаньня пасёлку павінны праводзіцца на адлегласьці ад паселішча з гэткім разьлікам, каб землі (ральля), якія апрацоўваюцца, не разьмяшчаліся-б ад паселішча далей гэтай адлегласьці“ [2]). Але за гэтай адзнакай і сам аўтар не прызнае адзінага і канчатковага крытэрыя, паколькі максымальная адлегласьць вывазкі гною „у большасьці выпадкаў зьяўляецца вынікам іншых прычын“. Вось чаму трэба згадзіцца з тым, што А.А. Ржаніцын высунуўшы правільны прынцып усё-ж ня даў яснай устаноўкі для практычнага яго ужываньня.

Мы асабіста выходзілі з палажэньня, што кожны тып (сыстэма) ральніцтва мае такую важную і разам з тым прагрэсыўную рысу, якая можа быць узята як крытэры гаспадарчай мэтазгоднасьці пры вызначэньні найбольшай адлегласьці зямель ад сядзібы. Такім крытэрыем для нашай сельскай гаспадаркі мы ўзялі—выгоднасьць кульцівіраваньня на найбольш далёкіх землях бульбы.

Пасьля гэтага неабходнага ўхіленьня зьвернемся да агляду матар'ялаў. Падворкі, якія ўлічвалі максымальныя адлегласьці засеву ўсіх культур, сьведчаць, што да землеўпарадкаваньня толькі 25% гаспадарак мелі засевы бульбы звыш 1,5 кілём.; рэшта 75%, як правіла, ня сеялі бульбы далей 1,5 кіл. За праверкай гэтага факту мы зьвярнуліся да больш дакладных бюджэтных матар'ялаў і атрымалі надзвычайна выразны і цікавы адказ. З 89 палосак, якія заняты *пад бульбу*, знаходзяцца на адлегласьці:

	да 0,5 кіл.	0,6—1,5 кіл.	1,5—2,5 кіл.	зв. 2,5 к.	Усяго
абсалют.	46	43	0	0	89
у %%	52	48	0	0	100

Каб зрабіць гэтыя лічбы больш яскравымі і пераканаўчымі, неабходна падаць даныя аб разьмеркаваньні (па адлегласьці) палосак двух другіх аснаўных культур. Для жыта і аўса будзем адпаведна мець:

	Зім. жыта					Авёс				
	да 0,5	0,6—1,5	1,6—2,5	зв. 2,5	Усяго	да 0,5 к.	0,6—1,5	1,6—2,5	б. 2,5	Усяго
абс.	45	65	20	0	130	32	57	7	5	101
у %%	35	50	15	0	100	32	56	7	5	100

Цяпер усё ясна: у той час, як другія больш экстэнсыўныя культуры адыходзяць ад сядзібы на 2,5 кіл. і нават больш (авёс, грэчка),—бульба за межы 1,5 кілём. ня выходзіць. Але гэта покуль што толькі голы эмпірычны факт, пасьля канстатаваньня якога паўстае новая задача знайсьці арганізацыйна-вытворчыя падставы наяўнасьці самога факту.

[2]) ibidem, стар. 75.

З пункту гледжаньня абстрактнага і тэарэтычнага апошняя задача зьяўляецца звычайнай і для яе разьвязаньня даволі: па кожнаму кавалку, якія знаходзяцца на рознай адлегласьці ад сядзібы, знайсьці суму прыбыткаў і суму выдаткаў; на падставе гэтых даных у залежнасьці ад зьмены адлегласьцяй намаляваць для таго і другога крывыя і ў выніку атрымаць пункт перацінаньня гэтых крывых, які ўрэшце і дасьць сабой максымальную, рацыянальную адлегласьць.

Горш выглядае справа, калі ад агульных разважаньняў перайсьці да рэальнай і канкрэтнай пастаноўкі гэтай задачы. Тут мы павінны перш за ўсё ўлічваць той факт, што эксплёатацыя асобных кавалкаў ральлі не зьяўляецца ізаляванай і самастойнай, а адбываецца, як адна з дэталяй усяго цэльнага гаспадарчага працэсу. Таму, разам з непасрэднымі відочнымі выдаткамі і прыбыткамі на той або іншы кавалак, прысутнічаюць яшчэ і ўкосныя—захаваныя выгоды і нявыгоды, якія эвязаны з эксплёатацыяй гэтага кавалку. Выяўленьне апошняга роду велічынь і іх балянсаваньне зьяўляецца справай мала-рэальнай і як правіла дасьледчыкам зусім ня ўлічваецца. Тым самым звычайны вучот прыбыткаў і выдаткаў па асобных кавалках зьяўляецца да пэўнай меры штучным, а вынік іх балянсаваньня не адбівае рэальнай параўнаўчай выгоды, якая атрымліваецца гаспадаркай ад кожнага кавалку. Вось чаму і вызначаны вышэй крытэры трэба разглядаць, як вельмі прыблізны і ўмоўны.

Само вылічэньне кошту выдаткаў і прыбытку для асобных палосак вялося шляхам запаўненьня і апрацоўкі „папалосных картак" (гл. узор на стар. 70). Частка граф гэтай карткі запаўняліся непасрэдна з бюджэтна-агранамічнага блянку, а частка з адпаведных рахунковых аналізаў. Склад debeta і credita ясна відаць з самой карткі; трэба толькі дадаць, што праца людзей, для ўсіх палосак гнязда расцэнена па вышыні заробковай платы рабочых саўгасаў (Калінінщчына—1 р. 21 к. і Бабруйшчына—1 р. 23 к.), а праца коняй—па вышыні заробку ў промыслах. У выніку апрацоўкі картак для кожнай культуры і кавалку была падлічана вышыня прыбытку на 100 руб. выдаткаў. Атрыманыя адносныя велічыні і зьявіліся паказчыкамі выгаднасьці апрацоўкі зямлі пад розныя культуры і пры розных адлегласьцях.

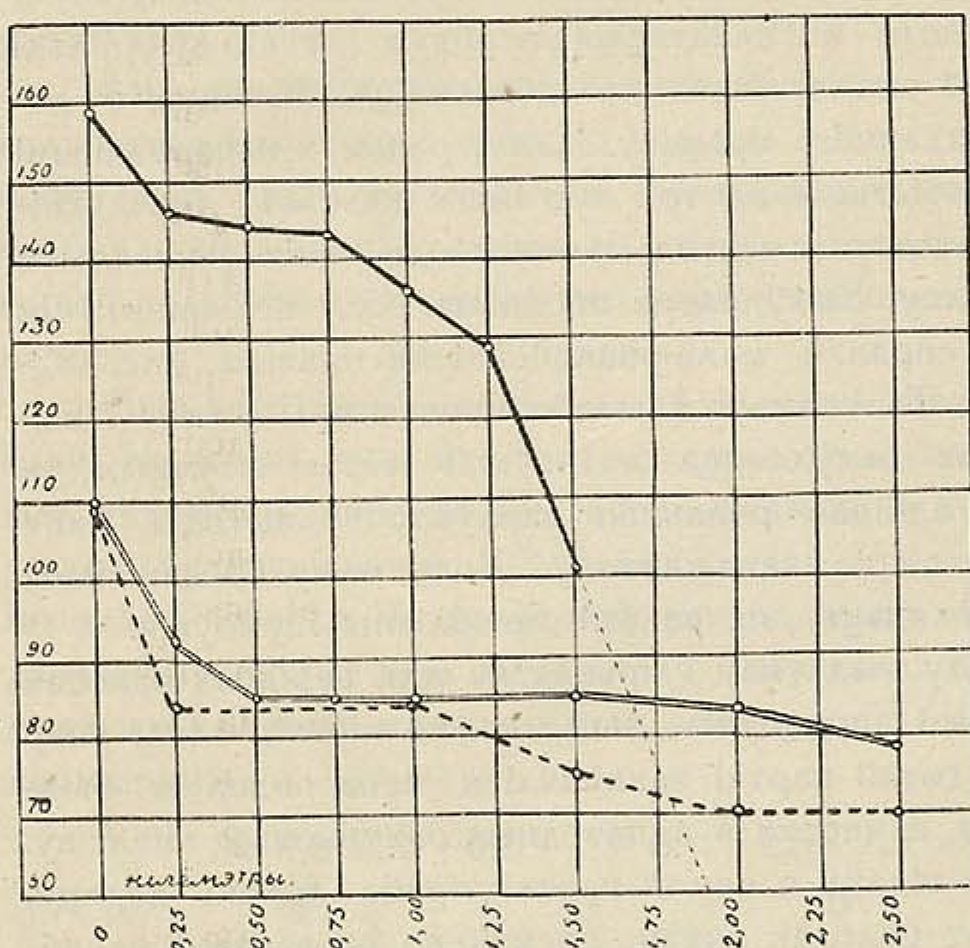
Каб атрымаць больш дакладны адказ неабходна было па магчымасьці ізалявацца ад некаторых аснаўных фактараў, якія апрача адлегласьці уплываюць на прыбыткоўнасьць кавалку. Для гэтага мы ўзялі кавалкі толькі II гр. сялянства (аднолькавасьць тэхнікі), з іх узялі толькі тыя, якія маюць аднолькавую глебу і рэльеф; і ўрэшце ізалявалі уплыў велічыні кавалку, г. зн. узялі толькі тыя з іх, якія маюць плошчу ня менш 0,20 гэкт. (меншая плошча выклікае пераезды ў часе працы).

Пасьля праведзенага адбору карткі былі згрупаваны па асобных культурах, а затым у межах кожнай з іх—па розьніцы ў адлегласьцях.

Далейшая праца зьяўлялася звычайнай і зводзілася да вылічэньня для кожнай групы (па адлегласьці) сярэдняй вышыні прыбыткоўнасьці на 100 р. выдаткаў.

У выніку ўсёй доўгай і крапатлівай працы мы атрымалі вельмі маленькую і скромную дыяграму, на якой паказана зьмяншэньне прыбыткоўнасьці жыта, бульбы і аўса пры павялічэньні адлегласьці да месца іх засеву. (гл. дыягр. №17).

Мал. 17. Прыбыткоўнасьць на 100 р. выдаткаў пры розных адлегласьцях

Бачым перш за ўсё значнае падабенства ў руху крывых абедзьвюх збожжавых культур, якія амаль што ад самой сядзібы не аплачваюць тых выдаткаў, якія на іх кладуцца. Цікава пры гэтым таксама зазначыць, што рух абедзьвюх крывых наогул ідзе вельмі плаўка, а ў некаторых выпадках зусім паралельна восі абсцыс (жыта ад 0,5 да 2,0 кілём.).

Зусім іншае мы бачым у руху крывой прыбыткоўнасьці бульбы, якая пачынаецца з высокай лічбы ў 159 і стромка з 3 пунктамі перагіну (0,25; 0,75 і1,25кіл.) звальваецца ўніз каля адлегласьці ў 1,5 клм. Пры велічыні ў 1,5 кілём. на 100 р. выдаткаў прыпадае 101 р. прыбытку, або іначай кажучы тое і другое даюць пры балянсаваньні нуль.

Такім чынам, мы атрымалі больш чым выразны адказ—*паўтара кілёмэтра да далейшага месца засеву бульбы зьяўляецца ня звычайным і выпадковым эмпірычным фактам, а фактам, які дакладна абаперты на арганізацыйна-гаспадарчыя падставы вытворчай прыроды сялянскіх гаспадарак.*

Каб давесьці, што рух крывых, якія дадзены на дыяграме № 17, запраўды зьвязан з павялічэньнем адлегласьцяй, неабходна дадаць яшчэ, і зьвесткі аб узрастаньні долі выдаткаў на пераходы і пераезды. Для адказу мы сарысталі даные паданых вышэй папалосных картак (стар. 70) і знайшлі, што апошнія складаюць да ўсіх выдаткаў на працу такі процант (пасьля выраўніваньня радоў):

	да 0,25 кіл.	0,26—0,50	0,51—0,75	0,76—1,0	1,1—1,25	б. 0,25 к.
бульба .	4%	5%	6%	9%	12%	15%
жыта .	8%	7%	6%	6%	6%	7%

Неаднолькавасьць зьмены даных у тым і другім раду—відавочна. У той час, калі процант выдаткаў на пераходы і пераезды для бульбы няўхільна і больш менш роўнамерна ўзрастае, той-жа процант для жыта да 1,25 кіл. трымаецца блізка, што на аднэй вышыні.

Павялічэньне выдаткаў на пераходы і пераезды зьніжае адносную (да выдаткаў) прыбыткоўнасьць больш далёкіх кавалкаў. Гэта мы і бачым пры параўнаньні крывой для бульбы (дыягр. № 17) з адпаведнымі данымі раду. З другога боку, стабільнасьці (у %%) выдаткаў на пераходы і пераезды для жыта вельмі добра адпавядае устойлівасьць у руху крывой яго прыбыткоўнасьці. Паколькі і тая і другая група фактаў ня супярэчаць, а падмацоўваюць адна другую, пастолькі іх трэба лічыць за пэўныя і надзейныя.

Іначай кажучы, ва ўмовах сучаснай тэхнікі ральніцтва 1,5 кілёметра запраўды зьяўляецца той максымальнай адлегласьцю, за межамі якой культура бульбы робіцца не рацыянальнай. Трэба дзівіцца таму, як дакладна гэты факт адбіваецца самім жыцьцём. Якімі сьмешнымі мы часамі выглядаем у навуцы, калі трэціруем эмпірычны вопыт і голас практыкі.

Пасьля таго, калі вызначана намі максымальная рацыянальныя адлегласьць, вельмі лёгка вылічыць і вышэйшую мяжу оптымуму зямельн. тэрыторыі пасёлку. Для гэтага перш за ўсё уявім сабе ідэальныя ўмовы землекарыстаньня, г. знач. вучастак у выглядзе квадрату з сядзібамі ў пункце перацінаньня дыяганалаў. Відавочна, што пры гэтым найбольш далёкімі пунктамі ад сядзібы будуць куты квадрату. Калі прыняць найбольшую адлегласьць да гэтых кутоў у 1,5 кілём., то ў выніку атрымаем квадрат з даўжынёй дыяганалаў у 3 кілём. Плошча такога квадрату будзе: $P = \frac{d \cdot d}{2} = \frac{3 \times 3}{2} =$ 4,5 кв. кілём., *або 450 гэкт.* Атрыманая велічыня і зьяўляецца вышэйшай мяжой оптымуму пры ідэальных умовах арганізацыі зямельнай тэрыторыі. Ня шкодзіць напомніць, што праф. Чаянаў „клясычны“ оптымум у 400—500 дз. дае для пладазьменнай г-кі пры наяўнасьці ў раёне нізкай зарабковай платы. У сувязі з гэтым мы маглі-б сказаць, што тэрыторыя ў 450 г. пры ідэальнай яе арганізацыі забясьпечвае разьвіцьцё пладазьменнай г-кі.

Аднак, у запраўднасьці вельмі цяжка дасягнуць ідэальнай землеўпарадкаванасьці. Звычайна фігура землекарыстаньня вельмі мала нагадвае квадрат, а сядзібы разьмяшчаюцца далёка ня ў цэнтры вучастку. Таму наяўнасьць кавалкаў з адлегласьцю большай за 1,5 кіл. у жыцьці мае месца пры значна меншых разьмерах пасёлкаў. Вось чаму каб наб-

лізіцца да запраўднасьці мы мусім у пададзены ідэальны разьмер (450 г.) увесьці папраўку на велічыню каэфіцыенту канфігурацыі і гаспадарчай абкругленасьці зямель, якія ў сярэднім атрымліваюцца пры землеўпарадкаваньні пасёлкаў у нашых натуральна-гістарычных умовах (рэльеф, разьмеркаваньне зямлі па ўжытках, вадазабясьпека. глебы і г. д.).

Паколькі раней была заўважана сувязь паміж пагаршэньнем каэфіцыенту гаспадарчай абкругленасьці і павялічэньнем разьмеру пасёлкаў, пастолькі гэты каэфіцыент мы возьмем толькі па пасёлках больших за 100 гэкт. Пры гэткай умове належныя вылічэньні даюць сярэдні каэфіцыент абгругленасьці=1,47, а для тых-жа пасёлкаў каэф. канфігурацыі =1,20. Ступень землеўпарадкаванасьці можна прыблізна вызначыць праз множаньне першага каэфіцыенту на другі (1,47 × 1,20); тады будзем мець сумарнае іх выяўленьне = 1.76[1]).

Цяпер застаецца толькі ўжыць гэту папраўку. Для чаго даволі вызначаную намі для ідэальных умоў велічыню тэрыторыі ў 450 гэктарау падзяліць на атрыманы сумарны каэфіцыент (450 : 1,76), што дасьць 257 гэкт., або абкругляючы—250 гэкт.

Такім чынам, вышэйшай мяжой оптымуму рэальна трэба прызнаць пасёлак у 250 гэкт., або пасёлак прыблізна ў 25 двароў. Утварэньне пасёлкаў звыш гэтага разьмеру не гарантуе таго набліжэньня ўсёй зямлі да сядзібы, якое вымагаецца вышынёй інтэнсыўнасьці нашага тыпу сельскай г-кі.

Вызначэньне ніжэйшай мяжы оптымуму

Цяпер паспробуем азначыць ніжэйшую мяжу оптымуму зямельнай тэрыторыі пасёлку. Гэта мяжа, як відаць, павінна знаходзіцца ў самай цеснай залежнасьці ад магчымасьці кожнаму пасялкоўцу карыстацца на каапэрацыйных правах аснаўнымі с.-г. машынамі: сеялкай, касілкай, жаткай, малатарняй, арфай і сартыроўкай. Зразумела, што толькі той пасёлак, які дасьць належную колькасьць працы гэтым машынам, зможа забясьпечыць іх пранікненьне ў сельскую гаспадарку, і толькі такі пасёлак павінен лічыцца рацыянальным па аб'ёму ў ім с.-г. вытворчасьці (у тым ліку і аднаго з яго элемэнтаў—зямлі).

Адным словам, задача адшуканьня ніжэйшай мяжы зводзіцца ў першую чаргу да вызначэньня тых мінімальных разьмераў плошчы, пры якіх робіцца мэтазгоднай замена працы рукамі—працай пералічаных вышэй машын. Вырашэньне гэтага папярэдняга пытаньня значна палягчаецца дзякуючы наяўнасьці ў літаратуры працы Ів. Лапаціна,[2]) які вельмі падрабязна і дакладна прааналізаваў, як дзённую і сэзонную вытворчасьць розных с.-г. машын, гэтак і вызначыў мінімальныя разьмеры г-кі,

[1]) Іншых папраўак мы уводзіць ня будзем дзякуючы іх меншаму гаспадарчаму значэньню.

[2]) „Труды Высшего Семинария С.-Х. Экономии и политики при П. С.-Х. А.“ вып. 7, стр. 119—152.

пры якіх рацыянальна завадзіць у гаспадарцы тую або іншую машыну.

Мы дазволім сабе без усялякіх камэнтарыяў падаць канчатковыя вывады Ів. Лапаціна. Апошні дае гэткія плошчы: для розных сеялак—27—30 гэкт. збожжавай плошчы; для сенакасілкі—22—55 гэкт. сенажацяў; для жатак—20 гэкт. засеву збожжавых; для конных малатарняў—25—30 гэкт. збожжавай плошчы і ў рэшце для арфы—16—27 г., а для сартоўкі—11 гэкт. засеву збожжавых. Агляд гэтых даных паказвае, што найменшая рацыянальная тэрыторыя пасёлку павінна мець каля 30 гэкт. засеву збожжавых культур і каля 25 гэкт. розных сенажацяў.

Пасьля гэтага вельмі лёгка адшукаць і велічыню самога пасёлку. Збожжавыя па дасьледваных намі пасёлках складаюць каля 75% ад усяго засеўнага пляцу, што для 30 г. збожжавых дае ўвесь пляц засеву роўным 40 гэктарам. Да гэтай плошчы трэба дадаць яшчэ плошчу пад парам у 8 гэктараў (20% ад засеву) і тады будем мець усю плошчу ральлі=48 гэкт. Далей, да плошчы ральлі дадаем сенажатную плошчу ў 25 гэкт. і атрымліваем 73 гэкт., да якіх застаецца толькі далучыць належную колькасьць іншых ужыткаў (сад, гарод, выпас, няўдобіца). Усе пералічаныя іншыя ўжыткі складаюць 20% ад ральлі, або 8 гэкт. і ўрэшце для ніжэйшай мяжы оптымуму тэрыторыі пасёлкаў мы маем: 73+8=81 гэктар, або абкругліўшы — 80 гэкт. [1]). *Ніжэйшай мяжой оптымуму трэба лічыць пасёлак у 80 гэкт.*, пасёлкі меншыя ад гэтага разьмеру зьяўляюцца ня зусім адпавядаючымі задачы больш поўнай машынізацыі сельскай г-кі [2])

Оптымум для пасёлкаў асобных краін і яго праверка.

Такім чынам мы устанавілі, што для умоў Магілеўшчыны рацыянальнымі па разьмеру тэрыторыі зьяўляюцца ўсе пасёлкі, якія знаходзяцца ў межах ад 80 да 250 гэкт. Зразумела, гэтыя межы (асабліва вышэйшая) будуць выглядаць крыху інакшымі для рэшты краін БССР.

Вось чаму ў даным месцы паўстае задача пашырыць і дыфэрэнцыраваць здабыткі нашага папярэдняга аналізу. Гэта можна зрабіць праз скарыстаньне масавых даных Кіраўмеліазема Н. К. З. Б. На падставе зьвестак аб землеўпарадкаванай пад пасёлкі плошчы (блізка паўміліёна гэкт., і аб ліку саміх пасёлкаў (каля 4.000) лёгка атрымаць для кожнай краіны сярэднюю за 5 гадоў велічыню пасёлкаў. Розьніца паміж гэтымі

[1]) М. Е. Кавалёў у цытаванай раней працы (ibid, ст. — 195 — 196) разглядае пытаньне аб выгаднасьці карыстаньня вадой пры хутарской і пасялковай форме землекарыстаньня і прыходзіць да вываду, што „пры глыбіні калодзежу да 21 мэтр. найбольш рацыянальна стварэньне пасёлкаў у 6 двароў". Аўтар у даным выпадку ня зусім дакладна сфармуляваў сваю думку, якая па сутнасьці кажа не аб найлепшым разьмеры пасёлкаў, а аб аптымальнай колькасьці двароў на адзін калодзеж, якіх можа быць і вельмі многа ў пасёлку. Але бясспрэчна адно, што пры 6 дварох (пасёлак прыблізна ў 60 гэкт.) можна мець калодзеж у 20 мэтр. глыбіні. Калі прыняць пад увагу тое, што глыбіня ў 20 мэтр. зьяўляецца для Б. С. С. Р. параўнаўча рэдкім зьявішчам, то можна быць зусім спакойным за пастаноўку вадазабясьпекі ў пасёлках у 80 гэкт.

[2]) Ср. М. В. Ободовский (ibid, стар. 23 і 24); П. П. Сплюхин (ibid стар. 19—22)

сярэднімі асобных краін адбівае, на нашу думку, асаблівасьці іх тыпу сельскай гаспадаркі і самабытнасьць арэаграфічных умоў. Калі пры гэткай умове прыняць разьмер пасёлкаў Магілеўшчыны за 100, то можна вельмі лёгка для ўсіх іншых краін знайсьці належны каэфіцыент для папраўкі пададзеных вышэй межаў оптымуму.

Мы пайшлі гэтым шляхам і атрымалі для асобных краін такія межы:

1. Меншчына . . . 75—230 гэкт.
2. Палесьсе . . . . 65—205 „
3. Віцебшчына . . 45—130 „
4. Магілеўшчына . . 80—250 гэкт.
5. Гомельшчына . . 90—280 „

Б. С. С. Р. сярэдн 70—220 „

Значнае адхіленьне ад сярэдніх па Б. С. С. Р. бачым толькі ў адносіне даных для Віцебшчыны. Для яе, як відаць, трэба прызнаць за мажлівае і рацыянальнае утварэньне пасёлкаў у 5—12 двароў.

Вызначэньнем вышэйшых і ніжэйшых межаў — фактычна вычэрпываецца ўся праблема оптымуму. Сярэдняя велічыня оптымуму зьяўляецца менш важнай з практычнага пункту гледжаньня і не прадстаўляецца цікавай для навукі. Практычнае значэньне сярэдняй велічыні оптымуму— чыста арыентыровачнае. Кожны землеўпарадкаваўчы праэкт павінен імкнуцца да ўтварэньня пасёлкаў блізкіх да сярэдняй оптымуму, таму што пры ёй, з аднаго боку, утвараюцца больш шырокія перспэктывы ў адношаньні машынізацыі (параўнаўча з найменшай велічынёй оптымуму), а з другога—ня так моцна будуць адчувацца адмоўнасьці павялічэньня ўнтрыгаспадарчага транспарту (параўнаўча з вышэйшай велічынёй оптымуму).

Але зразумела, што ў запраўднасьці пад уплывам цэлага шэрагу умоў бывае вельмі цяжка зьдзейсьнічаць нашы ідэальныя меркаваньні. Паўстае неабходнасьць ад іх адхіліцца на карысьць набліжэньня да рэальнасьці. І вось тут трэба мець зусім выразныя межы, пераход за якія сьведчыць аб пераходзе да новай якасьці. Таму мы яшчэ раз падкрэсьліваем дапушчальнасьць даволі мяккіх адносін да сярэдняй оптымуму і з асаблівай настойлівасьцю прапануем самыя жорсткія адносіны да захаваньня вышэйшай і ніжэйшай мяжы яго. Без яснай і пераконваўчай неабходнасьці ня трэба спушчацца ніжэй і паднімацца вышэй вызначаных крайніх разьмераў.

Цяпер, калі ахарактарызавана месца і значэньне сярэдняй оптымуму, можна даць яе лічбовае азначэньне. Для гэтага скарыстаем самы звычайны і кароткі шлях: сярэднюю оптымуму возьмем, як звычайнае сярэдняе арытмэтычнае з велічынь вышэйшай і ніжэйшай яго межаў. Тады для асобных краін будзем мець гэткія найбольш пажаданыя разьмеры пасёлкаў: Меншчына—150 гэкт., Палесьсе—135 гэкт., Віцебшчына — 90 гэкт., Магілеўшчына — 160 гэкт. і Гомельчына — 180 гэкт. Уважаючы арыентыровачнае значэньне гэтых сярэдніх—трэба спосаб ужыты для іх атрыманьня, прызнаць здавальняючым.

Наш аналіз оптымуму быў-бы няскончаным, калі-б мы не праверылі атрыманых вывадаў. Зробім гэта ў максымальна сьціслай форме. Перш за ўсё скарыстаем факты, якія былі канстатаваны пры разглядзе эфэкту землеўпарадкаваньня. Там мы знайшлі, што найлепшыя каэфіцыенты канфігурацыі і шматпалосіцы прыпадаюць на пасёлкі разьмерам у 75—100 гэкт. (мал. № 8 і № 10), а найлепшыя каэфіцыенты шматкутнасьці і гаспадарчай абкругленасьці на 100—150 гэкт. (мал. № 7 і № 9). Далей, там жа было заўважана, што на пасёлкі ў 75—100 гэкт. прыпадае найбольш шпаркае ўзрастаньне інтэнсыўнасьці (мал. № 13), а на пасёлкі ў 100—150 гэкт.—найбольш шпаркае аднаўленьне сродкаў вытворчасьці па лініі жывога інвэнтару. І ўрэшце было адзначана, што пасьля разьмеру ў 150—200 гэкт. пачынаецца найбольш хуткі прырост сярэдняй адлегласьці палёў да гаспадарчага асяродку.

Да гэтых усіх фактаў ня шкодзіць дадаць яшчэ адзін — прырост валавой прадукцыі ў залежнасьці ад разьмеру пасёлкаў. Дзякуючы важнасьці гэтага паказчыка мы падыйшлі да яго дваяка. З аднаго боку, узялі ўсе літаральна пасёлкі, і згрупаваўшы іх належным чынам, атрымалі агульнае ўзрастаньне прадукцыі (незалежна ад сац.-эканам. груп) для кожнай па разьмеру групы пасёлкаў. У гэтым выпадку мы атрымалі такія %% узрастаньня валавой прадукцыі (да землеўпарадкаваньня = 100) [1]).

50—75 г.	76—100	101—150	151—200	б. 200.
123 %	117%	124%	130%	100%.

Хаця паданы рад і не зьяўляецца вельмі стройным, але ўсё-ж і на ім лёгка заўважыць, што разьмер у 151—200 гэкт. зьяўляецца пераломным; пасьля яго ўзрастаньне прадукцыі спыняецца. Атрымаўшы такія вынікі мы падышлі да гэтага-ж пытаньня з другога боку: узялі ня ўсе пасёлкі, а толькі тыя, якія ў свой час былі вылучаны намі шляхам ізаляцыі ад уплыву якасьці зямлі, каэфіц. гаспадарчай абкругленасьці і каардынацыі ўжыткаў, а ў саміх пасёлках узялі толькі II сац. групу [2]). Належны падлік даў такі прырост ачышчанай валавой прадукцыі на 1 гаспадарку: у пасёлках 50—75 г.—40 р.; у пасёлках 76—100 гэкт.— 37 р. і ў пасёлках 101—150 гэкт.—76 руб. (даныя па двух другіх групах пасёлкаў не падаюцца дзякуючы малой колькасьці пасёлкаў у групе). Гэты, другі рад зьяўляецца вельмі кароткім і прыводзіцца ў якасьці дадатаку да першага раду, паколькі яго даныя не супярэчаць даным апошняга.

Такім чынам, ні адзін з фактаў, якія атрыманы пры аналізе тэхніка-арганізацыйнага і гаспадарча-эканамічнага эфэкту землеўпарадка-

---

[1]) Пасёлкі да 50 гэкт., як вельмі далёка адышоўшыя ад ніжэйшай мяжы оптымуму намі ня ўзяты.

[2]) гл. разьдзел 6, стар. 95 і 96

ваньня,—не супярэчыць нашым вывадам аб оптымуме. Усё тэхнічна, гаспадарча і эканамічна-прагрэсыўнае знаходзіць сваё найбольшае выяўленьне ў пасёлках ад 75 да 200 гэкт.

Землеўпарадкаваўчая практыка дае за 1923—24 г. гэткія даныя (для БССР бяз Гомельшчыны): ніжэйшая мяжа оптымуму—каля 40 гэкт., вышэйшая каля—225 гэкт. і сярэднюю велічыню оптымуму—каля 100 г. [1]). Як бачым, у практыцы значнае месца займае арганізацыя пасёлкаў з невялікім разьмерам тэрыторыі. Хаця гэты факт сам па сабе і зьяўляецца добра вядомым, але мы ўсё-ж зьвяртаем на яго ўвагу, а разам з тым яшчэ раз падкрэсьліваем неабходнасьць больш рашучай аховы ніжэйшай мяжы оптымуму. Вышэйшая мяжа амаль што цалкам адпавядае лічбе, якая вызначана намі.

б) пасёлкі з пераносам і без пераносу сядзіб.

Пры землеўпарадкаваньні на пасёлкі, апрача оптымуму, паўстае цэлы шэраг іншых актуальных пытаньняў. Да іх мы адносім: а) падбор двароў у пасёлак; б) абраньне пад пасёлак таго або другога месца і в) абраньне належнага севазвароту. Паколькі першае пытаньне вельмі цесна зьвязана з трэцім і паколькі гэта апошняе мы вылучылі, як асобную тэму для самастойнай працы—пастолькі ў даным месцы мы застановімся толькі на другім пытаньні. Канкрэтна мы разгледзім тыя станоўчыя і адмоўныя бакі, якія можна заўважыць у пасёлках арганізаваных на месцы старых сядзіб і ў пасёлках арганізаваных на новым месцы. Звычайна літаратура ў гэтым выпадку дае зусім пэўны адказ: маламоцныя гаспадаркі неабходна па мажлівасьці пакідаць на месцы, а серадняцкія і заможныя перасяляць на пэрыфэрыю вучастка. Разважаючы тэарэтычна і абстрактна іншага адказу, бязумоўна і ня можна даць.

Якасьць зямель у залежнасьці ад адлегласьці іх да сядзібы старой вёскі.

Аднак, дазволім сабе на хвіліну зрабіць высунутае пытаньне спрэчным і зьвернемся да фактаў. Перш за ўсё кінецца ў вочы, што ў запраўднасьці само пытаньне зьяўляецца крыху больш складаным. Справа ў тым, што заставаньне на месцы зьвязана з атрыманьнем зямель бліжэйшых да старой вёскі, а перанос сядзіб—з атрыманьнем больш далёкіх зямель. Калі запытацца, ці ёсьць якая-небудзь розьніца паміж тымі і другімі землямі, то вельмі лёгка наперад сказаць, што — ёсьць. Так, калі згрупаваць пасёлкі ў залежнасьці ад адлегласьці іх да сядзібных месц старой вёскі і падлічыць для кожнай групы пасёлкаў сярэдні ўраджай жыта, то ў выніку атрымаем гэткі малюнак:

[1]) Афіцыйныя даныя Кіраўмеліазема НКЗБ.

	Засталіся на старым месцы	Перасяліліся на адлегласьці: да 1 кілём.	1,1—2,0 кіл.	6. 2 кіл.
Цэнтнераў на 1 гэкт.	10,6	10,4	9,4	6,9
У % (на месцы = 100) . . .	100	98	89	65

Факт пагаршэньня гаспадарчай якасьці зямель пры пасоўваньні на пэрыфэрыю—відавочны [1]). Аднак, каб яшчэ больш перакаяацца ў гэтым мы паспрабавалі праверыць яго і другім спосабам.

У часе апрацоўкі матар'ялаў намі было заўважана, што розныя пасёлкі аднэй і тэй-жа вёскі атрымалі пры землеўпарадкаваньні розную норму зямлі на адну душу (разьвёрстачную адзінку). Паколькі разьвёрстачная адзінка ўжывалася адна і тая-ж для ўсіх двароў і без усякіх выключэньняў, пастолькі заўважаную розьніцу можна было растлумачыць толькі неаднолькавай гаспадарчай каштоўнасьцю розных зямель у старой вёсцы. На падставе гэтых меркаваньняў была падлічана сярэдняя норма зямлі на 1 душу для ўсіх вылучаных груп пасёлкаў. Пры павялічэньні адлегласьці пасёлкаў ад сядзібных месц старой вёскі норма зямлі на душу няўхільна і законаўпарадкавана робіцца ўсё большай і большай: 1,63 гэкт. 1,77, 2,36 і ўрэшце 2,88 гэкт. Каб зрабіць гэты рад больш выгадным для параўнаньня з папярэднімі данымі аб ураджайнасьці, мы паставілі пытаньне наадварот: колькі душ разьмешчана на 100 г. кожнага разраду зямель. Нескладаныя вылічэньні далі:

	Засталіся на старым месцы	Перасяліліся на адлегласьць: да 1 кіл.	1,1—2,0	6. 2 кіл.
душ на 100 гэктараў	62	57	42	35
у %% (на месцы = 100) . . .	100	93	69	57

Прагляд даных, з аднаго боку, сьведчыць аб правільнасьці раней зробленага вываду, а з другога, кажа і аб чымсьці новым. Запраўды, калі прыглядзецца да тэмпу памяншэньня колькасьці душ на 100 гэкт., то можна заўважыць, што рад апошніх велічынь зьменьваецца больш рэзка, чым першы (100—57 замест—100—65). У сувязі з гэтым натуральна паўстае думка аб тым, што сялянства пры землеўпарадкаваньні расцэнку зямлі зьвязвае з адлегласьцю, на якую трэба яму будзе перасяліцца з ранейшай сядзібы. Хаця такая думка і зьяўляецца пакуль што слаба абапертай на факты, аднак мы ня ўтрымаліся і паспрабавалі канкрэтна падлічыць тую накідку зямлі, якая няпрыкметна атрымліваецца пасёлкамі „з пераносам сядзіб“. Запраўды, калі-б улічвалася толькі розьніца якасьці зямель, то пасёлкі, арганізаваныя на новым месцы ў сярэднім атрымалі-б на 1 душу — 1,88 гэкт. (пасёлкі без пераносу сядзіб —

[1]) Бязумоўна гэты факт ў значнай ступені зьяўляецца вынікам с.-г. культуры якая, паводле ранейшага, неаднолькава адносіцца да спосабу скарыстаньня бліжэйшых і далейшых зямель.

1,63 гэкт.). Між тым у запраўднасьці яны на душу атрымалі—2,29 гэкт., або на 0,41 гэкт. больш, а гэта на гаспадарку дае прэмію блізка ў 2 гэкт.

Такім чынам, простае жаданьне застацца на месцы старых сядзіб ускладняецца. Паўстае шэраг новых задач, і з іх у першую чаргу—пытаньне аб выгаднасьці застацца пры меншай колькасьці лепшай зямлі, або атрымаць значна большую колькасьць горшай зямлі. Далей, перад гаспадаркай ставіцца і яшчэ адна цяжкая задача — збалянсаваць выгады атрыманьня дадатковых 2 гэкт. зямлі з дадатковымі выдаткамі, патрэбнымі пры перасяленьні на новае месца.

Было-б вельмі цікава абодвы гэтыя пытаньні разгледзіць асобна. Але ўжытыя намі захады па ізаляцыі аднаго зьявішча (розная якасьць зямель) ад другога (выгады і нявыгады пераходу да новай сядзібнай аселасьці) не далі мажлівасьці давесьці ізаляцыю да канца. Таму ў далейшым пры разглядзе тэмпу гаспадарчага разьвіцьця пасёлкаў на месцы і пасёлкаў з пераносам сядзіб — будзе фактычна давацца адказ і на пытаньне аб уплыве на працэс гэтага разьвіцьця зямель рознай якасьці. Аднак гэта ня можна лічыць за вялікую шкоду, таму што жыцьцё часьцей за ўсё і дае такое злучэньне—заставаньне на месцы і лепшыя землі перанос сядзібы і горшыя землі. Далейшы адказ мабыць не дакладна здаволіць нашу навуковую зацікаўленасьць, але затое ён вельмі добра адаб'е рэальнасьць.

Рост с.-г. вытворчасьці ў пасёлках з пераносам і без пераносу сядзіб.

Але зьвернемся зноў да фактаў. У мэтах эканоміі месца будзем карыстацца толькі данымі аб пасёлках Калінінщчыны. Землекарыстаньне і сродкі зьмяніліся неаднолькава ў пасёлках, якія засталіся на месцы старых сядзіб і якія перасяліліся на новае месца. Калі стан „да землеўпарадкаваньня" прыняць за 100, то зьмены к часу дасьледваньня будуць характарызавацца гэткімі лічбамі:

Землекарыстаньне								Аснаўныя сродкі вытворчасьці							
На месцы				Перасяліліся				На месцы				Перасяліліся			
I	II	III	Раз.	I	II	III	Раз.	I	II	III	Раз.	I	II	III	Раз.
142	91	56	98	237	143	115	151	144	92	68	97	198	141	103	136

Усе сац.-экан. групы сялянства ў выпадку пераносу сядзіб атрымліваюць у паўтара-два разы больш зямлі. У вялікай адпаведнасьці з гэтым растуць (або зьніжаюцца) і аснаўныя сродкі вытворчасьці. Апошняе асабліва яскрава відаць на II гр., для якой заставаньне на месцы азначае памяншэньне—землекарыстаньня да 91%, а сродкаў вытворчасьці да 92% і, наадварот, пераход на пасёлкі з пераносам сядзібы азначае павя-

лічэньне—землекарыстаньня да 143%, а сродкаў вытворчасьці да 141%. Вельмі падобны малюнак мае месца і ў адношаньні да бядняцкіх гаспадарак з тэй толькі розьніцай, што для гэтай групы заставаньне на месцы азначае не адваротны працэс (зьмяншэньне), а той-жа самы (рост) толькі з менш эфэктыўным пад'ёмам. Калі-б мець на ўвазе інтарэсы заможных пластоў вёскі, то можна было-б сказаць, што для іх адноснае захаваньне ранейшага дабрабыту ляжыць толькі на шляху атрыманьня горшых, больш далёкіх зямель, падвойная норма якіх можа затрымаць катастрафічнае згортваньне ў іх аб'ёму вытворчасьці. Ад вывадаў пакуль што ўстрымаемся, а паглядзім, як павялічэньне зямлі і сродкаў вытворчасьці адбілася на беспрацоўі і ачышчанай валавой прадукцыі.

Зьмены апошніх к часу досьледу можна характэрызаваць наступнымі процантамі расходу працы на сельскую гаспадарку і процантамі ачышчанай валавой прадукцыі ад сельскай гаспадаркі (стан „да землеўпарадкаваньня“ прыняты за 100).

Праца ў сельскай г-цы								Ачышчаная вал. прадукцыя							
На месцы				Перасяліліся				На месцы				Перасяліліся			
I	II	III	Раз.	I	II	III	Раз.	I	II	III	Раз.	I	II	III	Раз.
121	85	69	93	155	120	102	122	129	90	53	94	164	125	90	123

У агульным маем той жа самы малюнак: пасёлкі, якія засталіся на месцы, уцягваюць у сярэднім менш працы чым раней (93%) і ў дакладнай адпаведнасьці з гэтым даюць і менш ачышчанай валавой прадукцыі (94%); наадварот, тыя пасёлкі, якія арганізаваліся на новым месцы, з пераносам сядзібы занялі на 22% больш працы і так-жа дакладна падвысілі на 23% ачышч. валавую прадукцыю.

Народна-гаспадарчая выгада ад пасёлкаў, якія занялі пад сядзібы новыя месца — відавочна. Аднак, каб яшчэ больш умацаваць такі вывад, мы дазволім сабе падаць адну невялічкую таблічку, якае дае колькасьць ачышчанай валавой прадукцыі на адзін дзень скарыстанай працы.

Адзін дзень працы дае ачышч. валавой прадукцыі (руб.)

Пасёлкі на месцы								Пасёлкі з пераносам сядзібы							
I		II		III		сярэдн.		I		II		III		сярэдн.	
да	цяп.	да	цяп.	да	цяп.	да	цяп.	да	цяп.	да	цяп.	да	цяп.	да	цяп.
1,07	1,11	1,19	1,27	1,50	1,14	1,19	1,21	1,09	1,17	1,19	1,23	1,45	1,29	1,21	1,23

Калі палічыць гэтыя велічыні за паказчыкі вытворчасьці працы, то можна сказаць, што азначаны толькі што прырост вал. прадукцыі ў па-

сёлках з пераносам сядзіб—адбыўся бяз зьніжэньня вытворчасьці працы (1,21 р.—1,23 р.).

Выгаднасьць перасяленьня на новае месца для розных груп сялянства.

Цяпер застановімся на высьвятленьні гэтага-ж пытаньня ў прыстасаваньні да кожнай сац.-экан. групы сялянства асобна. У мэтах больш хуткага і выразнага адказу сканцэнтруем усе ранейшыя здабыткі да аднаго месца. Тады будзем мець:

1. *Бядняцкія гаспадаркі* ў выпадку заставаньня на старых сядзібах атрымліваюць на 42% больш зямлі, павялічваюць на 44% свае аснаўныя сродкі вытворчасьці, завязваюць у вытворчасьць 21% новай працы, падвышаюць на 29% ачышчаную валавую прадукцыю і даюць на 4 кап. у дзень павялічэньне вытворчасьці працы. Пры пераходзе на новае сядзібнае месца яны адпаведна павялічваюць: землекарыстаньне на 137%, сродкі вытворчасьці—98%, расход працы—55%, ачышчаную валавую прадукцыю—64% і вытворчасьць працы на 8 к. у дзень. Як бачым тэмп гаспадарчага разьвіцьця пры другім спосабе разьвязваньня пытаньня зьяўляецца большым у 2—3 разы.

2) *Серадняцкія гаспадаркі* пры заставаньні на месцы атрымліваюць на 9% менш зямлі, зьніжаюць на 8% сродкі вытворчасьці, закладваюць на 15% менш працы і атрымліваюць на 10% менш ачышчанай валавой прадукцыі; вытворчасьць працы пры гэтым паднімаецца на 8 к. у дзень. Перасяленьне серадняцкіх гаспадарак на новае месца азначае: прыбаўку ў 43% зямлі, падвышэньне на 41% сродкаў вытворчасьці, закладваньне дадатковых 20% працы, падвышэньне на 25% прадукцыі і рост вытворчасьці працы на 4 кап. у дзень. Іначай кажучы, для гэтай групы сялянства заставаньне на старых сядзібных мясцох азначае згортваньне вытворчасьці па ўсіх адзнаках у сярэднім процантаў на дзесяць; і наадварот, пераход на пасёлкі з новай сядзібнай аселасьцю азначае пашырэньне вытворчасьці прыблізна на $^1/_3$ у параўнаньні з ранейшым яе аб'ёмам.

3) *Заможныя гаспадаркі* ў выпадку заставаньня іх на месцы зьніжаюць сваю вытворчасьць да $^1/_2$—$^2/_3$ у параўнаньні з тым, што было да землеўпарадкаваньня, а пры пераходзе на новае месца амаль што поўнасьцю захоўваюць свой ранейшы аб'ём вытворчасьці.

Паколькі ў сувязі з паданымі фактамі можа паўстаць думка аб большым удзелу ў промыслах, рамёствах, заробках і г. д. насельніцтва тых пасёлкаў, якія засталіся на старых сядзібах, — пастолькі неабходна прыцягнуць адпаведныя дадатковыя матар'ялы. Мы падлічылі для абедзьвюх катэгорыяў пасёлкаў па асобных сац.-экан. групах колькасьць дзён працы, якая скарыстана была на паказаныя віды заняткаў раней і цяпер. Далей, вылічылі процант, які складае гэта праца зараз у параўнаньні з часам „да землеўпарадкаваньня“ і атрымалі такія вынікі:

На месцы				Перасяліліся			
I	II	III	Сяр.	I	II	III	Сяр.
128	390	80	229	437	277	596	315

Бачым перш усяго агульнае ўзрастаньне расходу працы на розныя заробкі. Далей, кідаецца ў вочы большае пашырэньне гэтых заняткаў у тых пасёлках, якія перасяліліся на новае месца. І ўрэшце бачым, што ў пасёлках апошняй катэгорыі найбольшы тэмп узрастаньня прыпадае на крайнія групы, г. зн. і на бядняцкія г-кі. У выніку наша апаска аб пагаршэньні ў пасёлках „з пераносам сядзібы“ умоў для пашырэньня заробкаў на паверку зьявілася ня рэальнай. Гэтыя пасёлкі ў запраўднасьці даюць ня толькі лепшыя ўмовы для больш шпаркага разьвіцьця с.-г. вытворчасьці, але і ўтвараюць больш спрыяючыя абставіны для павялічэньня колькасьці той працы, якая знаходзіць сабе заробак у розных занятках па за сваёй сельскай гаспадаркай.

Такім чынам, як не падыходзіць да разглядаемага пытаньня, атрымліваецца ўвесь час адзін і той жа адказ, які сьведчыць аб перавагах для гаспадарчага разьвіцьця пасёлкаў на новым месцы. Пры чым у найбольшай меры гэтыя перавагі відаць на гаспадарках ніжэйшай сац.-экан. групы. Натуральна было-б чакаць, што самі бядняцкія г-кі ўлічваюць зазначаныя выгады і іх фактычна скарыстоўваюць. Аднак у запраўднасьці справа выглядае ня зусім так. З усіх землеўпарадкаваных і дасьледваных намі гаспадарак засталося на старых сядзібах беднякоў—52%; сераднякоў—37% і заможных—27%. Больш паловы бядняцкіх гаспадарак застаецца ў пасёлках на старых сядзібных мясцох з урэзаным надзелам і з больш вузкімі пэрспэктывамі для далейшага разьвіцьця.

Ня трэба доўгіх вышукваньняў і разваг, каб уразумець прычыну такой анамаліі. Адсутнасьць неабходных сродкаў і цяжкасьць іх знайсьці ў крытычны момант, калі праходзіць землеўпарадкаваньне, — вось прычыны, якія штурхаюць бядняцкія гаспадаркі на рашэньне застацца на старой сядзібе. Пры такім выйсьці яны запраўды нясуць значна меншыя выдаткі ў часе землеўпарадкаваньня. Так, на 1 землеўпарадкаваную гаспадарку прыпадае розных выдаткаў, якія складаюцца з расходаў на вядзеньне працэсу, перанос будынкаў і капаньне калодзежаў:

I		II		III		Сяр.	
на месцы	з перасялен.	на месцы	з перасялен.	на месцы	з перасялен.	на месцы	з перасялен.
30 р.	121 р.	18 р.	189 р.	48 р.	211 р.	25 р.	175 р.

Як бачым пераход гаспадарак на пасёлкі, якія выклікаюць неабходнасьць пераносу сядзібы, зьвязан з выдаткамі дадатковых 100—150 руб.

Ня гледзячы на тое, што гэта дадатковая сума зьяўляецца для бядняцкіх гаспадарак найменшай (90 р.), яны ўсё-ж як відаць, ня ў сілах яе раздабыць. А тым самым прымушаны ісьці на відавочна нявыгадную для іх зьдзелку—заставацца на месцы. Не гаспадарчыя выгады, а недахваткі і беднасьць прымушаюць гэту групу гаспадарак сядзець на старых сядзібах. Каб зрабіць гэта палажэньне пераконваючым, дазволім сабе падаць вынікі параўнаньня прыросту ачышчанай валавой прадукцыі за 3—4 гады з паказанымі вышэй выдаткамі на землеўпарадкаваньне. Звычайнае альгэбрычнае адыманьне другой велічыні ад першай дае для аднэй гаспадаркі кожнай сац.-экан. групы:

I		II		III		Сярэдн.	
на месцы	з перасялен.	на месцы	з перасялен.	на месцы	з перасялен.	на месцы	з перасялен.
+35 р.	+31 р.	—63 р.	—81 р.	—411 р.	—296 р.	—48 р.	—77 р.

Ня гледзячы на тое, што бядняцкія гаспадаркі пры пераносу сядзіб панясьлі на 90 р. выдаткаў больш, яны праз 3 гады пакрылі іх цалком і далі той жа самы прырост ачышчанай валавой прадукцыі. Але, якая розьніца ў пэрспэктывах! У той час, як адна частка бядняцкіх гаспадарак, якая засталася на старых сядзібах, будзе ў далейшым разьвівацца на аснове землекарыстаньня ў 6 гэкт., другая частка, якая перасялілася будзе мець гэту аснову больш шырокую роўна ў паўтары разы (9,1 гэкт.).

Вывады ў адносінах бядняцкіх гаспадарак.

Цяпер можна зрабіць канчатковыя вынікі. 1) Бядняцкія гаспадаркі у ва ўсіх адносінах разьвіваюцца больш шпарка пры пераходзе на новую сядзібную аселасьць, якая нясе з сабой значна большую норму зямлі, горшай па якасьці. 2) Бядняцкія гаспадаркі, калі ў большасьці і застаюцца на старых сядзібах, то прычынай гэтага зьяўляецца адсутнасьць неабходных сродкаў (руб. 100—150), якія вымагаюцца дадаткова ў выпадку перасяленьня. 3) Падвышаныя выдаткі, якія нясуць бядняцкія гаспадаркі пры пераходзе на новыя сядзібы, поўнасьцю пакрываюцца ў іх праз 3—4 гады прыростам ачышчанай валавой прадукцыі. 4) Каб не зачыняць перад бядняцкімі гаспадаркамі пэрспектыў для іх далейшага разьвіцьця, трэба праз арганізацыю доўгатэрміновай пазыкі (на 3—4 гады) імкнуцца, па мажлівасьці, не пакідаць бядняцкіх гаспадарак на старых сядзібах. 5) У выпадку немагчымасьці поўнасьцю забясьпечыць бядняцкія гаспадаркі належнымі сродкамі, трэба расцэначным камісіям пры землеўпарадкаваньні стрымліваць даўленьне заможных пластоў сялянства на паніжэньне расцэнкі далёкіх зямель і падвышэньне блізкіх да сядзібы.

АСНАУНЫЯ ПАЛАЖЭНЬНІ І ВЫВАДЫ

Разьдзел першы. Савецкае землеўпарадкаваньне ў адношаньні да сялянскіх гаспадарак ставіць сваёй мэтай утварэньне таварыскага парадку землекарыстаньня з арганізацыяй пры ім зямельнай тэрыторыі ў выглядзе адной буйнай ральлёвай гаспадаркі. І толькі ў выпадках, калі сялянства застаецца пры ранейшых парадках — вабшчынным і падворным, паўстае перад землеўпарадкаваньнем задача арганізаваць зямельную тэрыторыю ў выглядзе той або іншай „формы землекарыстаньня“. Форма землекарыстаньня зьяўляецца па сутнасьці катэгорыяй тэхнічнай і мае адносіны да аднаго сац.-эканамічнага тыпу с.-г. прадпрыемстваў—сялянскіх гаспадарак. Для навуковага пазнаньня неабходна і даволі разьлічаць 4 аснаўных формы землекарыстаньня: вяскова-празпалосную, пасялковую, адрубную і хутарскую.

Расейская „унівэрсытэтская“ землеўпарадкаваўчая навука да гэтага часу ігнаруе пасялковую форму землекарыстаньня шляхам або далучэньня яе да вяскова-празпалоснай, або да вяскова-адрубной. Сутнасьць пасялковай формы, як самастойнай формы, складаецца з наяўнасьці чатырох адзнак: а) групавога характару разьмяшчэньня сядзіб, б) велічыні тэрыторыі ў межах оптымуму, в) агульным севазваротам і г) адсутнасьцю празпалосіцы.

Разьдзел другі. Пасёлак разам з наяўнасьцю ў ім пасялковай формы землекарыстаньня характарызуецца яшчэ і тым, што ён утвараецца, як прагрэсыўнае зьявішча ў барацьбе за сацыялістычны кірунак разьвіцьця сялянскіх гаспадарак. Становучая роля пасёлку ў тым, што ён дае мажлівасьць правесьці поўнасьцю агрыкультурна-тэхнічную пераарганізацыю тэрыторыі сялянскіх гаспадарак у сувязі з пераходам іх да больш інтэнсыўнага арганізацыйна-вытворчага тыпу. Але разам з тым, у адрозьніваньне ад адрубоў і хутароў, пасёлак утварае спрыяючыя абставіны для аграмаджэньня сельскай гаспадаркі, у кожным разе не становіцца перашкодай на шляху разьвіцьця гэтага працэсу.

У БССР за 5 гадоў (1922—27) працы па землеўпарадкаваньню сялянскіх гаспадарак утворана каля 5.000 пасёлкаў на плошчы 590.434 гэкт. (69.095 двароў), што складае 29% усей плошчы сялянскага землекарыстаньня, якая ўпарадкавана за гэты пэрыяд. Найбольшае пашырэньне пасёлкаў, параўнаўча з іншымі новымі формамі, прыпадае на Гомельшчыну

(71%) і найменшае на Віцебшчыну (4%). Наогул-жа прыкмячаецца павялічэньне процанту пад пасёлкамі пры пасоўваньні з поўначы на поўдзень.

Пасёлкі ў прасторава-геаграфічных адносінах зьяўляюцца унівэрсальнай формай сялянскага землекарыстаньня і атрымалі поўную апрабацыю ў практыцы землеўпарадкаваньня ўсіх частак Саюзу. Адна з аснаўных і актуальных задач савецкай землеўпарадкаваўчай навукі зьяўляецца задача канкрэтызацыі тыпу пасёлку ў адпаведнасьці з асаблівасьцямі натуральна-гістарычнымі і тыпам сельскай гаспадаркі асобных краін.

Рэальна існуючыя пасёлкі, асабліва тыя з іх, якія ўтвораны ў першыя гады савецкага землеўпарадкаваньня, у некаторых выпадках не здавальняюць прынцыпу оптымума, што ў значнай ступені зьяўляецца вынікам неапрацаванасьці пытаньня аб оптымуму і адсутнасьцю ў сувязі з гэтым яснай і цьвёрдай лініі ў практыцы.

Разьдзел трэці. Арганізацыйна-гаспадарчая і эканамічная нявывучанасьць праблем землеўпарадкаваньня наогул, і тых з іх, якія маюць адносіны да пасёлкаў у прыватнасьці—тлумачыцца ў значнай ступені мэтадалёгічнай, абстрактна-рацыяналістычнай аднабаковасьцю. На сучаснай стадыі першапачатковага афармленьня землеўпарадкаваўчай навукі і малога запасу належных навуковых фактаў неабходна больш шырокае карыстаньне эмпірыка-статыстычным мэтадам дасьледваньня пры распрацоўцы праблем землеўпарадкаваньня.

Даная праца абапёрта пераважна на матар'ялы спэцыяльна пастаўленага намі экспэдыцыйнага досьледу, які праведзены быў у трох раёнах БССР і захапіў 69 пасялішч з 920 дварамі, землеўпарадкаванымі ў 1923 годзе. Для досьледу скарыстаны былі спэцыяльныя фармуляры: а) манаграфія пасялішча, б) дынамічная падворка з вучотам даных за пэрыяд „да землеўпарадкаваньня" і ў час досьледу і в) бюджэтна-агранамічны блянк з дэталёвым у ім апісаньнем асобных палосак і кавалкаў засеву. Пасёлкі і двары дасьледваны ня выбарачна, а ўсьцяж.

Разьдзел чацьвёрты. Аснаўной задачай распрацоўкі матар'ялаў зьяўлялася складаньне па кожнаму пасёлку і кожнай сац.-эканамічнай групе сялянства тых табліц, якія пададзены ў гэтай працы і якія даюць у дынамічным разрэзе аснаўны матар'ял для тэхніка-арганізацыйнага, гаспадарча-вытворчага і эканамічнага аналізу пасёлкаў. Пры распрацоўцы матар'ялаў ужыта групіроўка гаспадарак па велічыні аснаўных сродкаў вытворчасьці, як элемэнту, які мае найвышэйшую сувязь з валавой прадукцыяй ад сельскай гаспадаркі ($r = +0{,}917 \pm 0{,}021$). Каталёг цэн складзены на падставе даных экпэдыцыі аб цэнах прыватнага рынку па галоўных пунктах збыту (у адносінах дасьледваных пасёлкаў).

Табліцы №№ 1, 2, 3 і 6 складзены цалкам на падставе даных падворак; пры апрацоўцы табліц № 4 і № 5 разам з падворкамі скары-

станы даныя рахункова-агранамічных аналізаў. На падставе апошніх вылічаны перадатачныя каэфіцыенты: а) колькасьць працы на 0,01 гэкт. (каэф. корэл. паміж плошчай і затратамі працы: $+0{,}792 \pm 0{,}066$ і $+0{,}719 \pm 0{,}068$); б) колькасьць працы на 1 галаву дарослага быдла; в) валавая прадукцыя на 1 цэнт. валавога збору зярна або клубней (каэф. карэл. $+0{,}874 \pm 0{,}033$ і $+0{,}820 \pm 0{,}047$) і г) валавая прадукцыя на 1 р. кошту розных відаў скаціны (каэф. карэл. $+0{,}603 \pm 0{,}091$ і $+0{,}446 \pm \pm 0{,}112$).

Разьдзел пяты. Пад назвай „эфэкт землеўпарадкаваньня“ расейская літаратура фактычна дае тэорыю і мэтад для апрыёрных меркаваньняў аб параўнаўчай мэтазгоднасьці розных варыянтаў землеўпарадкаваўчага праэкту пры арганізацыі тэрыторыі асобнага землекарыстаньня (саўгас., калгас., земграмада, хутар і г. д.). Вучэньне аб эфэкту землеўпарадкаваньня можа быць пабудавана толькі на падставе шырокага і ўсебаковага вучоту вынікаў праведзенага землеўпарадкаваньня.

Эфэктыўнасьць савецкага землеўпарадкаваньня, апрача адводу зямель пад саўгасы і калгасы, вымерваецца колькасьцю і якасьцю ўтвораных пасёлкаў. Якасны бок пасёлкаў у параўнаньні з вёскамі, з якіх яны выйшлі, характарызуецца: а) зьмяншэньнем каэфіцыенту шматкутнасьці ад 9,7 да 2,4; б) зьмяншэньнем каэфіцыенту канфігурацыі ад 1,59 да 1,21; в) падвышэньнем каэфіцыенту гаспадарчай абкругленасьці ад 1,22 да 1,42; г) зьмяншэньнем сярэдняй адлегласьці палёў ад 1626 мэтраў да 708 мэтраў; 9) зьмяншэньнем у 2—3 разы колькасьці палосак і павялічэньнем іх плошчы ў сярэднім ад 0,12 гэкт. да 0,44 гэкт.; е) памяншэньнем стасунку паміж шырынёй і даўжынёй палосак ад 1:200 да 1:15.

Разьдзел шосты. Пасёлкі к чацьвёртаму году свайго існаваньня сканчаюць у асноўным свой першы, аднавіцельны пэрыяд. Арганізацыйна-гаспадарчая ацэнка пасёлкаў за гэты пэрыяд іх разьвіцьця не павінна выходзіць з запатрабаваньня, каб пасёлкі па сваёй форме і гаспадарчаму зьместу поўнасьцю адпавядалі нашым ідэальным у адносінах да іх канструкцыям і жаданьням. Для гэтай стадыі разьвіцьця пасёлкаў зусім даволі, калі яны: а) даюць нармальны тэмп росту вытворчых сіл; б) выяўляюць некаторыя новыя і прагрэсыўныя агрыкультурна-тэхнічныя тэндэнцыі і в) уводзяць у належнае рэчышча сацыяльна-эканамічную барацьбу розных груп сялянства.

Пераход сялянскіх гаспадарак на пасёлкі, разам з пашырэньнем на 24% землекарыстаньня—выклікаў у іх к пачатку чацьвёртага году наступныя арганізацыйна-гаспадарчыя зьмены: а) падвышэньне на 23% кошту асноўных сродкаў вытворчасьці; б) зьніжэньне да 91% інтэнсыўнасьці сельскай гаспадаркі; в) узмацненьне ролі земляробства па лініі пашырэньня інтэнсыўных культур (бульба, лён) і сеяных траў; г) памян-

шэньне ў 2 разы плошчы пад незасеяным папарам; д) зьніжэньне ўраджайнасьці ўсіх культур за выключэньнем бульбы; е) падвышэньне пры тэй-жа вышыні вытворчасьці працы валавой прадукцыі на 16%; ж) зьмяншэньне роўна ў 2 разы ўнутры-гаспадарчага транспарту.

Побач з зьменамі арганізацыйна-вытворчымі землеўпарадкаваньне на пасёлкі выклікала сацыяльна-эканамічную перагрупіроўку сялянскіх гаспадарак: а) бядняцкія гаспадаркі да землеўпарадкаваньня складалі 29% ад усіх гаспадарак, мелі 14% усей зямлі, 11% аснаўных сродкаў вытворчасьці, закладвалі 18% працы і атрымлівалі 15% усей валавой сельска-гаспадарчай прадукцыі; пасьля землеўпарадкаваньня гэта-ж група атрымала 23% зямлі, мае цяпер ужо 16% аснаўных сродкаў вытворчасці, закладвае 24% усей працы і атрымлівае 22% валавой с.-г. прадукцыі. б) Заможныя г-кі да землеўпарадкаваньня складалі 11%, мелі 20% зямлі і 25% асноўных сродкаў вытворчасьці, закладвалі 19% працы і атрымлівалі 20% валавой с.-г. прадукцыі; пасьля землеўпарадкаваньня гэта група атрымала 14% зямлі, мае цяпер 22% аснаўных сродкаў вытворчасьці, закладвае 14% працы і атрымлівае 15% валавой прадукцыі. Серадняцкія гаспадаркі засталіся амаль што не парушанымі.

Разьдзел сёмы

Праблема оптымуму землекарыстаньня даволі падрабязна распрацавана пераважна ў адношаньні да буйнага сельска-гаспадарчага прадпрыемства з найманай працай. Аснаўной ідэяй пры вызначэньні оптымуму звычайна зьяўляецца адшуканьне пункту раўнавагі сіл, якія сьціскаюць тэрыторыю гаспадаркі й пашыраюць яе. Гэты прынцып, калі не ўтвараць фікцыяў (П. П. Сплюхін), зьяўляецца нездавальняючым пры адшуканьні оптымуму землекарыстаньня пасёлкаў. Практычна й тэарэтычна праблема оптымуму можа быць зьведзена да вызначэньня вышэйшай і ніжэйшай яго межаў. Ніжэйшая мяжа вызначана намі, як такі разьмер тэрыторыі пасёлку, пры якім могуць быць рацыянальна скарыстаны аснаўныя с.-г. машыны (жаткі, касілкі, арфы, малатарні і г. д.) і для БССР у цэлым гэты разьмер атрымаўся = 80 гэкт. Вышэйшай мяжой оптымуму зьяўляецца пасёлак, у якім самыя далёкія пункты зямельнай тэрыторыі яшчэ з выгадай скарыстоўваюцца пад аснаўную, інтэнсыйную ральлёвую культуру—бульбу. Для ўмоў БССР адпаведная максымальная адлегласьць = 1,5 кілём., а зямельная плошча пасьля паправак на звычайную землеўпарадкаванасьць = 250 гэкт. Пры вылічэньні оптымуму для асобных краін БССР найменшы оптымум атрыман для Віцебшчыны (45—130), а найбольшы—для Гомельшчыны (90—280). На пасёлкі вызначаных разьмераў прыпадаюць найлепшыя вынікі ў арганізацыі зямельнай тэрыторыі і найбольшы эфэкт гаспадарчага разьвіцьця. У практыцы назіраецца часты пераход ніжэйшай мяжы оптымуму.

Гаспадаркі ўсіх сац.-эканамічных груп знаходзяць лепшыя ўмовы і

шпарчэй разьвіваюцца ня ў тых пасёлках, якія засталіся на месцы старых сядзіб, а ў тых, якія арганізаваны з пераносам сядзіб. Інтарэсы бядняцкіх гаспадарак патрабуюць, разам з пераводам іх на пасёлкі з новай сядзібнай аселасьцю, дзяржаўнай дапамогі мінумум 100 руб. на гаспадарку. Пры адсутнасьці дапамогі неабходна паніжэньне расцэнкі зямель, якія знаходзяцца ў бліжэйшай да сядзіб старой вёскі зоне.

Праблема грамадзкага севазвароту і зьвязанае з ёй пытаньне—падбор двароў у пасёлак—вылучаны ў самастойную працу.

Grundsätze und Schlussfolgerungen.

Erster Abschnitt Die Sowet'sche Landeinrichtung stellt sich in Bezug auf bäuerliche Wirtschaften die Aufgabe, eine genossenshaftliche Nutzniessung des Landes einzuführen. mit gleichzeitiger Bildung eines einheitlichen Landgebietes in der Form eines einzigen ackerbaulichen Grossbetriebes. Und nur in denjenigen Fällen, wo die Bauernschaft in der bisherigen Nutzungsform, dem Gemeindebesitze oder dem Einzelhofe verharrt, taucht vor der Landeinrichtungsbehörde die Aufgabe auf, Landgebiete in Rüchsicht auf die eine oder andere „Form der Land-Nutzniessung auszuscheiden". Die Form der Nutzniessung von Land ist ihrem Wesen nach rein technischer Art und steht in Beziehung blos zu einem sozial-ökonomischen Typus landwirtschaftlicher Unternehmungen—zu den bäuerlichen Wirtschaften. Für rein wissenschaftliche Bestimmungen hat man, was ja auch völlig genügend ist, vier Grundformen der Nutzniessung von Land zu unteschieden: einer in dörftlichen Schnurländereien, einer in Siedelungen, einer auf Streuländereien und einer auf Einhöfen.

Die russische „Hochschul"—Wissenschaft über Landeinrichtung berücksichtig bis zur Gegenwart die Form der Nutzniessung von Land in Siedelungen überhaupt nicht, indem sie dieselbe entweder mit derjenigen auf dörflichen Streuländereien, oder auf dörflichen Schnurländereien identificirt. Die Tatsächlichkeit einer Nutzungsform des Landes in Siedelungen lässt sich erkennen am Verhandensein folgender vier grundsätzlicher Merkmale: a) an der gruppenweisen Anordnung der Höfe, b) in der Grösse des Landgebietes in den Grenzen des Oprtimums, c) in der einheitlichen allgemeinen Fruchtfolge und d) im Fehlen von eingesprengten Schnurländereien.

Zweiter Abschnitt Die Siedelung wird ausser der in derselben herschenden Nutzniessung des Landes in Siedelung sweiser Form auch noch dadurch charakterisirt, dass sie als fortschrittliche Erscheinung im Kampf um die socialistische Einstellung in die Entwickelung der bäurlichen Wirtschaften erezugt wurde. Die massgebende Rolle der Siedelung besteht

darin, dass sie dieMöglichkeit schafft, eine agrikultur-technische Umlegung des Landgebietes bäuerlicher Wirtschaftenim engsten Zusammenhange mit einem intensiveren organisatorisch-betriebstechnischen Typus derselben ins Werk zu setzen. Zu gleicher Zeit schafft die Siedelung, in vorteilhaftem Gegensatz zu Streulandhöfen und Einhöfen günstige Bedingungen für eine Vergemeinschaftlichung bäuerlicher Wirtschaften, jedenfalls stellt sie kein Hinderniss der Entwickelung dieses Processes in den Weg.

In Belorussj wurden im Laufe von 5 Jahren (1922—27) der Arbeiten von Landeinrichtung bäuerlicher Wirtschaften gegen 5000 Siedelungen mit einem Flächeninhalt von 590434 ha (69095 Höfe ausgeschieden, was 29% der Gesammtfläche bäuerlicher Landnutzungen, welche im Laufe dieses Zeitraumes eingericht wurden, umfasst. Die weiteste Verbreitung im Vergleich zu anderen neuen Formen fand die Anlage von Siedelungen in Homelschen Bezirk, 71%, die allergeringste im Witebskischen. Im Allgemeinen jedoch ist eine procentuale Zunahme von Siedelungsanlagen in der Richtung von Norden nach Süden zu bemerken.

Siedelungen stellen in räumlich-geografischer Beziehung eine Universalform der bäuerlicher Nutzniessung des Landes dar und geniessen einer völligen Gutachtun in der Praxis der Landeinrichtung in allen Teilen der Union. Eine von den grundsätzlichsten und dringendsten Aufgaben der Sowet'schen Wissenschaft über Landeinrichtung—das ist die Aufgabe, den Typus der Siedelung genau festzustellen in strengem Zusammenhange mit den naturhistorischen Eigentümlichkeiten und den einzelnen Typen der Landwirtschaft in den verschiedenen Landesgebieten.

Die tatsächlich bestehenden Siedelungen, besonders diejenigen unter ihnen, welche in den ersten Jahren der Sowet'schen Landeinrichtung geschaffen wurden, entsprechnen in einzelnen Fällen nicht in vollem Masse den Forderungen in Bezug auf das Optimum, was wohl in erheblichem Masse die Folge einer noch nicht völlig durchgeführten Ausarbeitung dieser Frage ist, und in engem Zusammenhange damit dem Fehlen einer deutlich-erkennbaren festen Richtlinie in der Praxis zugeschrieben werden muss.

Dritter Abschnitt

Die mangelhafte Ausarbeitung organisatorisch-wirtschaftlicher und ökonomischer Fragen und aller übrigen Probleme der Landeinrichtung überhaupt, insbesondere derjenigen, welche in irgendwelcher Beziehung zu den Siedelungsanlagen im Speciellen stehen, lassen sich vorwiegend durch methodologische Einseitigkeit, die sich deutlich bis in die allerletze Gegenwart verfolgen lässt, durch ein sich Hinreissenlassen in abstrakt rationalistische Methoden, erklären. Auf dem gegenwärtigen Standpunkte der im Ansatz befindlichen Gestalltung der Landeinrichtungs-Wissenschaft und bei dem Mangel eines genügenden Vorrathes an wissenschaftlichen Faktoren ist es unbedingt geboten, eine weitgreifendere Ausnutzung empirischstatistischer Methoden der Forschung in Anwendung zu bringen.

Die vorstehende Arbeit baut sich hauptsächlich auf Angaben auf, welche nach einem von uns speciell aufgestellten Untersuchungsplane gewonnen wurden, und die in drei Bezirken von Belorussj durchgeführt, 69 Siedelungen mit 921 Höfen, die im Jahre 1923 einer Landeinrichtung unterzogen worden waren, umfasste. Für die Untersuchung wurden speciell aufgestellte Fragebogen verwandt: a) eine Monographie der Siedelung b) eine dynamische Einschätzungstabelle der Leistungsfähigkeit der einzelnen Gesinde mit Angaben für die Zeit „vor der Landenrichtung" und zur Zeit der Aufnahme c) ein budget—ackerbaulicher Fragebogen mit detaillirter Beshreibung der einzelnen Streifen und Landstücken der Aussaat. Die Siedelungen un Höfe wurden nicht nach Auswahl, sondern im Ganzen der Untersuchung unterzogen.

Vierter Abshnitt Die Hauptaufgabe bei der Verarbeitung des Materials bestand in der Zusammenstellung von Tabellen für jede social-ökonomische Gruppe der Bauerschaft, wie sie in dieser Arbeit ausgeführt worden sind und welche im dynamischen Durchschnitt uns die grundlegenden Daten für technisch-organisatorische, wirtschaftlich-betriebstechnische und ökonomische Analysen liefern. Bei der Ausarbeitung des Materiales wurde die Anordnung der Wirtschaften nach der Höhe ihrer hauptsächlichsten Betriebsmittel, das ist derjenigen Elemente, welche den allergrössten korrelativen Zusammenhang mit der Gesammt-Produktion der Landwirtschaft aufweisen, vorgenommen ($r = 0,917 \pm 0,021$). Die Listen der Preise wurden nach Angaben der Expedition über die Preise des privaten Marktes an den Haupthandelsplätzen mit Bezugnahme auf die der Untersuchung unterworfenen Siedelungen aufgestellt.

Die Tabellen №№ 1, 2, 3 und 6 sind ausschliesslich nach Angaben die von den Gesinden erhalten wurden, aufgestellt; bei der Ausarbeitung der Tabellen № 4 und 5 wurden neben den von den Gesinden erhaltenen Angaben die durch rechnerisch-agronomische Analysen erzielten Zahlen ausgenutzt, auf Grundlage welcher die übertragenden Koëffizienten bestimmt wurden, und zwar a) der Arbeitsaufwand auf 0,01 ha (aus dem Korelations-Koëffizienten von Fläche und Arbeitsaufwand: $+0,729 \pm 0,666$ und $+0,719 \pm 0,068$); b) der Arbeitsaufwand auf einen Kopf Grossvieh, c) Gesammt-Rohproduktion auf ein Zentner Gesammt-Rohertrages an Korn oder Knollenfrüchten (Korrelations-Koëffizient $+ 0,874 \pm 0,033$ und $+ 0,820 \pm 0,074$) und d) Gesammt-Rohertrag auf 1 Rubel an Werth verschiedener Vieharten (Korrelations-Koëfficient $+ 0,603 \pm 0,091$ und $+0,446 \pm 0,112$.)

Fünfter Abschnitt Unter der Bezeichnung: „der Effekt (die Zweckmässigkeit) der Landeinrichtung giebt die russische Literatur tatsächlich eine Theorie an und desgleichen ein Verfahren, wie sich über vergleichsmässige Zweckmässigkeiten verschidenartiger Varianten eines Landeinrichtungs-Projektes beurteilen lassen bei der Anordnung einzelner Nutznies-

sungsarten des Bodens (in staatlichen Wirtschaften, Kollektiwirtschaften, Landgemeinden, Einhöfen und so weiter). Die Lehre über den Effekt der Landeinrichtung kann nur auf der Unterlage einer weitgehenden und allseitigen Berücksichtigung der Resultate einer schon durchgeführten Landeinrichtung aufgebaut werden.

Die Zweckmässikeit (Effektivität) der Sowet'schen Landeinrichtung wird ausser an der Grösse der Landausscheidungen für staatliche und kollektive Wirtschaften, gemessen an der Menge und Wohleinrichtung neugebildeter Siedelungen. Das Verhältniss der Wohleinrichtuug von Siedelungen im Vergleich zu den Dörfern, aus denen sie hervorgegangen sind wird folgendermassen charakterisiert: a) durch Verminderung des Koëfficienten der Vieleckigkeit der Landantheile von 9, 7 bis auf 2, 4; b) durch Herabsetzung des Koëffizienten der Konfiguration von 1.59 auf 1,21, c) durch Zunahme des Koëffizienten der Abrundung von 1,22 auf 1,42; d) durch Verminderung der durchnittlichen Entfernung der Felder von 1626 Meter bis auf 708 Meter; durch 2—3 fache Verkleinerung der Anzahl von Feldstreifen und durch Vergrösserung ihrer Flächeninhalte im Mittel von 0,12 bis zu 0,44 Hektar; e) durch Verbesserung des Verhältnisses von der Breite zur Länge der Feldstreifen von 1 : 200 auf 1 : 15.

Sechster Abschnitt

Die Siedelungen schliessen mit dem vierten Jahre ihres Bestehens in der Hauptsache ihre erste, aufbauende Periode ab. Die organisatorisch-wirtschaftliche Bewertung von Siedelungen iu dieser Periode ihrer Entwickelung darf nicht von der Forderung ausgehen, dass die Siedelungen nach ihrer Form und ihrem wirtschaftlichen Gehalte völlig unseren in Bezug auf sie idealen Konstruktionen und Wünschen entsprechen. Für diese Stufe der Entwickelung von Siedelungen, ist es vollständig genügend, wenn sie einen normalen Verlauf im Anwachsen ihrer produktiven Kräfte aufweisen, wen sie einige neue, fortschrittliche agrikulturtechnische Tendenzen äussern und wenn sie den social-ökonomischen Kampf verschiedener Gruppen der Bauernschaft in sein richtiges Strombett hinüberleiten.

Der Uebergang der bäuerlichen Wirtschaften auf Siedelungen, mit gleichzeitiger Steigerung der Ausnutzungsfähigkeit des Landes bis auf 24% rief am Anfang des vierten Jahres ihres Bestehens folgende organisatorisch-wirtschaftliche Veränderungen hervor: a) eine Erhöhung des Wertes des hauptsächlichsten Betriebskapitales um 23%; b) eine Verminderung der Intensität der Landwirtschaft bis auf 91%; c) eine Verstärkung des Ackerbaues in der Richtung einer Verbreiterung intensiver Kulturen (Kartoffel, Flachs) und angesäter Gräser; d) Eine Verminderung der von unbesstellter Brache eingenommenen Flächen um das Zweifache; e) Ein Sinken der Ernteerträge aller Kulturen, mit Ausnahme von Kartoffeln, f) Eine Steigerung des Gesammt-Rohertrages um 16% bei ein und derselben Höhe der Leistungsfähig-

keit der Arbeit und g) Eine Verringerung des innenwirtschaftlichen Transportes genau um des Zweifache.

Gleichzeitig mit den organisatorisch betriebstechnischen Veränderungen rief die Landeinrichtung auf Siedelungen eine social-ökonomische Umgruppirung der bäuerlichen Wirtschaften hervor: a) die Armeleute-Wirtschaften umfassten vor der Landeinrichtung 29% aller Wirtschaften, besassen zu eigen 14% des ganzen Laedes, uud 11% der hauptsächlichsten Betriebsmittel, verwendeten 18% ihrer Arbeit und erhielten 15% des gesammten Rohertrages des landwirtschaftlichen Betriebes; nach der Landeinrichtung erhielt diese selbe Gruppe 29% des Landes, besitzt gegenwärtig schon 16% der hauptsächlichsten Betsiebsmittel, verwendet 24% ihrer Arbeitskraft und erhölt 22% vom gesammten Rohertrag des Landwirtschaftsbetriebes; b) die wohlhabenden Wirtschaften (Leuteschinder,—Kulak—W.) umfassten vor der Landeinrichtung 11%, besassen zu eigen 20% des Landes, und 28% der hauptsächlichsten Betriebsmittel, verwendeten 19% ihrer Arbeitskraft und erhielten 20% vom Gesammten Rohertrag; nach der Landeinrichtung erhielt diese Gruppe 14% des Landes, verfügt über 22% der hauptsachlichsten Betriebsmittel, verwendet 14% ihrer Arbeitskraft und erhält 15% des Gesammten Rohertrages. Die mittleren Wirtschaften blieben fast völlig unberührt.

Siebener Abschnitt Die Tabelle des Optimums für Landnutzung ist ziemlich ausführlich in Bezug auf landwirtschaftliche Unternehmungen im Grossbetriebe mit gedungenen Arbeitskräften (Prof. A. W. Tschajanow) ausgearbeitet worden. In der Regel bedient man sich in einem solchen Falle als leitender Idee bei der Ermittelung eines Optimums, des Umstandes, dass man den Punkt im Gleichgewicht der Kräfte, welche die Landfläche der Wirtschaft einengt oder aber erweitert, festzustellen sucht. Dieses Prinzip ist, wenn man nicht fiktive Verhältnisse schaffen will (P. P. Spljuchin), nicht befriedigend und genügend für eine Ermittelung des Optimums für die Landnutzung in einer Siedelung. Theorisch und praktisch kann man das Optimum der Landnutzung für Siedelungen darauf beschränken, den höchsten und den niedrigsten Grad einer solchen festzustellen. Den niedrigsten Grad einer Landnutzung sehen wir in demjenigen Landanteil eine Siedelung, bei welchem es möglich ist, rationell die hauptsächlichsten landwirtschaftlichen Maschienen (wie Getreideerntemaschinen, Mâhmaschienen, Reinigungsmaschienen, Dreschmaschienen und s. w.) rationell auszunutzen. Für Belorussj erwies sich im Allgemeinen dieser Landanteil gleich 80 Hektar. Als oberste Stufe des Optimums für Landnutzung in Siedelungen ergab sich eine solche Siedelung, in welcher die allerentferntesten Punkte des Landbezirkes noch mit Vorteil durch intensive feldbauliche Kulturen bei der Kartoffel, ausgenutzt werden können. Unter der Verhältnissen der Belorussischen Republik beträgt die entsprechende Entfernung 1,5 Kilometer, die Bodenfläche jedoch, unter Berücksichtigung der üblichen Wohleinrichtung des

Landes—250 Hektar. Bei der Berechnung des Optimums für Landnutzung in den einzelnen Gebieten der Belorussischen Lepublik ergab sich für den Witebskischen Bezirk 45—130 Hektar als minimalstes, als grösstes für den Homelschen Bezirk—90 bis 180 Hektar. Bei Siedelungen von oben angeführtem Umfang werden die allerbesten Resultate bei einer Organisation des Landbezirkes erzielt und der allergösste Effekt in ihrer wirtschaftlichen Entwickelung. In der Praxis lässt sich häufig ein Heraubsteigen unter die niederste Stufe des Optimums beobachten.

Die Wirtschaften aller sozial-ökonomischen Gruppen finden die ihnen zusagendsten Bedingungen und entwickeln sich rascher nicht auf denjenigen Siedelungen, welche auf den alten Hofplätzen verblieben, sondern auf jenen, welche mit Uebertragung der Höfe neu gebildet wurden. Die Interessen der Armeleute-Wirtschaften verlangen, dass ihnen zugleich bei ihrer Ueberfürung auf die Siedelungen mit der Anlage von neuen Siedelungshöfen, eine Staatsunterstützung im Betrage von mindestens 100 Rubeln auf jede Wirtschaft zu Teil wird, im entgegengesetzten Falle ist es unbedingt angezeigt, die zu den alten Hofsitzen nähergelegenen Landanteile niedriger einzuschätzen.

Das Problem einer gemeinschaftlichen Fruchtfolge desgleichen die damit in Zusammenhang stehende Auswahl der Höfe für die Siedelung soll der Gegenstand einer weiteren selbstständigen Arbeit sein.

Jan Kislakow.

ТАБЛІЦЫ

I. ЗЯМЛЯ

(Сярэднія для аднэй гаспадаркі)

I. DER LANDANTEIL

(im Durchschnitt auf je eine Wirtschaft)

1. Склад землекарыстаньня
2. Зямля па ужытках
3. Арэнда зямлі
4. Арганізацыя зямельнае тэрыторыі

1. Der Bestand der Bodennutzungen
2. Der Boden nach seiner Nutzungsart (Appertinentien)
3. Die Pacht
4. Die Organisation des Landgebietes

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльная група Sociale Gruppen	Колькасьць двароў у групе Anzahl der Höfe in der Gruppe	Час Jahresangabe	Склад землекарыстаньня (гэкт.) Bestand der Bodennutzungen in Ha.: У агульным карыстаньні In Gemeinde nutzungen	У індывідуальн. карыстаньні / in Nutzung einzelnen Individuen: Б. надзельнай Früherer Landanteil	Б. купленай Früher gekauftes Land	Б. непрацоўнай Früher unbestelltes Land	Усяго зямлі Gesamtsumme des Landes	Разьмеркаваньне зямлі па ужытках (гэкт.) Verteilung des Boden auch einer Nutzungsart (Appertinentien) in Ha.: Сядзіба Hofstellen	Пахаць / Ackerland: Уся Im Ganzen	у т. ліку аблога Darunter Oedland (Weidland)	Сенажаць / Wiese: Уся Im Ganzen	у т. ліку сухадольн. Darunter trockene Wiese	Выпас Viehweide	Няўдобіца Unkultivirbares Land (Impedimenta)
	I. Калінішчына															
1	Антонаўка	II	7	1923—24	—	6,2	2,3	1,4	9,9	0,3	6,9	—	1,9	1,9	0,6	0,2
				1926—27	—	13,1	—	—	13,1	0,6	8,1	—	3,3	3,2	0,6	0,5
		III	1	23—24	—	13,5	5,5	1,1	20,1	0,5	12,8	—	4,6	4,6	1,6	0,6
				26—27	—	15,7	—	—	15,7	0,5	9,8	—	4,0	3,8	0,8	0,6
2	Арцемаўка	I	1	23—24	0,7	4,7	—	1,6	7,0	0,1	4,4	—	1,6	1,6	0,7	0,2
				26—27	0,7	6,2	1,5	—	8,4	0,2	4,9	—	2,3	2,2	0,7	0,3
		II	6	23—24	1,0	6,3	4,6	1,0	12,9	0,2	8,3	0,1	3,1	3,1	1,0	0,3
				26—27	1,0	9,2	2,2	—	12,4	0,3	7,2	—	3,4	3,2	1,0	0,5
3	Белая Гара	II	5	23—24	0,9	6,5	3,5	1,9	12,8	0,3	8,3	—	3,0	3,0	0,9	0,3
				26—27	1,4	12,6	—	2,6	16,6	0,4	9,6	1,6	3,4	3,4	1,4	1,8
		III	1	23—24	1,2	7,2	4,1	2,5	15,0	0,3	9,6	—	3,6	3,6	1,1	0,4
				26—27	1,6	12,8	—	4,4	18,8	0,3	10,9	2,0	3,8	3,8	1,6	2,2
4	Завідаўка	I	4	23—24	—	1,4	0,4	0,5	2,3	0,1	1,3	—	0,6	0,6	0,2	0,1
				26—27	—	15,8	—	—	15,8	0,3	11,8	2,2	2,5	1,9	1,0	0,2
		II	7	23—24	—	5,1	2,1	1,7	8.9	0,2	5,8	—	1,9	1,9	0,6	0,4
				26—27	—	21,0	—	0,1	21,1	0,4	15,8	3,6	3,3	2,7	1,2	0,4
5	Дубрава	I	2	23—24	—	5.4	1,4	0,3	7,1	0,2	4.5	—	1,5	1,5	0,7	0,2
				26—27	—	14,2	—	—	14,2	0,4	8,7	1,3	3,9	3,6	0,3	0,9
		II	7	23—24	—	7,1	1,6	1,1	9,8	0,2	6,5	—	1,9	1,9	0,8	0,4
				26—27	—	20,4	0,1	0,2	20,7	0,5	12,7	1,2	5,6	5,2	0,6	1,3
		III	1	23—24	—	7,7	2,8	1,2	11,7	0,3	7,1	—	2,9	2,9	1,0	0,4
				26—27	—	29,0	—	—	29,0	0,5	17,1	2,9	8,7	8,1	0,7	2,0
6	Іванаўскі	I	9	23—24	0,5	3,0	1,2	0,2	4,9	0,1	3,2	—	0,9	0,9	0,5	0,2
				26—27	0.6	5,5	0,2	—	6,3	0,1	3,6	—	1,7	1,5	0,6	0,3
		II	28	23—24	1,0	6,0	3,0	0,8	10,8	0,2	6,9	—	2,3	2,3	1,0	0,4
				26—27	0,8	7,8	0,8	0,1	9,5	0,1	5.8	0,1	2.3	2,3	0,8	0,5
		III	1	23—24	1,2	7,1	5,8	2,2	16,3	0,2	10,9	1,6	3,3	3,3	1,2	0,7
				26—27	0,5	5,5	—	—	6,0	0,1	3,6	—	1,5	1,5	0,5	0,3
7	Навінка	II	7	23—24	0,5	3,4	1,7	1,1	6,7	0,1	4,5	0,1	1,4	1,4	0,5	0,2
				26—27	1,9	6,0	1,1	0,2	9,2	0,1	5,4	0,2	1,8	1,6	1,6	0,3
		III	3	23—24	1,1	6,9	4,7	1,7	14,4	0,2	9,2	—	3,5	3,5	1,1	0,4
				26—27	2,4	7,8	—	1,6	11.8	0,1	6.9	0,3	2,3	2,0	2,1	0,4
8	Чырвоны	II	2	23—24	—	5,5	2,7	0,6	8,8	0,3	5,4	—	1,9	1,8	0,7	0,5
				26—27	—	8,9	—	—	8,9	0,1	5.0	—	2,1	1,8	0,6	1,1
		III	6	23—24	—	9,4	3.0	1,1	13,5	0,3	8,8	—	2,9	2,9	1.0	0,5
				26—27	—	16,6	—	—	16,6	0,1	9,5	—	4,4	3,9	0,5	2,1

Арэнда зямлі (гэкт.) Pachtungen in Ha.				Арганізацыя зямельнае тэрыторыі Organisation des Landgebietes														
Браў у арэнду Pachtnahme		Здаваў у арэнду Pachtabgabe		Сядзіба Hofstelle			Пахаць Ackerland							Сенажаць Wiese				
					Плошча палос (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.			Плошча палос (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.		Адлегл. сяр. палоскі (клм.) Entfernung bis in Km.					Плошча палос. (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.		Адлегл. сяр. палоскі (клм.) Entfernung bis in Km.	
Пахаць Ackerland	Сенажаць Heuschlag	Пахаць Ackerland	Сенажаць Heuschlag	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Самай далёкай Zum entferntesten Feldteil	Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen	Сярэдняя даўжыня пал. (мэтр.) Mittlere Länge der Landstreifen in Metern	Сяр. шырыня палос. (мэтр.) Mittlere Breite der Landstreifen in Metern	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Самай далёкай Zum entferntesten Landanteil	Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen
—	—	—	—	2	0,03	0,15	52	0,04	0,13	3,64	1,66	—	—	21	0,04	0,09	1,60	0,81
0,8	—	—	—	1	—	0,60	12	0,04	0,68	1,34	0,65	150	45,3	16	0,05	0,21	3,68	3,20
—	—	—	—	3	0,04	0,17	52	0,02	0,25	3,20	1,60	—	—	21	0,20	0,22	1,60	0,80
—	—	—	—	1	—	0,50	12	0,05	0,82	1,34	0,64	150	54,7	16	0,05	0,25	3,73	3,20
2,2	—	—	—	1	—	0,10	52	0,01	0,08	3,20	1,60	—	—	21	—	0,08	1,07	0,80
2,8	0,8	—	—	4	0,02	0,05	12	0,10	0,40	1,07	0,27	240	16,7	23	0,05	0,10	2,66	2,13
0,4	—	—	—	3	0,03	0,07	45	0,01	0,19	5,33	1,60	—	—	21	—	0,15	1,07	0,80
0,2	—	—	—	4	0,04	0,08	12	0,12	0,60	1,07	0,27	240	25,0	23	0,08	0,15	2,66	2,13
1,6	0,8	—	—	3	0,06	0,10	65	0,02	0,13	3,20	1,34	—	—	21	0,01	0,14	1,28	0,64
0,9	—	—	—	2	0,09	0,20	8	0,17	1,20	1,07	0,53	440	27,3	15	0,09	0,23	0,64	0,53
—	—	—	—	3	0,05	0,10	52	0,02	0,18	3,20	1,34	—	—	21	0,01	0,17	1,60	0,80
1,4	—	—	—	2	0,11	0,15	8	0,20	1,40	1,07	0,53	440	31,8	15	0,10	0,25	0,64	0,53
—	—	—	—	3	0,03	0,03	52	0,02	0,03	3,20	1,34	—	—	21	0,01	0,03	1,28	0,80
—	0,3	—	—	1	—	0,30	19	0,10	0,62	1,07	0,51	400	15,5	26	0,03	0,10	4,27	4,00
0,8	0,2	—	—	3	0,04	0,07	53	0,02	0,11	4,80	1,34	—	—	21	0,01	0,09	1,29	0,76
0,2	0,2	—	—	1	—	0,40	19	0,14	0,83	1,07	0,52	400	20,8	26	0,04	0,13	4,19	3,78
—	—	—	—	3	0,01	0,07	52	0,03	0,09	3,20	1,34	—	—	21	0,01	0,07	1,28	0,64
—	—	—	—	1	—	0,40	9	0,14	0,97	1,30	0,64	230	42,2	52	0,02	0,08	1,60	0,53
0,4	—	—	—	3	0,05	0,07	53	0,07	0,12	3,51	1,38	—	—	21	0,03	0,09	1,29	0,70
—	—	—	—	1	—	0,50	9	0,23	1,41	1,24	0,64	230	61,3	52	0,02	0,11	1,60	0,53
—	—	—	—	2	0,04	0,15	52	0,04	0,14	3,20	1,07	—	—	21	—	0,14	1,28	0,64
—	—	—	—	1	—	0,50	9	0,27	1,90	1,34	0,64	230	82,6	52	0,02	0,17	1,60	0,53
—	—	—	—	2	0,04	0,05	52	0,02	0,06	3,43	1,13	—	—	21	0,04	0,04	1,07	0,80
—	—	0,5	—	2	0,01	0,05	14	0,04	0,26	2,68	1,84	—	—	15	0,02	0,11	1,07	1,02
0,3	0,1	—	—	2	0,03	0,10	52	0,03	0,13	3,06	1,24	—	—	21	0,02	0,11	1,30	0,82
0,6	0,1	—	—	2	0,02	0,05	15	0,05	0,39	2,64	1,92	—	—	15	0,01	0,15	1,11	0,82
—	—	—	—	1	—	0,20	52	0,01	0,21	4,27	1,07	—	—	21	0,01	0,16	1,07	0,80
1,3	—	—	—	2	0,02	0,05	15	0,03	0,24	2,66	2,13	—	—	15	0,01	0,10	1,07	0,85
—	—	—	—	2	0,04	0,05	52	0,01	0,09	3,20	1,42	—	—	21	—	0,07	0,46	0,34
0,1	—	0,2	0,9	2	0,05	0,05	21	0,01	0,26	1,07	0,53	200	13.0	15	—	0,12	1,07	0,85
—	—	—	—	2	0,04	0,10	52	0,01	0,18	2,84	1,42	—	—	21	—	0,17	1,07	0,80
0,2	—	0,5	—	2	0,05	0,05	21	0,01	0,33	1,07	0,53	200	16,5	15	0,01	0,15	1,07	0,66
1,0	—	—	—	2	0,07	0,15	52	0,04	0,10	3,20	1,76	—	—	26	0,02	0,07	0,64	0,53
0,3	—	—	—	2	0,05	0,05	26	0,07	0,19	0,64	0,53	400	4,8	18	0,03	0,12	0,43	0,32
0,5	—	—	—	1	—	0,30	52	0,03	0,17	3,20	1,56	—	—	39	0,02	0,07	0,78	0,62
1,1	0,1	—	—	2	0,03	0,05	26	0,05	0,37	0,65	0,53	400	9,3	18	0,05	0,24	0,43	0,32

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльная група / Sociale Gruppen	Колькасьць двароў у групе / Anzahl der Höfe in der Gruppe	Ч а с / Jahresangabe	Склад землекарыстаньня (гэкт.) / Bestand der Bodennutzungen in Ha.					Разьмеркаваньне зямлі па ужытках (гэкт.) / Verteilung des Boden auch einer Nutzungsart (Appertinentien) in Ha.						
						У індывідуальн. карыстаньні / in Nutzung einzelnen Individuen					Пахаць / Ackerland		Сенажаць / Wiese			
					У агульным карыстаньні / In Gemeinde nutzungen	Б. надзельнай / Früherer Landanteil	Б. купленай / Früher gekauftes Land	Б. непрацоўнай / Früher unbestelltes Land	Усяго зямлі / Gesamtsumme des Landes	Сядзіба / Hofstellen	Уся / Im Ganzen	У т. ліку аблога / Darunter Oedland (Weidland)	Уся / Im Ganzen	У т. ліку сухадольн. / Darunter trockene Wiese	Выпас / Viehweide	Няўдобіца / Unkultivirbares Land (Impedimenta)
9	Ялуга	II	7	1923—24	—	6,9	2,4	0,5	9,8	0,2	6,3	0,2	2,1	2,1	0,9	0,3
				1926—27	—	15,8	—	—	15,8	0,7	8,4	0,5	4,4	4,2	1,7	0,6
		III	2	23—24	1,3	10,4	8,6	1,5	21,8	0,4	14,7	0,6	4,3	4,2	1,9	0,5
				26—27	—	33,4	—	—	33,4	1,5	18,2	1,7	8,9	8,6	3,7	1,1
	в. Іваноўская (сярэдняе)	I	16	23—24	0,3	2,7	0,8	0,4	4,2	0,1	2,7	—	0,9	0,9	0,4	0,1
				26—27	0,3	8,7	0,2	—	9,2	0,1	6,1	0,7	2,1	1,8	0,6	0,3
		II	76	23—24	0,5	5,9	2,7	1,1	10,2	0,2	6,7	0,1	2,2	2,2	0,8	0,3
				26—27	0,6	11,6	0,6	0,3	13,1	0,3	8,1	0,7	3,1	2,9	1,0	0,6
		III	15	23—24	0,5	9,0	4,5	1,4	15,4	0,3	9,9	0,2	3,5	3,4	1,2	0,5
				26—27	0.6	16.9	—	0,6	18,1	0,4	10,4	0,6	4,6	4,3	1,3	1,4
10	Аўчынікава II	I	3	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
				26—27	—	—	—	6,1	6,1	0,7	2,5	—	2,8	2,8	—	0,1
		II	2	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
				26—27	—	—	—	5,1	5,1	0,6	2,1	—	2,4	2,4	—	—
11	Буравесьнік	I	1	23—24	0,3	6,3	—	—	6,6	0,3	4,6	—	1,1	1,1	0,3	0,3
				26—27	—	6,7	—	2,9	9,6	0,2	5,1	—	2,9	2,9	1,3	0,1
		II	6	23—24	0,4	8,8	0,8	0,8	10,8	0,5	7,8	—	1,7	1,7	0,4	0,4
				26—27	—	17,2	—	—	17,2	0,9	13,0	—	1,4	1,4	1,9	—
12	Буцуева	II	2	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
				26—27	—	—	—	12,5	12,5	1,1	7,1	0,1	3,9	3,9	0,1	0,3
		III	2	23—24	—	—	—	16,3	16,3	0,4	10,9	—	3,0	3,0	1,0	1,0
				26—27	—	—	—	15,0	15,0	0,8	11,3	—	2,5	2,5	0,3	0,1
13	Зара	II	8	23—24	0,3	6,3	—	0,5	7,1	0,4	5,0	—	1,1	1,1	0,3	0,3
				26—27	—	6,8	—	—	6,8	0,4	5,0	—	1,3	1,3	—	0,1
14	Зарэчча	II	4	23—24	—	4,9	—	0,1	5,0	0,2	3,8	—	0,8	0,8	0,1	0,1
				26—27	—	—	—	11,3	11,3	0,6	7,2	—	1,9	1,7	1,4	0,2
15	Зялёны	I	1	23—24	0,2	4,2	—	0,7	5,1	0,2	3,6	—	0,9	0,9	0,2	0,2
				26—27	—	6,8	—	—	6,8	1,4	3,4	—	1,1	1,1	—	0,9
		II	9	23—24	0,4	8,1	—	—	8,5	0,3	6,0	—	1,4	1,4	0,4	0,4
				26—27	—	10,2	—	—	10,2	2,1	5,3	—	1,5	1,5	—	1,3
16	Кісялёва	I	22	23—24	0,2	3,9	—	0,1	4,2	0,2	2,7	—	0,9	0,9	0,2	0,2
				26—27	0,6	5,4	—	0,3	6,3	1,4	1,7	—	2,2	2,2	0,6	0,4
		II	20	23—24	0,4	7,7	1,1	0,2	9,4	0,4	6,2	—	1,8	1,8	0,5	0,5
				26—27	0,7	6,2	—	0,5	7,4	1,6	2,1	—	2,5	2,5	0,7	0,5
		III	3	23—24	—	11,3	—	1,5	12,8	0,4	8,6	—	2,6	2,6	0,6	0,6
				26—27	0,8	7,8	—	0,3	8,9	2,0	2,4	—	3,1	3,1	0,8	0,6

Арэнда зямлі (гэкт.) Pachtungen in Ha.				Арганізацыя зямельнае тэрыторыі Organisation des Landgebietes														
Браў у арэнду Pachtnahme		Здаваў у арэнду Pachtabgabe		Сядзіба Hofstelle			Пахаць Ackerland							Сенажаць Wiese				
					Плошча палос (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.			Плошча палос (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.		Адлегл. сяр. палоскі (клм.) Entfernung bis in Km.					Плошча палос. (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.		Адлегл. сяр. палосак (клм.) Entfernung bis in Km.	
Пахаць Ackerland	Сенажаць Heuschlag	Пахаць Ackerland	Сенажаць Heuschlag	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Самай далёкай Zum entferntesten Feldteil	Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen	Сярэдняя даўжыня пал. (мэтр.) Mittlere Länge der Landstreifen in Metern	Сяр. шырыня палос. (мэтр.) Mittlere Breite der Landstreifen in Metern	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Самай далёкай Zum Entferntesten Landanteil	Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen
0,8	0,2	—	—	2	0,08	0,10	52	0,04	0,12	3,20	1,60	—	—	24	0,04	0,09	1,60	0,93
0,5	—	0,2	0,5	1	—	0,70	17	0,12	0,49	3,20	0,62	280	17,5	18	0,07	0,24	3,47	3,47
—	—	0,6	—	3	0,11	0,13	54	0,03	0,27	3,20	1,71	—	—	25	0,03	0,17	1,07	0,77
0,6	—	—	—	1	—	1,50	17	0,23	1,07	2,40	0,59	280	38,2	17	0,10	0,52	2,93	2,00
0,1	—	—	—	2	0,02	0,05	52	0,02	0,05	3,33	1,24	—	—	21	0,02	0,04	1,18	0,76
0,2	0,1	0,4	—	2	0,02	0,05	14	0,08	0,44	2,02	1,22	290	15,2	23	0,02	0,09	2,13	1,90
0,5	0,1	—	—	2	0,05	0,10	52	0,03	0,13	3,57	1,40	—	—	21	0,02	0,10	1,33	0,80
0,4	—	0,4	—	2	0,10	0,15	15	0,10	0,54	1,86	1,06	290	18,6	21	0,03	0,15	1,90	1,55
0,2	—	0,1	—	2	0,05	0,15	52	0,02	0,19	3,20	1,48	—	—	22	0,03	0,16	1,03	0,71
0,6	0,1	0,1	—	2	0,04	0,20	13	0,11	0,80	1,22	0,66	280	28,6	19	0,05	0,24	1,24	0,76
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,2	0,1	1	—	0,70	15	0,08	0,17	0,43	0,21	—	—	13	0,01	0,22	0,41	0,23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,1	—	3,8	1,1	1	—	0,60	15	0,07	0,14	0,43	0,21	—	—	13	0,02	0,18	0,43	0,21
—	—	—	—	1	—	0,30	35	0,04	0,13	4,27	2,13	550	2,4	26	—	0,04	3,20	2,13
—	—	—	—	1	—	0,20	7	0,04	0,73	0,32	0,11	170	43,0	8	0,03	0,36	2,66	2,66
—	—	—	—	1	—	0,50	35	0,02	0,22	4,27	2,13	550	4,0	26	0,01	0,07	6,40	2,13
—	—	—	—	1	—	0,90	9	0,46	1,44	0,55	0,26	128	112,5	7	0,05	0,20	2,13	1,87
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	—	1,10	5	0,68	1,42	0,27	0,13	130	109,0	8	0,09	0,49	0,18	0,16
—	—	—	—	1	—	0,40	25	0,33	0,44	2,13	0,32	550	—	1	—	—	—	0,16
—	—	—	—	1	—	0,80	7	0,82	1,61	0,21	0,07	150	107,0	8	0,13	0,31	0,11	0,09
—	—	—	—	1	—	0,40	35	0,02	0,14	4,27	2,13	550	2,5	26	0,02	0,04	3,20	0,53
—	—	—	—	1	—	0,40	16	0,03	0,31	0,75	0,53	160	19,4	8	0,02	0,16	2,66	2,66
—	—	—	—	1	—	0,20	24	0,02	0,16	2,93	2,13	550	2,9	26	—	0,03	3,20	2,13
—	—	—	—	1	—	0,60	6	0,50	1,20	0,45	0,12	—	—	10	0,04	0,19	0,45	0,43
—	—	—	—	2	0,10	0,10	38	—	0,09	4,27	2,13	550	1,6	26	0,03	0,03	3,20	2,66
0,3	—	—	—	1	—	1,40	11	0,11	0,31	1,07	0,43	160	19,4	15	0,02	0,07	2,40	2,13
—	—	—	—	1	—	0,30	38	0,01	0,16	4,27	2,13	550	2,9	26	0,01	0,05	2,48	2,07
0,4	0,1	0,4	—	1	—	2,10	11	0,10	0,48	0,96	0,41	160	30,0	15	0,03	0,10	2,63	2,13
—	—	—	—	1	—	0,20	35	0,02	0,08	3,33	2,19	550	1,5	26	0,01	0,03	2,74	1,98
—	—	0,3	—	2	0,08	0,70	12	0,02	0,14	1,86	1,49	230	6,1	14	0,02	0,16	1,86	1,49
—	—	—	—	2	0,04	0,20	35	0,03	0,18	2,98	2,34	550	3,3	26	0,01	0.07	2,44	2,03
0,7	0,2	—	—	2	0,16	0,80	12	0,02	0,18	1,86	1,66	230	7,9	14	0,03	0,18	1,97	1,77
—	—	—	—	2	0,03	0,20	35	0,02	0,25	3,02	2,13	550	4,5	26	0,01	0,10	2,31	1,77
2,5	0,3	—	—	2	0,07	1,00	12	0,01	0,20	1,77	1,60	230	8,7	14	0,01	0,22	1,77	1,60

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльная група / Sociale Gruppen	Колькасьць двароў у групе / Anzahl der Höfe in der Gruppe	Час / Jahresangabe	Склад землекарыстаньня (гэкт.) / Bestand der Bodennutzungen in Ha.					Разьмеркаваньне зямлі па ужытках (гэкт.) / Verteilung des Boden auch einer Nutzungsart (Appertinentien) in Ha.						
						У індывідуальн. карыстаньні / in Nutzung einzelnen Individuen					Пахаць / Ackerland		Сенажаць / Wiese			
					У агульным карыстаньні / In Gemeinde nutzungen	Б. надзельнай / Früherer Landanteil	Б. купленай / Früher gekauftes Land	Б. непрацоўнай / Früher unbestelltes Land	Усяго зямлі / Gesamtsumme des Landes	Сядзіба / Hofstellen	Уся / Im Ganzen	У т. ліку аблога / Darunter Oedland (Weidland)	Уся / Im Ganzen	У т. ліку сухадольн / Darunter trockene Wiese	Выпас / Viehweide	Няўдобіца / Unkultivirbares Land (Impedimenta)
17	Маленькі	II	2	1923–24	0,8	13,9	—	—	14,7	0,6	10,0	—	2,5	2,5	0,8	0,8
				1926–27	—	7,8	—	—	7,8	1,7	3,5	—	2,5	2,5	—	0,1
18	Прасьвет	I	5	23–24	0,2	4,8	0,4	0,8	6,2	0,2	4,5	—	1,1	1,1	0,2	0,2
				26–27	—	7,2	—	—	7,2	3,8	1,4	—	1,8	1,8	—	0,2
		II	3	23–24	0,4	5,8	5,6	—	11,8	0,4	8.9	—	1,7	1,7	0,4	0,4
				26–27	—	8,9	—	—	8,9	4,6	1,9	—	2,1	2,1	—	0,3
19	Прывольле	I	2	23–24	0,3	6,3	—	0,4	7,0	0,3	4,6	—	1,5	1,5	0,3	0,3
				26–27	—	—	12,4	—	12,4	2,7	8,3	—	1,4	1,4	—	—
		II	4	23–24	0,1	2,9	3,3	0,3	6,6	0,7	4,7	0,1	1,0	1,0	0,1	0,1
				26–27	—	9,5	—	—	9,5	2,5	6,4	—	0,5	0,5	0,1	—
20	Сядзібны	I	4	23–24	0,3	6,4	—	—	6,7	0,3	4,7	—	1,1	1,1	0,3	0,3
				26–27	—	5,0	—	2,9	7,9	1,2	5,1	—	1,2	1,2	0,3	0,1
		II	2	23–24	0,1	3,1	—	—	3,2	0,1	2,3	—	0.6	0,6	0,1	0,1
				26–27	—	3,0	—	2,4	5,4	0,8	3,6	—	0,8	0,8	0,2	—
		III	1	23–24	0,7	15,8	—	—	16,5	0,6	11,8	—	2,7	2,7	0,7	0,7
				26–27	—	3,8	—	2,9	6,7	1,0	4,4	—	1,0	1,0	0,2	0,1
21	Усход	I	4	23–24	0,2	4,4	—	0,3	4,9	0,2	3,5	—	0,8	0,8	0,2	0,2
				26–27	0,2	8,7	—	—	8,9	2,1	4,9	—	1,5	1,5	0,2	0,2
		II	6	23–24	0,3	6,4	—	—	6,7	0,4	4,6	—	1,1	1,1	0,3	0,3
				26–27	0,1	8,3	—	—	8,4	1,9	4,4	—	1,9	1,9	0,1	0,1
		III	1	23–24	0,5	6,2	6,5	—	13,2	0,6	9,2	—	2,2	2,2	0,6	0,6
				26–27	0,2	9,8	—	—	10,0	2,2	6,9	—	0,6	0,6	0,2	0,1
22	Ясная Паляна	I	6	23–24	0,2	4,0	—	0,2	4,4	0,2	3,0	—	0,8	0,8	0,2	0,2
				26–27	1,9	6,3	—	1,9	10,1	2,1	4,2	—	1,9	1,9	1,9	—
		II	6	23–24	0,4	8,6	—	0,5	9,5	0,5	6,7	—	1,5	1,5	0,4	0,4
				26–27	2,3	7,9	—	2,3	12,5	2,6	5,0	—	2,6	2,6	2,3	—
	в. Кіс. Буда (сярэдняе)	I	48	23–24	0,2	4,2	—	0,2	4,6	0,2	3,1	—	0,9	0,9	0,2	0,2
				26–27	0,5	5,6	0,5	1,1	7,7	1,8	3,0	—	2,0	2,0	0,6	0,3
		II	74	23–24	0,3	6,8	0,8	0,2	8,1	0,4	5,7	—	1,4	1,4	0,3	0,3
				26–27	0,4	7,0	0,5	1,4	9,3	1,6	4,8	—	2,0	2,0	0,6	0,3
		III	7	23–24	0,2	7,9	0,9	5,3	14,3	0,4	9,8	—	2,7	2,7	0,7	0,7
				26–27	0,4	5,2	—	4.8	10,4	1,5	5,8	—	2,3	2,3	0,5	0,3
23	Вузкі	I	3	23–24	—	2,2	0,5	0,1	2,8	0,1	1,8	—	0,5	0,5	0,4	—
				26–27	—	6,0	—	—	6,0	0,9	2,5	—	1.8	1,5	0,1	0,7
		II	3	23–24	—	4,3	—	—	4,3	0,4	2,9	—	1,0	1,0	—	—
				26–27	—	11,4	—	—	11,4	1,7	4,7	—	2,8	2,8	1,0	1,2

Арэнда зямлі (гэкт.) Pachtungen in Ha.				Арганізацыя зямельнае тэрыторыі Organisation des Landgebietes														
Браў у арэнду Pachtnahme		Здаваў у арэнду Pachtabgabe		Сядзіба Hofstelle			Пахаць Ackerland							Сенажаць Wiese				
					Плошча палос (гэкт). Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.			Плошча палос (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.		Адлегл. сяр. палоскі (клм.) Entfernung bis in Km.					Плошча палос. (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.		Адлегл. сяр. палосак (клм.) Entfernung bis in Km.	
Пахаць Ackerland	Сенажаць Heuschlag	Пахаць Ackerland	Сенажаць Heuschlag	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Самай далёкай Zum entferntesten Feldteil	Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen	Сярэдняя даўжыня пал. (мэтр.) Mittlere Länge der Landstreifen in Metern	Сяр. шырыня палос. (мэтр.) Mittlere Breite der Landstreifen in Metern	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Самай далёкай Zum Entferntesten Landanteil	Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen
—	—	—	—	4	0,07	0,15	57	0,08	0,18	4,27	2,13	530	3,3	26	0,01	0,10	3,20	2,66
—	—	—	—	2	0,10	0,85	2	1,64	1,75	0,15	—	—	—	11	—	0,23	3,20	2,66
—	—	—	—	2	0,10	0,10	29	0,03	0,16	4,27	2,13	550	2,9	26	0,01	0,04	3,20	1,60
—	—	0,2	—	1	—	3,80	5	0,02	0,28	0,64	0,32	120	23,3	20	0,01	0,09	2,66	1,23
1,1	—	—	—	2	0,08	0,20	35	0,02	0,25	4,27	2,13	550	4,5	26	—	0,07	3,20	1,60
—	—	—	—	1	—	4,60	5	0,03	0,38	0,64	0,32	120	31,7	20	0,01	0,11	2,66	1,23
—	—	—	—	1	—	0,30	23	0,05	0,20	4,27	2,13	550	3,6	26	—	0,06	3,20	2,13
—	—	0,3	0,7	1	—	2,70	8	0,16	1,04	0,43	0,21	300	34,7	8	0,13	0,18	0,53	0,32
—	—	—	—	1	—	0,70	23	0,05	0,20	3,55	2,66	550	3,6	26	—	0,04	2,40	1,60
0,1	—	0,6	0,3	1	—	2,50	5	0,35	1,28	0,45	0,18	300	42,7	4	0,10	0,13	0,33	0,19
—	—	—	—	1	—	0,30	35	0,01	0,13	4,27	2,13	550	2,4	26	—	0,04	3,20	2,13
0,3	—	0,4	—	1	—	1,20	8	0,47	0,64	0,49	0,21	140	45,7	6	0,03	0,20	2,13	1,74
—	—	—	—	—	—	—	35	0,01	0,07	4,27	2,13	550	1,3	26	—	0,02	3,20	2,13
1,6	0,4	1,9	0,4	1	—	0,80	9	0,27	0,40	0,53	0,21	140	28,6	6	0,02	0,13	2,13	1,60
—	—	—	—	1	—	0,60	35	0,03	0,34	4,27	2,13	550	6,2	26	—	0,10	3,20	2,13
—	—	—	—	1	—	1,00	8	—	0,55	—	—	140	39,3	6	0,02	0,17	2,13	1,87
—	—	—	—	1	—	0,20	35	0,01	0,10	4,27	2,13	550	1,8	26	0,01	0,03	2,84	1,88
—	—	—	—	1	—	2,10	10	0,04	0,49	1,07	0,43	240	20,4	8	0,09	0,19	2,84	2,84
—	—	—	—	1	--	0,40	35	0,02	0,13	4,27	2,13	550	2,4	26	0,01	0,04	3,02	1,96
—	—	—	—	1	--	1,90	10	0,04	0,44	1,07	0,50	240	18,3	8	0,12	0,24	3,02	2,00
—	—	—	—	4	0,01	0,15	35	0,01	0,26	4,27	2,13	550	4,7	26	0,01	0,08	3,20	1,60
—	—	—	—	1	—	2,20	10	0,04	0,69	1,07	0,64	240	28,9	8	0,03	0,08	2,13	2,13
—	—	—	—	1	—	0,20	31	0,01	0,10	3,41	2,13	550	1,8	22	-	0,04	3,20	1,82
—	—	0,9	0,3	2	0,27	1,05	14	0,02	0,30	1,07	0,51	180	16,7	26	0,01	0,07	6,40	5,33
—	—	—		2	0,05	0,25	38	0,05	0,18	3,55	1,96	550	3,3	26	0,01	0,06	3,20	1,78
—	—	—	--	2	0,45	1,30	14	0,02	0,36	1,07	0,51	180	20,0	26	0,01	0,10	5,33	4,98
—	—	—	—	1	0,07	0,20	33	0,02	0,09	3,72	2,16	550	1,6	25	0,01	0,04	2,96	1,94
—	—	0,3	0,1	2	0,16	0,90	11	0,05	0,27	1,07	1,00	180	15,0	15	0,02	0,13	2,22	2,10
—	—	—	—	1	0,05	0,40	33	0,03	0,17	3,66	1,03	550	3,1	26	0,01	0,05	2,77	1,80
0,3	0,1	0,2	0,1	1	—	1,60	11	0,16	0,44	0,97	0,77	180	24,4	12	0,03	0,17	2,28	1,90
—	—	—	—	2	0,05	0,20	33	0,15	0,30	3,29	1,84	550	5,4	22	0,01	0,12	2,27	2,27
1,1	0,1	—	—	2	0,07	0,75	13	0,28	0,45	1,05	0,92	190	23,7	10	0,05	0,23	1,36	1,33
—	—	—	—	1	—	0,10	7	—	0,26	3,20	2,13	720	3,6	27	—	0,02	4,27	2,13
—	—	—	—	1	—	0,90	8	0,03	0,31	0,67	0,43	330	9,4	12	0,02	0,15	1,07	0,53
0,4	—	—	—	1	—	0,40	25	—	0,12	3,20	2,13	720	1,7	30	—	0,03	3,20	3,20
—	—	--	—	1	—	1,70	8	0,05	0,59	1,07	0,43	330	17,9	27	0,01	0,10	1,07	1,07

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльная група Sociale Gruppen	Колькасьць двароў у групе Anzahl der Höfe in der Gruppe	Час Jahresangabe	Склад землекарыстаньня (гэкт.) Bestand der Bodennutzungen in Ha. — У агульным карыстаньні In Gemeinde nutzungen	У індывідуальн. карыстаньні in Nutzung einzelnen Individuen — Б. надзельнай Früherer Landanteil	Б. купленай Früher gekauftes Land	Б. непрацоўнай Früher unbestelltes Land	Усяго зямлі Gesamtsumme des Landes	Размеркаваньне зямлі па ужытках (гэкт.) Verteilung des Boden auch einer Nutzungsart (Appertinentien) in Ha. — Сядзіба Hofstellen	Пахаць Ackerland — Уся Im Ganzen	У т. ліку аблога Darunter Oedland (Weidland)	Сенажаць Wiese — Уся Im Ganzen	У т. ліку суходальн. Darunter trockene Wiese	Выпас Viehweide	Няўдобіца Unkultivirbares Land (Impedimenta)
24	Вінагр. Труд	II	6	1923—24	—	8,0	1,7	—	9,7	0,5	6,3	0,1	2,3	1,1	0,5	0,1
				1926—27	—	13,6	—	—	13,6	1,1	8,0	—	3,4	2,7	0,2	0,9
		III	1	23—24	—	6,6	1,1	—	7,7	0,6	4,8	—	2,3	2,3	—	—
				26—27	—	16,3	—	—	16,3	1,6	9,6	—	3,9	3,9	0,4	0,8
25	Задні	I	3	23—24	—	4,5	0,9	0,7	6,1	0,4	4,4	—	1,0	0,8	0,3	—
				26—27	—	8,4	2,0	—	10,4	1,4	6,9	—	1,8	1,8	—	0,3
		II	8	23—24	—	4,9	1,0	0,5	6,4	0,4	4,5	—	1,1	1,0	0,4	—
				26—27	—	8,3	2,8	—	11,1	2,0	6,9	—	1,9	1,9	—	0,3
26	Пенькаўка	I	20	23—24	—	3,5	0,3	0,1	3,9	0,3	2,5	—	0,9	0,6	0,1	0,1
				26—27	1,1	3,8	—	0,2	5,1	0,4	2,3	—	1,2	0,7	1,1	0,1
		II	37	23—24	0,1	6,5	1,0	0,5	8,1	0,6	5,7	—	1,3	1,0	0,3	0,2
				26—27	1,6	5,3	—	0,7	7,6	0,6	3,7	—	1,6	1,1	1,6	0,1
		III	4	23—24	—	6,9	3,4	—	10,3	0,5	6,3	—	2,4	1,0	0,9	0,2
				26—27	—	5,9	—	—	5,9	0,5	2,8	—	1,4	0,8	1,1	0,1
27	Перакавы	I	8	23—24	—	2,3	0,5	1,1	3,9	0,2	3,0	—	0,5	0,5	0,1	0,1
				26—27	—	9,9	—	—	9,9	1,5	5,5	—	2,8	2,7	—	0,1
		II	5	23—24	—	4,0	0,9	0,5	5,4	0,3	3,9	—	0,9	0,8	0,3	—
				26—27	—	7,6	—	0,3	7,9	1,1	4,5	—	2,2	2,2	—	0,1
28	Першамайскі	I	4	23—24	—	1,5	—	—	1,5	0,1	1,1	—	0,3	0,3	—	—
				26—27	—	5,3	1,8	—	7,1	0,9	4,8	—	1,2	1,2	—	0,2
		II	3	23—24	—	7,1	0,4	0,3	7,8	0,5	5,3	—	1,5	1,5	0,3	0,2
				26—27	—	6,9	3,1	—	10,0	1,3	6,8	—	1,7	1,7	—	0,2
29	Сярэдні	I	2	23—24	—	3,6	1,1	—	4,7	0,4	3,1	—	0,8	0,7	0,4	—
				26—27	—	9,5	—	—	9,5	1,2	6,0	—	2,2	2,0	—	0,1
		II	5	23—24	—	4,8	0,7	2,1	7,6	0,5	5,7	—	1,0	0,6	0,3	0,1
				26—27	—	10,9	—	—	10,9	1,2	7,2	—	2,4	1,6	—	0,1
30	Чырв. Курган	II	3	23—24	—	2,8	—	0,4	3,2	0,2	2,5	—	0,5	0,5	—	—
				26—27	—	2,8	—	8,8	11,6	0,9	7,1	—	2,6	2,6	0,1	0,9
	в. Пенькаўка (сярэдняе)	I	40	23—24	—	3,0	0,4	0,3	3,7	0,2	2,6	—	0,7	0,6	0,1	0,1
				26—27	0,5	6,1	0,3	0,1	7,0	0,8	3,8	—	1,6	1,3	0,6	0,2
		II	70	23—24	—	6,0	0,9	0,5	7,4	0,5	5,2	—	1,3	0,9	0,3	0,1
				26—27	0,9	7,1	0,4	0,8	9,2	1,0	5,0	—	2,0	1,6	0,9	0,3
		III	5	23—24	—	6,9	2,8	—	9,7	0,5	6,0	—	2,4	1,2	0,7	0,1
				26—27	—	8,1	—	—	8,1	0,7	4,2	—	1,9	1,4	1,0	0,3

Арэнда зямлі (гэкт.) Pachtungen in Ha. — Браў у арэнду Pachtnahme: Пахаць Ackerland	Арэнда зямлі — Браў у арэнду: Сенажаць Heuschlag	Арэнда зямлі — Здаваў у арэнду Pachtabgabe: Пахаць Ackerland	Арэнда зямлі — Здаваў у арэнду: Сенажаць Heuschlag	Арганізацыя зямельнае тэрыторыі Organisation des Landgebietes — Сядзіба Hofstelle: Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Сядзіба — Плошча палос (гэкт). Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.: Мінімальная Minimaler	Сядзіба — Плошча палос: Сярэдняя Mittlerer	Пахаць Ackerland: Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Пахаць — Плошча палос (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.: Мінімальная Minimaler	Пахаць — Плошча палос: Сярэдняя Mittlerer	Пахаць — Адлегл. сяр. палоскі (клм.) Entfernung bis in Km.: Самай далёкай Zum entferntesten Feldteil	Пахаць — Адлегл.: Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen	Пахаць: Сярэдняя даўжыня пал. (мэтр.) Mittlere Länge der Landstreifen in Metern	Пахаць: Сяр. шырыня палос. (мэтр.) Mittlere Breite der Landstreifen in Metern	Сенажаць Wiese: Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Сенажаць — Плошча палос. (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.: Мінімальная Minimaler	Сенажаць — Плошча палос.: Сярэдняя Mittlerer	Сенажаць — Адлегл. сяр. палосак (клм.) Entfernung bis in Km.: Самай далёкай Zum Entferntesten Landanteil	Сенажаць — Адлегл.: Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen
0,3	—	—	—	1	—	0,50	28	0,03	0,23	3,20	1,78	720	3,2	24	—	0,10	3,02	1,69
1,5	0,4	0,3	—	1	—	1,10	5	0,23	1,60	0,55	0,27	250	64,0	7	0,26	0,49	0,39	0,11
—	—	—	—	1	—	0,60	20	0,01	0,24	3,20	1,07	720	3,3	24	0,01	0,10	3,20	1,60
—	—	—	—	1	—	1,60	4	1,09	2,40	0,53	0,09	250	96,0	5	0,04	0,78	0,21	0,06
—	—	—	—	1	—	0,40	27	0,04	0,16	3,20	1,96	720	2,2	25	0,01	0,04	3,20	2,66
—	—	0,9	—	2	0,09	0,70	6	0,08	1,15	0,82	0,71	370	31,1	11	0,05	0,16	5,16	0,21
—	—	—	—	1	—	0,40	24	0,04	0,19	3,05	1,75	720	2,6	22	0,02	0,05	3,05	2,20
0,7	0,2	—	—	1	—	2,00	7	0,20	0,99	0,79	0,58	370	26,7	9	0,02	0,21	5,07	0,31
—	—	—	—	2	0,09	0,15	12	0,04	0,21	2,46	1,24	720	2,9	19	0,01	0,05	2,68	1,27
1,0	0,3	—	—	3	0,04	0,13	8	0,08	0,29	2,02	1,20	320	9,1	15	0,02	0,08	1,85	1,28
0,3	—	—	—	2	0,05	0,30	19	0,04	0,30	2,30	1,54	720	4,2	21	0,02	0,06	2,71	1,86
1,0	0,3	—	—	3	0,05	0,20	7	0,09	0,53	1,84	1,11	320	16,8	16	0,01	0,10	2,75	1,96
0,6	0,1	—	—	1	—	0,50	17	0,02	0,37	2,79	1,60	720	5,1	22	0,01	0,11	3,04	1,73
1,0	0,3	—	—	4	0,05	0,13	5	0,03	0,56	2,26	1,20	320	17,5	14	0,01	0,10	2,93	1,60
—	—	—	—	2	—	0,10	16	0,13	0,19	2,98	1,82	720	2,6	17	—	0,03	2,56	2,56
1,4	0,2	0,6	0,2	1	—	1,50	8	0,07	0,69	0,67	0,33	490	14,1	23	0,01	0,12	2,56	1,82
—	—	—	—	2	0,07	0,15	30	—	0,13	3,20	1,92	720	1,8	26	0,01	0,03	3,25	2,45
0,7	—	1,0	—	1	—	1,10	7	0,16	0,64	0,75	0,43	490	13,1	21	0,01	0,10	2,48	1,23
—	—	—	—	1	—	0,10	18	0,01	0,06	3,20	2,66	720	0,9	26	—	0,01	3,20	3,20
—	—	—	—	3	0,14	0,30	3	0,24	1,60	0,77	0,66	240	66,7	5	0,03	0,24	3,06	2,93
0,4	—	—	—	4	0,05	0,13	18	0,04	0,29	3,02	1,78	720	4,0	22	0,02	0,07	2,48	2,13
0,4	—	0,6	—	1	—	1,30	3	0,48	2,27	0,87	0,53	240	94,6	5	0,07	0,34	3,02	3,02
0,6	—	—	—	4	0,02	0,10	16	0,01	0,19	2,26	1,60	720	2,6	17	0,03	0,05	3,20	2,13
—	—	—	—	1	—	1,20	7	0,11	0,86	0,96	0,91	320	26,8	16	—	0,14	0,96	0,80
—	—	—	—	3	0,04	0,17	24	0,01	0,24	2,98	1,55	720	3,3	16	0,01	0,06	3,41	2,66
0,1	0,1	—	—	1	—	1,20	11	0,32	0,65	1,05	0,53	320	20,3	24	0,02	0,10	1,05	0,62
—	—	2,3	0,6	3	—	0,07	16	0,01	0,16	1,42	0,89	720	2,2	17	—	0,03	2,13	1,34
1,3	0,6	—	—	1	—	0,90	9	0,13	0,79	0,48	0,43	200	39,5	10	0,02	0,26	1,69	1,68
—	—	—	—	2	0,07	0,10	16	0,05	0,16	2,52	1,57	720	2,2	19	0,02	0,04	2,72	2,01
0,8	0,3	1,9	—	2	0,07	0,40	7	0,09	0,54	1,41	0,89	350	15,4	16	0,02	0,10	2,90	1,69
0,2	—	0,1	—	2	0,05	0,25	22	0,03	0,24	2,60	1,61	720	3,3	22	0,03	0,06	2,83	2,06
0,8	0,2	0,1	—	2	0,09	0,50	7	0,15	0,71	1,35	0,80	310	22,9	15	0,05	0,13	2,58	1,44
0,4	0,1	—	—	1	—	0,50	18	0,02	0,33	2,88	1,50	720	4,6	22	0,01	0,11	3,09	1,71
0,8	0,3	—	—	3	0,04	0,23	5	0,24	0,84	1,92	0,98	290	29,0	12	0,01	0,16	2,71	1,29

№№ па чарае / №№ der Reinenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльная група / Sociale Gruppen	Колькасьць двароў у групе / Anzahl der Höfe in der Gruppe	Час / Jahresangabe	Склад землекарыстаньня (гэкт.) / Bestand der Bodennutzungen in Ha.: У агульным карыстаньні / In Gemeinde nutzungen	У індывідуальн. карыстаньні / in Nutzung einzelnen Individuen: Б. надзельнай / Früherer Landanteil	Б. купленай / Früher gekauftes Land	Б. непрацоўнай / Früher unbestelltes Land	Усяго зямлі / Gesamtsumme des Landes	Разьмеркаваньне зямлі па ужытках (гэкт.) / Verteilung des Boden auch einer Nutzungsart (Appertinentien) in Ha.: Сядзіба / Hofstellen	Пахаць / Ackerland: Уся / Im Ganzen	У т. ліку аблога / Darunter Oedland (Weidland)	Сенажаць / Wiese: Уся / Im Ganzen	У т. ліку сухадольн. / Darunter trockene Wiese	Выпас / Viehweide	Няўдобіца / Unkultivirbares Land (Impedimentä)
31	Гуркоўскі	I	2	1923—24	—	0,6	—	1,7	2,3	0,1	1,2	—	1,0	1,0	—	—
				1926—27	—	6,9	—	—	6,9	0,6	3,2	—	2,9	2,9	0,1	0,1
		II	8	23—24	—	2,9	1,9	0,1	4,9	0,1	2,5	—	1,6	1,6	0,6	0,1
				26—27	—	7,4	—	—	7,4	0,7	3,4	—	3,1	3,1	0,1	0,1
		III	3	23—24	—	6,4	5,2	—	11,6	0,3	4,5	—	3,7	2,6	3,0	0,1
				26—27	—	11,8	—	—	11,8	1,1	5,4	—	4,9	4,9	0,2	0,2
32	Калінінскі	II	3	23—24	—	2,7	4,4	—	7,1	0,2	3,1	—	2,4	1,2	1,3	0,1
				26—27	—	—	10,9	—	10,9	0,4	5,0	—	4,2	1,2	1,0	0,3
		III	1	23—24	—	9,4	—	—	9,4	0,4	4,9	—	3,7	1,2	—	0,4
				26—27	—	—	12,6	—	12,6	0,2	5,7	—	5,1	1,5	1,3	0,3
33	Ляксандраўка	I	3	23—24	—	4,3	0,9	—	5,2	0,2	2,4	—	2,2	1,6	0,3	0,1
				26—27	—	9,8	—	—	9,8	1,9	4,0	—	3,5	2,9	0,2	0,2
		II	3	23—24	—	4,2	—	—	4,2	0,2	2,2	—	1,6	1,6	0,1	0,1
				26—27	—	11,3	—	—	11,3	2,2	4,6	—	4,1	3,3	0,2	0,2
34	Маркаўка	II	6	23—24	—	4,0	2,9	0,1	7,0	0,2	3,0	—	2,5	2,5	1,2	0,1
				26—27	—	—	11,5	—	11,5	0,5	4,9	0,5	5,8	5,8	0,3	—
35	Новы Сьвет	I	2	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
				26—27	—	6,0	—	—	6,0	0,8	3,6	—	1,2	0,5	0,3	0,1
		II	4	23—24	—	6,7	3,5	—	10,2	0,3	4,3	—	3,6	2,8	1,8	0,2
				26—27	0,3	8,8	1,1	—	10,2	1,2	5,2	—	3,3	—	0,4	0,1
		III	2	23—24	—	7,4	3,4	—	10,8	0,3	5,1	—	4,2	4,2	1,0	0,2
				26—27	—	13,4	—	—	13,4	1,6	6,8	—	4,4	1,5	0,5	0,1
	в. Ст. Стан (сярэдняе)	I	7	23—24	—	1,8	0,4	0,5	2,7	0,1	1,3	—	1,2	1,0	0,1	—
				26—27	—	7,8	—	—	7,8	1,2	3,6	—	2,7	2,2	0,2	0,1
		II	24	23—24	—	3,9	2,6	0,1	6,6	0,2	3,0	—	2,3	2,0	1,0	0,1
				26—27	—	5,5	4,4	—	9,9	0,9	4,5	0,1	4,1	3,2	0,3	0,1
		III	6	23—24	—	7,2	3,7	—	10,9	0,3	4,7	—	3,9	2,9	1,8	0,2
				26—27	—	12,5	—	—	12,5	1,1	5,9	—	4,8	3,2	0,5	0,2
	Па Калініншчыне (сярэдняе)	I	111	23—24	0,1	3,5	0,3	0,3	4,2	0,2	2,8	—	0,9	0,8	0,2	0,1
				26—27	0,5	6,3	0,4	0,5	7,7	1,2	3,8	0,1	1,9	1,7	0,6	0,2
		II	244	23—24	0,3	6,1	1,6	0,5	8,5	0,3	5,6	—	1,7	1,6	0,6	0,3
				26—27	0,6	8,3	0,9	0,7	10,5	0,9	5,9	0,2	2,5	2,3	0,8	0,4
		III	33	23—24	0,3	8,0	3,4	1,7	13,4	0,4	8,3	0,1	3,2	2,9	1,1	0,4
				26—27	0,4	12,3	—	1,3	14,0	0,8	7,7	0,3	3,7	3,2	1,0	0,8

Арэнда зямлі (гэкт.) Pachtungen in Ha.				Арганізацыя зямельнае тэрыторыі Organisation des Landgebietes														
Браў у арэнду Pachtnahme		Здаваў у арэнду Pachtabgabe		Сядзіба Hofstelle			Пахаць Ackerland							Сенажаць Wiese				
					Плошча палос (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.			Плошча палос (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.		Адлегл. сяр. палоскі (клм.) Entfernung bis in Km.					Плошча палос. (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.		Адлегл. сяр. палосак (клм.) Entfernung bis in Km.	
Пахаць Ackerland	Сенажаць Heuschlag	Пахаць Ackerland	Сенажаць Heuschlag	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Самай далёкай Zum entferntesten Feldteil	Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen	Сярэдняя даўжыня пал. (мэтр.) Mittlere Länge der Landstreifen in Metern	Сяр. шырыня палос. (мэтр.) Mittlere Breite der Landstreifen in Metern	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Самай далёкай Zum Entferntesten Landanteil	Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen
—	—	—	—	1	—	0,10	8	0,02	0,15	0,64	0,27	550	2,7	2	0,27	0,50	1,74	—
—	0,6	—	—	1	—	0,60	8	—	0,40	1,07	0,53	270	14,8	11	0,04	0,26	1,34	1,34
0,2	0,1	—	—	2	0,07	0,05	23	0,10	0,11	2,54	1,19	550	2,0	24	0,03	0,07	2,66	2,66
—	—	—	—	1	—	0,70	8	0,07	0,43	1,07	0,53	270	15,9	11	0,04	0,28	1,34	1,34
0,9	0,4	—	—	2	0,08	0,15	26	0,10	0,17	3,47	1,60	550	3,1	29	0,05	0,13	3,20	2,66
0,6	—	—	—	1	—	1,10	8	0,11	0,68	1,07	0,53	270	25,2	11	0,08	0,45	1,34	1,34
—	—	—	—	2	0,08	0,10	26	0,02	0,12	3,20	1,30	550	2,2	29	0,03	0,08	3,20	2,13
—	—	—	—	1	—	0,40	8	0,04	0,63	0,26	0,21	250	25,2	10	0,11	0,42	0,21	0,13
—	—	—	—	2	0,09	0,20	26	0,03	0,19	3,41	1,60	550	3,5	29	0,11	0,13	3,20	2,13
—	—	—	—	1	—	0,20	8	0,05	0,71	0,32	0,21	250	28,4	10	0,02	0,51	0,21	0,13
0,7	0,6	—	—	1	—	0,20	26	0,09	0,09	3,20	1,46	550	1,6	29	0,07	0,08	3,20	2,66
—	—	—	—	1	—	1,90	4	0,13	1,00	1,07	0,75	—	—	5	0,11	0,70	1,34	1,07
—	—	—	—	1	—	0,20	26	—	0,08	3,20	1,60	550	1,5	29	0,05	0,06	3,20	2,66
—	—	—	—	1	—	2,20	5	0,14	0,92	1,07	0,78	—	—	5	0,12	0,82	1,34	1,07
—	—	—	—	2	0,08	0,10	23	0,04	0,13	3,52	1,87	550	2,4	25	0,02	0,10	4,19	2,85
—	—	—	—	1	—	0,50	12	0,11	0,41	0,53	0,25	130	31,5	22	0,10	0,26	0,80	0,32
—	—	—	—	3	0,05	—	26	0,10	—	3,20	1,60	550	—	29	0,10	—	3,20	2,66
—	—	—	1,1	2	0,25	0,40	13	0,05	0,28	1,55	0,69	240	11,7	11	—	0,11	1,28	0,32
—	—	—	—	2	0,05	0,15	25	0,08	0,17	3,20	1,60	550	3,1	29	0,08	0,12	3,20	1,34
—	—	—	—	2	0,24	0,60	13	0,03	0,40	1,38	0,64	240	16,7	11	0,11	0,30	1,28	0,37
—	—	—	—	2	—	0,15	26	0,07	0,20	3,20	1,66	550	3,6	29	0,07	0,14	3,20	2,66
—	—	—	—	2	0,39	0,80	13	0,03	0,52	0,80	0,32	240	21,7	11	0,09	0,40	1,18	0,43
0,3	0,2	—	—	2	—	0,05	22	—	0,06	2,66	1,28	550	1,1	15	0,4	0,08	2,71	2,66
—	0,3	—	0,2	1	—	1,20	8	0,09	0,45	1,18	0,64	250	18,0	8	0,10	0,34	1,32	0,93
0,1	—	—	—	2	0,08	0,10	24	0,07	0,13	3,04	1,50	550	2,4	27	0,03	0,09	3,09	2,38
—	—	—	—	1	—	0,90	9	0,09	0,50	0,85	0,47	230	21,5	13	0,05	0,32	1,05	0,76
0,5	0,2	—	—	2	0,09	0,15	26	0,08	0,18	3,37	1,60	550	3,3	29	0,07	0,13	3,20	0,26
0,3	—	—	—	1	—	1,10	10	0,08	0,59	0,85	0,41	270	21,8	11	0,07	0,44	1,09	0,83
—	—	—	—	2	0,10	0,10	29	0,03	0,10	3,17	1,76	600	1,7	22	0,02	0,04	2,60	1,84
0,3	0,1	0,2	0,1	2	0,13	0,60	10	0,08	0,38	1,34	0,99	250	15,2	16	0,02	0,12	2,39	1,85
0,2	—	—	—	2	0,05	0,15	35	0,03	0,16	3,26	1,68	600	2,7	23	0,02	0,07	2,37	1,62
0,3	0,1	0,1	—	2	0.15	0,45	11	0,13	0,54	1,35	0,83	250	21,6	15	0,04	0,17	2,13	1,55
0,2	0,1	—	—	2	0,07	0,20	38	0,05	0,22	3,20	1,58	600	3,7	23	0,03	0,14	2,01	0,99
0,7	0,1	—	—	2	0,10	0,40	11	0,16	0,70	1,22	0,74	250	28,0	15	0,05	0,25	1,46	0,97

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльная група Sociale Gruppen	Колькасьць двароў у групе Anzahl der Höfe in der Gruppe	Час Jahresangabe	Склад землекарыстаньня (гэкт.) Bestand der Bodennutzungen in Ha. У агульным карыстаньні In Gemeinde nutzungen	У індывідуальн. карыстаньні / in Nutzung einzelnen Individuen Б. надзельнай Früherer Landanteil	Б. купленай Früher gekauftes Land	Б. непрацоўнай Früher unbestelltes Land	Усяго зямлі Gesamtsumme des Landes	Разьмеркаваньне зямлі па ужытках (гэкт.) Verteilung des Boden auch einer Nutzungsart (Appertinentien) in Ha. Сядзіба Hofstellen	Пахаць / Ackerland Уся Im Ganzen	Пахаць / Ackerland У т. ліку аблога Darunter Oedland (Weidland)	Сенажаць / Wiese Уся Im Ganzen	Сенажаць / Wiese У т. ліку сухадольны Darunter trockene Wiese	Выпас Vichweide	Нядобіца Unkultivirbares Land (Imoedimenta)
	II. Бабруйшчына															
1	Доля	I	10	1923—24	—	3,9	—	0,2	4,1	0,2	2,8	—	0,8	0,8	0,2	0,1
				1926—27	0,9	5,7	—	1,5	8,1	0,7	4,9	—	1,4	1,0	0,9	0,2
		II	11	23—24	0,2	4,7	0,1	—	5,0	0,2	3,4	—	1,1	1,1	0,2	0,1
				26—27	1,0	6,4	—	1,6	9,0	0,8	5,5	—	1,5	1,0	1,0	0,2
		III	2	23—24	0,3	5,8	—	—	6,1	0,3	3,9	—	1,4	1,4	0,3	0,2
				26—27	—	6,9	—	2,6	9,5	0,8	6,4	—	1,6	1,1	0,5	0,2
2	Загародны	I	3	23—24	—	1,5	—	—	1,5	0,1	0,9	—	0,4	0,4	—	0,1
				26—27	—	4,1	—	—	4,1	0,6	2,2	—	1,2	1,2	—	0,1
		II	5	23—24	0,3	8,6	—	—	8,9	0,6	5,4	—	1,8	1,8	0,3	0,8
				26—27	—	6,6	—	—	6,6	0,7	3,8	—	1,9	1,9	—	0,2
		III	3	23—24	0,6	14,4	—	—	15,0	1,1	7,3	—	3,8	3,8	0,6	2,2
				26—27	—	7,9	—	—	7,9	0,8	4,7	—	2,2	2,2	—	0,2
3	Зара Камуны	I	5	23—24	0,1	3,0	—	—	3,1	0,2	1,6	—	0,9	0,9	0,1	0,3
				26—27	—	5,2	—	—	5,2	1,1	2,6	—	1,4	1,4	—	0,1
		II	4	23—24	0,2	6,8	—	—	7,0	0,7	3,7	—	1,8	1,8	0,2	0,6
				26—27	0,1	5,9	—	—	6,0	1,1	3,1	—	1,4	1,4	0,1	0,3
4	Месны	I	4	23—24	0,1	2,2	—	—	2,3	0,1	1,5	—	0,6	0,6	0,1	—
				26—27	0,2	3,9	—	—	4,1	0,9	2,0	—	0,9	0,9	0,2	0,1
		II	5	23—24	0,2	6,0	—	—	6,2	0,6	3,6	0,2	1,7	1,7	0,2	0,1
				26—27	—	5,8	—	—	5,8	1,0	3,4	0,1	1,4	1,4	—	—
		III	4	23—24	1,2	5,3	1,1	—	7,6	0,7	4,0	—	1,6	1,6	1,2	0,1
				26—27	0,1	6,0	—	—	6,1	0,9	3,5	—	1,5	1,4	0,1	0,1
5	Нов. Рыскаў	I	2	23—24	0,2	2,5	—	—	2,7	0,1	1,3	0,1	1,1	1,0	0,1	0,1
				26—27	0,2	4,9	—	—	5,1	0,8	2,8	—	1,3	1,3	0,1	0,1
		II	7	23—24	0,5	3,5	—	—	4,0	0,2	2,4	—	0,9	0,9	0,2	0,3
				26—27	0,2	7,2	—	—	7,4	0,8	4,3	—	2,1	2,1	0,1	0,1
6	Перадавы	I	1	23—24	0,5	3,1	—	—	3,6	0,2	2,2	—	0,7	0,5	0,2	0,3
				26—27	0,4	6,5	—	—	6,9	1,1	3,8	—	1,6	0,6	—	0,4
		II	7	23—24	0,9	5,7	—	—	6,6	0,5	3,6	0,2	1,6	1,1	0,4	0,5
				26—27	0,6	7,8	—	—	8,4	1,1	4,4	0,1	2,4	1,2	—	0,5
		III	3	23—24	1,7	7,1	—	—	8,8	0,7	4,0	0,2	2,4	1,5	0,6	1,1
				26—27	0,8	8,5	—	—	9,3	1,1	4,9	—	2,6	1,7	—	0,7
7	Пятрова Ляда	I	2	23—24	—	2,8	—	—	2,8	0,2	1,9	—	0,7	0,7	—	—
				26—27	—	6,7	—	—	6,7	0,9	3,2	—	2,2	1,0	0,4	—
		II	5	23—24	0,2	6.9	0.7	—	7,8	0,8	4,0	—	2,5	2,5	0,2	0,3
				26—27	—	7,8	—	—	7,8	0,8	3,7	—	2,7	2,7	0,3	0,3
		III	3	23—24	0,4	4,9	4,9	—	10,2	0,5	5,9	—	2,8	2,8	0,4	0,6
				26—27	—	9,2	—	—	9,2	0,9	4,4	—	3,3	3,2	0,4	0,2

Арэнда зямлі (гэкт.) Pachtungen in Ha.				Арганізацыя зямельнае тэрыторыі · Organisation des Landgebietes														
Браў у арэнду Pachtnahme		Здаваў у арэнду Pachtabgabe		Сядзіба Hofstelle			Пахаць Ackerland							Сенажаць Wiese				
					Плошча палос (гэкт. Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.			Плошча палос (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.		Адлегл. сяр. палоскі (клм.) Entfernung bis in Km.					Плошча палос. (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.		Адлегл. сяр. палосак (клм.) Entfernung bis in Km.	
Пахаць Ackerland	Сенажаць Heuschlag	Пахаць Ackerland	Сенажаць Heuschlag	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Самай далёкай Zum entferntesten Feldteil	Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen	Сярэдняя даўжыня пал. (мэтр.) Mittlere Länge der Landstreifen in Metern	Сяр. шырыня палос. (мэтр.) Mittlere Breite der Landstreifen in Metern	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Самай далёкай Zum Entferntesten Landanteil	Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen
0,2	0,1	—	—	1	—	0,20	26	0,01	0,11	1,54	0,85	400	2,8	31	—	0,03	2,13	1,09
—	—	—	—	2	0,27	0,35	10	—	0,49	2,03	0,77	300	16,3	14	0,05	0,10	17,28	1,49
1,4	1,9	—	—	1	—	0,20	26	0,01	0,13	1,60	0,80	400	3,3	30	0,01	0,04	2,08	0,86
—	0,3	—	—	2	0,26	0,40	9	0,17	0,61	2,23	0,71	300	20,3	13	0,05	0,12	1,02	0,99
0,8	0,4	—	—	1	—	0,30	25	0,01	0,16	1,60	1,07	400	4,0	30	0,01	0,05	2,13	1,07
—	—	—	—	2	0,27	0,40	11	0,22	0,58	2,13	1,07	300	19,3	17	0,05	0,09	11,74	2,13
—	—	—	—	1	—	0,10	25	0,01	0,04	1,87	0,80	500	0,8	25	0,01	0,02	1,60	0,80
0,4	0,6	—	—	1	—	0,60	8	0,09	0,28	0,23	0,09	200	14,0	7	0,05	0,17	0,23	0,09
0,2	0,2	—	—	1	—	0,60	38	0,02	0,14	1,22	0,92	500	2,8	35	0,02	0,05	1,28	0,92
0,1	0,9	—	—	1	—	0,70	10	0,15	0,38	0,21	0,10	200	19,0	8	0,04	0,24	0,21	0,10
0,4	0,7	—	—	1	—	1,10	37	0,11	0,20	1,42	0,53	500	4,0	37	0,01	0,10	1,42	0,53
—	0,4	—	—	1	—	0,80	9	0,21	0,52	0,18	0,18	200	26,0	6	0,14	0,37	0,14	0,07
0,3	0,2	—	—	1	—	0,20	23	0,03	0,07	1,87	1,07	500	1,4	19	—	0,05	2,01	0,80
—	—	—	—	1	—	1,10	7	0,15	0,37	0,32	0,15	200	18,5	7	0,06	0,20	0,31	0,15
0,1	0,1	—	—	1	—	0,70	31	0,03	0,12	1,64	1,07	500	2,4	27	0,02	0,07	1,85	0,78
0,1	—	—	—	1	—	1,10	6	0,10	0,52	0,27	0,15	200	26,0	7	0,02	0,20	0,28	0,16
—	—	—	—	1	—	0,10	23	0,02	0,07	2,13	0,35	500	1,4	7	0,01	0,09	2,40	0,62
—	—	—	—	1	—	0,90	6	0,14	0,33	0,26	0,18	250	13,2	4	0,09	0,23	0,35	0,22
1,3	1,0	—	—	1	—	0,60	30	0,01	0,12	2,13	0,87	500	2,4	25	0,01	0,07	2,56	0,79
1,0	—	—	—	1	—	1,00	7	0,24	0,49	0,35	0,09	250	19,6	6	0,07	0,23	0,33	0,26
—	0,4	—	—	1	—	0,70	20	0,15	0,20	1,74	0,48	500	4,0	22	0,01	0,07	2,48	0,75
—	—	—	—	1	—	0,90	7	0,11	0,50	0,18	0,09	250	20,0	6	0,03	0,25	0,29	0,26
0,6	0,1	—	—	1	—	0,10	20	0,01	0,07	1,60	0,80	500	1,4	19	0,01	0,06	1,34	0,93
—	—	—	—	1	—	0,80	13	0,03	0,22	0,44	0,27	200	11,0	7	0,02	0,19	0,53	0,44
0,6	0,7	—	—	1	—	0,20	27	0,02	0,09	1,53	0,84	500	1,8	23	0,01	0,04	1,45	0,99
—	—	0,1	—	1	—	0,80	9	0,09	0,48	0,47	0,38	200	24,0	7	0,05	0,30	0,45	0,25
0,6	0,6	—	—	1	—	0,20	40	0,03	0,06	2,13	1,07	500	1,2	35	0,01	0,02	2,13	1,07
—	—	—	—	1	—	1,10	14	0,05	0,27	1,07	0,35	280	9,7	10	0,05	0,16	2,13	1,60
0,8	0,6	—	—	1	—	0,50	31	0,02	0,12	1,83	1,40	500	2,4	25	0,03	0,06	1,49	1,21
0,3	—	0,1	0,2	1	—	1,10	12	0,20	0,37	0,80	0,30	280	13,2	9	0,06	0,27	1,83	1,29
1,1	0,8	—	—	1	—	0,70	40	0,03	0,10	1,42	1,07	500	2,0	35	0,03	0,07	1,69	1,34
—	0,2	—	—	1	—	1,10	13	—	0,38	0,98	0,35	280	13,6	9	0,12	0,29	1,78	1,52
—	—	—	—	1	—	0,20	8	0,04	0,24	2,13	0,85	500	4,8	5	0,01	0,15	2,66	1,55
0,7	—	1,4	0,9	1	—	0,90	7	0,07	0,46	0,40	0,22	70	65,7	10	0,05	0,22	0,60	0,32
0,9	1,5	—	—	1	—	0,80	31	0,01	0,13	1,76	0,83	500	2,6	21	0,02	0,12	2,34	0,94
0,2	—	—	—	1	—	0,80	11	0,04	0,34	0,48	0,23	70	48,6	10	0,07	0,27	0,99	0,96
0,3	0,7	—	—	1	—	0,50	29	0,01	0,20	1,57	0,82	500	4,0	22	0,03	0,13	1,96	0,96
0,6	—	—	—	1	—	0,90	12	0,04	0,37	0,54	0,27	70	52,9	10	0,05	0,33	0,64	0,55

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльная група Sociale Gruppen	Колькасьць двароў у групе Anzahl der Höfe in der Gruppe	Час Jahresangabe	Склад землекарыстаньня (гэкт.) Bestand der Bodennutzungen in Ha.					Размеркаваньне зямлі па ужытках (гэкт.) Verteilung des Boden auch einer Nutzungsart (Appertinentien) in Ha.						
						У індывідуальн. карыстаньні in Nutzung einzelnen Individuen					Пахаць Ackerland		Сенажаць Wiese			
					У агульным карыстаньні In Gemeinde nutzungen	Б. надзельнай Früherer Landanteil	Б. купленай Früher gekauftes Land	Б. непрацоўнай Früher unbestelltes Land	Усяго зямлі Gesamtsumme des Landes	Сядзіба Hofstellen	Уся Im Ganzen	У т. ліку аблога Darunter Oedland (Weidland)	Уся Im Ganzen	У т. ліку суходольн. Darunter trockene Wiese	Выпас Viehweide	Няўдобіца Unkultivirbares Land (Impedimenta)
8	Трудавы	I	2	1923—24	0,1	4,1	—	—	4,2	0,1	1,7	0,1	0,8	0,8	0,1	1,5
				1926—27	—	4,5	—	—	4,5	1,1	1,9	—	1,4	1,4	—	0,1
		II	11	23—24	0,2	6,0	—	—	6,2	0,5	3,3	—	1,8	1,8	0,2	0,4
				26—27	—	5,4	—	—	5,4	0,9	2,8	—	1,6	1,5	—	0,1
		III	3	23—24	0,4	8,3	—	—	8,7	0,8	4,8	—	2,3	2,3	0,4	0,4
				26—27	—	7,8	—	—	7,8	0,9	4,7	—	2,1	1,7	—	0,1
	в. Рыскаў (сярэдняе)	I	19	23—24	0,1	2,2	0,4	—	2,7	0,1	1,5	—	0,7	0,7	0,1	0,3
				26—27	0,1	5,0	—	—	5,1	0,9	2,6	—	1,4	1,2	0,1	0,1
		II	44	23—24	0,3	6,0	—	—	6,3	0,5	3,6	0,1	1,6	1,6	0,2	0,4
				26—27	0,1	6,6	—	—	6,7	0,9	3,6	—	1,9	1,7	0,1	0,2
		III	16	23—24	0,6	7,8	0,9	0,3	9,6	0,8	5,1	—	2,5	2,4	0,4	0,8
				26—27	0,1	7,7	—	—	7,8	0,9	4,4	—	2,2	2,0	0,1	0,2
9	Белая Бяроза	I	12	23—24	0,1	3,3	—	—	3,4	0,1	2,1	—	0,8	0,7	0,1	0,3
				26—27	—	5,6	—	—	5,6	0,9	3,0	—	1,4	1,2	—	0,3
		II	17	23—24	0,4	7,7	0,2	0,2	8,5	0,3	5,3	—	1,9	1,6	0,4	0,6
				26—27	0,4	7,0	—	—	7,4	0,9	4,2	—	1,9	1,7	—	0,4
		III	5	23—24	0,5	8,5	2,8	—	11,8	0,3	7,2	—	2,9	2,5	0,5	0,9
				26—27	—	9,7	—	—	9,7	1,1	5,6	—	2,5	2,1	—	0,5
10	Бярозавы Гай	I	2	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
				26—27	—	5,3	—	—	5,3	0,9	3,0	—	1,2	1,0	—	0,2
		II	13	23—24	0,2	4,7	—	—	4,9	0,2	3.0	—	1,2	1,1	0,2	0,3
				26—27	—	8,5	—	—	8,5	1,1	5,2	—	1,9	1,6	—	0,3
		III	4	23—24	0,7	15,1	—	—	15,8	0,5	9,8	—	3,8	3,3	0,7	1,0
				26—27	—	11,3	—	—	11,3	1,5	6,9	—	2,5	2,1	—	0,4
11	Зялёны Крыж	I	2	23—24	0,2	1,6	—	—	1,8	0,2	0,9	—	0,5	0,4	0,1	0,1
				26—27	0,3	9,3	—	—	9,6	1,1	6,2	0,4	2,0	1,7	—	0,3
		II	8	23—24	0,7	6,5	—	—	7,2	0,3	4,6	—	1,5	1,3	0,3	0,5
				26—27	0,4	11,2	—	—	11,6	1,2	7,8	—	2,2	1,8	—	0,4
12	Нов. Слабада	I	16	23—24	0,3	2,5	—	—	2,8	0,1	1,5	—	0,8	0,7	0,1	0,3
				26—27	0,3	5,8	—	—	6,1	0,4	4,0	—	1,4	1,1	—	0,3
		II	22	23—24	0,7	6,1	0,4	—	7,2	0,4	4,1	—	2,0	1,7	0,2	0,5
				26—27	0,4	7,5	—	0,5	8,4	0,6	5,6	—	1,8	1,4	—	0,4
		III	5	23—24	2,8	10,9	5,7	—	19,4	0,4	11,3	—	4,9	4,1	0,7	2,1
				26—27	0,7	12,7	—	—	13,4	0,8	9,1	—	2,9	2,3	—	0,6

Арэнда зямлі (гэкт.) Pachtungen in Ha. — Браў у арэнду Pachtnahme: Пахаць Ackerland	Браў у арэнду Pachtnahme: Сенажаць Heuschlag	Здаваў у арэнду Pachtabgabe: Пахаць Ackerland	Здаваў у арэнду Pachtabgabe: Сенажаць Heuschlag	Арганізацыя зямельнае тэрыторыі Organisation des Landgebietes — Сядзіба Hofstelle: Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Сядзіба: Плошча палос (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.: Мінімальная Minimaler	Сядзіба: Плошча палос: Сярэдняя Mittlerer	Пахаць Ackerland: Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Пахаць: Плошча палос (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.: Мінімальная Minimaler	Пахаць: Плошча палос: Сярэдняя Mittlerer	Пахаць: Адлегл. сяр. палоскі (клм.) Entfernung bis in Km.: Самай далёкай Zum entferntesten Feldteil	Пахаць: Адлегл.: Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen	Пахаць: Сярэдняя даўжыня пал. (мэтр.) Mittlere Länge der Landstreifen in Metern	Пахаць: Сяр. шырыня палос. (мэтр.) Mittlere Breite der Landstreifen in Metern	Сенажаць Wiese: Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Сенажаць: Плошча палос. (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.: Мінімальная Minimaler	Сенажаць: Плошча палос.: Сярэдняя Mittlerer	Сенажаць: Адлегл. сяр. палосак (клм.) Entfernung bis in Km.: Самай далёкай Zum Entferntesten Landanteil	Сенажаць: Адлегл.: Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen
—	—	—	—	1	—	0,10	48	0,01	0,04	2,13	1,07	500	0,8	30	0,01	0,03	0,80	0,53
—	0,3	—	—	1	—	1,10	7	0,12	0,27	0,27	0,24	190	14,2	8	0,03	0,18	3,20	2,66
0,5	0,4	—	—	1	—	0,50	36	0,09	0,09	1,68	0,84	500	1,8	39	0,01	0,05	1,68	0,84
0,3	0,3	—	—	1	—	0,90	11	0,07	0,25	0,43	0,21	190	13,2	8	0,13	0,20	3,20	2,88
1,5	1,6	—	—	1	—	0,80	37	0,04	0,13	1,60	1,07	500	2,6	36	0,01	0,06	1,69	1,16
0,4	0,6	—	—	1	—	0,90	9	0,33	0,52	0,43	0,21	190	27,4	9	0,13	0,23	3,20	1,57
0,2	0,1	—	—	1	—	0,10	23	0,02	0,07	1,94	0,85	500	1,4	17	0,01	0,04	1,82	0,90
0,1	0,1	0,1	0,1	1	—	0,90	8	0,11	0,33	0,35	0,19	200	16,5	7	0,05	0,20	0,75	0,58
1,1	0,6	—	—	1	—	0,50	32	0,03	0,11	1,65	0,99	500	2,2	28	0,02	0,06	1,72	0,94
0,1	0,3	—	—	1	—	0,90	10	0,12	0,36	0,45	0,22	200	18,0	8	0,08	0,24	1,33	1,14
0,6	0,7	—	—	1	—	0,80	32	0,08	0,16	1,56	0,77	500	3,2	26	0,02	0,10	1,85	0,95
0,2	0,2	—	—	1	—	0,90	7	0,15	0,63	0,44	0,21	200	31,5	5	0,09	0,44	1,15	0,76
0,2	0,3	—	—	2	—	0,05	24	0,01	0,09	2,87	2,02	500	1,8	20	0,01	0,04	21,34	1,86
0,1	0,1	—	—	1	—	0,90	9	0,04	0,33	1,10	0,94	250	13,2	10	0,07	0,14	21,34	1,69
0,1	0,3	—	—	2	0,08	0,15	30	0,01	0,18	4,11	2,17	500	3,6	25	0,02	0,08	21,34	1,64
0,1	0,1	—	—	1	—	0,90	11	0,02	0,38	1,20	1,18	250	15,2	11	0,07	0,17	21,34	1,60
—	0,7	—	—	3	0,04	0,10	39	0,02	0,18	2,56	2,47	500	3,6	33	0,03	0,09	21,34	1,55
0,1	0,3	—	—	1	—	1,10	25	0,15	0,22	1,65	0,94	250	8,8	12	0,05	0,21	19,73	1,67
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0,1	—	—	1	—	0,90	12	0,05	0,23	0,96	0,53	210	11,0	10	0,03	0,12	21,34	0,69
0,3	0,3	—	—	3	0,05	0,07	43	0,01	0,07	4,27	1,60	500	1,4	37	0,01	0,03	21,34	1,82
0,8	0,4	—	—	1	—	1,10	12	0,03	0,40	1,06	0,48	210	19,0	10	0,02	0,19	21,34	0,70
1,4	0,9	—	—	2	—	0,25	55	0,03	0,18	4,27	1,60	500	3,6	55	0,01	0,07	21,34	2,93
0,7	0,5	—	—	2	—	0,75	12	0,22	0,53	1,07	0,46	210	25,2	10	0,09	0,25	21,34	0,78
0,4	0,2	—	—	3	—	0,07	27	0,02	0,03	3,73	2,66	500	0,6	20	0,01	0,03	21,34	2,13
—	0,3	—	—	1	—	1,10	9	0,04	0,69	0,67	0,21	—	—	11	0,02	0,18	21,34	0,53
0,3	0,3	—	—	2	—	0,15	35	0,05	0,13	3,66	2,07	500	2,6	25	0,01	0,06	21,66	1,91
—	0,9	—	—	1	—	1,20	9	0,04	0,87	0,42	0,25	—	—	10	0,02	0,22	24,69	2,00
0,1	—	—	—	1	—	0,10	42	—	0,04	4,27	1,66	500	0,8	37	0,01	0,02	21,34	1,38
0,1	0,1	—	—	1	—	0,40	26	0,02	0,15	1,74	0,69	400	3,8	11	0,03	0,13	21,34	0,65
0,4	0,4	—	—	3	—	0,13	45	0,02	0,09	4,19	1,74	500	1,8	38	0,01	0,05	21,34	2,57
0,1	0,4	—	—	1	—	0,60	22	0,08	0,25	2,01	0,75	400	6,3	11	0,04	0,16	21,34	0,81
—	0,3	—	—	1	—	0,40	46	0,04	0,25	3,52	1,92	500	5,0	45	0,11	0,11	21,34	2,43
—	1,1	—	—	1	—	0,80	27	0,08	0,34	1,92	0,81	400	8,3	12	0,04	0,24	21,34	1,18

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльная група / Sociale Gruppen	Колькасьць двароў у групе / Anzahl der Höfe in der Gruppe	Час / Jahresangabe	Склад землекарыстаньня (гэкт.) / Bestand der Bodennutzungen in Ha.: У агульным карыстаньні / In Gemeinde nutzungen	У індывідуальн. карыстаньні / in Nutzung einzelnen Individuen: Б. надзельнай / Früherer Landanteil	Б. купленай / Früher gekauftes Land	Б. непрацоўнай / Früher unbestelltes Land	Усяго зямлі / Gesamtsumme des Landes	Разьмеркаваньне зямлі па ужытках (гэкт.) / Verteilung des Boden auch einer Nutzungsart (Appertinentien) in Ha.: Сядзіба / Hofstellen	Пахаць / Ackerland: Уся / Im Ganzen	Пахаць: У т. ліку аблога / Darunter Oedland (Weidland)	Сенажаць / Wiese: Уся / Im Ganzen	Сенажаць: У т. ліку сухадольн. / Darunter trockene Wiese	Выпас / Viehweide	Няўдобіца / Unkultivirbares Land (Impedimentä)
13	Н. Фундаменка	I	10	1923—24	0,2	1,7	—	—	1,9	0,1	1,2	0,1	0,4	0,3	0,1	0,1
				1926—27	1,4	6,1	—	—	7,5	0,5	4,5	0,1	1,1	0,9	0,3	1,1
		II	29	23—24	—	8,4	0,1	1,0	9,5	0,3	6,1	—	2,1	1,8	0,4	0,6
				26—27	1,8	7,6	—	—	9,4	0,6	5,7	—	1,2	1,0	0,4	1,5
		III	10	23—24	1.9	13,3	0,8	—	16,0	0,5	10,3	—	3,3	2,8	0,8	1,1
				26—27	2,1	8.9	—	—	11,0	0,6	6,8	—	1,5	1,2	0,4	1,7
	в. Фундамен. (сярэдняе)	I	42	23—24	0,2	2,3	—	—	2,5	0,1	1,5	—	0,6	0,6	0,1	0,2
				26—27	0,5	5,9	—	—	6,4	0,6	3,9	—	1,3	1,1	0,1	0,5
		II	89	23—24	0.4	7,0	0,2	0,3	7,9	0.3	4,9	—	1,9	1,6	0,3	0,5
				26—27	0,8	6,9	—	1,1	8,8	0.8	5,5	—	1,7	1,4	0,1	0,7
		III	24	23—24	1,6	12,0	2,1	—	15,7	0,4	9,8	—	3,6	3,1	0,7	1,2
				26—27	1,0	10,4	—	—	11,4	0,9	7,1	—	2,2	1,8	0,2	1,0
14	Барсукі	I	4	23—24	—	0,9	—	—	0,9	0,1	0,5	—	0,3	0,3	—	—
				26—27	1,7	—	—	11,5	13,2	1,6	1,8	0,1	3,3	0,8	1,7	4,8
		II	2	23—24	—	2,3	—	—	2,3	0,1	0,8	—	0,6	0.6	—	0,8
				26—27	1,1	—	—	10,8	11,9	1,6	2,0	0,3	3,0	1,0	1,1	4,2
15	Благадаць	I	1	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
				26—27	0,4	—	—	5,2	5,6	1,6	1,9	—	1,4	1,4	0,4	0,3
		II	2	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
				26—27	1,8	—	—	6,4	8,2	2,5	2,3	—	1,6	1,6	1,2	0,6
		III	1	23—24	—	—	—	3,2	3,2	0,2	2,2	—	0,6	0,6	0,1	0,1
				26—27	3,0	—	—	14.5	17,5	1,6	7,5	—	5,4	5,4	2,2	0,8
16	Малінаўка	I	2	23—24	—	0,2	—	—	1,2	0,2	0,7	—	0,3	0,3	—	—
				26—27	—	—	—	8,2	8,2	1,6	2,9	—	1,9	0,9	—	1,8
		II	6	23—24	—	2,6	0,4	—	3,0	0,2	2,0	—	0,7	0,4	—	0,1
				26—27	2,4	—	—	8,9	11,3	1.6	4,5	—	2,8	1,4	—	2,4
		III	1	23—24	—	2,8	—	—	2,8	0,2	2,1	—	0,4	0,4	—	0,1
				26—27	2,5	—	—	8.5	11,0	1,6	4,1	—	2,8	1,4	—	2,5
	м.Багахвалаў (сярэдняе)	I	7	23—24	—	0,8	—	—	0,8	0,1	0,5	—	0,2	0,2	—	—
				26—27	1,0	—	—	9,6	10,6	1,6	2,1	—	2,6	1,2	1,0	3,3
		II	10	23—24	—	2,0	0,2	—	2,2	0,1	1,4	—	0,5	0,4	—	0,2
				26—27	2,1	—	—	8,8	10,9	1,8	3,6	—	2,6	1,4	0,5	2,4
		III	2	23—24	—	1,4	—	1,5	2,9	0,2	2,1	—	0,5	0,5	—	0,1
				26—27	2,8	—	—	11,5	14,3	1,6	5,8	—	4.1	3,4	1,1	1,7

Арэнда зямлі (гэкт.) Pachtungen in Ha. — Браў у арэнду Pachtnahme — Пахаць Ackerland	Браў у арэнду — Сенажаць Heuschlag	Здаваў у арэнду Pachtabgabe — Пахаць Ackerland	Здаваў у арэнду — Сенажаць Heuschlag	Арганізацыя зямельнае тэрыторыі Organisation des Landgebietes — Сядзіба Hofstelle — Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Сядзіба — Плошча палос (гэкт). Flächeninhalt der Landstreifen in Ha. — Мінімальная Minimaler	Сядзіба — Плошча палос — Сярэдняя Mittlerer	Пахаць Ackerland — Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Пахаць — Плошча палос (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha. — Мінімальная Minimaler	Пахаць — Плошча палос — Сярэдняя Mittlerer	Пахаць — Адлегл. сяр. палоскі (клм.) Entfernung bis in Km. — Самай далёкай Zum entferntesten Feldteil	Пахаць — Адлегл. — Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen	Пахаць — Сярэдняя даўжыня пал. (мэтр.) Mittlere Länge der Landstreifen in Metern	Пахаць — Сяр. шырыня палос. (мэтр.) Mittlere Breite der Landstreifen in Metern	Сенажаць Wiese — Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Сенажаць — Плошча палос. (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha. — Мінімальная Minimaler	Сенажаць — Плошча палос. — Сярэдняя Mittlerer	Сенажаць — Адлегл. сяр. палосак (клм.) Entfernung bis in Km. — Самай далёкай Zum Entferntesten Landanteil	Сенажаць — Адлегл. — Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen
—	—	—	—	3	—	0,03	38	0,01	0,03	3,49	1,87	500	0,6	38	0,01	0,01	22,40	2,26
—	0,1	0,2	—	2	0,11	0,25	18	0,05	0,25	3,22	1,89	260	9,6	11	0,03	0,10	22,19	1,90
0,2	0,3	—	—	3	0,08	0,10	40	0,08	0,15	2,23	2,06	500	3,0	46	0,03	0,05	22,23	2,20
0,1	0,1	—	—	2	0,13	0,30	18	0,08	0,32	2,01	1,10	260	12,3	11	0,04	0,11	20,72	1,90
2,1	0,9	—	—	2	0,16	0,25	44	0,12	0,23	4,10	2,28	500	4,6	44	—	0,08	22,17	2,20
0,6	0,8	—	—	2	0,16	0,30	19	0,07	0,36	3,27	2,08	260	13,9	11	0,04	0,14	22,19	2,08
0,1	0,1	0,2	—	2	—	0,05	34	0,01	0,04	3,62	1,84	500	0,8	30	0,01	0,02	21,54	1,70
0,1	0,1	0,1	—	1	—	0,60	18	0,04	0,22	1,86	1,02	300	7,3	11	0,04	0,12	21,56	1,23
0,3	0,3	—	—	2	0,09	0,15	37	0,03	0,13	3,52	1,96	500	2,6	33	0,02	0,06	21,65	2,13
0,2	0,3	—	—	1	—	0,80	17	0,05	0,32	1,96	1,16	300	10,7	11	0,04	0,15	21,16	1,38
1,1	0,7	—	—	2	0,14	0,20	46	0,08	0,21	3,73	2,13	500	4,2	44	—	0,08	21,68	2,26
0,4	0,7	—	—	2	—	0,45	19	0,13	0,37	2,28	1,32	300	12,3	11	0,05	0,20	20,91	1,60
0,3	—	—	—	1	—	0,10	3	—	0,17	0,53	0,53	320	5,3	3	—	0,10	0,53	0,53
—	—	—	0,3	1	—	1,60	—	0,45	—	0,43	0,21	130	—	10	0,15	0,33	0,51	0,21
0,6	1,1	—	—	1	—	0,10	18	—	0,04	1,60	1,07	320	1,3	13	0,05	0,05	1,60	1,07
—	—	—	—	1	—	1,60	6	—	0,33	0,43	0,21	130	25,4	10	0,14	0,30	0,53	0,21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	—	1,60	7	0,16	0,27	0,43	0,32	250	10,8	7	0,11	0,20	0,32	0,32
0,8	0,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	2,2	3,8	2,9	1	—	2,50	7	—	0,33	0,46	0,32	250	13,2	7	0,20	0,23	0,41	0,32
3,6	4,4	—	—	1	—	0,20	12	—	0,18	5,33	2,13	—	—	10	—	0,06	4,80	1,07
—	—	—	—	1	—	1,60	7	0,55	1,07	0,53	0,32	250	42,8	7	0,11	0,77	0,32	0,32
0,6	0,3	—	—	2	—	0,10	9	0,03	0,08	1,87	1,07	580	1,4	3	0,05	0,10	1,34	1,07
0,3	—	—	—	1	—	1,60	8	0,20	0,36	0,59	0,32	290	12,4	3	0,25	0,63	0,69	0,39
1,4	1,0	—	—	2	—	0,10	23	—	0,09	2,31	1,07	580	1,6	7	0,10	0,10	1,96	0,99
0,2	—	—	—	1	—	1,60	8	0,33	0,56	0,53	0,32	290	19,3	3	0,54	0,93	0,61	0,48
2,2	2,2	—	—	1	—	0,10	11	0,05	0,19	1,60	1,07	580	3,3	2	0,05	0,20	1,60	1,07
0,3	—	—	—	1	—	1,60	8	0,11	0,51	0,53	0,53	290	17,5	3	0,55	0,93	0,75	0,53
0,3	0,1	—	—	1	—	0,10	7	—	0,07	1,42	0,89	450	1,6	3	0,05	0,07	1,07	0,89
0,1	—	—	0,2	1	—	1,60	7	—	0,30	0,47	0,26	220	13,6	8	0,17	0,32	0,53	0,25
1,1	1,0	—	—	2	—	0,05	22	—	0,06	2,13	1,07	450	1,3	8	—	0,06	1,87	1,00
0,1	0,4	0,8	0,6	1	—	1,80	8	0,36	0,45	0,50	0,27	220	20,5	5	0,37	0,52	0,55	0,39
2,9	3,3	—	—	1	—	0,20	12	0,03	0,18	3,47	1,60	580	3,1	6	0,03	0,08	3,20	1,07
0,1	—	—	—	1	—	1,60	8	0,33	0,73	0,53	0,43	280	26,1	5	0,33	0,82	0,53	0,43

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльная група / Sociale Gruppen	Колькасьць двароў у групе / Anzahl der Höfe in der Gruppe	Час / Jahresangabe	Склад землекарыстаньня (гэкт.) / Bestand der Bodennutzungen in Ha.: У агульным карыстаньні / In Gemeinde nutzungen	У індывідуальн. карыстаньні / in Nutzung einzelnen Individuen: Б. надзельнай / Früherer Landanteil	Б. купленай / Früher gekauftes Land	Б. непрацоўнай / Früher unbestelltes Land	Усяго зямлі / Gesamtsumme des Landes	Разьмеркаваньне зямлі па ужытках (гэкт.) / Verteilung des Boden auch einer Nutzungsart (Appertinentien) in Ha.: Сядзіба / Hofstellen	Пахаць / Ackerland: Уся / Im Ganzen	У т. ліку аблога / Darunter Oedland (Weidland)	Сенажаць / Wiese: Уся / Im Ganzen	У т. ліку сухадольн. / Darunter trockene Wiese	Выпас / Viehweide	Няўдобіца / Unkultivirbares Land (Imoedimenta)
17	Зялёная Грыва	I	4	1923—24	—	0,1	—	—	0,1	0,1	—	—	—	—	—	—
				1926—27	0,8	—	—	8,6	9,4	1,1	3,9	—	3,5	3,5	0,1	0,8
		II	2	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
				26—27	1,0	—	—	9,8	10,8	1,1	4,6	0,1	4,1	4,1	0,1	0,9
18	Зялёная Рошча	I	8	23—24	—	0,8	—	—	0,8	0,1	0,5	—	0,2	—	—	—
				26—27	1,2	—	—	7,5	8,7	1,1	3,3	—	3,1	0,7	0,3	0,9
		II	3	23—24	0,3	2,1	—	—	2,4	0,1	1,4	—	0,6	0,3	0,1	0,2
				26—27	1,8	—	—	11,4	13,2	1,1	5,1	—	5,2	—	0,4	1,4
19	Ляксандраўка	I	2	23—24	0,1	1,6	—	—	1,7	0,1	1,0	—	0,6	0,4	—	0,1
				26—27	1,1	—	—	6,3	7,4	1,1	2,0	—	2,6	2,6	1,1	0,6
		II	6	23—24	0,1	4,0	0,5	—	4,6	0,1	2,5	—	1,5	1,1	0,1	0,4
				26—27	1,5	—	—	8,3	9,8	1,1	3,0	0,1	3,5	3,3	1,5	0,7
20	Тарасаўка	II	4	23—24	0,1	3,6	—	—	3,7	0,1	2,5	—	0,8	0,7	0,1	0,2
				26—27	—	14,4	—	—	14,4	0,8	7,8	—	4,0	4,0	—	1,8
	м. Стоўпня (сярэдняе)	I	14	23—24	—	0,7	—	—	0,7	0,1	0,4	—	0,2	0,1	—	—
				26—27	1,0	—	—	7,4	8,4	1,1	3,1	—	3,1	1,8	0,3	0,8
		II	15	23—24	0,1	3,0	0,2	—	3,3	0,1	1,9	—	0,9	0,7	0,1	0,3
				26—27	1,1	—	—	10,8	11,9	1,0	4,9	0,1	4,1	3,0	0,7	1,2
	Бабруйшчына (надзельная)	I	71	23—24	0,2	2,5	0,1	—	2,8	0,1	1,7	—	0,7	0,6	0,1	0,2
				26—27	0,4	5,7	—	0,2	6,3	0,7	3,7	—	1,4	1,1	0,2	0,3
		II	144	23—24	0,3	6,6	0,1	0,2	7,2	0,4	4,4	—	1,7	1,5	0,3	0,4
				26—27	0,6	6,8	—	0,8	8,2	0,8	4,9	—	1,8	1,5	0,2	0,5
		III	42	23—24	1,1	10,2	1,6	0,1	13,0	0,6	7,7	—	3,1	2,7	0,6	1,0
				26—27	0,6	9,3	—	0,1	10,0	0,9	6,0	—	2,2	1,8	0,2	0,7
	Бабруйшчына (фондавая)	I	21	23—24	—	0,7	—	—	0,7	0,1	0,4	—	0,2	0,1	—	—
				26—27	1,0	—	—	8,3	9,3	1,3	2,9	—	2,9	1,6	0,6	1,6
		II	25	23—24	0,1	2,6	0,2	—	2,9	0,1	1,7	—	0,8	0,6	0,1	0,2
				26—27	1,5	—	—	10,0	11,5	1,3	4,4	0,1	3,5	2,3	0,6	1,7
		III	2	23—24	—	1,4	—	1,5	2,9	0,2	2,1	—	0,5	0,5	—	0,1
				26—27	2,8	—	—	11,5	14,3	1,6	5,8	—	4,1	3,4	1,1	1,7

Арэнда зямлі (гэкт.) Pachtungen in Ha.				Арганізацыя зямельнае тэрыторыі Organisation des Landgebietes														
Браў у арэнду Pachtnahme		Здаваў у арэнду Pachtabgabe		Сядзіба Hofstelle			Пахаць Ackerland							Сенажаць Wiese				
					Плошча палос (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.			Плошча палос (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.		Адлегл. сяр. палоскі (клм.) Entfernung bis in Km.					Плошча палос. (гэкт.) Flächeninhalt der Landstreifen in Ha.		Адлегл. сяр. палоскі (клм.) Entfernung bis in Km.	
Пахаць Ackerland	Сенажаць Heuschlag	Пахаць Ackerland	Сенажаць Heuschlag	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Самай далёкай Zum entferntesten Feldteil	Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen	Сярэдняя даўжыня пал. (мэтр.) Mittlere Länge der Landstreifen in Metern	Сяр. шырыня палос. (мэтр.) Mittlere Breite der Landstreifen in Metern	Лік палосак Anzahl der Landstreifen	Мінімальная Minimaler	Сярэдняя Mittlerer	Самай далёкай Zum Entferntesten Landanteil	Большасьці палосак Zur Mehrzahl der Landstreifen
—	0,4	—	—	1	—	0,10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,1	—	—	—	1	—	1,10	14	0,02	0,28	0,53	0,27	160	17,5	18	0,02	0,19	0,53	0,27
—	—	—	—	1	—	—	30	0,01	—	4,27	2,13	380	—	15	0,01	—	4,27	2,13
—	—	—	—	1	—	1,10	14	0,04	0,33	0,53	0,27	160	20,6	18	0,03	0,23	0,53	0,27
0,1	0,1	—	—	2	—	0,05	6	—	0,08	4,00	2,13	—	—	5	—	0,04	4,11	2,13
—	—	0,1	0,1	1	—	1,10	9	0,35	0,37	0,60	0,33	150	24,7	9	0,31	0,34	0,54	0,32
0,2	0,1	—	—	1	—	0,10	14	0,03	0,10	4,27	1,98	—	—	13	—	0,05	4,27	2,13
—	—	—	—	1	—	1,10	9	0,46	0,57	0,67	0,37	150	38,0	9	0,28	0,58	0,66	0,46
—	—	—	—	1	—	0,10	12	—	0,08	4,80	2,13	450	1,8	12	0,02	0,05	4,27	2,13
—	—	—	—	1	—	1,10	2	0,87	1,00	0,19	—	—	—	3	0,11	0,87	2,77	2,13
—	0,6	—	—	1	—	0,10	20	0,04	0,13	5,21	2,54	450	2,9	14	0,11	0,11	4,80	3,55
0,4	0,2	—	—	1	—	1,10	2	1,14	1,50	0,15	0,05	—	—	4	0,76	0,88	0,96	1,07
1,5	0,6	—	—	1	—	0,10	63	0,03	0,04	5,33	2,13	—	—	47	—	0,02	5,33	2,13
0,4	—	—	—	1	—	0,80	14	0,10	0,56	—	0,27	150	37,3	13	0,10	0,31	—	0,51
0,1	0,2	—	—	1	—	0,10	9	—	0,04	4,27	2,13	400	1,0	12	—	0,02	4,16	2,13
—	—	0,1	0,1	1	—	1,10	9	0,33	0,34	0,51	0,31	150	22,7	11	0,17	0,28	0,89	0,46
0,4	0,4	—	—	1	—	0,10	29	0,03	0,07	5,16	2,27	400	1,8	21	—	0,04	4,74	2,66
0,3	0,1	—	—	1	—	1,00	9	0,49	0,54	0,35	0,20	150	36,0	10	0,34	0,41	0,70	0,33
0,3	0,1	0,3	—	1	—	0,10	30	0,01	0,06	2,69	1,34	450	1,3	26	0,01	0,03	11,74	1,34
0,1	0,1	—	0,1	1	—	0,70	14	0,13	0,26	1,46	0,76	240	10,8	10	0,04	0,14	15,11	1,09
0,4	0,4	—	—	2	—	0,20	35	0,03	0,13	2,74	1,56	450	2,9	33	0,02	0,05	13,58	1,64
0,1	0,3	—	—	1	—	0,80	14	0,09	0,35	1,54	0,83	240	14,6	10	0,05	0,18	14,36	1,25
0,9	0,7	—	—	2	—	0,30	39	0,07	0,20	2,75	1,53	450	4,4	38	0,07	0,08	13,05	1,70
0,3	0,5	—	—	1	—	0,90	15	0,14	0,40	1,58	0,87	240	16,7	10	0,07	0,22	12,95	1,30
0,1	0,1	—	—	1	—	0,10	8	—	0,05	2,85	1,52	450	1,1	7	—	0,03	2,61	1,52
—	—	0,1	0,1	1	—	1,30	8	0,35	0,36	0,50	0,29	200	18,0	10	0,17	0,29	0,76	0,37
0,7	0,7	—	—	1	—	0,10	26	0,07	0,07	4,06	1,85	450	1,6	15	—	0,05	3,85	2,03
0,2	0,2	0,3	0,2	1	—	1,30	9	0,43	0,49	0,42	0,23	200	24,5	8	0,35	0,44	0,64	0,36
2,9	3,3	—	—	1	—	0,20	12	0,03	0,18	3,47	1,60	580	3,1	6	0,03	0,08	3,20	1,07
0,1	—	—	—	1	—	1,60	8	0,33	0,73	0,53	0,43	280	26,1	5	0,33	0,82	0,53	0,43

Табліца № 2

Tabelle № 2

II. РАЛЬЛЯ

(Сярэднія для аднэй гаспадаркі)

II. FLÄCHENRAUM DES ACKERLANDES

(im Durchschnitt auf je eine Wirtschaft)

1. Лік кавалкаў засеву
2. Адлегласьць да далейшага мейсца засеву
3. Разьмеркаваньне ральлі
4. Угнаеньне груп культур
5. Ураджайнасьць галоўных культур

1. Die Anzahl der Ansaatparzellen
2. Die Entfernung zum entlegensten Punkte der Ansaat
3. Die Einteilung des Ackerlandes
4. Die Düngung von Kulturengruppen
5. Der Ernteertrag der wichtigsten Kulturen

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	У колькіх кавалках пасеяна / An wievil Stellen angesät: Зімавыя / Wintergetreide	Ярына / Sommergetreide	Разам / Im Ganzen	Адлегласьць да далейшага мейсца засеву (клм.) / Entfernung bis zum entlegensten Punkte der Ansaat: Жыта / Roggen	Бульба / Kartoffel	Ячмень / Gerste	Авёс / Hafer	Грэчка / Buchweizen	Лён / Flachs	Разьмеркаваньне / Die Verteilung der: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Ячмень / Gerste	Проса / Hirse	Разам / Im Ganzen
	I. Калінішчына																
1	Антонаўка	II	1923—24	17	23	40	2,5	0,5	0,7	0,9	2,8	0,5	2.15	0,08	0,62	0,01	0,71
			1926—27	6	19	25	1,2	0,4	0,5	0,7	2,6	0,5	2,35	0,23	0,76	0,02	1,01
		III	23—24	18	24	42	3,2	0.7	0,5	1,3	2,7	0.8	3,82	0.22	1,09	0,54	1,85
			26—27	7	17	24	1,1	0,5	0,5	0,5	1,1	0,5	3,06	0,22	0,95	—	1,17
2	Арцемаўка	I	23—24	12	21	33	1,6	1,1	0,5	1,1	3,2	1,1	1,36	0,08	0,66	—	0,74
			26—27	4	23	27	1,1	1,1	0,1	1,1	3,2	1,1	2,19	0,27	0,87	0,27	1,41
		II	23—24	10	25	35	3,2	1,2	0,5	1,3	3,7	1,2	2,51	0,19	0,62	0,23	1,04
			26—27	4	16	20	0,5	0,4	0,2	0,6	1,0	0,3	2,26	0,38	0,94	0,15	1,47
3	Белая Гара	II	23—24	22	28	50	3,2	0,6	0,6	1,3	2,7	1,3	3,28	0,11	0,80	—	0,91
			26—27	3	14	17	0,8	0,2	0,2	0,6	0,3	0,4	2,90	0,24	1,29	—	1,53
		III	23—24	24	38	62	3,2	0,6	0,5	0,6	2,1	0,3	2,73	0,22	1,09	—	1,31
			26—27	3	10	13	0,5	0,3	0,2	0,1	0,5	0,2	3,28	0,11	1,09	—	1,20
4	Завідаўка	I	23—24	13	19	32	3,2	0,9	1,1	0,6	2,1	1,3	0,27	—	0,09	—	0,09
			26—27	6	21	27	0,6	0,3	0,6	0,5	0,6	0,5	2,28	0,21	0,70	0,11	1,02
		II	23—24	12	20	32	3,0	0,5	0,5	0,7	2,3	1,2	1,65	—	0,54	0,04	0,58
			26—27	6	22	28	0,7	0,4	0,5	0,6	0,7	0,5	3,36	0,15	0,68	0,20	1,03
5	Дубрава	I	23—24	10	23	33	3,1	0,6	0,4	0,6	2,9	0,6	1,58	0,11	0,33	0,05	0,49
			26—27	8	17	25	1,2	0,5	0,5	0,6	0,9	0,6	1,82	0,19	0,44	0,33	0,96
		II	23—24	21	20	41	3,0	0,6	0,6	0,7	2,7	0,7	2,12	—	0,64	—	0,64
			26—27	8	22	30	1,2	0,5	0,5	0,7	0,8	0,6	3,08	0,10	1,11	0,07	1,28
		III	23—24	14	24	38	3,2	0,5	0,4	0,6	2,9	0,6	2,11	0,22	0,87	0,16	1,25
			26—27	9	16	25	1,3	0,6	0,5	0,6	1,1	0,4	3,56	0,16	1,14	—	1,30
6	Іванаўскі	I	23—24	11	18	29	3,3	0,8	0,5	1,7	2,8	0,7	0,87	—	0,27	0,07	0,34
			26—27	6	13	19	2,3	1,1	0,5	0,7	3,3	0,8	1,32	—	0,31	0,13	0,44
		II	23—24	12	21	33	1,3	1,1	0,8	1,6	2,9	1,4	2,27	0,07	0,84	0,11	1,02
			26—27	6	16	22	2,6	1,5	0,3	0,9	3,7	2,0	1,88	0,03	0,69	0,11	0,83
		III	23—24	12	25	37	2,7	2,1	0,5	0,5	4,3	0,2	2,19	0,11	0,44	—	0,55
			26—27	8	15	23	2,7	0,5	0,1	—	0,4	0,4	1,64	—	0,44	—	0,44
7	Навінка	II	23—24	20	31	51	2,8	0,9	0,8	1,4	3,2	1,2	1,32	0,08	0,27	0,08	0,43
			26—27	11	20	31	0,9	0,7	0,5	0,9	1,0	0,4	1,79	0,22	0,54	0,11	0,87
		III	23—24	24	28	52	2,1	1,1	0,9	1,4	2,8	1,4	3,20	0,08	0,87	0,03	0,98
			26—27	11	21	32	1,0	1,0	0,5	1,3	1,2	0,8	2,15	0,19	0,85	0,09	1,13
8	Чырвоны	II	23—24	21	23	44	1,4	0,6	0,7	0,9	2,4	0,9	1,91	0,16	0,84	—	1,00
			26—27	9	14	23	0,8	0,6	0,4	0,5	2,4	0,9	1,47	0,22	0,82	—	1,04
		III	23—24	20	25	45	3,3	0,5	1,0	1,1	3,1	0,5	3,09	0,14	1,02	0,02	1,18
			26—27	8	22	30	0,7	0,2	0,2	0,7	1,3	0,4	2,65	0,21	1,72	0,08	2,01

ральлі (гэкт.) Flächen des Ackerlandes (in ha.)										Пакладзена гною (цэнтн.) Düngergabe (in Centnern)					Ураджайнасьць (на 1 гэкт. цэнтн.) Ernteertrag auf i ha (in Centnern)					
Экстэнсыўныя Extensive																				
Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам Im Ganzen	Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Лубін Lupine	Усяго засеву Gesammtaussaat	Папар незасеяны Unbesetzte Brache	Зімавыя Wintergetreide	Інт. ярав. зярнав. Sommergetreide intensive	Экст. ярав. зярнав. Sommergetreide extensive	Асыпныя Hackfrüchte	Тэхнічныя Technische Gewächse	Жыта Roggen	Авёс Hafer	Ячмень Gerste	Бульба Kartoffel	Грэчка Buchweizen	Лён (вал.) Flachs
0,58	1,17	0,11	1,86	0,49	0,32	0,08	—	5,61	1,49	—	—	—	—	—	9	11	15	210	10	4,3
0,81	1,57	0,22	2,60	0,78	0,33	0,15	—	7,22	1,40	437	285	58	10	61	8	14	11	219	10	2,0
0,87	2,19	—	3,06	0,66	0,98	—	—	10,37	2,85	—	—	—	—	—	12	13	14	175	12	3,0
1,09	1,75	—	2,84	0,66	0,76	—	—	8,49	1,64	500	130	—	—	30	9	21	7	250	12	4,0
0,38	2,45	—	2,83	0,55	0,27	—	—	5,75	0,82	—	—	—	—	—	10	9	8	150	7	1,5
0,55	2,19	—	2,74	0,82	0,56	—	—	7,72	—	—	455	—	—	75	9	26	9	192	9	1,7
0,60	1,80	0,12	2,52	0,46	0,32	—	—	6,85	1,74	—	—	—	—	—	12	14	13	229	8	2,4
0,64	1,65	0,12	2,41	0,87	0,33	0,09	—	7,43	0,09	201	515	—	32	58	12	16	10	190	9	1,8
0,45	2,02	—	2,47	0,56	0,45	—	—	7,67	1,31	—	—	—	—	—	15	12	14	173	24	3,6
0,71	1,73	—	2,44	0,70	0,55	—	—	8,12	0,81	530	307	—	—	—	11	12	9	193	13	2,2
0,76	1,64	—	2,40	0,66	0,72	—	—	7,82	1,91	—	—	—	—	—	12	9	10	160	13	2,3
0,87	1,64	—	2,51	0,82	0,49	—	—	8,30	1,64	33	23	—	—	—	11	18	9	220	14	3,6
0,05	0,13	—	0,18	0,09	0,05	—	—	0,68	—	—	—	—	—	—	11	11	11	141	14	2,5
1,08	1,53	0,11	2,72	0,57	0,58	0,58	0,42	8,17	1,49	423	250	—	48	58	7	12	10	173	11	3,8
0,48	1,44	0,03	1,95	0,58	0,33	—	—	5,09	1,06	—	—	—	—	—	11	13	13	166	8	3,3
1,09	2,06	0,07	3,22	0,67	0,75	0,49	0,48	10,00	2,27	312	170	16	22	21	7	12	15	188	9	2,8
0,17	0,76	—	0,93	0,40	0,33	—	—	3,73	0,82	—	—	—	—	—	9	14	15	178	12	4,4
0,05	1,07	0,11	1,23	0,38	0,45	—	0,44	5,28	0,73	150	188	—	—	—	8	12	11	189	8	—
0,46	1,43	0,03	1,92	0,56	0,35	—	—	5,59	—	—	—	—	—	—	10	12	14	161	9	4,6
0,76	2,00	0,20	2,96	0,75	0,40	—	0,34	8,81	1,79	268	243	18	—	24	7	10	11	161	8	2,0
0,66	1,09	—	1,75	0,55	0,49	—	—	6,15	1,14	—	—	—	—	—	13	13	11	180	14	3,6
1,09	3,28	—	4,37	1,09	0,60	—	0,76	11,68	2,19	500	220	—	—	50	9	14	9	168	10	3,0
0,23	0,50	—	0,73	0,27	0,17	—	—	2,38	0,71	—	—	—	—	—	8	9	9	155	7	2,3
0,12	0,64	—	0,76	0,31	0,20	—	—	3,03	0,24	97	72	—	—	23	10	8	14	203	8	1,1
0,57	1,31	0,02	1,90	0,63	0,35	—	—	6,17	1,36	—	—	—	—	—	11	12	12	190	10	3,5
0,39	1,41	0,10	1,90	0,48	0,33	—	—	5,42	0,42	228	139	9	11	25	9	7	10	211	8	1,8
0,55	2,19	0,27	3,01	0,71	0,21	—	—	6,67	2,74	—	—	—	—	—	9	9	26	277	8	6,0
0,33	1,36	—	1,69	0,46	0,40	—	—	4,72	0,16	63	83	—	50	17	8	8	12	143	6	0,4
0,51	0,82	0,04	1,37	0,45	0,19	0,03	—	3,79	0,82	—	—	—	—	—	19	11	15	193	15	2,9
0,47	1,16	0,01	1,64	0,56	0,38	0,02	—	5,26	—	36	281	11	7	57	11	11	11	210	12	2,1
0,95	1,62	—	2,57	0,73	0,60	—	—	8,08	2,08	—	—	—	—	—	14	14	19	176	13	2,5
0,73	1,28	0,02	2,03	0,76	0,64	0,09	—	6,80	—	77	463	20	33	82	11	16	10	193	13	1,8
0,60	1,42	—	2,02	0,66	0,35	—	—	5,94	0,55	—	—	—	—	—	9	12	14	175	8	3,8
0,60	1,42	—	2,02	0,49	0,28	—	—	5,30	—	—	204	—	—	58	8	7	9	193	7	2,5
0,76	1,58	—	2,34	0,73	0,43	0,07	—	7,84	1,49	—	—	—	—	—	14	13	13	152	11	3,4
1,01	2,38	0,14	3,53	1,23	0,60	0,15	—	10,17	0,09	352	543	17	43	72	10	14	9	165	10	3,0

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	У колькіх кавалках пасеяна / An wievil Stellen angesät: Зімавыя / Wintergetreide	Ярына / Sommergetreide	Разам / Im Ganzen	Адлегласьць да далейшага мейсца засеву (клм.) / Entfernung bis zum entlegensten Punkte der Ansaat: Жыта / Roggen	Бульба / Kartoffel	Ячмень / Gerste	Авёс / Hafer	Грэчка / Buchweizen	Лён / Flachs	Разьмеркаваньне / Die Verteilung der: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Ячмень / Gerste	Проса / Hirse	Разам / Im Ganzen
9	Ялуга	II	1923—24	17	28	45	2,9	0,8	0,6	1,8	3,6	1,1	2,17	0,17	0,59	0,11	0,87
			1926—27	7	20	27	1,1	0,6	0,6	0,8	3,1	1,0	2,31	0,22	0,81	0,11	1,14
		III	23—24	16	24	40	3,2	1,0	1,0	2,3	3.7	1,1	3,55	0,40	1,09	0,09	1,58
			26—27	8	25	33	1,1	0,6	0,7	1,1	2,7	0,6	4,64	0,37	1,50	0,16	2,03
	в. Іваноўская (сярэдняе)	I	23—24	8	16	24	2,2	0,6	0,4	0,9	2,0	1,6	0,79	0,02	0,24	0.04	0,30
			26—27	6	20	26	1,6	0,8	0,4	0,7	2.2	0,7	1,59	0,09	0,44	0,15	0,68
		II	23—24	15	25	40	2,1	0,8	0,7	1,3	3,0	1,2	2,13	0,08	0,67	0,08	0,83
			26—27	6	23	29	1,5	0,9	0,4	0,8	2,2	1,2	2,29	0,15	0,80	0,10	1,05
		III	23—24	19	28	47	3,0	0,9	0,8	1,3	3,1	0,9	3,06	0,16	0,96	0,08	1,20
			26—27	8	22	30	1,0	0,6	0,4	1,0	1,8	1,0	2,88	0,21	1,30	0,07	1,58
10	Аўчынікава II	I	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	2	13	15	0,2	0,3	0,1	0,3	0,3	0,2	1,09	0,20	0,44	—	0,64
		II	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	3	16	19	0,3	0,3	0,2	0,2	1,2	0,2	0,87	0,05	0,33	0,01	0,39
11	Буравесьнік	I	23—24	15	19	34	2,1	0,4	0,2	1,6	1,6	1,6	1,09	—	0,55	—	0,55
			26—27	2	7	9	0,3	—	—	0,1	0,1	0,1	2,46	—	0,44	0,03	0,47
		II	23—24	12	22	34	2,9	0,6	0,6	2,0	1,8	1,5	1,82	0,15	0,79	—	0,94
			26—27	2	18	20	0,3	0,1	0,1	0,1	0.2	0,2	2,87	0,50	0,80	0,02	1,32
12	Буцуева	II	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	2	14	16	0,2	0,1	0,1	—	0,3	0,1	2,63	0,38	0,66	0,03	1,07
		III	23—24	7	24	31	0,3	0,2	0,2	0,2	1,6	1,6	2,19	0,55	0,82	—	1,37
			26—27	3	15	18	0,1	0,1	—	0,1	0.1	0,1	2,57	0,82	0,98	—	1,80
13	Зара	II	23—24	5	19	24	3,1	1,2	0,4	1,7	2,2	1,9	1,19	0,22	0,40	0,01	0,63
			26—27	8	26	34	0,6	0,4	0,2	0,5	0,7	0,6	1,40	0,31	0,54	—	0,85
14	Зарэчча	II	23—24	11	21	32	3,2	0,5	0,6	2,1	2,1	1,6	0,97	—	0,30	—	0,30
			26—27	2	10	12	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	2,36	0,15	0,68	—	0,83
15	Зялёны	I	23—24	9	16	25	1,1	0,9	0,6	1,6	4,3	0,9	0,55	0,16	0,44	—	0,60
			26—27	3	15	18	1,1	0,9	0,9	0,9	1,1	1,1	1,22	0,27	0,66	—	0,93
		II	23—24	10	18	28	2,8	1,6	0,8	2,4	4,3	1,0	1,83	0,13	0,67	—	0,80
			26—27	3	14	17	0,9	0,3	0,3	0,4	0,6	0,4	2,12	0,20	0,82	—	1,02
16	Кісялёва	I	23—24	6	18	24	2,5	1,0	0,6	1,4	2,6	1,2	0,90	0,04	0,25	0,01	0,30
			26—27	5	16	21	1,7	0,5	0,6	1,0	1,3	0,7	0,96	0,12	0,42	0,01	0,55
		II	23—24	10	19	29	2,5	1,1	1,0	1,8	2,7	1,3	1,90	0,15	0,60	0,01	0,76
			26—27	5	14	19	1,5	0,6	0,6	1,0	1,5	1,1	1,12	0,19	0,43	0,01	0,63
		III	23—24	12	18	30	2,0	1,1	1,0	2,3	3,2	1,1	2,55	0,20	0,82	0,03	1,05
			26—27	5	15	20	2,1	0,4	0,6	0,6	1,6	0,8	1,59	0,30	0,63	—	0,93

ральлі (гэкт.) Flächen des Ackerlandes (in ha.)										Пакладзена гною (цэнтн.) Düngergabe (in Centnern)					Ураджайнасьць (на 1 гэкт. цэнтн.) Ernteertrag auf i ha (in Centnern)					
Экстэнсыўныя Extensive																				
Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам Im Ganzen	Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Лубін Lupine	Усяго засеву Gesammtaussaat	Папар незасеяны Unbesetzte Brache	Зімавыя Wintergetreide	Інт. ярав. зярнав. Sommergetreide intensive	Экст. ярав. зярнав. Sommergetreide extensive	Асыпныя Hackfrüchte	Тэхнічныя Technische Gewächse	Жыта Roggen	Авёс Hafer	Ячмень Gerste	Бульба Kartoffel	Грэчка Buchweizen	Лён (вал.) Flachs
0,99	1,41	0,08	2,48	0,54	0,32	—	—	6,38	1,31	—	—	—	—	—	10	12	14	176	10	6,1
0,97	1,90	0,11	2,98	0,55	0,40	0,17	—	7,55	1,16	319	176	10	5	15	8	10	9	208	8	2,7
1,25	2,56	—	3,81	1,36	0,74	0,49	—	11,53	3,44	—	—	—	—	—	13	15	19	214	11	3,0
2,08	3,17	0,44	5,69	1,85	1,12	0,71	—	16,04	2,19	650	477	123	—	45	9	17	12	349	12	1,7
0,17	0,54	—	0,71	0,24	0,16	—	—	2,20	0,50	—	—	—	—	—	9	10	11	158	8	2,6
0,37	0,97	0,04	1,38	0,39	0,34	0,14	0,15	4,67	0,58	148	129	—	12	30	9	12	11	188	10	2,3
0,58	1,36	0,04	1,98	0,56	0,33	0,01	—	5,84	1,17	—	—	—	—	—	11	12	12	184	10	3,8
0,63	1,60	0,10	2,33	0,61	0,40	0,09	0,08	6,85	0,82	261	224	14	11	32	9	11	10	198	9	2,2
0,85	1,77	0,02	2,64	0,79	0,55	0,10	—	8,34	2,05	—	—	—	—	—	14	13	15	182	12	3,1
1,05	2,16	0,12	3,33	1,08	0,68	0,17	0,05	9,77	0,70	316	404	27	21	38	10	16	10	217	11	2,2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,40	0,09	—	0,49	0,42	0,14	0,15	—	2,93	—	—	—	—	—	—	7	21	11	208	9	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,33	0,40	—	0,73	0,42	0,14	0,11	—	2,66	—	113	129	—	30	—	11	23	11	268	9	1,8
0,44	1,09	—	1,53	0,33	0,22	—	—	3,72	1,09	—	—	—	—	—	14	15	12	150	15	5,0
0,66	0,55	—	1,21	0,38	0,08	—	—	4,60	0,55	105	140	—	—	—	—	8	12	171	9	3,2
1,05	1,40	—	2,45	0,71	0,24	0,09	—	6,25	1,68	—	—	—	—	—	13	14	14	196	16	5,3
1,24	2,41	—	3,65	1,20	0,44	1,73	0,15	11,36	1,17	364	201	—	—	27	6	14	8	214	9	3,7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,82	0,80	—	1,62	0,55	0,28	0,27	—	6,42	1,36	333	183	—	25	17	6	11	12	135	12	3,8
1,09	1,64	—	2,73	0,82	0,33	1,86	—	9,30	1,91	—	—	—	—	—	15	15	14	180	16	4,2
1,91	0,96	—	2,87	1,06	0,31	2,46	—	11,07	0,79	667	300	—	67	33	11	10	16	178	18	4,4
0,36	0,98	—	1,34	0,62	0,20	—	—	3,98	1,29	—	—	—	—	—	13	13	9	138	12	5,5
0,58	1,40	—	1,98	0,76	0,24	0,03	—	5,26	0,50	122	300	—	2	52	11	11	13	129	9	2,9
0,54	0,51	—	1,05	0,25	0,14	—	—	2,71	0,82	—	—	—	—	—	11	12	13	91	11	3,8
1,24	1,03	—	2,27	0,72	0,20	—	—	6,38	1,09	183	180	—	25	13	7	15	13	107	10	1,7
0,44	0,33	—	0,77	0,33	0,22	0,16	—	2,63	1,09	—	—	—	—	—	21	19	15	150	20	1,0
0,82	0,82	—	1,64	0,55	0,22	0,27	—	4,83	0,13	47	280	—	—	40	11	12	17	150	10	1,3
0,89	0,75	—	1,64	0,67	0,26	0,02	—	5,22	1,28	—	—	—	—	—	13	9	10	172	8	2,4
0,83	1,49	—	2,32	0,55	0,28	0,23	—	6,52	0,54	181	226	—	—	46	11	9	10	193	8	2,3
0,27	0,38	0,01	0,66	0,35	0,13	—	—	2,34	0,55	—	—	—	—	—	13	15	14	121	11	3,4
0,23	0,34	0,01	0,58	0,45	0,22	—	—	2,76	0,12	95	110	21	18	16	10	12	13	122	11	1,5
0,46	0,71	—	1,17	0,75	0,31	0,11	—	5,00	1,36	—	—	—	—	—	13	20	15	153	13	2,9
0,34	0,48	—	0,82	0,59	0,25	0,07	—	3,48	0,11	206	142	1	21	18	13	14	14	122	10	2,5
1,04	0,82	—	1,86	0,74	0,31	—	—	6,51	2,38	—	—	—	—	—	15	16	14	197	10	4,9
0,74	0,44	—	1,18	0,52	0,33	0,27	—	4,82	0,17	250	179	—	—	29	12	9	13	135	10	2,6

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	У колькіх кавалках пасеяна / An wievil Stellen angesät: Зімавыя / Wintergetreide	Ярына / Sommergetreide	Разам / Im Ganzen	Адлегласьць да далейшага мейсца засеву (клм.) / Entfernung bis zum entlegensten Punkte der Ansaat: Жыта / Roggen	Бульба / Kartoffel	Ячмень / Gerste	Авёс / Hafer	Грэчка / Buchweizen	Лён / Flachs	Размеркаваньне / Die Verteilung der: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Ячмень / Gerste	Проса / Hirse	Разам / Im Ganzen
17	Маленькі	II	1923–24	18	34	52	2,1	0,8	0,4	2,1	4,3	1,1	3,28	0,25	0,55	—	0,80
			1926—27	2	12	14	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	1,64	0,16	0,55	—	0,71
18	Прасьвет	I	23—24	9	18	27	3,1	0,6	1,2	1,5	4,3	0,7	1,13	0,15	0,42	—	0,57
			26—27	5	10	15	0,7	0,3	0,1	0,3	0,2	0,4	1,34	0,31	0,48	—	0,79
		II	23—24	14	20	34	2,5	1,0	0,5	1,6	4,3	0,4	2,54	0,22	0,82	—	1,04
			26—27	5	8	13	0,7	0,3	—	0,1	0,1	0,2	1,82	0,30	0,58	—	0,88
19	Прывольле	I	23—24	9	15	24	2,1	0.3	0,3	1,6	1,6	1,6	1,88	—	0,55	—	0,55
			26—27	5	18	23	0,4	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	1,64	0,16	0,27	—	0,43
		II	23—24	6	21	27	1,8	0,4	0,5	2,0	1,7	0,9	1,25	0,20	0,59	—	0,79
			26—27	4	18	22	0,4	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	2,32	0,28	0,68	—	0,96
20	Сядзібны	I	23—24	7	13	20	2,7	1,0	0,6	1,6	2,5	1,6	1,36	0,22	0,42	—	0,64
			26—27	3	16	19	0,3	0,3	0,2	0,3	0,2	0,3	1,51	0,36	0,55	—	0,91
		II	23—24	8	15	23	3,2	1,6	1,1	1,6	2,7	1,1	0,71	—	0,27	—	0.27
			26—27	5	23	18	0,3	0,4	0,1	0,3	0,3	0,1	2,19	0,35	0,49	—	0,84
		III	23—24	15	17	32	4,3	1,1	0,5	2,7	2,1	2,1	3,28	0,22	1,36	—	1,58
			26—27	2	11	13	0,3	0,3	—	0,3	0,2	0,3	1,31	0,33	0,55	—	0,88
21	Усход	I	23—24	8	20	28	2,1	1,4	0,9	1,8	3,4	2,1	1,07	0,12	0,36	—	0,48
			26—27	4	13	17	0,9	0,3	0,4	0,6	0,5	0,4	1,33	0,28	0,39	—	0,67
		II	23—24	11	25	36	2,4	0,8	0,7	1,7	2,4	1,9	1,28	0,05	0,43	—	0,48
			26—27	5	13	18	0,8	0,1	0,5	0,5	0,7	0,6	1,54	0,27	0,73	—	1,00
		III	23—24	10	14	24	2,1	1,1	0,3	2,7	4,3	1,1	2,19	0,33	0,98	0,03	1,34
			26—27	5	15	20	0,4	0,3	0,2	0,2	0,4	0,3	1,80	0,27	0,55	0,09	0,91
22	Ясная Паляна	I	23—24	8	16	24	2,6	1,1	0,7	1,4	2,4	1,3	1,06	0,05	0,30	—	0,35
			26—27	6	19	25	1,0	0,4	0,4	0,4	0,6	0,3	1,65	0,34	0,56	0,01	0,91
		II	23—24	14	25	39	3,0	0,9	1,3	2,0	3,4	1,1	1,80	0,14	0,64	—	0,78
			26—27	6	19	25	1,1	0,2	0,5	0,4	0,5	0,4	2,32	0,26	0,70	0,01	0,97
	в. Кіс. Буда (сярэдняе)	I	23—24	8	18	26	2,5	0,9	0,7	1,5	2,8	1,3	0,98	0,08	0,31	—	0,39
			26—27	5	21	26	1,1	0,4	0,4	0,7	0,8	0,4	1,23	0,21	0,45	0,01	0,67
		II	23—24	10	21	31	2,7	0,9	0,8	1,9	2,7	1,4	1,59	0,13	0,55	—	0,68
			26—27	5	23	28	0,8	0,3	0,3	0,5	0,7	0,5	1,78	0,24	0,61	0,01	0,86
		III	23—24	11	24	35	2,1	0,9	0,6	2,1	2,9	1,3	2,52	0,32	0,92	0,02	1,26
			26—27	2	18	20	1,0	0,3	0,3	0,4	0,8	0,4	1,86	0,44	0,73	0,01	1,18
23	Вузкі	I	23—24	5	8	13	1,6	1,6	2,1	2,1	1,1	1,6	0,36	—	0,19	—	0,19
			26—27	3	9	12	0,4	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,91	—	0,37	—	0,37
		II	23—24	6	12	18	2,7	0,8	0,9	2,3	1,8	1,4	1,02	—	0,30	0,03	0,33
			26—27	2	9	11	0,7	0,2	—	0,2	0,2	0,3	1,75	—	0,59	—	0,59

ральлі (гэкт.) Flächen des Ackerlandes (in ha.)										Пакладзена гною (цэнтн.) Düngergabe (in Centnern)					Ураджайнасьць (на 1 гэкт. цэнтн.) Ernteertrag auf 1 ha (in Centnern)					
Экстэнсыўныя Extensive																				
Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам Im Ganzen	Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Лубін Lupine	Усяго засеву Gesamtaussaat	Папар незасеяны Unbesetzte Brache	Зімавыя Wintergetreide	Інт. ярав. зярнав. Sommergetreide intensive	Экст. ярав. зярнав. Sommergetreide extensive	Асыпныя Hackfrüchte	Тэхнічныя Technische Gewächse	Жыта Roggen	Авёс Hafer	Ячмень Gerste	Бульба Kartoffel	Грэчка Buchweizen	Лён (вал.) Flachs
1,69	0,66	—	2,35	0,68	0,23	0,11	—	7,45	2,95	—	—	—	—	—	11	14	14	248	6	2,2
0,55	0,55	—	1,10	0,71	0.20	0.20	—	4,56	0.50	60	182	—	10	33	7	11	6	150	6	2,0
0,33	0,73	0,04	1,10	0,47	0,17	0,08	—	3,52	0,82	—	—	—	—	—	12	16	12	119	9	3,0
0,39	0,68	—	1,07	0,63	0,20	0,23	—	4,26	0,50	147	261	—	23	19	13	17	11	126	10	2,4
0,82	1,28	—	2,10	0,82	0,22	0,42	—	7,14	1,91	—	—	—	—	—	14	13	12	163	11	3,8
0,44	1,06	—	1,50	0,79	0,20	0,24	—	5,43	0,64	119	174	—	17	8	17	17	14	97	10	3,0
0,14	0,73	—	0,87	0,28	0,14	—	—	3,72	1,09	—	—	—	—	—	14	17	14	87	11	2,3
0,55	1,91	—	2,46	0,27	0,12	0,60	—	5,52	0,12	—	—	—	—	—	4	15	12	150	12	3,0
0,62	0,95	—	1,57	0,26	0,16	0,07	—	4,10	1,22	—	—	—	—	—	15	14	15	203	16	5,0
0,67	1,63	0,04	2,34	0,69	0,35	0,79	—	7,45	0,96	227	406	3	15	40	9	12	11	137	12	1,9
0,36	0,66	—	1,02	0,49	0,21	—	—	3,72	1,09	—	—	—	—	—	14	14	16	175	19	3,8
0,49	0,97	—	1,46	0,55	0,21	0,55	0,43	5,62	0,33	102	169	—	—	15	9	15	14	203	20	0,6
0,16	0,27	—	0,43	0,33	0,11	—	—	1,85	0,55	—	—	—	—	—	17	12	17	225	15	5.0
0,60	1,02	—	1,62	0,49	0,30	0,72	1,09	7,25	—	338	163	—	38	13	14	9	14	233	18	1,3
1,36	1,64	—	3.00	0,55	0,36	—	—	8,77	3,28	—	—	—	—	—	18	14	16	180	14	3,6
0,87	0,55	—	1,42	0.66	0,20	0,16	0,16	4,79	0,33	300	125	—	—	—	13	15	9	200	24	—
0,22	0,94	—	1,16	0,21	0,14	—	—	3,06	0,74	—	—	—	—	—	13	15	15	253	9	3,8
0,40	0,61	—	1,01	0,40	0,20	0,51	—	4,12	0,69	339	228	—	10	36	9	12	13	115	10	2,0
0,45	0,85	—	1,30	0,51	0,25	0.04	—	3,86	0.98	—	—	—	—	—	12	13	15	136	11	2,9
0,57	0,91	—	1,48	0,57	0,33	0,39	0,09	5,40	0,55	91	121	17	—	19	10	12	9	132	10	2,2
0,76	2,19	—	2,95	0,82	0,27	—	—	7,57	2,19	—	—	—	—	—	17	21	13	250	10	2,4
0,55	1,64	—	2,19	0,38	0,27	0,61	—	6,16	1,09	200	140	—	—	40	9	9	7	257	12	4,0
0,30	0,33	—	0,63	0,39	0,13	—	—	2,56	0.51	—	—	—	—	—	15	16	14	151	13	3,2
0,45	0,72	—	1,17	0,54	0,23	0,25	—	4,75	0,54	113	121	8	8	27	10	9	9	129	10	1,0
0,83	0,98	—	1,81	0,60	0,26	0,04	—	5,29	1,48	—	—	—	—	—	14	14	13	167	12	3,2
0,81	1,27	—	2,08	0,57	0,22	0,33	—	6,49	0,68	141	262	—	13	53	10	12	13	168	10	3,3
0,26	0,48	0,01	0,75	0,34	0,14	0,01	—	2,61	0.64	—	—	—	—	—	13	15	14	141	12	3,1
0,35	0,56	—	0,91	0,47	0,21	0,19	0,04	3,72	0,30	113	135	11	12	18	9	13	13	138	12	1,5
0,60	0,81	—	1,41	0,59	0,23	0,07	—	4,57	1.29	—	—	—	—	—	13	14	14	106	12	3,5
0,66	1,09	—	1,75	0,67	0,27	0,57	0,11	6,01	0,54	192	203	2	15	29	10	12	11	122	10	2,6
1,06	1,36	—	2,42	0,74	0,31	0,52	—	7,77	2,34	—	—	—	—	—	16	16	14	199	13	4,0
1,07	0,76	—	1,83	0,68	0,28	0,93	0,02	6,78	0,50	369	200	—	19	28	12	13	13	173	15	3,2
0,09	0,08	—	0,17	0,19	0,03	—	—	0,94	0,17	—	—	—	—	—	11	10	10	59	10	—
0,04	0,57	—	0,61	0,45	0,17	—	—	2,51	0,13	92	45	—	20	27	11	25	9	104	8	3,6
0,20	0,42	—	0,62	0,36	0,15	—	—	2,48	0,73	—	—	—	—	—	9	12	12	112	12	5,0
0,33	0,91	—	1,24	0,66	0,28	0,03	—	4,55	1,70	142	33	33	43	20	10	13	10	134	7	3,5

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	У колькіх кавалках пасеяна / An wievil Stellen angesät: Зімавыя / Wintergetreide	Ярына / Sommergetreide	Разам / Im Ganzen	Адлегласьць да далейшага мейсца засеву (клм.) / Entfernung bis zum entlegensten Punkte der Ansaat: Жыта / Roggen	Бульба / Kartoffel	Ячмень / Gerste	Авёс / Hafer	Грэчка / Buchweizen	Лён / Flachs	Разьмеркаваньне / Die Verteilung der: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Ячмень / Gerste	Проса / Hirse	Разам / Im Ganzen
24	Вінагр. Труд	II	1923—24	5	19	24	2,5	1,9	1,9	2,4	2,5	1,7	1,64	0,10	0,70	0,09	0,89
			1926—27	3	16	19	0,7	0,3	0,6	0,4	0,6	0,3	2,27	0,15	1,06	0,11	1,32
		III	23—24	5	13	18	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,64	—	0,33	0,13	0,46
			26—27	4	15	19	0,3	—	0,1	0,1	0,2	0,1	2,23	—	1,64	0,14	1,78
25	Задні	I	23—24	6	13	19	2,5	1,6	1,6	2,1	1,6	2,0	1,31	—	0,47	—	0,47
			26—27	3	9	12	0,7	0,4	0,6	0,8	0,8	0,3	3,10	—	1,12	0,08	1,20
		II	23—24	6	16	22	2,6	1,9	1,6	2,5	2,6	1,9	1,11	0,02	0,44	0,04	0,50
			26—27	2	12	14	0,5	0,3	0,3	0,6	0,8	0,6	2,73	0,12	1,50	0,10	1,72
26	Пенькаўка	I	23—24	5	19	24	2,0	1,0	1,1	1,7	1,6	1,3	0,76	0,01	0,36	0,09	0,46
			26—27	4	15	19	1,8	0,8	1,1	1,0	1,1	0,8	0,90	0,03	0,43	0,02	0,48
		II	23—24	5	18	23	1,9	1,0	1,0	1,7	1,6	1,1	1,61	0,02	0,74	0,03	0,79
			26—27	3	12	15	1,8	0,8	1,2	1,1	1,2	1,1	1,13	0,02	0,52	0,03	0,57
		III	23—24	4	16	20	2,0	1,5	1,3	1,6	1,9	1,5	1,84	0,07	0,72	0,04	0,83
			26—27	2	10	12	1,7	1,2	1,1	1,6	1,3	1,2	0,89	0,07	0,45	0,05	0,57
27	Перакавы	I	23—24	4	16	20	2,8	1,6	1,4	2,5	2,3	1,9	0,96	0,01	0,24	0,02	0,27
			26—27	2	11	13	0,7	0,5	0,2	0,6	0,5	0,4	1,80	0,12	0,52	0,09	0,73
		II	23—24	4	15	19	2,6	1,4	1,3	1,7	1,9	1,3	1,04	0,03	0,50	0,07	0,60
			26—27	2	12	14	0,7	0,5	0,2	0,7	0,8	0,6	1,78	0,08	0,82	0,08	0,98
28	Першамайскі	I	23—24	4	13	17	2,7	0,5	1,2	2,1	1,6	1,1	0,40	—	0,14	—	0,14
			26—27	3	11	14	0,7	0,5	0,2	0,3	0,4	0,3	1,32	0,10	0,89	0,02	1,01
		II	23—24	5	17	22	2,5	1,8	0,9	2,3	2,0	1,6	1,55	—	0,82	—	0,82
			26—27	2	13	15	0,7	0,3	0,2	0,4	0,5	0,3	1,89	0,24	0,87	—	1,11
29	Сярэдні	I	23—24	4	12	16	1,9	0,8	1,1	1,2	1,3	0,8	0,93	0,05	0,49	0,08	0,62
			26—27	3	16	19	0,5	0,2	0,2	0,5	0,7	0,6	1,76	0,05	0,59	—	0,64
		II	23—24	4	27	31	2,2	0,9	1,2	2,1	2,1	2,3	1,41	0,05	0,60	0,08	0,73
			26—27	3	18	21	0,3	0,1	0,2	0,4	0,6	0,6	1,83	0,03	0,95	0,05	1,03
30	Чырв. Курган	II	23—24	6	15	21	2,1	0,8	0,5	1,1	0,9	0,8	0,63	0,02	0,35	0,01	0,38
			26—27	2	12	14	0,4	0,2	0,2	0,3	0,4	0,3	1,88	0,12	0,96	—	1,08
	в. Пенькаўка (сярэдняе)	I	23—24	4	17	21	2,2	1,1	1,3	1,9	1,5	1,4	0,79	0,01	0,31	0,05	0,37
			26—27	3	13	16	1,2	0,5	0,6	0,7	0,7	0,5	1,32	0,05	0,55	0,04	0,64
		II	23—24	5	21	26	2,1	1,2	1,1	1,9	1,8	1,3	1,43	0,03	0,64	0,04	0,71
			26—27	2	16	18	1,2	0,6	0,8	0,8	0,9	0,8	1,59	0,07	0,78	0,04	0,89
		III	23—24	4	17	21	1,9	1,5	1,4	1,6	1,8	1,5	1,80	0,05	0,64	0,07	0,76
			26—27	3	11	14	1,7	1,0	0,9	1,3	1,1	1,0	1,17	0,04	0,69	0,08	0,81

ральлі (гэкт.) Flächen des Ackerlandes (in ha.)										Пакладзена гною (цэнтн.) Düngergabe (in Centnern)					Ураджайнасьць (на 1 гэкт. цэнтн.) Ernteertrag auf 1 ha (in Centnern)					
Экстэнсыўныя Extensive																				
Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам In Ganzen	Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Лубін Lupine	Усяго засеву Gesammtaussaat	Папар незасеяны Unbesetzte Brache	Зімавыя Wintergetreide	Інт. ярав. зярнав. Sommergetreide intensive	Экст. ярав. зярнав. Sommergetreide extensive	Асыпныя Hackfrüchte	Тэхнічныя Technische Gewächse	Жыта Roggen	Авёс Hafer	Ячмень Gerste	Бульба Kartoffel	Грэчка Buchweizen	Лён (вал.) Flachs
0,94	0,50	—	1,44	0,91	0,16	—	—	5,04	1,41	—	—	—	—	—	10	11	12	87	12	1,5
1,28	1,33	—	2,61	1,13	0,26	0,16	—	7,75	1,45	386	394	—	27	21	10	12	11	127	15	3,2
0,46	0,87	—	1,33	0,55	0,26	—	—	4,24	0,66	—	—	—	—	—	8	18	25	90	9	—
1,09	2,45	—	3,54	1,64	0,42	—	—	9,61	1,09	667	667	—	200	—	12	12	14	141	7	1,8
0,51	0,91	—	1,42	0,73	0,16	—	—	4,09	0,58	—	—	—	—	—	12	9	11	103	10	2,9
0,58	0,37	—	0,95	0,63	0,25	0,11	—	6,24	1,64	139	217	—	50	8	7	9	5	81	19	0,9
0,40	0,72	—	1,12	0,46	0,17	—	—	3,36	0,81	—	—	—	—	—	12	12	14	98	10	2,8
0,59	1,56	—	2,15	0,95	0,39	0,14	—	8,08	0,58	315	238	—	67	40	7	8	8	107	8	0,6
0,31	0,24	0,02	0,57	0,27	0,08	—	—	2,14	0.47	—	—	—	—	—	14	11	14	97	15	5,2
0,22	0,30	—	0,52	0,42	0,15	—	—	2,47	0,32	163	58	—	11	—	12	11	14	126	17	2,3
0,61	0,77	0,01	1,39	0,74	0,16	—	—	4.69	1,16	—	—	—	—	—	13	10	15	109	11	3,8
0,32	0,50	—	0,82	0,58	0,13	—	—	3,23	0,66	173	133	4	17	—	12	12	15	136	12	2,7
0,80	0,83	—	1,63	0,85	0,21	—	—	5,36	1.12	—	—	—	—	—	14	14	15	101	9	4.0
0,24	0,32	—	0,56	0,44	0,10	—	—	2,56	0,38	106	102	—	8	—	14	20	16	159	19	3,3
0,24	0,50	—	0,74	0.30	0.07	—	—	2,34	0.70	—	—	—	—	—	12	13	15	119	13	2,1
0,27	0,72	—	0,99	0,52	0,13	0.01	—	4,18	0,96	434	252	—	38	—	8	15	8	115	11	0,4
0,44	0,61	—	1,05	0,58	0,16	0,03	—	3,46	0,58	—	—	—	—	—	10	7	7	62	7	1,0
0.70	0,83	—	1,53	0,67	0,17	0,01	—	5,14	0,46	377	252	—	84	9	11	8	8	128	10	0,6
0,11	0,15	—	0,26	0,22	0,05	—	—	1,07	0,12	—	—	—	—	—	11	11	13	159	13	2,0
0,51	1,16	—	1,67	0,64	0,21	—	—	4,85	0,51	112	149	—	17	23	11	11	9	125	9	2,9
0,63	0,76	—	1,39	0,62	0,28	—	—	4,66	1,01	—	—	—	—	—	11	13	8	117	11	2,7
0,73	1,18	—	1,91	0,78	0,52	—	—	6,21	0,99	250	492	—	—	20	9	9	10	93	8	1,3
0,49	0,26	—	0,75	0,49	0,20	—	—	2,99	0.40	—	—	—	—	—	9	9	11	73	11	2,8
0,66	1,14	—	1,80	0,75	0,30	0,07	—	5,32	1,70	188	75	—	—	—	9	11	10	95	8	0,9
0,36	0,91	0,11	1,38	0,51	0,17	—	—	4,20	1,55	—	—	—	—	—	8	10	10	108	8	1,9
0,74	1,47	—	2,21	0,87	0,17	0,04	—	6,16	1,84	293	116	—	70	7	9	9	10	116	10	0,4
0,26	0,27	—	0,53	0.35	0,22	—	—	2,11	0,35	—	—	—	—	—	12	8	13	94	11	0,6
0,75	1,42	—	2,17	1,22	0,26	0,02	—	6,63	1,07	283	233	—	67	—	10	9	10	116	10	2,1
0,27	0.33	0,01	0,61	0,33	0,08	—	—	2,18	0,47	—	—	—	—	—	13	11	14	91	13	4,4
0,30	0,54	—	0,84	0,49	0,16	0,01	—	3,46	0,62	206	114	—	20	5	10	12	10	118	12	2,4
0,55	0.70	0,01	1,26	0.66	0,16	—	—	4,22	1,06	—	—	—	—	—	12	12	13	103	11	2,1
0,52	0,87	—	1,39	0,73	0.21	0,03	—	4,84	0,86	237	184	2	35	8	11	10	12	125	10	1,8
0,72	0,84	—	1,56	0,79	0,22	—	—	5,13	1.03	—	—	—	—	—	13	15	16	100	9	3,3
0,42	0,74	—	1,16	0,68	0,16	—	—	3,98	0,52	218	215	—	47	—	13	15	15	155	11	2,7

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	У колькіх кавалках пасеяна / An wievil Stellen angesät: Зімавыя / Wintergetreide	Ярына / Sommergetreide	Разам / Im Ganzen	Адлегласьць да далейшага мейсца засеву (клм.) / Entfernung bis zum entlegensten Punkte der Ansaat: Жыта / Roggen	Бульба / Kartoffel	Ячмень / Gerste	Авёс / Hafer	Грэчка / Buchweizen	Лён / Flachs	Разьмеркаваньне / Die Verteilung der: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Ячмень / Gerste	Проса / Hirse	Разам / Im Ganzen
31	Гуркоўскі	I	1923—24	4	8	12	1,7	0,3	0,2	0,2	0,4	0,2	0,42	—	0,11	0,03	0,14
			1926—27	1	13	14	0,5	0,3	0,4	0,2	0,6	0,6	0,69	0,16	0,33	0,11	0,60
		II	23—24	8	15	23	3,1	0,7	0,3	2,8	1,1	0,5	0,76	0,12	0,13	0,40	0,29
			26—27	1	13	14	0,6	0,3	0,5	0,4	0,7	0,7	0,87	0,28	0,42	0,07	0,77
		III	23—24	12	16	28	3,7	1,0	0,3	3,2	1,1	0,6	1,34	—	0,30	0,09	0,39
			26—27	1	21	22	0,8	1,9	0,5	0,6	3,0	0,8	1,06	0,44	0,58	0,03	1,05
32	Калінінскі	II	23—24	6	13	19	4,5	1,0	1,6	2,0	1,8	1,7	0,95	0,08	0,25	—	0,33
			26—27	4	12	16	0,3	0,2	0,4	0,6	0,4	0,6	1,39	0,30	0,36	—	0,66
		III	23—24	12	21	33	3,2	0,6	0,5	2,9	3,2	0,9	1,64	0,22	0,22	—	0,44
			26—27	4	9	13	0,6	—	—	—	—	—	1,64	0,44	0,55	0,11	1,10
33	Ляксандраўка	I	23—24	7	6	13	1,8	0,4	0,6	0,5	0,9	—	0,69	—	0,22	—	0,22
			26—27	4	13	17	0,7	0,3	0,3	0,4	0,5	0,3	2,15	0,30	0,50	0,05	0,85
		II	23—24	9	9	18	2,5	0,3	0,5	0,8	0,8	0,4	1,31	—	0,22	—	0,22
			26—27	4	10	14	0,6	0,2	0,2	—	0,5	0,5	2,06	0,49	0,58	0,09	1,16
34	Маркаўка	II	23—24	8	13	21	3,5	1,0	0,3	3,1	1,2	0,6	1,09	—	0,17	—	0,17
			26—27	5	14	19	0,5	—	0,3	0,3	0,3	0,3	1,04	0,27	0,32	0,03	0,62
35	Новы Сьвет	I	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	7	13	20	0,5	0,3	0,2	0,3	0,2	0,4	0,66	—	0,16	—	0,16
		II	23—24	8	14	22	2,6	0,5	0,5	2,0	1,3	0,4	1,14	0,08	0,31	—	0,39
			26—27	6	14	20	0,6	0,3	0,3	0,4	0,5	0,4	1,47	0,17	0,47	—	0,64
		III	23—24	9	13	22	2,4	0,5	0,3	1,0	1,8	0,6	1,69	—	0,27	—	0,27
			26—27	8	12	20	0,4	0,4	0,2	0,3	0,4	0,4	2,02	0,16	0,76	—	0,92
	в. Ст. Стан (сярэдняе)	I	23—24	5	8	13	1,8	0,4	0,5	0,4	0,4	0,1	0,40	—	0,12	0,01	0,13
			26—27	4	12	16	0,6	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	1,30	0,17	0,36	0,05	0,58
		II	23—24	8	16	24	3,3	0,7	0,6	2,3	1,3	0,6	1,02	0,07	0,20	0,10	0,28
			26—27	3	16	19	0,6	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	1,23	0,30	0,39	0,04	0,73
		III	23—24	11	17	28	3,2	0,7	0,4	2,4	1,8	0,6	1,51	0,03	0,27	0,04	0,34
			26—27	4	18	22	0,7	1,3	0,4	0,5	2,0	0,7	1,47	0,35	0,63	0,03	1,01
	Па Калінішчыне (сярэдняе)	I	23—24	5	19	24	1,7	0,9	0,8	1,5	2,2	1,2	0,85	0,03	0,28	0,02	0,33
			26—27	4	21	25	1,2	1,0	0,5	0,7	1,0	0,6	1,32	0,13	0,48	0,04	0,65
		II	23—24	10	23	33	2,4	1,0	0,8	1,8	2,5	1,2	1,66	0,08	0,58	0,04	0,70
			26—27	4	23	27	1,1	0,6	0,5	0,6	1,2	0,8	1,83	0,17	0,69	0,04	0,90
		III	23—24	14	27	41	2,7	1,0	0,8	1,7	2,7	1,0	2,47	0,15	0,78	0,05	0,98
			26—27	5	22	27	1,1	0,7	0,5	0,8	1,5	0,8	2,14	0,25	0,96	0,05	1,26

ральлі (гэкт.) Flächen des Ackerlandes (in ha.) Экстэнсыўныя Extensive: Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам Im Ganzen	Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Лубін Lupine	Усяго засеву Gesammtaussaat	Папар незасеяны Unbesetzte Brache	Пакладзена гною (цэнтн.) Düngergabe (in Ceutnern): Зімавыя Wintergetreide	Інт. ярав. зярнав. Sommergetreide intensive	Экст. ярав. зярнав. Sommergetreide extensive	Асыпныя Häckfrüchte	Тэхнічныя Technische Gewächse	Ураджайнасьць (на 1 гэкт. цэнтн.) Ernteertrag auf i ha (in Centnern): Жыта Roggen	Авёс Hafer	Ячмень Gerste	Бульба Kartoffel	Грэчка Buchweizen	Лён (вал.) Flachs
0,11	0,08	—	0,19	0,33	0,01	—	—	1,09	0,10	—	—	—	—	—	18	18	15	235	21	—
0,47	0,27	0,27	1,01	0,52	0,26	—	—	3,08	0,60	200	223	—	—	—	8	17	17	235	15	5,3
0,22	0,24	-	0,46	0,31	0,26	—	—	2,08	0,36	—	—	—	—	—	16	16	15	214	12	4,0
0,51	0,36	0,03	0,90	0,43	0,47	0,04	—	3,48	0,48	263	246	—	23	44	7	20	12	178	11	3,4
1,20	0,30	—	1,50	0,51	0,44	—	—	4,18	0,97	—	—	—	—	—	16	17	14	223	17	4,4
1,18	0,74	0,08	2,00	0,58	0,44	0,20	—	5,33	1,11	422	473	—	100	38	10	18	10	311	18	2,3
0,36	0,22	—	0,58	0,51	0,23	0,09	—	2,69	0,70	—	—	—	—	—	14	15	18	149	15	5,4
0,98	0,52	—	1,50	0,69	0,31	0,17	—	4,72	0,46	333	260	49	128	84	7	15	19	159	15	4,7
1,09	0,22	—	1,31	0,55	0,49	0,22	—	4,65	0,58	—	—	—	—	—	15	11	15	120	15	2,4
1,09	0,33	—	1,42	0,55	0,49	0,16	—	5,36	0,48	1300	870	—	—	120	6	14	7	168	20	3,5
0,25	0,19	—	0,44	0,33	0,22	—	—	1,90	0,58	—	—	—	—	—	13	11	12	167	12	4,2
0,66	0,69	0,14	1,49	0,69	0,45	—	—	5,63	0,11	444	307	67	33	—	7	18	21	194	17	2,0
0,76	0,14	—	0,90	0,38	0,26	—	—	3,07	0,54	—	—	—	—	—	13	14	20	177	15	5,3
0,95	0,33	—	1,28	0,66	0,40	0,03	—	5,59	0,73	433	337	—	33	44	5	17	17	168	25	3,8
0,36	0,22	—	0,58	0,42	0,27	—	—	2,53	0,57	—	—	—	—	—	15	20	17	207	16	3,4
0,69	0,71	—	1,40	0,44	0,37	—	—	3,87	0,96	167	53	90	—	18	6	9	13	175	10	3,5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,71	0,23	—	0,94	0,36	0,34	—	—	2,46	1,35	200	100	—	—	67	5	14	13	136	8	4,9
0,76	0,28	—	1,04	0,39	0,34	—	—	3,30	0,87	—	—	—	—	—	12	17	12	215	17	8,2
0,96	0,71	—	1,67	0,63	0,39	0,02	—	4,82	0,62	433	250	—	—	62	9	16	11	211	12	8,1
0,76	0,38	—	1,14	0,66	0,31	—	—	4,07	1,20	—	—	—	—	—	12	13	18	200	13	8,0
1,20	0,71	—	1,91	0,82	0,35	—	—	6,02	1,59	367	283	—	—	33	8	15	16	170	13	6,9
0,14	0,10	—	0,24	0,23	0,11	—	—	1,11	0,28	—	—	—	—	—	15	13	14	199	14	4,3
0,61	0,44	0,14	1,19	0,55	0,36	—	—	3,98	0,60	305	224	29	14	19	7	17	15	191	15	4,1
0,43	0,23	—	0,66	0,38	0,27	0,01	—	2,62	0,57	—	—	—	—	—	14	17	27	197	14	4,8
0,74	0,52	0,01	1,27	0,52	0,40	0,04	—	4,19	0,66	297	232	6	32	36	7	15	15	180	12	4,3
1,04	0,32	—	1,36	0,57	0,40	0,03	—	4,21	0,99	—	—	—	—	—	14	15	15	197	15	4,5
1,18	0,67	0,03	1,88	0,66	0,42	0,13	—	5,57	1,16	550	476	—	67	50	9	13	12	232	7	3,6
0,25	0,42	0,01	0,68	0,31	0,12	0,01	—	2,30	0,54	—	—	—	—	—	13	13	13	132	11	3,6
0,35	0,60	0,01	0,96	0,47	0,23	0,10	0,04	3,77	0,47	164	132	6	15	14	9	13	11	141	12	2,1
0,56	0,90	0,02	1,48	0,58	0,25	0,02	—	4,69	1,11	—	—	—	—	—	12	13	14	152	11	3,6
0,62	1,13	0,03	1,78	0,66	0,31	0,13	0,04	5,65	0,72	236	207	6	21	25	9	12	11	149	10	2,6
0,91	1,28	0,01	2,20	0,74	0,43	0,16	—	6,98	1,77	—	—	—	—	—	14	14	15	174	12	3,6
0,98	1,39	0,07	2,44	0,86	0,47	0,30	0,03	7,50	0,71	355	341	12	36	41	10	14	11	204	11	2,8

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	У колькіх кавалках пасеяна / An wievil Stellen angesät: Зімавыя / Wintergetreide	Ярына / Sommergetreide	Разам / Im Ganzen	Адлегласьць да далейшага мейсца засеву (клм.) / Entfernung bis zum entlegensten Punkte der Ansaat: Жыта / Roggen	Бульба / Kartoffel	Ячмень / Gerste	Авёс / Hafer	Грэчка / Buchweizen	Лён / Flachs	Размеркаваньне / Die Verteilung der: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Ячмень / Gerste	Проса / Hirse	Разам / Im Ganzen
	II. Бабруйшчына																
1	Доля	I	1923—24	7	23	30	1,4	1,0	1,0	1,0	0,8	0,6	0,95	0,07	0,07	0,09	0,23
			1926—27	5	15	20	2,0	0,5	0,3	1,1	1,6	0,4	1,32	0,12	0,10	0,15	0,37
		II	23—24	9	20	29	1,3	1,0	0,6	1,3	1,0	0,8	1,10	0,04	0,12	0,08	0,24
			26—27	3	15	18	1,9	0,5	0,6	0,9	2,0	0,6	1,41	0,13	0,13	0,14	0,40
		III	23—24	9	20	29	1,6	1,6	0,5	1,1	—	0,5	1,31	0,16	0,11	0,11	0,38
			26—27	2	16	18	1,3	0,5	0,5	1,1	1,6	0,5	1,14	0,22	0,11	0,22	0,55
2	Загарадны	I	23—24	8	12	20	1,1	0,5	—	1,1	—	1,1	0,13	—	—	—	—
			26—27	1	14	15	0,1	0,1	—	0,1	0,1	0,1	0,63	0,13	0,13	0,04	0,30
		II	23—24	11	22	33	1,8	0,8	1,3	1,6	—	0,8	1,33	0,25	0,15	0,04	0,44
			26—27	1	17	18	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,87	0,17	0,08	0,04	0,29
		III	23—24	9	20	29	1,4	1,1	1,3	1,4	—	1,1	2,26	0,30	0,25	0,16	0,71
			26—27	1	13	14	0,1	0,1	0,1	0,1	—	1,1	1,04	0,26	0,13	0,14	0,53
3	Зара Камуны	I	23—24	8	17	25	1,7	0,9	1,6	1,6	—	1,0	0,46	—	0,02	0,05	0,07
			26—27	3	10	13	0,1	0,2	0,2	0,2	—	0,2	0,92	0,12	0,08	0,10	0,30
		II	23—24	8	22	30	2,0	0,9	1,0	1,8	0,5	0,5	1,12	0,07	0,17	0,09	0,33
			26—27	4	15	19	0,1	0,1	—	0,8	—	0,1	1,14	0,25	0,13	0,11	0,49
4	Месны	I	23—24	4	17	21	2,1	0,6	0,6	1,7	2,1	1,7	0,44	0,05	0,05	0,02	0,12
			26—27	4	13	17	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	—	0,68	0,17	0,09	0,09	0,35
		II	23—24	8	20	28	2,1	1,3	0,3	2,0	3,2	1,2	1,25	0,17	0,13	0,15	0,45
			26—27	4	14	18	0,4	0,2	0,1	0,4	0,2	0,1	1,37	0,15	0,07	0,13	0,35
		III	23—24	6	18	24	2,0	1,0	0,8	2,1	2,1	0,5	1,18	0,09	0,15	0,09	0,33
			26—27	4	12	16	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,84	0,27	0,24	0,09	0,60
5	Нов. Рыскаў	I	23—24	4	16	20	1,2	0,9	—	0,5	—	0,7	0,36	0,05	—	0,03	0,08
			26—27	5	16	21	0,3	0,3	—	0,3	0,3	0,3	0,93	0,12	0,03	0,09	0,24
		II	23—24	6	26	20	1,6	0,8	0,7	1,3	1,6	0,9	0,74	0,09	0,08	0,05	0,22
			26—27	3	17	20	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3	1,57	0,17	0,12	0,11	0,40
6	Перадавы	I	23—24	3	16	19	1,1	0,5	0,5	0,8	—	0,8	0,49	—	0,16	0,03	0,19
			26—27	3	14	17	0,4	0,2	0,3	0,3	2,1	0,8	1,53	0,05	0,11	0,05	0,21
		II	23—24	8	30	38	1,5	1,3	0,9	1,5	5,5	1,6	0,91	0,10	0,03	0,05	0,18
			26—27	5	21	26	0,7	0,3	0,4	0,5	0,4	0,3	1,54	0,26	0,05	0,10	0,41
		III	23—24	8	34	42	1,0	0,7	0,7	0,8	1,6	1,0	1,47	0,15	0,10	0,08	0,33
			26—27	4	17	21	0,7	0,3	0,4	0,6	0,4	0,3	1,57	0,16	0,05	0,08	0,29
7	Пятрова Ляда	I	23—24	6	14	20	2,1	2,1	—	2,1	—	1,5	0,63	0,02	—	0,08	0,10
			26—27	5	11	16	0,4	0,3	0,1	0,3	—	0,2	1,31	0,12	0,05	0,24	0,41
		II	23—24	7	19	26	1,4	1,8	1,0	1,4	2,1	1,1	1,35	0,23	0,11	0,17	0,51
			26—27	4	13	17	0,4	0,4	0,2	0,4	0,3	0,3	1,39	0,32	0,37	0,15	0,84
		III	23—24	7	17	24	1,9	1,8	0,7	1,7	—	0,6	2,02	0,24	0,25	0,12	0,61
			26—27	3	15	18	0,6	0,4	0,2	0,4	—	0,2	1,42	0,34	0,30	0,21	0,85

ральлі (гэкт.) Flächen des Ackerlandes (in ha.)										Пакладзена гною (цэнтн.) Düngergabe (in Centnern)					Ураджайнасьць (на 1 гэкт. цэнтн.) Ernteertrag auf 1 ha (in Centnern)					
Экстэнсыўныя Extensive																				
Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам Im Ganzen	Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Лубін Lupine	Усяго засеву Gesammtaussaat	Папар незасеяны Unbesetzte Brache	Зімавыя Wintergetreide	Інт. ярав. зярнав. Sommergetreide intensive	Экст. ярав. зярнав. Sommergetreide extensive	Асыпныя Hackfrüchte	Тэхнічныя Technische Gewächse	Жыта Roggen	Авёс Hafer	Ячмень Gerste	Бульба Kartoffel	Грэчка Buchweizen	Лён (вал.) Flachs
0,16	0,04	0,05	0,25	0,35	0,10	—	—	1,88	0,94	—	—	—	—	—	12	11	8	143	10	4,8
0,52	0,56	0,20	1,28	0,64	0,17	0,37	—	4,15	0,97	111	74	10	68	—	13	9	9	158	8	5,6
0,33	0,10	—	0,43	0,38	0,13	—	—	2,28	1,04	—	—	—	—	—	11	18	10	168	7	6,8
0,66	0,58	0,12	1,36	0,73	0,21	0,45	—	4,55	1,21	107	69	12	152	—	9	10	10	185	8	5,8
0,11	—	0,11	0,22	0,55	0,16	—	—	2,62	—	—	—	—	—	—	10	6	11	129	—	5,0
0,44	0,71	0,11	1,26	0,93	0,16	0,60	—	4,64	1,79	150	134	25	167	—	10	11	15	136	5	3,0
0,08	—	—	0,08	0,03	0,01	—	—	0,25	0,31	—	—	—	—	—	10	9	—	167	—	—
0,20	0,08	0,08	0,36	0,55	0,19	0,26	—	2,29	0,28	135	98	30	102	19	14	19	6	236	10	—
0,44	—	0,14	0,58	0,51	0,19	—	—	3,05	1,79	—	—	—	—	—	11	14	9	217	—	7,7
1,03	0,09	0,13	1,25	0,86	0,21	0,36	—	3,84	0,38	237	131	17	130	20	18	16	9	232	6	7,1
1,28	—	0,14	1,42	0,87	0,49	—	—	5,75	2,27	—	—	—	—	—	17	17	11	250	—	6,0
1,07	—	0,16	1,23	1,22	0,35	0,45	—	4,82	0,40	450	75	—	228	—	19	20	12	241	—	8,0
0,17	—	0,02	0,19	0,24	0,10	—	—	1,06	0,48	—	—	—	—	—	15	16	24	150	—	5,5
0,36	—	0,31	0,67	0,57	0,19	0,08	—	2,73	0,61	95	46	27	113	27	15	12	11	161	—	6,5
0,55	0,04	0,05	0,64	0,39	0,14	0,03	—	2,65	1,12	—	—	—	—	—	12	12	14	192	5	3,8
0,43	—	0,15	0,58	0,68	0,20	0,14	—	3,23	0,26	103	78	19	133	13	14	13	10	201	—	5,8
0,12	0,04	0,05	0,21	0,16	0,03	—	—	0,96	0,48	—	—	—	—	—	8	9	12	193	15	4,8
0,24	0,10	0,20	0,54	0,57	0,11	0,07	—	2,32	0,30	49	33	5	231	6	10	7	8	193	6	2,8
0,34	0,02	—	0,36	0,56	0,19	—	—	2,81	0,84	—	—	—	—	—	9	7	15	247	—	2,1
0,46	0,20	0,08	0,74	0,91	0,22	0,05	—	3,64	0,36	157	76	35	285	14	11	13	17	229	3	2,1
0,33	0,10	0,15	0,58	0,66	0,12	0,08	—	2,95	2,44	—	—	—	—	—	14	15	13	275	13	—
0,37	0,26	0,21	0,84	0,72	0,24	0,24	—	3,48	0,52	365	103	17	242	15	14	18	12	227	11	3,5
0,27	—	0,03	0,30	0,20	0,06	—	—	1,00	0,38	—	—	—	—	—	16	11	—	250	—	—
0,44	0,25	0,13	0,82	0,38	0,13	0,22	—	2,72	0,52	73	93	—	123	13	11	14	20	186	8	—
0,30	0,04	—	0,34	0,37	0,13	—	—	1,80	0,74	—	—	—	—	—	14	17	15	200	14	4,5
0,59	0,26	0,10	0,95	0,51	0,28	0,24	—	3,95	0,89	153	150	22	100	46	10	12	8	207	7	3,5
0,33	—	—	0,33	0,44	0,19	—	—	1,64	0,44	—	—	—	—	—	13	8	3	188	—	6,0
0,27	0,44	—	0,71	0,82	0,33	0,60	—	4,20	—	100	53	—	133	80	11	18	9	120	11	—
0,37	0,05	0,01	0,43	0,37	0,13	0,04	—	2,06	1,08	—	—	—	—	—	15	16	14	221	12	1,7
0,57	0,26	0,07	0,90	0,75	0,19	0,70	—	4,49	0,59	126	137	9	229	37	11	14	7	214	11	5,4
0,33	0,27	0,03	0,63	0,58	0,20	—	—	3,21	1,14	—	—	—	—	—	14	—	9	236	12	—
0,95	0,13	—	1,08	1,09	0,22	0,91	0,03	5,19	0,19	244	127	—	211	51	15	22	11	286	17	—
0,14	—	0,16	0,30	0,27	0,16	—	—	1,46	0,62	—	—	—	—	—	12	17	—	174	—	3,4
0,49	—	—	0,49	0,72	0,35	0,01	—	3,29	—	—	120	—	150	53	14	15	14	223	—	5,7
0,39	0,03	0,02	0,44	0,60	0,26	—	—	3,16	1,35	—	—	—	—	—	14	16	13	202	10	4,1
0,39	0,05	—	0,44	0,89	0,35	0,16	—	4,07	0,12	208	238	—	206	40	10	15	8	205	2	6,0
0,47	—	—	0,47	0,73	0,24	0,15	—	4,22	1,69	—	—	—	—	—	11	20	19	366	—	—
0,92	—	0,09	1,01	1,08	0,28	0,12	—	4,76	—	24	135	—	232	23	9	14	10	318	—	7,1

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	У колькіх кавалках пасеяна / An wievil Stellen angesät: Зімавыя / Wintergetreide	Ярына / Sommergetreide	Разам / Im Ganzen	Адлегласьць да далейшага мейсца засеву (клм.) / Entfernung bis zum entlegensten Punkte der Ansaat: Жыта / Roggen	Бульба / Kartoffel	Ячмень / Gerste	Авёс / Hafer	Грэчка / Buchweizen	Лён / Flachs	Разьмеркаваньне / Die Verteilung der: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Ячмень / Gerste	Проса / Hirse	Разам / Im Ganzen
		I	1923—24	12	30	42	2,1	2,1	—	2,1	—	3,2	0,55	0,09	—	0,05	0,14
			1926—27	4	14	18	0,4	0,3	—	0,2	0,4	0,2	0,96	0,16	—	0,08	0,24
8	Трудавы	II	23—24	12	31	43	1,7	0,9	1,3	1,7	2,1	0,6	1,02	0,15	0,05	0,08	0,28
			26—27	5	15	20	0,4	0,3	0,2	0,4	0,4	0,3	1,04	0,22	—	0,08	0,30
		III	23—24	17	26	43	1,2	1,1	1,1	1,8	—	0,5	1,52	0,35	0,03	0,08	0,46
			26—27	4	14	18	0,4	0,3	0,2	0,3	—	0,3	1,81	0,46	0,09	0,07	0,62
		I	23—24	6	21	27	1,7	1,1	0,9	1,4	2,1	1,3	0,42	0,03	0,02	0,03	0,08
			26—27	3	15	18	0,3	0,2	0,1	0,2	0,3	0,2	0,91	0,13	0,08	0,09	0,30
	в. Рыскаў (сярэдняе)	II	23—24	9	26	35	1,7	1,1	0,9	1,6	1,7	1,0	1,07	0,14	0,09	0,09	0,32
			26—27	5	19	24	0,4	0,3	0,2	0,5	0,4	0,2	1,26	0,22	0,10	0,10	0,42
		III	23—24	9	27	36	1,5	1,9	0,9	1,6	1,9	0,8	1,66	0,22	0,16	0,10	0,48
			26—27	3	19	22	0,4	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	1,31	0,30	0,16	0,11	0,57
		I	23—24	7	14	21	3,9	1,6	0,5	3,0	3,6	1,6	0,58	0,02	—	0,03	0,05
			26—27	4	10	14	1,5	1,0	—	1,1	1,4	1,2	0,94	0,16	0,03	0,08	0,27
9	Белая Бяроза	II	23—24	11	14	25	3,6	2,1	1,0	2,3	2,9	1,3	1,51	0,09	0,05	0,08	0,22
			26—27	5	14	19	1,3	0,6	0,3	1,1	1,2	0,6	1,25	0,21	0,02	0,09	0,32
		III	23—24	22	20	42	4,3	1,6	0,9	2,9	3,2	0,8	2,24	0,22	0,15	0,09	0,46
			26—27	6	14	20	1,6	0,7	0,2	1,3	1,2	0,5	1,68	0,26	0,12	0,11	0,49
		I	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	3	16	19	0,7	0,5	0,5	0,9	0,9	0,4	0,75	0,15	0,04	0,09	0,28
10	Бярозавы Гай	II	23—24	14	26	40	2,7	1,4	0,6	2,8	3,9	2,3	1,01	0,05	0,06	0,05	0,16
			26—27	3	13	16	0,6	0,5	0,4	0,7	0,9	0,5	1,35	0,25	0,09	0,10	0,44
		III	23—24	15	32	47	3,5	1,3	2,0	2,8	4,3	1,9	3,27	0,25	0,20	0,17	0,62
			26—27	3	12	15	0,7	0,6	—	0,5	0,9	0,5	1,91	0,36	0,12	0,14	0,62
		I	23—24	8	9	17	3,7	1,6	—	2,7	—	2,1	0,40	—	—	—	—
			26—27	2	13	15	0,6	0,4	—	0,5	0,5	0,4	1,58	0,11	0,13	0,09	0,33
11	Зялёны Крыж	II	23—24	12	15	27	3,9	2,1	2,0	3,1	3,9	1,9	1,60	0,01	0,04	0,03	0,08
			26—27	2	17	19	0,4	0,4	0,1	0,4	4,2	0,2	1,96	0,09	0,12	0,09	0,30
		I	23—24	11	17	28	3,8	2,5	1,3	2,4	4,3	1,6	0,47	—	0,03	0,05	0,08
			26—27	4	14	18	1,2	0,5	0,8	1,4	1,5	0,9	1,09	0,12	0,03	0,11	0,26
12	Нов. Слабада	II	23—24	15	22	37	3,6	2,3	2,1	3,6	3,6	1,6	1,32	0,05	0,07	0,09	0,21
			26—27	4	14	18	1,8	1,2	0,6	1,6	1,2	1,2	1,68	0,19	0,08	0,11	0,38
		III	23—24	16	27	43	3,2	1,9	1,3	2,5	3,2	2,3	3,64	0,09	0,23	0,20	0,52
			26—27	4	15	19	1,3	0,8	0,3	1,4	1,8	0,9	2,24	0,17	0,12	0,13	0,42

ральлі (гэкт.) Flächen des Ackerlandes (in ha.)										Пакладзена гною (цэнтн.) Düngergabe (in Centnern)					Ураджайнасьць (на 1 гэкт. цэнтн.) Ernteertrag auf 1 ha (in Centnern)					
Экстэнсыўныя Extensive																				
Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам Im Ganzen	Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Лубін Lupine	Усяго засеву Gesammtaussaat	Папар незасеяны Unbesetzte Brache	Зімавыя Wintergetreide	Інт. ярав. ярнав. Sommergetreide intensive	Экст. ярав. ярнав. Sommergetreide extensive	Асыпныя Hackfrüchte	Тэхнічныя Technische Gewächse	Жыта Roggen	Авёс Hafer	Ячмень Gerste	Бульба Kartoffel	Грэчка Buchweizen	Лён (вал.) Flachs
0,22	—	—	0,22	0,22	0,12	—	—	1,25	0,55	—	—	—	—	—	12	19	—	300	—	5,6
0,17	0,07	—	0,24	0,54	0,15	0,21	—	2,34	0,60	175	155	—	188	—	11	24	—	337	11	8,3
0,47	0,01	0,05	0,53	0,42	0,16	—	—	2,41	1,09	—	—	—	—	—	14	16	15	226	11	—
0,51	0,09	—	0,60	0,67	0,17	0,35	—	3,13	0,49	145	106	—	158	18	13	15	—	201	11	8,2
0,69	—	0,05	0,74	0,66	0,31	—	—	3,69	1,52	—	—	—	—	—	17	16	30	267	—	—
0,72	—	—	0,72	0,98	0,38	0,30	—	4,81	0,62	303	233	—	414	—	11	9	9	256	—	—
0,16	0,01	0,03	0,20	0,20	0,09	—	—	0,99	0,46	—	—	—	—	—	13	13	14	195	13	7,2
0,31	0,09	0,14	0,54	0,57	0,17	0,16	—	2,65	0,40	93	76	13	150	23	13	13	9	204	9	7,2
0,40	0,03	0,04	0,47	0,45	0,17	0,01	—	2,49	1,11	—	—	—	—	—	13	15	13	217	12	5,2
0,56	0,14	0,07	0,77	0,72	0,56	0,32	—	4,05	0,48	162	135	13	175	27	12	14	8	215	8	5,9
0,60	0,08	0,09	0,77	0,70	0,26	0,04	—	3,91	1,57	—	—	—	—	—	15	19	14	145	13	10,4
0,79	0,09	0,10	0,98	0,99	0,30	0,39	0,01	4,55	0,36	322	132	4	266	17	13	17	10	270	13	7,7
0,21	0,09	—	0,30	0,17	0,08	0,01	—	1,19	0,68	—	—	—	—	—	10	13	—	146	5	5,1
0,39	0,21	—	0,60	0,47	0,16	0,15	—	2,59	1,02	64	73	—	110	—	15	17	21	217	10	4,2
0,58	0,30	—	0,88	0,56	0,15	0,05	—	3,37	1,70	—	—	—	—	—	15	14	12	180	8	3,7
0,57	0,20	—	0,77	0,63	0,17	0,19	—	3,33	0,44	116	98	—	149	—	15	17	15	204	7	4,5
0,92	0,49	—	1,41	0,59	0,11	0,10	—	4,91	2,31	—	—	—	—	—	15	16	12	261	11	4,4
0,90	0,31	—	1,21	0,82	0,19	0,36	—	4,75	1,57	158	151	—	260	—	15	19	15	258	11	4,0
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,49	0,55	—	1,04	0,60	0,14	0,08	—	2,89	0,76	50	38	—	113	—	15	20	23	194	11	4,1
0,26	0,24	—	0,50	0,26	0,09	—	—	2,02	1,01	—	—	—	—	—	17	24	15	197	11	4,8
1,07	0,76	—	1,83	0,79	0,14	0,13	—	4,68	0,33	96	117	—	244	—	12	14	11	184	9	4,7
0,79	0,72	—	1,51	0,92	0,22	—	—	6,54	3,27	—	—	—	—	—	16	16	12	214	10	5,6
1,60	0,70	—	2,30	1,20	0,19	—	—	6,22	1,81	240	160	—	317	—	14	13	13	188	11	6,0
0,20	—	—	0,20	0,13	0,09	—	—	0,82	0,11	—	—	—	—	—	10	8	—	113	—	2,8
0,96	0,96	—	1,92	0,60	0,25	0,12	—	4,80	1,40	100	40	—	67	—	10	16	15	109	4	1,0
0,50	0,49	—	0,99	0,42	0,16	—	—	3,25	1,39	—	—	—	—	—	10	11	13	127	5	3,5
1,04	1,21	—	2,25	0,99	0,26	0,16	0,07	5,99	2,51	42	84	—	260	—	9	12	10	167	5	3,3
0,16	0,07	—	0,23	0,15	0,08	—	—	1,01	0,49	—	—	—	—	—	16	18	12	139	13	3,6
0,55	0,34	—	0,89	0,44	0,16	0,05	—	2,89	1,11	48	31	—	110	—	13	12	8	177	7	3,6
0,45	0,26	—	0,71	0,43	0,13	0,02	—	2,82	0,23	—	—	—	—	—	11	16	13	210	10	4,5
0,76	0,36	—	1,12	0,67	0,20	0,15	—	4,20	1,60	130	90	—	186	—	17	14	11	221	9	3,8
1,76	0,73	—	2,49	0,61	0,32	—	—	7,58	3,67	—	—	—	—	—	18	14	14	207	10	3,8
1,56	0,59	—	2,15	0,89	0,36	0,26	—	6,32	2,57	267	39	—	257	—	17	14	13	222	7	3,9

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	У колькіх кавалках пасеяна / An wievil Stellen angesät: Зімавыя / Wintergetreide	Ярына / Sommergetreide	Разам / Im Ganzen	Адлегласьць да далейшага мейсца засеву (клм.) / Entfernung bis zum entlegensten Punkte der Ansaat: Жыта / Roggen	Бульба / Kartoffel	Ячмень / Gerste	Авёс / Hafer	Грэчка / Buchweizen	Лён / Flachs	Размеркаваньне / Die Verteilung der: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Ячмень / Gerste	Проса / Hirse	Разам / Im Ganzen
13	Н. Фундаменка	I	1923—24	15	18	33	4,4	2,1	2,1	1,8	3,3	1,8	0,38	0,02	0,01	0,02	0,05
			1926—27	6	17	23	1,9	1,1	1,4	2,9	2,9	1,0	1,21	0,14	0,05	0,11	0,30
		II	23—24	12	33	45	2,7	1,5	1,7	2,3	3,5	1,4	1,87	0,17	0,12	0,10	0,39
			26—27	5	17	22	1,9	1,2	1,0	3,0	3,0	1,1	1,54	0,26	0,13	0,13	0,52
		III	23—24	12	26	38	2,4	1,5	1,4	2,7	3,6	1,4	3,38	0,22	0,11	0,11	0,44
			26—27	5	18	23	1,7	1,3	0,8	3,3	2,6	1,5	1,83	0,23	0,07	0,14	0,44
	в. Фундамен. (сярэдняе)	I	23—24	10	18	28	2,8	2,0	1,3	2,6	1,2	1,6	0,46	0,01	0,02	0,04	0,07
			26—27	4	13	17	1,4	0,8	0,7	1,6	1,7	0,9	1,08	0,14	0,04	0,10	0,28
		II	23—24	13	23	36	3,2	1,8	1,6	2,8	3,4	1,6	1,51	0,10	0,09	0,08	0,27
			26—27	4	20	24	1,3	0,9	0,7	1,7	1,7	0,9	1,53	0,22	0,09	0,11	0,42
		III	23—24	15	27	42	3,1	1,6	1,4	2,7	3,6	1,6	3,18	0,20	0,15	0,14	0,49
			26—27	5	20	25	1,4	0,9	0,4	2,1	1,8	1,0	1,90	0,24	0,10	0,13	0,47
14	Барсукі	I	23—24	1	4	5	0,5	0,3	—	0,3	—	0,1	0,27	—	—	—	—
			26—27	2	8	10	0,5	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,97	0,11	0,07	0,16	0,34
		II	23—24	3	8	11	1,6	0,5	0,5	1,1	—	1,6	0,27	—	0,05	—	0,05
			26—27	2	9	11	0,3	0,1	—	0,3	0,1	—	0,93	0,16	0,16	0,24	0,56
15	Благадаць	I	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	2	9	11	0,4	0,3	—	0,4	0,4	—	0,76	0,11	—	0,05	0,16
		II	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	1	8	9	0,4	—	—	0,3	—	0,4	1,31	0,11	—	0,16	0,27
		III	23—24	4	9	13	5,3	2,7	1,6	—	5,3	1,6	0,66	0,11	0,11	—	0,22
			26—27	2	11	13	0,5	0,3	0,1	0,3	0,5	0,4	2,85	0,22	0,16	0,22	0,60
16	Малінаўка	I	23—24	3	7	10	1,9	1,2	—	0,9	—	1,0	0,22	—	—	—	—
			26—27	4	11	15	0,6	0,3	—	0,3	0,4	0,3	1,50	0,11	0,05	—	0,16
		II	23—24	7	17	24	1,9	1,2	1,0	1,6	2,1	1,2	0,69	0,03	0,05	0,03	0,11
			26—27	3	12	15	0,5	0,3	0,6	0,4	0,3	0,1	1,58	0,11	0,14	0,11	0,36
		III	23—24	3	7	10	0,5	0,9	—	1,6	0,5	0,8	0,33	—	—	—	—
			26—27	3	7	10	0,5	0,3	—	0,1	0,2	0,1	1,36	0,11	—	0,11	0,22
	м.Багахвалаў (сярэдняе)	I	23—24	2	6	8	1,4	0,9	—	0,6	—	0,7	0,22	—	—	—	—
			26—27	2	10	12	0,5	0,3	0,2	0,3	0,4	0,3	1,09	0,11	0,05	0,10	0,26
		II	23—24	6	17	23	1,8	1,1	0,9	1,5	2,1	1,3	0,47	0,02	0,04	0,02	0,08
			26—27	2	11	13	0,5	0,2	0,5	0,4	0,3	0,1	1,40	0,12	0,12	0,15	0,39
		III	23—24	4	13	17	2,9	1,8	1,6	1,6	2,9	1,2	0,49	0,05	0,05	—	0,10
			26—27	3	11	14	0,5	0,3	0,1	0,2	0,4	0,3	2,10	0,16	0,09	0,16	0,41

ральлі (гэкт.) Flächen des Ackerlandes (in ha.)										Паклазена гною (цэнтн.) Düngergabe (in Centnern)					Ураджайнасьць (на 1 гэкт. цэнтн.) Ernteertrag auf 1 ha (in Centnern)					
Экстэнсыўныя Extensive																				
Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам Im Ganzen	Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Лубін Lupine	Усяго засеву Gesammtaussaat	Папар незасеяны Unbesetzte Brache	Зімавыя Wintergetreide	Інт. ярав. зярнав. Sommergetreide intensive	Экст. ярав. зярнав. Sommergetreide extensive	Асыпныя Hackfrüchte	Тэхнічныя Technische Gewächse	Жыта Roggen	Авёс Hafer	Ячмень Gerste	Бульба Kartoffel	Грэчка Buchweizen	Лён (вал.) Flachs
0,05	0,10	—	0,15	0,08	0,02	—	—	0,68	0,38	—	—	—	—	—	8	26	18	120	—	5,3
0,52	0,45	—	0,97	0,47	0,15	0,11	—	3,21	1,11	79	66	—	168	—	9	12	13	195	7	2,4
0,73	0,44	—	1,17	0,49	0,12	0,05	—	4,09	0,08	—	—	—	—	—	14	15	13	217	9	7,5
0,79	0,50	—	1,29	0,71	0,15	0,22	—	4,43	1,49	21	78	—	237	—	13	13	10	202	6	6,0
1,48	0,47	—	1,95	0,94	0,20	0,21	—	7,12	3,37	—	—	—	—	—	16	16	14	244	12	7,1
1,23	0,56	—	1,79	0,93	0,19	0,36	—	5,54	1,34	331	81	—	303	—	15	14	10	254	10	5,9
0,14	0,08	—	0,22	0,13	0,06	—	—	0,94	0,48	—	—	—	—	—	12	15	10	140	7	3,5
0,52	0,36	—	0,88	0,47	0,16	0,10	—	2,97	0,13	63	51	—	122	—	12	14	14	195	8	3,3
0,55	0,34	—	0,89	0,45	0,13	0,03	—	3,28	1,58	—	—	—	—	—	13	15	12	195	9	5,0
0,81	0,51	—	1,32	0,73	0,17	0,19	0,01	4,37	1,57	56	91	—	211	—	14	14	11	198	7	4,6
1,31	0,58	—	1,89	0,80	0,21	0,11	—	6,68	3,21	—	—	—	—	—	16	15	14	234	11	5,5
1,29	0,54	—	1,83	0,94	0,22	0,27	—	5,63	1,72	266	100	—	286	—	15	15	12	245	9	5,0
0,09	—	—	0,09	0,13	0,07	0,04	—	0,60	0,13	—	—	—	—	—	11	15	—	125	—	7,5
0,67	0,03	—	0,70	0,55	0,23	0,04	—	2,83	0,14	125	30	—	188	—	11	9	6	143	2	5,4
0,05	—	—	0,05	0,11	0,05	—	—	0,53	0,27	—	—	—	—	—	12	21	9	150	—	9,0
0,44	0,27	—	0,71	0,47	0,22	0,22	—	3,11	—	93	75	—	192	—	14	9	9	157	8	4,5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,66	0,55	—	1,21	0,61	0,22	—	—	2,96	0,34	83	—	—	308	—	12	—	—	107	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,42	0,16	—	0,58	0,40	0,11	0,55	—	3,22	0,64	167	88	—	50	—	15	8	—	170	8	6,0
—	0,22	—	0,22	0,33	0,11	—	—	1,54	0,66	—	—	—	—	—	17	—	15	200	8	9,0
0,55	0,33	—	0,88	0,87	0,55	0,11	—	5,86	2,05	230	92	—	537	—	9	4	—	143	5	3,0
0,03	—	—	0,03	0,20	0,09	—	—	0,54	—	—	—	—	—	—	17	25	—	142	—	2,8
0,49	0,42	—	0,91	0,49	0,20	0,02	—	3,28	0,96	54	58	—	267	—	15	10	12	197	5	3,3
0,13	0,16	—	0,29	0,19	0,08	—	—	1,36	0,68	—	—	—	—	—	11	15	—	129	4	2,1
0,62	0,46	—	1,08	0,85	0,25	0,25	—	4,37	1,47	117	117	—	390	—	14	12	13	198	6	5,6
0,55	0,09	—	0,64	0,27	0,16	—	—	1,40	0,66	—	—	—	—	—	15	18	—	240	11	6,0
0,87	0,38	—	1,25	0,66	0,22	—	—	3,71	1,36	200	80	—	167	—	16	10	—	175	3	6,0
0,05	—	—	0,05	0,13	0,07	0,02	—	0,49	0,08	—	—	—	—	—	12	15	—	132	—	5,3
0,61	0,21	—	0,82	0,54	0,22	0,03	—	2,96	0,40	99	34	—	214	—	13	9	8	152	4	4,1
0,09	0,10	—	0,19	0,13	0,05	—	—	0,92	0,46	—	—	—	—	—	11	16	10	135	4	3,6
0,55	0,36	—	0,91	0,68	0,21	0,31	—	3,90	1,02	122	14	—	283	—	14	11	12	196	7	5,7
0,27	0,15	—	0,42	0,30	0,14	—	—	1,45	0,66	—	—	—	—	—	17	18	15	222	9	6,9
0,71	0,35	—	1,06	0,76	0,38	0,05	—	4,76	1,71	215	86	—	352	—	11	8	9	156	4	3,9

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	У колькіх кавалках пасеяна / An wievil Stellen angesät: Зімавыя / Wintergetreide	Ярына / Sommergetreide	Разам / Im Ganzen	Адлегласьць да далейшага мейсца засеву (клм.) / Entfernung bis zum entlegensten Punkte der Ansaat: Жыта / Roggen	Бульба / Kartoffel	Ячмень / Gerste	Авёс / Hafer	Грэчка / Buchweizen	Лён / Flachs	Разьмеркаваньне / Die Verteilung der: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Ячмень / Gerste	Проса / Hirse	Разам / Im Ganzen
17	Зялёная Грыва	I	1923—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			1926—27	2	12	14	0,5	0,3	—	0,3	0,3	0,2	1,22	0,24	0,04	0,20	0,48
		II	23—24	6	8	14	4,3	4,3	3,2	2,1	—	2,1	0,16	—	0,03	—	0,03
			26—27	3	13	16	0,5	0,3	0,1	0,3	0,4	0,3	1,36	0,16	0,27	0,30	0,73
18	Зялёная Рошча	I	23—24	2	7	9	3,9	2,5	—	3,2	3,2	1,9	0,15	0,02	—	—	0,02
			26—27	3	8	11	0,6	0,2	0,1	0,3	0,4	0,3	1,23	0,13	0,08	0,19	0,40
		II	23—24	5	8	13	4,3	1,9	2,1	3,2	—	0,5	0,46	—	0,03	—	0,03
			26—27	3	11	14	0,6	0,5	0,4	0,4	0,2	0,1	2,01	0,30	0,14	0,19	0,63
19	Ляксандраўка	I	23—24	4	11	15	4,8	1,6	0,8	2,7	—	1,1	0,27	0,07	0,03	0,02	0,12
			26—27	2	10	12	0,1	0,1	0,5	0,2	0,2	—	0,84	0,09	0,14	0,08	0,31
		II	23—24	6	14	20	3,7	3,2	3,0	3,7	5,3	2,0	0,80	0,09	0,11	0,04	0,24
			26—27	1	10	11	0,3	0,2	0,2	0,2	—	0,2	1,08	0,15	0,25	0,10	0,50
20	Тарасаўка	II	23—24	12	28	40	3,5	2,4	3,4	3,4	4,3	1,1	0,75	0,08	0,09	0,03	0,20
			26—27	4	14	18	0,5	0,4	0,3	0,5	—	0,6	2.14	0,82	0,27	0,11	1,20
	м. Стоўпня (сярэдняе)	I	23—24	3	10	13	4,2	2,4	0,8	2,9	3,2	1,1	0,12	0,02	—	—	0,02
			26—27	2	11	13	0,5	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2	1,18	0,15	0,08	0,16	0,39
		II	23—24	7	17	24	3,9	2,8	3,1	3,4	4,6	1,4	0,63	0,05	0,08	0,02	0,15
			26—27	2	12	14	0,4	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	1,58	0,36	0,24	0,14	0,74
	Бабруйшчына (надзельная)	I	23—24	8	22	30	2,2	1,5	1,8	1,9	3,2	1,3	0,51	0,02	0,02	0,04	0,08
			26—27	5	16	21	1,2	0,6	0,4	1,2	1,5	0,7	1,07	0,13	0,07	0,10	0,30
		II	23—24	11	28	39	2,6	1,5	1,3	2,3	3,3	1,4	1,34	0,11	0,09	0,08	0,28
			26—27	5	22	27	1,1	0,7	0,5	1,3	1,5	0,7	1,44	0,21	0,10	0,11	0,42
		III	23—24	12	30	42	2,4	1,4	1,2	2,2	3,3	1,2	2,51	0,21	0,15	0,12	0,48
			26—27	4	24	28	1,0	0,7	0,3	1,3	1,5	0,7	1,64	0,26	0,12	0,13	0,51
	Бабруйшчына (фондавая)	I	23—24	2	10	12	2,8	1,6	0,8	1,8	3,2	1,2	0,15	0,01	—	—	0,01
			26—27	2	10	12	0,5	0,2	0,2	0,3	0,4	0,2	1,14	0,14	0,08	0,14	0,36
		II	23—24	7	18	25	3,1	2,1	2,3	2,7	3,3	1,4	0,57	0,04	0,07	0,02	0,13
			26—27	2	12	14	0,4	0,3	0,3	0,4	0,3	0,2	1,51	0,26	0,19	0,14	0,59
		III	23—24	4	13	17	2,9	1,8	1,6	1,6	2,9	1,2	0,49	0,05	0,05	—	0,10
			26—27	3	11	14	0,5	0,3	0,1	0,2	0,4	0,3	2,10	0,16	0,09	0,16	0,41

ральлі (гэкт.) Flächen des Ackerlandes (in ha.)										Паклэдзена гною (цэнтн.) Düngergabe (in Centnern)					Ураджайнасьць (на 1 гэкт. цэнтн.) Ernteertrag auf 1 ha (in Centnern)					
Экстэнсыўныя Extensive																				
Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам Im Ganzen	Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Лубін Lupine	Усяго засеву Gesammtaussaat	Папар незасеяны Unbesetzte Brache	Зімавыя Wintergetreide	Інт. ярав. зярнав. Sommergetreide intensive	Экст. ярав. зярнав. Sommergetreide extensive	Асыпныя Hackfrüchte	Тэхнічныя Technische Gewächse	Жыта Roggen	Авёс Hafer	Ячмень Gerste	Бульба Kartoffel	Грэчка Buchweizen	Лён (вал.) Flachs
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1,02	0,24	—	1,26	0,71	0,15	—	—	3,82	0,97	145	65	—	107	—	14	14	12	156	8	—
0,05	—	—	0,05	0,11	0,08	—	—	0,43	—	—	—	—	—	—	20	15	15	180	—	8,6
0,98	0,22	—	1,20	0,49	0,14	—	—	3,92	0,96	83	123	—	167	—	14	12	10	217	14	6,9
0,02	0,01	—	0,03	0,07	0,03	—	—	0,30	0,15	—	—	—	—	—	11	17	—	—	11	5,0
0,43	0,36	—	0,79	0,43	0,22	—	—	3,07	0,96	59	22	—	75	—	10	9	9	208	5	2,3
0,14	—	—	0,14	0,20	0,11	—	—	0,94	0,44	—	—	—	—	—	13	7	7	83	—	3,0
0,58	0,36	—	0,94	0,58	0,20	—	—	4,36	1,60	174	38	—	201	—	14	13	10	245	6	5,3
0,09	—	—	0,09	0,11	0,08	—	—	0,67	0,33	—	—	—	—	—	18	9	25	270	—	4,5
0,33	0,19	—	0,52	0,60	0,16	0,16	—	2,59	0,27	100	17	—	243	—	15	9	9	87	—	—
0,25	0,08	—	0,33	0,23	0,10	—	—	1,70	0,81	—	—	—	—	—	13	11	11	138	6	4,9
0,69	—	0,03	0,72	0,70	0,17	0,33	—	3,50	0,17	193	103	21	204	—	14	13	12	299	—	3,9
0,19	0,11	—	0,30	0,27	0,10	—	—	1,62	0,83	—	—	—	—	—	11	19	16	225	14	—
1,71	—	—	1,71	1,42	0,20	0,60	—	7,27	1,08	469	50	—	471	—	18	18	21	282	—	7,1
0,03	0,01	—	0,04	0,05	0,03	—	—	0,26	0,13	—	—	—	—	—	14	10	—	116	9	4,4
0,58	0,31	—	0,89	0,54	0,19	0,02	—	3,21	0,86	90	33	—	108	—	11	11	9	167	6	4,2
0,19	0,07	—	0,26	0,22	0,10	—	—	1,36	0,63	—	—	—	—	—	13	12	13	160	9	5,9
0,98	0,10	0,01	1,09	0,84	0,17	0,30	—	4,72	0,80	248	78	8	269	—	16	15	14	276	9	6,6
0,15	0,05	0,02	0,22	0,19	0,07	—	—	1,07	0,54	—	—	—	—	—	12	14	13	153	8	4,9
0,46	0,32	0,07	0,85	0,52	0,17	0,15	—	3,06	0,89	78	61	4	122	6	12	13	10	187	8	4,5
0,49	0,23	0,01	0,73	0,67	0,15	0,02	—	3,19	1,40	—	—	—	—	—	13	15	13	133	9	6,8
0,72	0,40	0,03	1,15	0,72	0,20	0,22	0,01	4,16	1,21	93	103	5	195	8	13	14	10	202	7	2,5
0,98	0,36	0,03	1,37	0,74	0,23	0,08	—	5,40	2,49	—	—	—	—	—	16	18	13	229	11	7,2
1,06	0,37	0,04	1,47	0,96	0,24	0,35	—	5,17	1,20	282	113	2	272	7	14	15	12	242	9	6,0
0,03	—	—	0,03	0,08	0,04	0,01	—	0,32	0,11	—	—	—	—	—	13	15	—	131	—	4,3
0,59	0,27	—	0,86	0,54	0,20	0,02	—	3,12	0,71	93	33	—	143	—	12	10	8	162	5	4,1
0,14	0,08	—	0,22	0,19	0,08	—	—	1,19	0,57	—	—	—	—	—	12	14	12	153	6	5,7
0,81	0,21	0,01	1,03	0,78	0,20	0,30	—	4,41	0,89	198	89	5	27	—	15	14	14	248	7	5,7
0,27	0,15	—	0,42	0,30	0,14	—	—	1,45	0,66	—	—	—	—	—	17	18	15	222	9	6,9
0,71	0,35	—	1,06	0,76	0,38	0,05	—	4,76	1,71	215	86	—	352	—	11	8	9	156	4	3,9

III. АСНАЎНЫЯ СРОДКІ ВЫТВОРЧАСЬЦІ

(Сярэднія для аднэй гаспадаркі)

III. DIE GRUNDMITTEL DES BETRIEBES

(im Durchschnitt auf je eine Wirtschaft)

1. Будынкі
2. Мёртвы інвэнтар
3. Жывы інвэнтар

1. Gebäude
2. Das tote Inventar
3. Das lebende Inventar

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	Гады Jahre	БУДЫНКІ Gebäude — Плошча (кв. metr.) Flächeninhalt (in gm.) — Для сям'і Für die Familie	Для скаціны Für das Vieh	Гуменныя Dreschtenne	Іншыя Übrige Räume	Разам Im Ganzen	Кошт (руб.) Wert (in Rbln) — Для сям'і Für die Familie	Для скаціны Für das Vieh	Гуменныя Dreschtenne	Іншыя Übrige Räume	Разам Im Ganzen	МЕРТВЫ ІНВЭН Totes Inven — Кошт Wert (in — Для апрац. глебы Für Bodenbearbeitung	Транспарт Für Transportzwecke	Для прыбір. ураджая Für Einbringen der Ernte	Для жывёлагадоўлі Für viehzüchtliche Zwecke
	I. Калінінщчына																
1	Антонаўка	II	1923—24	43	59	170	32	304	102	26	70	26	224	10,5	51,8	—	4,3
			1926—27	48	59	188	63	358	109	36	140	46	331	14,1	74,5	27,9	4,3
		III	23—24	57	91	222	89	459	190	40	125	85	440	13,5	100,0	—	—
			26—27	57	91	222	89	459	190	50	160	100	500	17,0	172,0	—	—
2	Арцёмаўка	I	23—24	55	—	132	56	243	100	—	55	30	185	5,0	33,0	1,0	—
			26—27	55	—	132	56	243	100	—	60	35	195	11,0	32,0	1,0	—
		II	23—24	41	32	140	31	244	89	16	60	28	193	12,8	56,2	0,3	0,3
			26—27	42	36	143	32	253	133	19	82	38	272	13,9	50,5	0,3	6,2
3	Белая Гара	II	23—24	46	26	195	29	296	91	9	46	40	186	8,3	38,8	30,0	—
			26—27	46	54	231	54	385	93	34	77	70	274	14,6	54,7	29,0	10,0
		III	23—24	73	106	137	43	359	275	50	50	50	425	3,0	71,0	—	—
			26—27	73	106	137	43	359	280	50	70	65	465	9,5	104,0	—	—
4	Завідаўка	I	23—24	19	22	19	4	64	20	7	6	4	37	0,8	6,3	—	—
			26—27	27	29	106	9	171	39	16	55	10	120	6,8	17,8	11,3	—
		II	23—24	50	70	68	52	240	93	27	17	30	167	8,6	32,0	—	—
			26—27	50	72	111	61	294	93	38	53	61	245	10,4	41,0	6,4	—
5	Дубрава	I	23—24	68	55	20	22	165	75	20	5	10	110	3,0	21,0	—	—
			26—27	63	55	74	28	220	138	28	38	36	240	6,5	30,8	—	—
		II	23—24	55	73	118	25	271	105	32	45	33	215	6,4	53,3	—	—
			26—27	65	73	171	53	362	135	45	84	55	319	10,3	58,1	—	—
		III	23—24	41	91	253	26	411	125	38	127	55	345	15,0	54,0	—	—
			26—27	41	91	253	59	444	125	50	150	81	406	14,5	68,0	—	—
6	Іванаўскі	I	23—24	26	34	31	15	106	29	11	17	8	65	2,1	9,8	0,2	—
			26—27	37	44	31	18	130	59	20	17	14	110	5,1	18,4	0,2	—
		II	23—24	44	45	150	39	278	64	29	53	34	180	9,2	42,1	0,3	—
			26—27	48	46	166	46	306	80	29	60	39	208	12,6	34,9	0,3	—
		III	23—24	41	46	156	58	301	40	25	112	90	267	22,0	94,0	1,0	—
			26—27	41	—	156	74	271	20	—	82	92	194	4,5	31,5	1,0	—
7	Навінка	II	23—24	43	49	104	41	237	97	22	59	35	213	6,0	41,4	0,4	—
			26—27	43	49	111	50	253	96	27	106	60	289	7,0	32,6	24,6	—
		III	23—24	49	85	109	137	380	150	27	103	74	354	15,7	99,0	1,0	43,3
			26—27	49	85	183	137	454	143	55	148	122	468	16,2	80,0	26,0	33,3
8	Чырвоны	II	23—24	55	54	179	71	359	110	10	63	28	211	9,8	61,0	—	—
			26—27	55	70	179	78	382	100	75	115	43	333	10,0	52,0	—	—
		III	23—24	64	129	172	59	424	151	83	105	77	416	13,2	78,3	—	4,2
			26—27	57	131	213	83	484	160	103	171	87	521	15,6	105,8	—	3,3

ТАР tar (руб.) Rbln)			ЖЫВЫ ІНВЭНТАР Lebendes Inventar — Лік галоў у даросл. быдле Kopfzahl (in Vergleichseinheiten)						Кошт (руб.) Wert (in Rbln.)									Кошт усіх сродк. вытв. (бяз хаты) Wert aller Betriebsmittel (mit Ausnahme der Familienwohnräume)
Промыслы і інш. Für gewerbliche u. and. Zwecke	Разам Im Ganzen	У т. ліку палепш. Darunter verbessertes Vieh	Коні Pferde	Rindvieh Быдла	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im ganzen	Коні Pferde	У т. ліку маладн. Darunter Jungtiere	Быдла Rindvieh	У т. ліку маладн. Darunter Jungvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	У т. ліку маладн. Davon Faselschweine	Птушкі і пчолы Geflügel und Bienen	Разам Im ganzen	
21,7	88,3	4,3	1,89	2,11	0,80	1,20	0,05	6,05	111	7	90	8	33	34	12	3	271	481,3
28,6	149,4	4,3	1,93	3,37	0,85	1,12	0,05	7,32	159	7	109	16	34	35	13	3	340	711,4
25,0	138,5	—	3,00	3,37	1,28	2,30	0,07	10,02	185	—	115	15	51	76	12	4	431	819,5
25,0	214,0	—	2,00	2,63	0,66	2,05	0,06	7,40	170	—	100	30	27	139	9	3	439	963,0
5,0	44,0	—	1,00	1,00	0,32	0,25	0,04	2,61	30	—	30	—	18	6	—	2	86	215,0
4,0	48,0	—	2,00	1,00	0,48	1,00	0,03	4,51	85	—	30	—	27	19	9	3	164	307,0
11,8	81,4	—	2,00	2,35	0,61	1,01	0,07	6,04	118	10	85	6	34	26	6	4	267	452,4
9,0	79,9	5,8	1,92	2,08	0,66	0,78	0,09	5,53	151	10	74	13	38	27	7	8	298	516,9
21,0	98,1	9,0	2,10	2,00	0,51	1,05	0,05	5,71	129	19	67	10	18	30	4	2	246	439,1
25,0	133,3	18,0	2,70	3,05	1,08	1,70	0,13	8,66	154	21	100	30	40	51	19	6	351	665,3
30,0	104,0	—	2,00	2,00	0,80	0,50	0,15	5,45	250	—	80	—	31	30	—	5	396	650,0
30,0	143,5	—	2,50	2,63	0,96	1,45	0,12	7,66	320	120	104	34	35	38	8	4	501	829,5
7,5	14,6	—	0,37	0,25	0,04	—	0,01	0,67	16	1	7	—	2	—	—	—	25	56,6
16,8	52,7	—	1,75	1,22	0,46	0,78	0,06	4,27	90	13	36	15	19	15	8	3	163	296,7
34,9	75,5	—	1,75	1,67	0,53	0,64	0,07	4,66	114	4	69	10	22	25	8	4	234	383,5
65,2	123,0	—	1,72	1,82	0,58	0,87	0,04	5,03	99	9	73	24	22	29	12	2	225	500,0
17,5	41,5	—	1,12	0,56	0,09	0,62	0,05	2,44	28	5	32	2	8	18	8	2	88	164,5
22,5	59,8	—	1,75	2,13	0,64	0,67	0,06	5,25	125	10	119	59	25	33	21	3	305	466,8
15,7	75,4	—	1,71	2,16	0,62	0,72	0,08	5,29	137	11	72	10	25	21	6	7	262	447,4
20,3	88,7	—	2,50	2,98	1,25	0,92	0,08	7,73	175	28	149	40	47	35	12	4	410	682,7
50,0	119,0	—	2,00	1,50	0,84	1,40	0,07	5,81	250	—	60	20	33	69	9	3	415	754,0
50,0	132,5	—	3,75	4,37	2,06	1,35	0,08	11,61	310	75	165	15	68	71	6	3	617	1030,5
2,3	14,4	—	0,55	0,58	0,33	0,30	0,03	1,79	31	—	20	6	16	7	2	1	75	125,4
4,2	27,9	—	0,97	1,14	0,23	0,46	0,03	2,83	48	6	36	4	13	15	3	2	114	192,9
11,6	63,2	—	2,15	2,20	0,77	1,03	0,08	6,23	103	9	79	7	32	32	10	4	250	429,2
10,1	57,9	—	1,70	1,66	0,48	0,61	0,05	4,50	85	8	59	11	20	20	6	3	187	372,9
10,0	127,0	—	2,50	3,25	0,80	0,50	0,05	7,10	170	—	100	10	45	30	—	2	347	701,0
5,0	42,0	—	1,00	1,00	0,32	0,40	0,02	2,74	100	—	31	—	18	18	3	1	168	384,0
8,0	55,8	—	1,29	1,59	0,50	0,69	0,04	4,11	114	16	54	10	29	25	5	2	224	395,8
8,1	72,3	8,3	1,57	1,96	0,60	0,75	0,03	4,91	126	—	98	9	34	37	6	2	297	562,3
14,0	173,0	43,3	3,66	3,50	0,96	1,35	0,07	9,54	347	—	153	30	56	61	14	4	621	998,0
10,3	165,8	42,0	2,25	2,29	0,90	1,29	0,05	6,78	178	32	105	13	51	52	29	3	389	879,8
20,0	90,8	—	1,50	2,00	0,64	1,07	0,07	5,28	113	—	68	—	24	32	12	3	240	431,8
25,0	87,0	—	1,75	1,31	0,48	0,63	0,07	4,24	125	15	53	10	18	20	8	4	220	540,0
30,8	126,5	4,2	2,46	3,17	0,95	2,26	0,15	8,99	200	31	143	18	43	55	20	15	456	847,5
30.2	154.9	3.3	2 67	3.00	1,32	1,58	0.07	8,64	293	50	162	35	53	56	23	4	568	1083,9

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	БУДЫНКІ / Gebäude — Плошча (кв. metr.) / Flächeninhalt (in qm.): Для сям'і / Für die Familie	Для скаціны / Für das Vieh	Гуменныя / Dreschtenne	Іншыя / Übrige Räume	Разам / Im Ganzen	Кошт (руб.) / Wert (in Rbln): Для сям'і / Für die Familie	Для скаціны / Für das Vieh	Гуменныя / Dreschtenne	Іншыя / Übrige Räume	Разам / Im Ganzen	МЕРТВЫ ІНВЭН / Totes Inven — Кошт / Wert (in: Для апрац. глебы / Für Bodenbearbeitung	Транспарт / Für Transportzwecke	Для прыбір. ураджая / Für Einbringen der Ernte	Для жывёлагадоўлі / Für viehzüchtliche Zwecke
9	Ялуга	II	1923—24	39	63	122	27	251	86	29	49	30	194	11,5	36,6	—	—
			1926—27	58	70	138	41	307	111	40	95	44	290	11,2	50,1	0,1	—
		III	23—24	93	93	390	87	663	310	63	110	85	568	14,8	100,5	—	—
			26—27	93	103	390	95	681	190	88	193	125	596	24,5	108,0	30,5	—
	в. Іванаўская (сярэдняе)	I	23—24	28	31	33	16	108	37	11	15	9	72	2,1	11,7	0,2	—
			26—27	39	39	62	19	159	67	19	31	17	134	6,1	20,5	3,0	—
		II	23—24	45	50	137	37	269	84	25	51	32	192	9,0	43,3	2,2	0,4
			26—27	50	55	159	36	300	99	34	81	51	265	10,1	45,4	4,9	1,5
		III	23—24	62	104	190	74	430	174	57	105	75	411	13,9	85,1	0,3	10,3
			26—27	59	103	220	91	473	159	74	155	98	486	15,8	97,8	9,3	8,0
10	Аўчынікава II	I	23—24	18	3	34	3	58	10	2	20	3	35	0,5	11,7	—	—
			26—27	29	3	67	3	102	23	2	33	3	61	8,2	8,7	—	—
		II	23—24	32	—	119	66	217	60	—	120	30	210	8,5	16,5	5,0	—
			26—27	32	—	119	88	239	60	—	120	53	233	10,8	51,0	3,5	—
11	Буравесьнік	I	23—24	36	—	—	—	36	150	—	—	—	150	5,5	22,0	—	—
			26—27	36	89	—	—	125	150	70	—	—	220	12,0	17,3	—	—
		II	23—24	60	88	148	66	362	118	39	58	53	268	7,8	22,2	—	4,2
			26—27	64	88	148	76	376	146	42	68	72	328	18,3	32,2	—	4,2
12	Буцуева	II	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,8	10,8	—	—
			26—27	60	30	68	55	213	65	18	37	24	144	6,8	22,3	—	—
		III	23—24	92	171	80	41	384	400	150	95	55	700	21,8	37,5	—	—
			26—27	92	171	80	41	384	400	150	95	55	700	18,5	75,0	15,0	—
13	Зара	II	23—24	40	71	123	53	287	95	26	54	45	220	6,8	28,4	0,6	4,4
			26—27	45	73	127	56	301	121	40	65	53	279	10,9	26,4	1,0	3,8
14	Зарэчча	II	23—24	22	39	11	8	80	20	23	5	9	57	6,9	19,5	—	—
			26—27	54	15	38	15	122	133	84	48	46	311	13,5	22,6	135,0	—
15	Зялёны	I	23—24	57	—	—	—	57	250	—	—	—	250	7,0	26,0	1,0	—
			26—27	57	64	—	—	121	250	70	—	—	320	4,0	18,0	1,0	—
		II	23—24	51	39	102	43	235	77	21	56	34	188	8,2	34,6	0,6	—
			26—27	51	50	119	53	273	123	52	96	74	345	9,5	36,5	0,7	—
16	Кісялёва	I	23—24	35	25	78	21	159	37	12	25	18	92	3,1	14,4	0,4	—
			26—27	40	25	83	22	170	45	12	26	19	102	5,2	13,4	0,4	—
		II	23—24	41	44	130	66	281	79	16	62	36	193	10,1	34,8	0,6	—
			26—27	49	51	139	68	307	129	30	72	38	269	10,0	28,6	20,6	2,4
		III	23—24	61	96	149	99	405	97	80	90	78	345	13,8	55,7	0,7	—
			26—27	61	96	149	99	405	107	77	92	72	348	17,3	56,3	0,7	—

ТАР tar (руб.) Rbln)			ЖЫВЫ ІНВЭНТАР Lebender Inventar — Лік галоў у даросл. быдле Kopfzahl (in Vergleichseinheiten)						Кошт (руб.) Wert (in Rbln.)										Кошт усіх сродк. вытв. (бяз хаты) Wert aller Betriebsmittel (mit Ausnahme der Familienwohnräume)
Промыслы і інш. Für gewerbliche u. and. Zwecke	Разам Im Ganzen	У т. ліку палепш. Darunter verbessertes Vieh	Коні Pferde	Rindvieh Быдла	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im ganzen	Коні Pferde	У т. ліку маладн. Darunter Jungtiere	Быдла Rindvieh	У т. ліку маладн. Darunter Jungvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	У т. ліку маладн. Davon Faselschweine	Птушкі і пчолы Geflügel und Bienen	Разам Im ganzen	
17,6	65,7	—	2,14	2,00	0,70	1,01	0,07	5,92	127	—	68	5	27	27	8	3	252	425,7
15,7	77,1	0,4	2,06	1,80	0,61	0,96	0,04	5,47	120	4	66	12	24	23	13	2	235	491,1
21,5	136,8	—	4,50	4,12	1,06	1,15	0,08	10,91	793	443	158	28	54	38	8	4	1047	1441,8
20,0	183,0	30,0	3,37	4,25	1,28	1,23	0,06	10,19	288	120	190	40	66	46	11	3	593	1182,0
5,7	19,7	—	0,61	0,49	0,23	0,26	0,02	1,61	27	1	19	3	13	7	2	1	67	121,7
9,6	39,2	—	1,33	2,18	0,43	0,57	0,04	4,55	70	7	46	14	19	18	7	2	155	261,2
16,2	71,1	1,0	1,92	2,07	0,64	0,94	0,07	5,64	114	9	74	8	29	29	9	4	250	429,1
19,3	81,2	1,3	1,91	2,01	0,67	0,84	0,06	5,49	119	10	81	14	28	27	9	3	258	505,2
25,7	135,3	10,3	2,97	3,17	0,93	1,36	0,11	8,54	312	71	133	20	43	53	13	8	549	921,3
24,1	155,0	13,7	2,59	2,94	1,09	1,40	0,07	8,09	251	55	137	27	48	56	18	3	495	977,0
5,0	17,2	—	0,30	0,30	—	0,10	0,03	0,73	17	—	13	—	—	8	2	2	40	82,2
5,0	21,9	—	0,65	1,80	0,49	0,62	0,03	3,59	83	40	80	18	15	24	3	2	204	263,9
20,0	50,0	5,0	0,62	0,50	—	0,85	0,09	2,06	51	26	20	—	—	30	10	5	106	306,0
15,5	80,8	3,5	1,00	2,56	0,71	0,66	0,05	4,98	125	—	100	30	24	28	13	3	280	533,8
15,0	42,5	—	1,00	1,00	0,32	1,50	0,06	3,88	20	—	40	—	12	46	6	3	121	163,5
18,0	47,3	—	1,00	1,00	0,38	—	0,03	2,41	50	—	35	—	13	—	—	2	100	217,3
12,5	46,7	4,8	1,75	2,34	0,77	1,23	0,07	6,16	112	5	78	15	26	33	7	3	252	448,7
13,7	68,4	4,5	1,96	2,70	0,80	0,76	0,06	6,28	102	33	119	37	31	22	6	3	277	527,4
2,5	15,1	—	0,50	1,00	0,24	—	0,02	1,76	35	—	35	—	12	—	—	1	83	—
17,5	46,6	—	1,75	2,13	0,55	0,52	0,04	4,99	103	18	108	30	27	25	6	2	265	390,6
20,0	79,3	—	8,00	6,81	2,01	4,00	0,47	21,29	600	100	303	103	87	143	53	43	1176	1555,3
12,5	121,0	15,0	1,62	2,63	0,77	1,06	0,08	6,16	155	20	120	30	30	36	18	5	346	767,0
5,3	45,5	4,4	1,19	1,37	0,56	0,82	0,07	4,01	66	16	54	7	18	27	8	2	167	337,5
5,3	47,4	3,8	1,37	1,73	0,44	0,77	0,05	4,36	94	8	70	11	14	22	11	2	202	407,4
22,3	48,7	—	1,38	1,50	0,36	0,92	0,06	4,22	120	8	86	—	15	38	15	3	262	347,7
28,0	199,1	17,5	1,38	1,94	0,52	0,86	0,05	4,75	158	25	141	15	23	40	21	2	364	741,1
7,0	41,0	—	1,00	0,50	—	0,75	0,03	2,28	50	—	20	20	—	15	7	1	86	127,0
5,0	28,0	—	2,00	1,12	—	1,35	0,03	4,50	130	—	44	4	—	31	13	2	207	305,0
8,0	51,4	—	1,06	1,23	0,51	1,03	0,04	3,87	58	6	50	8	29	26	10	2	165	327,4
7,9	54,6	—	1,36	1,48	0,54	0,87	0,05	4,30	80	7	77	19	28	26	13	2	213	489,6
2,9	20,8	—	0,62	0,96	0,26	0,39	0,03	2,26	16	—	40	5	10	11	3	1	78	153,8
3,2	22,2	—	0,91	0,95	0,26	0,50	0,04	2,66	40	3	42	12	11	12	4	1	106	185,2
6,8	52,3	0,4	1,65	1,93	0,73	1,49	0,07	5,87	103	4	86	13	27	42	19	3	261	427,3
6,3	67,9	2,8	1,31	1,63	0,47	0,96	0,06	4,43	93	10	68	13	19	30	14	3	213	420,9
12,7	82,9	—	2,24	2,95	1,16	2,23	0,10	8,68	202	15	138	18	47	80	33	4	471	801,9
11,0	85,3	—	2,15	2,37	0,64	1,43	0,06	6,65	168	7	111	14	27	50	20	3	359	685,3

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	БУДЫНКІ / Gebäude — Плошча (кв. metr.) / Flächeninhalt (in gm.): Для сям'і / Für die Familie	Для скаціны / Für das Vieh	Гуменныя / Dreschtenne	Іншыя / Übrige Räume	Разам / Im Ganzen	Кошт (руб.) / Wert (in Rbln): Для сям'і / Für die Familie	Для скаціны / Für das Vieh	Гуменныя / Dreschtenne	Іншыя / Übrige Räume	Разам / Im Ganzen	МЕРТВЫ ІНВЭН / Totes Inven — Кошт / Wert (in: Для апрац. глебы / Für Bodenbearbeitung	Транспарт / Für Transportzwecke	Для прыбір. ураджая / Für Einbringen der Ernte	Для жывёлагадоўлі / Für viehzüchtliche Zwecke
17	Маленькі	II	1923—24	35	30	167	57	289	110	13	75	36	234	11,9	60,5	0,5	—
			1926—27	35	30	177	57	299	190	15	125	55	385	12,3	52,3	0,5	—
18	Прасьвет	I	23—24	34	36	51	19	140	53	19	15	9	96	7,1	20,5	0,2	—
			26—27	31	36	56	38	161	89	25	42	22	178	7,0	19,4	0,2	—
		II	23—24	37	55	133	52	277	55	12	38	23	128	15,3	62,7	0,7	—
			26—27	37	55	103	52	247	70	23	38	37	168	12,7	26,7	0,7	—
19	Прывольле	I	23—24	79	—	36	—	115	99	—	13	—	112	—	8,0	—	—
			26—27	79	27	35	42	183	120	20	13	30	183	5,0	5,0	—	—
		II	23—24	18	16	66	11	111	50	10	33	15	108	7,0	21,0	—	—
			26—27	37	76	77	65	255	108	33	50	51	242	13,5	35,1	—	—
20	Сядзібны	I	23—24	47	92	30	8	177	70	26	8	5	109	11,0	18,3	—	—
			26—27	47	92	30	8	177	95	40	10	8	153	12,9	27,8	—	—
		II	23—24	16	35	67	14	132	50	20	28	35	133	1,5	7,0	—	—
			26—27	37	76	67	37	217	175	95	28	50	348	13,7	31,0	—	—
		III	23—24	46	61	212	140	459	150	19	120	50	339	32,5	51,0	—	—
			26—27	46	61	212	148	467	200	24	150	93	467	15,5	34,0	—	—
21	Усход	I	23—24	35	55	20	33	143	66	15	8	20	109	3,5	11,5	0,3	—
			26—27	35	55	20	33	143	80	15	11	20	126	6,8	10,0	0,3	—
		II	23—24	37	69	94	33	233	93	29	46	26	194	7,2	37,1	0,3	—
			26—27	37	69	94	40	240	113	42	49	39	243	12,5	32,8	0,3	—
		III	23—24	32	—	334	59	425	30	—	120	89	239	13,5	108.0	1,0	—
			26—27	32	—	334	59	425	60	—	105	90	255	14,5	73,0	1,0	—
22	Ясная Паляна	I	23—24	44	31	51	34	160	42	13	14	18	87	4,8	15,3	—	—
			26—27	44	31	51	59	185	94	17	30	32	173	6,3	20,9	0,2	—
		II	23—24	36	70	192	34	332	60	25	56	41	182	12.8	44,5	0,5	—
			26—27	44	79	155	54	332	123	41	97	61	322	10,2	35,3	0,5	6,7
	в. Кіс. Буда (сярэдняе)	I	23—24	33	31	56	20	140	52	12	18	14	96	3,2	15,1	0,2	—
			26—27	41	36	60	28	165	71	18	25	19	133	6,6	15,4	0,2	—
		II	23—24	40	50	29	46	165	75	20	52	33	180	8,7	32,9	0,5	0,8
			26—27	47	10	125	57	239	120	39	71	51	281	11,3	32,5	13,2	1,9
		III	23—24	63	99	165	83	410	87	46	121	64	318	8,1	57,3	0.4	—
			26—27	63	99	165	84	411	197	79	103	72	451	6,7	60,8	4,7	—
23	Вузкі	I	23—24	19	42	17	3	81	21	37	7	15	80	1,5	6,0	0,3	—
			26—27	19	42	23	6	90	77	43	13	23	156	3,7	5,3	0,3	—
		II	23—24	32	71	98	26	227	80	49	57	28	214	2,4	15,3	—	—
			26—27	44	71	106	50	271	148	63	110	78	399	12,4	32,5	—	—

ТАР tar (руб.) Rbln) Промыслы і інш. Für gewerbliche u. and. Zwecke	ТАР tar (руб.) Rbln) Разам Im Ganzen	ТАР tar (руб.) Rbln) У т. ліку палепш. Darunter verbessertes Vieh	ЖЫВЫ ІНВЭНТАР Lebendes Inventar — Лік галоў у даросл. быдле Kopfzahl (in Vergleichseinheiten) Коні Pferde	Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im ganzen	Кошт (руб.) Wert (in Rbln.) Коні Pferde	У т. ліку маладн. Darunter Jungtiere	Быдла Rindvieh	У т. ліку маладн. Darunter Jungvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	У т. ліку маладн. Davon Faselschweine	Птушкі і пчолы Geflügel und Bienen	Разам In ganzen	Кошт усіх сродк. вытв. (бяз хаты) Wert aller Betriebsmittel (mit Ausnahme der Familienwohnräume)
9,0	81,9	—	2,25	2,25	0,48	2,25	0,06	7,29	105	10	68	8	36	77	42	3	289	494,9
5,0	70,1	1,5	1,50	1,87	0,48	0,78	0,03	4,66	63	23	52	14	24	18	5	2	159	424,1
4,6	32,4	0,2	0,80	1,12	0,35	0,69	0,08	3,04	21	—	32	6	16	19	10	5	93	168,4
3,8	30,4	0,2	1,30	1,32	0,28	0,46	0,05	3,41	44	3	38	6	14	17	6	2	115	234,4
7,3	86,0	3,3	1,77	2,55	0,57	1,50	0,10	6,49	117	10	100	19	26	37	25	4	284	443,0
6,0	46,1	3,3	1,15	2,06	0,51	0,70	0,04	4,46	83	20	77	22	22	23	6	2	207	351,1
1,5	9,5	—	0,50	1,00	0,40	0,53	0,04	2,47	25	—	40	—	18	18	6	2	103	125.5
2,5	12,5	—	—	1,25	0,16	0,63	0,03	2,07	—	—	58	13	7	18	8	2	85	160,5
8,8	36,8	—	0,69	1,87	0,32	1,13	0,15	4,16	48	16	83	3	13	34	13	13	191	285,8
12,0	60,6	—	1,25	1,94	0,46	0,91	0,28	4,84	106	—	99	24	21	52	12	22	300	494,6
8,5	37,8	2,5	0,87	0,91	0,36	0,40	0,05	2,59	24	—	43	11	15	13	4	2	97	173,8
8,3	49,0	2,5	1,25	1,31	0,40	0,62	0,07	3,65	53	—	65	18	17	22	4	3	160	267,0
6,0	14,5	—	0,50	0,50	0,16	0,45	0,09	1,70	10	—	10	—	7	29	2	4	60	157,5
16,5	61,2	—	1,25	0,81	0,13	0,68	0,03	2,90	90	10	50	15	6	26	6	1	173	407,2
18,0	101,5	—	2,50	2,75	0,96	1,75	0,12	8,08	472	50	115	35	40	65	15	6	698	988,5
18,0	67,5	—	2,25	2,13	0,64	0,75	0,06	5,83	175	25	104	4	28	18	8	3	328	662,5
2,5	17,8	—	0,50	0,81	0,24	0,28	0,03	1,86	13	—	34	3	10	8	2	1	66	126,8
2,3	19,4	—	0,87	1,41	0,37	0,81	0,04	3,50	40	10	49	4	15	26	16	2	132	197,4
4,8	49,4	—	1,41	1,18	0,49	0,71	0,07	3,86	82	16	40	11	17	18	6	3	160	310,4
4,8	50,4	—	1,12	1,34	0,52	0,71	0,06	3,75	78	13	55	5	19	18	9	2	172	352,4
8,0	130,5	—	2,00	2,25	1,12	2,00	0,10	7,47	100	—	115	15	49	95	25	105	464	803,5
5,0	93,5	—	2,00	2,00	0,80	0,50	0,06	5,36	120	—	100	—	35	20	—	43	318	606,5
2,7	22,8	—	0,67	0,41	0,33	0,41	0,05	1,87	42	—	14	3	14	10	5	2	82	149.8
4,5	31,9	—	1,09	1,02	0,40	0,47	0,06	3,04	43	4	52	15	17	14	7	3	129	239,9
6,7	64,5	0,5	1,38	1,43	0,45	0,99	0,06	4,31	98	4	56	10	20	26	15	3	203	389,5
6,2	58,9	8,2	1,42	2,09	0,50	0,75	0,05	4,81	109	8	92	21	23	30	10	2	256	513,9
3,9	22,4	0,2	0,66	0,83	0,29	0,44	0,04	2,26	21	—	33	5	11	12	4	2	79	145,4
4,2	26,4	0,2	0,96	1,15	0,31	0,55	0,04	3,01	45	5	48	11	13	16	6	2	124	212,4
7,6	50,5	1,3	1,36	1,63	0,55	1,11	0,06	4,71	85	8	66	9	22	33	14	3	209	364,5
8,2	67,1	3,5	1,37	1,80	0,52	0,82	0,07	4,58	96	12	81	17	21	28	11	4	230	458,1
9,4	75,2	—	3,82	3,94	1,36	2,63	0,20	11,95	78	42	178	44	58	98	35	30	442	748,2
6,9	79,1	4,3	1,93	2,34	0,70	1,09	0,06	6,12	159	12	111	15	29	37	15	9	345	678,1
3,2	11,0	—	0,67	0,71	0,16	0,28	0,01	1,83	25	—	38	2	8	6	3	—	77	147,0
1,8	11,1	—	0,33	1,17	0,09	0,02	0,01	1,62	17	—	59	1	5	1	1	1	83	173,1
5,7	23,4	—	0,67	0,87	0,21	0,25	0,03	2,03	92	—	51	11	9	10	—	1	163	320,4
7,0	51,9	—	1,50	2,08	0,38	0,25	0,04	4,25	163	67	148	5	17	7	2	1	336	638,9

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	БУДЫНКІ / Gebäude — Плошча (кв. metr.) / Flächeninhalt (in qm.): Для сям'і / Für die Familie	Для скаціны / Für das Vieh	Гуменныя / Dreschtenne	Іншыя / Übrige Räume	Разам / Im Ganzen	Кошт (руб.) / Wert (in Rbln): Для сям'і / Für die Familie	Для скаціны / Für das Vieh	Гуменныя / Dreschtenne	Іншыя / Übrige Räume	Разам / Im Ganzen	МЕРТВЫ ІНВЭН[тар] / Totes Inven[tar] — Кошт / Wert (in …): Для апрац. глебы / Für Bodenbearbeitung	Транспарт / Für Transportzwecke	Для прыбір. ураджая / Für Einbringen der Ernte	Для жывёлагадоўлі / Für viehzüchtliche Zwecke
24	Вінагр. Труд	II	1923—24	38	48	172	23	281	73	17	89	23	202	6,5	27,3	—	—
			1926—27	54	28	192	23	297	182	26	171	34	413	15,2	47,0	0,1	—
		III	23—24	92	53	205	25	375	280	30	175	55	540	6,0	75,0	—	—
			26—27	92	53	205	25	375	270	30	185	55	540	20,0	113,0	—	—
25	Задні	I	23—24	31	35	45	48	159	28	15	33	20	96	3,9	15,0	0,5	—
			26—27	42	35	55	51	183	60	18	47	31	156	8,0	18,3	0,3	—
		II	23—24	26	47	140	62	275	74	13	89	40	216	9,4	31,1	0,5	—
			26—27	35	47	153	73	308	109	18	105	62	294	13,7	37,3	0,5	—
26	Пенькаўка	I	23—24	26	18	92	36	172	34	8	27	14	83	4,2	64,2	1,8	—
			26—27	31	26	104	40	201	39	10	31	18	98	6,3	86,8	0,3	—
		II	23—24	41	53	147	50	291	86	28	65	33	212	8,6	33,8	0,7	—
			26—27	49	57	157	53	316	100	23	66	36	225	9,9	28,1	0,6	—
		III	23—24	36	33	90	63	222	55	14	33	46	148	12,8	80,0	—	—
			26—27	36	44	98	63	241	54	30	40	44	168	16,9	50,0	—	—
27	Перакавы	I	23—24	26	24	61	4	115	20	13	2	2	37	3,8	16,3	2,0	—
			26—27	37	77	73	19	206	83	36	41	21	181	9,3	19,8	2,0	4,4
		II	23—24	39	24	49	29	141	100	12	33	23	168	5,7	29,2	0,2	—
			26—27	39	39	122	37	237	117	22	88	30	257	9,2	22,9	0,2	—
28	Першамайскі	I	23—24	14	13	4	3	34	53	6	3	8	70	0,6	2,8	—	—
			26—27	33	21	50	51	155	78	14	28	16	136	9,1	17,5	—	—
		II	23—24	28	83	146	33	290	68	35	62	27	192	7,5	42,3	0,7	—
			26—27	28	83	146	41	298	70	42	73	50	235	18,2	35,0	0,7	—
29	Сярэдні	I	23—24	45	—	165	65	275	63	—	38	31	132	9,3	15,5	—	—
			26—27	45	—	164	77	286	85	—	58	56	199	5,0	20,3	—	—
		II	23—24	35	33	133	163	364	129	16	85	41	271	5,8	36,4	1,1	—
			26—27	35	33	149	169	386	97	14	117	48	276	9,9	41,4	1,3	—
30	Чырв. Курган	II	23—24	22	8	60	25	115	43	13	25	35	116	2,5	19,3	1,0	—
			26—27	30	8	104	53	195	63	13	120	40	236	13,7	28,8	1,0	—
	в. Пенькаўка (сярэдняе)	I	23—24	26	21	71	27	145	36	16	23	11	86	3,8	11,1	0,2	—
			26—27	33	36	85	40	194	59	18	34	22	133	6,9	16,0	4,0	0,9
		II	23—24	33	48	129	51	261	78	23	66	31	198	7,1	31,3	0,6	—
			26—27	40	47	140	56	283	90	22	85	39	236	10,0	31,9	0,6	—
		III	23—24	47	37	103	56	243	100	17	61	48	226	11,4	71,0	—	—
			26—27	47	46	109	56	258	97	30	69	46	242	17,5	62,6	—	—

ТАР tar (руб.) Rbln)			ЖЫВЫ ІНВЭНТАР Lebender Inventar																Кошт усіх сродк. вытв. (бяз хаты) Wert aller Betriebsmittel (mit Ausnahme der Familienwohnräume)
			Лік галоў у даросл. быдле Kopfzahl (in Vergłechseinheiten						Кошт (руб.) Wert (in Rbln.)									
Промыслы і інш. Für gewerbliche u. and. Zwecke	Разам Im Ganzen	У т. ліку паленш. Darunter verbessertes Vieh	Коні Pferde	Быдла Rindvich	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im ganzen	Коні Pferde	У т. ліку маладн. Darunter Jungtiere	Быдла Rindvich	У т. ліку маладн. Darunter Jungvich	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	У т. ліку маладн. Davon Faselschweine	Птушкі і пчолы Geflügel und Bienen	Разам Im ganzen	
16,4	50,2	—	2,08	2,71	0,69	1,24	0,06	6,78	96	5	111	9	19	22	9	2	250	429,2
17,3	79,6	—	2,13	2,98	0,75	1,26	0,05	7,17	113	18	124	12	24	28	13	2	291	601,6
30,0	111,0	—	2,00	4,50	0,96	1,25	0,05	8,76	220	—	215	15	30	33	15	3	501	872,0
30,0	163,0	—	2,75	5,25	0,96	1,25	0,06	10,27	282	82	240	40	30	33	15	3	588	1021,0
2,7	22,1	—	1,17	1,17	0,35	0,84	0,04	3,57	39	20	45	23	13	23	7	1	121	211,1
2,5	29,1	—	1,00	1,88	0,39	0,44	0,03	3,74	93	—	63	7	16	17	5	1	190	315,1
7,6	48,6	—	1,04	1,53	0,45	0,61	0,04	3,67	47	8	58	11	16	20	7	2	143	333,6
7,8	59,3	—	1,53	2,30	0,54	0,75	0,05	5,17	113	12	77	8	22	28	8	2	242	486,3
2,7	72,9	—	0.50	0,84	0,19	0,32	0,01	1,86	20	3	30	4	8	8	2	2	68	189,9
3,1	96,5	—	0,81	1,35	0,24	0,37	0,03	2,80	44	1	55	7	10	12	2	1	122	277,5
5,0	48,1	—	1,42	1,31	0,53	1,10	0,06	4,42	97	5	86	7	19	27	9	5	234	408,1
5,2	43,8	—	1,16	1,75	0,39	0,60	0,04	3,94	76	2	72	9	14	18	6	6	186	354,8
6,3	99,1	—	3,12	3,97	0,85	1,56	0,06	9,56	275	25	193	18	25	47	12	3	543	735,1
5,5	72,4	—	1,25	1,75	0,48	0,38	0,05	3,91	106	38	89	9	16	11	2	2	224	410,4
2,1	24,2	—	0,87	1,00	0,32	0,54	0,03	2,76	25	—	30	—	11	13	4	1	80	121,2
2,6	38,1	4,7	0,87	1,50	0,35	0,58	0,03	3,33	66	—	66	18	12	20	3	2	166	302,1
7,2	42,3	—	0,65	1,60	0,35	0,98	0,04	3,62	60	6	63	8	14	24	4	2	163	273,3
5,9	38,2	--	1,30	1,60	0,38	0,61	0,06	3,95	123	5	67	6	14	20	6	3	227	405,2
1,0	4,4	—	0,25	0,38	0,08	0,24	0,01	0,96	8	—	15	5	3	5	—	—	31	52,4
4,3	30,9	—	0,98	1,15	0,25	0,81	0,05	3,24	49	15	56	16	11	22	9	2	140	228,9
3,0	53,5	—	1,41	2.28	0,66	1,66	0.05	6,06	101	3	86	29	25	42	10	2	256	433,5
3,0	56,9	—	1,00	1,87	0,37	0,71	0,05	4,00	72	—	70	10	17	18	4	2	179	400,9
1,0	25,8	—	1,00	1,50	0,24	0,38	0,02	3,14	25	—	50	—	6	7	1	1	89	183,8
2,0	27,3	—	1,25	2,00	0,50	0,93	0,03	4,71	28	10	75	—	13	13	6	1	130	271,3
6,3	49,6	—	0,95	1,80	0,51	0,75	0,04	4,05	74	18	69	13	17	22	8	2	184	375,6
3,1	55,7	—	1,60	1,92	0,48	0,83	0,04	4,87	127	30	79	4	23	26	9	2	257	491,7
2,7	25,5	—	1,00	1,54	0,27	0,52	0,05	3,38	70	—	58	13	10	16	10	2	156	254,5
4,7	48,2	—	1,33	2,13	0,53	1,40	0,05	5,44	108	—	102	24	18	34	20	2	264	485,2
2,2	17,3	—	0,64	0,87	0,18	0,39	0,03	2,11	21	3	32	4	8	10	2	1	72	139,3
2,9	30,7	0,9	0,82	1,42	0,27	0,46	0,03	3,00	49	2	59	9	11	14	3	1	134	238,7
6,4	45,4	—	1,29	1,99	0,49	0,98	0,05	4,80	86	6	79	9	18	25	8	3	211	376,4
6,4	48,9	—	1,33	1,94	0,45	0,72	0,04	4,48	95	14	82	9	17	21	7	4	219	413,9
11,0	93,4	—	2,90	4,07	0,87	1,50	0,06	9,40	264	20	197	17	26	44	12	3	534	753,4
10,4	90,5	—	1,55	2,45	0,57	0,55	0,05	5,17	141	46	119	15	19	15	5	2	296	531,5

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	Гады Jahre	БУДЫНКІ / Gebäude Плошча (кв. metr.) / Flächeninhalt (in gm.) Для сям'і Für die Familie	Для скаціны Für das Vieh	Гуменныя Dreschtenne	Іншыя Übrige Räume	Разам Im Ganzen	Кошт (руб.) / Wert (in Rbln) Для сям'і Für die Familie	Для скаціны Für das Vieh	Гуменныя Dreschtenne	Іншыя Übrige Räume	Разам Im Ganzen	МЕРТВЫ ІНВЭН / Totes Inven Кошт / Wert (in Для апрац. глебы Für Bodenbearbeitung	Транспарт Für Transportzwecke	Для прыбір. ураджая Für Einbringen der Ernte	Для жывёлагадоўлі Für viehzüchtliche Zwecke
31	Гуркоўскі	I	1923—24	16	—	109	—	125	20	—	78	—	98	—	—	—	—
			1926—27	32	—	157	18	207	100	—	123	25	248	8,0	25,3	—	—
		II	23—24	47	37	73	35	192	148	26	58	34	266	6,3	19,3	—	—
			26—27	58	39	107	55	259	198	29	112	59	398	10,2	41,4	—	—
		III	23—24	61	17	133	95	306	140	13	115	72	340	11,8	30,4	—	—
			26—27	61	17	177	150	405	217	13	198	149	577	15,9	66,7	—	—
32	Калінінскі	II	23—24	26	61	77	8	172	93	43	57	13	206	10,4	41,2	—	—
			26—27	42	61	126	15	244	203	48	160	47	458	12,8	55,3	—	—
		III	23—24	68	133	163	72	436	250	70	300	75	695	10,0	93,5	—	—
			26—27	68	133	163	72	436	350	95	350	95	890	20,5	83,0	—	—
33	Ляксандраўка	I	23—24	24	—	21	20	65	30	—	8	30	68	2,9	16,3	—	—
			26—27	46	—	60	20	126	133	—	67	27	227	5,5	26,0	—	—
		II	23—24	56	51	150	45	302	97	30	55	27	209	7,0	50,0	—	—
			26—27	56	51	185	67	359	100	43	153	37	333	11,3	38,7	—	—
34	Маркаўка	II	23—24	33	14	101	19	167	110	8	56	27	201	6,0	26,4	—	—
			26—27	39	27	143	19	228	110	16	102	26	254	8,6	28,5	10,8	—
35	Новы Сьвет	I	23—24	—	—	42	10	52	—	—	15	10	25	—	—	—	—
			26—27	33	—	42	10	85	78	—	20	10	108	2,3	11,0	—	—
		II	23—24	26	51	75	40	192	43	28	65	23	159	7,5	44,5	—	—
			26—27	60	51	124	47	282	136	50	113	36	335	10,8	44,9	—	—
		III	23—24	26	67	138	27	258	35	38	85	60	218	10,0	59,0	—	—
			26—27	50	67	149	73	339	145	50	168	115	478	13,0	75,8	—	—
	в. Ст. Стан (сярэдняе)	I	23—24	15	—	52	11	78	19	—	30	16	65	1,2	7,0	—	—
			26—27	31	—	82	16	129	108	—	69	21	198	5,3	21,5	—	—
		II	23—24	39	39	91	29	198	99	23	54	27	203	6,9	31,8	—	—
			26—27	52	42	131	41	266	154	33	121	42	350	10,5	39,7	2,7	—
		III	23—24	51	54	140	69	314	123	31	136	68	358	10,9	50,4	—	—
			26—27	60	54	165	111	390	215	39	213	128	595	15,8	72,4	—	—
	Па Калінішчыне (сярэдняе)	I	23—24	29	26	58	21	134	42	13	20	12	87	3,1	12,7	0,3	—
			26—27	37	34	71	30	172	68	17	32	20	137	6,5	16,9	0,8	0,3
		II	23—24	39	48	124	43	254	81	23	56	32	192	8,2	35,9	1,0	0,4
			26—27	46	53	139	53	291	190	32	83	47	352	10,5	37,0	6,0	1,1
		III	23—24	58	83	164	73	378	138	44	102	68	352	14,0	70,8	0,2	4,7
			26—27	58	84	183	88	413	168	62	141	90	461	16,3	80,0	5,2	3,6

ТАР tar (руб.) Rbln)			ЖЫВЫ ІНВЭНТАР Lebendes Inventar — Лік галоў у даросл. быдле Kopfzahl (in Vergleichseinheiten)						Кошт (руб.) Wert (in Rbln.)									
Промыслы і інш. Für gewerbliche u. and. Zwecke	Разам Im Ganzen	У т. ліку палепш. Darunter verbessertes Vieh	Коні Pferde	Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im ganzen	Коні Pferde	У т. ліку маладн. Darunter Jungtiere	Быдла Rindvieh	У т. ліку маладн. Darunter Jungvich	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	У т. ліку маладн. Davon Faselschweine	Птушкі і пчолы Geflügel und Bienen	Разам Im ganzen	Кошт усіх сродк. вытв. (бяз хаты) Wert aller Betriebsmittel (mit Ausnahme der Familienwohnräume)
—	—	—	—	1,06	0,08	0,13	0,08	1,35	—	—	50	5	4	5	—	5	64	142,0
7,5	40,8	—	1,00	1,06	0,08	0,75	0,07	2,96	38	—	49	4	4	39	19	4	134	322,8
5,0	30,6	—	0,93	1,24	0,22	0,73	0,02	3,14	45	4	55	9	11	22	9	1	134	282,6
21,3	72,9	—	1,25	1,73	0,40	0,81	0,05	4,24	91	10	77	9	21	33	11	3	225	497,9
6,7	48,9	3,0	2,00	3,03	0,51	1,17	0,05	6,76	200	—	166	18	25	40	15	2	433	681,9
18,3	100,9	2,3	1,70	3,74	0,50	1,00	0,06	7,00	150	—	230	66	25	43	18	10	458	918,9
30,0	81,6	—	1,16	1,57	0,40	0,61	0,05	3,79	130	17	78	10	19	20	5	3	250	444,6
43,0	111,1	—	1,17	2,67	0,57	1,25	0,08	5,74	223	17	170	55	27	72	35	5	497	863,1
—	103,5	—	1,00	3,12	0,58	1,00	0,07	5,77	250	—	220	70	33	35	15	4	542	1090,5
10,0	113,5	—	1,00	2,12	0,58	1,25	0,04	4,99	150	—	185	10	33	40	20	2	410	1063,5
11,3	30,5	—	1,00	0,85	0,16	0,58	0,05	2,64	35	—	30	8	7	10	2	3	85	153,5
13,3	44,8	—	1,00	1,23	0,10	1,04	0,06	3,43	65	—	60	14	5	23	10	3	156	294,8
25,0	82,0	—	1,08	2,26	0,61	0,82	0,07	4,84	140	10	90	10	14	21	7	4	269	463,0
28,3	78,3	—	1,14	2,15	1,21	0,58	0,09	5,17	140	27	127	57	23	35	10	7	332	643,3
20,8	53,2	—	1,09	2,02	0,96	1,05	0,05	5,17	118	5	89	26	16	50	12	3	276	420,2
20,0	67,9	10,8	1,09	2,12	0,39	1,03	0,05	4,68	95	8	94	15	19	50	8	2	260	471,9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7,5	20,8	—	0,75	0,50	0,32	0,13	0,03	1,73	25	8	30	—	14	1	1	2	72	122,8
27,5	79,5	—	1,00	1,63	0,47	0,85	0,06	4,01	108	—	78	16	17	30	12	3	236	431,5
35,0	90,7	—	1,75	2,28	0,58	0,96	0,07	5,64	151	14	130	37	22	46	16	4	353	642,7
30,0	99,0	—	1,50	3,50	0,43	1,18	0,06	6,67	210	—	180	25	17	48	25	4	459	741,0
37,5	126,3	—	1,25	2,50	0,56	1,03	0,08	5,42	240	50	153	28	23	55	28	4	475	934,3
4,9	13,1	—	0,43	0,66	0,07	0,22	0,04	1,42	15	—	27	5	4	6	1	2	54	113,1
10,0	36,8	—	0,93	0,98	0,16	0,77	0,05	2,89	46	2	48	7	7	21	10	3	125	251,8
18,3	57,0	—	1,07	1,66	0,38	0,83	0,05	3,99	97	6	74	15	17	31	10	2	221	382,0
26,9	79,8	—	1,34	2,10	0,48	0,93	0,06	4,91	125	13	111	33	22	44	14	4	306	581,8
13,3	74,6	—	1,67	3,21	0,50	1,13	0,06	6,57	212	—	180	29	24	42	18	3	461	770,6
23,3	111,5	—	1,42	2,54	0,53	1,05	0,06	5,60	180	17	186	44	25	46	21	7	444	935,5
3,6	19,7	0,1	0,63	0,79	0,25	0,43	0,03	2,13	22	1	30	5	10	10	3	2	74	138,7
4,9	29,4	0,4	0,97	1,25	0,41	0,54	0,04	3,21	51	4	52	11	13	16	5	2	134	232,4
11,0	56,5	0,7	1,49	1,89	0,55	1,00	0,06	4,99	95	7	73	9	22	29	10	3	222	389,5
13,0	67,6	2,2	1,53	1,95	0,54	0,76	0,06	4,84	106	12	84	16	22	27	10	4	243	472,6
17,8	107,5	4,7	2,93	3,46	0,95	1,61	0,11	9,06	292	44	161	26	40	59	19	11	563	884,5
18,2	123,3	3,6	2,10	2,66	0,83	1,19	0,06	6,84	202	38	138	26	35	44	16	4	423	839,3

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	БУДЫНКІ / Gebäude: Плошча (кв. metr.) / Flächeninhalt (in qm.): Для сям'і / Für die Familie	Для скаціны / Für das Vieh	Гуменныя / Dreschtenne	Іншыя / Übrige Räume	Разам / Im Ganzen	Кошт (руб.) / Wert (in Rbln): Для сям'і / Für die Familie	Для скаціны / Für das Vieh	Гуменныя / Dreschtenne	Іншыя / Übrige Räume	Разам / Im Ganzen	МЕРТВЫ ІНВЭН / Totes Inven: Кошт / Wert (in: Для апрац. глебы / Für Bodenbearbeitung	Транспарт / Für Transportzwecke	Для прыбір. ураджая / Für Einbringen der Ernte	Для жывёлагадоўлі / Für viehzüchtliche Zwecke
	II. Бабруйшчына																
1	Доля	I	1923—24	32	42	31	26	131	88	22	19	12	141	4,4	13,3	—	—
			1926—27	41	49	33	39	162	160	25	23	16	224	10,2	20,9	—	—
		II	23—24	35	37	106	35	213	153	32	98	32	315	9,7	17,6	0,2	—
			26—27	41	43	110	42	236	178	28	86	36	328	11,1	22,3	0,2	—
		III	23—24	42	25	131	94	292	250	20	145	105	520	6,5	22,0	—	—
			26—27	42	25	—	107	174	250	20	—	105	375	7,5	22,0	—	—
2	Загарадны	I	23—24	65	36	62	20	183	233	15	40	23	311	5,7	16,7	—	—
			26—27	65	63	62	40	230	233	32	40	47	352	9,3	18,2	—	—
		II	23—24	39	38	143	28	248	80	42	80	31	233	5,4	12,0	—	—
			26—27	61	75	136	32	304	250	58	74	36	418	15,4	40,8	—	—
		III	23—24	70	88	236	53	447	333	128	250	93	804	19,7	79,3	—	—
			26—27	70	88	236	53	447	333	128	250	93	804	19,7	86,0	—	—
3	Зара Камуны	I	23—24	47	16	49	21	133	236	8	48	16	308	3,3	8,4	0,3	—
			26—27	42	33	29	19	123	125	24	15	11	175	9,9	14,4	1,1	—
		II	23—24	32	—	51	27	110	—	—	—	—	—	9,5	6,0	—	—
			26—27	44	13	150	34	241	240	10	166	34	450	13,8	23,8	—	—
4	Месны	I	23—24	29	68	37	12	146	60	29	36	8	133	2,1	7.5	—	—
			26—27	29	68	37	12	146	60	29	36	8	133	5,1	12,2	—	—
		II	23—24	60	69	149	47	325	244	63	161	40	508	8,1	30,8	0,1	—
			26—27	60	69	149	47	325	244	63	161	40	508	9,0	29,0	0,2	—
		III	23—24	74	71	145	55	345	294	49	211	66	620	7,5	53,0	0,3	—
			26—27	74	83	145	55	357	294	61	211	66	632	9,0	37,3	0,3	—
5	Нов. Рыскаў	I	23—24	45	45	79	28	197	110	18	13	20	161	3,0	16,0	—	—
			26—27	45	54	104	64	267	200	22	40	29	291	6,5	17,5	—	—
		II	23—24	55	34	193	104	386	255	31	122	56	464	10,3	32,3	0,8	—
			26—27	51	34	215	117	417	236	29	173	55	493	11,2	32,3	0,8	—
6	Перадавы	I	23—24	41	67	172	106	386	100	30	90	53	273	14,0	23,0	2,0	1,0
			26—27	41	67	172	106	386	100	32	95	60	287	13,0	23,0	3,0	1,0
		II	23—24	47	69	158	79	353	153	55	112	53	373	10,0	33,9	1,0	0,1
			26—27	53	80	182	79	394	281	70	136	56	543	15,5	56,3	1,0	17,9
		III	23—24	106	88	200	95	489	347	52	142	382	923	20,0	58,7	0.7	0,8
			26—27	84	88	200	97	469	350	60	148	397	955	24,0	65,0	142,7	0,8
7	Пятрова Ляда	I	23—24	16	—	—	—	16	106	—	—	—	106	2,0	8,0	0,4	—
			26—27	34	58	155	49	296	225	40	85	25	375	10,8	19,0	0,4	—
		II	23—24	16	41	68	6	131	100	23	48	8	179	10,7	34,6	0,3	—
			26—27	58	102	160	62	382	310	63	114	50	537	13,3	29,9	0,6	—
		III	23—24	24	45	49	7	125	—	—	—	—	—	16,5	56,3	83,7	—
			26—27	57	86	198	196	537	300	67	120	113	600	16,8	70,7	146,1	—

ТАР tar (руб.) Rbln)			ЖЫВЫ ІНВЭНТАР Lebendes Inventar															Кошт усіх сродк. вытв. (бяз хаты) Wert aller Betriebsmittel (mit Ausnahme der Familienwohnräume)
			Лік галоў у даросл. быдле Kopfzahl (in Vergleichseinheiten)						Кошт (руб.) Wert (in Rbln.)									
Промыслы і інш. Für gewerbliche u. and. Zwecke	Разам Im Ganzen	У т. ліку палепш. Darunter verbessertes Vieh	Коні Pferde	Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im ganzen	Коні Pferde	У т. ліку маладн. Darunter Jungtiere	Быдла Rindvieh	У т. ліку маладн. Darunter Jungvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	У т. ліку маладн. Davon Faselschweine	Птушкі і пчолы Geflügel und Bienen	Разам Im ganzen	
5,0	22,7	—	0,65	0,96	0,25	0,40	0,04	2,30	25	4	47	1	11	21	6	2	106	181,7
8,7	39,8	—	1,25	1,48	0,32	0,50	0,06	3,61	78	13	63	9	15	31	9	3	190	293,8
18,7	46,2	—	1,56	1,55	0,34	0,68	0,05	4,18	133	35	57	—	17	33	5	3	243	451,2
21,5	55,1	—	1,59	1,66	0,43	0,79	0,04	4,51	107	38	61	12	20	48	11	2	238	443,1
4,0	32,5	—	3.50	2,25	0,40	1.50	0,06	7,71	400	100	80	10	20	170	—	3	673	975,5
4,0	33,5	—	2,50	2,25	0,40	0,50	0,07	5,72	375	100	80	10	20	50	—	3	528	686,5
1,7	24,1	—	0,33	0,67	0,14	0,27	0,04	1,45	17	—	37	—	5	11	6	2	72	174,1
5,0	32,5	—	1,17	1,50	0,37	0,36	0,06	3,46	100	12	80	13	18	20	8	3	221	372,5
—	17,4	—	1,40	1,50	0,41	0,33	0,04	3,68	98	29	58	12	21	16	6	2	195	365,4
4,6	60,8	—	1,50	2,45	0,51	0,73	0,06	5,25	121	33	115	5	26	36	7	3	301	529,8
1,7	100,7	—	2,08	3,50	0,80	1,67	0,09	8,14	292	8	193	10	41	110	17	5	641	1212,7
30,0	135,7	—	1,92	2,34	0,63	0,93	0,09	5,91	278	58	153	50	32	58	20	13	534	1140,7
15,6	27,6	—	0,80	1,20	0,04	0,25	0,02	2,31	26	—	44	—	2	8	4	1	81	180,6
13,6	39,0	—	1,10	1,60	0,34	0,60	0,04	3,68	97	17	64	10	13	21	7	2	197	286,0
1,3	16,8	—	0,50	2,03	0,26	0,40	0,02	3,21	49	—	85	1	9	10	4	1	154	—
6,8	44,4	—	0,75	1,56	0.24	0,50	0,09	3,14	109	80	90	17	9	17	5	5	230	484,4
3,3	12,9	—	0,88	0,50	—	0,12	—	1,50	55	15	23	—	—	7	—	—	85	170,9
14,3	31,6	—	1,13	1,03	0,14	0,35	0,04	2,69	88	8	60	4	8	21	11	1	178	282,6
17,0	56,0	—	1,40	2,20	0,52	0.86	0,08	5,06	91	—	128	14	19	43	21	4	285	549,0
20,0	58,2	—	0,60	1,53	0,33	0,47	0,09	3,02	60	26	80	10	18	19	7	5	182	504,2
18,8	79,6	—	1,87	3,0	0,46	1,44	0,17	6,94	188	63	123	—	20	91	12	170	592	997,6
16,3	62,9	—	1,94	1,87	0,41	1,18	0,10	5,50	138	10	84	6	20	71	12	120	433	833,9
—	19,0	—	1,00	1,25	0,13	0,38	0,06	2,82	90	75	63	8	6	16	5	3	178	248,0
3,8	27,8	—	0,63	1,50	0,46	0,43	0,05	3,07	73	5	63	—	17	17	1	3	173	291,8
4,9	48,3	—	1,04	1,78	0,30	0,42	0,06	3,60	120	14	86	14	15	25	2	4	250	507,3
4,8	49,1	—	1,32	2,05	0,54	0,33	0,06	4,30	150	41	98	21	26	15	2	4	293	599,1
—	40,0	—	1,00	1,00	0,32	0,50	0,04	2,86	15	—	20	—	14	10	—	2	61	274,0
—	40,0	—	1,25	2,13	0,80	0,75	0,10	5,03	120	20	130	10	40	30	30	5	325	552,0
7,3	52,3	—	1,66	2,03	0,40	0,99	0,08	5,16	150	16	89	9	18	52	13	5	314	586,3
11,6	102,3	17,1	1,94	1,94	0,44	0,61	0,07	5,00	174	24	85	12	22	23	6	3	307	571,3
16,7	96,9	—	2,74	2,66	0,71	2,15	0,07	8,33	347	7	153	15	33	109	32	58	700	1372,9
16,7	249,2	142,0	2,08	2,74	0,96	1,37	0,09	7,24	358	8	212	52	47	66	27	26	709	1563,2
8,5	18,9	—	0,62	1,25	0,24	0,63	0,08	2,82	20	5	33	5	5	45	—	4	107	125,9
8,5	38,7	—	1,50	1,25	0,43	0.63	0,07	3,88	108	48	88	8	16	36	—	3	251	439,7
10,2	55,8	—	2,10	3,05	0,73	1,06	0,09	7,03	155	10	112	8	29	40	14	20	356	490,8
13,8	57,6	—	1,90	2,20	0,68	1,11	0,09	5,98	164	8	92	6	26	46	9	12	340	624,6
51,7	208,2	16,7	2,50	2,33	0,53	1,42	0,07	6.85	303	20	153	—	22	86	9	8	572	—
51,7	285,3	31,7	2,67	2,50	0,86	0,70	0,06	6,79	268	40	171	30	37	53	4	13	542	1127,3

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	БУДЫНКІ / Gebäude — Плошча (кв. metr.) / Flächeninhalt (in gm.): Для сям'і / Für die Familie	Для скаціны / Für das Vieh	Гуменныя / Dreschtenne	Іншыя / Übrige Räume	Разам / Im Ganzen	Кошт (руб.) / Wert (in Rbln): Для сям'і / Für die Familie	Для скаціны / Für das Vieh	Гуменныя / Dreschtenne	Іншыя / Übrige Räume	Разам / Im Ganzen	МЕРТВЫ ІНВЭН / Totes Inven — Кошт / Wert (in: Для апрац. глебы / Für Bodenbearbeitung	Транспарт / Für Transportzwecke	Для прыбір. ураджая / Für Einbringen der Ernte	Для жывёлагадоўлі / Für viehzüchtliche Zwecke
		I	1923—24	47	76	53	16	192	200	30	31	23	284	6,8	35,0	—	—
			1926—27	47	76	53	25	201	200	30	31	31	292	12,8	36,0	—	—
8	Трудавы	II	23—24	49	68	129	33	279	223	41	82	43	389	8,2	34,6	—	3,6
			26—27	54	72	129	35	290	259	48	82	55	444	10,4	31,4	—	2,7
		III	23—24	97	99	151	77	424	533	68	237	67	905	16,0	76,7	—	—
			26—27	92	99	199	85	475	633	68	220	83	1004	20,0	79,7	—	—
		I	23—24	42	39	52	22	155	161	17	33	16	227	4,4	13,8	0,2	0,1
			26—27	43	54	68	35	200	148	28	39	24	239	9,0	18,1	0,2	0,1
	в. Рыскаў (сярэдняе)	II	23—24	45	50	140	50	285	185	37	99	38	359	8,9	28,5	0,3	0,9
			26—27	46	64	160	69	339	260	50	125	49	484	12,4	35,4	0,4	3,5
		III	23—24	74	78	155	58	365	320	64	180	120	684	15,4	64,1	15,9	0,2
			26—27	75	88	192	96	451	377	76	191	145	789	17,4	65,8	54,2	0,2
		I	23—24	23	48	70	11	152	30	13	32	8	83	2,8	10,6	—	—
			26—27	34	64	70	13	181	122	29	32	12	195	9,2	21,9	—	—
9	Белая Бяроза	II	23—24	40	87	156	56	339	200	47	102	26	375	9,9	33,1	0,1	—
			26—27	42	87	156	58	343	187	47	103	38	375	10,3	28,4	0,1	1,0
		III	23—24	49	110	125	106	390	205	98	120	189	612	14,3	61,6	8,0	—
			26—27	39	110	125	109	383	202	80	148	192	622	15,5	85,3	34,0	3,4
		I	23—24	32	24	34	24	114	65	18	40	11	134	—	10,5	—	—
			26—27	32	24	34	24	114	65	18	40	11	134	1,5	15,5	—	—
10	Бярозавы Гай	II	23—24	41	4	143	72	260	104	3	105	44	256	7,7	18,5	—	—
			26—27	54	11	245	73	383	234	8	152	50	444	13,1	39,5	—	2,1
		III	23—24	41	26	346	89	502	150	10	367	95	622	23,3	69,8	—	—
			26—27	70	19	387	84	560	403	8	283	69	763	16,3	49,8	96,3	2,5
		I	23—24	25	34	102	9	170	20	10	72	5	107	—	—	—	—
			26—27	55	65	102	9	231	103	23	70	5	201	6,5	20,3	—	—
11	Зялёны Крыж	II	23—24	56	7	124	45	232	217	36	89	28	370	10,1	31,5	0,1	—
			26—27	56	87	148	47	338	209	58	136	40	443	12,3	30,9	0,1	—
		I	23—24	29	46	29	10	114	83	28	35	19	165	3,3	13,0	—	—
			26—27	35	51	39	10	135	105	30	39	19	193	7,3	13,9	0,1	—
12	Нов. Слабада	II	23—24	54	12	126	39	231	169	38	91	36	334	10,4	26,8	—	—
			26—27	79	78	135	44	336	174	45	100	40	359	11,2	30,4	2,3	0,7
		III	23—24	72	57	177	51	357	216	50	131	189	586	21,3	61,4	74,5	—
			26—27	72	93	166	59	390	226	80	117	79	502	35,1	93,8	119,1	11,2

ТАР tar (руб.) Rbln)			ЖЫВЫ ІНВЭНТАР Lebendes Inventar																Кошт усіх сродк. вытв. (бяз хаты) Wert aller Betriebsmittel (mit Ausnahme der Familienwohnräume)
			Лік галоў у даросл. быдле Kopfzahl (in Vergleichseinheiten)						Кошт (руб.) Wert (in Rbln.)									
Промыслы і інш. Für gewerbliche u. and. Zwecke	Разам Im Ganzen	У т. ліку палепш. Darunter verbessertes Vieh	Коні Pferde	Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im ganzen	Коні Pferde	У т. ліку маладн. Darunter Jungtiere	Быдла Rindvieh	У т. ліку маладн. Darunter Jungvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	У т. ліку маладн. Davon Faselschweine	Птушкі і пчолы Geflügel und Bienen	Разам Im ganzen	
2,5	44,3	—	1,00	1,00	0,20	0,35	0,08	2,63	40	—	50	—	10	23	3	5	128	256,3
2,5	51,3	—	1,00	1,25	0,36	0,68	0,10	3,39	200	—	58	13	18	45	6	8	329	472,3
3,0	49,4	3,6	1,54	1,59	0,23	0,85	0,04	4,25	113	7	65	5	11	42	3	2	233	448,4
9,1	53,6	2,7	1,42	1,82	0,40	0,70	0,04	4,38	143	28	82	7	20	54	3	3	302	540,6
6,7	99,4	—	4,25	6,33	1,37	3,92	0,28	16,15	872	330	272	35	69	184	26	22	1419	1890,4
11,7	111,4	—	2,08	3,33	0,86	1,30	0,08	7,65	317	17	167	17	44	110	13	21	659	1141,4
6,3	24,8	—	0,77	0,96	0,11	0,31	0,04	2,19	38	12	38	1	4	15	4	2	97	187,8
9,2	36,6	—	1,11	1,41	0,35	0,51	0,06	3,44	106	14	71	8	15	25	8	3	220	347,6
5,9	44,5	0,9	1,42	1,97	0,38	0,72	0,06	4,55	115	11	86	9	17	35	8	6	259	477,5
9,9	61,6	3,4	1,39	1,94	0,45	0,62	0,07	4,47	136	32	90	11	21	31	5	5	283	568,6
19,1	114,7	3,1	2,64	3,53	0,76	2,07	0,14	9,14	387	84	175	11	36	114	19	60	772	1250,7
24,7	162,3	5,9	2,12	2,51	0,72	1,10	0,08	6,53	263	26	153	29	35	71	15	43	565	1139,3
4,3	17,7	0,8	0,50	0,62	0,09	0,22	0,02	1,45	27	—	23	1	4	16	3	1	71	141,7
19,3	50,4	0,8	0,96	1,04	0,26	0,56	0,04	2,86	67	10	50	9	10	53	16	2	182	305,4
10,1	53,2	—	1,40	1,63	0,26	0,74	0,05	4,08	89	2	66	6	10	67	14	2	234	462,2
22,6	62,4	1,0	1,30	1,57	0,34	0,91	0,04	4,16	134	21	61	9	13	89	21	2	299	549,4
214,4	298,3	8,0	2,50	2,70	0,66	1,30	0,06	7,22	214	34	110	18	27	156	26	4	511	1216,3
141,0	279,2	10,7	1,70	2,20	0,62	1,40	0,07	5,99	184	42	99	20	25	187	74	5	500	1199,2
1,5	12,0	—	0,50	0,50	0,08	0,37	0,02	1,47	15	—	15	—	4	30	—	1	65	146,0
3,0	20,0	—	0,50	1,06	0,27	0,37	0,05	2,25	50	—	43	3	14	19	2	2	128	217,0
17,3	43,5	—	1,19	1,12	0,24	0,42	0,06	3,03	82	2	37	2	12	18	3	4	153	348,5
20,2	74,9	2,1	1,83	1,97	0,49	0,73	0,07	5,09	128	18	83	17	26	50	4	5	292	576,9
7,5	100,6	—	3,38	3,50	0,92	1,44	0,10	9,34	213	15	141	31	46	69	8	5	474	1046,6
11,3	176,2	18,8	2,00	2,63	0,65	1,00	0,09	6,37	140	—	111	15	33	81	6	5	370	906,2
—	—	—	1,00	0,50	—	0,13	0,03	1,66	8	—	20	—	—	18	18	2	48	135,0
—	26,8	—	1,00	1,25	0,26	1,00	0,05	3,56	75	—	60	10	10	37	17	2	184	308,8
9,9	51,6	—	1,57	1,89	0,06	0,73	0,05	4,30	124	4	79	7	2	55	13	3	263	467,6
9,9	53,2	—	1,60	1,70	0,53	0,98	0,06	4,87	211	39	87	13	22	91	23	3	414	701,2
3,4	19,7	—	0,50	0,72	0,06	0,25	0,02	1,55	28	—	32	1	3	18	3	5	86	187,7
4,0	25,3	—	0,92	1,09	0,19	0,53	0,03	2,76	77	19	50	8	8	39	10	2	176	289,3
6,8	44,0	—	1,50	1,90	0,41	0,50	0,05	4,36	103	—	76	3	17	49	3	4	249	458,0
21,3	65,9	0,7	1,54	1,89	0,44	0,71	0,05	4,63	123	15	80	8	18	69	14	3	293	543,9
357,0	514,2	—	3,80	4,40	1,02	1,50	0,10	10,82	256	—	183	8	49	167	16	49	704	1588,2
437,0	696,2	27,8	2,40	2,90	0,48	1,45	0,06	7,29	301	40	150	29	22	187	30	57	717	1689,2

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	Гады Jahre	БУДЫНКІ Gebäude Плошча (кв. metr.) Flächeninhalt (in gm.)					Кошт (руб.) Wert (in Rbln)					МЕРТВЫ ІНВЭН Totes Inven Кошт Wert (in			
				Для сям'і Für die Familie	Для скаціны Für das Vieh	Гуменныя Dreschtenne	Іншыя Übrige Räume	Разам Im Ganzen	Для сям'і Für die Familie	Для скаціны Für das Vieh	Гуменныя Dreschtenne	Іншыя Übrige Räume	Разам Im Ganzen	Для апрац. глебы Für Bodenbearbeitung	Транспарт Für Transportzwecke	Для прыбір. ураджая Für Einbringen der Ernte	Для жывёлагадоўлі Für viehzüchtliche Zwecke
13	Н. Фундаменка	I	1923—24	18	29	60	10	117	58	13	31	10	112	0,9	3,6	—	—
			1926—27	29	12	101	11	153	79	7	51	11	148	6,9	17,5	—	—
		II	23—24	39	16	192	23	270	134	10	121	31	296	9,7	34,3	—	—
			26—27	41	16	211	28	296	141	14	135	37	327	11,4	40,3	—	2,2
		III	23—24	44	9	300	41	394	267	6	229	58	560	22,3	61,1	13,0	16,0
			26—27	44	9	282	34	369	232	6	213	48	499	16,3	72,8	53,3	10,0
	в. Фундамен. (сярэдняе)	I	23—24	25	41	52	11	129	58	19	34	12	123	2,2	9,3	—	—
			26—27	34	45	65	12	156	102	23	42	13	180	7,4	17,4	—	—
		II	23—24	45	26	156	43	270	155	24	104	37	320	9,7	29,6	—	—
			26—27	54	51	176	47	328	178	31	123	44	376	11,4	34,6	0,6	1,4
		III	23—24	50	34	251	63	398	224	34	219	96	573	20,5	62,7	22,6	6,7
			26—27	53	43	250	62	408	253	37	197	65	552	20,0	75,9	70,2	7,6
14	Барсукі	I	23—24	36	36	—	13	85	103	20	—	19	142	—	1,8	—	—
			26—27	36	67	—	13	116	103	45	—	19	167	13,5	23,0	—	—
		II	23—24	50	—	36	43	129	275	—	110	53	438	4,0	11,0	—	—
			26—27	50	—	109	43	202	275	—	145	53	473	14,0	30,5	—	—
15	Благадаць	I	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	28	12	—	—	40	80	2	—	—	82	13,0	23,0	—	—
		II	23—24	32	70	61	—	163	110	50	100	—	260	—	4,0	—	—
			26—27	32	70	61	—	163	110	50	100	—	260	8,3	26,0	—	—
		III	23—24	65	156	182	—	403	160	140	200	—	500	12,0	27,0	—	—
			26—27	65	156	182	—	403	160	140	200	—	500	14,0	32,0	—	—
16	Малінаўка	I	23—24	47	—	11	—	58	125	—	10	—	135	2,5	7,5	—	—
			26—27	47	51	72	31	201	225	40	75	35	375	10,8	23,3	—	—
		II	23—24	54	47	170	32	303	200	52	210	39	501	6,7	18,1	—	—
			26—27	54	47	170	47	318	262	63	177	42	544	19,0	40,5	—	—
		III	23—24	55	121	—	18	194	500	300	—	25	825	13,0	45,0	—	—
			26—27	55	121	170	18	364	500	300	300	25	1125	21,0	45,0	—	—
	м.Багахвалаў (сярэдняе)	I	23—24	34	21	3	7	65	94	11	3	11	119	0,7	3,1	—	—
			26—27	38	54	21	15	128	134	37	21	21	213	12,6	23,0	—	—
		II	23—24	49	42	131	32	254	197	41	168	34	440	4,8	13,9	—	—
			26—27	49	42	146	40	277	234	48	155	36	473	15,9	35,6	—	—
		III	23—24	60	139	91	9	299	330	220	100	13	663	12,5	36,0	—	—
			26—27	60	139	176	9	384	330	220	250	13	813	17,5	38,5	—	—

ТАР tar (руб.) Rbln) Промыслы і інш. Für gewerbliche u. and. Zwecke	Разам Im Ganzen	У т. ліку палепш. Darunter verbessertes Vieh	ЖЫВЫ ІНВЭНТАР Lebendes Inventar — Лік галоў у даросл. быдле Kopfzahl (in Vergleichseinheiten): Коні Pferde	Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im ganzen	Кошт (руб.) Wert (in Rbln.): Коні Pferde	У т. ліку маладн. Darunter Jungtiere	Быдла Rindvieh	У т. ліку маладн. Darunter Jungvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	У т. ліку маладн. Davon Faselschweine	Птушкі і пчолы Geflügel und Bienen	Разам Im ganzen	Кошт усіх сродк. вытв. (без хаты) Wert aller Betriebsmittel (mit Ausnahme der Familienwohnräume)
1,0	5,5	—	0,20	0,50	0,04	0,18	0,02	0,94	6	—	18	—	2	8	2	1	35	94,5
3,5	27,9	—	0,75	1,15	0,20	0,47	0,05	2,62	33	3	46	11	11	37	4	2	129	225,9
9,5	53,5	—	1,62	1,91	0,40	0,63	0,07	4,63	94	7	73	2	22	47	2	5	241	456,5
53,1	107,0	2,2	1,43	1,84	0,39	0,75	0,05	4,46	112	19	73	11	21	67	9	3	276	569,0
33,0	145,4	26,5	3,55	4,05	0,78	1,67	0,22	10,27	293	49	183	23	43	114	10	52	685	1123,4
59,0	211,4	21,8	1,85	2,31	0,58	1,04	0,06	5,84	187	33	118	19	33	100	17	29	467	945,4
2,8	14,3	0,2	0,42	0,62	0,06	0,22	0,02	1,34	23	—	24	1	3	15	3	4	69	148,3
8,0	32,8	0,2	0,87	1,09	0,21	0,54	0,04	2,75	62	11	49	9	10	41	10	2	164	274,8
10,1	49,4	—	1,70	1,73	0,32	0,60	0,06	4,41	96	3	68	3	14	48	5	4	230	444,4
30,7	78,7	1,4	1,50	1,80	0,42	0,79	0,05	4,56	130	20	75	11	19	71	13	3	298	574,7
134,2	246,7	12,7	3,36	3,74	0,84	1,73	0,14	9,81	255	30	161	20	42	126	14	33	617	1212,7
146,9	320,6	20,2	1,96	2,44	0,58	1,20	0,07	6,25	202	31	119	20	29	133	30	26	509	1120,6
0,8	2,6	—	1,00	1,00	0,15	0,13	0,04	2,32	36	—	48	—	9	9	—	2	104	145,6
5,3	41,8	—	1,13	1,75	0,24	0,69	0,04	3,85	95	15	94	26	14	21	11	2	226	331,8
152,5	167,5	—	1,00	3,00	0,25	0,68	0,05	4,98	50	—	120	—	15	26	11	3	214	544,5
155,0	199,5	—	1,75	4,00	0,46	1,03	0,05	7,29	100	38	135	—	27	60	15	3	325	722,5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3,0	39,0	—	1,00	1,50	0,26	0,50	0,02	3,28	80	20	70	20	14	12	12	1	177	218,0
—	4,0	—	0,50	1,50	—	0,25	0,02	2,27	75	—	150	—	—	28	8	1	254	408,0
3,0	37,3	—	1,88	2,00	0,21	0,38	0,02	4,49	188	38	160	—	11	10	10	1	370	557,3
8,0	47,0	—	1,00	2,50	—	1,00	—	4,50	250	—	115	15	—	94	4	—	459	846,0
8,0	54,0	—	2,50	3,50	0,64	0,75	—	7,39	500	150	320	40	40	118	8	—	978	1372,0
8,5	18,5	—	0,50	1,00	—	0,25	0,04	1,79	20	—	50	—	—	15	8	2	87	115,5
11,0	45,1	—	1,50	1,63	0,56	0,75	0,04	4,48	135	60	84	9	29	90	30	2	340	535,1
57,0	81,8	—	1,13	2,00	0,24	0,38	0,05	3,80	53	11	67	10	13	31	4	3	167	549,8
58,7	118,2	—	2,38	3,41	0,87	1,24	0,05	7,95	118	24	143	35	45	104	9	3	413	813,2
55,0	113,0	—	1,00	1,00	—	0,50	0,15	2,65	200	—	70	—	—	100	—	13	383	821,0
55,0	121,0	—	2,25	3,25	0,86	2,75	0,05	9,16	505	5	180	20	48	210	35	3	946	1692,0
2,9	6,7	—	0,71	0,86	0,09	0,14	0,03	1,83	26	—	41	—	5	9	2	2	83	114,7
6,6	42,2	—	1,24	1,68	0,32	0,68	0,04	3,96	104	29	88	20	18	40	17	2	252	373,2
64,7	83,4	—	0,98	2,10	0,19	0,42	0,04	3,73	57	7	94	6	11	29	6	2	193	519,4
66,8	118,3	—	2,15	3,25	0,66	1,01	0,05	7,12	128	29	145	21	34	77	11	3	387	744,3
31,5	80,0	—	1,00	1,75	—	0,75	0,08	3,58	225	—	93	8	—	97	2	6	421	834,0
31,5	87,5	—	2,37	3,37	0,75	1,75	0,03	8,27	503	78	250	30	44	164	22	1	962	1532,5

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	Будынкі / Gebäude: Плошча (кв. metr.) / Flächeninhalt (in qm.): Для сям'і / Für die Familie	Для скаціны / Für das Vieh	Гуменныя / Dreschtenne	Іншыя / Übrige Räume	Разам / Im Ganzen	Кошт (руб.) / Wert (in Rbln): Для сям'і / Für die Familie	Для скаціны / Für das Vieg	Гуменныя / Dreschtenne	Іншыя / Übrige Räume	Разам / Im Ganzen	Мертвы інвэн / Totes Inven: Кошт / Wert (in: Для апрац. глебы / Für Bodenbearbeitung	Транспарт / Füs Transportzwecke	Для прыбір. ураджая / Für Einbringen der Ernte	Для жывёлагадоўлі / Für viehzüchtliche Zwecke
17	Зялёная Грыва	I	1923—24	42	—	16	5	63	90	—	28	5	123	—	4,0	—	—
			1926—27	42	42	45	11	140	90	13	60	14	177	11,8	20,5	—	—
		II	23—24	55	—	231	9	295	175	—	158	15	348	—	—	—	—
			26—27	55	—	231	9	295	175	—	158	15	348	12,5	25,0	—	—
18	Зялёная Рошча	I	23—24	26	46	21	14	107	55	35	16	8	114	1,7	4,6	—	—
			26—27	37	61	21	16	135	80	44	16	11	151	9,0	27,4	—	—
		II	23—24	23	77	122	17	239	40	55	90	28	213	5,5	10,2	—	—
			26—27	23	117	188	17	345	40	89	157	28	314	11,2	23,7	—	—
19	Ляксандраўка	I	23—24	37	40	—	9	86	135	20	—	20	175	2,5	7,5	—	—
			26—27	37	59	—	9	105	135	41	—	20	196	9,3	25,5	—	—
		II	23—24	43	96	99	17	255	204	45	52	20	321	4,4	16,8	—	—
			26—27	49	96	153	39	337	220	66	103	31	420	13,5	42,7	—	—
20	Тарасаўка	II	23—24	48	—	125	41	214	233	—	75	43	351	8,5	22,5	—	—
			26—27	66	—	183	41	290	375	—	143	51	569	20,8	40,5	—	—
	м. Стоўпня (сярэдняе)	I	23—24	32	32	17	11	92	77	23	17	9	126	1,4	4,8	—	—
			26—27	39	55	25	14	133	91	35	26	13	165	9,8	25,2	—	—
		II	23—24	42	54	128	22	246	172	29	80	27	308	5,2	14,7	—	—
			26—27	49	62	179	39	329	219	44	132	34	429	14,8	36,0	—	—
	Бабруйшчына (надзельная)	I	23—24	30	41	51	16	138	87	19	32	11	149	3,2	11,1	0,1	—
			26—27	37	48	81	22	188	122	25	39	17	203	8,2	18,0	0,1	—
		II	23—24	44	34	145	44	267	168	28	101	37	334	9,4	28,4	0,1	0,3
			26—27	50	55	152	52	309	203	36	120	45	404	11,7	33,9	0,5	1,9
		III	23—24	59	50	207	61	377	262	45	195	100	602	17,9	61,3	19,0	3,9
			26—27	61	50	215	71	397	300	51	192	98	641	18,4	69,5	61,0	4,4
	Бабруйшчына (фондавая)	I	23—24	33	29	12	11	85	82	18	12	9	121	1,1	4,3	—	—
			26—27	39	55	24	16	134	105	35	25	20	185	10,8	24,5	—	—
		II	23—24	45	49	129	29	252	182	34	115	30	361	5,0	14,4	—	—
			26—27	49	54	166	39	308	225	46	141	35	447	15,2	35,8	—	—
		III	23—24	60	139	91	9	299	330	220	100	13	663	12,5	36,0	—	—
			26—27	60	139	176	9	384	330	220	250	13	813	17,5	38,5	—	—

ТАР tar (руб.) Rbln)			ЖЫВЫ ІНВЭНТАР Lebendes Inventar															
			Лік галоў у даросл. быдле Kopfzahl (in Vergleichseinheiten						Кошт (руб.) Wert (in Rbln.)									Кошт усіх сродк. вытв. (бяз хаты) Wert aller Betriebsmittel (mit Ausnahme der Familienwohnräume)
Промыслы і інш. Für gewerbliche u. and. Zwecke	Разам Im Ganzen	У т. ліку палепш. Darunter verbessertes Vieh	Коні Pferde	Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im ganzen	Коні Pferde	У т. ліку маладн. Darunter Jungtiere	Быдла Rindvieh	У т. ліку маладн. Darunter Jungvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	У т. ліку маладн. Davon Faselschweine	Птушкі і пчолы Geflügel und Bienen	Разам Im ganzen	
0,8	4,8	—	0,25	0,75	0,05	0,25	0,04	1,34	15	—	45	—	3	14	—	2	79	116,8
3,0	35,3	—	1,69	1,66	0,35	0,48	0,02	4,20	120	13	89	9	21	58	2	1	289	411,3
—	—	—	0,50	1,00	0,32	0,37	0,05	2,24	30	—	65	—	18	38	—	2	153	326,0
1,5	39,0	—	1,25	2,00	0,48	1,00	0,05	4,78	80	20	100	—	27	100	15	2	309	521,0
1,2	7,5	—	0,38	0,57	0,04	0,18	0,01	1,18	10	—	19	2	2	13	1	—	44	110,5
1,5	37,9	—	1,04	1,01	0,23	0,36	0,03	2,67	70	9	55	12	12	22	8	2	161	269,9
2,7	18,4	—	0,67	1,00	0,27	0,17	0,02	2,13	25	—	32	—	9	13	—	1	80	271,4
2,7	37,6	—	2,17	1,91	0,46	1,16	0,02	5,72	115	8	92	9	17	80	15	1	305	616,6
2,0	12,0	—	0,63	0,50	0,16	0,25	0,02	1,56	30	10	25	—	6	15	5	1	77	129,0
5,3	40,1	—	1,75	1,75	0,40	1,13	0,05	5,08	98	25	60	10	19	80	40	2	259	360,1
5,3	26,5	—	1,20	1,50	0,29	0,67	0,02	3,68	85	7	86	6	12	61	18	1	245	388,5
7,7	63,9	—	1,83	2,38	0,68	0,79	0,02	5,70	135	38	130	36	34	51	38	1	351	614,9
3,8	34,8	2,3	1,25	2,25	0,24	0,37	0,03	4,14	80	—	108	—	14	23	—	2	227	379,8
90,8	152,1	5,3	1,94	4,31	0,93	0,31	0,04	7,53	188	45	217	47	51	54	—	2	512	858,1
1,2	7,4	—	0,38	0,60	0,06	0,20	0,02	1,26	14	1	28	1	3	13	2	1	59	115,4
2,5	37,5	—	1,33	1,23	0,29	0,50	0,03	3,38	88	12	65	11	15	41	11	2	211	322,5
3,7	23,6	0,6	1,02	1,53	0,28	0,45	0,03	3,31	64	3	78	2	13	38	7	1	194	353,6
28,0	78,8	1,4	1,85	2,75	0,68	0,76	0,03	6,07	138	32	142	29	34	64	20	1	379	667,8
2,9	17,3	0,1	0,55	0,76	0,10	0,27	0,03	1,71	27	4	31	1	4	16	4	2	80	159,3
8,4	34,7	0,1	1,00	1,23	0,27	0,53	0,05	3,08	76	12	57	9	12	35	9	2	182	297,7
9,5	47,7	0,3	1,46	1,79	0,35	0,65	0,06	4,31	105	8	72	5	16	43	6	4	240	453,7
23,7	71,7	1,9	1,48	1,84	0,43	0,74	0,06	4,55	130	25	79	11	20	58	10	3	290	562,7
84,1	186,2	8,5	3,08	3,60	0,79	1,73	0,14	9,34	312	54	162	16	38	124	15	42	678	1204,2
93,5	246,8	14,1	2,05	2,46	0,63	1,13	0,07	6,34	234	32	130	23	31	106	23	31	532	1119,8
1,7	7,1	—	0,49	0,70	0,07	0,19	0,02	1,47	18	1	32	1	4	12	2	1	67	113,1
3,8	39,1	—	1,31	1,38	0,30	0,56	0,03	3,58	94	18	73	14	16	40	13	2	225	344,1
28,1	47,5	0,4	1,00	1,76	0,24	0,44	0,03	3,47	61	4	84	4	12	34	7	2	193	419,5
43,5	94,5	0,8	1,93	2,95	0,67	0,86	0,04	6,45	134	31	143	26	34	69	16	2	382	698,5
31,5	80,0	—	1,00	1,75	—	0,75	0,08	3,58	225	—	93	8	—	97	2	6	421	834,0
31,5	87,5	—	2,37	3,37	0,75	1,75	0,03	8,27	502	78	250	30	44	164	22	1	962	1532,5

Табліца № 4 Tabelle № 4

IV. БАЛЯНС ПРАЦЫ

(Сярэднія для аднэй гаспадаркі)

IV. BILANZ DES ARBEITSAUFWANDES

(im Durchschnitt auf je eine Wirtschaft)

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	Гады Jahre	Гадавы запас працы (дз.) Jahresvorrat an Arbeit (in Tagen)				З гадавога Vom Jahresvor								
				Сваей An eigener				На ральніц Für Feldarbei								
									Інтэнсыўныя Intensive				Экстэнсыўныя Extensive			
				Уся Im Ganzen	У т. ліку аснаўная Davon an Grundarbeit.	Найманай An gedungener	Увесь запас Gesammtvorrat	Зім. жыта Winterroggen	Пшаніца Weizen	Ячмень Gerste	Проса Hirse	Разам Im Ganzen	Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам im Ganzen
	I. Калінішчына															
1	Антонаўка	II	1923—24	946	781	—	946	43	2	17	—	19	11	17	3	31
			1926—27	1036	899	—	1036	45	6	20	1	27	15	23	6	44
		III	23—24	1540	1182	13	1553	77	6	27	15	48	16	32	—	48
			26—27	1680	1288	30	1710	62	6	23	—	29	20	26	—	46
2	Арцёмаўка	I	23—24	896	784	—	896	33	2	17	—	19	7	36	—	43
			26—27	672	504	—	672	44	8	22	8	38	10	32	—	42
		II	23—24	1408	1179	2	1410	51	5	17	6	28	11	26	3	40
			26—27	1428	1131	9	1437	45	11	23	4	38	12	30	3	45
3	Белая Гара	II	23—24	1459	1193	—	1459	66	3	20	—	23	8	30	—	38
			26—27	1442	1193	54	1496	58	7	32	—	39	13	25	—	38
		III	23—24	1456	1008	—	1456	55	6	27	—	33	14	24	—	38
			26—27	1848	1288	—	1848	66	3	27	—	30	16	24	—	40
4	Завідаўка	I	23—24	280	252	—	280	8	—	2	—	2	1	2	—	3
			26—27	840	504	—	840	46	6	19	3	28	20	22	3	45
		II	23—24	1196	974	—	1196	33	—	14	1	15	9	21	1	31
			26—27	1182	1036	7	1182	68	4	18	5	27	20	30	2	52
5	Дубрава	I	23—24	560	504	—	560	39	3	9	2	14	3	11	—	14
			26—27	644	504	—	644	37	5	12	9	26	1	19	3	23
		II	23—24	974	787	—	974	43	—	17	—	17	8	21	1	30
			26—27	1058	784	5	1063	62	3	28	2	33	14	35	5	54
		III	23—24	1624	1512	—	1624	42	6	22	5	33	12	19	—	31
			26—27	1848	1512	3	1851	72	5	28	—	33	20	486	—	68
6	Іванаўскі	I	23—24	350	302	1	351	24	—	7	2	9	4	9	—	13
			26—27	610	286	1	611	33	—	8	4	12	2	11	—	13
		II	23—24	888	644	1	889	46	2	21	3	26	10	19	1	30
			26—27	977	756	1	978	38	1	18	3	22	7	21	3	31
		III	23—24	1568	1232	—	1568	44	3	12	—	15	10	32	8	50
			26—27	616	504	—	616	41	—	12	—	12	6	20	—	26
7	Навінка	II	23—24	300	504	2	302	33	2	7	2	11	9	14	1	24
			26—27	633	532	54	687	36	6	14	3	23	9	17	—	26
		III	23—24	1221	1064	2	1223	64	2	22	1	25	17	24	—	41
			26—27	958	644	58	1016	43	5	21	2	28	13	19	1	33
8	Чырвоны	II	23—24	616	504	—	616	39	5	21	—	26	11	21	—	32
			26—27	756	644	3	759	36	6	20	—	26	11	21	—	32
		III	23—24	1210	960	5	1215	62	4	25	1	30	14	23	—	37
			26—27	1341	1061	13	1354	53	6	42	2	50	18	35	4	57

запасу працы скарыстана (дзён)
rat an Arbeit wurde verbraucht (in Tagen)

тва ten: Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Разам на пал. г—ку Im Ganzen für Feldarbeiten	На гародніцтва і садоўніцтва Für Gemüsebau	На сенажаці Für Wiesenbau	Усяго на земляробства Im Ganzen in des Landwirtschaft	На жывёлагадоўлю Für Viehzucht: Коні Pferde	Прадукцыйную Produktive: Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im Ganzen	Усяго на жывёлагад. Im Ganzen für Viehzucht	Працы агульн. для усей г—кі Gesammtarbeit für die Wirtschaft	Усяго на гаспадаркувытворчасьць Im Ganzen für den Wirtschaftsbetrieb	На хатнюю г—ку Für die Hauswirtschaft	Продаж працы Arbeitsverkauf	Усяго скарыстана Gesammtsumme der angewandten
28	15	2	138	23	18	179	47	42	14	60	2	118	165	80	424	201	131	756
42	15	3	176	24	30	230	48	67	15	56	2	140	188	80	498	219	142	859
35	40	—	248	63	43	354	75	67	23	114	3	207	282	80	716	—	—	716
35	30	—	202	51	37	290	50	53	12	103	2	170	220	80	590	300	135	1025
32	10	—	137	22	15	174	31	22	6	13	2	43	74	80	328	180	—	508
44	26	—	194	36	28	258	50	22	9	50	1	82	132	80	470	180	—	650
26	14	—	159	22	29	210	50	47	11	51	3	112	162	80	452	265	69	786
47	14	2	191	36	32	259	48	42	12	39	4	97	145	80	484	260	225	969
30	20	—	177	31	27	235	53	44	9	53	2	108	161	80	476	234	10	720
38	32	—	205	27	31	263	68	61	19	85	5	170	238	80	581	240	51	872
35	40	—	201	37	33	271	50	44	14	25	6	89	139	80	490	270	—	760
44	25	—	205	28	35	268	63	53	17	73	5	148	211	80	559	300	25	884
5	3	—	21	3	6	30	11	6	1	—	—	7	18	80	128	60	62	250
31	31	12	193	29	21	243	44	27	8	39	2	76	120	80	443	135	72	650
31	18	—	128	19	17	164	44	37	10	32	3	82	126	80	370	231	74	675
36	46	10	239	34	23	296	43	40	10	44	2	96	139	80	515	223	146	884
23	17	—	107	19	14	140	28	12	2	31	2	47	75	80	295	135	—	430
22	23	—	131	31	36	198	44	43	12	34	2	91	135	80	413	135	25	573
30	16	—	136	26	17	179	43	43	11	36	3	93	136	80	395	171	1	567
41	19	—	209	35	52	296	63	60	23	46	3	132	195	80	571	197	35	803
32	25	—	163	28	26	217	50	33	15	70	3	121	171	80	468	300	—	768
59	30	—	262	36	80	378	94	87	37	68	3	195	289	80	747	390	95	1232
16	8	—	70	9	9	88	17	13	6	15	1	35	52	80	220	93	1	314
18	10	—	86	12	15	113	30	25	4	23	1	53	83	80	276	120	43	439
34	17	—	153	21	23	197	54	44	14	52	3	113	167	80	444	176	8	628
28	17	—	136	19	22	177	43	37	9	31	2	79	122	80	379	189	112	680
38	10	—	157	15	30	202	63	65	14	25	2	106	169	80	451	300	—	751
26	30	—	135	19	14	168	31	22	6	20	1	49	80	80	328	120	—	448
26	9	1	104	12	21	137	32	35	9	35	2	81	113	80	330	111	—	441
30	18	—	133	26	16	175	39	43	11	38	1	93	132	80	387	146	—	533
40	26	—	196	38	35	269	92	70	17	68	3	158	250	80	599	219	—	818
41	31	2	178	39	21	238	56	46	16	65	2	129	185	80	503	180	—	683
35	14	—	146	28	18	192	38	44	12	54	3	113	151	80	423	120	—	543
28	9	—	131	22	19	172	44	29	9	32	3	73	117	80	369	120	75	564
40	20	1	190	31	27	248	62	63	17	113	6	199	261	80	589	183	8	780
63	22	3	248	52	40	340	67	60	24	79	3	166	233	80	653	255	193	1101

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	Гадавы запас працы (дз.) / Jahresvorrat an Arbeit (in Tagen): Сваей / An eigener: Уся / Im Ganzen	Сваей: У т. ліку асабістай / Davon an Grundarbeit.	Найманай / An gedungener	Увесь запас / Gesammtvorrat	З гадавога / Vom Jahresvor — На ральніц / Für Feldarbei: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Ячмень / Gerste	Проса / Hirse	Разам / Im Ganzen	Экстэнсыўныя / Extensive: Авёс / Hafer	Грэчка / Buchweizen	Ярыца / Sommerrog.	Разам / im Ganzen
9	Ялуга	II	1923—24	820	776	—	820	44	5	16	3	24	18	20	2	40
			1926—27	790	697	3	793	46	6	20	3	29	18	28	3	49
		III	23—24	1652	1372	—	1652	72	11	29	2	42	23	38	—	61
			26—27	1764	1400	3	1767	94	10	37	5	52	38	46	12	96
	в. Іванаўская (сярэдняе)	I	23—24	482	448	—	482	22	1	6	1	8	3	8	—	11
			26—27	678	538	1	679	39	2	12	4	18	7	14	1	22
		II	23—24	977	739	1	978	43	2	16	2	20	11	20	1	32
			26—27	1022	823	14	1036	46	4	20	3	27	12	23	3	38
		III	23—24	1112	876	3	1115	62	5	24	2	31	16	26	1	43
			26—27	1366	1050	20	1386	58	6	32	2	40	19	32	3	54
10	Аўчынікава II	I	23—24	165	—	—	165	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	689	564	1	670	30	5	12	—	17	7	1	—	8
		II	23—24	560	504	5	565	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	700	504	3	703	24	2	9	—	11	6	7	—	13
11	Буравесьнік	I	23—24	504	—	—	504	30	—	15	—	15	8	19	—	27
			26—27	504	—	—	504	50	—	12	1	13	12	8	—	20
		II	23—24	1162	837	2	1164	37	4	19	—	23	19	20	—	39
			26—27	1394	960	5	1399	58	14	20	—	34	23	35	—	58
12	Буцуева	II	23—24	812	728	—	812	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	700	616	11	711	53	11	17	1	29	15	12	—	27
		III	23—24	644	—	60	704	44	15	22	—	37	20	24	—	44
			26—27	700	644	23	723	52	23	24	—	47	35	14	—	49
13	Зара	II	23—24	759	314	—	759	24	6	11	—	17	7	14	—	21
			26—27	888	706	1	889	28	8	14	—	22	11	20	—	31
14	Зарэчча	II	23—24	1036	882	—	1036	27	—	7	—	7	10	8	—	18
			26—27	980	896	18	998	48	4	18	—	22	23	15	—	38
15	Зялёны	I	23—24	504	—	—	504	15	5	12	—	17	8	5	—	13
			26—27	504	—	—	504	30	8	17	—	25	15	12	—	27
		II	23—24	1106	918	1	1107	37	4	18	—	22	16	11	—	27
			26—27	1019	888	41	1060	43	5	20	—	25	15	22	—	37
16	Кісялёва	I	23—24	616	484	1	617	25	1	7	—	8	5	6	—	11
			26—27	787	974	1	788	26	3	11	—	14	4	5	—	9
		II	23—24	916	703	1	917	38	4	16	—	20	8	10	—	18
			26—27	1302	851	3	1305	28	5	11	—	16	6	7	—	13
		III	23—24	1338	930	4	1342	51	5	20	1	26	19	12	—	31
			26—27	1254	1025	1	1255	32	8	17	—	25	14	6	—	20

запасу працы скарыстана (дзён) rat an Arbeit wurde verbraucht (in Tagen)																		
тва ten							На жывёлагадоўлю. Für Viehzucht											
								Прадукцыйную Produktive										
Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Разам на пал. г—ку Im Ganzen für Feldarbeiten	На гародніцтва і садоўніцтва Für Gemüsebau	На сенажаці Für Wiesenbau	Усяго на земляробства Im Ganzen in des Landwirtschaft	Коні Pferde	Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im Ganzen	Усяго на жывёлагад. Im Ganzen für Viehzucht	Працы агульн. для ўсей г—кі Gesammtarbeit für die Wirtschaft	Усяго на гаспадарку-вытворчасьць Im Ganzen für den Wirtschaftsbetrieb	На хатнюю г—ку Für die Hauswirtschaft	Продаж працы Arbeitsverkauf	Усяго скарыстана Gesammtsumme der angewandten
31	14	—	153	23	19	195	54	44	13	51	3	111	165	80	440	193	26	659
32	20	4	180	29	39	248	52	40	11	48	2	101	153	80	481	188	51	720
74	40	10	299	43	44	386	113	82	19	58	3	162	275	80	741	375	—	1116
100	63	14	419	57	81	557	84	85	23	62	2	172	256	80	893	375	285	1553
14	8	—	63	10	9	82	19	11	4	13	1	29	48	80	210	96	34	340
23	17	3	122	19	19	160	33	44	8	29	2	83	116	80	356	126	48	530
30	16	—	141	22	21	184	48	41	12	47	3	103	151	80	415	189	48	652
33	21	2	167	24	28	219	48	44	12	42	2	100	148	80	447	199	106	752
42	26	2	206	35	32	273	74	63	17	68	4	152	226	80	579	226	3	808
58	31	4	245	44	42	331	65	59	20	70	3	152	217	80	628	262	134	1024
—	—	—	—	—	—	—	9	7	—	5	1	13	22	80	102	40	—	142
23	8	3	89	22	26	137	20	40	9	31	1	81	101	80	318	140	180	638
—	—	—	—	—	—	—	19	11	—	43	4	58	77	80	157	135	—	292
24	9	2	83	27	22	132	31	51	13	33	2	99	130	80	342	165	180	687
19	12	—	103	16	10	129	31	22	6	75	2	105	136	80	345	120	—	465
22	7	—	112	6	26	144	31	22	7	—	1	30	61	80	285	120	—	405
38	13	2	152	17	15	184	44	47	14	62	3	126	170	80	434	185	67	686
65	29	35	279	22	13	314	49	54	14	38	2	108	157	80	551	200	48	799
—	—	—	—	—	—	—	16	22	4	—	1	27	43	80	123	120	3	246
32	16	6	163	24	36	223	44	43	10	26	2	81	125	80	428	120	—	548
44	25	37	231	14	28	273	200	136	36	200	19	391	591	80	944	135	—	1079
57	19	28	252	26	23	301	41	53	14	53	3	123	164	80	545	195	—	740
34	12	—	108	13	10	131	30	30	10	41	3	84	114	80	325	153	—	478
41	11	1	134	20	12	166	34	38	8	39	2	87	121	80	367	176	119	662
14	8	—	74	10	8	92	35	33	6	46	2	87	122	80	294	165	18	477
39	12	—	159	23	17	199	35	43	9	43	2	97	132	80	411	218	50	679
19	15	3	82	20	8	110	31	11	—	38	1	50	81	80	271	120	—	391
32	12	6	132	17	10	159	50	25	—	68	1	94	144	80	383	120	11	514
36	15	—	137	14	13	164	27	27	9	52	2	90	117	80	361	157	57	575
32	17	5	159	20	14	193	34	33	10	44	2	89	123	80	396	176	169	741
20	8	—	72	9	9	90	19	21	5	20	1	47	66	80	236	125	59	420
26	13	—	88	15	21	124	28	21	5	25	2	53	81	80	285	150	33	468
41	19	2	138	20	17	175	41	42	13	75	3	133	174	80	429	162	22	613
32	14	1	104	19	23	146	33	36	8	48	2	94	127	80	353	165	30	548
40	17	—	165	17	24	206	56	59	21	112	4	196	252	80	538	200	50	788
30	19	6	132	17	29	178	54	47	12	72	2	133	187	80	445	230	70	745

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	Гады Jahre	Гадавы запас працы (дз.) Jahresvorrat an Arbeit (in Tagen)				З гадавога / Vom Jahresvor / На ральніц / Für Feldarbei								
				Сваей An eigener					Інтэнсыўныя Intensive				Экстэнсыўныя Extensive			
				Усяго Im Ganzen	У т. ліку асноўная Davon an Grundarbeit.	Найманай An gedungener	Увесь запас Gesammtvorrat	Зім. жыта Winterroggen	Пшаніца Weizen	Ячмень Gerste	Проса Hirse	Разам Im Ganzen	Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам Im Ganzen
17	Маленькі	II	1923–24	952	896	1	953	66	7	15	—	22	31	10	—	41
			1926–27	952	840	—	952	33	4	15	—	19	10	8	—	18
18	Прасьвет	I	23–24	650	560	3	653	28	4	11	—	15	6	13	1	20
			26–27	538	437	9	547	33	8	13	—	21	7	10	—	17
		II	23–24	701	510	1	702	51	6	20	—	26	15	19	—	34
			26–27	856	557	4	860	37	8	15	—	23	8	18	—	26
19	Прывольле	I	23–24	476	—	—	476	38	—	15	—	15	3	11	—	14
			26–27	476	—	—	476	41	5	7	—	12	10	28	—	38
		II	23–24	602	560	—	602	31	5	16	—	21	11	17	—	28
			26–27	714	630	1	715	47	8	18	—	26	12	24	1	37
20	Сядзібны	I	23–24	686	490	—	686	34	6	11	—	17	7	11	—	18
			26–27	644	560	1	645	37	10	15	—	25	9	14	—	23
		II	23–24	616	392	—	616	20	—	7	—	7	3	4	—	7
			26–27	728	504	10	738	44	10	13	—	23	31	15	—	46
		III	23–24	728	504	3	731	66	6	34	—	40	25	24	—	49
			26–27	504	—	6	510	32	9	15	—	24	16	10	—	26
21	Усход	I	23–24	714	630	—	714	29	3	10	—	13	4	14	—	18
			26–27	784	700	4	788	33	8	10	—	18	7	9	—	16
		II	23–24	781	462	—	781	32	2	11	—	13	8	12	—	20
			26–27	742	669	—	742	38	8	19	—	27	10	13	—	23
		III	23–24	1064	952	—	1064	44	6	24	1	31	14	32	—	46
			26–27	896	784	40	936	36	8	15	2	25	10	24	—	34
22	Ясная Паляна	I	23–24	535	465	1	536	29	2	8	—	10	5	5	—	10
			26–27	585	504	4	589	33	9	15	—	24	8	13	—	21
		II	23–24	1094	893	—	1094	36	4	17	—	21	15	14	—	29
			26–27	1081	904	1	1082	47	7	19	—	26	16	19	—	35
	в. Кіс. Буда (сярэдняе)	I	23–24	591	482	1	592	18	2	8	—	10	5	8	—	13
			26–27	888	728	6	894	31	6	12	—	18	6	10	—	16
		II	23–24	896	711	—	896	39	4	15	—	19	11	12	—	23
			26–27	918	739	8	926	36	7	16	—	23	12	19	—	31
		III	23–24	944	720	19	963	51	9	23	1	33	19	20	—	39
			26–27	703	588	15	718	36	12	19	—	31	20	13	—	33
23	Вузкі	I	23–24	577	—	—	577	10	—	5	—	5	2	1	—	3
			26–27	504	—	5	509	25	—	10	—	10	1	10	—	11
		II	23–24	930	745	—	930	28	—	8	1	9	4	6	—	10
			26–27	1022	736	19	1041	35	—	16	—	16	6	13	—	19

з а п а с у   п р а ц ы,   с к а р ы с т а н а   (д з ё н)
r a t   a n   A r b e i t   w u r d e   v e r b r a u c h t   (in Tagen)

т в а / t e n							На жывёлагадоўлю / Für Viehzucht											
								Прадукцыйную / Produktive										
Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Разам на пал. г—ку Im Ganzen für Feldarbeiten	На гародніцтва і садоўніцтва Für Gemüsebau	На сенажаці Für Wiesenbau	Усяго на земляробства Im Ganzen in des Landwirtschaft	Коні Pferde	Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im Ganzen	Усяго на жывёлагад. Im Ganzen für Viehzucht	Працы агульн. для ўсей г—кі Gesammtarbeit für die Wirtschaft	Усяго на гаспадарку-вытворчасьць Im Ganzen für den Wirtschaftsbetrieb	На хатнію г—ку Für die Hauswirtschaft	Продаж працы Arbeitsverkauf	Усяго скарыстана Gesammtsumme der angewandten
37	13	2	181	30	28	239	56	50	9	113	2	174	230	80	549	120	—	669
38	11	4	123	20	23	166	38	41	9	39	1	90	128	80	374	120	—	494
27	10	2	102	12	10	124	25	25	6	35	3	69	94	80	298	120	—	418
34	15	5	125	12	16	153	33	29	5	23	2	59	92	80	325	126	60	511
44	8	8	171	21	16	208	44	51	10	75	4	140	184	80	472	180	60	712
42	15	5	148	16	19	183	29	45	9	35	2	91	120	80	383	130	30	543
16	13	—	96	6	14	116	16	22	7	27	2	58	74	80	270	90	50	410
16	10	7	124	9	14	147	—	28	3	32	1	64	64	80	291	120	54	465
15	12	1	108	8	12	128	21	41	6	57	6	110	131	80	339	150	—	489
36	24	16	186	24	5	215	31	43	8	46	11	108	139	80	434	150	38	622
28	12	—	109	17	10	136	27	20	6	20	2	48	75	80	291	158	8	447
32	12	11	140	23	11	174	31	29	7	31	3	70	101	80	355	158	56	569
19	6	—	59	8	5	72	16	11	3	23	4	41	57	80	209	105	183	497
28	12	13	166	39	11	216	31	18	2	34	1	55	86	80	382	120	180	682
32	25	—	212	21	25	258	63	55	17	88	5	165	228	80	566	150	60	776
35	12	3	132	30	10	172	56	43	12	38	2	95	151	80	403	180	30	613
12	9	—	81	9	7	97	16	18	4	14	1	37	53	80	230	120	—	350
23	13	10	113	21	20	154	27	31	7	41	2	81	108	80	342	150	45	537
30	14	1	110	17	10	137	35	26	9	36	3	74	109	80	326	90	6	422
31	20	8	147	20	17	184	28	29	9	36	2	76	104	80	368	145	96	609
44	25	—	190	3	20	213	50	45	20	100	4	169	219	80	512	150	—	662
22	15	12	144	16	21	181	50	44	14	25	2	85	135	80	396	180	42	618
23	7	—	79	9	7	95	21	9	6	21	2	38	59	80	234	145	20	399
31	14	5	128	17	15	160	27	22	7	24	2	55	82	80	322	155	45	522
32	14	1	133	19	14	166	35	31	8	50	2	91	126	80	372	140	3	515
31	12	7	158	19	21	198	36	42	9	38	2	91	127	80	405	180	83	668
20	9	—	70	9	8	87	20	18	5	22	2	47	67	80	234	110	25	369
25	13	4	107	15	19	141	30	25	6	28	2	61	91	80	312	146	48	506
32	13	2	128	15	13	156	34	36	10	56	2	104	138	80	374	158	31	563
36	16	11	153	20	18	191	34	40	9	41	3	93	127	80	398	168	93	659
40	21	11	195	15	25	235	96	79	24	132	8	243	339	80	654	167	30	851
37	17	19	173	21	23	217	48	47	13	55	2	117	165	80	462	206	74	742
11	3	—	32	16	3	51	21	16	3	14	—	33	54	80	185	90	27	302
26	7	—	79	21	14	114	10	26	2	1	—	29	39	80	233	80	4	317
21	6	—	74	14	9	97	21	19	4	13	1	37	58	80	235	180	—	415
35	13	—	118	22	25	165	38	42	7	13	2	64	102	80	347	190	3	540

№№ па чарэ №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	Гады Jahre	Гадавы запас працы (дз.) Jahresvorrat an Arbeit (in Tagen): Сваей An eigener: Уся Im Ganzen	Сваей An eigener: У т. ліку аснаўная Davon an Grundarbeit	Найманай An gedungener	Увесь запас Gesamtvorrat	З гадавога Vom Jahresvor — На ральніцы Für Feldarbei: Зім. жыта Winterroggen	Інтэнсыўныя Intensive: Пшаніца Weizen	Інтэнсыўныя Intensive: Ячмень Gerste	Інтэнсыўныя Intensive: Проса Hirse	Інтэнсыўныя Intensive: Разам Im Ganzen	Экстэнсыўныя Extensive: Авёс Hafer	Экстэнсыўныя Extensive: Грэчка Buchweizen	Экстэнсыўныя Extensive: Ярыца Sommerrog.	Экстэнсыўныя Extensive: Разам im Ganzen
24	Вінагр. Труд	II	1923—24	893	664	—	893	41	3	19	2	24	17	9	—	26
			1926—27	1350	1156	10	1360	46	4	26	3	33	23	20	—	43
		III	23—24	1624	1512	—	1624	33	—	9	4	13	8	15	—	23
			26—27	1848	1456	—	1848	45	—	41	4	45	20	36	—	56
25	Задні	I	23—24	742	596	1	743	32	—	12	—	12	9	13	—	22
			26—27	879	692	5	884	62	—	28	2	30	11	5	—	16
		II	23—24	851	622	—	851	28	1	12	1	14	7	11	—	18
			26—27	935	650	2	937	55	3	37	3	43	11	23	—	34
26	Пенькаўка	I	23—24	395	300	1	396	21	—	10	2	12	6	4	1	11
			26—27	627	512	2	629	25	1	11	1	13	4	5	—	9
		II	23—24	888	703	24	912	40	1	20	1	22	11	13	—	24
			26—27	846	650	12	848	28	1	14	1	16	6	9	—	15
		III	23—24	672	518	1	673	37	2	19	1	22	15	14	—	29
			26—27	686	588	1	687	24	2	12	2	16	4	6	—	10
27	Перакавы	I	23—24	644	406	—	644	26	—	6	1	7	4	9	—	13
			26—27	938	714	2	940	36	3	14	2	19	5	13	—	18
		II	23—24	560	515	1	561	29	1	13	2	16	8	10	—	18
			26—27	650	538	3	653	36	2	20	2	24	13	14	—	27
28	Першамайскі	I	23—24	378	308	—	378	11	—	4	—	4	2	3	—	5
			26—27	588	504	5	593	33	3	22	1	26	5	17	—	22
		II	23—24	1005	820	—	1005	38	—	20	—	20	12	13	—	25
			26—27	1210	820	7	1217	38	7	22	—	29	13	17	—	30
29	Сярэдні	I	23—24	952	868	—	952	25	2	13	2	17	9	5	—	14
			26—27	980	—	—	980	35	2	16	—	18	12	17	—	29
		II	23—24	988	773	—	988	35	2	16	2	20	7	16	3	26
			26—27	1154	974	—	1154	37	1	23	2	26	14	22	—	36
30	Чырв. Курган	II	23—24	834	762	—	834	17	1	9	—	10	5	5	—	10
			26—27	949	857	41	1000	38	3	24	—	27	14	21	—	35
	в. Пенькаўка (сярэдняе)	I	23—24	524	400	1	525	22	—	8	2	10	5	6	—	11
			26—27	706	580	7	713	33	2	15	1	18	5	9	—	14
		II	23—24	899	711	12	911	35	1	17	1	19	10	12	—	22
			26—27	941	725	13	954	39	2	19	1	22	10	15	—	25
		III	23—24	862	717	1	863	36	2	17	2	21	13	15	—	28
			26—27	918	759	1	919	29	1	18	2	21	8	13	—	21

запасу працы скарыстана (дзён)
rat an Arbeit wurde verbraucht (in Tagen)

тва / ten: Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Разам на пал. г—ку Im Ganzen für Feldarbeiten	На гародніцтва і садоўніцтва Für Gemüsebau	На сенажаці Für Wiesenbau	Усяго на земляробства Im Ganzen in des Landwirtschaft	На жывёлагадоўлю / Für Viehzucht: Коні Pferde	Прадукцыйную / Produktive: Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im Ganzen	Усяго на жывёлагад. Im Ganzen für Viehzucht	Працы агульн. усей г—кі Gesammtarbeit für die Wirtschaft	Усяго на гаспадарку вытворчасьць Im Ganzen für den Wirtschaftsbetrieb	На хатнюю г—ку Für die Hauswirtschaft	Продаж працы Arbeitsverkauf	Усяго скарыстана Gesammtsumme der angewandten
49	11	—	151	15	21	187	52	54	12	62	2	130	182	80	449	225	85	759
61	18	3	204	19	32	255	53	60	12	62	2	136	189	80	524	245	108	877
32	17	—	113	21	21	155	50	90	17	63	2	172	222	80	457	270	360	1087
89	25	—	260	29	36	325	69	105	17	63	2	187	256	80	661	300	3	964
39	12	—	117	22	8	147	29	26	6	42	2	76	105	80	332	190	61	581
34	12	2	156	23	17	196	31	41	7	22	1	71	102	80	378	190	63	631
26	8	—	94	17	13	124	26	34	8	31	2	75	101	80	305	191	3	499
51	22	3	208	35	18	261	38	46	10	38	2	96	134	80	475	221	61	757
16	6	—	66	20	8	94	16	18	3	16	—	37	53	80	227	80	19	326
24	10	—	81	14	9	104	25	30	4	19	1	54	79	80	263	129	59	451
40	12	—	138	17	12	167	36	29	10	55	2	96	132	80	379	174	20	573
31	9	—	99	17	14	130	29	39	7	30	2	78	107	80	317	163	70	550
46	19	—	153	7	22	182	78	79	15	78	2	174	252	80	514	143	38	695
25	9	—	84	9	13	106	31	39	9	19	2	69	100	80	286	158	8	452
17	6	—	69	7	6	82	27	22	6	27	1	56	83	80	245	143	29	417
30	10	—	113	23	20	156	27	33	6	29	1	69	96	80	332	188	80	600
31	12	1	107	5	9	121	20	35	6	49	2	92	112	80	313	132	93	538
36	13	—	136	8	20	164	33	35	7	31	2	75	108	80	352	156	3	511
13	2	—	35	5	3	43	8	8	1	12	—	21	29	80	152	83	98	333
35	12	—	128	9	11	148	30	25	5	41	2	73	103	80	331	158	39	528
34	11	—	128	28	13	169	35	46	12	83	2	143	178	80	427	200	60	687
42	30	—	169	36	15	220	31	41	7	36	2	86	117	80	417	210	3	630
28	8	—	92	13	8	113	31	33	4	19	1	57	88	80	281	150	1	432
41	16	1	140	23	18	181	31	44	9	47	1	101	132	80	393	195	75	663
30	14	—	125	12	9	146	29	40	9	38	2	89	118	80	344	192	4	540
47	15	1	162	23	22	207	40	42	7	42	2	93	133	80	420	234	171	825
20	17	—	74	8	4	86	31	34	5	26	2	67	98	80	264	170	77	511
66	17	—	183	21	22	226	33	43	10	70	2	125	158	80	464	200	70	734
18	5	—	66	8	6	80	20	19	3	20	1	43	63	80	223	104	32	359
28	10	—	103	16	13	132	25	31	5	23	1	60	85	80	297	147	58	502
35	11	—	122	16	12	150	32	44	9	49	2	104	136	80	366	181	26	573
40	14	1	141	20	18	179	33	43	8	36	2	89	122	80	381	186	68	635
42	18	—	145	9	21	175	73	81	16	75	2	174	247	80	502	168	103	773
37	12	—	120	13	18	151	39	49	10	28	2	89	128	80	359	186	7	552

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	Гадавы запас працы (дз.) / Jahresvorrat an Arbeit (in Tagen): Сваей / An eigener: Уся / Im Ganzen	Сваей: У т. ліку зенаўная / Davon an Grundarbeit.	Найманай / An gedungener	Увесь запас / Gesammtvorrat	З гадавога / Vom Jahresvor — На ральніцу / Für Feldarbei: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Ячмень / Gerste	Проса / Hirse	Разам / Im Ganzen	Экстэнсыўныя / Extensive: Авёс / Hafer	Грэчка / Buchweizen	Ярыца / Sommerrog.	Разам / Im Ganzen
31	Гуркоўскі	I	1923—24	476	364	—	476	11	—	3	1	4	2	1	—	3
			1926—27	644	—	4	648	19	5	9	3	17	9	5	8	22
		II	23—24	706	644	—	706	21	3	3	1	7	4	4	—	8
			26—27	684	650	2	686	24	8	8	2	18	9	6	1	16
		III	23—24	1016	728	—	1016	33	—	8	2	10	22	5	—	27
			26—27	1036	812	—	1036	29	12	15	1	28	22	20	2	44
32	Калінінскі	II	23—24	409	—	—	409	26	2	7	—	9	7	4	—	11
			26—27	865	739	47	912	34	8	10	—	18	18	9	—	27
		III	23—24	840	728	—	840	41	6	6	—	12	20	4	—	24
			26—27	672	504	175	847	41	12	15	3	30	20	6	—	26
33	Ляксандраўка	I	23—24	736	504	—	736	19	—	6	—	6	5	3	—	8
			26—27	1005	689	—	1005	43	8	13	2	23	12	12	4	28
		II	23—24	1232	756	2	1234	32	—	6	—	6	14	2	—	16
			26—27	1792	1232	—	1792	42	14	15	2	31	17	6	—	23
34	Маркаўка	II	23—24	420	224	—	420	30	—	5	—	5	7	4	—	11
			26—27	557	428	9	566	29	8	8	1	17	13	19	—	32
35	Новы Сьвет	I	23—24	252	—	—	252	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	308	252	—	308	18	—	4	—	4	13	4	—	17
		II	23—24	756	560	1	757	28	2	8	—	10	14	5	—	19
			26—27	910	700	13	923	36	5	12	—	17	18	12	—	30
		III	23—24	1036	756	28	1064	34	—	7	—	7	14	7	—	21
			26—27	1064	756	12	1076	41	5	20	—	25	22	12	—	34
	в. Ст. Стан (сярэдняе)	I	23—24	487	392	—	487	11	—	3	—	3	3	2	—	5
			26—27	983	616	1	984	32	5	10	2	17	11	8	4	23
		II	23—24	644	554	—	644	28	2	5	—	7	8	4	—	12
			26—27	868	703	11	879	31	8	10	1	19	14	9	—	23
		III	23—24	988	739	9	997	37	1	7	1	9	5	6	—	11
			26—27	988	734	33	1021	36	10	17	1	28	22	12	1	35
	Па Калінінщчыне (сярэдняе)	I	23—24	546	442	1	547	23	1	8	1	10	5	7	—	12
			26—27	706	580	5	711	33	4	8	1	13	6	10	—	16
		II	23—24	896	708	4	900	33	2	15	1	18	10	16	1	27
			26—27	952	762	6	958	37	5	18	1	24	11	17	1	29
		III	23—24	1016	795	7	1023	50	4	19	2	25	17	19	—	36
			26—27	1131	882	18	1149	43	7	24	2	33	18	20	2	40

з а п а с у п р а ц ы с к а р ы с т а н а (д з ё н)
r a t a n A r b e i t w u r d e v e r b r a u c h t (i n T a g e n)

т в а / t e n							На жывёлагадоўлю / Für Viehzucht											
								Прадукцыйную / Produktive										
Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Разам на пал. г—ку Im Ganzen für Feldarbeiten	На гародніцтва і садоўніцтва Für Gemüsebau	На сенажаці Für Wiesenbau	Усяго на земляробства Im Ganzen in des Landwirtschaft	Коні Pferde	Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im Ganzen	Усяго на жывёлагад. Im Ganzen für Viehzucht	Працы агульн. для ўсей г—кі Gesammtarbeit für die Wirtschaft	Усяго на гаспадаркувытворчасьць Im Ganzen für den Wirtschaftsbetrieb	На хатнюю г—ку Für die Hauswirtschaft	Продаж працы Arbeitsverkauf	Усяго скарыстана Gesammtsumme der angewandten
19	1	—	38	1	9	48	—	23	1	7	3	34	34	80	162	60	90	312
30	16	—	104	13	27	144	31	23	1	38	3	65	96	80	320	90	20	430
18	16	—	70	3	15	88	29	27	4	37	1	69	98	80	266	128	45	439
25	31	1	115	56	28	199	31	38	7	41	2	88	119	80	398	139	99	636
30	25	—	125	24	37	186	50	61	9	59	2	131	181	80	447	249	22	718
31	31	4	167	17	45	229	43	75	9	50	2	136	179	80	488	210	90	788
30	14	2	92	14	22	128	29	35	7	31	2	75	104	80	312	80	22	414
37	18	4	138	19	39	196	29	53	10	63	3	129	158	80	434	110	8	552
32	25	4	138	30	34	202	31	62	10	50	3	125	156	80	438	180	—	618
32	30	3	162	27	47	236	31	42	10	63	2	117	148	80	464	150	—	614
19	12	—	64	15	18	97	31	19	3	29	2	53	84	80	261	170	243	674
37	23	—	154	29	32	215	31	27	2	52	2	83	114	80	409	230	202	841
22	17	—	93	15	24	132	27	45	11	41	3	100	127	80	339	180	33	552
35	25	1	157	22	24	203	29	43	22	29	4	98	127	80	410	279	204	893
24	15	—	85	14	22	121	27	44	17	53	2	116	143	80	344	135	25	504
25	23	—	126	16	53	195	27	42	7	52	2	103	130	80	405	189	83	677
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—	30
21	20	—	80	22	10	112	23	11	6	7	1	25	48	80	240	90	144	474
23	17	—	97	26	26	149	31	36	8	43	2	89	120	80	349	143	6	498
34	25	—	142	19	32	193	44	46	10	48	3	107	151	80	424	186	91	701
35	15	—	112	23	39	174	38	70	8	59	2	139	177	80	431	240	11	682
44	20	—	164	31	40	235	31	50	10	52	3	115	146	80	461	195	6	662
13	6	—	38	8	11	57	13	15	1	11	2	29	42	80	179	99	118	396
32	20	—	124	22	24	170	29	22	3	39	2	66	95	80	345	150	158	653
22	16	—	85	15	21	121	27	37	7	42	2	88	115	80	316	134	28	478
30	26	1	130	17	37	184	34	42	9	47	2	100	134	80	398	181	110	689
31	22	1	111	26	37	174	42	64	9	57	2	132	174	80	428	235	15	678
35	27	1	162	23	44	229	36	51	10	53	2	116	152	80	461	195	42	698
18	7	—	70	9	8	87	20	17	5	22	1	45	65	80	232	105	28	365
27	13	2	104	19	17	140	30	28	7	27	2	64	94	80	314	144	54	512
31	14	—	123	17	16	156	37	42	10	50	2	104	141	80	377	172	29	578
35	18	3	146	21	23	190	38	43	10	38	2	93	131	80	401	182	89	672
40	23	3	177	26	30	233	73	69	17	81	4	171	244	80	557	206	24	787
46	24	6	192	31	35	258	53	53	15	60	2	130	183	80	521	227	86	834

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	Гадавы запас працы (дз.) / Jahresvorrat an Arbeit (in Tagen): Сваей / An eigener: Уся / Im Ganzen	У т. ліку асвоеных / Davon an Grundarbeit	Найманай / An gedungener	Увесь запас / Gesammtvorrat	З гадавога / Vom Jahresvor — На ральніц / Für Feldarbei: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Ячмень / Gerste	Проса / Hirse	Разам / Im Ganzen	Экстэнсыўныя / Extensive: Авёс / Hafer	Грэчка / Buchweizen	Ярыца / Sommerrog.	Разам / Im Ganzen
	II. Бабруйшчына															
1	Доля	I	1923—24	784	672	—	784	26	2	2	3	7	3	1	2	6
			1926—27	756	616	2	758	30	4	4	6	14	11	9	5	25
		II	23—24	952	784	19	971	25	2	4	3	9	7	2	—	9
			26—27	952	812	19	971	32	5	5	5	15	11	10	3	24
		III	23—24	784	504	—	784	30	6	4	4	14	2	—	3	5
			26—27	1036	868	—	1036	26	8	4	8	20	9	12	3	24
2	Загарадны	I	23—24	540	504	5	545	4	—	—	—	—	2	—	—	2
			26—27	616	504	2	618	17	5	5	2	12	4	2	2	8
		II	23—24	1366	661	—	1366	31	6	6	2	14	9	—	4	13
			26—27	728	700	6	834	24	6	3	2	11	17	2	4	23
		III	23—24	1131	818	—	1131	52	8	9	6	23	21	—	4	25
			26—27	1036	812	6	1042	29	8	5	5	18	19	—	5	24
3	Зара Камуны	I	23—24	638	594	3	641	13	—	1	2	3	4	—	1	5
			26—27	840	694	4	844	25	4	3	4	11	8	—	8	16
		II	23—24	686	560	—	686	26	2	6	3	11	12	1	2	15
			26—27	630	434	11	641	26	6	5	4	15	9	—	4	13
4	Месны	I	23—24	378	308	—	378	12	2	2	1	5	3	1	2	6
			26—27	448	364	—	448	19	6	3	3	12	5	2	6	13
		II	23—24	1030	773	4	1034	29	6	5	6	17	7	—	—	7
			26—27	1232	952	9	1241	30	6	2	5	13	10	4	2	16
		III	23—24	574	518	11	585	27	3	6	3	12	7	2	4	13
			26—27	686	574	11	697	23	7	9	3	19	8	6	6	20
5	Нов. Рыскаў	I	23—24	504	—	—	504	10	2	—	1	3	6	—	1	7
			26—27	616	—	—	616	26	4	1	3	8	9	5	3	17
		II	23—24	854	644	—	854	20	3	3	2	8	6	1	—	7
			26—27	1000	742	3	1003	36	6	4	4	14	10	6	3	19
6	Перадавы	I	23—24	1120	504	—	1120	14	—	6	1	7	7	—	—	7
			26—27	1344	1008	—	1344	35	2	4	2	8	6	7	—	13
		II	23—24	876	605	1	877	25	4	1	2	7	8	1	—	9
			26—27	896	717	6	902	35	7	2	4	13	9	6	2	17
		III	23—24	1282	857	—	1282	34	6	4	3	13	7	6	1	14
			26—27	1134	857	2	1136	36	6	2	3	11	16	3	—	19
7	Пятрова Ляда	I	23—24	1008	728	—	1008	17	1	—	3	4	3	—	5	8
			26—27	952	504	10	962	30	4	2	9	15	10	—	—	10
		II	23—24	1044	854	1	1045	31	6	4	6	16	8	1	1	10
			26—27	1176	784	—	1176	32	8	14	2	24	8	1	—	9
		III	23—24	988	820	2	990	46	6	9	4	19	10	—	—	10
			26—27	1140	916	—	1140	33	9	11	8	28	15	—	2	17

запасу працы скарыстана (дзён) / rat an Arbeit wurde verbraucht (in Tagen)																		
тва / ten							На жывёлагадоўлю / Für Viehzucht											
								Прадукцыйную / Produktive										
Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Разам на пал. г—ку Im Ganzen für Feldarbeiten	На гародніцтва і садоўніцтва Für Gemüsebau	На сенажаці Für Wiesenbau	Усяго на земляробства Im Ganzen in des Landwirtschaft	Коні Pferde	Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im Ganzen	Усяго на жывёлагад. Im Ganzen für Viehzucht	Працы агульн. для усей г—кі Gesammtarbeit für die Wirtschaft	Усяго на гаспадарку-вытворчасьць Im Ganzen für den Wirtschaftsbetrieb	На хатнюю г—ку Für die Hauswirtschaft	Продаж працы Arbeitsverkauf	Усяго скарыстана Gesammtsumme der angewandten
21	12	—	72	8	9	89	30	21	4	22	1	48	78	60	227	138	70	435
37	19	9	134	28	20	182	48	33	5	28	2	68	116	60	358	133	43	534
23	14	—	80	12	13	105	59	34	5	37	2	78	137	60	302	134	27	463
42	23	10	146	25	21	192	60	37	7	43	1	88	148	60	400	116	40	556
33	18	—	100	11	20	131	133	41	6	83	2	132	265	60	454	163	—	619
53	18	12	153	28	22	203	95	41	6	28	2	77	172	60	435	150	105	690
2	1	—	9	1	4	14	15	15	2	15	1	33	48	60	117	83	72	272
33	12	5	87	21	17	125	44	33	6	20	2	61	105	60	290	83	71	444
31	13	—	102	10	18	130	53	33	7	18	1	59	112	60	302	215	8	525
49	16	7	130	13	26	169	57	69	8	40	2	119	176	60	405	150	46	601
50	30	—	180	44	48	272	79	63	13	92	3	171	250	60	582	208	4	794
69	24	9	173	35	45	253	73	42	10	51	3	106	179	60	492	183	5	680
14	8	—	43	13	12	68	37	26	1	14	1	42	79	60	207	115	114	436
32	12	2	98	22	20	140	51	35	5	33	1	74	125	60	325	140	27	492
23	10	1	86	24	25	135	23	45	4	22	1	72	95	60	290	119	8	417
38	13	3	108	23	19	150	35	34	4	28	3	69	104	60	314	131	73	518
10	4	—	37	4	8	49	40	11	—	7	—	18	58	60	167	56	4	227
32	10	1	87	19	9	115	43	23	2	19	1	45	88	60	263	75	13	351
32	16	—	101	14	17	132	53	40	8	47	3	98	151	60	343	130	149	622
51	17	1	128	23	19	170	28	34	5	26	3	68	96	60	326	125	80	531
37	11	2	102	34	22	158	71	74	7	79	6	166	237	60	455	119	—	574
41	20	5	128	35	24	187	74	41	7	65	3	116	190	60	437	138	4	579
12	5	—	37	3	15	55	46	28	2	21	2	53	99	60	214	100	—	314
23	10	4	88	12	17	117	29	33	7	24	2	66	95	60	272	138	—	410
22	11	—	68	7	12	87	48	39	5	23	2	69	117	60	264	157	—	421
31	19	5	124	17	29	170	50	45	9	18	2	74	124	60	354	161	11	526
26	18	—	72	8	10	90	46	22	5	28	1	56	102	60	252	150	—	402
47	30	12	145	11	23	179	48	38	13	41	3	95	143	60	382	150	—	532
22	11	1	75	12	19	106	63	45	6	54	3	108	171	60	337	161	2	500
42	16	14	137	14	33	184	74	43	7	34	2	86	160	60	404	178	56	638
33	14	—	108	15	33	156	104	48	11	118	2	179	283	60	499	183	—	682
61	16	18	161	23	35	219	79	49	15	75	3	142	221	60	500	175	—	675
16	13	—	58	11	2	71	29	28	4	35	3	70	99	60	230	138	83	451
41	28	—	124	24	30	178	57	28	7	35	2	72	129	60	367	125	185	677
34	19	—	110	26	24	160	80	55	12	58	3	128	208	60	428	165	14	607
50	22	3	140	24	38	202	72	40	11	61	3	115	187	60	449	160	132	741
42	16	3	136	25	39	200	95	42	8	78	2	130	225	60	485	183	67	735
61	23	2	164	37	30	231	101	45	14	39	2	100	201	60	492	208	72	772

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	Гады Jahre	Гадавы запас працы (дз.) Jahresvorrat an Arbeit (in Tagen)				З гадавога запасу працы на ральніцу (Vom Jahresvorrat für Feldarbeit)								
				Сваей An eigener		Найманай An gedungener	Увесь запас Gesammtvorrat	Зім. жыта Winterroggen	Інтэнсыўныя Intensive				Экстэнсыўныя Extensive			
				Уся Im Ganzen	У т. ліку аснаўная Davon an Grundarbeit.				Пшаніца Weizen	Ячмень Gerste	Проса Hirse	Разам Im Ganzen	Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам Im Ganzen
8	Трудавы	I	1923—24	504	—	—	504	15	3	—	2	5	5	—	—	5
			1926—27	504	—	1	505	26	6	—	3	9	3	1	—	4
		II	23—24	952	776	—	952	28	6	2	3	11	10	—	2	12
			26—27	907	706	—	907	28	8	—	3	11	11	2	—	13
		III	23—24	1252	1064	—	1252	35	9	1	3	13	11	—	2	13
			26—27	1081	969	—	1081	43	12	3	2	17	12	—	—	12
	в. Рыскаў (сярэдняе)	I	23—24	622	512	2	624	11	1	1	1	3	3	—	1	4
			26—27	711	602	3	714	25	5	3	3	11	6	2	4	12
		II	23—24	972	736	1	973	29	5	3	3	11	9	1	1	11
			26—27	913	680	4	917	29	8	4	4	16	9	3	2	14
		III	23—24	1047	798	3	1050	38	8	6	4	18	10	2	2	14
			26—27	1033	812	4	1037	30	8	6	4	18	13	2	3	18
9	Белая Бяроза	I	23—24	602	440	—	602	16	1	—	1	2	4	2	—	6
			26—27	652	787	3	655	26	6	1	3	10	8	4	—	12
		II	23—24	806	613	—	806	35	3	2	3	8	10	5	—	15
			26—27	851	638	3	854	29	8	1	3	12	9	4	—	13
		III	23—24	986	795	42	1028	51	8	6	3	17	15	8	—	23
			26—27	1019	840	12	1031	39	7	4	4	15	15	5	—	20
10	Бярозавы Гай	I	23—24	420	252	—	420	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	644	504	4	648	21	6	2	3	11	10	9	—	19
		II	23—24	633	482	—	633	28	2	2	2	6	6	5	—	11
			26—27	874	764	20	894	31	6	3	4	13	18	13	—	31
		III	23—24	896	756	—	896	75	6	7	6	19	13	12	—	25
			26—27	1022	742	—	1022	44	9	4	5	18	26	12	—	38
11	Зялёны Крыж	I	23—24	560	364	—	560	11	—	—	—	—	4	—	—	4
			26—27	588	392	—	588	36	4	5	3	12	16	16	—	32
		II	23—24	818	686	—	818	37	—	2	1	3	11	8	—	19
			26—27	1028	798	1	1029	45	3	4	3	10	17	20	—	37
12	Нов. Слабада	I	23—24	462	336	—	462	13	—	1	2	3	3	1	—	4
			26—27	745	619	4	749	30	4	1	4	9	12	6	—	18
		II	23—24	812	599	1	813	30	2	2	3	7	9	6	—	15
			26—27	983	748	5	988	39	7	3	4	14	13	6	—	19
		III	23—24	1142	918	23	1165	83	3	8	7	18	29	12	—	41
			26—27	1310	1019	29	1339	51	6	4	5	15	26	10	—	36

запасу працы скарыстана (дзён)
rat an Arbeit wurde verbraucht (in Tagen)

тва / ten: Бульба Kartoffel	тва / ten: Лён Flachs	тва / ten: Травы Gesäte Gräser	тва / ten: Разам на пал. г—ку Im Ganzen für Feldarbeiten	На гароднiцтва i садоўнiцтва Für Gemüsebau	На сенажацi Für Wiesenbau	Усяго на земляробства Im Ganzen in des Landwirtschaft	На жывёлагадоўлю Für Viehzucht: Конi Pferde	На жывёлагадоўлю Für Viehzucht: Прадукцыйную Produktive: Быдла Rindvich	На жывёлагадоўлю Für Viehzucht: Прадукцыйную Produktive: Авечкi Schafe	На жывёлагадоўлю Für Viehzucht: Прадукцыйную Produktive: Сьвiньнi Schweine	На жывёлагадоўлю Für Viehzucht: Прадукцыйную Produktive: Птушкi Geflügel	На жывёлагадоўлю Für Viehzucht: Прадукцыйную Produktive: Разам Im Ganzen	На жывёлагадоўлю Für Viehzucht: Усяго на жывёлагад. Im Ganzen für Viehzucht	Працы агульн. для ўсей г—кi Gesammtarbeit für die Wirtschaft	Усяго на гаспадаркy-вытворчасьць Im Ganzen für den Wirtschaftsbetrieb	На хатнюю г—ку Für die Hauswirtschaft	Продаж працы Arbeitsverkauf	Усяго скарыстана Gesammtsumme der angewandten
13	10	—	48	14	11	73	46	22	3	19	3	47	93	60	226	75	—	301
32	12	4	87	10	21	118	46	28	6	37	3	74	120	60	298	100	24	422
25	12	—	88	13	25	126	59	35	4	48	1	88	147	60	333	134	34	501
38	14	7	111	12	23	146	54	40	6	39	1	86	140	60	346	118	36	500
37	20	—	118	40	31	189	162	114	22	216	9	361	523	60	772	200	—	972
56	23	6	157	24	23	204	96	60	14	72	3	149	245	60	509	208	25	742
12	7	—	37	8	8	53	35	21	2	17	1	41	76	60	189	92	52	333
32	13	2	95	18	18	131	42	31	6	28	2	67	109	60	300	112	45	457
27	13	—	91	15	20	126	54	43	6	40	2	91	145	60	331	153	29	514
41	16	6	122	18	27	167	53	43	7	34	2	86	139	60	366	146	58	570
40	18	1	129	22	21	172	100	64	12	114	5	195	295	60	527	175	13	715
56	23	8	153	29	28	210	81	45	12	61	3	121	202	60	462	180	20	672
10	8	—	42	4	8	54	23	14	1	12	1	28	51	60	165	95	53	313
28	18	3	97	13	21	131	44	23	4	31	1	59	103	60	294	100	62	456
32	17	1	108	19	26	153	53	36	4	41	2	83	136	60	349	133	19	501
35	19	4	112	22	26	160	49	35	5	50	1	91	140	60	360	133	33	526
33	12	2	138	18	40	196	95	49	11	72	2	134	229	60	485	180	—	665
47	20	7	148	25	33	206	65	40	10	77	2	129	194	60	460	175	4	639
—	—	—	—	—	—	—	23	11	1	20	1	33	56	60	116	63	—	179
34	16	2	103	17	16	136	23	23	4	20	2	49	72	60	268	63	363	694
16	10	—	71	8	18	97	45	25	4	23	2	54	99	60	256	113	33	402
45	16	3	139	18	26	183	70	43	8	40	2	93	163	60	406	144	35	585
52	24	—	195	28	52	275	128	63	15	79	3	160	288	60	623	113	45	781
68	20	—	188	22	35	245	76	47	10	55	3	115	191	60	496	200	29	725
8	10	—	33	9	7	49	46	11	—	7	1	19	65	60	173	100	—	273
34	28	3	145	22	27	194	46	28	4	55	2	89	135	60	389	150	18	557
11	18	—	88	12	20	120	60	34	1	40	2	77	137	60	317	163	30	510
54	29	3	178	29	30	137	61	37	8	54	2	101	162	60	459	156	37	652
9	8	—	37	8	11	56	23	16	1	14	1	32	55	60	171	81	14	266
26	18	1	102	18	19	139	42	24	3	29	1	57	99	60	298	113	59	470
25	14	—	91	18	27	136	57	42	7	28	2	79	136	60	332	141	9	482
38	22	3	135	20	22	177	59	42	7	39	2	90	149	60	386	142	59	587
35	35	—	212	18	66	296	144	79	16	83	3	181	325	60	681	205	—	886
49	40	5	196	32	39	167	91	52	8	80	2	142	233	60	560	225	73	858

№№ на чарэс / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	Гадавы запас працы (дз.) / Jahresvorrat an Arbeit (in Tagen): Сваей / An eigener: Уся / Im Ganzen	Сваей: У т. ліку аснаўная / Davon an Grundarbeit.	Найманай / An gedungener	Увесь запас / Gesammtvorrat	З гадавога / Vom Jahresvor — На ральніцу / Für Feldarbei: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Інтэнсыўныя: Ячмень / Gerste	Інтэнсыўныя: Проса / Hirse	Інтэнсыўныя: Разам / Im Ganzen	Экстэнсыўныя / Extensive: Авёс / Hafer	Экстэнсыўныя: Грэчка / Buchweizen	Экстэнсыўныя: Ярыца / Sommerrog.	Экстэнсыўныя: Разам / Im Ganzen
13	Н. Фундаменка	I	1923—24	532	451	—	532	11	1	—	1	2	1	2	—	3
			1926—27	675	627	2	677	28	5	2	4	11	11	7	—	18
		II	23—24	823	633	—	823	43	6	4	4	14	12	7	—	19
			26—27	907	731	1	908	35	7	5	5	17	13	8	—	21
		III	23—24	1400	1109	—	1400	77	8	4	4	16	24	8	—	32
			26—27	1030	784	5	1035	42	6	2	5	13	20	9	—	29
	в. Фундамен. (сярэдняе)	I	23—24	336	213	—	336	13	—	1	2	3	3	2	—	5
			26—27	664	529	3	667	30	5	2	4	11	11	6	—	17
		II	23—24	846	633	2	848	35	4	3	3	10	12	6	—	18
			26—27	921	703	3	924	35	8	3	4	15	13	8	—	21
		III	23—24	1190	944	16	1204	73	7	6	5	18	22	9	—	31
			26—27	1109	840	10	1119	44	6	4	5	15	21	9	—	30
14	Барсукі	I	23—24	756	504	—	756	8	—	—	—	—	2	—	—	2
			26—27	938	686	—	938	27	4	2	6	12	11	1	—	12
		II	23—24	756	616	—	756	8	—	2	—	2	1	—	—	1
			26—27	784	728	—	784	26	6	6	9	21	9	6	—	15
15	Благадаць	I	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	504	—	—	504	21	4	—	2	6	11	9	—	20
		II	23—24	728	—	—	728	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	728	616	3	731	30	4	—	6	10	9	3	—	12
		III	23—24	1008	784	—	1008	18	4	4	—	8	—	5	—	5
			26—27	1288	1064	—	1288	65	8	6	8	22	12	5	—	17
16	Малінаўка	I	23—24	560	504	—	560	6	—	—	—	—	1	—	—	1
			26—27	672	504	—	672	35	4	2	—	6	10	7	—	17
		II	23—24	871	680	—	871	19	1	2	1	4	3	3	—	6
			26—27	1067	913	—	1067	36	4	5	4	13	10	8	—	18
		III	23—24	560	280	—	560	9	—	—	—	—	1	2	—	3
			26—27	672	—	—	672	31	4	—	4	8	14	6	—	20
	м. Багахвалаў (сярэдняе)	I	23—24	616	434	—	616	6	—	—	—	—	1	—	—	1
			26—27	823	608	—	823	30	4	2	4	10	10	4	—	14
		II	23—24	829	678	—	829	13	1	2	1	4	2	2	—	4
			26—27	974	818	1	975	32	4	4	6	14	12	6	—	18
		III	23—24	784	532	—	784	14	2	2	—	4	6	3	—	9
			26—27	1008	532	—	1008	48	6	5	6	17	12	6	—	18

запасу працы скарыстана (дзён) / rat an Arbeit wurde verbraucht (in Tagen)																		
тва / ten							На жывёлагадоўлю / Für Viehzucht											
								Прадукцыйную / Produktive										
Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Разам на пал. г—ку Im Ganzen für Feldarbeiten	На гародніцтва і садоўніцтва Für Gemüsebau	На сенажаці Für Wiesenbau	Усяго на земляробства Im Ganzen in des Landwirtschaft	Коні Pferde	Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im Ganzen	Усяго на жывёлагад. Im Ganzen für Viehzucht	Працы агульн. для ўсей г—кі Gesammtarbeit für die Wirtschaft	Усяго на гаспадарку-вытворчасьць Im Ganzen für den Wirtschaftsbetrieb	На хатнюю г—ку Für die Hauswirtschaft	Продаж працы Arbeitsverkauf	Усяго скарыстана Gesammtsumme der angewandten
5	2	—	23	3	6	32	9	11	1	10	1	23	32	60	124	88	37	249
28	17	2	104	12	15	131	35	25	3	26	2	56	91	60	282	133	175	590
29	13	1	119	15	29	163	62	42	6	35	2	85	147	60	370	129	13	512
40	17	4	134	19	17	170	54	40	6	41	2	89	143	60	373	142	65	580
53	22	4	204	23	45	272	135	73	12	92	7	184	319	60	651	213	—	864
53	20	7	164	21	21	206	70	42	9	57	2	110	180	60	446	165	46	657
8	7	—	36	6	8	50	19	14	1	12	1	28	47	60	157	82	31	270
27	18	2	105	15	19	139	40	24	3	30	1	58	98	60	297	113	73	483
27	14	1	105	15	26	146	65	38	5	33	2	78	143	60	349	134	18	501
41	19	4	135	20	23	178	57	40	7	43	2	92	149	60	387	127	52	566
45	23	2	192	21	50	263	128	67	13	95	5	180	308	60	631	196	8	835
53	24	6	172	23	30	225	74	44	9	66	2	121	195	60	480	186	40	706
8	7	1	26	2	11	39	46	22	2	7	1	32	78	60	177	138	90	405
33	25	1	110	15	45	170	43	39	4	38	1	82	125	60	355	150	84	589
7	6	—	24	1	8	33	46	54	4	37	2	97	143	60	236	150	—	386
28	24	4	118	17	41	176	67	72	7	57	2	138	205	60	441	175	40	656
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	—	—	—	—
35	24	—	106	11	25	142	46	33	4	28	1	66	112	60	314	125	7	446
—	—	—	—	—	—	—	23	33	—	14	1	48	71	60	131	163	—	294
24	12	11	99	21	21	141	71	44	3	21	1	69	140	60	341	163	185	689
20	12	—	63	2	8	73	46	45	—	55	—	100	146	60	279	200	200	679
50	60	2	216	17	76	309	95	63	10	41	—	114	209	60	578	200	177	955
12	9	—	28	10	4	42	23	22	—	14	1	37	60	60	162	113	20	295
29	22	1	110	17	26	153	57	36	9	41	1	87	144	60	357	138	90	585
11	8	—	48	8	9	65	43	44	4	21	2	71	114	60	239	158	42	439
48	28	5	148	19	39	206	90	61	14	68	2	145	235	60	501	192	18	711
16	18	—	46	13	6	65	46	22	—	28	5	55	101	60	226	150	—	376
37	24	—	120	17	31	168	86	59	14	151	2	226	312	60	540	150	—	690
8	7	—	22	4	8	34	33	19	1	8	1	29	62	60	156	111	57	324
32	24	1	111	14	36	161	47	37	5	37	1	80	127	60	348	143	80	571
8	6	—	35	6	7	48	45	46	3	23	1	73	118	60	226	158	86	470
38	23	4	129	19	36	184	82	59	11	56	2	128	210	60	454	183	56	693
18	16	—	61	8	7	76	46	39	—	41	3	83	129	60	265	175	100	540
43	42	1	169	17	54	240	90	61	12	96	1	170	260	60	560	175	89	824

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	Гады Jahre	Гадавы запас працы (дз.) Jahresvorrat an Arbeit (in Tagen) Сваей An eigener Уся Im Ganzen	У т. ліку аснаўная Davon an Grundarbeit.	Найманай An gedungener	Увесь запас Gesammtvorrat	З гадавога / Vom Jahresvor На ральніц / Für Feldarbei Зім. жыта Winterroggen	Інтэнсыўныя Intensive Пшаніца Weizen	Ячмень Gerste	Проса Hirse	Разам Im Ganzen	Экстэнсыўныя Extensive Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам Im Ganzen
17	Зялёная Грыва	I	1923—24	714	448	—	714	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			1926—27	896	560	—	896	28	6	2	7	15	17	5	—	22
		II	23—24	616	504	—	616	5	—	1	—	1	1	—	—	1
			26—27	700	476	—	700	31	6	10	11	27	16	5	—	21
18	Зялёная Рошча	I	23—24	504	462	—	504	4	1	—	—	1	—	—	—	—
			26—27	594	560	2	596	28	5	3	7	15	9	6	—	15
		II	23—24	633	487	—	633	13	—	1	—	1	3	—	—	3
			26—27	893	745	—	893	46	8	5	7	20	10	6	—	16
19	Ляксандраўка	I	23—24	672	504	—	672	8	2	1	1	4	2	—	—	2
			26—27	756	644	—	756	23	3	5	3	11	7	4	—	11
		II	23—24	809	549	—	809	22	3	4	2	9	5	2	—	7
			26—27	871	596	1	872	30	6	9	4	19	11	—	1	12
20	Тарасаўка	II	23—24	1246	966	—	1246	21	3	3	1	7	4	2	—	6
			26—27	1372	1148	—	1372	49	21	10	4	35	28	—	—	28
	м. Стоўпня (сярэдняе)	I	23—24	605	465	—	605	3	1	—	—	1	—	—	—	—
			26—27	711	571	1	712	27	6	3	6	15	10	5	—	15
		II	23—24	896	641	—	896	17	2	3	1	6	4	1	—	5
			26—27	1011	756	—	1011	36	9	9	5	23	14	2	—	16
	Бабруйшчына (надзельная)	I	23—24	622	462	—	622	14	1	1	2	4	3	1	1	5
			26—27	692	560	3	695	29	5	2	4	11	10	5	2	17
		II	23—24	893	683	3	896	31	4	3	3	10	10	5	—	15
			26—27	921	706	5	926	33	8	4	4	16	12	7	1	20
		III	23—24	983	731	10	993	56	8	6	4	18	16	6	1	23
			26—27	1151	907	8	1151	38	7	4	5	16	17	6	1	24
	Бабруйшчына (фондавая)	I	23—24	608	451	—	608	4	—	—	—	—	1	—	—	1
			26—27	750	585	1	751	26	5	3	5	13	10	6	—	16
		II	23—24	871	655	—	871	16	2	2	1	5	3	2	—	5
			26—27	997	781	—	997	35	7	7	5	19	13	4	—	17
		III	23—24	784	532	—	784	14	2	2	—	4	6	3	—	9
			26—27	1008	532	—	1008	48	6	5	6	17	12	6	—	18

запасу працы скарыстана (дзён)
rat an Arbeit wurde verbraucht (in Tagen)

тва / ten: Бульба Kartoffel	тва / ten: Лён Flachs	тва / ten: Травы Gesäte Gräser	тва / ten: Разам на пал. г—ку Im Ganzen für Feldarbeiten	На гародніцтва і садоўніцтва Für Gemüsebau	На сенажаці Für Wiesenbau	Усяго на земляробства Im Ganzen in des Landwirtschaft	На жывёлагадоўлю Für Viehzucht: Коні Pferde	На жывёлагадоўлю Für Viehzucht: Прадукцыйную Produktive: Быдла Rindvieh	Прадукцыйную Produktive: Авечкі Schafe	Прадукцыйную Produktive: Сьвіньні Schweine	Прадукцыйную Produktive: Птушкі Geflügel	Прадукцыйную Produktive: Разам Im Ganzen	Усяго на жывёлагад. Im Ganzen für Viehzucht	Працы агульн. для ўсей г—кі Gesamtarbeit für die Wirtschaft	Усяго на гаспадаркувытворчасьць Im Ganzen für den Wirtschaftsbetrieb	На хатнюю г—ку Für die Hauswirtschaft	Продаж працы Arbeitsverkauf	Усяго скарыстана Gesammtsumme der angewandten
—	—	—	—	6	—	6	12	17	1	14	1	33	45	60	111	119	168	398
40	17	—	122	10	48	180	64	37	6	26	1	70	134	60	374	131	40	505
7	8	—	22	—	4	26	23	22	5	20	2	49	72	60	158	138	90	386
29	16	—	124	6	57	187	48	44	8	55	2	109	157	60	404	125	--	529
4	4	—	13	1	3	17	17	13	1	10	—	24	41	60	118	88	24	230
25	24	—	107	1	42	150	48	22	2	20	1	45	93	60	303	125	43	471
12	12	—	41	4	8	53	31	22	4	9	1	36	67	60	180	125	—	305
33	22	—	137	10	71	218	82	42	7	64	1	114	196	60	474	158	12	644
7	8	—	29	6	8	43	29	11	3	14	1	29	58	60	161	100	—	261
36	18	3	102	11	37	150	67	39	6	62	2	109	176	60	386	100	4	490
14	11	—	63	8	20	91	46	33	5	37	1	76	122	60	263	129	30	432
40	19	7	127	13	47	187	70	43	11	43	1	98	168	60	415	154	4	573
16	11	—	61	8	11	80	48	41	4	20	1	66	114	60	254	206	30	490
81	22	12	227	22	56	305	74	78	15	17	1	111	185	60	550	225	30	805
3	3	—	10	3	3	16	17	13	1	11	1	26	43	60	119	98	72	189
32	20	—	109	10	43	162	51	27	5	28	1	61	112	60	334	123	36	493
13	11	—	52	6	13	71	39	34	4	25	1	64	103	60	234	150	32	416
48	19	6	148	13	56	217	70	50	11	42	1	104	174	60	451	170	12	633
11	7	—	41	6	8	55	25	17	2	15	1	35	60	60	175	138	41	354
31	17	3	108	19	19	146	46	27	4	29	2	62	108	60	314	116	62	492
38	14	—	108	13	23	144	55	39	6	36	2	83	138	60	342	140	22	504
41	19	4	133	20	24	177	56	40	7	41	2	90	146	60	383	144	52	579
42	20	2	161	25	37	223	117	65	13	95	5	178	295	60	578	186	9	773
55	23	7	163	25	29	217	78	44	10	62	2	118	196	60	473	182	35	690
5	5	—	15	3	4	22	23	15	1	10	1	27	50	60	132	103	67	302
32	22	—	109	11	38	158	50	30	5	31	1	67	117	60	335	130	6	471
11	8	—	45	6	18	69	46	39	4	24	1	68	114	60	243	153	53	449
44	22	6	143	15	48	206	73	53	11	47	1	112	185	60	451	175	29	655
18	16	—	61	8	7	76	46	39	—	41	3	83	129	60	265	175	100	540
43	42	1	169	17	54	240	90	61	12	96	1	170	260	60	560	175	89	824

Табліца № 5 Tabelle № 5

V. ВАЛАВАЯ ПРАДУКЦЫЯ V. GESAMMTPRODUKTION

(Сярэднія для аднэй гаспадаркі) (im Durchschnitt auf je eine Wirtschaft)

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	Палявая гаспадарка / Feldwirtschaft: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Інтэнсыўныя / Intensive: Ячмень / Gerste	Інтэнсыўныя / Intensive: Проса / Hirse	Інтэнсыўныя / Intensive: Разам / Im Ganzen	Экстэнсыўныя / Extensive: Авёс / Hafer	Экстэнсыўныя / Extensive: Грэчка / Buchweizen	Экстэнсыўныя / Extensive: Ярыца / Sommerrog.	Экстэнсыўныя / Extensive: Разам / Im Ganzen	Бульба / Kartoffel	Лён / Flachs	Травы / Gesäte Gräser	Разам адральніцтва / Im Ganzen in der Feldwirtschaft
	I. Калінінщчына															
1	Антонаўка	II	1923—24	91,0	6,1	24,2	0,6	30,9	12,1	29,7	4,9	46,7	75,4	14,8	2,8	261,6
			1926—27	91,4	13,7	22,9	0,5	37,1	21,0	37,7	8,8	67,5	124,6	13,7	6,0	340,3
		III	23—24	210,0	11,2	40,5	24,0	75,7	21,0	64,0	—	85,0	84,0	36,0	—	490,7
			26—27	120,0	9,6	24,0	—	33,6	42,0	52,0	—	94,0	120,0	27,0	—	394,6
2	Арцёмаўка	I	23—24	68,0	11,2	18,0	—	29,2	5,0	44,0	—	49,0	60,0	15,0	—	221,2
			26—27	90,0	14,4	28,8	4,8	48,0	26,4	48,0	—	74,4	120,0	12,0	—	344,4
		II	23—24	134,7	10,1	28,4	4,4	42,9	15,7	36,8	6,2	58,7	77,0	8,1	—	321,4
			26—27	123,8	21,8	24,6	30,0	76,4	18,4	36,6	—	55,0	121,7	6,3	3,2	386,4
3	Белая Гара	II	23—24	225,0	8,0	29,9	—	37,9	8,4	120,0	—	128,4	70,6	17,4	—	479,3
			26—27	136,8	9,9	32,9	—	42,8	15,7	52,8	—	68,5	99,4	19,5	—	367,0
		III	23—24	150,0	12,8	34,2	—	47,0	10,0	52,0	—	62,0	76,8	27,0	—	362,8
			26—27	157,5	5,1	27,0	—	32,1	28,8	56,0	—	84,8	132,0	21,0	—	427,4
4	Завідаўка	I	23—24	14,9	—	3,6	—	3,6	0,9	4,4	—	5,3	9,0	3,0	—	35,8
			26—27	72,8	8,6	25,8	6,0	40,4	22,8	42,8	2,1	67,7	69,6	27,8	21,2	299,5
		II	23—24	80,4	—	25,9	2,6	28,5	9,8	29,7	1,3	40,8	70,3	16,1	—	236,1
			26—27	101,5	6,8	27,3	7,5	41,6	23,8	44,3	0,9	69,0	91,4	27,9	19,1	350,5
5	Дубрава	I	23—24	67,5	7,2	18,0	3,0	28,2	3,8	23,2	—	27,0	52,8	17,3	—	192,8
			26—27	67,5	9,2	16,8	17,4	43,4	1,0	22,0	3,0	26,0	52,8	1,5	—	191,2
		II	23—24	95,9	—	28,7	—	28,7	8,7	32,9	1,3	42,9	67,4	18,2	—	253,1
			26—27	97,1	4,3	34,5	2,9	41,7	11,3	37,6	7,1	56,0	86,2	9,7	—	290,7
		III	23—24	127,5	16,0	27,0	12,0	55,0	15,0	36,0	—	51,0	72,0	24,0	—	329,5
			26—27	150,0	8,5	27,0	—	35,5	27,0	80,0	—	107,0	134,4	24,0	—	450,9
6	Іванаўскі	I	23—24	37,1	—	9,0	0,7	9,7	3,2	8,0	—	11,2	31,0	4,3	—	93,3
			26—27	70,2	—	15,1	3,4	18,5	1,4	13,0	—	14,4	45,4	3,5	—	152,0
		II	23—24	109,8	4,1	28,3	3,7	36,1	13,0	33,1	0,8	46,9	88,1	15,2	—	296,1
			26—27	81,9	1,9	25,6	3,9	31,4	4,7	28,7	3,2	36,6	74,0	8,4	—	232,3
		III	23—24	90,0	16,0	31,5	—	47,5	7,5	40,0	12,0	59,5	144,0	13,5	—	354,5
			26—27	68,0	—	19,2	—	19,2	4,0	20,0	—	24,0	48,0	4,5	—	163,7
7	Навінка	II	23—24	113,6	4,4	15,1	2,4	21,9	8,2	29,5	2,1	39,8	63,4	7,7	1,2	247,6
			26—27	82,3	1,0	20,9	3,0	24,9	7,8	33,7	0,2	41,7	85,4	9,2	0,8	244,3
		III	23—24	214,5	2,8	45,6	2,0	50,4	24,0	50,6	—	74,6	94,3	17,0	—	450,8
			26—27	106,1	6,2	24,0	2,4	32,6	21,0	41,0	0,8	62,8	108,0	12,5	3,2	325,2
8	Чырвоны	II	23—24	82,5	14,4	31,5	—	45,9	13,6	28,0	—	41,6	84,0	14,3	—	268,3
			26—27	59,5	4,7	27,0	—	31,7	6,8	25,2	—	32,0	67,2	5,3	—	195,7
		III	23—24	208,5	8,3	35,3	0,8	44,4	18,4	42,6	—	61,0	81,6	16,7	2,4	414,6
			26—27	123,5	11,5	43,5	3,2	58,2	26,3	55,0	4,8	86,1	141,1	17,0	5,6	431,5

Ад гародніцтва Vom Gemüsebau	Усяго ад земляробства Im Ganzen von der Landwirtschaft	Жывёлагадоўля Viehzucht							Валавая прадукцыя ад сельскае г—кі (A) Gesammtproduktion in der Landwirtschaft (A)	Кошт насеньня (a) Wert des Saatgutes (a)	Амартызацыя сродкаў вытворч. (b) Ammortisation der Betriebmittel (b)	A — (a + b)	Павялічэньне (+) памяньш. (—) Steigerung (+) Verminderung (—)	Заробкі па-за сваёй с. г-кай Nebenverdienst
			Прадукцыйная Produktive											
		Коні Pferde	Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im Ganzen	Усяго ад жывёлагадоўлі Im Ganzen von der Viehzucht						
13,8	275,4	31,1	207,0	29,4	125,8	8,9	371,1	402.2	677,6	76,0	25,4	576.2	+ 88,9	48.0
13,8	354,1	35,9	251,3	30,2	129,5	9,2	420,2	456,1	810,2	98,6	46,5	665,1		102,9
9,2	499,9	38,5	161,0	45,9	319,2	9,5	535,6	574,1	1074,0	142,4	56,5	875,1	+ 163,8	—
9,2	403,8	37,0	150,0	32,4	583,8	9,6	775,8	812,8	1216,6	114,6	63,1	1038,9		285,0
9,2	230,4	23.0	66,0	27,0	16,2	6,4	115,6	138,6	369,0	64,1	24,1	280.8	+ 151,7	—
13,8	358,2	28,5	69,0	32,4	51,3	9,6	162,3	190,8	549,0	99,8	16,7	432,5		—
9,2	330,6	31.8	126,8	30,2	94,4	10.6	262,0	293,8	624,4	93,1	22,6	508,7	+ 94,0	43,7
11,5	397,9	35,1	160,8	30,4	99,2	17,1	307,5	342,6	740,5	111,9	25,9	602,7		187,7
13,8	493,1	32,9	154,1	27,5	109,5	6,4	297,5	330,4	823,5	138,9	24,2	660,4	+ 18,4	10,0
11,5	378,5	35,4	142,8	35,6	215,5	16,5	410,4	445,8	824,3	106,4	39,1	678,8		51,4
13,8	376.6	32,5	184,0	27,9	111,0	13,7	336,6	369,1	745,7	105.3	30,6	609,8	+ 46,9	—
9,2	436,6	36,0	145,6	31,5	159,6	11,2	347,9	383,9	820,5	123.8	40,0	656,7		50,0
2,3	38,1	26,0	16,7	2,6	—	0,8	20,1	46,1	84,2	10,4	3,9	69,9	+ 323,2	11,8
6,9	306,4	29,0	83,4	27,8	41,2	8,3	160,7	189,7	496,1	87,0	16,0	393,1		45,7
9.2	245,3	31,4	159,1	26,7	92,5	12.6	290,9	322,3	567,6	68,4	18,7	480,5	+ 85,1	54,2
13,8	364,3	29,9	167,9	26,2	106,2	6,3	306,6	336,5	700,8	101,5	33,7	565,6		106,4
6,9	199,7	22.8	72,5	12,4	47,3	6,1	138,3	161,1	360,8	56,0	9,7	295.1	+ 200,4	—
20,7	211,9	32,5	165,9	29,4	122,1	8,3	325,7	358,2	570,1	55,4	19,2	495,5		35,0
13,8	266,9	33,7	107,8	30,0	57,5	15,5	210,8	244,5	511,4	73,4	22,3	415,7	+ 219,2	0,9
16,8	307,5	37,5	223,5	42,3	129,2	11,0	406,0	443,5	751,0	84,4	31,7	634,9		41,5
9,2	338,7	32,5	138,0	29,7	289,8	8,9	466,4	498,9	837,6	95,7	39,9	702.0	+ 212,3	—
13,8	464,7	35,5	231,0	61,2	291,1	9,6	592,9	628,4	1093,1	130,8	48,0	914,3		65,0
4,6	97,9	33,1	48,3	27,3	19,8	3,1	98,5	131,6	229,5	27,0	5.8	196,7	+ 80,8	0,8
4,6	156,6	24,8	83,0	19,5	41,0	6,0	149,5	174,3	330,9	44,1	9,3	277,5		19,6
9,2	305,3	30,3	117,8	28,5	118,4	12,1	276,8	307,1	612,1	85,8	21,4	504,9	— 91,6	2,7
6,9	239,2	28,5	136,6	24,5	74,7	8,6	244,4	272,9	512,1	67,3	31,5	413,3		73,3
9,2	363,7	37,0	150,0	40,5	111,0	6,4	307,9	344,9	708,6	103,0	41,8	563,8	— 289,0	—
2,3	166,0	30,0	71,3	27,0	48,6	3,2	150,1	180,1	346,1	47,6	23,7	274,8		—
4,6	252,2	31,4	123,8	34,5	80,9	5,6	244,8	276,2	528,4	71,9	20,0	436.5	+ 100,0	—
11,5	255,8	32,6	146,8	41,1	155,4	5,7	349,0	381,6	637,4	70,8	30,1	536,5		100,9
9,2	460.0	37,4	230,0	50,0	242,7	10,7	533,4	570,8	1030,8	130,8	46,4	853,6	— 201,3	5,0
13,8	339,0	37,8	156,0	45,1	217,6	8,5	427,2	465,0	804,0	94.3	57,4	652,3		3,3
13,8	282,1	31,3	155,3	28,8	116,6	9,1	309,8	341,1	623.2	77,7	23,7	521,8	— 170,4	—
4,6	200.3	32,5	120,8	27,0	54,0	9,8	211,6	244,1	444,4	56,6	36,4	351,4		31,0
18,4	433,0	40,0	200,2	38,7	231,0	32,8	502,7	542,7	975,7	120,4	45,5	809,8	+ 5,5	20,0
13,8	445,3	34,6	226,6	47,6	233,1	12,4	519,7	554,3	999,6	125,0	59,3	815,3		98,3

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	Гады Jahre	Палявая гаспадарка / Feldwirtschaft												
				Зім. жыта Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive				Экстэнсыўныя / Extensive				Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Разам адральніцтва Im Ganzen in der Feldwirtschaft
					Пшаніца Weizen	Ячмень Gerste	Проса Hirse	Разам Im Ganzen	Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам Im Ganzen				
9	Ялуга	II	1923—24	101,4	11,0	30,0	4,6	45.6	21,0	35,4	3,4	59,8	68,9	18,9	—	294,6
			1926—27	81,2	8,9	27,7	7,9	44,5	18,2	37,3	5,1	60,6	83,3	16,3	6,4	292,3
		III	23—24	210,0	24,0	56,3	3,6	83,9	34,5	72,0	—	106,5	213,6	28,5	18,0	660,5
			26—27	195,0	21,6	49,6	4,2	75,4	63,0	90,4	16,5	169,9	475,2	29,3	26,0	970,8
	в. Іванаўская (сярэдняе)	I	23—24	36,0	1,6	8,8	0,7	11,1	2,6	10,7	—	13,3	27,8	6,0	—	94,2
			26—27	71,6	4,4	17,9	5,6	27,9	6,90	23,0	0,9	30,8	54,2	9,5	5,2	199,2
		II	23—24	111,3	5,3	30,0	2,6	37,9	12,9	34,6	2,0	49,5	75,1	14,6	0,4	288,8
			26—27	90,2	6,3	22,9	3,7	32,9	10,6	35,2	3,5	49,3	88,6	12,1	3,2	276,3
		III	23—24	193,5	10,8	39,6	3,6	54,0	20,6	49,6	1,0	71,2	105,1	20,4	3,6	447,8
			26—27	129,2	10,1	34,6	2,3	47,0	29,9	56,2	4,2	90,3	170,4	18,3	6,4	461,6
10	Аўчынікава II	I	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	41,3	7,4	16,8	—	24,2	16,2	18,6	—	34,8	60,0	2,1	13,3	175,7
		II	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	51,0	6,0	12,6	0,6	19,2	13,5	8,8	—	22,3	60,0	4,9	4,0	161,4
11	Буравесьнік	I	23—24	76,5	—	24,0	—	24,0	10,0	40,0	—	50,0	36,0	18,0	—	204,5
			26—27	51,0	—	19,2	1,2	20,4	7,5	12,0	—	19,5	48,0	8,3	—	147,2
		II	23—24	110,0	10,4	29,3	—	39,7	26,0	56,0	—	82,0	102,0	17,0	3,2	353,9
			26—27	80,0	21,9	23,6	0,4	45,9	33,0	54,8	—	87,8	204,0	38,3	153,8	609,8
12	Буцуева	II	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	80,8	20,0	28,8	—	48,8	15,9	22,4	—	38,3	54,0	14,6	26,5	263,0
		III	23—24	150,0	32,0	31,5	—	63,5	30,0	62,0	—	92,0	108,0	25,5	227,5	666,5
			26—27	135,0	25,6	42,8	—	68,4	36,0	42,0	—	78,0	138,0	21,8	310,0	751,2
13	Зара	II	23—24	78,7	15,0	21,0	0,8	36,8	7,3	28,3	—	35,6	62,9	17,6	—	231,6
			26—27	78,2	19,4	25,3	0.2	44,9	10,0	31,3	—	41,3	72,2	11,4	1,2	249,2
14	Зарэчча	II	23—24	54,4	—	13,6	—	13,6	10,0	14.0	—	24,0	16,8	7,5	—	116,3
			26—27	72,0	10,8	23,4	1,2	35,4	33,9	24,8	—	58,7	56,4	5,1	—	227,6
15	Зялёны	I	23—24	59,5	12,2	24,0	—	36,2	15,0	16,0	—	31,0	36,0	6,0	6,0	174,7
			26—27	68,0	16,0	31,5	—	47,5	18,0	20,0	—	38,0	60,0	7,5	10,0	231,0
		II	23—24	110,0	8,1	18,1	—	26,2	15,0	15,0	—	30,0	84,0	12,8	0,8	263,8
			26—27	93,6	10,1	28,9	—	39,0	13,7	29,0	—	42,7	77,3	15,5	6,4	274,5
16	Кісялёва	I	23—24	59,0	2,2	13,2	0,4	15,8	6,0	10,3	0,3	16,6	31,2	8,4	—	131,0
			26—27	51,2	6,2	20,2	0,3	26,7	4,3	8,9	0,3	13,5	40,1	6.8	—	138,3
		II	23—24	111,8	9,3	24,2	0,6	34,1	16,7	22,0	--	38,7	84,7	15,4	4,0	288,7
			26—27	76,2	8,8	22,3	0,4	31,5	7,0	11,9	—	18,9	52,8	10,4	2,4	192,2
		III	23—24	178,5	16,5	32,4	3,0	51,9	30,0	20,8	—	50,8	107,3	21,5	—	410,0
			26—27	89,0	23,5	30,0	—	53,5	9,9	10,6	—	20,5	52,1	13,5	10,0	238,6

Ад гароднiцтва Vom Gemüsebau	Усяго ад земляробства Im Ganzen von der Landwirtschaft	Жывёлагадоўля Viehzucht: Конi Pferde	Жывёлагадоўля Viehzucht: Прадукцыйная Produktive: Быдла Rindvieh	Прадукцыйная Produktive: Авечкi Schafe	Прадукцыйная Produktive: Сьвiньнi Schweine	Прадукцыйная Produktive: Птушкi Geflügel	Прадукцыйная Produktive: Разам Im Ganzen	Усяго ад жывёлагадоўлi Im Ganzen von der Viehzucht	Валавая прадукцыя ад сельскае г—кi (A) Gesamtproduktion in der Landwirtschaft (A)	Кошт насеньня (a) Wert des Saatgutes (a)	Амартызацыя сродкаў вытворч. (b) Ammortisation der Betriebsmittel (b)	A — (a + b)	Павялічэньне (+) паменш. (—) Steigerung (+) Verminderung (—)	Заробкi па-за свaёй с. г-кай Nebenverdienst
11,5	306,1	32,7	156,1	32,1	73,1	9,2	270,5	303,2	609,3	85,6	20,6	503,1	— 12,3	4,0
8,4	300,7	32,0	151,8	29,1	86.2	5,2	272,3	304.3	605,0	84.7	29.5	490,8		78,9
20,7	681,2	59,6	220,5	48,6	159,6	10,5	439,2	498,8	1180,0	191,7	46.3	942,0	+ 274,5	—
33,6	1004,4	34,4	266,0	59,4	193,2	8,8	527,4	561,8	1566,2	281,6	68,1	1216,5		242,5
4,6	98,8	22,7	41,4	18,9	18,0	3,1	81,4	114,1	212,9	27,3	6,5	179,1	+ 170,7	3,0
6,9	206,1	27,0	105,8	27,8	46,4	7,0	187,0	214,0	420,1	57,7	12,6	349,8		23,8
11,5	300,3	31,4	111,4	34,4	106.2	11,0	263,0	294,4	594,7	83,8	21,5	489,4	— ·11,8	16,2
11,5	287,8	31,9	122,1	34,1	101,4	9,1	266,7	298,6	586,4	80,0	28.8	477,6		65,7
13,8	461,6	35,6	185,5	39,1	222,0	17,3	463,9	499,5	961,1	130,0	44,0	787,1	+ 19,0	9,0
18,4	480,0	32,6	192,5	43,2	236,9	10,9	483,5	516,1	996,1	134,0	56,0	806,1		99,0
—	—	21,7	29,3	—	22,5	5,3	57,1	78,8	78,8	—	5,1	73,7	+ 344,6	—
16,8	192,5	28,3	140,0	23,0	87,3	5,3	255,6	283,9	476,4	51,0	7,1	418,3		195,2
—	—	25,1	46,0	—	109,2	13,3	168,5	193,6	193,6	—	22,5	171,1	+ 261,6	—
24,3	185,7	32,5	150,0	28,8	103,6	8,2	290.6	323,1	508,8	46,7	29,4	432,7		217,0
13,8	218,3	22,0	92,0	18,0	193,2	7,8	311,0	333,0	551,3	59,5	6,4	485,4	— 252,6	—
11,5	158,7	25,0	80,5	19,5	—	5,8	105,8	130,8	289,5	42,6	14,1	232,8		—
13,8	367,7	31,2	116,8	31,6	126,3	8,9	283,6	314,8	682,5	102,7	22,0	557,8	+ 175,1	133,3
16,1	625,9	30,2	165,9	27,8	80,2	8,2	282,1	312,3	938,2	176,9	28,4	732,9		113,5
—	—	23,5	80,5	18,0	—	2,4	100,9	124,4	124,4	—	2,3	122,1	+ 387,4	0,7
15,4	278,4	30,3	161,3	31,8	92,5	6,4	292,0	322,3	600,7	76,3	14,9	509,5		33,4
13,8	680,3	50,0	423,5	78,3	498,5	89,3	1089,6	1139,6	1819,9	193,4	41,9	1584,6	— 665,7	—
18,2	769,4	35,5	180,0	36,0	149,1	14,9	380,0	415,5	1184,9	217,8	48,2	918,9		—
11,5	243,1	26,6	123,1	26,4	99,9	7,1	256,5	283,1	526,2	67,3	19,3	439,6	+ 23,6	—
11,5	260,7	29,4	161,6	21,0	80,1	5,5	268,2	297,6	558,3	72,2	22,9	463,2		93,5
9,2	125,5	32,0	129,4	21,8	140,6	8,8	300,6	332,6	458,1	33,6	11,0	413,5	+ 153,8	3,9
19,6	247,2	35,8	197,0	27,6	165,9	7,6	398,1	433.9	681,1	66,1	47,7	567,3		53,1
16,1	190,8	25,0	56,0	—	40,5	3,2	99,7	124,7	315,5	50,8	6,2	258,5	+ 132,0	10,0
16,1	247,1	33,0	100,1	—	83,7	4,8	188,6	221,6	468,7	67,0	11,2	390,5		21,0
6,9	270,7	25,8	114,7	34,6	97,5	4,8	251,6	277,4	548,1	76,6	18,8	452,7	+ 11,4	80,0
18,4	292,9	28,0	115,2	33,1	97,6	7,5	253,4	281,4	574.3	79,8	30,4	464,1		162,1
9,2	140,2	21,6	92.3	14,7	29,1	3,4	139,5	161,1	301,3	38,0	5,9	257,4	+ 20,0	14,1
11,5	149,8	24,0	95,8	16,1	33,7	4,2	149,8	173,8	323,6	40,0	6,2	277,4		34,2
13,8	302,5	30,3	128,8	32,6	177,6	8,7	347,7	378,0	680,5	83,8	12,4	584,3	— 113,4	12,9
16,1	208,3	29,3	156,1	29,1	109,9	8,8	303,9	333,2	541,5	55,7	14.9	470,9		34,2
9,2	419,2	30,1	193,2	42,6	326,4	12,1	574,3	604,4	1023,6	118,9	26,7	878,0	— 272,2	16,7
9,2	247,8	36,8	166,5	32,0	208,7	9,1	416,3	453,1	700,9	69,3	25,8	605,8		16,7

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	Гады Jahre	Палявая гаспадарка Feldwirtschaft												
					Інтэнсыўныя Intensive				Экстэнсыўныя Extensive							
				Зім. жыта Winterroggen	Пшаніца Weizen	Ячмень Gerste	Проса Hirse	Разам Im Ganzen	Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам Im Ganzen	Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Разам ад ральніцтва Im Ganzen in der Feldwirtschaft
17	Маленькі	II	1923—24	172,5	7,7	27,0	—	34,7	43,5	9,6	—	53,1	123,1	9,8	2,0	395,2
			1926—27	59,5	7,7	12,0	—	19,7	9,0	8,0	—	17,0	78,0	9,8	7,2	191,2
18	Прасьвет	I	23—24	72,8	9,0	18,2	—	27,2	7,9	16,8	1,50	26,2	40,8	7,5	2,8	177,3
			26—27	79,5	13,1	19,7	—	32,8	12,2	16,8	—	29,0	58,3	9,9	8,4	217,9
		II	23—24	168,0	26,7	27,0	—	53,7	20,0	33,4	—	53,4	100,1	8,0	15,2	398,4
			26—27	100,1	22,4	30,0	—	52,4	14,0	25,4	—	39,4	55,9	16,5	8,8	273,1
19	Прывольле	I	23—24	120,0	—	27,0	—	27,0	3,8	20,0	—	23,8	18,0	9,0	—	197,8
			26—27	42,5	12,0	12,0	—	24,0	15,0	56,0	—	71,0	30,0	9,0	49,5	226,0
		II	23—24	88,2	14,0	23,7	—	37,7	16,5	38,0	—	54,5	39,1	14,3	2,4	236,2
			26—27	97,5	19,2	28,6	—	47,8	14,4	48,0	0,8	63,2	66,2	18,0	104,5	397,2
20	Сядзібны	I	23—24	88,2	16,0	25,0	—	41,0	7,5	30,0	—	37,5	63,1	12,8	—	242,6
			26—27	68,0	19,7	28,6	—	48,3	13,5	48,0	—	61,5	81,1	7,9	20,0	286,8
		II	23—24	51,0	—	16.8	—	16,8	3,0	10,0	—	13,0	54,0	7,5	—	142,3
			26—27	138,8	21,6	25,2	—	46,8	8,8	44,0	—	52,8	84,0	12,0	33,0	367,4
		III	23—24	270,0	16,0	58,5	—	74,5	36,0	56,0	—	92,0	72,0	24,0	—	532,5
			26—27	85,0	16,0	18,0	—	34,0	24,0	32,0	—	56,0	96,0	12,0	6,0	289,0
21	Усход	I	23—24	70.2	8,4	20,4	—	28,8	5,3	21,0	—	26,3	40,8	8,3	—	174,4
			26—27	59,2	18,7	19,2	—	37,9	7,4	14,4	—	21,8	33,1	7,9	65,7	225,6
		II	23—24	80,2	5,1	23,6	—	28,7	8,7	22,0	—	30,7	51,1	11,5	1,6	203,8
			26—27	77,0	11,7	25,2	—	36,9	12,3	22,0	—	34,3	55,0	14,1	38,6	255,9
		III	23—24	168,0	16,0	36,0	1,8	53,8	30,0	54,4	—	84,4	150,0	21,0	—	477,2
			26—27	85,0	9,6	14,4	4,8	28,8	7,5	48,0	—	55,5	72,0	18,0	84,0	343,3
22	Ясная Паляна	I	23—24	80,4	5,1	14,6	—	19,7	7,4	10,2	—	17,6	43,7	8,0	—	169,4
			26—27	81,6	14,1	19,4	0,8	34,3	6,4	17,8	—	24,2	50,4	6,8	12,5	209,8
		II	23—24	115,2	7,4	23,4	—	30,8	21,0	28,6	—	49,6	73,4	13,5	1,6	284,1
			26—27	106,2	12,0	24,9	0,6	37,5	18,0	31,4	—	49,4	70,1	14,8	15,3	293,3
	в. Кіс. Буда (сярэдняе)	I	23—24	67,3	5,1	15,7	0,2	21,0	6,2	14,0	0,3	20,5	34,8	8,3	0,4	152,3
			26—27	60,4	10,2	20,5	0,3	31,0	7,2	16,4	0,1	23,7	47,5	7,1	13,4	183,1
		II	23—24	95,3	8,3	26,6	0,2	35,1	15,5	24,2	—	39,7	46,1	13,0	2,4	231,6
			26—27	77,4	13,3	25,6	0,3	39,2	14,9	26,1	—	41,0	59,5	14,3	25,7	257,1
		III	23—24	181,5	20,8	36,4	15,6	72,8	30,8	42,4	—	73,2	108,5	22,8	37,3	496,1
			26—27	98,1	21,0	25,3	0,7	47,0	24,9	28,0	—	52,9	85,7	16,2	105,5	405,4
23	Вузкі	I	23—24	20,4	—	7,2	—	7,2	1,4	1,9	—	3,3	8,0	—	—	38,9
			26—27	51,0	—	12,8	—	12,8	1,7	10,6	—	12,3	34,1	5,5	—	115,7
		II	23—24	48,1	—	13,2	1,6	14,8	3,5	12,0	—	15,5	29,5	8,4	—	116,3
			26—27	76,1	—	22,0	—	22,0	6,7	16,0	—	22,7	64,1	11,6	4,5	201,0

Ад гародніцтва Vom Gemüsebau	Усяго ад земляробства Im Ganzen von der Landwirtschaft	Жывёлагадоўля Viehzucht — Коні Pferde	Прадукцыйная Produktive — Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im Ganzen	Усяго ад жывёлагадоўлі Im Ganzen von der Viehzucht	Валавая прадукцыя ад сельскае г—кі (A) Gesammtproduktion in der Landwirtschaft (A)	Кошт насеньня (a) Wert des Saatgutes (a)	Амартызацыя сродкаў вытворч. (b) Ammortisation der Betriebsmittel (b)	A — (a + b)	Павялічэньне (+) памянш. (—) Steigerung (+) Verminderung (—)	Заробкі па-за сваёй с. г-кай Nebenverdienst
25,2	420,4	30,5	155,3	32,4	321,3	8,0	517,0	547,5	967,9	113,7	24,7	829,5	— 473,7	—
23,0	214,2	26,3	118,5	26,4	48,6	7,2	200,7	227,0	441,2	55,4	30,0	355,8		—
9,2	186,5	22,1	74,1	24,6	52,3	14,8	165,8	187,9	374,4	51,3	8,9	314,2	+ 28,7	0,8
16,1	234,0	24,4	86,9	20,0	46,9	7,4	161,2	185,6	419,6	63,2	13,5	342,9		18,2
13,8	412,2	31,7	149,2	31,2	156,7	10,3	347,4	379,1	791,3	115,4	20,2	655,7	— 200,8	10,0
15,4	288,5	28,3	115,2	26,8	85,1	6,9	234,0	262,4	550,9	79,2	16,8	454,9		50,0
11,5	209,3	22,5	92,0	27,0	48,6	5,6	173,2	195,7	405,0	57,7	2,7	344,6	— 16,4	100,0
13,8	239,8	—	132,3	10,5	47,3	4,8	194,9	194,9	434,7	65,5	8,2	361,0		103,3
9,2	245,4	24,8	123,8	20,0	124,7	27,8	296,3	321,1	566,5	68,4	11,3	486,8	+ 264,2	—
23,0	420,2	30,6	148,2	25,3	217,5	46,8	437,8	468,4	888,6	115,1	22,5	751,0		66,6
18,4	261,0	22,4	99,5	21,8	33,8	6,9	162,0	184,4	445,4	70,5	9,6	365,3	+ 133,3	8,3
18,2	305,0	25,3	148,9	25,2	81,4	9,1	264,6	289,9	594,9	83,2	13,1	498,6		35,1
6,9	149,2	21,0	23,0	10,5	107,3	9,8	150,6	171,6	320,8	41,2	10,5	269,1	+ 245,5	58,0
26,6	394,0	29,0	115,0	9,0	96,2	4,3	224,5	253,5	647,5	106,4	26,5	514,6		65,5
23,0	555,5	43,6	161,0	48,0	273,0	16,8	498,8	542,4	1097,9	154,6	35,6	907,7	— 436,4	50,0
28,0	317,0	37,5	145,6	33,6	48,6	9,6	237,4	274,9	591,9	83,8	36,8	471,3		50,0
9,2	183,6	21,3	77,6	13,7	21,0	3,2	115,5	136,8	320,4	50,5	7,0	262,9	+ 151,4	20,4
16,8	242,4	24,0	96,7	22,2	96,2	5,8	220,9	244,9	487,3	65,5	7,5	414,3		49,2
13,8	217,6	28,2	90,8	27,2	51,8	8,0	177,8	206,0	423,6	59,2	17,5	346,9	+ 68,0	6,7
16,1	272,0	27,8	126,0	29,0	47,4	7,5	209,9	237,7	509,7	74,2	20,6	414,9		61,2
6,9	484,1	30,0	222,5	44,1	399,0	14,0	679,6	709,6	1193,7	138,3	40,5	1014,9	— 518,3	—
9,2	352,5	32,0	150,0	31,5	54,0	9,6	245,1	277,1	629,6	99,5	33,5	496,6		94,0
6,9	176,3	24,2	32,6	21,0	26,5	5,6	85,7	109,9	286,2	49,0	7,9	229,3	+ 160,7	25,0
18,4	228,2	24,3	118,9	25,7	37,4	9,1	191,1	215,4	443,6	60,9	12,7	370,0		67,2
13,8	297,9	29,8	127,7	24,2	94,4	8,5	254,8	284,6	582,5	82,4	21,9	478,2	+ 32,2	11,7
18,4	311,7	30,9	137,3	27,0	110,3	6,9	281,5	312,4	624,1	85,0	28,7	510,4		88,1
9,2	161,5	22,1	76,3	16,4	33,5	5,7	131,9	154,0	315,5	44,1	7,8	263,6	+ 75,5	16,5
16,1	199,2	24,5	110,3	19,0	43,5	5,9	178,7	203,2	402,4	53,1	10,2	339,1		50,0
11,5	243,1	28,5	151,3	26,5	121,4	9,2	308,4	336,9	580,0	67,3	18,1	494,6	— 27,1	29,0
18,4	275,5	29,6	121,7	25,8	102,5	13,1	263,1	292,7	568,2	74,5	26,2	467,5		81,9
13,8	509,9	27,8	214,0	52,0	410,3	32,8	709,1	736,9	1246,8	143,8	34,4	1068,6	— 408,2	14,2
20,7	426,1	35,9	154,0	34,8	154,6	9,8	353,2	389,1	815,2	117,5	37,3	660,4		27,7
9,2	48,1	22,5	88,2	16,1	16,2	1,0	121,5	144,0	192,1	11,3	7,6	173,2	+ 89,4	11,3
20,7	136,4	21,7	135,7	7,5	1,8	2,7	147,7	169,4	305,8	33,6	9,6	262,6		5,0
9,2	125,5	29,2	116,6	13,5	27,9	3,2	161,2	190,4	315,9	33,6	16,9	265,4	+ 149,9	—
13,8	214,8	36,3	207,2	25,0	18,9	4,3	255,4	291,7	506,5	58,3	32,9	415,3		4,2

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	Палявая гаспадарка / Feldwirtschaft												
					Інтэнсыўныя / Intensive				Экстэнсыўныя / Extensive							
				Зім. жыта / Winterroggen	Пшаніца / Weizen	Ячмень / Gerste	Проса / Hirse	Разам / Im Ganzen	Авёс / Hafer	Грэчка / Buchweizen	Ярыца / Sommerrog.	Разам / Im Ganzen	Бульба / Kartoffel	Лён / Flachs	Травы / Gesäte Gräser	Разам агральніцтва / Im Ganzen in der Feldwirtschaft
24	Вінагр. Труд	II	1923—24	82,1	4,3	30,0	2,1	36.4	19,0	14,6	—	33,6	58,8	4,2	—	215,1
			1926—27	108,0	8,5	31,5	3,2	43,2	28,0	49,0	—	77,0	104,4	18,8	—	351,4
		III	23—24	68,0	—	22,5	3,6	26,1	15,0	20,0	—	35,0	36,0	—	—	165,1
			26—27	120,0	—	63,0	6,0	69,0	24,0	40,0	—	64,0	168,0	13.5	—	434,5
25	Задні	I	23—24	82,1	—	25,1	—	25,1	7,0	21,4	—	28,4	55,2	7,5	—	198,3
			26—27	100,1	—	29,3	2,4	31,7	7,7	17,4	—	25,1	37,7	6,8	4,0	205,4
		II	23—24	66,5	1,9	22,9	1,3	26,1	7,2	17,0	—	24,2	33,1	6,9	—	156,8
			26—27	100,2	5,7	31,8	3,4	40.9	7,5	30,2	—	37,7	74,6	8,5	5,2	267,1
26	Пенькаўка	I	23—24	54,7	—	18,6	1,5	20,1	5,4	8,6	1,7	15,7	19,3	6,8	—	116,6
			26—27	56,3	0,9	21,4	0,9	23,2	3,6	12,2	—	15,8	38,4	6,2	—	139.9
		II	23—24	97,1	1,7	30,2	1,3	33,2	14,3	21,1	1,0	36,4	59,5	10,6	—	236,8
			26—27	71,6	10,6	28,9	0,9	40,4	5,6	14,6	—	20,2	57,6	6,5	—	196,3
		III	23—24	116,3	2,1	30,4	1,3	33,8	21,0	19,0	—	40,0	63,1	17,3	—	270,5
			26—27	63,8	3,6	25,6	1,1	30,3	7,3	14,4	—	21,7	54,0	9,4	—	179,2
27	Перакавы	I	23—24	60,9	3,0	13,1	1,8	17,9	4,7	16,3	—	21,0	23.3	5,1	—	128,2
			26—27	76,5	8,1	16,2	3,2	27,5	6,3	19,2	—	25,5	39,4	3,0	—	171,9
		II	23—24	54,7	5,1	12,7	1,0	18,8	4,5	9,8	—	14,3	26,4	3,4	1,2	118,8
			26—27	91,5	2,4	24,0	3,2	29,6	8,8	19,4	—	28,2	60,0	5,1	0,4	214,8
28	Першамайскі	I	23—24	23,5	—	6,9	—	6,9	1,9	4,8	—	6,7	25,4	1,8	—	64,3
			26—27	73,1	3,6	30,0	0,6	34,2	8,8	26,0	—	34,8	58,8	3,5	—	204,4
		II	23—24	85.0	—	27,0	—	27,0	15,0	20,0	—	35,0	53,3	11,0	—	211,3
			26—27	85,0	8.5	22,8	0,4	31,7	12,6	23.4	—	36,0	52,8	14,0	—	219,5
29	Сярэдні	I	23—24	42,5	—	19,0	3,0	22,0	6,7	7,0	—	13,7	26,4	8,3	—	112,9
			26—27	85,0	2,6	22,6	—	25,2	13,8	22,4	—	36,2	54,0	6,0	2,4	208,8
		II	23—24	61,5	3,4	2,2	2,2	7,8	8,2	17,8	2,4	28,4	40,3	7,8	—	145,8
			26—27	75,9	2,0	25,0	0,7	27,7	12,2	37,1	—	49,3	74,4	5,1	1,6	234,0
30	Чырв. Курган	II	23—24	40,8	2,3	1,6	0,8	4,7	3,3	7,5	—	10,8	24,0	4,0	—	84,3
			26—27	87,5	5,1	27,0	—	32,1	12,6	34,4	—	47,0	103,9	11,0	0,8	282,3
	в. Пенькаўка (сярэдняе)	I	23—24	52,5	0,6	15,5	1,3	17,4	4,7	10,2	0,8	15,7	21,7	5,5	—	112,8
			26—27	67,1	2,8	2,0	1,3	6,1	5,3	15,8	—	21,1	42,5	3,3	0,4	140,5
		II	23—24	78,6	2.2	23,9	1,3	27,4	12,2	18,0	0,7	30,9	49,4	8,6	—	194.9
			26—27	76,8	2,5	25,0	1,4	28,9	8,4	21,2	—	29,6	67,0	8,3	1,2	211,8
		III	23—24	105,0	1,7	28.8	1,8	32,3	19,8	19,2	—	39,0	57,6	13,8	—	247,7
			26—27	78,2	2,9	27,9	2,0	32,8	9,8	19,5	—	29,3	76,8	10,2	—	227,3

Ад гароднiцтва Vom Gemüsebau	Усяго ад земляробства Im Ganzen von der Landwirtschaft	Жывёлагадоўля Viehzucht: Конi Pferde	Прадукцыйная Produktive: Быдла Rindvieh	Авечкi Schafe	Сьвiньнi Schweine	Птушкi Geflügel	Разам Im Ganzen	Усяго ад жывёлагадоўлi Im Ganzen von der Viehzucht	Валавая прадукцыя ад сельскае г—кi (A) Gesammtproduktion in der Landwirtschaft (A)	Кошт насеньня (a) Wert des Saatgutes (a)	Амартызацыя сродкаў вытворч. (b) Ammortisation der Betriebsmittel (b)	A — (a + b)	Павялiчэньне (+) паменш. (—) Steigerung (+) Verminderung (—)	Заробкi па-за сваёй с. г-кай Nebenverdienst
20,7	235,8	29,6	156,2	28,5	80,6	7,4	272,7	302,3	538,1	62,4	20,3	455,4	+ 118,9	51,7
15,4	366,8	31,3	173,1	29,0	103,2	7,8	313,1	344,4	711,2	101,8	35,1	574,3		106,0
13,8	178,9	31,0	301,0	27,0	122,1	8,0	458,1	489,1	668,0	47,9	42,7	577,4	+ 225,0	360,0
16,8	451,3	34,1	336,0	27,0	122,1	9,6	494,7	528,8	980,1	126,2	51,5	802,4		3,0
13,8	212,1	23,9	103,5	20,0	83,9	4,5	211,9	235,8	447,9	57,4	10,1	380,4	+ 21,9	21,0
20,7	226,1	29,3	145,6	23,5	46,7	4,6	220,4	249,7	475,8	59,5	14,0	402,3		17,9
16,1	172,9	24,7	133,7	23,8	53,8	5,0	216,3	241,0	413,9	45,5	21,6	346,8	+ 124,7	5,3
22,4	289,5	31,3	115,7	26,6	105,5	7,7	255,5	286,8	576,3	77,4	27,4	471,5		44,9
13,8	130,4	22,0	69,0	12,0	22,7	6,0	109,7	131,7	262,1	33,9	15,9	212,3	+ 87,8	1,5
18,4	158,3	24,4	127,1	15,9	31,2	4,2	178,4	202,8	361,1	40,6	20,4	300,1		21,4
16,8	253,6	29,7	129,0	28,8	99,1	8,9	265,8	295,5	549,1	68,7	19,8	460,6	— 53,9	18,1
16,8	213,1	27,6	166,5	21,7	48,4	5,3	241,9	269,5	482,6	56,8	19,1	406,7		51,7
13,8	284,3	33,8	269,5	29,7	194,9	8,8	502,9	536,7	821,0	78,6	24,2	718,2	— 370,9	50,0
18,4	197,6	30,6	133,2	24,4	28,4	7,2	193,2	223,8	421,4	51,9	22,2	347,3		17,5
13,8	142,0	22,5	69,0	17,0	29,6	4,1	119,8	142,2	284,2	37,1	5,3	241,8	+ 146,0	21,5
25,2	197,1	26,6	152,5	18,1	53,8	5,1	229,5	256,1	453,2	49,9	15,5	387,8		82,3
2,3	121,1	26,0	144,9	20,7	65,9	5,4	236,9	262,9	384,0	34,5	13,1	336,4	+ 74,8	106,4
9,2	224,0	32,3	155,0	21,3	52,7	8,0	237,0	269,3	493,3	62,4	19,7	411,2		8,3
2,3	66,6	20,8	34,5	4,5	14,2	1,2	54,4	75,2	141,8	18,6	1,8	121,4	+ 287,3	7,5
16,1	220,5	24,9	129,3	16,9	80,7	6,1	233,0	257,9	478,4	59,2	10,5	408,7		32,5
20,7	232,0	30,1	129,0	30,0	133,3	6,9	299,2	329,3	561,3	61,2	20,5	479,6	— 60,6	24,4
18,2	237,7	27,2	161,7	25,0	48,6	7,7	243,0	270,2	507,9	63,8	25,1	419,0		3,3
2,3	115,2	22,5	101,5	8,3	18,9	3,2	131,9	154,4	269,6	32,8	10,8	226,0	+ 181,3	0,5
20,7	229,5	22,8	172,5	19,5	35,1	4,0	231,1	253,9	483,4	60,6	15,5	407,3		100,0
18,4	164,2	27,4	158,5	24,9	79,9	4,9	268,2	295,6	459,8	42,3	21,7	395,8	+ 51,4	4,8
26,6	260,6	32,7	118,5	27,1	96,7	5,8	248,1	280,8	541,4	67,9	26,3	447,2		113,6
9,2	93,5	27,0	133,4	15,0	43,2	6,9	198,5	225,5	319,0	24,4	11,1	283,5	+ 242,6	22,7
15,4	297,7	30,8	143,3	27,3	125,8	7,5	303,9	334,7	632,4	81,8	24,5	526,1		141,7
11,5	124,3	22,1	70,9	12,7	26,4	4,6	114,6	136,7	261,0	32,8	7,6	220,6	+ 101,9	9,5
20,7	161,2	24,9	130,7	16,4	37,7	4,5	189,3	214,2	375,4	40,9	12,0	322,5		36,6
20,7	215,6	28,6	119,1	26,5	91,0	7,4	244,0	272,6	488,2	56,6	18,8	412,8	— 5,9	18,0
16,8	228,6	29,5	123,8	25,1	77,3	6,1	232,3	261,8	490,4	61,5	22,0	406,9		55,1
13,8	261,5	33,2	275,8	30,9	183,9	8,6	499,2	532,4	793,9	71,9	26,6	695,4	— 266,2	112,0
18,4	245,7	34,1	166,6	28,5	40,5	7,7	243,3	277,4	523,1	65,8	28,1	429,2		14,6

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	Гады Jahre	Палявая гаспадарка Feldwirtschaft												
					Інтэнсыўныя Intensive				Экстэнсыўныя Extensive							
				Зім. жыта Winterroggen	Пшаніца Weizen	Ячмень Gerste	Проса Hirse	Разам Im Ganzen	Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам Im Ganzen	Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Разам ад'ральніцтва Im Ganzen in der Feldwirtschaft
		I	1923—24	39,1	—	6,0	1,8	7,8	3,0	4,0	—	7,0	56,4	1,5	—	111,8
			1926—27	28,9	13,6	21,0	6,6	41,2	15,0	10,0	20,3	45,3	85,9	23,6	—	224,9
31	Гуркоўскі	II	23—24	63,4	10,2	7,1	2,3	19,6	5,5	7,0	—	12,5	48,0	17,8	—	161,3
			26—27	33,7	17,9	18,7	2,4	39,0	18,5	9,7	1,5	29,7	55,9	31,8	1,6	191,7
		III	23—24	97,5	—	14,6	6,0	20,6	36,6	12,0	—	48,6	84,0	27,4	—	178,1
			26—27	55,6	27,7	21,2	0,8	49,7	8,7	33,4	3,0	45,1	132,0	38,1	23,7	344,2
32	Калінінскі	II	23—24	68,0	5,7	16,8	—	22,5	8,5	8,0	—	16,5	55,9	17,0	3,2	183,1
			26—27	51,0	14,9	25,2	—	40,1	27,0	19,2	—	46,2	79,9	21,5	6,4	245,1
		III	23—24	120,0	9,6	12,0	—	21,6	22,8	8,0	—	30,8	48,0	21,0	8,0	249,4
			26—27	51,0	32,0	14,4	2,4	48,8	27,0	16,0	—	43,0	67,2	37,5	6,0	253,5
33	Ляксандраўка	I	23—24	48,1	—	10,0	—	10,0	4,3	5,3	—	9,6	39,8	13,0	—	120,5
			26—27	81,1	16,5	28,5	1,4	46,4	21,6	28,0	9,0	58,6	97,7	17,6	—	301,4
		II	23—24	85,3	—	15,6	—	15,6	20,0	5,1	—	25,1	49,7	22,0	—	197,7
			26—27	58,3	27,2	27,0	4,8	59,0	29,0	20,2	—	49,2	80,9	28,5	1,2	277,1
34	Маркаўка	II	23—24	83,8	—	10,9	—	10,9	13,5	8,2	—	21,7	62,9	13,5	—	192,8
			26—27	31,1	12,3	15,6	0,8	28,7	9,1	17,2	—	26,3	55,9	20,3	—	162,3
35	Новы Сьвет	I	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	17,9	—	7,8	—	7,8	18,0	4,4	—	22,4	36,0	24,8	—	108,9
		II	23—24	70,2	6,0	13,8	—	19,8	24,0	11,6	—	35,6	61,9	31,8	—	219,3
			26—27	71,1	15,5	18,6	—	34,1	28,7	21,0	—	49,7	97,9	54,9	3,0	310,7
		III	23—24	90,8	—	18,0	—	18,0	18,0	12,4	—	30,4	96,0	28,5	—	263,7
			26—27	83,3	11,6	33,8	—	45,4	33,9	22,0	—	55,9	102,0	33,3	—	319,9
	в. Ст. Стан (сярэдняе)	I	23—24	31,8	—	6,0	0,5	6,5	2,7	3,4	—	6,1	33,4	6,0	—	83,8
			26—27	48,1	11,0	19,3	2,5	32,8	18,7	16,1	9,6	44,4	76,6	21,3	—	223,2
		II	23—24	73,6	5,3	17,4	0,7	23,4	13,3	8,0	—	21,3	55,2	19,1	0,4	193,0
			26—27	44,2	16,8	21,1	1,6	39,5	20,6	16,0	0,5	37,1	69,1	30,9	1,6	222,4
		III	23—24	97,8	1,7	15,4	3,0	20,1	28,1	11,4	—	39,5	82,1	27,0	1,2	267,7
			26—27	64,1	23,0	28,0	0,8	51,8	27,2	11,7	1,5	40,4	111,1	31,2	13,6	312,2
	Па Калініншчыне (сярэдняе)	I	23—24	55,3	2,7	13,9	0,8	17,4	4,9	11,5	0,4	16,8	29,5	6,8	0,4	126,2
			26—27	63,8	7,1	20,2	1,6	28,9	7,0	17,1	10,3	34,4	48,5	8,1	5,8	189,5
		II	23—24	92,4	5,7	28,7	1,3	35,7	13,6	24,1	0,8	38,5	64,3	11,6	0,8	243,3
			26—27	87,7	8,2	28,9	1,8	38,9	13,4	26,6	1,2	41,2	71,8	13,7	8,1	261,4
		III	23—24	157,5	9,8	32,1	2,8	44,7	24,0	36,6	0,5	61,1	94,3	21,1	15,9	394,6
			26—27	100,0	13,7	29,2	1,6	44,5	25,6	36,6	2,2	64,4	127,4	19,0	27,3	382,6

Ад гародніцтва Vom Gemüsebau	Усяго ад земляробства Im Ganzen von der Landwirtschaft	Жывёлагадоўля Viehzucht							Валавая прадукцыя ад сельскае г—кі (A) Gesamtproduktion in der Landwirtschaft (A)	Кошт насеньня (a) Wert des Saatgutes (a)	Амартызацыя сродкаў вытворч. (b) Ammortisation der Betriebsmittel (b)	A — (a + b)	Павялічэньне (+) паменш. (—) Steigerung (+) Verminderung (—)	Заробкі па-за свайго с. г-кай Nebenverdienst
		Коні Pferde	Прадукцыйная Produktive					Усяго ад жывёлагадоўлі Im Ganzen von der Viehzucht						
			Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im Ganzen							
2,3	114,1	—	115,0	6,0	10,2	12,6	143,8	143,8	257,9	32,5	7,8	217,6	+ 242,7	85,5
6,9	231,8	23,8	112,7	6,0	161,7	10,5	290,9	314,7	546,5	65,3	20,9	460,3		20,0
6,9	168,2	24,5	126,5	17,1	83,2	2,9	229,7	254,2	422,4	46,7	16,4	359,3	+ 70,6	83,8
9,2	200,9	29,1	114,8	25,0	138,1	8,6	286,5	315,6	516,5	55,7	30,9	429,9		92,8
13,8	191,9	40,0	232,4	30,0	146,5	7,8	416,7	456,7	748,6	51,6	27,4	669,6	+ 107,3	33,3
13,8	358,0	35,0	320,6	29,6	175,1	9,6	534,9	569,9	927,9	99,8	51,2	776,9		145,7
11,5	194,6	33,0	117,5	28,5	54,0	8,0	208,0	241,0	435,6	53,1	23,5	359,0	+ 402,9	30,3
13,8	258,9	31,2	238,0	30,4	302,4	14,3	585,1	616,3	875,2	71,1	42,2	761,9		11,7
13,8	263,2	32,5	308,0	29,7	129,5	10,4	477,6	510,1	773,3	72,2	60,0	641,1	— 15,8	—
18,4	271,9	35,0	259,0	29,7	168,0	6,4	463,1	498,1	770,0	73,7	71,0	625,3		—
11,5	132,0	23,5	69,0	15,4	27,8	7,3	119,5	143,0	275,0	35,1	8,4	231,5	+ 249,0	101,0
16,1	317,5	26,5	138,8	8,0	84,0	9,1	239,9	266,4	583,9	87,3	16,1	480,5		76,7
11,5	209,2	34,0	135,0	21,5	76,6	10,0	243,1	277,1	486,3	57,4	23,5	405,4	+ 165,7	8,4
16,1	293,2	34,0	177,4	28,0	129,5	14,3	349,2	383,2	676,4	80,3	25,0	571,1		75,6
4,6	197,4	31,8	132,9	23,8	210,0	8,6	375,3	407,1	604,5	56,0	17,2	531,3	— 16,5	50,0
6,9	169,2	29,5	141,0	28,2	211,3	7,2	387,7	417,2	586,4	47,0	24,6	514,8		175,5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,5	—	—	—
18,4	127,3	22,5	69,0	21,0	2,7	4,8	97,5	120,0	247,3	31,6	6,1	209,6		25,7
18,4	237,7	30,8	116,3	25,1	112,3	9,6	263,3	294,1	531,8	62,9	23,5	445,4	+ 197,2	8,5
11,5	322,2	35,1	181,3	26,8	191,1	9,8	409,0	444,1	766,3	90,2	33,5	642,6		105,0
18,4	282,1	30,5	252,0	25,5	199,5	9,8	486,8	517,3	799,4	76,6	33,2	689,6	+ 21,0	19,6
21,0	340,9	32,0	213,5	27,0	231,0	11,2	482,7	514,7	855,6	92,8	52,2	710,6		7,5
6,9	90,7	21,5	62,3	6,4	15,8	7,5	92,0	113,5	204,2	24,4	6,6	173,2	+ 218,9	67,7
13,8	237,0	24,6	111,3	11,2	77,9	9,3	209,7	234,3	471,3	64,7	14,5	392,1		47,9
9,2	202,2	29,7	171,1	25,2	115,8	7,0	319,1	348,8	551,0	56,0	19,0	476,0	+ 70,4	46,0
9,2	231,6	32,5	156,1	26,0	186,1	9,9	378,1	410,6	642,2	64,3	31,5	546,4		107,1
16,1	283,8	30,6	265,8	28,4	174,3	9,6	478,1	508,7	792,5	77,7	34,7	680,1	+ 40,1	23,2
20,7	332,9	38,0	260,9	30,4	194,5	8,9	494,7	532,7	865,6	90,5	54,9	720,2		71,6
9,2	135,4	22,2	69,2	31,4	27,5	5,0	133,1	155,3	290,7	36,5	7,4	246,8	+ 106,8	14,8
18,4	207,9	25,1	119,4	18,9	42,9	5,8	187,0	212,1	420,0	55,1	11,3	353,6		38,4
13,8	257,1	29,5	109,8	26,5	106,9	8,7	251,9	281,4	538,5	70,5	19,6	448,4	+ 15,9	22,2
18,4	279,8	30,6	151,2	26,9	101,0	8,8	263,3	318,5	598,3	72,8	26,6	498,9		68,0
13,8	408,4	34,6	225,4	36,3	247,4	16,8	525,9	560,5	968,9	114,6	37,5	816,8	— 161,3	28,3
18,4	401,0	30,1	193,2	32,0	149,1	9,0	383,3	413,4	814,4	111,1	47,8	655,5		65,9

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	Гады Jahre	Паляв ая гаспадарка / Feldwirtschaft												
				Зім. жыта Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive				Экстэнсыўныя / Extensive				Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Разам ад раслінніцтва Im Ganzen in der Feldwirtschaft
					Пшаніца Weizen	Ячмень Gerste	Проса Hirse	Разам Im Ganzen	Авёс Hafer	Грэчка Buchweizen	Ярыца Sommerrog.	Разам Im Ganzen				
	II. Бабруйшчына															
1	Доля	I	1923—24	42,0	—	19,2	2,8	22,0	2,2	1,0	1,5	4,7	18,4	8,4	—	95,5
			1926—27	62,9	5,2	3,4	4,3	12,9	5,3	10,6	6,3	22,2	37,2	12,2	10,2	157,6
		II	23—24	42,6	3,3	4,6	2,9	10,8	7,2	1,7	—	8,9	23,5	12,6	—	98,4
			26—27	47,4	6,2	4,8	4,4	15,4	8,2	10,7	4,7	23,6	49,6	15,1	12,3	163,4
		III	23—24	48,0	7,0	4,2	3,6	14,8	0,8	—	2,8	3,6	25,8	12,8	—	105,0
			26—27	43,2	9,1	6,0	2,4	17,5	5,6	8,0	5,0	18,6	48,0	7,2	16,5	151,0
2	Загарэдны	I	23—24	4,8	—	—	0,8	0,8	0,8	—	—	0,8	2,0	4,3	—	12,7
			26—27	32,4	4,7	2,8	2,4	9,9	4,7	1,9	3,3	9,9	47,2	13,5	7,2	120,1
		II	23—24	54,0	15,7	5,0	4,2	24,9	7,6	—	5,7	13,3	40,8	13,2	—	146,2
			26—27	56,4	4,3	2,5	4,3	11,1	34,3	1,3	3,5	39,1	97,6	14,2	9,9	228,3
		III	23—24	153,4	20,6	8,6	7,6	36,8	46,7	—	3,7	50,4	106,7	14,9	—	362,2
			26—27	80,2	15,0	5,6	5,2	25,8	44,6	—	4,8	49,4	144,0	22,8	12,3	334,5
3	Зара Камуны	I	23—24	25,9	—	1,9	2,7	4,6	3,4	—	1,5	4,9	13,2	8,5	—	57,1
			26—27	50,4	5,2	3,1	2,2	10,5	5,2	—	9,9	15,1	33,5	10,6	2,1	122,2
		II	23—24	51,0	7,2	6,0	6,0	19,2	8,0	0,5	0,3	8,8	27,6	4,4	0,9	111,9
			26—27	60,0	14,0	4,8	4,5	23,3	6,7	—	5,8	12,5	49,8	8,4	7,9	161,9
4	Месны	I	23—24	13,4	1,4	2,4	6,0	9,8	1,3	0,6	1,7	3,6	11,6	2,0	—	40,4
			26—27	25,2	4,6	2,4	1,4	8,4	2,2	1,5	6,3	10,0	40,2	3,1	1,8	88,7
		II	23—24	51,6	9,5	7,2	5,9	22,6	3,0	2,6	—	5,6	50,4	4,2	—	134,4
			26—27	52,1	9,2	4,1	3,3	16,6	7,3	1,5	2,2	11,0	100,2	4,9	1,5	186,3
		III	23—24	58,6	6,7	7,2	3,6	17,5	6,1	3,2	7,7	17,0	88,0	13,2	2,1	196,4
			26—27	43,2	21,7	7,8	3,3	32,8	8,2	7,0	5,2	20,4	60,0	9,9	4,2	170,5
5	Нов. Рыскаў	I	23—24	21,0	4,9	—	1,8	6,7	3,6	—	2,2	5,8	18,0	6,4	—	57,9
			26—27	39,0	3,9	2,4	3,6	9,9	7,2	4,8	1,9	13,9	26,2	11,2	6,0	106,2
		II	23—24	37,3	6,5	4,3	3,9	14,7	6,3	1,5	—	7,8	27,2	6,6	—	93,6
			26—27	57,5	5,2	3,7	5,8	14,7	8,4	4,3	2,4	15,1	38,9	10,5	6,6	143,3
6	Перадавы	I	23—24	24,0	—	1,8	2,4	4,2	3,2	—	—	3,2	30,0	9,6	—	71,0
			26—27	60,0	2,1	3,6	6,0	11,7	6,0	12,0	—	18,0	36,0	28,0	44,5	198,2
		II	23—24	49,7	6,6	1,7	6,2	14,5	7,0	1,6	0,6	9,2	30,0	2,0	1,2	106,6
			26—27	62,5	12,2	1,4	8,0	21,5	9,6	7,2	2,5	19,3	58,1	11,4	34,6	207,4
		III	23—24	82,3	12,1	3,2	10,8	26,1	29,2	8,2	2,2	39,6	50,0	17,7	—	215,7
			26—27	91,9	1,5	2,2	9,6	13,3	44,1	5,6	—	49,7	149,3	12,6	50,5	367,3
7	Пятрова Ляда	I	23—24	24,8	1,1	—	3,6	4,7	3,0	—	7,2	10,2	17,4	6,2	—	63,3
			26—27	66,0	6,3	2,7	4,2	13,2	8,8	—	5,0	13,8	58,8	18,5	0,3	170,6
		II	23—24	70,6	7,6	5,3	5,5	18,4	7,9	0,8	1,8	10,5	44,5	9,7	—	153,7
			26—27	48,2	8,8	5,6	9,7	24,1	7,4	0,3	6,9	14,6	88,6	14,1	4,5	194,1
		III	23—24	91,0	13,5	11,4	5,2	30,1	11,3	—	—	11,3	130,7	19,6	4,2	286,9
			26—27	46,0	6,1	7,2	4,8	18,1	26,6	—	3,7	30,3	168,0	21,3	3,3	287,0

Ад гародніцтва Vom Gemüsebau	Усяго ад земляробства Im Ganzen von der Landwirtschaft	Жывёлагадоўля Viehzucht								Валавая прадукцыя ад сельскае г—кі (A) Gesamtproduktion in der Landwirtschaft (A)	Кошт насеньня (a) Wert des Saatgutes (a)	Амартызацыя сродкаў вытворч. (b) Ammortisation der Betriebsmittel (b)	A — (a + b)	Павялічэньне (+) памянш. (—) Steigerung (+) Verminderung (—)	Заробкі па-за спаёй с. г-кай Nebenverdienst
		Коні Pferde	Прадукцыйная Produktive					Усяго ад жывёлагадоўлі Im Ganzen von der Viehzucht							
			Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im Ganzen								
23,1	118,6	12,5	80,1	14,0	63,5	6,3	163,9	176,4	295,0	29,8	8,2	257,0	+ 118,2	74,3
30,0	187,6	17,8	107,1	18,9	93,6	12,6	232,2	250,0	437,6	50,0	12,4	375,2		50,2
13,2	111,6	23,3	96,3	21,4	98,2	12,3	228,2	251,5	363,1	30,4	20,5	312,2	+ 38,8	31,6
27,6	191,0	20,7	104,0	24,2	76,7	6,4	211,3	232,0	423,0	50,5	21,5	351,0		48,7
33,0	138,0	30,0	120,0	26,0	170,0	12,4	328,4	358,4	496,4	32,6	25,4	438,4	— 50,3	—
30,0	181,0	28,8	120,0	26,0	80,0	14,6	240,6	269,4	450,4	46,8	15,5	388,1		53,6
3,3	16,0	11,7	62,4	6,9	32,0	5,0	106,3	118,0	134,0	4,0	10,3	119,7	+ 218,8	45,8
14,4	134,5	20,0	120,0	23,8	78,7	13,5	236,0	256,0	390,5	37,2	14,8	338,5		35,2
29,7	175,9	19,8	87,0	25,2	49,2	6,3	167,7	187,5	363,4	45,3	14,2	303,9	+ 234,4	13,4
14,4	242,7	22,1	115,0	30,7	207,4	14,9	368,0	390,1	632,8	70,7	23,8	538,3		29,9
24,0	386,2	24,6	193,3	28,5	110,0	22,5	354,3	378,9	765,1	112,2	43,1	609,8	— 71,0	4,0
33,0	367,5	23,9	153,3	22,4	92,8	22,5	291,0	314,9	682,4	103,5	40,1	538,8		11,3
33,0	90,1	12,6	74,8	2,6	24,6	2,3	104,3	116,9	207,0	17,7	10,5	178,8	+ 122,4	167,6
15,6	137,8	19,7	108,8	16,6	62,4	5,0	192,8	212,5	350,3	37,8	11,3	301,2		29,7
19,2	131,1	14,9	127,5	12,0	30,8	3,0	173,3	188,2	319,3	34,7	3,4	281,2	+ 61,8	8,8
16,8	178,7	20,9	135,4	11,4	50,3	20,1	217,2	238,1	416,8	50,2	23,6	343,0		97,4
13,2	53,6	15,5	38,2	—	22,5	—	60,7	76,2	129,8	12,4	7,7	109,7	+ 156,4	3,8
18,0	106,7	18,8	102,0	10,7	63,0	3,9	179,6	198,4	305,1	27,6	11,4	266,1		29,9
29,7	164,1	19,1	191,7	22,2	69,4	16,3	299,6	318,7	482,8	41,5	29,7	411,6	— 62,8	33,4
16,8	203,1	16,0	120,0	23,6	55,5	18,4	217,5	233,5	436,6	57,7	30,1	348,8		177,3
34,8	231,2	28.8	122,5	25,7	91,0	48,7	287,9	316,7	547,9	60,8	38,7	448,4	— 23,4	—
32,4	202,9	23,8	125,1	26,0	113,6	23,0	287,7	311,5	514,4	53,0	36,3	425,0		32,1
6,6	64,5	19,0	106,3	7,8	48,0	14,9	177,0	196,0	280,5	18,0	7,3	255,2	+ 41,4	35,0
26,4	132,6	17,3	104,5	22,1	51,8	13,1	191,5	208,8	341,4	32,9	11,9	296,6		—
9,9	103,5	22,0	129,7	19,3	75,5	16,1	240,6	262,6	366,1	29,1	24,2	312,8	+ 43,2	—
16,5	159,8	25,0	146,6	34,3	46,2	16,1	243,2	268,2	428,0	44,3	27,7	356,0		28,3
16,5	87,5	11,5	34,0	18,2	30,0	6,0	88,2	99,7	187,2	22,1	20,1	145,0	+ 279,7	45,0
16,5	214,7	22,0	130,0	28,0	90,0	22,5	270,5	292,5	507,2	61,4	21,1	424,7		374,4
26,4	133,0	25,0	132,9	23,2	93,6	20,3	270,0	295,0	428,0	33,2	25,8	369,0	+ 19,2	1,1
26,4	233,8	27,4	127,5	25,9	69,0	7,8	230,2	257,4	491,2	64,2	38,8	388,2		23,0
26,4	242,1	27,4	230,1	23,4	109,1	16,5	379,1	406,5	648,6	67,0	59,6	522,0	+ 48,4	—
14,4	381,7	27,9	211,7	32,7	102,6	19,8	366,8	394,7	776,4	113,8	92,2	570,4		51,0
19,8	83,1	12,0	55,3	6,8	76,5	19,2	157,8	169,8	252,9	19,5	3,8	229,6	+ 179,3	70,5
15,6	186,2	20,8	131,3	20,8	106,5	14,6	273,2	294,0	480,2	53,0	18,3	408,9		110,5
19,2	172,9	25,5	112,0	34,6	64,6	18,0	229,2	254,7	427,6	47,8	16,7	363,1	+ 71,5	29,2
26,4	220,5	26,4	138,0	31,7	83,0	22,5	275,2	301,6	522,1	60,1	27,4	434,6		95,0
16,8	303,7	25,2	153,3	26,4	86,0	15,0	280,7	305,9	609,6	89,0	41,6	479,0	— 8,0	125,0
32,4	319,4	23,4	171,0	25,7	84,8	13,7	295,2	318,6	638,0	89,0	78,0	471,0		139,8

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	Гады Jahre	Паляв. гасп.: Зім. жыта Winterroggen	Інтэнсыўныя (Intensive): Пшаніца Weizen	Інтэнсыўныя: Ячмень Gerste	Інтэнсыўныя: Проса Hirse	Інтэнсыўныя: Разам Im Ganzen	Экстэнсыўныя (Extensive): Авёс Hafer	Экстэнсыўныя: Грэчка Buchweizen	Экстэнсыўныя: Ярыца Sommerrog.	Экстэнсыўныя: Разам Im Ganzen	Бульба Kartoffel	Лён Flachs	Травы Gesäte Gräser	Разам адральніцтва Im Ganzen in der Feldwirtschaft
				Палявая гаспадарка — Feldwirt'schaft												
8	Трудавы	I	1923—24	24,0	6,3	—	4,2	10,5	5,0	—	—	5,0	24,0	7,2	—	70.7
			1926—27	39,0	3,3	—	7,8	11,1	4,8	1,8	—	6,6	88,0	12,8	10,5	168,0
		II	23—24	50,8	10,7	3,1	5,3	19,1	9,0	0,3	4,3	13,6	34,3	13,3	—	131,1
			26—27	46,4	5,3	—	3,3	8,6	9,2	2,3	—	11,5	49,1	14,5	20,8	150,9
		III	23—24	104,0	23,2	3,6	10,4	37,2	23,3	—	4,4	27,7	85,3	29,4	—	283,6
			26—27	82,8	4,2	3,0	5,8	13,0	8,3	—	—	8,3	122,7	37,8	16,1	280,7
	в. Рыскаў (сярэдняе)	I	23—24	19,3	1,6	1,1	3,2	5,9	2,7	0,3	1,7	4.7	14,0	5,9	—	49,8
			26—27	42,0	4,6	2,5	3,2	10,3	5,1	1,9	4,7	11,7	42,5	11,5	6,9	124,9
		II	23—24	51,2	9.1	4,3	5,2	18,6	7,2	1,0	2,7	10,9	32,7	9,0	0,3	122,7
			26—27	54,0	7,9	3,0	5,4	16,3	9,6	2,8	1,9	14,3	56,6	11,3	14,0	166,5
		III	23—24	96,9	14,7	5,8	7,3	27,8	25,0	2,4	3,7	31,1	57,7	19,7	1,2	234,4
			26—27	63,5	13,0	6,0	5,6	24,6	27,9	2,8	2,9	33,6	129,4	12,9	16,6	280,6
9	Белая Бяроза	I	23—24	21,0	1,4	0,3	1,7	3,4	3,2	11,3	—	14,5	9,3	4,7	0,3	53,2
			26—27	51,8	11,3	2,5	4,1	17,9	7,9	4,9	—	12,8	37,6	11,9	4,2	136,2
		II	23—24	89,3	4,5	2,4	3,4	10,3	10,2	5,5	—	15,7	36,6	8,7	1.5	162,1
			26—27	67,3	14,3	1,2	4,2	19,7	11,8	3,3	—	15,1	46,6	11,4	5,1	165,2
		III	23—24	137.8	15,4	4,6	8,8	28,8	31,5	13,1	—	44,6	56.4	12,5	2,7	282,8
			26—27	98,8	19,6	4,5	8,9	33,0	36,4	8,4	—	44,8	103,2	17,3	17,9	315,0
10	Бярозавы Гай	I	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	42,0	9,5	3,6	19,8	32,9	11,8	15,2	—	27,0	42,0	9,6	2,1	155,6
		II	23—24	61.8	3,9	3,7	3,2	10,8	7,7	6,8	—	14,5	19,0	7,2	—	113,3
			26—27	61,3	10,6	3,4	4,5	18,5	31,6	16,1	—	47,7	52,9	10,0	3,6	194,0
		III	23—24	205,4	22,8	5,8	8,4	37,0	26,3	16.0	—	42,3	96,0	16,1	—	396,8
			26—27	102,4	15,1	5,6	8,0	28,7	45,2	18.2	—	63,4	110,1	13,7	—	318,3
11	Зялёны Крыж	I	23—24	14,4	—	—	—	—	1,8	—	—	1,8	5,4	4,8	—	26,4
			26—27	55,8	4,9	4,8	3,3	13.0	33,6	9,6	—	43,2	24,0	4,8	3,6	144,4
		II	23—24	57,5	0,9	2,0	2,0	4,9	7,0	6,3	—	13,3	19,3	10,4	—	105,4
			26—27	65,2	3,0	4,2	4,4	11,6	27,2	15,8	—	43,0	58,1	12,5	4,2	194,6
12	Нов. Слабада	I	23—24	28,0	—	1,5	1,7	3,2	3,6	2,2	—	5,8	7,8	4,1	—	48,9
			26—27	52,6	4,0	0,9	3,1	8,0	8,3	5,6	—	13,9	28,3	8,3	1,5	112,6
		II	23—24	53,4	2,9	3,1	4,0	10,0	9,0	6,2	—	15,2	32,6	8,6	0,6	120,4
			26—27	114,5	9,3	3,2	5.0	17,5	22,5	7,6	—	30,1	53,8	10,3	4,2	230,4
		III	23—24	213,6	4,8	7,7	6,2	18,7	53,8	17,3	—	71,1	46,3	15,1	—	364,8
			26—27	142,8	5,6	5,9	3,8	15,3	46,2	9,8	—	56,0	93,4	17,9	7,2	332,6

Ад гародніцтва Vom Gemüsebau	Усяго ад земляробства Im Ganzen von der Landwirtschaft	Жывёлагадоўля Viehzucht: Коні Pferde	Прадукцыйная Produktive: Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im Ganzen	Усяго ад жывёлагадоўлі Im Ganzen von der Viehzucht	Валавая прадукцыя ад сельскае г—кі (A) Gesammtproduktion in der Landwirtschaft (A)	Кошт насеньня (a) Wert des Saatgutes (a)	Амартызацыя сродкаў вытворч. (b) Ammortisation der Betriebsmittel (b)	A — (a + b)	Павялічэньне (+) памянш. (—) Steigerung (+) Verminderung (—)	Заробкі па-за сваёй с. г-кай Nebenverdienst
9,9	80,6	14,0	85,0	13,0	63,0	21,6	182,6	196,6	277,2	22,0	14,7	240,5	+ 124,4	—
16,5	184,5	30,0	97,8	23,4	71,2	26,8	219,2	249,2	433,7	52,1	16,7	364,9		10,9
26,4	157,5	21,3	109,8	14,8	66,6	6,8	198,0	219,3	376,8	40,6	21,5	314,7	+ 53,9	9,6
23,1	174,0	24,3	122,7	24,3	86,3	7,5	240,8	265,1	439,1	46,8	23,7	368,6		39,8
30,0	313,6	44,9	261,7	48,5	184,0	73,6	567,8	612,7	926,3	88,0	45,9	792,4	— 261,6	—
33,0	313,7	25,9	166,7	30,6	109,7	19,5	326,5	352,4	666,1	87,1	48,2	530,8		72,5
16,5	66,3	13,8	65,3	5,6	45,9	5,6	122,4	136,2	202,5	14,5	9,8	178,2	+ 226,7	68,5
13,2	138,1	20,6	191,2	20,2	74,1	13,2	298,7	319,3	457,4	38,8	13,7	404,9		57,2
29,7	152,4	21,5	128,3	21,7	105,6	13,7	269,3	290,8	443,2	38,1	21,1	384,0	+ 27,4	11,1
29,7	196,2	23,6	135,5	25,7	94,5	15,6	271,3	294,9	491,1	51,8	27,9	411,4		48,0
24,0	258,4	29,4	175,3	25,1	114,4	34,3	349,1	378,5	636,9	72,5	48,5	515,9	— 30,2	24,2
21,6	302,2	23,2	152,7	24,3	114,4	17,2	308,6	331,8	634,0	87,1	61,2	485,7		66,5
13,2	66,4	12,7	39,1	4,7	47,7	3,5	95,0	107,7	174,1	16,4	7,2	150,5	+ 147,5	21,8
14,4	150,6	16,7	84,3	12,9	84,6	6,2	188,0	204,7	355,3	42,2	15,1	298,0		37,4
20,4	182,5	18,9	96,6	12,5	107,2	6,5	222,8	241,7	424,2	50,2	22,9	351,1	— 0,3	32,8
22,8	188,0	23,4	103,4	16,9	89,3	6,6	216,2	239,6	427,6	51,2	25,6	350,8		31,5
19,2	302,0	20,7	110,2	32,6	156,4	27,3	326,5	347,2	649,2	87,7	88,1	473,4	+ 102,8	99,8
27,6	342,6	28,4	148,5	30,2	187,4	22,0	388,1	416,5	759,1	97,7	85,2	576,2		43,4
—	—	11,5	25,5	5,2	90,0	2,3	123,0	134,5	134,5	—	7,2	127,3	+ 158,4	—
18,0	173,6	15,0	72,3	18,2	57,0	6,8	154,3	169,3	342,9	48,4	8,8	285,7		113,4
23,1	136,4	18,2	53,9	15,2	54,7	19,7	143,5	161,7	298,1	35,0	19,3	243,8	+ 157,7	28,3
19,2	213,2	22,8	124,6	31,0	79,4	20,3	255,3	278,1	491,3	60,1	29,7	401,5		51,6
30,0	426,8	20,7	141,3	32,2	112,0	17,3	302,8	323,5	750,3	123,1	53,1	574,1	— 129,7	33,5
24,0	342,3	24,0	111,3	22,9	80,8	22,0	237,0	261,0	603,3	98,6	60,3	444,4		47,5
26,4	52,8	10,8	34,0	—	52,5	4,5	91,0	101,8	154,6	8,1	6,1	140,4	+ 219,0	—
21,6	166,0	17,5	102,0	13,0	111,0	6,8	232,8	250,3	416,3	44,6	12,3	359,4		24,5
13,2	118,6	22,4	112,7	2,9	88,4	7,7	211,7	234,1	352,7	32,6	21,0	299,1	+ 131,0	57,8
26,4	221,0	20,6	147,2	26,0	90,8	12,1	276,1	296,7	517,7	60,5	27,1	430,1		26,4
23,1	72,0	12,8	53,7	3,5	53,4	4,0	114,6	127,4	199,4	15,2	9,7	174,5	+ 46,3	9,1
19,2	131,8	17,7	85,6	10,7	116,6	4,6	217,5	235,2	267,0	35,0	11,2	220,8		25,4
19,2	139,6	20,3	129,2	21,5	79,0	12,2	241,9	262,2	401,8	37,2	20,3	344,3	+ 97,0	16,5
21,6	252,0	22,3	120,1	21,9	110,3	12,2	264,5	286,8	538,8	71,3	26,2	441,3		35,7
19,2	384,0	22,8	183,0	34,2	167,0	18,8	403,0	425,8	809,8	113,2	128,7	567,9	+ 15,1	494,6
32,4	365,0	25,1	225,0	26,9	187,4	15,3	454,6	479,7	844,7	103,2	158,5	583,0		679,6

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	Палявая гаспадарка / Feldwirtschaft: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Ячмень / Gerste	Проса / Hirse	Разам / Im Ganzen	Экстэнсыўныя / Extensive: Авёс / Hafer	Грэчка / Buchweizen	Ярыца / Sommerrog.	Разам / Im Ganzen	Бульба / Kartoffel	Лён / Flachs	Травы / Gesäte Gräser	Разам адральніцтва / Im Ganzen in der Feldwirtschaft
		I	1923—24	11,9	1,4	0,7	0.8	2,9	1,7	0.6	—	2,3	3,3	2,2	—	22,6
			1926—27	37,9	6,6	2,6	3,9	13,1	7,6	7,2	—	14,8	33,5	10,1	3,0	112,4
13	Н. Фундаменка	II	23—24	104,5	13,4	5,9	5,1	24,4	23,9	10;0	—	33,9	39,0	12,3	3,1	217,2
			26—27	81,1	12,8	5,0	2,5	20,3	21,3	7,6	—	28,9	52,4	12,4	6,5	201,6
		III	23—24	218,4	18,1	5,8	6,5	30,4	49,8	13,8	—	63,6	112,0	18,5	5,7	448,6
			26—27	106,6	10,6	2,3	7,2	20,1	36,8	13,0	—	49,8	115,2	14,3	9,0	315,0
		I	23—24	20,2	0,7	0,8	1,3	2,8	2,7	1,3	—	4,0	6,7	3,6	—	37,3
			26—27	48,5	7,0	2,2	4,4	13,6	8,7	6,8	—	15,5	33,6	9,6	2,7	123,5
	в. Фундамен. (сярэдняе)	II	23—24	80.3	6,6	3.8	3,9	14.3	10,3	7,3	—	17,6	31,9	10,3	1,7	156,1
			26—27	84,8	11,0	3,5	5,1	19,6	23,5	8,7	—	32,2	52,2	12,3	4,8	205,9
		III	23—24	202,8	15,5	5,1	7,2	27,8	42,9	14,7	—	57,6	91,2	16,2	3,0	398,6
			26—27	114,4	12,2	4,4	7,0	23,6	40,0	12,2	—	52,2	107,4	15,6	8,8	322,0
		I	23—24	10,5	—	—	—	—	1,6	—	—	1,6	6,0	6,0	1,2	25,3
			26—27	39,4	3,9	1,5	2,1	7,5	7,8	0,2	—	8,0	28,6	15,1	1,2	99,8
14	Барсукі	II	23—24	12,0	—	1,8	—	1,8	1,4	—	—	1,4	6,0	8,0	—	29,2
			26—27	48,0	6,7	5,4	6,9	19,0	5,0	5,6	—	10,6	27,0	13,3	6,0	123,9
		I	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	33,6	2,8	—	1,2	4,0	2,0	2,4	—	4,4	24,0	6,4	—	72,4
15	Благадаць	II	23—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			26—27	72,0	2,1	—	4,2	6,3	4,0	3,2	—	7,2	25,2	11,2	50,0	171,9
		III	23—24	42,0	14,0	6.0	—	20,0	—	4,0	—	4,0	24,0	9,6	—	99,6
			26—27	104,0	7,0	6.0	6,0	19,0	2,4	4.0	—	6,4	46,8	25,6	11,0	212,8
		I	23—24	13,8	—	—	—	—	1,0	—	—	1,0	10,2	5,6	—	30,6
			26—27	88,4	4,2	2,8	—	7,0	6,0	5,2	—	11,2	35,4	9,6	0,9	152,5
16	Малінаўка	II	23—24	26,4	1,9	2,1	1,7	5,7	2,3	1,5	—	3,8	8,8	2,1	—	46,8
			26—27	87,1	3,3	4,5	3,2	11,0	8,9	7,1	—	16,0	82,4	19,5	9,3	225,3
		III	23—24	18,0	—	—	—	—	12,0	2,4	—	14,4	24,0	12,6	—	69,0
			26—27	84,5	7,0	—	4,8	11,8	10,8	3,2	—	14,0	42.0	19,2	—	171,5
		I	23—24	9,9	—	—	—	—	1,0	—	—	1,0	6,3	5,0	—	22,2
			26—27	50,4	3,8	1,5	1,4	6,7	6,4	1,9	—	8,3	29,9	11,8	0,9	108,0
	м.Багахвалаў (сярэдняе)	II	23—24	18,2	1,1	1,6	1,0	3,7	1.7	0,9	—	2,6	6,5	2,9	—	33,9
			26—27	78,3	3,7	5,2	4,1	13,0	7,1	6,0	—	13,1	48,7	16,3	18,0	187,4
		III	23—24	30,0	7,0	3.0	—	10,0	6,0	3,2	—	9,2	24,0	12,0	—	85,2
			26—27	94,3	7,0	3.0	5,4	15,4	6.6	3,6	—	10,2	43,8	19,6	5,5	188,8

Ад гародніцтва Vom Gemüsebau	Усяго ад земляробства Im Ganzen von der Landwirtschaft	Жывёлагадоўля Viehzucht							Валавая прадукцыя ад сельскае г—кі (A) Gesamtproduktion in der Landwirtschaft (A)	Кошт насеньня (a) Wert des Saatgutes (a)	Амартызацыя сродкаў вытворч. (b) Ammortisation der Betriebsmittel (b)	A — (a + b)	Павялічэньне (+) памяншэньне (—) Steigerung (+) Verminderung (—)	Заробкі па-за сваёй с. г-кай Nebenverdienst
		Коні Pferde	Прадукцыйная Produktive					Усяго ад жывёлагадоўлі Im Ganzen von der Viehzucht						
			Быдла Rindvich	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im Ganzen							
9,9	32,5	10,6	29,8	2,7	25,2	3,5	61,2	71,8	104,3	7,1	4,8	92,4	+ 228,5	4,0
13,2	125,6	13,3	78,7	31,5	109,5	7,4	227,1	240,4	366,0	34,7	10,4	320,9		59,7
16,8	234,0	19,4	123,6	28,1	75,8	19,7	247,2	266,6	500,6	67,3	22,0	411,3	— 0,1	21,8
20,4	222,0	21,2	124,6	25,4	107,6	7,4	265,0	286,2	508,2	62,6	34,4	411,2		66,2
25,2	473,8	24,7	182,5	30,2	114,0	44,7	371.4	376,1	849,9	139,2	49,5	661,2	— 196,3	45,2
22,8	337,8	28,7	117,7	22,9	100,3	15,8	256,7	285,4	623,2	97,7	60,6	464,9		146,2
16,5	53,8	12,3	41,5	3,6	44,4	3,6	93,1	105,4	159,2	11,5	7,4	140,3	+ 134,1	10,6
16,8	140,3	16,2	84,0	12,5	65,9	6,0	168,4	184,6	324,9	38,4	12,1	274,4		40,8
16,8	172,9	19,6	114,8	18,3	76,8	14,5	224,4	244,0	416,9	48,4	21,5	347.0	+ 89,8	24,8
21,6	227,5	23,0	127,7	25,4	114,2	12,5	279,8	302,8	530,3	63,9	29,6	436,8		42,4
22,8	421,4	22,8	160,6	29,1	126,3	28,1	344,1	366,9	788,3	123,7	73,6	591,0	— 103,1	159,8
25,2	347,2	20,1	119,4	34,8	133,3	18,0	305,5	325,6	672,8	99,8	85,1	487,9		219,4
6,6	31,9	13,6	80,8	11,7	26,4	5,6	124,5	138,1	170,0	7,8	3,2	159,0	+ 61,8	56,1
16,8	116,6	19,5	140,6	17,6	63,8	6,5	228,5	148,0	264,6	31,0	12,8	220,8		96,7
1,2	30,4	15,0	120,0	19,5	76,5	7,5	223,5	238,5	268,9	9,0	44,9	215,0	+ 125,5	60,0
18,0	141,9	20,0	135,0	32,4	96,0	7,5	270,9	290,9	432,8	38,4	53,9	340,5		100,0
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12,0	84,4	18,0	119,0	18,2	36,0	3,0	176,2	194,2	278,6	22,3	7,3	249,0		11,5
—	—	17,5	150,0	—	52,5	2,3	204,8	222,3	222,3	—	11,3	211,0	+ 148,8	—
22,8	194,7	28,8	160,0	13,7	30,0	3,8	207,5	236,3	431,0	53,3	17,9	359,8		298,1
6,6	106,2	27,5	115,0	—	94,0	—	209,0	236,5	342,7	31,0	33,2	278,5	+ 352,7	190,0
18,0	230,8	35,0	320,0	28,0	118,0	—	466,0	501,0	731,8	66,0	34,6	631,2		87,0
29,7	60,3	12,0	85,0	—	45,0	6,0	136,0	148,0	208,3	9,6	4,4	194,3	+ 189,0	76,8
18,0	170,5	23,5	126,0	34,2	90,0	6,0	256,2	279,7	450,2	47,4	19,5	383,3		120,0
23,1	69,9	15,3	123,2	16,5	91,5	12,0	243,2	258,5	328,4	14,6	37,5	276,3	+ 170,8	70,7
20,4	245,7	21,7	143,3	31,3	104,4	13,8	292,8	314,5	560,2	69,8	43,3	447,1		42,5
14,4	83,4	30,0	119,0	—	100,0	41,3	260,3	290,3	373,7	21,4	45,4	306,9	+ 228,0	100,0
18,0	189,5	35,3	180,0	33,9	210,0	7,5	431,1	466,7	656,2	53,3	68,0	534,9		50,0
13,2	35,4	12,6	70,4	6,7	27,8	6,4	111,3	123,9	159,3	6,8	3,2	149,3	+ 226,2	53,9
15,6	123,6	20,4	131,4	23,1	118,8	5,7	279,0	299,4	423,0	33,5	14,0	375,5		91,2
16,5	50,4	15,7	141,0	13,8	86,7	19,5	261,0	276,7	327,1	7,4	33,6	286,1	+ 148,5	117,4
20,4	207,8	22,8	145,0	24,0	122,6	11,7	303,3	326,1	533,9	58,0	41,3	434,6		105,0
23,1	108,3	21,3	138.8	—	97,0	20,6	256,4	277,7	386,0	26,4	39,3	320,3	+ 260,3	145,0
18,0	206,8	35,1	250,0	30,8	164,0	3,9	448,7	483,8	690,6	58,6	51,3	580,7		68,5

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	Гады / Jahre	Палявая гаспадарка / Feldwirtschaft: Зім. жыта / Winterroggen	Інтэнсыўныя / Intensive: Пшаніца / Weizen	Інтэнсыўныя / Intensive: Ячмень / Gerste	Інтэнсыўныя / Intensive: Проса / Hirse	Інтэнсыўныя / Intensive: Разам / Im Ganzen	Экстэнсыўныя / Extensive: Авёс / Hafer	Экстэнсыўныя / Extensive: Грэчка / Buchweizen	Экстэнсыўныя / Extensive: Ярыца / Sommerrog.	Экстэнсыўныя / Extensive: Разам / Im Ganzen	Бульба / Kartoffel	Лён / Flachs	Травы / Gesäte Gräser	Разам агульнае / Im Ganzen in der Feldwirtschaft
17	Зялёная Грыва	I	1923—24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			1926—27	60,6	9,8	1,9	9,3	21,0	30,3	4,8	—	35,1	40,7	19,9	—	177,3
		II	23—24	12,0	—	1,8	—	1,8	1,0	—	—	1,0	7,2	9,6	—	31,6
			26—27	72,0	9,1	6,8	9,6	25,5	25,2	7,2	—	32,4	39,0	14,7	—	183,6
18	Зялёная Рошча	I	23—24	6,0	1,1	—	—	1,1	0,5	0,3	—	0,8	1,4	2,9	—	12,2
			26—27	44,5	3,8	2,5	5,8	12,1	4,4	4,8	—	9,2	32,4	8,6	—	106,8
		II	23—24	22,0	—	0,8	—	0,8	1,1	—	—	1,1	6,0	7,6	—	37,5
			26—27	108,8	10,7	5,2	16,0	31,9	9,1	5,6	—	14,7	52,0	19,2	—	226,6
19	Ляксандраўка	I	23—24	18,0	2,8	3,0	1,2	7,0	1,0	—	—	1,0	10,8	6,6	—	43,4
			26—27	46,8	2,9	4,8	3,6	11,3	3,6	—	—	3,6	19,1	4,8	4,5	90,1
		II	23—24	36,6	3,7	4,6	2,0	10,3	3,3	1,1	—	4,4	11,6	7,9	—	70,8
			26—27	53,6	6,8	7,1	4,3	18,2	10,9	—	2,2	13,1	102,1	10,7	9,0	206,7
20	Тарасаўка	II	23—24	31,6	7,4	5,1	1,8	14,3	4,2	3,6	—	7,8	22,6	11,6	—	87,9
			26—27	150,8	31,5	14,0	4,2	49,6	63,0	—	—	63,0	194,0	20,7	16,5	494,6
	м. Стоўпня (сярэдняе)	I	23—24	6,0	1,0	0,4	0,2	1,6	0,4	0,2	—	0,6	2,3	2,7	—	13,2
			26—27	49,4	5,4	2,7	6,7	14,8	8,0	4,1	—	12,1	32,8	12,1	0,6	121,8
		II	23—24	29,0	3,5	3,6	1,3	8,4	2,8	1,4	—	4,2	12,8	9,5	—	63,9
			26—27	97,4	14,4	8,2	7,3	29,9	30,9	2,1	0,9	33,9	113,4	16,1	8,1	298,8
	Бабруйшчына (надзельная)	I	23—24	23,0	0,9	1,0	2,1	4,0	2,6	1,0	0,7	4,3	10,4	4,9	—	46,6
			26—27	48,8	6,1	2,4	4,0	12,5	7,2	6,0	2,1	15,3	35,9	10,7	5,0	128,2
		II	23—24	64,7	8,1	4,1	4,2	16,4	9,1	4,9	0,8	14,8	32,4	10,0	0,6	138,9
			26—27	68,4	9,7	3,4	5,1	18,2	11,9	7,1	1,0	20,0	53,4	11,3	7,6	178,9
		III	23—24	142,8	14,8	5,3	7,1	27,2	37,8	9,3	1,6	48,7	83,0	17,2	2,1	321,0
			26—27	93,9	12,3	5,1	6,2	23,6	34,0	8,5	1,3	43,8	113,8	16,8	13,0	304,9
	Бабруйшчына (фондавая)	I	23—24	7,3	0,7	0,3	0,1	1,1	0,6	0,1	—	0,7	3,7	3,5	0,3	16,6
			26—27	49,8	4,8	2,3	4,8	11,9	7,5	3,4	—	10,9	31,8	12,6	0,6	117,6
		II	23—24	24,7	2,5	2,8	1,2	6,5	2,4	1,2	—	3,6	10,4	6,8	—	52,0
			26—27	89,7	10,2	6,3	6,0	22,5	23,5	3,6	0,5	27,6	93,9	15,5	12,1	261,3
		III	23—24	30,0	7,0	3,0	—	10,0	6,0	3,2	—	9,2	24,0	12,0	—	85,2
			26—27	94,3	7,0	3,0	5,4	15,4	6,6	3,6	—	10,2	43,8	19,6	5,5	188,8

Ад гародніцтва Vom Gemüsebau	Усяго ад земляробства Im Ganzen von der Landwirtschaft	Жывёлагадоўля Viehzucht Коні Pferde	Прадукцыйная Produktive Быдла Rindvieh	Авечкі Schafe	Сьвіньні Schweine	Птушкі Geflügel	Разам Im Ganzen	Усяго ад жывёлагадоўлі Im Ganzen von der Viehzucht	Валавая прадукцыя ад сельскае г—кі (A) Gesammtproduktion in der Landwirtschaft (A)	Конт насеньня (a) Wert des Saatgutes (a)	Амартызацыя сродкаў вытворч. (b) Ammortisation der Betriebsmittel (b)	A — (a + b)	Павялічэньне (+) паменш. (—) Steigerung (+) Verminderung (—)	Заробкі па-за сваёй с. г-кай Nebenverdienst
16,5	16,5	11,5	76,5	3,9	41,3	6,4	128,1	139,6	156,1	—	3,3	152,8	+ 262,3	65,3
29,7	207,0	22,0	132,8	24,6	93,2	3,4	254,0	276,0	483,0	54,9	13,0	415,1		63,8
—	31,6	13,0	110,5	23,4	112,5	6,8	253,2	266,2	297,8	9,9	12,1	275,8	+ 154,6	77,7
16,5	200,1	18,0	150,0	32,4	100,0	6,8	289,2	307,2	507,3	57,0	19,9	430,4		15,0
1,2	13,4	11,0	32,1	2,3	38,1	0,8	73,3	84,3	97,7	3,7	5,6	88,4	+ 197,3	5,9
26,4	133,2	17,0	93,1	15,4	66,0	6,8	181,3	198,3	331,5	33,2	12,6	285,7		21,1
13,2	50,7	12,5	53,9	12,1	40,0	2,5	108,5	121,0	171,7	11,8	22,8	137,1	+ 329,8	—
29,7	256,3	21,5	138,5	22,4	128,8	3,5	293,2	314,7	571,0	70,4	33,7	466,9		11,3
16,5	59,9	13,0	42,5	7,8	45,0	3,0	98,3	111,3	171,2	13,3	5,2	152,7	+ 210,7	—
33,0	123,1	19,8	102,0	24,7	127,2	6,8	260,7	280,5	403,6	27,9	12,3	363,4		3,4
23,1	93,9	18,5	128,7	15,6	97,2	3,5	245,0	263,5	357,4	22,0	13,5	321,9	+ 70,5	36,7
14,4	221,1	23,5	130,2	23,6	82,0	3,0	238,8	262,3	483,4	64,2	26,8	392,4		18,0
26,4	114,3	18,0	107,5	17,6	67,5	4,5	197,1	215,1	329,4	27,3	15,2	286,9	+ 408,0	162,5
24,0	518,6	28,8	217,0	35,7	86,4	5,9	345,0	373,8	892,4	153,5	44,0	694,9		182,5
9,9	23,1	11,4	46,8	3,5	39,9	2,7	92,9	104,3	127,4	4,0	4,8	118,6	+ 259,7	16,0
29,7	151,5	18,8	110,8	20,0	121,8	5,8	258,4	277,2	428,7	37,8	12,6	378,3		30,3
16,5	80,4	16,4	117,0	16,5	114,0	4,0	251,5	267,9	348,3	19,8	14,3	314,2	+ 172,2	68,2
14,4	313,2	23,8	141,7	23,9	102,6	4,4	272,6	296,4	609,6	92,7	30,5	486,4		60,2
16,5	63,1	12,7	53,4	5,6	48,2	4,6	111,8	124,5	187,6	14,6	7,7	165,3	+ 171,0	34,4
18,0	146,2	17,6	96,9	14,6	106,2	7,1	224,8	242,4	388,6	39,7	12,6	336,3		48,7
14,4	153,3	20,5	122,7	20,3	68,6	14,5	226,1	246,6	399,9	43,1	21,2	335,6	+ 52,4	20,7
19,2	198,1	23,0	118,2	26,1	92,2	13,2	249,7	273,7	471,8	55,5	28,3	388,0		44,2
22,8	343,8	25,6	162,4	26,9	123,9	29,5	342,7	368,7	712,1	99,5	60,9	551,7	— 91,4	100,4
24,0	328,9	21,7	130,2	21,6	105,8	19,9	277,5	299,2	628,1	94,6	73,2	460,3		135,1
9,9	26,5	11,8	54,6	4,6	35,9	3,4	98,5	110,3	136,8	2,2	4,3	130,3	+ 260,7	33,4
33,0	150,6	19,4	123,6	21,1	120,6	5,8	271,1	290,5	441,1	36,6	13,5	391,0		50,6
16,5	68,5	16,1	126,6	15,3	103,2	5,1	250,2	266,3	334,8	16,1	22,0	296,7	+ 172,6	88,0
16,8	278,1	23,4	143,0	23,9	110,6	5,7	283,2	306,6	584,7	80,9	34,5	469,3		78,1
23,1	108,3	21,3	138,8	—	97,0	20,6	256,4	277,7	386,0	26,4	39,3	320,3	+ 260,3	145,0
18,0	206,8	35,1	250,0	30,8	164,0	3,8	448,6	483,7	690,5	58,6	51,3	580,6		68,5

Табліца № 6

Tabelle № 6

VI. ВЫДАТКІ Г-КІ Ў СУВЯЗІ З ЗЕМЛЕЎПАРАДКАВАНЬНЕМ

(Сярэднія для аднэй гаспадаркі)

VI. DIE AUSGABEN EINER WIRTSCHAFT IM ZUSAMMENHANG MIT DER LANDEINRICHTUNG

(im Durchschnitt auf je eine Wirtschaft)

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	На правядз. землеўпарад. (руб.) Für Durchführung des Landeinrichtung in Rbn.: На выдзеньне працэсу / Für Ausführung der Arbeiten	На закупку матар. / Für Ankauf von Materialien	Праца людзей / Menschenarbeit	Праца коняй / Pferdearbeit	Разам / Im Ganzen	На перанос будынкаў (руб.) Für Ueberführung der Gebäude in Rbn.: На закупку матар. / Für Ankauf von Materialien	Праца людзей / Menschenarbeit	Праца коняй / Pferdearbeit	Разам / Im Ganzen	На пабудову калодзежаў (руб.) Für Einrichtung von Brunnen in Rbn.: На закупку матар. / Für Ankauf von Materialien	Праца людзей / Menschenarbeit	Праца коняй / Pferdearbeit	Разам / Im Ganzen	Усяго выдаткаў (руб.) / Gesammtsumme der Ausgaben in Rbn.
	I. Калінішчына															
1	Антонаўка	II	23,9	—	15,1	2,9	41,9	13,4	75,5	33,4	122,3	2,2	6,7	1,5	10,4	174,6
		III	43,5	—	6,0	4,1	53,6	30,0	109,0	28,4	167,4	—	—	—	—	221,0
2	Арцёмаўка	I	12,0	—	6,0	1,6	19,6	—	107,0	21,8	128,8	—	—	—	—	148,4
		II	24,2	—	6,8	1,4	32,4	—	70,4	27,0	97,4	—	—	—	—	129,8
3	Белая Гара	II	41,2	—	26,4	2,8	70,4	27,0	110,8	33,8	171,6	0,6	4,9	0,8	6,3	148,3
		III	44,5	—	2,4	—	46,9	—	108,0	40,5	148,5	—	—	—	—	195,4
4	Завідаўка	I	9,0	—	1,8	1,4	12,2	10,4	23,7	6,8	40,9	—	—	—	—	53,1
		II	34,8	—	12,8	7,5	55,1	43,7	127,4	50,7	221,8	2,9	12,8	0,9	16,6	293,5
5	Дубрава	I	18,2	—	7,2	4,1	29,5	20,0	59,5	23,6	103,1	—	6,0	1,4	7,4	140,0
		II	31,6	—	6,5	3,9	42,0	1,7	79,3	36,8	117,8	—	7,0	1,7	8,7	168,5
		III	45,0	—	8,4	4,1	57,1	—	103,0	33,8	136,8	—	6,0	1,4	7,4	201,3
6	Іванаўскі	I	0,3	—	1,6	—	1,9	2,0	17,7	6,0	25,7	—	—	—	—	27,6
		II	0,8	—	2,0	0,1	2,9	1,5	8,1	1,7	11,3	—	—	—	—	14,2
		III	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Навінка	II	14,3	—	4,1	0,8	19,2	6,1	127,4	50,9	184,4	—	2,8	0,1	2,9	206,5
		III	22,0	—	8,8	1,8	32,6	15,7	215,1	82,4	313,2	—	5,4	—	5,4	351,2
8	Чырвоны	II	10,5	—	5,0	1,4	16,9	—	87,5	56,7	144,2	—	3,3	—	3,3	164,4
		III	35,8	—	22,8	1,6	60,2	8,3	97,3	37,1	142,7	—	6,4	1,4	7,8	210,7
9	Ялуга	II	22,8	0,3	11,3	2,3	36,7	10,4	111,5	40,3	162,2	—	—	—	—	198,9
		III	39,4	—	4,2	0,7	44,3	5,5	157,4	71,6	234,5	1,5	8,2	1,4	11,1	289,9
	в. Іванаўская (сярэдняе)	I	4,6	—	2,6	0,9	8,1	6,2	25,1	9,7	41,0	—	0,7	0,1	0,8	49,9
		II	16,9	0,1	7,9	2,0	26,9	10,2	100,1	50,0	160,3	0,5	3,1	0,4	4,0	191,2
		III	32,8	0,3	13,3	1,6	48.0	9,2	126,7	47,7	183,6	0,2	5,3	0,8	6,3	237,9
10	Аўчынікава II	I	12,7	—	2,4	1,4	16,5	13,3	4,9	2,7	20,9	—	—	—	—	37,4
		II	9,0	—	2,4	—	11,4	—	—	—	—	—	—	—	—	11,4
11	Буравесьнік	I	18,0	—	8,4	—	26,4	20,0	51,0	13,5	84,5	—	—	—	—	110,9
		II	47,1	—	6,7	1,6	55,4	43,3	166,2	54,0	163,5	5,0	14,3	2,4	21,7	240,6

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	На правядз. землеўпарад. (руб.) Für Durchführung des Landeinrichtung in Rbn.					На перанос будынкаў (руб.) Für Ueberführung der Gebäude in Rbn.				На пабудову калодзеже (руб.) Für Einrichtung von Brunnen in Rbn.				Усяго выдаткаў (руб.) Gesammtsumme der Ausgaben in Rbn.
			На вядзеньне працэу Für Ausführung der Arbeiten	На закупку матар. Für Ankauf von Materialien	Праца людзей Menschenarbeit	Праца коняй Pferdearbeit	Разам Im Ganzen	На закупку матар. Für Ankauf Materialien	Праца людзей Menschenarbeit	Праца коняй Pferdearbeit	Разам Im Ganzen	На закупку матар. Für Ankauf Materialien	Праца людзей Menschenarbeit	Праца коняй Pferdearbeit	Разам Im Ganzen	
12	Буцуева	II	9,0	—	2,4	0,7	12,1	15,0	20,4	5,4	40,8	5,5	14,0	0,7	20,2	73,1
		III	37,5	—	2,4	2,7	42,6	—	—	—	—	—	—	—	—	42,6
13	Зара	II	24,4	—	13,8	1,5	39,7	10,4	143,0	139,8	293,2	2,9	5,8	1,4	10,1	343,0
14	Зарэчча	II	12,9	0,3	6,0	1,7	20,9	26,3	45,0	27,3	98,6	7,0	11,0	2,4	20,4	139,9
15	Зялёны	I	15,0	—	8,4	1,4	24,8	6,0	23,0	10,8	39,8	0,5	56,0	—	56,5	121,1
		II	14,4	—	4,8	0,4	19,6	14,1	113,8	32,3	160,2	1,8	5,2	0,3	7,3	187,1
16	Кісялёва	I	5,7	—	—	—	5,7	—	6,7	2,4	9,1	—	—	—	—	14,8
		II	11,3	—	0,5	—	11,8	—	—	—	—	—	—	—	—	11,8
		III	1,7	—	—	—	1,7	—	—	—	—	—	—	—	—	1,7
17	Маленькі	II	9,0	—	7,8	—	16,8	14,5	78,7	47,3	140,5	2,5	7,1	2,7	12,3	169,6
18	Прасьвет	I	13,4	—	13,0	1,1	27,5	10,2	50,7	24,6	85,5	0,7	4,4	0,5	5,6	118,6
		II	14,0	—	10,4	4,9	29,3	3,7	128,8	79,7	212,2	2,7	6,4	—	9,1	150,6
19	Прывольле	I	14,5	—	6,6	2,1	23,2	22,5	34,5	27,0	84,0	13,5	5,8	1,4	20,7	127,9
		II	7,7	—	6,0	2,7	16,4	—	10,1	4,1	14,2	3,3	5,9	0,7	9,9	40,5
20	Сядзібны	I	20,0	—	4,5	1,7	26,2	18,3	83,0	20,3	121,6	—	—	—	—	147,8
		II	15,9	—	3,0	—	18,9	10,0	57,0	6,8	73,8	—	—	—	—	92,7
		III	20,0	—	6,0	—	26,0	80,0	78,0	27,0	185,0	—	—	—	—	211,0
21	Усход	I	10,8	—	6,6	0,7	18,1	—	42,9	23,6	66,5	1,4	3,9	0,2	5,5	90,1
		II	16,9	—	7,8	2,2	26,9	7,5	66,8	28,8	103,1	1,4	13,3	0,4	15,1	145,1
		III	15,0	—	4,8	—	19,8	—	12,4	36,5	48,9	3,0	4,8	—	7,8	76,5
22	Ясная Паляна	I	12,3	—	7,4	1,4	21,1	7,7	74,4	48,1	130,2	0,8	8,6	0,4	9,8	161,1
		II	18,6	—	11,4	1,1	34,1	3,0	87,2	44,3	134,5	—	—	—	—	168,6
	в. Кіс. Буда (сярэдняе)	I	10,2	—	4,0	0,8	15,0	5,9	33,7	15,2	54,8	0,9	2,9	0,2	4,0	73,8
		II	17,0	—	5,8	1,1	23,9	9,9	68,5	36,1	114,5	1,9	5,2	2,5	9,6	148,0
		III	22,9	—	2,2	0,7	25,8	11,4	17,0	9,0	37,4	0,4	0,7	—	1,1	64,3
23	Вузкі	I	8,7	—	8,8	—	17,5	—	1,6	1,8	3,4	—	—	—	—	20,9
		II	28,7	1,3	11,2	3,2	44,4	90,0	84,3	67,5	241,8	—	—	—	—	[illegible]86,2

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	На правядз. землеўпарад. (руб.) Für Durchführung des Landeinrichtung in Rbn.					На перанос будынкаў (руб.) Für Ueberführung der Gebäude in Rbn.				На пабудову калодзежа (руб.) Für Einrichtung von Brunnen in Rbn.				Усяго выдаткаў (руб.) Gesammtsumme der Ausgaben in Rbn.
			На выдзельне працаў Für Ausführung der Arbeiten	На закупку матар. Für Ankauf von Materialien	Праца людзей Menschenarbeit	Праца коняй Pferdearbeit	Разам Im Ganzen	На закупку матар. Für Ankauf Materialien	Праца людзей Menschenarbeit	Праца коняй Pferdearbeit	Разам Im Ganzen	На закупку матар. Für Ankauf Materialien	Праца людзей Menschenarbeit	Праца коняй Pferdearbeit	Разам Im Ganzen	
24	Вінагр. Труд	II	20,7	3,5	22,1	2,2	48,5	98,3	115,0	48,4	261,7	—	0,4	—	0,4	310,6
		III	—	1,0	144,0	1,4	146,4	200,0	4,8	8,1	212,9	—	—	—	—	359,3
25	Задні	I	18,8	—	17,3	5,8	41,9	33,3	44,0	54,0	131,3	4,7	26,4	16,2	47,3	220,5
		II	19,5	—	13,1	4,9	37,5	11,9	37,9	45,7	95,5	2,6	8,8	3,0	14,4	147,4
26	Пенькаўка	I	1,8	—	2,6	0,1	4,5	—	—	—	—	—	—	—	—	4,5
		II	2,7	0,1	4,0	0,3	7,1	1,0	2,3	2,2	5,5	—	—	—	—	12,6
		III	1,3	—	—	—	1,3	37,5	7,5	8,5	53,5	—	—	—	—	54,8
27	Перакавы	I	14,6	0,5	13,0	3,4	31,5	106,3	53,5	15,9	175,7	—	—	—	—	207,2
		II	18,8	—	9,9	2,2	30,9	19,0	21,4	7,0	47,4	—	—	—	—	78,3
28	Першамайскі	I	15,5	—	12,0	3,1	30,6	4,5	4,8	3,7	13,0	—	—	—	—	43,6
		II	2,3	—	8,8	3,6	14,7	16,7	60,9	7,6	85,2	—	—	—	—	99,9
29	Сярэдні	I	7,0	—	18,0	2,0	27,0	6,0	36,0	16,9	58,9	9,0	13,1	2,7	24,8	110,7
		II	33,2	0,6	5,6	2,2	41,6	14,0	8,9	50,0	72,9	1,2	5,0	1,4	7,6	122,1
30	Чырв. Курган	II	18,0	—	10,8	1,4	30,2	6,7	24,0	9,0	39,7	—	—	—	—	69,9
	в. Пенькаўка (сярэдняе)	I	7,8	0,1	8,0	1,4	17,3	24,5	15,6	8,6	48,7	0,4	2,6	1,4	4,4	70,4
		II	11,8	0,5	8,8	1,5	22,6	17,5	30,9	20,2	68,6	0,4	1,4	0,5	2,3	93,5
		III	1,0	0,2	36,0	0,3	37,5	70,0	7,0	8,5	85,5	—	—	—	—	123,0
31	Гуркоўскі	I	8,7	—	7,2	2,0	17,9	22,5	46,5	20,3	89,3	0,3	4,2	1,4	5,9	113,1
		II	12,9	1,0	19,1	3,7	36,7	37,2	53,2	24,3	114,7	0,2	12,2	0,9	13,3	164,7
		III	18,9	—	16,8	14,9	50,6	43,9	86,8	40,5	171,2	0,5	8,4	2,7	11,6	233,4
32	Калінінскі	II	17,8	—	13,7	2,7	34,2	4,0	63,1	27,5	94,6	—	—	—	—	128,8
		III	25,6	—	14,4	2,7	42,7	10,0	112,0	13,5	135,5	5,0	18,4	2,7	26,1	204,3
33	Ляксандраўка	I	20,4	—	12,9	2,7	42,3	48,3	58,8	21,6	128,7	—	—	—	—	171,0
		II	20,2	—	10,4	0,9	31,5	1,3	52,1	37,8	91,2	—	2,4	0,9	3,3	126,0
34	Маркаўка	II	10,3	—	12,0	2,0	24,3	6,7	39,8	11,9	58,4	—	1,6	0,4	2,0	84,7

№№ па чарзе / №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ / Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы / Sociale Gruppen	На правядз. землеўпарад. (руб.) Für Durchführung des Landeinrichtung in Rbn. — На выдзеньне працэсу / Für Ausführung der Arbeiten	На закупку матар. / Für Ankauf von Materialien	Праца людзей / Menschenarbeit	Праца коняй / Pferdearbeit	Разам / Im Ganzen	На перанос будынкаў (руб.) Für Ueberführung der Gebäude iu Rbn. — На закупку матар. / Für Ankauf Materialien	Праца людзей / Menschenarbeit	Праца коняй / Pferdearbeit	Разам / Im Ganzen	На пабудову калодзежа (руб.) Für Einrichtung von Brunnen in Rbn. — На закупку матар. / Für Ankauf Materialien	Праца людзей / Menschenarbeit	Праца коняй / Pferdearbeit	Разам / Im Ganzen	Усяго выдаткаў (руб.) / Gesammtsumme der Ausgaben in Rbn.
		I	11,9	—	3,0	1,4	16,3	—	24,0	12,2	36,2	—	—	—	—	52,5
35	Новы Сьвет	II	15,2	—	5,7	1,7	22,6	7,2	70,4	21,3	98,9	1,0	3,6	1,0	5,6	121,5
		III	24,0	—	6,0	2,7	32,7	5,3	105,0	54,0	164,3	2,5	5,2	0,7	8,4	205,5
		I	14,6	—	11,2	2,1	27,9	27,1	45,2	18,5	90,8	0,1	1,2	0,4	1,7	120,4
	в. Ст. Стан (сярэдняе)	II	14,2	0,3	13,3	2,5	30,3	15,9	64,4	22,8	103,1	0,2	2,3	0,7	3,2	136,6
		III	21,7	—	12,8	8,8	43,3	25,4	97,0	40,5	162,9	1,9	9,0	2,1	13,0	219,2
		I	8,8	—	5,7	1,2	15,7	14,0	27,4	12,2	53,6	0,5	2,4	1,3	4,2	73,5
	Па Калінінщыне (сярэдняе)	II	11,6	0,2	8,0	1,6	21,4	12,7	58,4	26,9	98,0	0,9	4,5	1,1	6,5	125,9
		III	23,9	0,2	13,2	2,4	39,7	21,8	67,8	32,3	121,9	0,3	4,0	0,7	5,0	166,6
	II. Бабруйшчына															
		I	9,5	—	3,9	0,2	13,6	35,1	94,8	14,2	144,1	—	0,6	—	0,6	179,8
1	Доля	II	8,1	0,3	9,3	1,2	18,9	11,7	122,4	21,9	156,0	—	—	—	—	174,9
		III	10,5	—	10,8	4,0	25,3	9,9	107,3	40,7	157,9	—	—	—	—	183,2
		I	6,1	—	3,6	0,4	10,1	22,7	80,3	32,4	135,4	1,1	6,8	—	7,9	153,4
2	Загарадны	II	9,8	—	7,4	1,1	18,3	42,7	104,3	40,7	187,7	3,6	5,8	1,4	10,8	216,8
		III	11,6	—	8,0	1,1	20,7	94,1	245,4	68,6	408,1	2,7	12,5	1,1	16,3	445,1
3	Зара Камуны	I	7,6	—	7,4	0,5	15,0	—	—	—	—	—	—	—	—	15,0
		II	11,4	—	6,3	—	17,7	38,3	69,3	10,1	117,7	—	—	—	—	135,4
		I	4,0	—	2,2	—	6,2	1,7	51,8	6,8	60,3	—	—	—	—	62,5
4	Месны	II	10,5	—	6,0	0,5	17,0	—	26,9	2,7	29,6	—	—	—	—	46,6
		III	8,8	—	7,2	1,1	17,1	2,3	9,7	0,6	12,6	—	—	—	—	29,7
5	Нов. Рыскаў	I	5,8	0,5	5,4	0,6	12,3	22,5	78,3	8,5	109,3	2,0	9,0	0,6	11,6	133,2
		II	9,6	0,3	11,7	2,8	24,4	14,2	92,3	30,5	137,0	2,0	9,0	1,0	12,0	173,4
		I	12,0	—	1,2	1,1	14,3	28,5	131,8	76,8	237,1	3,0	17,4	2,3	22,7	174,1
6	Перадавы	II	13,7	—	5,6	1,4	20,7	15,3	102,6	26,0	143,9	3,0	7,6	0,6	11,2	175,8
		III	12,8	2,0	2,8	0,8	18,4	24,0	112,7	24,1	160,8	3,0	18,2	0,8	22,0	201,2

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	На правядз. землеўпарад. (руб.) Für Durchführung des Landeinrichtung in Rbn.					На перанос будынкаў (руб.) Für Ueberführung der Gebäude in Rbn.				На пабудову калодзежа (руб.) Für Einrichtung von Brunnen in Rbn.				Усяго выдаткаў (руб.) Gesammtsumme der Ausgaben in Rbn.
			На вядзенне працы Für Ausführung der Arbeiten	На закупку матар. Für Ankauf von Materialien	Праца людзей Menschenarbeit	Праца коней Pferdearbeit	Разам Im Ganzen	На закупку матар. Für Ankauf Materialien	Праца людзей Menschenarbeit	Праца коней Pferdearbeit	Разам Im Ganzen	На закупку матар. Für Ankauf Materialien	Праца людзей Menschenarbeit	Праца коней Pferdearbeit	Разам Im Ganzen	
		I	10,0	—	3,6	26,0	39,6	—	34,9	2,3	37,2	—	23,6	0,6	24,2	101,0
7	Пятрова Ляда	II	10,4	—	5,4	0,2	16,0	3,0	160,1	36,2	199,3	2,0	8,1	16,1	26,2	241,5
		III	12,6	—	5,6	—	18,2	13,3	152,5	44,1	209,9	1,3	40,3	—	41,6	269,7
		I	6,1	—	25,8	0,6	32,5	14,3	58,9	13,0	86,2	—	1,8	0,6	2,4	121,1
8	Трудавы	II	7,1	—	4,5	0,8	12,4	30,3	85,6	35,9	151,8	0,1	9,6	0,9	10,6	174,8
		III	12,8	—	16,5	1,5	30,8	133,3	166,6	33,5	333,4	1,2	6,8	1,1	9,1	373,3
		I	6,8	0,1	6,7	0,4	14,0	9,3	59,9	15,6	84,8	0,5	5,6	0,3	6,4	105,2
	в. Рыскаў (сярэдняе)	II	10,0	0,1	6,6	1,1	17,8	20,9	101,3	27,7	149,9	1,5	6,3	2,5	10,3	178,0
		III	11,5	0,4	8,0	0,8	20,7	50,8	129,7	31,7	212,2	1,5	14,6	0,6	16,7	249,6
		I	4,9	—	6,4	0,1	11,4	4,1	29,0	4,5	37,6	—	—	—	—	49,0
9	Белая Бяроза	II	9,8	—	9,7	0,5	20,0	1,5	13,5	1,1	16,1	—	—	—	—	36,1
		III	9,0	—	9,8	1,4	20,2	—	—	—	—	—	—	—	—	20,2
		I	3,9	—	1,8	0,6	6,3	3,5	65,6	63,9	133,0	—	—	—	—	139,3
10	Бярозавы Гай	II	6,5	—	7,9	1,3	15,7	39,5	202,0	60,4	301,9	0,8	14,6	4,5	19,9	337,5
		III	8,4	—	6,6	1,1	16,1	39,3	303,0	118,4	460,7	1,0	21,4	5,7	28,1	504,9
11	Зялёны Крыж	I	5,8	—	4,2	1,1	11,1	2,5	55,5	8,5	66,5	—	—	—	—	77,6
		II	9,3	—	9,3	3,4	22,0	11,0	141,0	16,0	168,0	0,4	6,7	0,7	7,7	197,8
		I	5,6	—	5,8	0,4	11,8	3,8	9,1	1,0	13,9	—	—	—	—	25,7
12	Нов. Слабада	II	8,3	—	11,0	0,7	20,0	4,2	22,5	4,8	31,5	0,3	1,7	0,3	2,3	53,8
		III	17,8	—	15,4	1,6	34,8	—	—	—	—	—	—	—	—	34,8
		I	6,8	—	10,8	0,3	17,9	0,5	19,7	3,4	23,6	—	0,5	0,1	0,6	42,1
13	Н. Фундаменка	II	10,3	—	7,7	0,1	19,0	6,5	49,1	7,0	62,6	0,1	1,4	1,1	5,6	87,2
		III	11,9	—	11,3	1,8	25,0	7,0	24,3	8,9	40,2	—	—	—	—	65,2
		I	5,6	—	6,9	0,3	12,8	3,0	22,2	5,9	31,1	—	1,1	—	1,1	45,0
	в. Фундамен. (сярэдняе)	II	9,1	—	8,9	1,1	19,1	10,2	63,5	14,0	87,7	0,3	3,7	1,1	5,1	111,9
		III	11,1	—	11,1	1,5	23,7	9,5	60,5	23,5	93,5	0,2	3,6	0,9	4,7	121,9
14	Барсукі	I	8,5	—	12,0	0,3	20,8	16,1	92,2	25,1	133,4	—	7,2	0,6	7,8	162,0
		II	11,5	—	9,6	0,6	21,7	17,5	109,9	55,4	182,8	—	7,2	1,1	8,3	212,8

№№ па чарзе №№ der Reihenfolge	ПАСЁЛКІ Ortsbenennungen	Сацыяльныя групы Sociale Gruppen	На правядз. зямлеўпарад. (руб.) Für Durchführung des Landeinrichtung in Rbn.					На перанос будынкаў (руб.) Für Ueberführung der Gebäude iu Rbn.				На пабудову калодзежа (руб.) Für Einrichtung von Brunnen in Rbn.				Усяго выдаткаў (руб.) Gesammtsumme der Ausgaben in Rbn.
			На выдзеньне працу Für Ausführung der Arbeiten	На закупку матар. Für Ankauf von Materialien	Праца людзей Menschenarbeit	Праца коняй Pferdearbeit	Разам Im Ganzen	На закупку матар. Für Ankauf Materialien	Праца людзей Menschenarbeit	Праца коняй Pferdearbeit	Разам Im Ganzen	На закупку матар. Für Ankauf Materialien	Праца людзей Menschenarbeit	Праца коняй Pferdearbeit	Разам Im Ganzen	
		I	5,0	—	8,4	—	13,4	—	93,0	—	93,0	—	—	—	—	106,4
15	**Благадаць**	II	11,5	—	11,4	1,1	24,0	7,5	91,5	12,4	111,4	4,0	13,8	2,3	20,1	155,5
		III	13,0	—	16,8	2,3	32,1	40,0	145,2	24,9	210,1	5,0	14,3	1,1	20,4	162,6
		I	3,75	—	9,0	—	12,8	30,0	104,0	31,1	165,1	—	4,2	—	4,2	182,0
16	**Малінаўка**	II	11,1	—	9,4	—	20,5	42,2	129,3	49,4	220,9	—	5,4	—	5,4	246,8
		III	10,0	—	12,0	—	22,0	65,0	195,0	79,1	339,1	—	—	—	—	361,1
		I	7,6	—	10,7	0,1	18,4	17,8	91,5	26,7	136,0	—	5,3	0,3	5,6	160,0
	м.Багахвалаў (сярэдняе)	II	11,3	—	9,8	0,3	21,4	30,5	116,7	215,8	363,0	0,8	35,6	3,4	39,8	424,2
		III	11,5	—	14,4	1,1	27,0	52,5	170,1	52,0	274,6	2,5	7,2	0,6	10,3	301,9
17	**Зялён. Грыва**	I	7,0	—	8,1	0,3	15,4	40,9	34,0	18,1	93,0	—	5,5	0,9	6,4	114,8
		II	11,0	—	9,0	1,1	21,1	7,0	111,5	28,3	146,8	—	3,6	1,1	4,7	172,6
18	**Зялён Рошча**	I	8,9	—	10,9	0,3	20,1	7,6	71,9	2,7	82,2	0,6	4,7	0,3	5,6	107,9
		II	14,1	—	11,6	0,8	26,5	10,9	102,3	4,5	117,7	—	2,0	—	2,0	146,2
19	**Ляксандраўка**	I	6,9	—	6,6	0,6	14,1	—	72,9	7,3	80,2	—	9,4	0,6	10,0	104,3
		II	9,75	—	9,6	0,6	20,0	30,3	150,6	20,9	201,8	0,8	10,8	1,1	12,7	234,5
20	**Тарасаўка**	II	13,9	—	6,0	0,6	20,5	89,3	75,2	39,0	203,5	0,8	5,4	1,7	7,9	231,9
	м. Стоўпня (сярэдняе)	I	8,1	—	9,6	0,3	18,0	16,0	52,7	0,8	69,5	0,4	5,8	0,5	6,7	94,2
		II	11,9	—	9,0	0,7	21,6	39,1	104,4	23,4	166,9	0,5	6,6	0,9	8,0	196,5
		I	6,6	0,1	6,6	0,3	13,6	25,2	88,8	27,6	141,6	0,7	7,6	0,8	9,1	164,3
	Бабруйшчына (надзельн.)	II	9,3	0,1	8,2	1,1	18,7	13,6	23,3	18,8	55,7	0,6	4,2	1,5	6,3	80,7
		III	11,7	0,1	9,9	1,3	23,0	24,3	31,0	26,5	81,8	0,7	7,6	0,8	9,1	113,9
		I	7,9	—	9,9	0,3	18,1	16,6	71,3	12,9	100,8	0,2	5,3	0,5	6,0	124,9
	Бабруйшчына (фондавая)	II	11,6	—	9,3	0,5	21,4	35,7	109,3	31,3	176,3	0,6	7,0	0,8	8,4	206,1
		III	11,5	—	14,4	1,1	27,0	52,5	170,1	52,0	274,6	2,5	7,2	0,6	10,3	311,9

Табліца № 7

Tabelle № 7

VII. ЭКАНАМІЧНЫ ЭФЭКТ ЗЕМЛЕЎПАРАДКАВАНЬНЯ НА ПАСЁЛКІ

(Зводная табліца)

VII. DER OKONOMISCHE EFFEKT DES LANDEINRICHTUNGSWERKES AUF DIE BEVÖLKERUNG

(Tabelle der Endergebnisse)

ПАСЁЛКІ	Каэфіцыент канфігурацыі	Каэфіцыент гаспад. упарадкаван.	Сярэдняя адлегласьць (кл.)	Гожая зямля (гект.) Nutzbares Land (ha)								Аснаўныя сродкі вытворчасьці (ў тыс. руб.) Grundkapital des Betriebes (in Tausenden von Rbl.)							
				1923—24 г.				1926—27 г.				1923—24 г.				1926—27 г.			
				I	II	III	Разам Im Ganzen	I	II	III	Разам Im Ganzen	I	II	III	Разам Im Ganzen	I	II	III	Разам Im Ganzen
Калініншчына																			
Антонаўка	1,17	1,97	0,72	—	68	20	88	—	88	15	103	—	3,41	0,84	4,25	—	4,99	1,00	5,99
Арцёмаўка	1,82	1,81	0,65	7	76	—	83	8	71	—	79	0,20	2,74	—	2,94	0,29	3,10	—	3,39
Белая Гара	1,28	1,22	0,46	—	63	15	78	—	74	17	91	—	2,22	0,67	2,89	—	3,33	0,87	4,20
Завідаўка	1,06	1,38	0,71	9	60	—	69	62	137	—	199	0,21	2,72	—	2,93	1,09	3,50	—	4,59
Дубрава	1,45	1,60	0,86	14	66	11	91	26	136	27	189	0,30	3,16	0,77	4,23	0,85	4,79	1,07	6,71
Іванаўскі	1,31	1,69	1,20	42	291	16	349	54	252	6	312	1,02	12,16	0,72	13,90	1,60	10,48	0,40	12,48
Навінка	1,48	1,86	0,71	—	46	42	88	—	62	34	96	—	2,80	3,08	5,88	—	3,93	2,75	6,68
Чырвоны	1,19	1,37	0,55	—	17	78	95	—	16	87	103	—	0,87	5,23	6,10	—	1,08	6,77	7,85
Ялуга	1,05	1,76	0,77	—	67	43	110	—	108	65	173	—	3,01	2,97	5,98	—	3,46	2,46	5,92
Аўчынік. II	—	—	—	—	—	—	—	18	10	—	28	0,23	0,62	—	0,85	0,72	1,07	—	1,79
Буравесьн.	1,04	—	—	6	62	—	68	10	103	—	113	0,15	2,72	—	2,87	0,20	3,18	—	3,38
Буцуева	1,28	—	—	—	—	31	31	—	24	30	54	—	—	3,20	3,20	—	0,78	1,59	2,37
Зара	1,05	1,40	0,36	—	54	—	54	—	54	—	54	—	2,73	—	2,73	—	3,28	—	3,28
Зарэчча	—	—	—	—	20	—	20	—	44	—	44	—	1,41	—	1,41	—	2,96	—	2,96
Зялёны	1,15	1,44	0,48	5	73	—	78	6	80	—	86	0,12	2,97	—	3,09	0,29	4,42	—	4,71
Кісялёва	1,38	1,76	1,17	88	178	37	303	136	138	25	299	3,04	8,63	2,49	14,16	3,71	8,44	2,15	14,30
Маленькі	—	—	—	—	28	—	28	—	15	—	15	—	1,00	—	1,00	—	0,85	—	0,85
Прасьвет	1,00	1,14	0,30	30	34	—	64	35	26	—	61	0,75	1,34	—	2,09	1,07	1,05	—	2,12
Прывольле	1,21	—	—	13	26	—	39	25	38	—	63	0,23	1,15	—	1,38	0,29	1,98	—	2,27
Сядзібны	1,01	1,00	0,29	26	6	16	48	31	11	7	49	0,62	0,32	1,02	1,96	0,98	0,81	0,69	2,48
Усход	1,00	1,13	0,40	19	38	13	70	35	50	10	95	0,46	1,88	0,83	3,17	0,72	2,11	0,63	3,46
Ясн. Паляна	1,01	1,07	0,42	25	55	—	80	61	75	—	136	0,80	2,37	—	3,17	1,32	3,08	—	4,40
Вузкі	1,38	1,51	0,41	8	13	—	21	16	31	—	47	0,40	0,97	—	1,37	0,48	1,92	—	2,40
Він. Труд	1,15	1,12	0,45	—	58	8	66	—	76	16	92	—	2,60	0,90	3,50	—	3,61	1,07	4,68
Задні	1,04	1,32	0,51	18	51	—	69	30	81	—	111	0,56	2,70	—	3,26	0,87	3,89	—	4,76
Пенькаўка	1,14	1,92	1,28	76	292	40	408	100	278	23	401	3,40	15,29	3,03	21,72	5,10	13,18	1,73	20,01
Перакавы	1,03	1,22	0,55	30	27	—	57	78	39	—	117	0,87	1,39	—	2,26	2,23	2,03	—	4,26
Першамайс	1,14	1,93	0,52	6	23	—	29	28	29	—	57	0,19	1,31	—	1,50	0,84	1,20	—	2,04
Сярэдні	1,17	1,31	0,50	9	38	—	47	19	54	—	73	0,34	1,90	—	2,24	0,50	2,46	—	2,96
Чыр. Курган	1,05	1,18	0,40	—	10	—	10	—	32	—	32	—	0,78	—	0,78	—	1,46	—	1,46

Расход працы (дзён) Arbeitsaufwand (in Tagen)								Ачышчаная валавая прадукцыя (у тыс. руб.) Die Gesammtprodukt. im rein. Sinne (in Tausenden von Rbl.)							
1923—24 г.				1926—27 г.				1923—24 г.				1926—27 г.			
I	II	III	Разам Im Ganzen	I	II	III	Разам Im Ganzen	I	II	III	Разам Im Ganzen	I	II	III	Разам Im Ganzen
—	2965	705	3670	—	3428	586	4014	—	3,91	0,87	4,78	—	4,70	0,97	5,67
333	2709	—	3042	474	2856	—	3330	0,30	2,95	—	3,25	0,44	3,65	—	4,09
—	2377	482	2859	—	2857	555	3412	—	3,20	0,60	3,80	—	3,42	0,61	4,03
519	2587	—	3106	1786	3549	—	5335	0,30	3,27	—	3,57	1,62	3,99	—	5,61
598	2762	461	3821	832	3933	742	5507	0,63	2,8	0,69	4,13	1,02	4,49	0,84	6,35
2010	12419	444	14873	2504	10437	326	13267	1,90	13,69	0,56	16,15	2,58	11,66	0,25	14,49
—	2307	1770	4077	—	2665	1498	4163	—	2,96	2,53	5,49	—	3,79	1,81	5,60
—	845	3481	4326	—	728	3890	4618	—	1,01	4,81	5,82	—	0,71	4,54	5,25
—	3077	1458	4535	—	3312	1774	5086	—	3,40	1,86	5,26	—	3,46	2,25	5,71
311	314	—	625	962	674	—	1636	0,24	0,33	—	0,57	1,29	0,88	—	2,17
351	2601	—	2952	287	3252	—	3539	0,53	3,25	—	3,78	0,24	4,44	—	4,68
—	246	1858	2104	—	840	1083	1923	—	0,24	3,13	3,37	—	1,03	1,71	2,74
—	2597	—	2597	—	2886	—	2886	—	3,40	—	3,40	—	3,71	—	3,71
—	1174	—	1174	—	1615	—	1615	—	1,61	—	1,61	—	2,29	—	2,29
276	3246	—	3522	386	3506	—	3892	0,28	3,96	—	4,24	0,40	4,21	—	4,61
5270	8571	1586	15427	6322	6945	1325	14592	6,05	11,32	2,60	19,97	6,28	9,50	1,69	17,47
—	1097	—	1097	—	736	—	736	—	1,61	—	1,61	—	0,72	—	0,72
1512	1414	—	2926	1638	1131	—	2769	1,69	1,91	—	3,60	1,77	1,38	—	3,15
548	1354	—	1902	587	1706	—	2293	0,74	0,94	—	1,68	0,74	3,02	—	3,76
1181	418	558	2157	1431	750	400	2581	1,57	0,52	0,90	2,99	2,06	1,04	0,43	3,53
935	1954	504	3393	1379	2172	393	3944	1,12	2,02	1,00	4,14	1,71	2,51	0,46	4,68
1425	2229	—	3654	1947	2391	—	4338	1,47	2,78	—	4,25	2,29	3,08	—	5,37
563	704	—	1267	705	1024	—	1729	0,56	0,77	—	1,33	0,81	1,25	—	2,06
—	2691	450	3141	—	3092	656	3748	—	2,64	0,58	3,22	—	3,47	0,74	4,21
1011	2437	—	3448	1143	3740	—	4883	1,21	2,69	—	3,90	1,24	3,81	—	5,05
4608	14009	2024	20641	5302	11541	1136	17979	4,54	16,53	2,84	23,91	6,19	15,18	1,29	22,66
1990	1563	—	3553	2677	1730	—	4407	2,08	1,63	—	3,71	3,21	2,08	—	5,29
618	1279	—	1897	1335	1230	—	2565	0,51	1,40	—	1,91	1,69	1,27	—	2,96
570	1718	—	2288	791	2078	—	2869	0,48	1,91	—	2,39	0,84	2,26	—	3,10
—	791	—	791	—	1371	—	1371	—	0,83	—	0,83	—	1,59	—	1,59

ПАСЁЛКІ	Каэфіцыент канфігурацыі	Каэфіцыент гаспад. упарадкаван.	Сярэдняя адлегласьць (кл.)	Гожая зямля (гект.) Nutzbares Land (ha) 1923—24 г. I	II	III	Разам Im Ganzen	1926—27 г. I	II	III	Разам Im Ganzen	Асноўныя сродкі вытворчасьці (ў тыс. руб.) Grundkapital des Betriebes (in Tausenden von Rbl.) 1923—24 г. I	II	III	Разам Im Ganzen	1926—27 г. I	II	III	Разам Im Ganzen
Гуркоўскі	1,24	1,87	0,67	5	38	35	78	14	58	35	107	0,25	2,24	2,11	4,60	0,60	3,99	2,88	7,47
Калінінскі	1,21	1,09	0,28	—	21	9	30	—	32	12	44	—	1,35	1,12	2,47	—	2,59	1,10	3,69
Ляксандр.	1,00	1,21	0,38	15	12	—	27	29	33	—	62	0,42	1,41	—	1,83	0,81	1,93	—	2,74
Маркаўка	1,10	1,28	0,41	—	41	—	41	—	69	—	69	—	—	—	—	—	0,74	—	0,74
Новы Сьвет	1,10	1,19	0,40	—	40	21	61	12	40	27	79	0,77	2,99	0,23	3,99	1,19	3,74	0,53	5,46
Па калінін.	—	—	—	455	2001	429	2885	833	2464	436	3733	15,33	95,16	29,21	139,70	25,75	115,41	27,69	168,85
Бабруйшчына																			
Доля	1,05	1,21	0,55	40	54	12	106	79	97	19	195	1,76	5,06	2,02	8,84	2,94	4,93	1,37	9,24
Загародны	1,10	1,12	0,36	4	41	38	83	12	32	23	67	0,50	1,87	3,77	6,14	1,12	2,68	3,41	7,2
З. Камуны	1,00	1,03	0,29	14	26	—	40	26	23	—	49	0,88	?	—	0,88	1,43	1,96	—	3,3
Месны	1,25	1,29	0,45	9	31	30	70	16	29	24	69	0,66	2,81	4,13	7,60	1,13	2,55	3,33	7,0
Н. Рыскаў	1,06	1,19	0,37	6	25	—	31	10	51	—	61	0,48	3,63	—	4,11	0,58	4,24	—	4,8
Перадавы	1,07	1,08	0,37	3	43	23	69	7	55	26	88	0,26	4,18	4,26	8,70	0,55	4,04	4,68	9,27
Пятр. Ляда	1,07	1,06	0,36	6	38	29	73	13	38	27	78	0,24	2,50	?	2,74	0,88	3,17	3,38	7,43
Трудавы	1,08	1,22	0,43	5	64	25	94	9	58	23	90	0,49	5,03	5,87	11,39	0,94	6,02	3,41	10,3
Бел. Бяроза	1,08	1,39	0,81	37	134	55	226	64	119	46	229	1,64	8,03	6,30	15,97	3,66	9,43	5,99	19,08
Бяроз. Гай	1,00	1,19	0,58	—	60	59	119	10	107	44	161	0,28	4,64	4,34	9,26	0,43	7,58	3,61	11,62
Зял. Крыж	1,15	1,26	0,47	4	54	—	58	19	90	—	109	0,26	3,82	—	4,08	0,62	5,67	—	6,29
Н. Слабада	1,25	1,29	0,88	40	147	87	274	93	176	64	333	2,92	10,28	8,24	21,44	4,62	12,10	8,43	25,15
Н.Фундамен	1,57	1,20	0,97	18	258	149	425	64	229	93	386	0,92	13,53	11,64	26,09	2,26	16,70	9,43	28,39
Барсукі	—	—	—	4	3	—	7	34	15	—	49	0,56	1,09	—	1,65	1,35	1,45	—	2,80
Благадаць	—	—	—	—	—	3	3	5	15	17	37	—	0,82	0,85	1,67	0,22	1,11	1,37	2,70
Малінаўка	—	—	—	2	17	3	22	13	53	9	75	0,23	3,28	0,82	4,33	1,08	4,89	1,69	7,66
Зял. Грыва	1,03	1,04	0,30	—	—	—	—	30	20	—	50	0,45	0,65	—	1,10	1,66	1,04	—	2,70
Зял. Рошча	1,13	1,19	0,50	6	7	—	13	62	35	—	97	0,87	0,81	—	1,68	2,18	1,85	—	4,03
Ляксандр.	1,18	1,29	0,44	3	25	—	28	14	55	—	69	0,26	2,33	—	2,59	0,73	3,70	—	4,4
Тарасаўка	1,18	1,10	0,32	—	14	—	14	—	50	—	50	—	1,52	—	1,52	—	3,44	—	3,44
Бабруйшч. (Надзельная)	—	—	—	185	979	507	1668	426	1109	391	1926	11,29	65,38	50,57	127,24	21,16	81,07	47,04	149,2
Бабруйшч. (фондавая)	—	—	—	15	68	6	89	162	245	23	430	2,37	10,50	1,67	14,54	7,22	17,48	3,06	27,7

Расход працы (дзён) Arbeitsaufwand (in Tagen)								Ачышчаная валавая прадукцыя (у тыс. руб.) Die Gesammtprodukt. im rein. Sinne (in Tausenden von Rbl)							
1923—24 г.				1926—27 г.				1923—24 г.				1926—27 г.			
I	II	III	Разам Im Ganzen	I	II	III	Разам Im Ganzen	I	II	III	Разам Im Ganzen	I	II	III	Разам Im Ganzen
329	2126	1321	3776	645	3134	1453	5232	0,47	2,77	1,99	5,23	0,95	3,46	2,16	6,57
—	935	431	1366	—	1281	461	1742	—	1,05	0,63	1,68	—	2,31	0,58	2,89
794	1016	—	1810	1237	1208	—	2445	0,75	1,18	—	1,93	1,49	1,72	—	3,21
—	2062	—	2062	—	2390	—	2390	—	3,09	—	3,09	—	3,09	—	3,09
—	1394	848	2242	484	1656	915	3055	—	1,73	1,37	3,10	0,43	2,59	1,32	4,34
25752	91988	18381	136121	34854	97844	17193	149891	27,42	109,31	26,96	163,69	39,29	121,76	21,65	182,70
2264	3442	897	6603	3659	4409	859	8927	2,52	3,57	0,85	6,94	4,16	3,75	0,71	8,62
351	1563	1726	3640	890	2029	1455	4374	0,36	1,58	1.77	3,71	1,13	2,62	1,48	5,23
1033	1202	—	2235	1660	1258	—	2918	0,88	1.16	—	2,04	1,68	1,33	—	3,01
667	1775	1798	4240	1076	1634	1724	4434	0,43	2,14	1,73	4,30	1,16	1,70	1,56	4,42
427	1912	—	2339	555	2484	—	3039	0,50	2,27	—	2,77	0,65	2,42	—	3,07
252	2447	1479	4178	391	2834	1479	4704	0,15	2,68	1,51	4,34	0,47	2,65	1,57	4,69
459	2216	1437	4112	749	2249	1455	4453	0,45	1,89	1,39	3,73	0,90	2,12	1,28	4,30
451	3793	2288	6532	609	3813	1506	5928	0,47	3,61	2,29	6,37	0,80	3,95	1,45	6,20
1976	6143	2396	10515	3605	6131	2269	12005	1,78	6,21	2,28	10,27	3,99	5,82	2,66	12,47
232	3444	2461	6137	547	5288	1957	7792	0,25	3,29	2,22	5,76	0,63	5,09	1,63	7,35
345	2625	—	2970	796	3680	—	4476	0,28	2,48	—	2,76	0,79	3,35	—	4,14
2730	7563	3363	13656	4875	8508	2762	16145	2,75	7,87	2,75	13,37	3,93	9,45	2,70	16,08
1238	11123	6431	18792	2882	10835	4400	18117	0,90	12,41	6,39	19,70	3,57	11,62	4,28	19,47
715	511	—	1226	1399	864	—	2263	0,66	0,49	—	1,15	1,12	0,72	—	1,84
—	285	294	579	309	668	579	1556	—	0,47	0,30	0,77	0,33	0,76	0,63	1,72
328	1548	236	2112	704	2951	541	4196	0,40	1,87	0,34	2,61	0,99	2,86	0,53	4,38
449	341	—	790	1474	792	—	2266	0,62	0,63	—	1,25	2,16	0,91	—	3,07
954	586	—	1540	2389	1396	—	3785	0,73	0,46	—	1,19	2,68	0,98	—	3,66
326	1708	—	2034	760	2444	—	3204	0,32	2,19	—	2,51	0,93	2,52	—	3,45
—	1096	—	1096	—	2160	—	2160	—	1,32	—	1,32	—	2,98	—	2,98
12425	49248	24276	85949	22294	55152	19866	97312	11,72	51,16	23,18	86,06	23,86	55,87	19,32	99,05
2772	6075	530	9377	7035	11275	1120	19430	2,73	7,43	0,64	10,80	8,21	11,73	1,16	21,10

ДАДАТАК

BEILAGE

Цэны, якія скарыстаны пры распрацоўцы (у рублях)

Die bei der Bearbeitung benutzten Preisansätze (in Rbln).

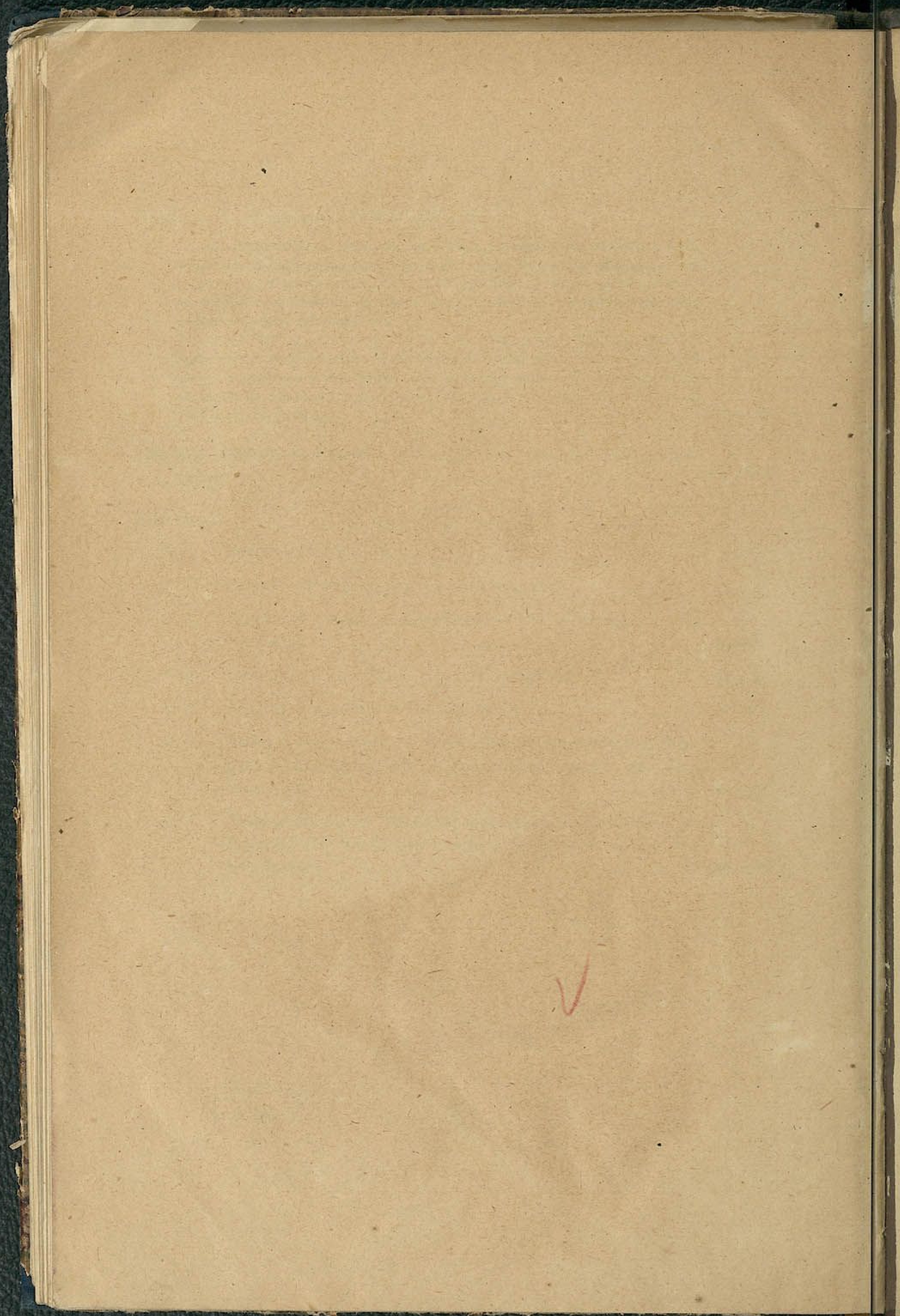
№№ па чарзе / № nach der Reihenf.		Мера / Masse	Клімавічы / Klimawitschi Руб.	Гарадзец / Gorodetz Руб.	Талачын / Tolotschin Руб.	№№ па чарзе / № nach der Reihenf.		Мера / Masse	Клімавічы / Klimawitschi Руб.	Гарадзец / Gorodetz Руб.	Талачын / Tolotschin Руб.
1	Жыта азім. . . .	цэнтн.	4,20	4,02	4,20	38	Сена вікавае . .	цэнтн.	2,25	1,62	1,80
2	Жытняя мука . .	„	4,80	4.59	4,80	39	Бульбешнік . . .	„	0,36	0,27	0,30
3	Пшаніца азім. . .	„	5,10	4,62	—	40	Бульба	„	1,20	1,08	0,87
4	Пшан. мука пеклев.	„	16,50	13,59	—	41	Буракі кармав. .	„	0,60	0,51	0,45
5	„ „ пр. разм.	„	—	—	7,20	42	Бручка	„	1,05	0,78	0,75
6	Авёс	„	3,90	3,75	3,69	43	Буракі сталов. .	„	1,20	0,90	0,87
7	Аўсяная мука . .	„	—	—	3,90	44	Капуста	„	1,26	1,35	1,41
8	Ячмень	„	3,75	3,57	3,66	45	Цыбуля	„	8,25	8,25	8,25
9	Ячная мука . . .	„	—	—	4,80	46	Гуркі	„	1,56	1,14	1,59
10	Ячныя крупы . .	„	7,65	7,20	8,70	47	Морква	„	1,20	0,90	0,90
11	Проса	„	3,60	3,60	—	48	Табака	клг.	1,40	1,40	1,40
12	Пшано	„	9,00	—	9,00	49	Яблыкі	цэнтн.	3,00	3,21	3,00
13	Грэчка	„	2,70	2,70	3,30	50	Ігрушы	„	3,00	2,40	3,00
14	Грэцк, крупы . .	„	6,00	6,00	9,00	51	Вішні	„	6,00	6,00	5,40
15	Гарох	„	3,75	3,72	5,76	52	Мёд	клг.	0,63	0,63	0,63
16	Жыта ярав. . . .	„	3,66	3,60	3,66	53	Воск	„	—	6,88	—
17	Лён—семя . . .	„	5,40	5,13	4,26	54	Малако цэльн. .	літр	0,10	0,08	0,07
18	Лён—валакно . .	„	15,00	15,84	19,20	55	Масла кароўе . .	клг.	1,63	1,38	1,38
19	Каноплі—семя .	„	4,20	3,66	4,50	56	Сала сьвіное . .	„	1,25	1,05	1,05
20	Пянька	„	17,25	16,11	19,50	57	Мяса сьвіное . .	цэнтн.	30,00	22,11	27,00
21	Канюшына—семя	„	78,00	72,00	66,75	58	Скуры кароўі . .	„	27,00	30,00	33,00
22	Лубін	„	5,40	4,80	4,20	59	Скуры конскіе .	„	33,00	33,00	33,00
23	Віка—семя . . .	„	5,25	4,29	5,25	60	Аўчыны неапрац.	шт.	2.00	1.50	1,50
24	Вотрубі	„	2,64	2,82	3,00	61	Воўна	клг.	2,50	2,40	2,25
25	Макуха	„	3,00	3,03	3,39	62	Каўбасы і шынкі	цэнтн.	39,00	—	48,00
26	Кулі	сотня	25,00	15,00	10,00	63	Скура цяляч. . .	шт.	2.00	1,50	1,50
27	Салома жытн. .	цэнтн.	1,20	0,87	0,63	64	Яйкі	10 шт.	0,30	0,34	0,32
28	„ пшанічн.	„	1,20	0,90	0,63	65	Шчаціна	клг.	3,75	3,75	3,75
29	„ ячмен. .	„	1,65	0,90	0,75	66	Мяса кароўе . .	цэнтн.	12,75	18,75	19,50
30	„ аўсян. .	„	1,56	1,11	0,84	67	Мяса авечч. . .	„	12,00	18,75	18,00
31	„ прасян. .	„	1,56	1,11	0,84	68	Салома вікав. . .	„	1,80	1,20	0,90
32	„ грэчн. .	„	1,20	0,90	0,63	69	Буракі—семя . .	клг.	4,50	4,50	4,50
33	Мякіна	„	1,95	1,35	1,80	70	Гуркі—семя . .	клг.	7,50	7,50	7,50
34	Раз. зялен. травы[1])	„	0,36	0,27	0,30	71	Хвасоля	цэнтн.	5,40	5,40	5,40
35	Сена мурожн. . .	„	2,25	1,62	1,80	72	Гусь	шт.	—	1,22	—
36	„ балотн. . .	„	1,20	1,11	0,81	73	Курыца	„	—	0,71	—
37	„ канюш. . .	„	3,00	2,52	1,80						

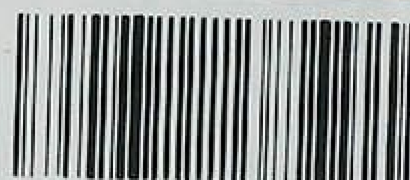
[1]) 1/6 ад мурожнага сена

ЗЬМЕСТ

Табліцы:

B000000002783590